HERMETIS, ÆGYPTIORUM, *Et* CHEMICORUM SAPIENTIA

Ab

HERMANNI CONRINGII

animadversionibus

Vindicata

Per

OLAUM BORRICHIUM.

Deuteronom. XXIII. v. VII.

Noli abominari Ægyptium.

HAFNIÆ,

Sumptibus PETRI HAUBOLDI, Reg. Acad. Bibl.

ANNO M. DC. LXXIV.

APPROBATIO.

PErlegi, quæ ad Hermetis, Ægyptiorum, & Chemicorum sapientiam *illustrandam, multiplici, ac variâ rerum scientiâ concinnavit Vir experientissimus atq; Clarissimus,* D. Olaus Borrichius, *in Academiâ Hauniensi Prof. Regius; neq; alium hanc aut curâsse studiosiùs, aut cumulatiùs vindicâsse animadverti. Quare cùm nec à judicio illo mea discrepet opinio, & fructum hæc parere studiosorum hominum ingeniis possint, carere publicâ & communi luce non debere Censeo.*

Hauniæ, die XXVIII. Martii,
Anno MDCLXXIII.

Erasmius Bartholin.

EXCELLENTISSIMO.
ET.
ILLUSTRISSIMO. DOMINO.

JOANNI. BAPTISTÆ. COLBERTO.

CHRISTIANISSIMO. FRANCIÆ. ET. NAVARRÆ. REGI. A. SANCTIORIBUS. CONSILIIS. ET. INTERIORIBUS. SECRETIS. MINISTRO. STATUS. PROVIDENTISSIMO. ÆRARII. MODERATORI. SUMMO. ÆDIFICIORUM. REGIORUM. PRÆFECTO. REGIORUM. ORDINUM. QUÆSTORI. MARCHIONI. DE. SEIGNELAY. &c:

EXCELLENTISSIME, ET ILLUSTRISSIME DOMINE,

ANimosè fortaßis, sed, qvemadmodum spero, non injustè ante cœlestißimum vultum Tuum, de injuriâ Hermeti, Ægyptiis, Chemicis, & mihi deniq; illatâ expostulare decrevi, postqvam omnes nos ad tribunal Tuum reos egit scripto de Hermeticâ Medicinâ *Hermannus Conringius. Enimvero qvid justius, qvàm aurim alteram alteri parti commodare? præsertim in controversiâ tam gravi, qvæ tot gentium existimationem complectitur. Qvid justius, qvàm Te sedere judicem ad recognoscendam Gallorum etiam Tuorum causam? Hi ante septendecim jam secula, qvod incorruptus scriptor Julius Cæsar tradit, Hermetem omnium artium inventorem declaravere; qvod Gentis Tuæ judicium deformare laborat Conringius, ego ut sincerum & circumspectum defendere. Qvid justius, qvàm ad pulvinar Tuum submissè deponi Opus, qvod plurimum roboris sui debet MSStæ Christianißimi Regis bibliothecæ? Et ego qvidem hòc confidentius*

tiùs ad ſanctum illud tribunal me ſiſto, qvò optatiorem mihi auguria omnia ſpondent controverſiæ eventum; ita admirabili ſimilitudine genius Tuus cum illo antiqvi Hermetis (qvem ſcripto hoc laudandum mihi propoſui) conſpirat. Is intimus beneficentiſſimi Regis Oſiridis conſiliarius: Tu intimus Regis Chriſtianiſſimi Ludodovici XIV. Is omnium artium præſtantiorum inventor: Tu omnium generoſiſſimus propagator. Is auſpiciis magni Regis ſui honoravit, fovit, indulgenter habuit præclara ingenia: Tu magni Regis Tui auſpiciis munificè & magnificè præſtas idem. Is naturam in naturâ, non in librorum lacunis inveſtigandam voluit: Tu per præſtantiſſimos naturæ Conſultos feliciter imitaris. Unde docti paſſim & ſibi & publico auguſtam lucem pollicentur. Eſt qvod mecum gaudeant illuſtres Galli Tui, Mommorii, Gobelinii, Bourdelotii, Thevenotii (ſemper honorata mihi ob ſuavem & fructuoſam biennii converſationem nomina) tum beneficum ſtudiis ſuis in Re-

rum

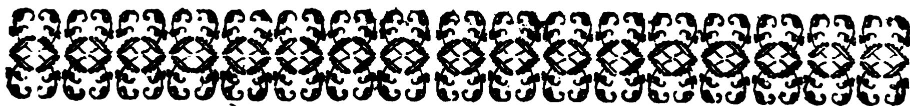
rum Naturâ accessisse Patronum. Est qvod gaudeant experimentis addicti Provinciales, inq; scenam prodeant alacriores, novis beaturi secula inventis: qvæ inter ad nos qvoq; jam, Gallo auctore, transiit illa omni ævo hactenus inaudita sistendi sangvinis ratio, Pythagoricam usu salutari meritura hecatomben. Præcipuè est qvòd gaudeant electissimi illi Tui Carcavi, Hugenii, Cassini, Piccarti, Duclosii, Borelli, Freniclii, alii, inq; emolumentum posteritatis nihil non immortale conentur. Ad summam,

Macte illo, *Colberte*, animo! non Gallia sola est
Consiliis robusta Tuis: complecteris omne
Humanum genus officio: diffundis ubiqve
Ingentis meriti radios. Qvòd panditur æther,
Qvòd tellus, tibi deferimus; Tua promit Elevsis
Abdita, & in toto miracula parturit Orbe.

Excellentissimo, & Illustrissimo
Nomini Tuo

æternùm devotus

OLAUS BORRICHIUS.

Candide, & Cordate Lector,

NÆ infelix nostra conditio est, qvi eruendis Chemiæ ministerio Naturæ arcanis operam addiximus: domi inqvinamur fuligine, exedimur sumptibus, mordacesq; inter mineralium halitus conficimur; foris etiam ab eruditis (nam vulgi dissonas voces Spartanâ concoqvimus nobilitate) vellicamur, sed ab iis, qvi turbidis qvandoqve animi motibus indulgentes eruditione suâ abutuntur, & fœcunditatem ingenii jam iræ suæ servire cogunt, jam amicitiæ. Inter hæc mala destituti abjecissemus hastam, nisi multitudo benigniorum judiciorum nos solaretur, instandumqve moneret successibus, & vel inter spinas perrumpendum ad investiganda ea, qvæ profutura sint posteritati, non omnes esse *Erastos*, non omnes *Conringios*, qvi sternere malint, qvàm erigere. Nec reformidamus judices, flagitamus etiam, sed æqvos, sed in palæstrâ Vulcaniâ exercitos, sed qvi in subselliis artis duraverunt antè lacertos, qvàm è tribunali pronuncient. Qvos inter an æstimari mereatur *Conringius*, Lectoris incorrupti existimatio erit: is qvidem jam à viginti qvinqve annis docto, sed aculeato volumine, *De Hermet. Medicinâ*, gravis incubuit artis nostræ antesignanis, ipsamqve adeo artem specioso colore ab imâ sede propemodum subvertit. Exspectavimus tot lustris, ut

 magni-

magnificum iterum, ruinarum loco, moliretur ædificium nè incendere se posse doceret more Herostrati, ædificare autem non posse. Sed involutum cineri suo templum reliqvit. Interea nos infelicitatem artis innocentissimæ lugere, ad resarciendas paulatim convulsas ædes cum aliis admovere manus, & censuræ illius severæ indignitatem, nè qvis modestiam in conscientiam duceret, ferre paullo ægriùs, sine felle tamen, sine stomacho. Contra ille, nil molliri, qvin & edito in vulgus iterum dentato scripto insistere subinde ferociùs, asperqve monitoribus in fremitus & convitia despumare; immò nè punctiunculam ferre apiculæ, qvi ipse ante in jugulum Ægyptiorum omnium, Chemicorumqve infesto mucrone descenderat. Parcendum enimvero sibi vult, qvi pepercit antè nemini. Verùm expendat nobiscum primum illud mortalis sapientiæ præceptum: *qvod tibi non vis fieri, alteri nè feceris.* Potuisset, opinor, nisi omnis mortuorum reverentia excessisset animo, ignoscere exstinctis, & gloriosam famam bene meritis non invidere: sed fulminandæ erant totæ gentes, & patiendum adhuc *Ægyptiis* aliqvid ferro Cambysis funestius. Mitiùs utiqve Achilles Grajus, qvi non nisi Trojanorum

Πολλὰς ἰφθίμους ψυχὰς ἄϊδι προΐαψεν,

qvàm *Conringius*, qvi Ægyptiorum omnium. Qvàm sedatè autem, placideq; Divinus Moses *Deuteron. c.* XXIII, ὐ βδελύξῃ Αἰγύπτιον. Insedit genti superstitio, qvis abnuit? sed nè id qvidem effecerit, ut in historiâ naturæ non inclarue-

claruerit pæne ad ſtuporem, qvippe ingenioſa, ſobria, & origini ſuæ, fontiqve veritatis propior, atqve à ſanctisſimis hominibus, Abrahamo, ſecundum *Artapanum, Beroſumq́;* Joſepho, ſecundum *oraculum Davidis Regis*, informata. Compoſiti ingenii eſt, non ideo in nationem univerſam arietare, qvòd ſepulta jam plectere neqveat ſuum *Boccalinum.* Et cur vernili more flagellandus iterum *Hermes?* beneficus ille magni Regis Oſiridis conſiliarius, nomen ob tot inventa ſalutaria toti antiqvitati venerabile. Cur è monumento ſuo excitandus iterum *Paracelſus* in ludibrium? cur toties jugulatus rurſum jugulandus eſt? jam Manibus ejus qvies debebatur, poſtqvam

— — *nulli gravis eſt percuſſus Achilles*,

poſtqvam non fruſtra ſpiravit. Peccaverit aliàs totâ vitâ, ſi tamen beneficio haud alio beâſſet mortalitatem, qvàm qvòd ſalium lixivorum hiſtoriam locupletaverit, traducto eorundem uſu ad febres expugnandas, utilius qviddam præſtitit Hercule proterente hydram, qvòd huic etiam non attractæ pereundum fuiſſet intra periodum unius ſeculi, illæ omnibus repullulent, & his ſalibus feliciter coërceantur. Qvid tam enormiter deliqvere germani Chemici, (genus hominum inſons, laborioſum, experrectum, ſcrutandis naturæ abditis, & procurandæ mortalium ſanitati, etiam ſuo qvandoqve periculo intentum,) ut nihil propemodum eorum probetur *Conringio?* Generoſi erat contemplatoris, demereri eos potiùs verborum humanitate, ut vellent in laudabili inſtituto perdurare, & pendente ſemper hamo inqvirere, qvid

 Eleuſis

Elevsis revisentibus ostendere destinet, qvàm terrere supercilio, & stylo gladiatorio confodere. Nihil & illis foret facilius, qvàm scripta Auctorum evolvere, & puris manibus formare de omnibus judicia; sed cùm advertant parum hac viâ promoveri historiam Naturalem, malunt vigilatarum, inter labores catenatos, noctium fastidia devorare, malunt carbonibus immergere manus, qvàm ut seculum suum à posteritate, ob experiundi ignaviam, atro carbone notetur. *Sed frustrantur se & alios ratiocinando, plus exsculpere parant ex levi experimento, qvàm veritas permittit*; ita enim oblocuturum præsagio. Salva res est; si excidant sibi, emendandi sunt, sed humaniter, sed ab artifice, non serviliter increpandi. Neqve, utrum excidant sibi, cujusvis est definire, sed eorum tantùm, qvi his sacris assveti, qvi irâ & odio vacui momenta bene ponderant, &, qvæ circumstant conditiones, attentè trutinantur. Qvod an à *Conringio* præstitum, dubitant, immò negant plures, inq; iis ego, qvi negandi, dubitandiq; causas scripto hoc consignâvi, qvas ut candidiore animo, qvàm mea hactenus solet, excipiat, optare non desinam, qvomodocunqve res ceciderit, veritati obtemperare certus; qvam si ipse conculcavit nonnunqvam in *Opere suo*, philosophi est agnoscere, viri boni, non dissimulare: redibit facilè cum Chemicis in gratiam, si imitatus Poëtæ ingenuitatem vel semel profiteatur,

Pœnitet, & facto torqveor ipse meo.

Si id minùs placet, res cum re, ratio cum ratione sine acer-

acerbitate confligat. Palma in medio posita est, non annis illa obseqvens, non præjudiciis, sed veritati. Ad qvam investigandam conspiret nobiscum *Conringius*; atqve ad construendum magis, qvàm ad destruendum manus accommodet, id sapientiam professo dignius est, id canitiei ipsius gloriosius, qvàm cum umbris, hoc est, cum mortuis luctari. Nondum occupata Natura est, multa adhuc delitescunt in puteo Democriti, sudore magis operantium in lucem protrahenda, qvàm genio speculatorum. Qvòd si qvid absonum fidei Aristotelicæ se offerat, non damnandum ideo, qvia absonum primâ specie videtur, sed *deliberandum* est diu, anteqvam decretoria feratur sententia, nè impetus antevertat judicium. Qvâ in re destituit qvandoqve *Conringium* providentia sua, qvemadmodum passim declarâsse toto Opere mihi videor, contentus hîc duo tantùm subjunxisse exempla; anatomicum alterum, alterum Chemicum. *Libr. 1. de Hermet. Medic. c. X.* Ægyptiorum sententiam de nervo à corde ad digitum annularem propagato ita is falsè excipit: *Risum*, inqvit, *eam doctrinam potiùs mereri, qvàm confutationem vel tyronibus rei anatomicæ est notum.* De qvo ego qviddam p. 142. attigi, nunc id adjicio: Virum Clariss. nominis, *Dn. de la Chambre*, Medicum Regis Christianissimi, *Discurs. de Princip. Chiromant.* variis argumentis ostendere majorem huic digito cum corde sympathiam intercedere, qvàm reliqvis, inter cætera, *hunc unum in chiragricis ultimò affligi*, adeoqve non irridendos hoc nomine Ægyptios. Altera *Conringii* censura

exstat

exſtat *l. de Herm. Med. 2. c. 8.* ubi pernegat *in calce, & cineribus rerum combuſtarum ſupereſſe adhuc eſſentiales integrarum virtutes.* De qvo actum à me pag. 324. & alibi. Nunc id annectendum, qvod ſolers ille Regis Magnæ Britanniæ Chemicus *Feburius* notavit in Tractat. ſuo Chemic. *Mais il faut pourtant*, inqvit, *qve je prouve le contraire par l' hiſtoire, de ce qvi m' eſt arrivè à Sedan, apres avoir travaillé ſur le fenoüil: car comme je croyois avec les avtres, qve les cendres depoüillées de leur ſel eſtoient tout à fait inutiles, une les fit jetter dans une cour, ou on tenoit ordinairement du fimier, & des autres immondices; je reconnus par ce, qvi arriva l' année ſuivante, qve je m' eſtois trompé: car il creut une grande abondance de fenoüil dans cette cour; dont je tiray beaucoup d' huille diſtillée, apres qv' il fut venu en ſa perfection. Ce qvi me fit reconnoître avec cet excellent Philoſophe & Medecin Helmont, qve la vie moyenne des choſes ne perit pas ſi facilement, qv' on ſe l' imagine.* De utroq; ut & aliis *deliberandum* Philoſopho, & litandum experimentis, priusqvam ſeverè definiat. Qvam & patientiam *Conringio* exopto, rogans publico nomine, ut non tam magnum in orbe nomen qværat diruendo, qvæ minùs videbuntur palato arridere, qvàm bene merendo de genere humano, de Naturâ rerum, ſalutare. Vale, *Cordate Lector*, & veritati applaude. Haſniæ 24. Jan. Anni 1674.

LIBRI

LIBRI PRIMI
CAPUT I.

I. Hermetem à Conringio malè deformari; fuisse tamen hominem beneficum, & optimis inventis celebrem, literas etiam impensè promovisse. II. Invenisse artes, & disciplinas. III. Arithmeticen, & rationem supputandi tempora. IV. Leges primùm Ægyptiis dedisse. V. Invenisse Grammaticam & Musicam. VI. Utilissimum legationum, & pacificationum ministerium. VII. Mensuras, & pondera, artemqve negotiandi. VIII. Invenisse Geometriam, Astronomiam, Astrologiam: appellatum qvidem veteribus qvandoqve Numen, & Deum, non qvòd homo non esset, sed more seculi, propter insignia merita. IX. Traduxisse homines feros ad humanitatem. X. Inexspectata lucra mortalibus attulisse. XI. Perspectam habuisse creationis historiam. XII. Theologum fuisse. XIII. Scrutatum naturam animalium. XIV. Scrutatum naturam metallorum. XV. Creditum Antiqvis omnium artium inventorem; nec exceptiones Conringii in contrarium allatas diversum ostendere. XVI. Fuisse magnorum Principum consi-

liarium. Nec qvæ Conringius ex Philone Byblio adversus Hermetẽ convectat, magni esse ponderis.

CLarissimam qvondam toto terrarum orbe Ægyptiorum gentem, & eruditionis Græcæ, Latinæqve magistram accersitis undecunqve coloribus infuscare jam pridem instituit *Hermannus Conringius*, eorumqve sapientiam omnem, utcunqve in Mose & Salomone à Dio spiritu prædicatam, ut tenuem, impiæqve superstitionis plenam, nec cum Græcorum conferendam studiis, immemori tot beneficiorum stylo pungere, jugulare: Hermetemqve adeo ipsum, celebratissimum ab omni ævo hominem inter hominum monstra, immò tantùm non in pravorum Dæmonum familiam referre. Qvam censuram Conringianam, ut acerbiorem, & sive ex parum meditatè expensâ antiqvitate Ægyptiâ, sive ex nimiâ literarum Græcanicarum [qvibus immorari oportet, non immori] admiratione, sive deniqve ex fastidio studii Chemici, ut disciplinæ Ægyptiæ sibi minùs per experientiam cognitæ, natam paulò attentiùs nunc considerare decretum est, & veritatem sine partium studio investigare, ducto ab Hermete primordio, ut à qvo præcipuè sapientiam suam accersunt Ægyptii.

Qvæ autem de Hermete hic attingenda, ad tria potissimum capita revocabuntur. I. Ostendere conabimur Hermetem fuisse hominem, & qvidem excellentissimum. II. Fuisse Medicum; III. Fuisse Chemicum; ut vindicemus benemeritum de humanâ societate virum à totidem infestissimis Conringii telis; qvanqvam enim & alia ingesserit, his tamen ut pugnacioribus in Auctorem suum rejectis, cætera, ut ignaviora & minùs formidabilia, facilè & sponte suâ hebetabuntur.

Is igitur, qvi Phœnicibus *Taautus*, Ægyptiis jam *Thoor*, jam *Thoth*. jam *Thoyth*, jam *Theuth* appellatus traditur, ut ex *Philone Byblio*, *Platone*, *Tullio*, aliis constat; *Vossio* etiam *Thout*, l. 1. de Idolol.

lol. c. XXXVII. Græcis *Hermes*, Latinis *Mercurius*, in scenam à *Conringio* producitur, ut ludibrium debeat orbi universo, & omnium lingvis, calamisqve vapulet. Id verò qvàm non sit meritus magnus Hermes, dum contemplamur, rogamus incorruptum lectorem, ut sine partium studiô hanc scenam judex ingrediatur. Itaqve ut legamus vestigia antecedentis *Conringii*: *Unus*, inqvit, l. I. de Hermet. Med. c. II. *an diversi hoc nomine fuerint culti, nihil ad hanc rem nostram.* Admittemus institutum hoc, & qvanqvam plures fuisse *Mercurios* constet ex *Cicer.* l. III. de Nat. Deorum, ex *Lucio Ampelio*, & *Clemente Alexandrino*, extra fines tamen à *Conringio* hîc descriptos non temerè evagabimur. Ita autem ille pergit: *Hinc nè istud qvidem disputabo nunc, fueritné aliqvando Hermes, aut Mercurius qvidam humani sangvinis, an verò Dæmon aliqvis, vel occulta qvædam naturæ vis isthoc nomine per fabulam denotetur.* Idem l. I. c. IV. *Ut taceam*, inqvit, *ne id qvidem satis esse certum, num qvis olim fuerit Hermes, qvalem illum ferunt Ægyptii.* Iterum l. I. c. VII. *Non debemus aut possumus dissimulare, non tantùm scripta omnia, qvæ feruntur Hermetis, Hermeticamq; doctrinam, suspecta esse fidei, verùm ne qvidem securè credi posse, fuisse apud Ægyptios aliqvem Hermetem Trismegistum, auctorem multæ apud illos sapientiæ.* Nihilominus l. I. c. VIII. *eundem* Hermetem *Magum, nefarium δαιμονολατρείας Magistrum, impiumq; consultorem* appellare non dubitat. Cæterùm si nullus fuit *Hermes*, cessabunt intenta ipsi crimina; si Dæmon fuit impurus, cessabit Magiæ suspicio; si Magus, cessabit nomenclatura Dæmonis, & tamen cumulantur hæc omnia simul à *Conringiô* ad deformandum *Hermetem*, qvasi unum non everteret alterum planissimè. Sed hæc levia sunt. Fundum nobis per optimorum Auctorum scripta, ut *Conringius* discat *Hermetem* & hominem fuisse, & beneficum, & in artibus, scientiisqve laudatissimis sine controversiâ summum. *Clemens Alexandrinus, vir πολυμαθέστατος*, & lectionis infinitæ, qvin & ipse incola Ægypti, eoqve de natalibus *Hermetis* sui certior, l. I. Stromat. *Qvin etiam*, inqvit, *ex iis, qvi aliqvando fuere homines in Ægypto, opinione autem*

hominum Dii, fuerunt Hermes Thebanus, & Æsculapius Memphitanus, & rursus Tiresias & Manto Thebis, ut dicit Euripides. Lactantius l. I. *Hermes tametsi homo, fuit tamen antiquissimus & instructissimus in omni genere doctrinæ: adeo ut ei multarum rerum & artium scientia Trismegisti cognomen imponeret. Hic scripsit libros & quidem multos ad cognitionem divinarum rerum pertinentes; in quibus majestatem summi, & singularis Dei asserit, iisdemq; nominibus appellat, quibus nos Deum & Patrem, &c.* Idem iterum l. I. *Quod si verum est, sicuti est, apparet Herculem, Apollinem, Liberum, Mercurium, Jovemq; ipsum cum cæteris, homines fuisse, quoniam sunt ex duobus sexibus nati.* Idem l. IV. *Ego verò non dubito, qvin ad veritatem Trismegistus hac aliqvâ ratione pervenerit, qvi de Deo Patre omnia, de Filio locutus est multa, qvæ divinis continentur arcanis.* Philo Byblius apud *Euseb. Pamphil.* præp. Evang. l. I. c. IX. *Sanchuniathon,* inqvit, *præcipuam qvandam in pervestigandis Taavti* [i. e. Hermetis] *rebus diligentiam adhibuit, qvòd satis intelligeret, omnium sub sole genitorum primum fuisse Taavtum, qvi literas invenisset, & commentaria auspicatus esset. Plutarchus* de Isid. & Osirid. *Narrant autem Ægyptii,* inqvit, *Mercurium alterum cubitorum habuisse breviorem* [Ἑρμῆν τῷ σώματι γενέσθαι γαλιάγκωνα] *Typhonem fuisse rufum, Orum album, Osirim nigrum; ut qvi homines naturâ exstitissent.* [ὡς τῇ φύσει γεγονότας ἀνθρώπους] *Diodorus Siculus* Bibliothec. l. I. *De Diis igitur cœlestibus, ac sempiternum genus sortitis hoc ab Ægyptiis narratur. At præter hos alios esse terrestres perhibent, naturâ qvidem mortales, sed mentis solertiâ & beneficentiâ erga homines universos ad immortalitatem evectos, qvorum aliqvi etiam Reges Ægypti fuerint. Horum alios, si interpretatio fiat, communia cum Diis cœlestibus nomina, alios propria obtinuisse. Sunt autem Sol, Saturnus, Rhea, Jupiter, Ammon à nonnullis cognominatus, Juno, Vulcanus, Vesta, ac deniq; Mercurius.* Idem *Diodorus* postea: *Apud Osiridem in maximo ante omnes honore fuit Mercurius, eximiâ ingenii perspicacitate in excogitandis iis, qvæ vitæ communi utilia essent. Hic enim primus, ut ferunt, & communem loqvelam articulatè distinxit, & multis rebus nomine destitutis nomen indidit. In-*

ventor fuit literarum; qvæ ad Deorum cultus & sacrificia pertinent, ordinavit. Astrorum ordinem, vocum harmoniam, & naturam primus observavit. Palæstræ insuper inventor, numerosæ concinnitatis, & corporis decore effingendi studiosus artifex. Lyra à se inventa tres chordas induxit. Græcis elocutionis Magister fuit, unde Hermes nominatus est ipsis. Osiridis deniq; sacrorum notarius fuit [ἱερογραμματεὺς] *cum qvo is omnia communicabat, & cujus maximè utebatur consilio. Ipse, non Minerva, ut Græci contendunt, oleæ plantam invenit.* Postea: *Osiris ad tritici, hordeiq; sementem genus humanum edocendam profectus Isidi uxori consiliarium adjunxit Hermetem, qvod prudentiâ cæteros antestaret universos.* Hæc sunt argumenta, nisi fallor, clarissima, qvibus demonstratur Hermetem & hominem fuisse, & hominem sapientissimum. *Cicero* l. III. de Nat. D. *Mercurium qvintum*, ait, *Ægypto præfuisse, atq; Ægyptiis leges, & literas tradidisse; ab Ægyptiis Thoyth appellari, eodemq; nomine primum anni mensem apud eos vocari.* Qvæ immensa Hermetis in Ægyptios merita admiratus olim *Plato* divinum aliqvid in ipso visus est sibi agnoscere, unde ipsi in Philebo *Theuth vel Deus aliqvis, vel divinus homo* fuisse æstimatur, *ut qvi tam sapienter literas invenisset. Idem* in Phædro scribit, *Theuth primum omnium numerum, & numeri computationem invenisse, Geometriamq; & Astronomiam, talorum item, aleaq; lusum, & deniq; literas.* Subjicit: *eum cum Thamo* [fortasse *Chamo*] *Ægypti Rege conversatum, atq; ab eo & τεχνικώτατον, & πατέρα τῶν γραμμάτων nuncupatum fuisse*, qvæ hominem utiqve latè ostendunt. Vocet ergo ipsum alicubi vel θεὸν, vel δαίμονα, dum hominem divinum fuisse ex honoratis illis titulis simul declaret. Ita svetum *Platoni* illustrissima qvæqve in Deorum numerum referre; hinc in *Epinomi* omnes planetas *Deos* expressè appellat. Nec minùs *Hesiodus* optimos qvosqve aurei seculi homines vitâ functos nominat δαίμονας. Scilicet meruit nobilissima *Hermetis* anima, ut ultra communem hominum sortem ab antiqvis prædicaretur. Hinc *Synesius* in suo Dione: *O omnium audacissimi*, inqvit, *si sciremus vos illam animæ præstantiam obtinuisse, qvam aut Amus, aut Zoroastres, aut Hermes, aut Antonius, minimè*

castigandos vos, aut disciplinis informandos esse censeremus, ut insigni mentis magnitudine præditos. Sed contemplemur paulò diductiùs magni *Hermetis* inventa, qvibus laudes & encomia à posteritate emeruit, neqvaqvam fictas speciosè calumnias.

I. Initio ergo *Hermes* literarum inventor fuit, ut ex *Platone, Philone Byblio, Tullio, Diodoro Siculo* demonstratum, non qvòd ipse omnia rerum nomina primus confinxerit, sed qvòd integram & perspicuam elocutionem impensiùs cæteris excoluerit, ut rem explicat *Diodorus* biblioth. l. v. Unde apud *Clement. Alex.* Strom. l. VII. eruditissimi Græcorum Mercurio sacrabant fructum mali punici, qvòd in oratione multæ latebræ recondantur.

II. *Hermes* disciplinas & artes reperit, teste *Diodoro Siculo* sect. II. l. I. Οἱ δ᾽ ἱερεῖς εὑρετὴν μὲν τῶν παιδειῶν, καὶ τῶν τεχνῶν μυθολογοῦσι τὸν Ἑρμῆν γεγονέναι. i. e. *Sacerdotes autem Mercurium disciplinarum & artium repertorem fuisse memorant.*

III. *Hermes* arithmeticen, & rationem supputandi tempora invenit. De primo securos nos esse jubet *Plato* loco superiùs allegato; de secundo ita *Strabo* l. XVII. *Qvi Thebis Ægyptiis vivunt Sacerdotes, Philosophi & Astronomi maximè dicuntur. Hi non lunæ, sed solis cursu annos numerant duodecim mensibus, qvorum qvisq; XXX. constet diebus, qvinq; dies qvotannis adjicientes. Ad totius verò anni complementum, cùm qvædam diei particulæ excedant, circuitionem qvandam componunt, è totis diebus, totisq; annis: qvot particulæ excedentes & coëuntes diem conficiunt. Hujusmodi sapientiam omnem Mercurio attribuunt:* ἀνατιθέασι δὲ τῷ Ἑρμῇ πᾶσαν τὴν τοιαύτην σοφίαν.

IV. *Hermes* leges dedit Ægyptiis. *Diogenes Laërtius* l. I. *De justitiâ qvodq; leges sanciverunt Ægyptii, qvas ad Mercurium Auctorem referunt.* Cic. l. III. de Nat. Deor. *Mercurius dicitur Ægypto præfuisse, atq; Ægyptiis leges & literas tradidisse.* *Ælianus* de var. Histor. l. XIV. *Ægyptii jura sua à Mercuriò profecta esse jactant: Judices autem apud Ægyptios iidem qvondam fuerunt, qvi & Sacerdotes,* &c. Nec obstat, alios etiam Reges Ægyptios fuisse legislatores, dum primus & clarissimus agnoscatur *Hermes*. Unde & postea *Mneves* Rex leges sibi à *Mer-*

à *Mercurio* traditas simulavit, ut iis plus venerationis accederet, de qvo *Diodorus Siculus* l. 1. Sect. II.

V. *Hermes* Grammaticam & Musicam invenit. *Plutarchus* de Isid. & Osirid. Ἑρμῆν Γραμματικῆς καὶ Μουσικῆς εἶναι εὑρετὴν νομίζουσι.

VI. *Hermes* utilissimum illud legationum, & pacificationum ministerium invenit. Probè *Diodorus Siculus* l. v. bibl. Hist. *Mercurii inventioni attribuunt caduceatorum legationes & pacificationes. Erat enim consilio & sapientiâ probatissimus.* Hinc *Ælianus* docet de Var. Hist. l. XII. Ægyptios tradere, *Sesostrim à Mercurio solertiam & consilia didicisse.* Qvod tamen de *Mercurio δευτέρῳ*, vel scriptis primi interpretandum.

VII. *Hermes* mensuras, & pondera, & negotiationum lucra primus invenit. *Diodorus Siculus* bibl. Hist. l. v. Φασὶ δὲ αὐτὸν [Ἑρμῆν] καὶ μέτρα, καὶ σταθμὰ, καὶ τὰ ἐκ τῆς ἐμπορείας κέρδη πρῶτον ἐπινοῆσαι.

VIII. *Hermes* Mathesin invenit. Geometriæ, Astronomiæ & numerorum inventionem *Hermeti* attribuit *Plato* in Phædro, ut superiùs memoratum. Libros IV. scripsit de Astrologiâ ex *Clement. Alexandr.* Strom. VI. Astrorum ordinem primus observavit, monente *Diodoro.* Qvò spectat & illud *Manilii* Astronom. l. 1.

Tu princeps, auctorq; sacri Cyllenie *tanti,*
Per te jam cœlum in terris, jam sydera nota,
Qvem primùm interius licuit cognoscere terris
Munera cœlestûm.

Ubi *Joseph. Scaliger* in commentario: *Tu enim*, Mercuri, *inqvit, primus es repertor Astronomiæ in terris.* Malè ergo *Conringius* l. 1. c. VII. ita Manilium *Scaligeri facit loqventem.*

Per te jam, cœlum *interius*, jam sydera nota,
Major uti facies mundi foret.

Manilium imitatur hic *Julius Firmic. Maternus* Astron. l. III. c. 1. *Mundi itaq; genituram hanc esse voluerunt, secuti Æsculapium & Anubium, qvibus potentissimum Mercurii Numen istius scientiæ secreta commisit.* Neqve verò per Numen aliud hîc intellectum voluit *Maternus*

qvàm,

qvàm divinum virum, qvemadmodum & ipse sub finem libri secundi Imperatorem Constantinum & Deum vocat & Numen. Haud aliter *Statius* v. Sylvar. *exorabile Numen Cæsaris* appellat, & *Ovidius* de Augusto;

Numen adorandum est, non ut mihi fiat amicum,
Sed sit ut infestum, qvàm fuit ante, minus.

Propertius l. III. el. III.

Arma Deus Cæsar dites meditatur ad Indos.

Non ideo censendum *Hermetem* Deum esse, qvòd Numen qvandoqve appelletur, enimvero, ut ex *Diodori Siculi* l. II. c. I. constat, *Dii ipsi Ægyptiorum homines mortales fuere, sed propter sapientiam & communia qvædam in genus humanum merita immortalitatem consecuti sunt, imò & qvidam eorum Reges fuere.* Clarissimè etiam *Philo Byblius* ex Sanchuniathone apud Euseb. Pamph. Præp. Evangel. l. I. c. IX. *Hoc enim ante omnia constituere nos oportet, barbarorum antiqvissimos, Phœnices inprimis, & Ægyptios, à qvibus cæteri deinceps populi morem illum receperunt, maximorum Deorum loco eos homines habuisse, qvi res ad vitam agendam necessarias invenissent, qvi& beneficium aliqvod in genus humanum contulissent.* Qvalem sanè fuisse *Hermetem* ex Scriptoribus liqvidum est. Qvin & Præfat. l. IV. *Maternus* iterum Mathesin adscribit Mercurio: *Omnia*, inqvit, *quæ Æsculapio Mercurius, Enichnusq; tradiderunt, qvæ Petosiris explicavit & Necepso, qvæ Abraham, Orpheus, & Critodemus ediderunt, cæteriq; omnes hujus artis antiscii, perlecta pariter ac collecta, & contrariis sententiarum diversitatibus comparata in his perscripsimus libris, divinam hanc scientiam Romanis omnibus intimantes.* De numeris etiam audiendus *Stobæus* Eclog. Physic. c. II. *Numerorum disciplinam maximi videtur fecisse Pythagoras, & in medium à mercatorum usu abductam protulisse, rebus omnibus cum numeris comparatis. Ægyptii verò Mercurii, qvem Thoth vocant, inventum hoc esse statuunt.*

IX. *Hermes* feros hominum mores ad humanitatem traduxit, de qvo *Horat.* carm. l. I. Od. X.

Mer-

Mercuri facunde nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentûm
Voce formasti catus & decorâ
More palæstræ.

X. *Hermes* fortuitis & inexspectatis lucris homines qvandoqve beavit. Bene *Cornutus* de Nat. Deor. Gentil. *Si qvis*, inqvit, *iter faciens fortè fortunâ qvid invenit, consvetudo inolevit, ut inventor exclamet rei inventæ partem etiam Mercurio competere; inventionis enim adjutor est, cùm sit viarum præses.* Hinc Græci omnia, qvæ forte fortunâ inveniuntur, Ἑρμαῖα, id est, Mercurialia nuncupant. Hinc apud *Lucianum* in Timone, Plutus ita: *Sursum, ac deorsum,* inqvit, *circumcursans oberro, donec imprudens in aliqvem incidero. Hic autem qvisqvis ille sit, qvi forte primus me nanciscitur, abducit ac poßidet, te, Mercuri, pro lucro præter spem objecto adorans.* Ibidem Timon invento in terrâ thesauro exclamat: Ὦ Ζεῦ τεράστιε, καὶ φίλοι Κορύβαντες, καὶ Ἑρμῆ κερδῷε, πόθεν χρυσίον τοσοῦτον.

XI. *Hermes* creationis historiam perspectam habuit, namq; apud Homerum in hymno ad Mercurium inducitur citharâ cantans:

Κραίνων ἀθανάτους τε θεοὺς, καὶ γαῖαν ἐρεμνὴν,
Ὡς τὰ πρῶτα γένοντο, καὶ ὡς λάχε μοῖραν ἕκαστος.

XII. *Hermes* Theologus fuit. Ex Sanchuniathonis historiâ Phœnicum ita *Eusebius Pamphilus* Præpar. Evang. l. 1. c. x. *Taavtus ille, qvem Ægyptii Thoth appellant, cum ingenti apud Phœnices sapientiæ laude floreret, qvæ ad religionem, cultumq; Deorum pertinebant, primus extra populi inscitiam, & imperitiam, in scientiam experimentalem transtulit. Hujus occultam & allegoriarum umbris involutam Theologiam illustrârunt Surmubelus Deus, & Thuro, qvæ deinceps mutato nomine Chusarthis apellata est.* De eodem Hermete *Diodorus Sic.* bibl. l. 1. *Hermes, qvæ ad Deorum cultus & sacrificia pertinent, ordinavit.* Neqve mirum cuiqvam videri debet, Hermetem & apud Ægyptios inclutum meritis sacris fuisse, & apud Phœnices, non enim illæ na-

tiones tam ſpatioſo à ſe diſtabant intervallo. *Lutherus* & in Germaniâ ſacrorum cultus ordinavit, & in Sveciâ, Norvegiâ, Daniâ, Hungariâ, diſtantiſſimis provinciis. Sic & in Galliâ, Angliâ, Scotiâ, Hyberniâ, Belgio, tractibus Poloniæ, Germaniæqve *Calvinus*, & antea *Pontifex Romanus* per orbem ferè univerſum. Tacebo Saturnum *Patrem*, Iſin & Oſiridem *liberos ejus* fuiſſe, teſte *Diodoro* l. II. c. I. ut propterea non difficile fuerit uni *Hermeti*, utrisqve inſervire.

XIII. *Hermes* animalium naturas ſcrutatus eſt: *Euſebius* ex Phil. Byblio & Sanchuniathone, Præp. Evang. l. I. c. X. *Taautus quidem draconis, ſerpentumq; naturæ divinitatem aliqvam tribuebat, qvam ejus opinionem Phœnices, & Ægyptii poſtea comprobârunt. Etenim hoc genus animantis præ cunctis reptilibus, vi & copiâ ſpiritûs abundare docet, ejusq; naturam igneam eſſe.* Et mox: *Eſt autem ſerpens diuturnæ vitæ, nec ſolùm exuto ſenio juveneſcit, verùm & majora corporis & virium accipit incrementa, donec tandem confecto certo quodam annorum curriculo, in ſe ipſum iterum diſſolvatur, qvemadmodum in ſacris etiam tabulis idem Taautus ſcriptum reliqvit,* Ὡς ἐν τοῖς ἱεροῖς ὁμοίως αὐτὸς ὁ Τάαυτος κατέταξε γραφαῖς.

XIV. *Hermes* naturæ metallorum non imperitus fuit. Qvo ſpectat non tantùm illud *Philonis Byblii* loco proximè citato: *Saturnus Minervâ, & Hermete auctoribus ex ferro falcem, & haſtam conflavit*, verùm & illud Cedreni: Ἑρμῆς τὴν χρυσοῦ μίξιν ἐξεῦρεν ἐν μετάλλων αἰθρώπις. Sed de eo poſtea diſertiùs.

XV. *Hermetem* omnium artium inventorē credebant Antiqvi, Inter qvos jam olim Galli, à Pythagoricis haud dubiè edocti ejus erant ſententiæ. *Fulgentius* eqvidem *Hermetem omnium artium auctorem Gallis creditum* ſcribit. Diſertè etiam *Julius Cæſar* de Bello Gall. l. VI. *Galli Deum maximè Mercurium colunt; hujus ſunt plurima ſimulacra, hunc omnium inventorem artium ferunt: hunc viarum atq; itinerum ducem: hunc ad qvæſtus pecuniæ, mercaturasq; habere vim maximam arbitrantur. Poſt hunc Apollinem & Martem, & Jovem, & Minervam.* Hîc *Conringius* ut elevet magni Cæſaris auctoritatem,

tem, ita confidenter: *Nec enim credendum*, inqvit, *ab uno Mercurio omnes omnino artes repertas: nemo sanè id aliàs dixit: eoq; ad fraudulentas artes restringenda est oratio.* Si fraudulentas saltem artes intellexisset *Cæsar*, & non legitimas, non prætulisset Hermetem magnis Diis Apollini, Marti, Jovi, Minervæ. *At nemo aliàs dixit Hermetem omnes artes invenisse.* Id verò falsum esse jam jam ostendetur. Satis tamen forsan fuisset, dixisse id *Cæsarem* incorruptæ fidei Principem. Neqve *Cæsarem* omnes omnino sellularias artes intellexisse credibile est, sed tantùm nobiliores illas, qvæ aliqvid ingenii poscebant. Qvid qvod & alii idem qvod *Cæsar* confirment. *Diodorus* l. I. bibl. Οἱ δ' ἱερεῖς εὑρετὴν μὲν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν μυθολογοῦσι τὸν Ἑρμῆν γεγονέναι, τῶν δ' εἰς τὸν βίον ἀναγκαίων τοὺς βασιλεῖς. *Jamblichus* expressiùs de Myster: Ægypt: *Ægyptii Scriptores*, inqvit, *putantes omnia inventa esse à Mercuriô, suos libros Mercurio inscribebant.* Notum, qvàm latè pateat *Platonis* & *Pythagoræ* philosophia; at illam didicerunt ex columnis *Mercurii* in Ægypto, docente ibidem *Jamblicho.* Didicit *Pythagoras* in Ægypto, Gallorum Druidæ à *Pythagorâ*, vel certè à Pythagoricis, qvemadmodum ex *Diodori Sic.* l. v. & *Ammian. Marcellini* l. xv. constat. Cæsar sententiam suam hausit à Druidis. Accedit luculentum *Galeni* testimonium Orat. Svasor. ad artes, ubi non tantùm Ἑρμῆν vocat ἐργάτην τέχνης ἁπάσης, sed & disertè magistrum Geometrarum, Arithmeticorum, Astronomorum, Philosophorum, Medicorum, Grammaticorum, pictorum, plastarum, sculptorum, fabrorum, architectorum, & cæterorum artificum. Ecce fidem Conringianorum Oraculorum! Et qvas demum fraudulentas artes Mercurio impingent invidi? mercaturæ præsidem facient; at mercatura licita est, honesta est. Furandi solertiam objicient; illa verò apud Ægyptios, Lacedæmoniosqve certis de causis laudi ducebatur. Disertè *Sextus Empiricus* Pyrrh. Hyp. l. III. *Furari apud nos*, inqvit, *legibus contrarium & injustum habetur: at qvi Mercurium dicunt furacissimum esse Deum, faciunt, ut injustum hoc non censeatur. Qvomodo enim Deus sit malus? Adde qvod ajunt solitos Lacedæmonios*

punire fures, non qvòd furati, sed qvòd in furto deprehensi essent. Caussam addit *Gellius* l. Noct. Attic. XI. c. XVIII. *Id etiam memini legere me in libro Aristonis jureconsulti, haud qvaqvam indocti viri: apud Ægyptios, qvod genus hominum constat & in artibus reperiendis solertes exstitisse, & in cognitione rerum indagandâ sagaces, furta omnia fuisse licita, & impœnita. Apud Lacedæmonios qvoqve, sobrios illos & acres viros, cujus rei non adeo ut Ægyptiis fides longinqva est, non pauci neqve ignobiles Scriptores, qvi de moribus, legibusq; eorum memorias condiderunt, jus atqve usum fuisse furandi dicunt, idq; à juventute eorum, non ob turpia lucra, neq; ad sumptum libidini præbendum, comparandámve opulentiam, sed pro exercitio, disciplinaq; rei bellicæ factitatum: qvòd & furandi solertia & assvetudo acueret, firmaretq; animos adolescentium, & ad insidiarum astus, & ad vigilandi tolerantiam, & obrependi celeritatem.* Unde hæc Lacedæmonii? ab Ægyptiis, qvorum Reipublicæ formam imitatos esse Lacedæmonios *Plutarchus* in laud. Busir. abunde testatur.

XVI. *Hermes* magnorum Principum consiliarius & administer fuit. Ostensum jam ante ex *Diodoro Siculo* Hermetem fuisse ἱερογραμματέα Osiridis, qvicum omnia consilia sua communicaret; fuisse & Isidi à consiliis, profecto ad exteros Osiride; nunc adjiciendum, consiliarium itidem fuisse Saturni, de qvò iterum *Philo Byblius* ex Sanchuniathone apud *Euseb.* de Præp. Evang. l. 1. c. x. *Interea Saturnus, ubi virilem ætatem attigisset, Mercurii Trismegisti, qvi ipsi à tabulis & codicillis erat, consilio & opibus fultus, ut maternas ulcisceretur injurias, Urano patri se acriter objecit.* Hic insectandi iterum ansam arripiens *Conringius* l. I. c. VIII. ita scribit: *Jam ante idem Philo:* Πρὸ δὲ τούτων θεὸς Τάαυτος, μιμησάμενος τὸν Οὐρανὸν τῶν θεῶν ὄψεις, Κρόνου καὶ Δαγῶνος, καὶ τῶν λοιπῶν διετύπωσε ** τοὺς ἱεροὺς στοιχείων χαρακτῆρας. *Secundum Philonem igitur, omnes sacræ imagines Deorum apud Phœnices, Cœli, Saturni, Dagonis & aliorum à Principe Taauto, sive Hermete sunt effictæ, hic etiam primus docuit Reges & Principes, eosq; vitiis contaminatissimos divinis honoribus venerari. Si qvid porrò veri inest illis de Hermete, aliisq; fabulis Phœniciis, (qvod*

fateor

fateor, mihi non fit verosimile) & Saturnus consiliis Mercurii sese regi esse passus, meritò dixeris cùm alia Saturni impia facinora ab Hermetis consilio fluxisse, tum illud de filio unico ex legitima uxore suscepto, ad averruncandam pestilentem luem immolato, & exusto Cœlo patri, deq; filio altero Muth post obitum consecrato. Digna enim hac sunt impio consultore. Philo sanè disertè scribit Hermetis Trismegisti consilio, Saturnum patri suo Cœlo bellum movisse, & Atlantem fratrem, qvòd eum haberet suspectum, altâ terrâ defossum obruisse. Imò ne qvis dubitet Hermetem fuisse Magum, scribit: Εἶτα ὁ Ἑρμῆς τοῖς τοῦ Κρόνου συμμάχοις λόγους μαγείας διαλεχθεὶς πόθον ἐνεποίησε τῆς κατ᾽ Οὐρανοῦ μάχης ὑπὲρ τῆς Γῆς. In speciosâ hac dissertatione nihil tam evidenter docuit *Conringius*, qvàm hominem se esse, & ab erroribus sæpe non immunem. Non attingam morosè, qvòd σολοικίζων *venerari* significatione passivâ usurpet; non repetam, in paucis his Græcis *Philonis* sexies lapsum *Conringium*: Πρὸ δε τούτων Θεὸς Τάαυτος, Philo rectè: Πρὸ δὲ τούτων Θεὸς Τάαυτος. Conringius, πόθον ἐνεποίησε τοῖς κατ᾽ Οὐρανοῦ μάχης ὑπὲρ τῆς Γῆς: *Philo* autem: πόθον ἐνεποίησε τοῖς κατ᾽ Οὐρανὸν [in margine tantùm adscribitur Οὐρανοῦ] μάχης ὑπὲρ τῆς γῆς. Adducta hæc tantùm, & qvidem ex eodem Parisiensi codice, qvem citat *Conringius*, ut constet, qvàm non integrâ fide Scriptores in testimonium advocet. Ejusmodi plurima oscitantis diligentiæ Conringianæ exempla ex hoc eodem ejus scripto adferre in promptu esset, si necessitas ita juberet. Sed hæc, ut ex ungve leonem æstimetis. Accedamus ad rem ipsam! I. Falsò interpretatur verba *Philonis*, qvæ ita reddenda, ut planum est: *Ante hac autem Taavtus Deus imitatus Cœlum, vultus Deorum Saturni, Dagonis, & reliqvorum expressit.* Taavtus non expressit Cœli imaginem, sed primum imaginum talium architectum, Cœlum imitatus, Saturnum, Dagonemqve figuravit. Immò non Hermes, sed Uranus primus Deos sacrificiis veneratus est. Rotundè *Diodorus Siculus* apud *Euseb. Pamph.* l. II. Præp. Evang. docet, τὸν Οὐρανὸν πρῶτον θυσίαις τιμῆσαι τοὺς ἥρωας θεούς. Et cur imaginem Urani, capitalis inimici sui vel exprimeret, vel inter Deos locaret? Uranus ille Eliunis, qvi à feris postea occisus est, & Be-

 ruthiæ

ruthiæ filius, ex sorore propriâ susceperat filios qvatuor, Saturnum, Betylum, Dagonem, & Atlantem, cumqve alienis postea amoribus irretiretur, uxor ipsius, Saturni mater, etiam post divortium ab Urano malè mulctata opposuit se impio marito, & tandem filio Saturno jam adolescenti injurias suas ulciscendas permisit. Ille ut infamem parentem ab injuriâ matri ulterius inferendâ arceret, bellum movit, consilioqve usus Hermetis, prælio superior, Uranum regno ejecit, Atlantemqve fratrem suspectum sibi, itidem svadente Hermete, in alto specu superobruit; postea Saturnus appetitus iterum & Urani insidiis, & maleficis ejusdem sceleratæ Magiæ artibus, gravis insurrexit vindex, & in Urani verenda, tot adulteriorum causam, severè animadvertit. Hæc compendio, qvæ fusè *Philo Byblius*. Igitur si qvid hic peccavit *Hermes*, secutus est antecedentis vestigia Urani, cui parum fuisse videtur, vultus Deorum exprimere, nisi [qvod *Hermes* imitari detrectavit] saxeis imaginibus animas qvoqve maleferiatâ arte inspirâsset. Huc enim tendunt illa *Philonis*: *Ἔτι δὲ ἐπενόησε θεὸς Οὐρανὸς Βαιτύλια, λίθους ἐμψύχους μηχανησάμενος*. II. Sed qvid adeo deliqvit hic *Hermes*? imagines Saturni Regis sui, Dagonisqve fratris ejus figuravit? ideóne jussit eas adorari? hoc de suo affingit *Conringius*, de eo enim ne verbum addidit *Philo*. III. Affingitur iterum *Hermeti*, qvòd Saturnum instigaverit ad liberos suos interficiendos, neqve enim vel jota, vel vestigium in *Philone* apparet, qvo illud demonstretur. Immò verò contrarium potiùs elucet. Disertè enim *Philo* docet abhorruisse Deos [id est *Hermetem*, Dagonem, aliosqve humanos Deos, qvemadmodum & Senecæ l. de Tranqvill. Cæsar Deus appellatur] crudelitatem illam nefariam, *ὡς παῖδας ἐκπεπλῆχθαι θεοὺς τὴν Κρόνου γνώμην*. IV. Deniqve qvodnam adeo intolerabile flagitium est, si *Hermes* svasit Saturno, ut flagitiosum & horrendæ Magiæ crimine fœdatum Uranum, matri suæ violenter insultantem bello, cùm aliâ viâ non liceret, amoliretur? qvodnam scelus, si svasit, ut suspectus maleficii Atlas, vel perpetuo subterraneo carcere damnaretur, vel, in morem delinqventium Vestalium, sepeliretur in specu?

Qvid

Qvid qvod nec satis constet, vivúsne an mortuus terrâ obrutus sit Atlas, neqve enim rem disertè explanant illa *Philonis*: ὡς βάθος γῆς ἐμβαλὼν κατέχωσε. V. *Immò nè qvis dubitet*, inqvit Conringius, *Hermetem fuisse Magum* &c. At si verum est illud *Conringii*, qvod paulò ante scripsit, *fabulis illis Phœniciis nihil veri inesse*, verum qvoqve erit, ex iisdem fabulis nihil colligi posse, qvod *Hermetem* Magum fuisse demonstret. Si fabulæ sunt, illa qvæ scripsit *Philo*, fabulæ etiam erúnt, Hermetem per λόγυς μαγέιας instigâsse milites Saturni ad bellandum. Sed fingamus veracem esse *Philonem*; unde ostendet *Conringius* rationes illas *Hermetis* svasorias ex nefariâ magiâ fluxisse? prædixit fortè ex Mathematicis artibus [in qvibus ad stuporem usqve versatum fuisse constat] fatum Urani, eoqve facilè commilitones Saturni, ad arma contra infelicem jam tum ex astris declaratum Principem accendit. Notum qvoqve qvàm olim magia & fuerit venerabilis, & extra omne crimen, anteqvam superstitiones accederent; erat videlicet accuratior illa naturæ rerum cognitio, ex dituturnis observationibus, experimentisqve hausta, qvâ *Hermetem* valuisse plurimùm, nemo nisi hospes in omni antiqvitate negaverit. Eâ arte fabricatæ olim Memnonis chordæ, qvæ Magicæ *Juvenali* appellantur, & miraculi vicem in animo Germanici Cæsaris supplebant, ut est apud *Tacitum* lib. II. Annal. qvas tamen secretius qvoddam, sed ex mediâ naturâ innocentissimè petitum artificium formaverat, ut prolixè in Oedip. Ægypt. docet *Kirckerus*. Accedit magnum innocentiæ Hermetis argumentum, qvòd *Plinius* l. XXX. c. I. cùm sollicitè omnes fraudulentæ Magiæ auctores recitet, nè Mose qvidem [qvem per errorem eò qvoqve traxit] intacto, *Hermetem* alto transeat silentio, non taciturus, si vel minimam scelestæ Magiæ suspicionem ipsi impegissent Antiqvi. Sed qvod validissimum hîc pro Hermete telum est, ipse *Philo* præclarius de eo sentit: Τάαυτος, inqvit, ὃν Αἰγύπτιοι Θὼθ προσαγορεύουσι, σοφίᾳ διενεγκὼν παρὰ τοῖς Φοίνιξι, πρῶτος τὰ κατὰ τὴν θεοσέβειαν ἐκ τῆς τῶν χυδαίων ἀπειρίας, εἰς ἐπιστημονικὴν ἐμπειρίαν διέταξεν· ᾧ μετὰ γενεὰς πλείους, θεὸς Σουρμουβηλὸς, Θουρώ τε ἡ μετονομασθεῖσα Χουσαρθὶς, ἀκολουθήσαντες,

κεκρυ-

κεκρυμμένην τοῦ Τααύτου, καὶ ἀλληγορίαις ἐπεσκιασμένην τὴν θεολογίαν ἐφώτισαν. Horum prima verba cùm recitat etiam *Conringius* l. I. c. VIII. temperare ſibi non poteſt, qvin bis impingat ὂν προσαγορεύσι ſcribens. Sed hæc levia. Interpres autem ita: *Taautus ille, qvem Thot Ægyptii vocant, cùm ingenti apud Phœnices ſapientiæ laude floreret, qvæ ad religionem, cultumq; Deorum pertinebant, primus ex humilium & plebejorum capitum inſcientiâ vindicata, eleganti, & accommodato ad ſcientiæ leges ordine diſpoſuit. Cui tùm Surmubelus Deus, & Thuro, qvæ deinceps mutato nomine Cuſarthis appellata eſt, longo ætatum intervallô ſucceſſiſſent, occultam ipſius, & allegoriarum involutam umbris Theologiam illuſtrârunt.* Qvæ ergo alia nefariè deſignavit Saturnus, Hermeti non debet, ſed partim feroci ſuo & à conſultoribus optimis regi neſcio ingenio, partim vanis à Thabionis filio ortis ſacrificulis, qvorum τύφος à *Philone* ibidem perſtringitur. Hinc judicent cordati de veritate acroamatis illius Conringiani: *Qvod ſuæ εἰδωλομανείας unum Hermetem Magiſtrum & Principem Phœnices coluerint.* Habuere Phœnices ante *Hermetem*, docente *Byblio*, Hierophantam Thabionis filium; habuere poſtea ſucceſſores ejus, vanos oſtentatores: viderunt Uranum circa λίθυς ἐμψύχυς inſanientem, *Hermetem* autem agnoſcunt inſcitiam ſuperiorum temporum emendâſſe, religionem ad certæ ſcientiæ leges [qvantum in illa veræ religionis caligine homini licuit,] accommodâſſe, de Idolorum cultu ab *Hermete* primùm introducto, ne gry qvidem meminere. Utqve aliqvis largiretur *Hermetem* à ſeculi ſui moribus, torrentis inſtar abreptum ad Magicas qvasdam vanitates prolapſum fuiſſe, non ideo ipſi magis inſultandum, qvàm *Pythagoræ*, *Empedocli*, *Democrito*, *Platoni*, qvos *Plinius* l. XXX. c. I. narrat ad inanem illam Magiam diſcendam *navigâſſe, exiliis veriùs, qvàm peregrinationibus ſuſceptis: hanc reverſos prædicaviſſe, hanc in arcanis habuiſſe.* Sed urget adhuc *Conringius* in contumeliam Taauti, illud *Philonis*: Τὴν μὲν ἓν τοῦ δράκοντος φύσιν, καὶ τῶν ὀφέων αὐτὸς ἐξεθείασεν ὁ Ταάυτος, καὶ μετ' αὐτὸν αὖθις Φοίνικές τε, καὶ Αἰγύπτιοι. Mittam duo illa *Conringii* errata ὀφέων & Ταάυτος, cùm ὄφεων & Τάαυτος ſcribat *Philo*,

Philo, & ſubjungam illa *Philonis*, qvæ proximè ſeqvuntur: Πνευματικώτατον γὰρ τὸ ζῶον πάντων τῶν ἑρπετῶν, καὶ πυρῶδες ὑπ' αὐτοῦ παρεδόθη. In qvo licet nihil adeo deliqviſſe videatur *Hermes*, invenit tamen & hîc *Conringius*, qvod reprehenderet. *Quamvis verò*, inqvit, *divina draconum, ſerpentumq́ natura argumenta qvædam adducat Philo, nemo tamen non videt inepta illa eſſe rei iſti demonſtrandæ. Indubie igitur Hermeti ita creditum fuit, qvòd ſub illius animalis ſpecie, vel etiam in illo animali perfreqventer ſe ſe exhiberet Dæmon; qvod nobis notiſſimum eſt ex ſacrâ Moſis hiſtoriâ.* Qvò non trahit etiam optimè cogitata ſiniſtrum judicium! Agnovit *Hermes* ſingulare qviddam in ſerpente; animadvertit eum ſpirituum copiâ abundare, & igneæ eſſe naturæ: qvid in eo deliqvit? agnoſcunt idem hodieqve Medici; agnovit in nobili qvadam ſerpentum ſpecie divinum pharmacum *Galenus* pro exigendâ elephantiaſi deſperatâ l. XI. de ſimpl. med. fac. & l. de ſubfig. Empir. c. XII. & Machaones noſtri nullum hodieqve divinius medicamentum in arcendâ peſtilentiâ repererc. Qvod ſi qvis de ſpirituum copiâ inde pullulante dubitet, adeat Chemicorum furnos, & negâſſe ſe manifeſtam veritatem recognoſcet. Deniqve ubi exſtat in ſacrâ Moſis hiſtoriâ Dæmonem *perfreqventer* in illo animali ſe ſe exhibere? *ſemel* exhibuiſſe ſe *Moſes* docet; *perfreqventer* & voce barbarum eſt, & re falſum, nihil enim tale *Moſes*; ſed ex Romanâ hiſtoriâ id ſæpius factum colligimus. Videndum nunc an *Ægyptii*, qvod tradit *Conringius*, *εἰδωλομανίας ſuæ unum Hermetem Magiſtrum & principem coluerint.* Tria adfert Conringius argumenta. I. *Hermes Deorum cultus & ſacrificia ordinavit*, ex *Diodoro*. II. *Oſiridem mortuum ſacrificiis dignatus eſt.* III. *In Aſclepio Hermetis ars illa εἰδωλοποιητικὴ ſummis laudibus extollitur.* Sed reſpondetur ad *primum*; eſto, ordinaverit qvædam circa ſacra Ægyptiorum *Hermes*, illa tamen id temporis fuiſſe præciſè idololatrica qvando demonſtrabitur? ſucceſſores autem paulatim degenerâſſe ad ineptiora certiſſimum, qvod idem populo DEI contigiſſe nimis qvàm liqvidum eſt. Sed intueamur ſacra, qvæ ſuis Ægyptiis commendavit Hermes. Ea nobis duo graviſſimi Eccleſiæ Patres, ut alios

taceamus, ita consignant. *Lactantius* l. I. *Hermes scripsit libros & qvidem multos ad cognitionem divinarum rerum pertinentes, in qvibus majestatem summi & singularis Dei asserit, iisdemq; nominibus appellat, qvibus nos Deum & patrem*, &c. *Idem* l. IV. *Ego verò non dubito qvin ad veritatem Trismegistus hac ratione pervenerit, qvi de DEO Patre omnia, de filio locutus est multa; qvæ divinis continentur arcanis. Cyprianus* l. de Idol. vanit. *Hermes qvoqve Trismegistus unum Deum loqvitur, eumq; ineffabilem, & inæstimabilem confitetur.* Hoc enim vero non est εἰδωλολατρείαν docere, sed in sacris tradendis sanctè, incorrupteqve versari. Qvod secundum *Conringii* momentum spectat, non inficiandum fortassis, *Hermetem* Osiridi mortuo excogitatissimos admensum esse honores, in qvibus, si nimius fuit, dandum id credidit summis Regis sui in omne genus humanum meritis, de qvibus inter alia *Diodorus* l. I. *Osiris ad tritici, hordeiq; sementem genus humanum edocendam orbem peragravit.* Item, *Totum urbem emensus Osiris mitissimorum fructuum communicatione de vitâ communi bene meruit. Qvod si qva tellus plantam vitis non admitteret, conficiendum ex hordeo potum docuit vini fragrantiâ & efficaciâ haud multò inferiorem.* Credidit ergo *Hermes* tantis beneficiis honorem aliqvem à morte supra vulgarem hominum sortem deberi. Hæc omnia tamen in memoriam beneficiorum Osiridis instituta sacra, ut gratum animum testarentur Ægyptii, non ut debitos immortali Deo honores subtraherent. Consecrationes illæ Principum initiò non tendebant aliò, qvàm ad civilem cultum, & diuturnam post fata reverentiam, sed superstitiosa temporum succedentium intemperies cuncta tandem fœdavit. Neqve etiam antiqvissimi Ægyptii nisi precibus & thure solo placabant Deos, neq; vel Saturnum, vel Serapim [id est Osirin, ut docet expresse l. I. bibl. *Diodorus*. Τὸν δὲ Ὄσιριν οἱ μὲν Σάραπιν, οἱ δὲ Διόνυσον, οἱ δὲ Πλούτωνα, οἱ δὲ Ἄμμωνα, τινὲς δὲ Δία, πολλοὶ δὲ Πᾶνα νενομίκασι] receperant in arcana templorum usqve ad Alexandri Magni occasum qvemadmodum fusè docet *Macrobius* Saturn. l. I. c. VII. Sed de eo latiùs, ubi de Theologiâ Ægyptiorum dicetur. Saltem hinc constat, *Hermetem*, cùm

cùm verum Deum agnosceret, teste *Lactantio*, Osiridi veræ adorationis non attribuisse cultum, ut qvi demum cœpit, multis pòst seculis, oppressâ per tyrannidem Ptolemæorum Ægypto, qvemadmodum ibidem *Macrobius* fatetur. Dicat itaqve *Diodorus* Osiridem τυχεῖν ὑπὸ Ἴσιδος καὶ Ἑρμοῦ θυσιῶν, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐπιφανεστάτων θεῶν τιμῶν, dum constet, per Deos illos non intelligi Deum verum, purâ mente, colendum, sed τοὺς ἀρχαιοτάτους τῶν βασιλέων, ut ipse Deorum vocem explicat *Diodorus*. Neqve etiam præcisè scribit *Diodorus*, qvod creditum *Conringio*: *Hermetem Deorum cultus & sacrificia ordinâsse*, sed, τὰ περὶ τὰς τῶν θεῶν τιμὰς, καὶ θυσίας διατάξαι. i. e. qvæ circa cultus & sacrificia Deorum confusa invenerat, in ordinem convenientem redegisse. Præcesserant enim Osiridem, Hermetemqve alii Reges in Ægypto, si *Diodoro* credimus, nec illi sacrorum usu destituti, qvin & disertè *Plutarchus*, l. de Isid. & Osirid. scribit *templum Jovis exstitisse Thebis Ægyptiis ante natum Osiridem*. Ergo & ante Hermetem alii in Ægypto sacra Deorum curavere. Ergo falsum est illud *Conringii*, *qvod suæ εἰδωλομανίας unum Hermetem Magistrum & Principem Phœnices pariter & Ægyptii coluerint*. Tertia *Conringi* ratio ab *Asclepio* petita suâ mole ruit; evertitqve eandem ipse *Conringius* l. I. c. V. docens, *libros qvi Hermeti Trismegisto attribui solent, vel nullius, vel incertæ omnes fidei, nec multùm antiqvos esse; eoq; Hermeticam doctrinam tutò inde peti non posse.* Si doctrina Hermetis inde peti tutò non potest, cur in contumeliam *Hermetis* verba Asclepii tam operosè advocantur? ut taceam, in eodem *Asclepio* εἰδωλοποιητικὴν diu ante Hermetem inventam prædicari; immò *Conringium* præposterâ narratione manifestam *Hermeti* facere injuriam. Fingamus enim *Asclepium* sive λόγον τέλειον, *Hermetis* germanum esse scriptum, [qvod *Augustinus* & Patrum alii judicant] certè postqvam *Trismegistus* dixisset ibidem, *statuas animatas & futurorum prascias, imbecillitates hominibus facientes, easq; curantes*, ostendit clarissimè se non ex suâ hæc sententiâ protulisse, sed ex superstitione hallucinantium proavorum. Ipsius enim *Hermetis* sententia hæc seqvitur: *Qvoniam ergo proavi nostri multùm erra-*

 bant

bant contra Deorum orationem increduli, & non animadvertentes ad cultum, religionemq; divinam, invenerunt artem, quâ Deos efficerent; cui inventa adjunxerunt virtutem de mundi naturâ convenientem, eamq; miscentes; & qvoniam animos facere non poterant, evocantes animas Dæmonum, vel Angelorum eas indiderunt imaginibus suis, divinisq; mysteriis, per qvas sola Idola & benefaciendi & malefaciendi vires habere potuissent. Vel solus hic locus ostendit falsum esse illud *Conringii: Unum Hermetem εἰδωλομανίας Ægyptiæ Magistrum & Principem fuisse.* Postremò, non ideo *Hermes* flagitiosi Magi titulo infamandus, si ex *Philone* fabulis pleno, & *Diodoro* in intima Ægyptiorum non admisso, exsculpi qviddam posse videatur, qvod suspicionem moveat; sanè si accusasse suffecerit, qvis innocens erit? Ferenda autem hæc convitia *Hermeti* eò patientiùs, qvò certiùs constat, optimos qvosqve ab omni ævo similibus calumniis proscissos. Nam ut taceam *Salvatorem* generis humani à Judæis obtrectatoribus jam olim scelerata Magiæ palam insimulatum fuisse *Luc.* XI. Certè, nec sanctissimus *Joseph* genuinum evasit *Justini* l. XXXVI. nec divinus *Moses* evitare valuit virulentas cavillantium lingvas. Vox *Plinii* l. XXX. c. I. *Est & alia Magicis factio à Mose, Jamne, & Jotape Judæis pendens.* Qvamnam autem Magiam professus sit Jamnes, nemi[illegible]die ignoratur. *Apulejus* in Apologiâ: *Nec satis*, inqvit, *mihi duco, si me omnium, qvæ insimulatis, abunde purgavi; si nusqvam passus sum vel exiguam suspicionem Magiæ consistere. Reputate vobiscum qvantâ fiduciâ innocentiæ meæ, qvantoq; despectu vestri agam, si una causa vel minima, fuerit inventa, cur ego debuerim Pudentillæ nuptias ob aliqvod meum commodum adpetere; si qvamlibet modicum emolumentum probaveritis, ego ille sim Carinondas, vel Damigeron, vel is Moses, vel Jannes, vel Apollonius, vel ipse Dardanus, vel qvicunq; alius post Zoroastrem, & Hostanem celebratus est.* Qvid qvod antiqvi, ut bene mereri viderentur de summis Viris, eas aliqvando iis laudes imprudenter admensi sunt, qvas, cùm ipsi sine exceptione solidas, germanasqve arbitrarentur, compertum fuit deniqve multum ex vano secum traxisse. Ita *Josephus* Antiqv. Jud. l. VIII. c. II. de *Salomone*: *Hic* inqvit, *nullam naturam ignoravit,*

ravit, nullam non examinatam præteriit; sed de omnibus philosophatus est, & disciplinam proprietatum eorum eminenter exposuit. Præstitit autem ei Deus, ut etiam contra Dæmones artem ad utilitatem hominum, & eorum curas edisceret: & incantationes instituit, quibus ægritudines solent mitigari. Modos etiam conjurationum, quibus obstricti Dæmones, ne rursus redeant, fugantur, invenit: & hæc cura hactenus apud nos multum prævalere dignoscitur. Vidi enim quendam Eleazarum de gente nostrâ, præsente Vespasiano, & ejus filiis, & simul exercitu, curantem eos, qvi à Dæmonibus vexabantur. Modus autem Medicinæ fuit hujusmodi: intulit naribus ejus, qvi à Dæmonio vexabatur, annulum habentem subter signaculum, radicem à Salomone monstratam: deinde Dæmonium per nares odorantis abstraxit, & repente cecidit homo. Postea conjuravit eum, juramentum objiciens Salomonis, nè ad eum denuo remearet, id est, cantica, qvæ ille composuit, edixit super eum. Volens autem satisfacere atq; probare præsentibus Eleazarus, hanc se habere virtutem, ponebat ante eos, aut calicem aqvâ plenum, aut pelvim: & Dæmonio imperabat, ut egressum ab homine hæc everteret, & videntibus præberet indicium, qvòd hominem reliqvisset. Qvo facto sapientia Salomonis cunctis innotuit: propter quam, ut omnes magnitudinem ejus naturæ cognoscerent, atq; religionem, & ut nullius rei virtus sub sole eum lateret, hæc dicere sum compulsus. Qvàm autem superstitiosis illa radix Baaras evellatur ceremoniis, ipse *Josephus* edocet l. VII. Bell. jud. c. XXV. Atq; hæc de Salomone. Qvid mirum igitur, si simile qviddam *Hermeti* à laudatoribus molestè sedulis, & officiosè mentientibus attribuatur. Ita optimum qvemqve veterum Magiæ, sed falsò insimulatum olim fuisse docet singulari libello illustris *Naudæus*. & calumnias ejusmodi eruditè diluit. Sed colligenda hæc vela, ut ad alterum illud membrum deveniatur, in qvo triumphare sibi videtur *Conringius*.

CAP. II.

I. Constare Galeni testimonio Hermetem Medicorum fuisse Magistrũ. II. Ideo etiam Antiqvos ὑγίειαν Hermeti adjunxisse. III. Ex Diodori, Julii Cæsaris, & Jamblichi testimoniis evidenter conseqvi, Hermetem inventorem fuisse Medicinæ. IV. Pythagoram arte medicâ & botanicâ clarum didicisse in Ægypto ex columnis Hermetis. V. Inventiones diversarum herbarum Hermeti assignatas ostendere sapientiam ejus medicam. VI. Cognitionem Hermetis exactiorem in historiâ animalium, & lapidum medentium viribus docere, ipsum in re medicâ fuisse versatum, idqve disertè tradi ab antiqvissimo Orpheo. VII. Colligi id ipsum ex Hermetis peritiâ in rebus metallicis. VIII. Isidem medicinæ inventricem creditam, ab Hermete didicisse. IX. Ἰατρικὴν ab Hermete inventam, etiam teste Martiano Capellâ, rerum Ægyptiarum gnaro scriptore. X. Libros physici & medici argumenti Hermeti attributos demonstrare, ipsum in hac palæstrâ fuisse subactum. XI Idem ex Clemente Alexandrino constare apertissimè. Nec qvæ contra libros Hermetis operosè movet Conringius, promovere qvicqvam.

ITa ergo *Conringius* l.1.c.11. *Neq; Græcos neq; Phœnices, neq; Ægyptiorum vetustiores quosqve, Hermeti olim artis alicujus Medicæ inventionem tribuisse: factum id ex parte qvidem à nonnullis recentioris ævi Ægyptiis*

ptiis, inconstanter tamen itidem, & contra narrationes majorum. Et mox eodem capite: *ut proinde certo sit certius, nullam olim vel Græcis, vel Latinis populis memoratam fuisse Hermeticam Medicinam.*

I. Dispiciendum nobis, nihilne ex Græcorum, Latinorum, aliorúmve veterum scriptis colligi possit, qvod artis alicujus medicæ inventionem *Hermeti* svadeat attribuendam. Prodeat ergo in primam aciem *Galenus* noster, cujus vel primas pagellas *Conringio*, homini Medico, nè lectas qvidem esse, stupori proximum, qvando & aliis, melioris antiqvitatis ignorantiam exprobrare, ipse tam oscitans, & superficiarius *Galeni* lector, non erubescat. Ita ergo *Galenus* noster Paraphr. Menod. Orat. Svasor. ad Art. Τὰ μὲν δὴ τῆς τύχης ἔργα, τοιαῦτα. Τὸν δ' Ἑρμῆν ἀπὸ λόγου μὲν ὄντα δεσπότην, ἐργάτην δὲ τέχνης ἁπάσης, θέασαι πάλιν, ὅπως ἐξ ὑπεναντίας τὴν τύχην κοσμοῦσι πάλιν οἵ τε γράφοντές τε καὶ πλάττοντες· νεανίσκος ἐστὶν ὡραῖος. Οὐκ ἐπίκτητον, οὐδὲ κομμωτικὸν ἔχον κάλλος· ἀλλ' εὐθὺς ὥς τι συνεμφαίνεσθαι τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν δι' αὐτοῦ· ἔστι δὲ φαιδρὸς μὲν τὰς ὄψεις· δεδορκὼς δὲ δριμύ. Καὶ ἡ βάσις τὸ πάντων σχημάτων ἑδραιότατόν τε καὶ ἀμεταπτωτότατον ἔχει τὸν κύβον, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ αὐτὸν τὸν θεόν. Τούτῳ τῷ σχήματι κοσμοῦσιν. Ἴδοις δ' ἂν τοὺς θιασώτας αὐτοῦ φαιδροὺς μὲν ὁμοίως τῷ κατηγεμόνι θεῷ· μεμφομένους δ' οὐδέποτε αὐτὸν, ὥσπερ οἱ τὴν τύχην, &c. Postea: Ὁ δ' ἕτερος τῶν χορῶν, πάντες μὲν κόσμιοι, καὶ τεχνῶν ἐργάται, οὐ θέουσι δὲ, οὐδὲ βοῶσιν, οὐδ' ἀλλήλοις μάχονται· ἀλλ' ἐν μέσοις μὲν αὐτοῖς ὁ θεός. [Ἑρμῆς] ἀμφ' αὐτὸν δὲ ἅπαντες ἐν τάξει κεκόσμηνται. Χώραν ἕκαστος, ἣν ἐκεῖνος ἔδωκεν, οὐκ ἀπολιπόντες. οἱ μὲν ἐγγύτατα τοῦ θεοῦ, καὶ ἐπὶ αὐτὸν ἐν κύκλῳ κεκοσμημένοι, γεωμέτραι, καὶ ἀριθμητικοὶ, καὶ φιλόσοφοι, καὶ ἰατροὶ, καὶ ἀστρονόμοι, καὶ γραμματικοί. Τούτων δ' ἐφεξῆς ὁ δεύτερος χορὸς, ζωγράφοι, πλάσται, γραμματισταὶ, τέκτονές τε καὶ ἀρχιτέκτονες, καὶ λιθογλύφοι, καὶ μετ' αὐτοὺς δὲ ἡ τρίτη τάξις, αἱ λοιπαὶ τέχναι πᾶσαι· κατὰ μέρη μὲν οὕτω κεκόσμηνται· πάντες δὲ πρὸς τὸν θεὸν ἀποβλέπουσι κοινῷ τῷ παρ' αὐτοῦ προστάγματι πειθόμενοι. *Ludovicus Bellisarius*, Medicus Mutinensis, ita vertit: *Sed talia fortunæ opera sunt: Mercurium verò tanqvam orationis Parentem & artium omnium auctorem aspice rursus, ut aliâ qvàm fortunam effigie tum pictores, tum plastæ decorârunt. Nam juvenis est formosus, nec ejuscemodi, ut fucatum qvic-*

qvam

quam in eo, aut comptum deprehendas, sed in cujus formâ animi virtutes protinus eluceant. est enim hilari vultu, acribus oculis, basi innititur sic undiq; figurata, ut quadrantal referat, quâ maximè figurâ res ipsa stabilis atq; immobilis redditur. Quin & ipsum Deum eadem hac figurâ interdum honestant. Cujus etiam comites aeqve ac dux ipse hilares splendidiq; conspiciuntur, nec unqvam de suo principe qveruli, qvales fortunæ seqvaces memoravimus. &c. Postea. *Mercurii verò chorus modestos omnes continet, eosdem artium peritos, non currentes, non exclamantes, non inter se dissidentes, sed inter qvos medium Deus ipse locum teneat. Hi verò ordine omnes circum dispositi sunt, sic ut nulli locum ab eo designatum relinqvant, eo tamen discrimine, ut qvi primam sedem, Deoq; proximam in ambitu occupant, ii geometræ, arithmetici, astronomi, Philosophi, Medici, grammatici sint; qvi verò alteram tenent, ii secundum chorum constituunt, in qvo pictores, plastæ, sculptores, fabri, architecti, Magistri prima rudimenta docentes conspiciantur. Post qvos tertius locus seqvitur, qvo cæteri artifices omnes continentur. Sic singulis qvidem assignata sedes propria sunt, omnes tamen pariter intuentur in Deum, ejusq; communi parent imperio.* Tandem adjicit: *Hic* [sc. apud Mercurium] *cernes Socratem, cernes Homerum, Hippocratem, Platonem, & qvi hos viros amant, qvos omnes hic Deus sibi Ministros elegit, & apud se primos, & qvasi alteros Mercurios esse voluit.* Ita interpres Latinus, sed Græcus codex, οὗτοι ὕπαρχοί τινες, καὶ ὑπηρέται τοῦ θεοῦ. Qvod si liber ille, qvi apud Galenum *Medicus* inscribitur, *Herodoti* est, qvò inclinat *Conringius* l. 1. de Herm. Med. c. x. necesse est *Menodoti* hujus *Galenici* testimonium antiqvius & luculentius adhuc esse, qvòd liber ille manifestè meminerit *Menodoti*, ut sectæ Empiricæ doctoris; non esse tamen antiqvissimi illius *Herodoti* res ipsa loqvitur, & vidit jam ante eruditissimus *Jonsius*. Qvicqvid sit, merebatur sanè illustris locus legi hic integer, ut dediscat tandem abuti ingenio suo, Hermetiqve insultare *Conringius*, ut agnoscat Medicis inter Hermeticos primas deberi sedes; & commendet posthac magni *Hermetis* curas, atqve industriam in propagandis bonis artibus, identidem repetens illud sapientissimi *Tullii* l. 1. ad Attic. Epist.

Epist. IV. *Qvod ad me*, inqvit, *de Hermathenâ scribis, per mihi gratum est: ornamentum Academiæ proprium meæ, qvod & Hermes commune omnium.* Qvis ergo post hac communi omnium Academiarum ornamento *Hermetis* audebit oblatrare, nisi intemperiis actus? qvid meruit Cambyses, cùm Amasis, Ægyptii Regis cadaver pungeret, flagellaretqve? ut scribit *Dion* in Corinthiacis; qvid lucratus est ineptiis suis ille, qvi, ut idem *Dion* in Rhodiacis docet, Theagenis, viri de Republ. optimè meriti statuam in mediâ urbe sitam noctu flagris cædebat? Sed reprimo qverelas, & ad secundum argumentum me accingo.

II. Antiqvi, ut apud *Cornutum* [alijs *Phurnutum*] est, de Nat. Deorum Gentil. Hermeti τὴν ὑγίειαν συνῴκισαν, i. e. *conjunxere cum Mercurio sanitatem*, non alio instituto, ut cuivis licet conjicere, qvàm qvod eum sanitatis Magistrum agnoscerent. Inde enim ὑγίειαν ipsi adscriptam esse, ut dicendi facultate omnibus prosimus, qvod *Cornuto* ibidem visum, nimis frigidum, nimis longè petitum schema est.

III. *Diodorus Siculus* l. I. Οἱ δ' ἱερεῖς εὑρετὴν μὲν τῶν παιδειῶν, καὶ τῶν τεχνῶν μυθολογοῦσι τὸν Ἑρμῆν γεγονέναι, τῶν δ' εἰς τὸν βίον ἀναγκαίων τοὺς βασιλεῖς. i. e. *Narrant sacerdotes* [Ægyptii] *Hermetem disciplinarum & artium inventorem fuisse, necessariarum autem ad vitam sustentandam Reges.* Scilicet frumenti, viniqve usum invenere Reges Ægyptii, ut apud eundem est, reliqvas artes *Hermes*. Fuisse autem inter artes Ægyptias Medicinam, adeo certum est, ut *Herodotus* etiam scripserit suo tempore *Ægyptios omnes fuisse Medicos.* Qvin explicat *Diodorum* & *Julius Cæsar* bell. Gall. l. VI. *Galli*, inqvit, *Mercurium omnium inventorem artium ferunt.* Et *Jamblichus* de Mysteriis Ægypt. *Ægyptii scriptores putant omnia inventa à Mercurio.* Qvô haud scio an qvicqvam evidentius, efficaciusqve esse possit ad asserendam Hermeti Medicæ inventionis gloriam.

IV. Pythagoras, ut apud eundem *Jamblichum* est de Myster. Ægypt. *didicit Philosophiam suam in Ægypto, ex columnis Mercurii.* Illa autem Philosophia propter studium etiam medicum commen-

 data

data est. Unde *Apulejus* in Floridâ *medentem* inducit *Pythagoram*; & *Laertius* l. VIII. *Pythagoras*, inqvit, *ne Medicinam qvidem neglexit.* Et qvomodo negligeret, qvi ipse de re botanicâ commentatus est? *Plinius* l. XXV. c. II. *Homerus*, inqvit, *& alias nominatim herbas celebrat, qvas suis locis dicemus. Ab eo Pythagoras clarus sapientiâ, primus volumen de earum effectu composuit.* Scripsit & de brassicâ, monente *Plinio* l. XX. c. IX. Hinc & ἰατρεύσων magis urbes lustrâsse, qvàm ἀλάζων creditus apud *Ælian.* var. Hist. l. IV. c. XVII. Qvin & Pythagorei, scribente *Æliano* var. Hist. l. IX. c. XXII. *summum studium, operamq; medicandi facultati navabant*, & auctore *Jamblicho* de vita Pythag. *maximè recipiebant speciem Medicinæ diæteticam, & in hac parte longè erant exactissimi. Tractabant & plurimum cataplasmata, & emollientia remedia.*

V. Inventiones herbarum assignatæ *Hermeti* ostendunt etiam sapientiam ejus Medicam. *Plinius* l. XXV. c. IV. *Laudatissima herbarum est Homero, qvam vocari a Diis putat moly, & inventionem ejus Mercurio assignat, contraq; summa veneficia demonstrat.* Iterum *Plinius* l. XXV. c. V. *Linozostis, sive Parthenion, Mercurii inventum est, ideo apud Græcos hermupoan multi vocant eam, apud nos omnes Mercurialem.* *Dioscorides* l. IV. c. CXCI. Λινόζωστις, οἱ δὲ παρθένιον, οἱ δὲ Ἑρμοῦ βοτάνιον καλοῦσι. Sic & *Aëtius* tetrab. I. Serm. I. *pentaphyllon Mercurii herbam* appellat. Halimus in *Dioscorid.* noth. ἑρμοῦ βάσις vocatur: qvam & appellationem apud *Neophytum* de Halimo reperit illustris *Salmasius*, de qvo ipse operosè Exercit. Plin. in Solin. p. MXCVII. An & ficum invenerit *Hermes*, non perinde constat, certè qvicunqve ficum olim in viâ repererat, *Mercurii* signo appendebat, ut ex *Zenobio* docet in Physiol. Christ. l. V. Ger. *Vossius.* Apud *Homerum* Odyss. κ. *Mercurius* cùm offert Ulyssi φάρμακον illud ἐσθλὸν, ostendit se potestates herbarum & medicaminum nôsse:

Ὣς ἄρα φωνήσας πόρε φάρμακον Ἀργειφόντης,
Ἐκ γαίης ἐρύσας, καί μοι φύσιν αὐτοῦ ἔδειξεν.
Ῥίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δὲ εἴκελον ἄνθος,
Μῶλυ δέ μιν καλέουσι θεοί.

Probè

Probè etiam *Diodorus* l. I. *Ipse Hermes*, inqvit, *non Minerva, ut Graci tradunt, oleæ germen invenit.*

VI. Cognitio *Hermetis* exactior in animalium historiâ, & lapidum medentium viribus demonstrat ipsum in re Medicâ fuisse versatum. De animalibus videantur, qvæ superiori capite, Num. XIII. & XVI. persecuti sumus. Qvod ad lapides, antiqvissimus Orpheus Hermetem eorundem peritum agnoscit, & vires Corallii ab eo mortalibus fatetur manifestatas, Carm. de Corall. postqvam enim ita cœpisset.

Ἴσθι δ' ἀμαλδύνειν σκορπήια κέντρα δύνασθαι,
Καὶ περσίδαο μένος μέγα κουραλίοιο
Ἠδὲ πελαμναίων ἀνεμώλιον ἀσπίδα θῦναι.

Tandem in fine subjungit:

Κεῖνο πολὺ πράτιστον ἀνερχομένοις πεφάνθαι
Κουράλιον θνητοῖσι φέρων πόρεν Ἀργειφόντης
Τύνη δ' ἀκρήτοιο μεθ' οἴνου πινέμεν αἰεὶ
Μέμνεο, πευκεδανοῦ σὺν εὖ ἀσπίδος ὥσπερ ἔπειτα.

Qvæ ita reddidit Hannardus Gamerius:

Vulnera qvæ fecit per acumina scorpio caudæ,
Lethalesqve notas serpentum dente paratas
Coralii virtus sacro medicamine tollit.

Et postea:

Mercurius vigilis mactator providus Argi
Has in Coralio mortalibus obtulit artes,
Et vires docuit: qvibus ut confidere possis,
Disce qvòd à vino soleat prodesse bibenti,
Qvem pupugit serpens, vel acuto vipera telo.

Et alibi in eodem carmine docetur vis illa salutaris Corallii adversus venena, ut deceptum fuisse constet Conringium scribentem l. II. c. VI. de Herm. Med. *Videtur laus prima Coralliorum in rem Medicam, Arabibus deberi.* Enimvero Hermeti deberi ex Orpheo hîc palam est. Qvas autem superstitiosas in Coralliis virtu-

tes recenset unà Orpheus, illas non Hermeti, sed Zoroastri & Metrodoro adscribit Marbodæus. Plinius l. xxxvii. Indorum aruspicibus, ita enim ille: *Aruspices Indorum, vatesq; inprimis religiosum id gestamen* [coralliorum] *amoliendis periculis arbitrantur.* Neque vim Coralliorum medicam duntaxat mortalibus apportavit Mercurius, sed &, auctore Orpheo, virtutes medicas cæterarum gemmarum, de qvibus ita auspicatur Thrax Poeta:

Δῶρον ἀλεξικάκοιο Διὸς θνητοῖσιν ὀπάσσαι
Κεκλόμενος Μαίης ἐριούνιος ἦλθε κομίζων
Υἱὸς, ὅπως ἀνέχωμεν ὀϊζύος ἀτρεκὲς ἄλκαρ. i. e.

Venit Majæ filius [Mercurius] apportans hominibus donum singulare averrunci Jovis, ut læti verum ærumnarum præsidium obtineamus.

Verùm qvænam sunt illa Mercurii munera? rursus Orpheus:

Ἐς πολυήρατον ἄντρον ἐπελθέμεν Ἑρμείαο,
Ἔνθ' ὅγε παντοίων ἀγαθῶν κατέθηκεν ὅμιλον. Et mox:
Οὐδὲ ἑ νοῦσος ἄκικυς ἐνὶ μεγάροισι δαμάσσει, Postea:
Εἴσεται ἠδ' ὄφεων ἰὸν σβέσαι ἑρπυστήρων.
Δώσω τοι καὶ φῶτα ἐνὶ πίπτοντα σελήνης
Ῥυσάσθαι, καὶ νοῦσον ἀπεχθηρὴν ἐλέφαντος. Tandem:
Ἄλλα δ' ἀπειρέσια πολυμήτιος Ἑρμείαο
Δῶρα κειμήλια ἐνὶ σπήλυγγι κέονται. Sensus est:

Ingredi [oportet] *in optatissimum Mercurii antrum, ubi ille magnam vim omnis generis bonorum reposuit. In qvâ domo debilis morbus non regnat, ubi permittetur venenatum serpentis jaculum edomare, sanare lunaticos, mederi elephantiacis. Sunt & alia in speluncâ Mercurii egregia munera.* Qvæ inter & Chemica fuisse, cui dubium erit?

VII. Peritia *Hermetis* in rebus metallicis docet ipsum etiam intima rei Medicæ cubilia penetrâsse. *Cedrenus* disertè: *Faunus*, inqvit, *qvi & Hermes nominatus fuit*, τὸ χρυσοῦ τὴν φύσιν [in margine, τὴν πλῆσιν] ἐξεῦρεν ἐκ μετάλλων ἀνθρώποις. Sed de eo, capite proximo

ximo uberiùs. Interea cùm *Tertullianus* in Apologet. inducat *Mercurium mortuos cauterio examinantem*, credibile videtur, *Hermetem* & olim metallico instrumento candenti usum ad explorandam in depositis corporibus vitæ, mortisqve fidem. Qvo modo forsan, succurrente *Hermete*, Horus in aqvis inventus propemodum mortuus, in vitam postliminio rediit; sed ut miraculo vicina res videretur, insperata salus à Sacerdotibus φαρμάκῳ ἀθανασίας Isiaco fortassis attributa est. Ut colligamus notum id *Hermeti* fuisse, qvod post observavit *Hippocrates* l. Aphorism. VIII. Ὁκόσα φάρμακα οὐκ ἰῆται, σίδηρος ἰῆται. ὅσα σίδηρος οὐκ ἰῆται, πῦρ ἰῆται.

VIII. Qvanqvam autem in præcedentibus luculentè satis intueamur, etiam post universale illud scriptorum Ægyptiorũ naufragium, *Hermetem* tria illa regna [vegetabile, animale, & metallicum] felici genio excoluisse, adeoqve nullam Medicinæ partem reliqvisse intactam, juverit nihilominus & *Diodori Siculi* testimonium in eandem sententiam advocare. Is postqvam biblioth. l. 1. scripsisset: Φασὶ δ' Αἰγύπτιοι τὴν Ἶσιν φαρμάκων τε πολλῶν πρὸς ὑγίειαν εὑρέτιν γεγονέναι, καὶ τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης μεγάλην ἔχειν ἐμπειρίαν i. e. *Tradunt Ægyptii Isin multa sanitati hominum pharmaca invenisse, utpote qvæ scientia Medica fuerit scientißima.* Ubi sanè non tradit *Diodorus* Isin primam Medicinæ inventricem fuisse, sed invenisse multa in eam rem, qvod nemo negaverit, salvâ *Hermetis*, primi inventoris reverentiâ. Sed recognoscamus ea, qvæ paulò post seqvuntur: *Nec me fugit*, inqvit, *Scriptores qvosdam tradere, sepulcra horum Deorum esse in Nysâ Arabiæ, unde & Nysæus appelletur Dionysius, & columnam utriq; Deo sacris literis inscriptam esse erectam, inq; earum illâ, qvæ Isidis est, hæc notata legi:* Ἐγὼ Ἶσις εἰμὶ, ἡ βασίλισσα πάσης χώρας, ἡ παιδευθεῖσα ὑπὸ Ἑρμοῦ, καὶ ὅσα ἐγὼ δήσω, οὐδεὶς δύναται λῦσαι. id est; *Ego Isis sum, totius Regionis Regina, ab Hermete edocta; & qvæ ego ligavero, nemo dissolverit.* Qvis jam adeo hebes est, ut non videat *Hermetem* Medicinæ primum hic Magistrum designari? Isis invenit pharmaca, sed ab *Hermete* edocta; *Hermes* merita sua tacet. Hic eadem eloqvitur. Isis viva videri voluit in hoc mussæo lau-

reolam qvæsivisse, mortua ingenuè, qvo docente profecisset, agnoscit. Neqve obstat, qvòd alii Isidem Memphi sepultam existiment; distingvendum enim inter vera sepulcra, & honoraria. Honorarium Nysæ fuit, Memphi in templo Vulcani verum. Ita sepulcrum Osiridis honorarium fuit ad Nysam Arabiæ, ut dictum, verum autem in Ægypto. Unde *Jul. Firmic.* de error. profan. Relig. *Nam & sepulcrum*, inqvit, *Osiridis hodie in Ægypto est, & cremati corporis reliqviæ cernuntur.* Et Scipionis Africani sepulcrum verum fuit extra portam Capenam viâ Appiâ, ut ex *Tullio* I. Tuscul. constat, honorarium autem in viâ Vaticanâ, ut ex *Acrone* in Horatium colligimus. Qvin & aliud in eandem sententiam ex eodem *Diodoro* argumentum petitur, veri studioso non fastidiendum: Vox ejus bibl. l. I. *Τὸν Ἑρμῆν καὶ παλαίστρας εὑρετὴν ὑπάρξαι, καὶ τῆς εὐρυθμίας καὶ περὶ τὸ σῶμα πρεπέσης πλάσεως ἐπιμεληθῆναι.* Ut præteream adjungi: *καὶ τῆς ἐλαίας δὲ τὸ φυτὸν αὐτὸν [Ἑρμῆν] εὑρεῖν, ἀλλ' οὐκ Ἀθηνᾶν, ὥσπερ Ἕλληνες φασί.* Sed qvò tendit illa *πρέπουσα περὶ τὸ σῶμα πλάσις*, de qvâ sollicitum fuisse *Hermetem* narrat *Diodorus*, nisi ad cognitionem Medici? Nolim nunc operosè ex *Mercuriali* de Arte gymnasticâ rationes conqvirere, contentus *Diodori* interpretem adduxisse, Horum Ægyptium, qvi apud *Macrobium* Saturn. l. VII. c. XIII. *Dic*, inqvit, *Disari, (omnis enim situs corporis pertinet ad Medici notionem, tu verò ultra qvàm Medicina postulat, consecutus es) dic, inqvam, cur sibi communis assensus annulum in digito, qvi minimo vicinus est, qvem etiam medicinalem vocant, & manu præcipuè sinistrâ gestandum esse persvasit?* Sed in re manifestâ supervacaneum est plura verba consumere.

IX. *Martianus Capella* [olim qvidem *Greg. Turonensi*, nuper etiam *Hugoni Grotio*, laudatissimis viris laudatus, qvòd antiqvitatis Ægyptiacæ peritus naturalis scientiæ secreta sub Numinum variorum figmentis, & *Φιλολογίας* titulo adumbrârit] l. III. de arte Gramm. inducit *Jatricen* sive artem Medicam, ceu *Mercurii* ministram, & à *Mercurio* repertam atqve educatam. Verba ita se habent: *Admoverat igitur Latoides unam priori loco Mercurialium ministra-*

ministrarum ætate qvidem longævam, sed comitate blandissimam, qva se in Memphide ortam Rege adhuc Osiride memorabat, diuq; obtectam latibulis ab ipso repertam, educatamq; Cyllenio, id est, *Mercurio... Gestabat hac autem teres qvoddam ex compactis annexionibus ferculum, qvod levi exterius elephanto prænitebat. Unde velut medendi solers Magistra curandorum vulnerum insignia proferebat. Nam ex eodem scalprum primò vibranti demonstrabat acumine: qvo dicebat circumcidi infantibus vitia posse lingvarum. Dehincq; nigello qvodam pulvere, qvi ex favillâ confectus, vel sepiâ putaretur, illato per cannulas eadem resanari. Tunc etiam qvoddam medicamen acerrimum, qvod ex ferula flore, caprigeniq; tergoris resectione confecerat, rubri admodum coloris, exprompsit, qvod monebat faucibus admovendum, cùm indoctâ rusticitate vexatæ fœtidos ructus vitiosi oris exhalant. Demonstrabat etiam qvendam gratissimum gustum vespere multo, olivoq; laboratum, qvo depulsâ vocis insvavissima diritate canoros etiam fieri posse memorabat. Arterias etiam, pectusq; cujusdam medicaminis adhibitione gargarizando purgabat. In qvo & cera fago illita, & gallarum, gummeosq; commixtio, & Nilotica fruticis collemata notabantur. Qva vis epithematis lit et memoriam, intentionemq; procuraret, tamen naturâ sui etiam vigilias inferebat.* Mox: *Hanc igitur fœminam tali multorum curatione callentem cùm Deorum nonnulli Iatricem, alii Genethliacen, diversis rerum operibus æstimarent, addereturq; fidei medendi solertia, qvod eam opitulari posse oris vitiis nec Pallas denegaret, nec ipse Majugena; inconsentaneum tamen videbatur incedere Medicam penulatam.* Qvæ hausit *Martianus* hîc Afer in Ægypto, ut rem arcanam, per arcanos etiam verborum Mæandros ita exponit, ut ostendat nihilominus Medicam illam sive Iatricen à Cyllenio, & Majugenâ, hoc est, *Hermete* & repertam olim & educatam fuisse.

X. Colligitur etiam ex tot libris argumenti partim Physici, partim Medici, qvi attribuuntur ab antiqvis *Hermeti*, iniqvum esse, laudem scientiæ Medicæ eidem detrahere. Non tangam nunc Τρισμεγίστου Ἑρμοῦ ἱερὰ βιβλία, de qvibus ad Ptolemæum Philadelphum *Manethos*, ut apud *Eusebium* legimus in Chronicis; non advo-

advocabo vel Γενικὰ τῶ Ἑρμοῦ, de qvibus iterum *Eusebius*; vel *Myriogenesin* Æsculapii à *Mercurio* professam, de qva *Julius Firm.* Mathes. l. v. c. 1; vel ἱερὸν λόγον Ἑρμοῦ, de qvo *Stobæus* in Physicis; non contendam nunc vel Iatromathematica illa *Hermeti* adscripta, vel *Kyrannidum* librum hodiernum à germano *Mercurio* promanâsse; sed ad partes vocabo libros Physicos, Medicosqve *Hermetis*, qvos inter recenset τὰ Φυσικὰ τῶ Ἑρμοῦ [forsan tamen Chemica] *Zosimus*, & ille cev vetustissimus Chemicorum scriptorum *Conringio* laudatus. *Zosimus* autem id agit, l. ix. de Chemiâ, qvemadmodum eruditissimus *Henricus Valesius* Annotat. in *Ammian. Marcellini* l. xxii. observavit. *Sanchuniathon* scripsit περὶ Ἑρμοῦ Φυσιολογίας, ut auctor est *Suidas*. *Jacobus Golius*, cùm ex Oriente *Gebri* scripta Arabica secum in patriam afferret, attulit & opus *Hermetis* de Venenis & Antidotis, qvod adhuc Lugduni Batavorum exstat. In bibliothecâ Th. Erpenii libellus erat Arabs, titulo, *Hermetis de lapidibus pretiosis*. Qvo credibile est usum jam olim *Albertum Magnum*, in erudito, & *Conringio* etiam laudato de mineralibus opere, in qvo ad *Hermetis* testimonium freqventer provocatur. Vidisse *Tertullianum* hæc ipsa *Hermetis* scripta vero simillimum, cùm disertè libr. adversus Valentinianos *Mercurium Trismegistum* Magistrum omnium Physicorum pronunciet. Esto, perierint horum librorum alii, alii centonibus hinc inde perperam assutis deformati veterem non fateantur majestatem, id tamen, qvod hic qværimus, vel ex solis librorum titulis conficitur, nimirum *Hermetem* olim scriptis Physicis, Medicisqve inclaruisse.

XI. Agmen claudit illustris *Clementis Alexandrini* locus Stromat. l. vi. *Sunt ergo qvadraginta duo libri Hermetis valde necessarii; ex qvibus triginta qvidem & sex, qvi continent omnem Ægyptiorum Philosophiam, ediscunt ii, qvi ante dicti sunt: reliqvos autem sex* παστοφόροι, id est, *qvi gestant pallium, ut qvi pertineant ad Medicinam, nempe de constructione corporis, & de morbis, & de instrumentis, & medicamentis, & de oculis, & postremò de mulieribus. Et res qvidem Ægyptiorum, ut paucis dicam, sunt ejusmodi.* *Conringius* ut hoc testimonium elevet;

Et

Et vero, inqvit, *qvid est manifestius qvàm illa hujus ævi commenta cum priscis Sacerdotum narrationibus adversâ fronte dissidere? qvis in monumentis omnis prioris ævi legit, universam Philosophiam & Artem Medicam ab Hermete literis & libris fuisse traditam? & tamen neq; Græcos, neq; Latinos potuissent istæc fugere, qvùm multis seculis Ægyptum omnem durissimo imperio tenuerint, omnisq; sapientiæ curiosi satis fuerint scrutatores.* Monstret dissidium illud *Conringius*! Prisci Sacerdotes apud *Diodorum* Siculum l. I. tradunt *Hermetem disciplinarum & artium fuisse inventorem.* Galli apud *Jul. Cæsarem* de bell. Gall. l. VI. agnoscunt *Mercurium omnium artium inventorem.* *Clemens Alexandrinus* qvænam fuerint illæ artes, speciatim exponit & l. V. & l. VI. Si invenit illas *Hermes*, necesse est descripserit, alioqvin inventæ citò periissent. Qvin & scripsisse varia ex superioribus liqvet. Et si nemo alius scripsisse *Hermetem* testaretur, testimonium *Clementis*, hominis eruditissimi & veracissimi, immò forsan popularis *Hermetis*, adeoq; rerum Ægyptiarum scientissimi satis luculentum esset. Qvod si *noviter illa à sacrificulis conficta essent*, ut pertendit *Conringius*, scripsisset id qvoqve, nemini obseqvi certus, nisi veritati. Hinc furta & flagitia Philosophorum Græcorum adeo non tacet, ut indelebile iis ob crebra mendacia stigma inurat, non parsurus Ægyptiis profanis ipse sacer, si hac parte deliqvissent, ut neqve pepercit aliis, l. III. Pædagog. c. II. *Sed non potuissent ista fugere Græcos & Romanos.* Duo respondeo, *unum*, plerosq; regnatorum Græcorum, Romanorumq; contempsisse hæc sacra, reliqvos ad omnia nõ fuisse admissos. Probè ipse *Clemens Alexandr.* Strom. V. Αἰγύπτιοι οὐ τοῖς ἐντυχοῦσι τὰ παρὰ σφίσιν ἀνετίθεντο μυστήρια. i. e. *Ægyptii non qvibuslibet ea, quæ erant apud ipsos, committebant mysteria.* Neqve vero hic loqvitur *Clemens* de libris Hermetis, ut vulgò parabilibus, sed producit eos, ut sacrum aliqvod κειμήλιον, inter solennes qvasdam ceremonias à Sacerdotibus Ægyptiis in religiosâ qvadam processione dignis ostensum. *Alterum est*, Græcos, Latinosqve antiqvos Palæstinæ diu imperâsse, nec, qvæ vel tractarent ipsi Jerosolymitani Sacerdotes, vel eorundem libri, satis explorâsse unqvam. Testis l. Hist.

v. *Tacitus*, in rebus Judæorum explicandis fœdissimè lapsus; testis *Justinus* l. xxxvi. de Mose & Josepho fabulatus vanissima, ut alios prætercam; & tamen jam tum sacra monumenta per Ptolemæum Philadelphum in lingvam Græcam migraverant. Cur non similia Græcis, Latinisqve in Ægypto contingerent, præsertim gente invidâ, & sacrorum suorum retinentissimâ? *Diodorus* ut alienigena, non admissus fuit ad spectandas sacras illas Ceremonias, ergo non mirum, libros *Hermetis*, qvi in iisdem circumferebantur, ipsi non fuisse conspectos; *Ammianus Marcellinus* l. xxii. de Ægyptiis Sacerdotibus: *Initia*, inqvit, *prima sacrorum cautè tuentur condita scriptis arcanis.* In qvem locum *Valesius*: *Intelligit*, inqvit, *ἱερὰς βίβλους, qvas à Mercurio Trismegisto interpretatas, in adytis Ægyptiorum reconditas esse tradit Manetho.* Qvid qvod *Clementis* hoc testimonium, ex *Philisti Syracusani* libris descriptum esse agnoscat *Kirckerus*. Constat autem *Philistum* illum *Eudoxo Cnidio* ætate supparem fuisse, de qvo *Vossius* l. de Histor. Græc. Hîc *Conringius*, ut libros *Hermetis* suspectos reddat, l. i. c. iv. urget ex *Jamblicho*, & *Proclo Lycio*, Ægyptios ævo Hermetis, immò & seqventi, inscripsisse doctrinam suam non papyro, sed columnis. Vexat etiam acriter illa l. i. Chronic. Euseb. Ἐκ τῶν Μανεθῶ τοῦ Σεβεννύτου ὃς ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου ἀρχιερεὺς τῶν ἐν Αἰγύπτῳ εἰδώλων χρηματίσας, ἐκ τῶν ἐν τῇ Σηριαδικῇ γῇ κειμένων στηλῶν, ἱερᾷ, φησὶ, διαλέκτῳ καὶ ἱερογραφικοῖς γράμμασι κεχαρακτηρισμένων ὑπὸ Θὼθ τοῦ πρώτου Ἑρμοῦ, καὶ ἑρμηνευθεισῶν μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἐκ τῆς ἱερᾶς διαλέκτου εἰς τὴν ἑλληνίδα φωνὴν, γράμμασιν ἱερογλυφικοῖς, καὶ ἀποτεθέντων ἐν βίβλοις ὑπὸ τοῦ Ἀγαθοδαίμονος τοῦ δευτέρου Ἑρμοῦ, πατρὸς δὲ τοῦ Τὰτ ἐν τοῖς ἀδύτοις τῶν ἱερῶν Αἰγυπτίων. Qvæ ita reddit: *Ex Manethonis Sebennytha, qvi sub Ptolemaeo Philadelpho summus Sacerdos Idolorum Ægypti fuit, ex iis, qvæ in columnis positis in terrâ Seriadicâ, sacrâ, ut ait, lingvâ, & literis sacris ab Thoyth primo Mercurio sunt scripta, & post diluvium versa ex sacrâ lingva in Græcam literis hieroglyphicis, & reposita sunt in libris ab Agathodæmone altero Mercurio, Patre Tat, in adytis templorum Ægyptiorum.* Ex his verbis varia elicit *Conringius*. I. *Saltim primus igitur*, inqvit, *Mercurius*, *si Mane-*

Manethoni credimus, librum nullum scripsit, sed columnis sua insculpsit. II. *De altero, qvod dixit, Græcè illum vertisse doctrinam avi, & qvidem post diluvium, non tantùm refellitur verè sacrâ historiâ Hebræorum, sed vel per se liqvet, alienum esse à veritate; utpote qvum illo sanè tempore, gens Græcorum fuerit obscura, ignobilis, nec in ullâ doctrinæ laude, imò omnium literarum rudis. Qvî ergo in illorum lingvam jam tum fuerit sacra & antiqvissima doctrina, ab ipso Hermete, patre Tat, hoc est, ipso Trismegisto Mercurio translata?* III. *Accedit qvod diu peregrinos omnes, adeoq; & Græcos terra sua aditu Ægyptii prohibuerint. Quo tempore Mercurium aut aliqvem Græcè scripsisse qvis crediderit?* Neqve hîc qviescit *Conringii* adversus Manethonem vehementia, sed IVtò insurgit acriùs l. 1. c. VII. *Qvàm fabulosum præterea est*, inqvit, *primùm Thoyth Ægyptium ante cataclysmum scientias columnis inscripsisse, literis hieroglyphicis, sed lingvâ sacrâ, sive Ægyptiacâ, eamq; doctrinam post diluvium versam Græcè, & hieroglyphicis iterum notis in libros translatam ab Agathodæmone, altero Mercurio, patre Tat! Num lingva Ægyptiaca usus fuit ante diluvium illud magnum? Nonne literæ hieroglyphicæ sunt signa rerum, non autem sonorum? Qvî potuit itaq; per literas hieroglyphicas vel Ægyptiacè aliqvid scribi, vel Græce? Certè Sinensium scripta non est, qvòd in hanc vel illam lingvam transferas, qvoniam & illi utuntur characteribus rerum, non sonorum indicibus. Jam verò Agathodæmon ille, Pater Tat, est utiq; ipsemet Hermes Trismegistus, Isidis Magister; illum verò Græcè scripsisse ridicularium est commentum, ceu supra jam demonstravimus. Taceo vix videri probabile columnas superfuisse à diluvio, qvæ doctrinam scriptam comprehenderint; licet illud Josepho etiam sit proditum de qvadam columnâ Syriæ.* Animosè ista *Conringius*, nunc videbimus qvàm verè. Ut transeant errata qvæ in citandis *Eusebii* Græcis commisit, Σεβεννύθυ, ὅς, Θωθ, φησι, & in latino, Ptolomæus, pro Eusebianis, Σεβεννύτης, ὅς, Θωΰθ, φησὶ Ptolemæus, constabit spero absurda illa, qvæ *Manethoni* impingit, in auctorem *Conringium* reditura. Sanè expenderunt scriptum *Manethonis*, ut viri alii summi, ita nostro hoc seculo *Josephus Scaliger*, & *Ger. Joh. Vossius*, qvi de fide exscribentis *Manethonis* non dubi-

tavere, ſed in eò tantùm peccâſſe Ægyptium arbitrati ſunt, qvòd annos implicitos, explicitosqve, ceu vocant, non diſtinxerit. Diſertè *Voßius* de Orig. & progreſſ. Idololatr. l. I. c. XXVIII. *Facilè qvidem hunc ſibi nodum exſolvere videntur: qvippe Manetho ajunt fucum feciſſe Ptolemæo. Sed enim ſcribebat Regi ſe iſta hauſiſſe ex columnis Seriadicis, atq; aliis monimentis hieroglyphicis. Ubi ſi falleret, redarguiſſent eum Sacerdotum alii: ſi non ob aliud, ſaltem ut ſic gratiam ſibi Regis conciliarent. Nunqvam enim defuere, qvi bene ſibi eſſe mallent, qvàm alteri. Qvamobrem exiſtimo Manetho qvidem optimâ fide exſcripſiſſe iſta, unde profitebatur: ſed in eo cum ſacerdotum aliis, ob antiqvi temporis tenebras aberrâſſe, qvòd, qvas primo tomo dynaſtias refert, eas putârit alias aliis ſemper ſucceßiſſe; cùm multa, ut loqvuntur, non ſucceßiva fuerint, ſed collaterales; hoc eſt eodem tempore, diverſis fuerint locis.* Et qvis credat *Manethoni* tantum adfuiſſe impudentiæ, ut ad *Hermetis* ſcripta in Ægypto provocaret, coram Rege Ægyptio & ſapientiſſimo, & ſcientiſſimo literarum, niſi oſtendere eadem poſſet, ſi ingrueret neceſſitas? Ita autem ille apud *Euſebium Pamphilum* in Chronic: Βασιλεῖ μεγάλῳ Πτολεμαίῳ Φιλαδέλφῳ Σεβαστῷ Μανεθῶς ἀρχιερεὺς, καὶ γραμματεὺς τῶν κατ' Αἴγυπτον ἱερῶν ἀδύτων, γένει Σεβεννύτης, ὑπάρχων Ἡλιουπολίτης τῷ δεσπότῃ μου Πτολεμαίῳ χαίρειν. Ἡμᾶς δεῖ λογίζεσθαι, μέγιστε βασιλεῦ, περὶ πάντων, ὧν βούλῃ ἡμᾶς ἐξετάσαι πραγμάτων. Ἐπιζητοῦντί σοι περὶ τῶν μελλόντων τῷ κόσμῳ γίνεσθαι, καθὼς ἐκέλευσάς μοι, παραφανήσεταί σοι ἃ ἔμαθον ἱερὰ βιβλία γραφέντα τοῦ προπάτορος τρισμεγίστου Ἑρμοῦ. Ἔρρωσό μοι δέσποτά μου βασιλεῦ. Ergo tempore Ptolemæi Philadelphi viſi ſunt libri ſacri ab *Hermete Triſmegiſto* ſcripti. Jam tangendæ difficultates à *Conringio* objectæ. I. Ubi ſcripſit *Manethos* primum *Mercurium* nullum ſcripſiſſe librum? an hæc adverſâ fronte pugnant, ſcribere libros, & relinqvere aliqvid inſcriptum columnis? Unum certè non evertit alterum. *Julius Cæſar* libros ſcripſit, & tamen Arimini vidimus columnam marmoream adlocutione ejus ad milites bello civili pulcherrimè inſcriptam. Antiqvæ Romanorum leges, & marmoribus inſcriptæ vetuſtiſſimis leguntur, & vetuſtiſſimis libris. Et qvo-

qvomodo sculptores lapidarii incidissent Hermetica illa columnis, nisi scripta vidissent? Illa ergo scripta, si vel alia nulla edidit, libri *Mercurii* fuere, qvi, ut perennarent diutiùs, indulgente benefico auctore, columnis etiam in emolumentum posteritatis inscripti sunt. Cujus vestigia secuti posteri, licet & illi haud dubiè libros scriberent, artes in columnis tradidere. In qvam rem *Galenus* l. I. contra Jul. c. I. *In Ægypto*, inqvit, *olim artium inventum unumqvodq; à communi eruditorum consessu probatum columnis inscribebatur qvibusdam, in sacris locis positis.* II. Optarem ostendi, qvo loco tradat sacra Hebræorum historia, *Hermetem posteriorem* non vertisse à diluvio prioris *Hermetis* doctrinam. An in *Conringianis* hæc exstant bibliis? certè in nostris nusqvam. Gentem autem Græcorum ignobilem & literarum omnium rudem fuisse, vertente scripta illa *Hermete posteriori*, qvomodo probaverit *Conringius*? facit qvidem *Hermetem* primum avum posterioris, sed ubi id in *Manethonis* verbis legitur? Et si legeretur, notum, neqve προπάτωρ Græcis, neqve *avum* latinis semper proximum designare progenitorem, sed freqventer eos, qvi longo intervallo antecesserint. *Virg* IV. Georg.

Stat fortuna domus, & avi numerantur avorum.

Ovid. l. IV. Eleg. VIII.

Seu genus excutias, eqvites ab origine primâ
Usq; per innumeros, inveniemur avos.

Sic illud *Virgilii* de Pico: Æneid. VII.

Imperat, & solio medius consedit avito,

denotat solium ab atavis, tritavisqve possessum, qvos ipse omnes *avos* ibidem appellat, Italum, Sabinum, Saturnum, Janum, alios. Προπάτωρ autem hic ipse *Manethon* in epistolâ Ptolemæo Philadelpho inscriptâ appellat *Hermetem posteriorem*, qvem tamen non dubium est aliqvot seculis præcessisse *Manethonis* ætatem. Neqve δεύτερος semper notat *secundum*, sed sæpe *ultimum*. Ut enim præteream illud solenne τὰς δευτέρας φροντίδας εἶναι σοφωτέρας. *Homer.* Iliad. χ.

Μή τις κῦδος ἄροιτο βαλών, ὁ δὲ δεύτερος ἔλθοι.

 & pas-

& passim alibi. Constat autem ex *Tullio* l. III. de Natura Deorum, fuisse *Mercurios* qvinqve, qvos inter ultimum numerat Thoyt Ægyptium. Fuit ergo fortassis δεύτερος ille Ἑρμῆς omnium Mercuriorum ultimus. Sed esto, significet hic δεύτερος præcisè secundum, fuerit hic *Trismegistus* secundus Ægyptiorum *Mercurius*, [Græcorum reliqvi] qvando tamen ille secundus vixerit, qvi demonstrabit *Conringius*? Potuit sanè aliqvot seculis post primum vixisse. Qvot secula numerant Theologi inter primum & secundum Adamum? Scripserit post cataclysmum *secundus*, sed qvo anno, qvo seculo post cataclysmum, definire non est humani ingenii. Qvid qvod incertum hodieqve, qvemnam *Manethos* cataclysmum respiciat, universalémne illum & magnum, an Ogygium, an verò Deucalioneum; ut adeoqve temerarium sit scribere, *illo scribente Græcorum gentem literarum omnium rudem fuisse*. Qvin si *Æliano*, & *Cedreno* fides debetur, vixit *Hermes* ille secundus imperante Sesostre. Ita *Ælianus* Var. Hist. l. XII. c. IV. Φασὶν Αἰγύπτιοι Σέσωστριν παρ' Ἑρμοῦ τὰ νοήματα ἐκμυσωθῆναι. i. e. *Ægyptii dicunt Sesostridem à Mercurio, solertiam & consilia didicisse.* *Cedrenus* autem: *Sub Sesostri*, inqvit, *ferunt Mercurium in Ægypto innotuisse, admirabilem virum, & sapientia causâ stupendum. Is Dei universi hujus conditoris tres esse maximas facultates, unicam verò divinam naturam dixit, itaq; etiam Trismegistos Hermes denominatus est.* Sesostrem autem non ita multò ante Iliaca tempora vixisse ex Evterpe *Herodoti* palam est; qvâ utiqve tempestate *literarum omnium rudem fuisse Hellada*, cui fiet verisimile? Neqve prudentiùs duo *Mercurii* confunduntur, qvorum utriqve non immeritò convenit *Trismegisti* nomen, *primo*, qvòd omnes artes invenerit, columnisqve inscripserit; *secundo*, qvòd collapsos præ vetustate nimiâ characteres veteres, & cum iis sepultam eruditionem omnem novus stator pristino nitori restituerit. Unde & Mercurius secundus in *Asclepio* freqventer *Trismegistus* appellatur.

III. Illud autem *Conringii* frigidius est, *Hermetem secundum non vertisse primi doctrinam in lingvam Græcam, qvòd ante Psammetichum inaccessa peregrinis fuerit Ægyptus*; ostendere potiùs debuit inaccessam

sam Ægyptiis fuisse Græciam. Fac enim Græcos non adiisse tum Ægyptum, ut docerent *Hermetem*, qvid prohibet, qvò minus *Hermes* adierit Græciam, ibiqve didicerit saltem lingvam. Peregrinatum certè *Trismegistum* constat tum in Phoeniciâ ex *Philone Byblio*, tum in Italiâ ex *Cedreno*. Sed ut hoc mittamus, nĕ verum qvidem illud est: *Si ad Psammetichum Regem Ægyptii aditu terra suæ prohibuerint alienigenas*, ergo ne Magister qvidem lingvarum admissus fuit ad edocendum vel Regem, vel purpuratorum optimos. Reges enim cùm aliis leges scribunt, non sibi adimunt libertatem. Licuit, opinor, Pharaoni totam Josephi familiam in Ægyptum admittere. Licuit Abrahamo visere Ægyptum. Prohibentur hodie Judæi aditu Hispaniæ, Lusitaniæ, Galliæ, inveniet tamen paulò curiosior & Madriti, & Olyssippone, & Parisiis Judæum. Prohibiti fuere hactenus aditu Britanniæ Jesuitæ, & qvidem severissimè, ego tamen Jesuitam Reginæ in publicâ concione adstantem Londini conspexi. Eqvidem prohibebantur olim aditu Ægypti advenarum ferociores, ut nimiùm militares animi, & prædis intenti, sed vel lingvarum Magistros, ut innocentissimum genus, vel scientiarum studiosos penitus exclusos fuisse probaverit *Conringius* ad Calendas Græcas. Neqve verò mos ille Ægyptiorum in advenas obliqvior duravit tantùm ad Psammitichum [ita Herodotus] sed ad Ptolemæum usqve Philadelphum; Vox *Diodori Sic.* l. 1. Ἀπὸ γὰρ τῶν ἀρχαίων χρόνων ἄχρι Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου προσαγορευθέντος οὐχ ὅπως τινὲς τῶν Ἑλλήνων ὑπερέβαλον εἰς Αἰθιοπίαν, ἀλλ' οὐδὲ μέχρι τῶν ὅρων τῆς Αἰγύπτου προσανέβησαν. Et tamen ante Ptolemæum hunc, & *Platonem*, & *Pythagoram*, & *Solonem*, & alios Græcorum ingeniosiores, pacatisqve studiis deditos diu in Ægypto commoratos fuisse evidentissimum est. IVtò. Fingit sibi spiras *Conringius*, & nebulas, ubi nullæ sunt. Demonstret intelligenda *Manethonis* verba de diluvio illo magno, qvo non demonstrato, ruit mole suâ minax ille aries: *Num lingva Ægyptiaca usus fuit ante diluvium illud magnum?* Utqve id *Manethos* tradidisset, nihil esset periculi, qvemadmodum jam ante ostendimus l. de Ort. & Progress. Chemiæ. Qvod autem

Conringius adjicit: *literas hieroglyphicas signa esse rerum, non autem sonorum, igitur non posse per eas vel Ægyptiacè aliqvid scribi, vel Græcè,* id aliqvid nihil est. Probet *Conringius* Hieroglyphicas ante diluvium ejusdem fuisse conditionis cum iis, qvæ diluvium secutæ sunt! Illud ex hieroglyphicis *Hori, Clementis, Kirckeri*, qvæ omnes diluvio posteriores sunt, velle ostendere, est funiculum texere ex arenâ. Dices, *nihil adeò constare nobis de naturâ hieroglyphicarum ante diluvium; ergo nec statuendum, ea sonos expreßisse.* Respondeo, ex hoc ipso fundamento, non præfractè negandum, qvod de iis tradit antiqvissimus *Manethos*, sed acqviescendum potius sententiæ ejus, qvàm fingenda absurda, qvæ nulla sunt, qvæqve levi declinatione irrita reddi possunt, & in auctoris caput relabi. Neqve etiam solus *Manethos* ista, similiaqve tradit, sed disertiùs Chemicorum antiqvissimus, judice *Conringio, Zosimus*, qvemadmodum jam jam ostendimus. Posse autem hieroglyphica sonos exprimentia in omni lingvâ formari nullum est dubium, deqvo operosiùs actum nobis *dissert. de Ort. & Progr. Chemiæ.* Qvod autem hieroglyphica illa primi Hermetis spectat, qvæ columnis in terrâ Σηριαδικῇ inscripta docet *Manethos*, credit eruditissimus *Henr. Valesius* in *Marcellin.* legendum fuisse Συριγγικῇ, non Σηριαδικῇ, qvod & oppidò verisimile reddit illud *Ammiani Marcellini*, qvi ipse Ægyptum lustravit l. xxii. *Sunt &* [in Ægypto] *Syringes subterranei qvidam & flexuosi secessus, qvos, ut fertur periti rituum vetustorum adventare diluvium præscii, metuentesq́ nè ceremoniarum obliteraretur memoria, penitus operosis digestos fodinis per loca diversa struxerunt: & excisis parietibus volucrum, ferarumq́ genera multa sculpserunt, & animalium species innumeras, qvas hieroglyphicas literas appellàrunt.* Qvo tendunt & illa *Martiani Capellæ* l. ii. *Erantq́,* inqvit, *qvidam libri sacrâ nigredine colorati, qvorum literæ animantium credebantur effigies, qvas librorum notas Athanasia conspiciens, qvibusdam eminentibus saxis jußit adscribi; eademq́ saxa stelas appellans, Deorum stemmata præcepit continere.* Idem l. viii. *Per immensa spatia seculorum*, inqvit Astronomia, *ne profanâ loqvacitate vulgarer, Ægyptiorum clausa adytis occulebar: qvadringenta ferme anno-*

annorum millia illic reverenti observatione delitui: atq; utinam post diluvialis consternationis excursum, Athenarumq; urbem longâ intercapedine restitutam nullæ me in Græciâ terrestres illecebræ, nec jactantes crinitorum scopæ palliolis tegendam potiùs, qvàm divulgandam cognovissent. Qvadraginta scripserat, opinor, *Capella*, secutus calculum Ægyptiorum, qvibus & anni menstrui [de qvibus *Plutarchus* in Numa] & collateralium, ut appellat *Vossius*, Regum anni pro succedentibus ordine collocati tantum numerum effecerant. De iisdem Syringibus *Pausanias* Atticis: *Colossum*, inqvit, *qvi Thebis Ægyptiis est, non longè ab eo loco, qvem Syringes appellant, majori admiratione conspexi.* *Callistratus* Ecphras. I. Ἄντρον ἦν, inqvit, περὶ Θήβας τὰς Αἰγυπτίας σεσημασμένον σύριγγι. In his ergo antris Syringicis reliqvit *Hermes primus* ea hieroglyphicis characteribus signata, qvæ *posterior Hermes* postea explicatiùs reddidit, ut *Manethos* testatur; de cujus fide cùm nec dubitent ævo nostro viri summi *Scaliger*, *Vossius*, *Valesius*, alii, nec jam olim dubitârit vel *Eusebius*, vel *Josephus* l. I. contra Apionem, nec qvicqvam in contrarium urgeat *Conringius* satis solidum, efficaxqve, restat credere, vera esse illa *Eusebii*, & *Manethonis*, *Hermetem primum libros scripsisse hieroglyphicos* [qvemadmodum & Martiano Capellæ expressè *libri* appellantur] eosqve ab *Hermete posteriori* in lingvam Græcam versos fuisse.

Neqve officit V. Conringii argumentum: *vix videri probabile, columnas superfuisse à diluvio, qvæ doctrinam scriptam comprehenderint.* Cur enim non probabile videatur columnas saxeas durissimas post annuam inundationem retinere inscriptos sibi characteres? An aqvæ diluvii ejus acrimoniæ fuere, ut saxa firmissima perederent? qvod nè aqvis qvidem fortibus, Regiisqve hodie dictis concessum. Accedit clarum *Josephi* testimonium l. Antiqv. Judaic. I. c. III. de columnis illis, qvibus Seth ante diluvium inventa sua inscripsit, qvarum unam scripsit *Josephus* suo tempore μένειν ἄχρι τοῦ δεῦρο κατὰ τὴν Συριάδα. Atqve ut non repetam nunc superiùs attacta *Marcellini* & *Capellæ* testimonia; ut prætercam illud *Jamblichi* l. I. de Myster. Ægypt. *columnas in Ægypto refertas esse Mercurii doctrinis.* Item,

Pythagoram, Platonemq; varia in Ægypto didicisse ex columnis Mercurii, certus sum non ita temerè scripturum fuisse *Conringium*, si vel Romæ tot antiqva marmora, & nummos æreos vidisset, salvis characteribus post tot seculorum lapsum ex terrâ, imò ex alveo Tiberino, qvod ipsemet conspexi, erutos in lucem prodire; vel, qvod præponderat, si antiqvissimos illos Ægyptiorum obeliscos ibidem fuisset intuitus, qvi cùm ex solido marmore Thebaico rubro seu costicto constent, infinitas literas sibi impressas ita hodie repræsentant accuratè, post intervallum aliqvot annorum millium, post tot imbrium, tempestatumqve injurias, ut pleræqve nudius tertius insculptæ videri possint. Erant autem Syringes ejusmodi ad Thebas Ægyptias, ut ex *Pausaniâ* & *Callistrato* ostendimus, ut proinde non defecerint Hermetem saxa Thebaica in omne ævum duratura, qvibus doctrinam suam incidi juberet. Hic cùm manifestè teneri se videat *Conringius*, fatetur tandem in Apologet. contr. Borrich. fieri id potuisse, ut columnæ à diluvio superfuerint, qvæ scriptam doctrinam comprehenderent, *neq; se illud omnino, aut ἁπλῶς negavisse.* At satis est negâsse, si qvis scribat: *vix videri probabile*: Imò verò satis est probabile, cùm *Manethos* id scribat, cùm saxa alia vetustissima Ægyptia cum insculptis sibi doctrinis hodieqve perennent. Sed qvia confitentem videmus reum, faciles erimus in absolvendo. Qvod autem addit *Conringius* in Apolog. eadem: *se monimentum illud Sarisbariense Britannicum longè ultra Danici imperii tempora retulisse ad Gigantes*, illud non tam dubito ab eo factum, qvàm miror nullis saltem speciosis fultum rationibus hominem, qvi Britanniam vidit nunqvam, multò minus saxeum illud monimentum, audere indigenis, sapientissimis viris, & in iis Regio Medico magni nominis *Gvaltero Charletoni* contrarium se ostendere, qvi multis & evidentibus argumentis hanc laudem Danis asserit libro, cui titulus: *Stonheng restored the the Dans.* Cui cùm Londini gratularer illum veritatis amorem, ostendit mihi humanissimè aliud, immò locupletius antiqvitatis Danicæ in Angliâ monimentum, qvod in Wiltshire exstat, ubi saxa plurima, xxxiv. circiter pedes alta, in orbem

orbem latiorem disponuntur, circulo alio minori lapideo interiùs conspicuo, in cujus medio saxum unum erigitur XL. pedum altitudine, incolis *King-stool* appellatum, ut Danorum *Kong-stool* agnoscas, durantqve similia apud nos in publico saxa licet minora, ad qvæ Reges olim Danorum imperandi jura auspicati sunt.

His ita extra omnem dubitationis aleam, opinor, positis, restat inqvirere, cur non expressiùs vel Ægyptii, vel Græci tribuerint Medicinæ inventionem *Hermeti*. In promptu responsio est: Ægyptii, ut causam saltem speciosam redderent attonitæ illius, qvam Isidi deferebant, venerationis, deficientibus aliis operosè laudandi argumentis, Medicinæ inventum ipsi freqventiùs adscripsere, connivente in illâ meritorum aliorum multitudine *Hermete*, & Reginæ titulum honoratum, cùm ipse aliis innumeris inclaresceret, facilè indulgente, exemplo magnarum mentium, qvæ securæ meritorum, gloriæqve suæ, supervacuas laudes inter amicos partiri non dedignantur. Qvanqvam inficiandum non sit, Isidem, cùm hoc unum postea ageret, inventis *Hermetis* multa & præclara pharmaca adjecisse. Neqve etiam Ægyptii apud *Diodorum* tradunt Isidem primam esse Medicinæ inventricem, sed *φαρμάκων πολλῶν πρὸς ὑγίειαν εὑρέτιν γεγονέναι*. Hac ratione, qvæ de *Hermete* tradit *Diodorus*, & de Iside, egregiè consentient. Græci autem, utcunq; aliqvando meliùs edocti, more suo artium incunabula ad Deorum filios transferre solebant. Testis εἰσαγωγὴ ἢ ἰατρὸς Galeni, sive qvisqvis demum ejus libri auctor est: Ἕλληνες, inqvit, *τῶν τεχνῶν τὰς εὑρέσεις ἢ θεῶν παισὶν ἀνατιθέασιν, ἢ τισιν ἐγγὺς αὐτῶν, οἷς πρῶτοι οἱ θεοὶ πάσης τέχνης ἐκοινώνησαν· οὕτως οὖν καὶ τὴν ἰατρικὴν πρῶτον μὲν Ἀσκληπιὸν παρ' Ἀπόλλωνος τοῦ πατρὸς φασὶν ἐκμαθεῖν, καὶ ἀνθρώποις μεταδοῦναι. διὸ καὶ δοκεῖ εὑρετὴς γεγονέναι αὐτῆς*, i. e. *Artium inventiones, vel Deorum filiis, vel qvibusdam eorum propinqvis, qvibus Dii primi artem communicavere, Græci ferunt acceptas. Hac igitur ratione & Æsculapius, Medicina, qvam primus ab Apolline patre institutus hominibus tradidisse dicitur, inventor exstitisse apparet.* Apparet, inqvit, & probè, verum enim inventorem Medicinæ fuisse *Æsculapium* re ipsâ falsum deprehenditur, qvòd lau-

dem illam *Hermeti*, ut artium omnium inventori antiqvitas nobilior resignet. Qvid qvòd multis antenatum Æsculapium Græcum seculis inclaruit in Ægypto Medicina, ut vel ex Mose constat Jacobi mortem describente. Æsculapius enim ille Grajus cum Dioscuris interfuit demum expeditioni Argonauticæ, paullo ante Trojanum excidium, ut testatur in Argon. *Apollonius Rhodius*. Ægyptius autem Æsculapius *Hermetis* discipulus fuit, si credimus *Jul. Firmico* Mathes. l. III. c. I. & præf. l. IV. Qvin ipse Apollo, [qvem Patrem Æsculapii fuisse discimus ex Octavio *Minutii Felicis*] qvi apud *Ovid.* Metamorph. l. I. vociferatur:

Inventum Medicina meum est, opiferq; per orbem
Dicor, & herbarum subjecta potentia nobis

Horus fuit, Isidis filius, si *Diodorum* audimus. l. I. Τὸν δὲ Ὧρον μεθερμηνευόμενον φασὶν Ἀπόλλωνα ὑπάρχειν, καὶ τήν τε ἰατρικὴν, καὶ τὴν μαντικὴν ὑπὸ τῆς μητρὸς Ἴσιδος διδαχθέντα. Igitur Horus, sive Apollo edoctus fuit à matre Iside, Isis ab *Hermete*, ut ante ex *Diodoro* ostensum, manifesto argumento *Hermetem* primum Medicinæ fuisse inventorem.

CAP. III.

I. Ex taciturnitate priscorum Ægyptiorum non colligi, Hermetem non fuisse Chemicum. Cur autem tacuerint de eâ arte prisci, egregiè exponi à Zosimo, Stephano Alexandrino, & Isidis libro. II. Antiqvissima Ægyptiorum monumenta alios Chemiæ auctores laudare, frustra persvasum Conringio. III. Olympiodorum neqvaqvam favere opinioni Conringianæ, sed nostræ; clarissimè etiam Zosimum. IV. Argumentum à Græcis & Romanis Ægypti

gypti qvandoqve dominis, artis tamen illius conatus ignorantibus petitum non rectè se se habere. V. Vestigia qvædam antiqvæ Chemiæ apud Homerum & Orphea exstare. VI. Eadem colligi ex connubio Martis & Veneris Homerico. VII. Item ex fabulâ de filiis Aloëi; manifestissimè autem ex Cedreno constare χρυσοποιΐαν Hermeti deberi. VIII. Exstare etiam indicia apud Dionem Chrysostomum. IX. Conringium de ortu Chemiæ pugnantia loqvi, immò argumenta ejus pro Chemiâ, qvam itidem Ægyptiis tribuit, esse invalidissima: non deesse tamen momenta alia, qvæ id persvadeant fortiùs. X. In illis esse scripta Antiqvorum. XI. Esse immensam illam auri vim, qvâ abundavere Ægyptii primis à diluvio seculis. XII. Incredibilium sumptuum moles ibi constructas. XIII. Divitias & thesauros etiam Mosis ævo ibidem celebres. XIV. Vel ex uno illo aureo circulo in Osymandyæ sepulcro de cæteris fieri posse judicium. XV. Ex scriptis Democriti satis constare antiqvam esse Chemiam, nec Conringium de magni illius Philosophi scriptis rectè sensisse. XVI. Jul. M. Firmici pro antiqvitate Chemiæ validius esse argumentum, qvàm visum Conringio. XVII. Manuscripta Chemica antiqva idem docere, & de iis non inspectis immaturum esse Conringii judicium. XVIII. Illustrem Suidæ locum de Antiqvitate Chemiæ, non

posse ita declinari, ut Conringio persvasum. XIX. Neqve in secundo Svidæ loco explicando Conringium dexterius versari. XX. Calices Ægyptiorum allassontes Hadriani ævo in Ægypto notos Chemici artificii exhibere vestigia. XXI. Cur de hydrargyro nihil usqvam videantur scripsisse Ægyptii? XXII. Qvid in gemmis imitandis præstiterint Ægyptii veteres? & anne scierint artificium conficiendi vitri, qvod malleum ferat?

SEd contemplemur tertium *Conringii* adversus *Hermetem* telum! *Ut tamen*, inqvit, l. 1. c. III. *omni ex parte tuta sit veritas, etiam de Chemiâ ipsâ illâ μεταλλευτικῇ demonstrabimus Hermeti auctori neqvaqvam illam deberi, ut ut in Ægypto natam primò & altam confiteamur.* Id ut demonstret, urget I. *Apud priscos Ægyptios, cùm multa dixerint in Hermetis sui laudem, multaq; illi ut inventori adscripserint, inter illas laudes tamen, interq; illa inventa Chemiæ nullam mentionem occurrere.* Cæterùm illud non est demonstrare, sed suspicari tantùm. Neqve enim in illâ librorum Ægyptiacorum penuriâ, certò constare potest *Conringio*, an Ægyptii olim Hermeti Chemiæ inventum adscripserint. Laciniæ tantùm Ægyptiacarum rerum, scientiarumqve hinc inde apud Græcos, Arabas, Latinosqve reperiuntur, qvibus tacentibus non confestim existimandum tacuisse antiqvos Ægyptiorum Scriptores. Non utemur tamen excusatione illâ; dabimus liberaliter, in antiqvis Ægyptiorum scriptis inventum Chemiæ *Hermeti* nusqvam disertè assignatum vetustissimis temporibus fuisse; id tamen aliud nihil ostendet, qvàm admirabilem Ægyptiorum in reticendis arcanis suis taciturnitatem, necessariam ipsis utiqve, nè rapinis gentium vicinarum, earumqve prædatricium atqve bellicosarum parerent. Enimvero, si Hermetem artis χρυσοποιητικῆς inventorem apertè declarâssent, & [qvod conseqvitur] hoc

hoc ipso cognitum sibi illud artificium ostendissent, jam alios ante Cambysen hostes fuissent experti. Sed in tacito sinu lætari maluere Sacerdotes, sphingas ostiis apponentes, ut plus in recessu suo, qvàm in fronte delitescere testarentur. Erant videlicet antiqvissimi Sacerdotes Ægyptiorum homines sapientes, & taciturni, eoq; scientiam illam Chemicam, nomenqve inventoris ejus pertinacissimè celabant, nè nimia illa felicitas raptores acciret, & thesauris invidendis acceleraret ruinam. Probè de iis *Diodorus Siculus*: *Qvæ sacerdotes*, inqvit, *cognita in arcanis habent, nolunt, ut veritas ignota sit, ad multos manare, pœnâ iis etiam adjectâ, qvi ea prodant in vulgus.* *Olympiodorus Alexandrinus* ad Petasium Armeniæ Regem, Εἰς τὸ κατ' ἐνέργειαν Ζωσίμου: Ἔθος γὰρ τοῖς Ἀρχαίοις, συγκαλύπτειν τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὰ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις δῆλα, διὰ ἀλληγοριῶν πρῶτον καὶ τέχνης ἐν φιλοσόφῳ ἀποκρύπτειν. *Zosimus* ἐν τῇ τελευταίᾳ ἀποχῇ πρὸς Θεοσέβειαν: Νόμος γὰρ ἦν Αἰγυπτίοις μὴ ἐγγράφως αὐτὰ ἐκδιδόναι, τίνες οὖν μέμφονται τοὺς Ἀρχαίους, ὡς μὴ μνημονευσάντας τούτων τῶν δύο τεχνῶν, ἀλλὰ μόνων τῶν λεγομένων τιμίων· μάτην δὲ αὐτοὺς μέμφονται. Οὐ γὰρ ἠδύναντο, φίλοι ὄντες τῶν βασιλέων Αἰγύπτου, καὶ τὰ πρωτεῖα ἐν τῇ προφητικῇ ἀρχοῦντες, ἀναφανδὸν μαθήματα τῶν βασιλέων δημοσίᾳ ἐκθέσθαι, καὶ δοῦναι ἄλλοις πλούτου τυραννίδα. Qvod testimonium *Zosimi* egregiè argumento *Conringii* occurrit. *Stephanus Alexandrinus* Εἰς τὸ κατ' ἐνέργειαν: Κρύψαι δὲ τὴν τέχνην διὰ τὴν τῶν ἀμυήτων ἀφροσύνην ἐβούλοντο οἱ Ἀρχαῖοι, ἵνα μὴ ὑπ' αὐτῶν καταβληθῇ ἡ πολύτιμος διακόσμησις. Sed ecce jusjurandum, qvo Magistri Chemiæ Ethnici initiabant olim candidatos suos! Ὁρκίζω σε εἰς οὐρανὸν, γῆν, φῶς, καὶ σκότος, ὁρκίζω σε εἰς πῦρ καὶ ὕδωρ, καὶ ἀέρα, καὶ γῆν, ὁρκίζω σε εἰς Ἑρμῆν καὶ Ἄνουβιν, ὕλαγμα, καὶ νεκρὸν δράκοντα τὸν φύλακα, ὁρκίζω σε εἰς τὸ πορθμεῖον ἐκεῖνο, καὶ Ἀχέροντα ναύτιλον, ὁρκίζω σε εἰς τὰς τρεῖς ἀνάγκας, καὶ μάστιγας, καὶ ξίφος, τούτοις με ἐξορκίσας παρήγγειλεν, μηδενὶ μεταδιδῶναι, εἰ μὴ μόνον τέκνῳ καὶ φίλῳ γνησίῳ, ἵνα ᾖ αὐτὸς σύ, καὶ σὺ ᾖ αὐτός. Ita in *libro Isidis ad filium Horum* conceptam hanc, firmatamqve tacendi religionem legimus in Bibliothecâ Regis Christianissimi. Christiani autem artis Magistri: Ὁρκίζω σε, καλὲ παῖ, εἰς μακαρίαν καὶ σεβασμίαν τριάδα, τὴν ἀγ-

τὸ ἄχλον μὴ ἀποῤῥίπ]ειν κυσί. In genere tamen, cùm Ægyptii teste, *Jamblicho* l. de Myster. Ægyptior. agnoverint *omnia à Mercurio inventa fuisse*, simul non obscurè indicant Chemiam [qvam & in Ægypto natam fatetur *Conringius*] qvoqve ab eodem profectam esse. Unde Nausicles apud Heliodor. Æthiop. l. v. *Accipio*, inqvit, *hunc divinitus missum lapidem, persvasum habens & hoc inventum mihi venire more solito à Mercurio Deorum optimo, & beneficentissimo, qui tibi omnino donum per ignem subministravit.* Et mox: *judico lucrum esse pulcherrimum, qvod cum nullâ jacturâ prabentis ditiorem efficit accipientem.* Qvæ cum aliis pluribus ibidem sparsim attacta manifestè loqvuntur & artificium Chemicum, & illud idem Hermeti tanqvam Auctori deberi.

II. Asseverat *Conringius, in antiqvissimis Ægyptiorum monumentis alios ejus artis Auctores laudatos fuisse.* Sed qvænam illa monumenta antiqvissima? *Est*, inqvit, *Minerva Mundi, in qvâ dux χυμευτικῆς traditur ὁ Ἀσκλήπιος ὁ Ἰμούθης. Chemia autem artifices κατ' ἐξοχὴν χυμευταὶ olim audierunt, qvod praclarè à Reinesio observatum.* Egregius verò iste *Minerva* liber, qvem paullò post ipse *Conringius* spurium proclamat, & *circa Constantini Magni ævum, aut etiam aliqvandiu post subdolè effictum.* Ut taceam, vel id solùm elevare interpretationem Conringianam, qvòd nec Chemici unqvam in scriptis suis agnoscant *Asclepium illum* Magistrum suum, sed freqventissimè *Hermetem*, nec ante Olympiodorum [Christianum hominem] eam vim vocis fuisse, vel ipse, vel *Reinesius* ostendat. Secundum *Conringii* monimentum antiqvissimum ex *Zosimo* petitur, *qvi Angelis τοῖς ἐγρηγόροις Chemia ortum adscribit.* Sed ipse *Conringius* mox utrumqve hoc testimonium tanqvam futile enervat, in hanc sententiam scribens: *Non dubito eqvidem nihil veri inesse utriqve huic cùm Isidis, tum Zosimi narrationi: satis tamen hinc liqvet, antiqviores Ægyptios Hermeti Trismegisto Chemia inventionem nè qvidem per fabulas adscripsisse, qvod sufficit confutanda, qva nunc pravalet, opinioni.* Sed si *Minerva mundi* subdolè conficta est circa Constantini ævum, non potest inter antiqvissimorum Ægyptiorum scripta invenire locum.

locum. *Zosimus* autem [si tamen hæc Germana *Zosimi* sunt] non docet se illa credere, nec ex suâ sententiâ hæc affert, sed ex aliorum monumentis. Neqve verò *Zosimum* ista credidisse vel inde liqvet, qvòd, cùm aliàs ad *Hermetem*, *Ostanem*, *Democritum* freqventissimè provocet in scriptis suis, nunqvam ad Magistros ἐγχωρίους. Id qvod tantò confidentiùs adstruo, qvantò majorem curam legendis *Zosimi* scriptis in bibliothecâ Regiâ Parisiis impendi. Sunt autem illa, qvæ ibi versavi: *Ζωσίμου περὶ ἀρετῆς συνθέσεως ὑδάτων.*

Ζωσίμου τοῦ Πανοπολίτου γνησία γραφὴ περὶ τῆς ἱερᾶς καὶ θείας τέχνης τοῦ ☉ καὶ ☽ ποιήσεως.

Ζωσίμου τοῦ θείου περὶ ἀρετῆς καὶ ἑρμηνείας.
Fragmentum ἐκ λόγου Παλαιοῦ Ζωσίμου.
Ζωσίμου τελευταία ἀποχὴ πρὸς Θεοσέβειαν.
Ζωσίμου περὶ ὀργανίων, καὶ καμίνων.
Ζώσιμος περὶ τῆς ἀσβέστου.
Ζωσίμου μυστικὴ βίβλος.

Præter hos laudat & qvædam alia *Zosimi Reinesius* Var. lect. l. III. c. III.

III. Est adhuc qvod obducat *Conringius: Etsi*, inqvit, *Olympiodori Alexandrini supersit Commentarius*, *εἰς τὸ κατ' ἐνέργειαν Ζωσίμου ὅσα ἀπὸ* [lege *δὲ καὶ*, ita enim inscriptio habet] *Ἑρμοῦ καὶ τῶν φιλοσόφων ἦσαν εἰρημένα*, *& jam tum apud Græcos circumlata fuerint Chemica qvædam Hermetis titulo*, *inventio tamen artis illi non adscribitur*, *sed annumeratur ipse ille Hermes Philosophis aliis*, *ut illi loqvuntur*, h. e. *aliis τῆς χημευτικῆς opificibus.* Tandem propria vineta cædit *Conringius.* Enimvero & confiteri hìc cogitur *Hermetem* fuisse Chemicis annumeratum, & simul in hac inscriptione [ut aliàs passim apud Auctores Chemicos] eundem reliqvis Philosophis Chemicis præmitti, evidenti argumento eum primum esse artis inventorem. Agnoscunt Chemici veteres *Hermetem* Chemicum, & neminem eo agnoscunt priorem, antiqviorémve, ergo Chemiæ eum inventorem agnoscant, necesse est. Sed qvid multa? audiatur ipse

τὸ ἄγιον μὴ ἀπορρίπτειν κυσί. In genere tamen, cùm Ægyptii teste *Jamblicho* l. de Myster. Ægyptior. agnoverint *omnia à Mercurio inventa fuisse*, simul non obscurè indicant Chemiam [qvam & in Ægypto natam fatetur *Conringius*] qvoqve ab eodem profectam esse. Unde Nausicles apud Heliodor. Æthiop. l. v. *Accipio*, inqvit, *hunc divinitus missum lapidem, persvasum habens & hoc inventum mihi venire more solito à Mercurio Deorum optimo, & beneficentissimo, qui tibi omnino donum per ignem subministravit.* Et mox: *judico lucrum esse pulcherrimum, qvod cum nullâ jacturâ præbentis ditiorem efficit accipientem.* Qvæ cum aliis pluribus ibidem sparsim attacta manifestè loqvuntur & artificium Chemicum, & illud idem Hermeti tanqvam Auctori deberi.

II. Asseverat *Conringius, in antiqvissimis Ægyptiorum monumentis alios ejus artis Auctores laudatos fuisse.* Sed qvænam illa monumenta antiqvissima? *Est*, inqvit, *Minerva Mundi, in qvâ dux mimicæς traditur* ὁ Ἀσκλήπιος ὁ Ἰμούθης. *Chemiæ autem artifices* κατ' ἐξοχὴν *μυσταὶ olim audierunt, qvod præclarè à Reinesio observatum.* Egregius verò iste *Minervæ* liber, qvem paullò post ipse *Conringius* spurium proclamat, & *circa Constantini Magni ævum, aut etiam aliqvandiu post subdolè effictum.* Ut taceam, vel id solùm elevare interpretationem Conringianam, qvòd nec Chemici unqvam in scriptis suis agnoscant *Asclepium illum* Magistrum suum, sed freqventissimè *Hermetem*, nec ante Olympiodorum [Christianum hominem] eam vim vocis fuisse, vel ipse, vel *Reinesius* ostendat. Secundum *Conringii* monimentum antiqvissimum ex *Zosimo* petitur, *qvi Angelis τοῖς ἐγρηγόροις Chemiæ ortum adscribit.* Sed ipse *Conringius* mox utrumqve hoc testimonium tanqvam futile enervat, in hanc sententiam scribens: *Non dubito eqvidem nihil veri inesse utriqve huic cùm Isidis, tum Zosimi narrationi: satis tamen hinc liqvet, antiqviores Ægyptios Hermeti Trismegisto Chemiæ inventionem nè qvidem per fabulas adscripsisse, qvod sufficit confutandæ, qvæ nunc prævalet, opinioni.* Sed si *Minerva mundi* subdolè conficta est circa Constantini ævum, non potest inter antiqvissimorum Ægyptiorum scripta invenire locum.

locum. *Zosimus* autem [si tamen hæc Germana *Zosimi* sunt] non docet se illa credere, nec ex suâ sententiâ hæc affert, sed ex aliorum monumentis. Neqve verò *Zosimum* ista credidisse vel inde liqvet, qvòd, cùm aliàs ad *Hermetem*, *Ostanem*, *Democritum* freqventissimè provocet in scriptis suis, nunqvam ad Magistros ἐξηγητὰς. Id qvod tantò confidentiùs adstruo, qvantò majorem curam legendis *Zosimi* scriptis in bibliothecâ Regiâ Parisiis impendi. Sunt autem illa, qvæ ibi versavi: *Ζωσίμου περὶ ἀρετῆς συνθέσεως ὑδάτων.*

Ζωσίμου τοῦ Πανοπολίτου γνησία γραφὴ περὶ τῆς ἱερᾶς καὶ θείας τέχνης τοῦ ☉ καὶ ☽ ποιήσεως.

Ζωσίμου τοῦ θείου περὶ ἀρετῆς καὶ ἑρμηνείας.
Fragmentum *ἐκ λόγου Παλαιοῦ Ζωσίμου.*
Ζωσίμου τελευταία ἀποχὴ πρὸς Θεοσέβειαν.
Ζωσίμου περὶ ὀργανῶν, καὶ καμίνων.
Ζώσιμος περὶ τῆς ἀσβέστου.
Ζωσίμου μυστικὴ βίβλος.

Præter hos laudat & qvædam alia *Zosimi* *Reinesius* Var. lect. l. III. c. III.

III. Est adhuc qvod obducat *Conringius*: *Etsi*, inqvit, *Olympiodori Alexandrini supersit Commentarius*, εἰς τὸ κατ' ἐνέργειαν Ζωσίμου ὅσα ὑπὸ [lege ἀπὸ, ita enim inscriptio habet] Ἑρμοῦ καὶ τῶν φιλοσόφων ἦσαν εἰρημένα, *& jam tum apud Græcos circumlata fuerint Chemica qvædam Hermetis titulo, inventio tamen artis illi non adscribitur, sed annumeratur ipse ille Hermes Philosophis aliis, ut illi loqvuntur*, h. e. *aliis* τῆς χημευτικῆς *opificibus*. Tandem propria vineta cædit *Conringius*. Enimvero & confiteri hìc cogitur *Hermetem* fuisse Chemicis annumeratum, & simul in hac inscriptione [ut aliàs passim apud Auctores Chemicos] eundem reliqvis Philosophis Chemicis præmitti, evidenti argumento eum primum esse artis inventorem. Agnoscunt Chemici veteres *Hermetem* Chemicum, & neminem eo agnoscunt priorem, antiqvioremve, ergo Chemiæ eum inventorem agnoscant, necesse est. Sed qvid multa? audiatur ipse

G *Olym-*

Olympiodorus Philosophus, cujus liber alius exstat ad Petasium Regem Armeniæ, de divinâ illâ, ut vocat, & sacrâ arte lapidis Philosophorum, in qvo ita: Ταύτης γὰρ, inqvit, πρῶτος τῆς τέχνης ἀναφέρεται Ἀγαθοδαίμων, ὁ τὴν ἀρχὴν ἐν τῷ τέλει θεὶς, καὶ τὸ τέλος ἐν τῇ ἀρχῇ. Esse autem Ἀγαθοδαίμονα *Hermetem*, vel ex *Manethonis* verbis superiùs allatis liqvidum est. Et paulo post Idem: Ὁ Ζώσιμος, inqvit, ἐν τῇ κατ' ἐνέργειαν βίβλῳ, ἀληθῆ προσφωνεῖ μαρτυρίαν Ἑρμῆ λέγοντα, ἄπελθε πρὸς τὸν Ἀχαὰβ τὸν γεωργὸν, καὶ μαθήσεις, ὡς ὁ σπείρων σῖτον, σῖτον γεννᾷ. Οὕτω καὶ ἐγὼ λέγω τὰς οὐσίας ἀπὸ τῶν οὐσιῶν βάπτεσθαι. Hic *Zosimus* antiqvissimus Chemicus Hermeti antiqviori, ejusqve Oraculis χρησμῳδικοῖς reverentiam se debere agnoscit. Vocat & ad partes *Olympiodorus* Τοῦ Ἑρμοῦ Ἀρχικὴν βίβλον, sive librum initiationis Chemicæ *Hermetis*. Et *Zosimus Thebanus* ἐν τῇ μυστικῇ βίβλῳ meminit libri *Hermetis*, cui titulus: Ἑρμοῦ φυσικαὶ βαφαί. i. e. *Hermetis* Tincturæ Physicæ: Præclarè autem in eodem libro *Zosimus* de arte Chemicâ: Ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἀρχαίους μέμφονται οἱ Αἰγύπτιοι, μάλιστα Ἑρμῆν, ὅτι οὔτε δημοσίᾳ αὐτοῖς ἐκδεδώκασιν, οὔτε ἐν παραβύστῳ, οὔτε ἠνοίξαντο κἂν ἐστίν. Αὐτὸς δὲ μόνος ἀπέδειξεν ὁ Δημόκριτος εἰς τὸ σύγγραμμα, καὶ ἠνοίξατο. Αὐτοὶ δὲ ἐν ταῖς στήλαις τὰς ἱερὰς τέχνας ἐνέγλυψαν ἐν τῷ σκότει, καὶ τοῖς μυχοῖς τοῖς συμβολικοῖς χαρακτῆρσιν, καὶ αὐτὰς, καὶ τὴν χωρογραφίαν Αἰγύπτου, ἵνα κἂν τις τολμήσας ἐπιβῆναι, τῶν μυχῶν τοῦ σκότους τῶν πλημμελημένων ἐπιλύσεων μὴ εὕρῃ ἐπιλύσασθαι τοὺς χαρακτῆρας μετὰ σαυτὴν τόλμαν καὶ κάματον. i. e. *Sed & Ægyptii incusant antiqvos, præcipuè autem Hermetem, qvòd artem nec publicè tradiderint, nec privatim, occulteqꝫ; immò nè qvidem artem talem dari significaverint. Solus autem Democritus ostendit scripto, aperuitqꝫ. Sed illi* [Hermes & reliqvi antiqvi] *columnis insculpsere in locis qvibusdam tenebricosis* [i. e. in Syringibus] *& qvidem literis symbolicis spuriis* [i. e. non vulgaribus] *tum sacras has artes*, [ita semper Zosimo vocatur Chemia] *tum chorographiam Ægypti, ut si qvis ingredi auderet, propriâ industriâ & labore interpretationem characterum ejusmodi spuriorum vagam, errantesqꝫ explicationes non inveniret.* Qvi locus vel solus infinitas *Conringii* objectiones diluit, *Manethonis* sententiæ lucem addit, moresqve *Herme-*

Hermetis, & Sacerdotum Ægyptiorum occultatorios vivis coloribus adumbrat. Inter alia *Conringius* Apologet: *Ut autem evicisset*, inqvit, *Borrichius*, *superfuisse à diluvio columnas, qvæ doctrinam scriptam comprehenderint, qvid hoc faceret ad antediluvianam Chemiam ostendendam?* Conferatur superior *Manethonis* locus cum hoc *Zosimi*, &, si ingenuus est *Conringius*, satisfactum sibi judicabit.

Non sunt hæ, & similes *Panodori*, aut *Syncelli* laciniæ, sed & hos, & *Eusebium* ipsum ætatē antevertunt, qvod & *Conringium* fateri oportet, qvi *Zosimum* antiqvissimum scriptorum Chemicorum agnoscit. Profectò, si *Hermes* insculpsit Chemiam, ut hîc docet *Zosimus*, columnis syringicis, & qvidem characteribus symbolicis sui generis, necesse est eum Chemicorum antesignanum fuisse, cùm & ea ante diluvium acta esse ex collatione *Manethonis* & *Zosimi* manifestè conficiatur. Decuerat ergo *Conringium* abstinuisse ab illâ Hermetem judicandi, condemnandiqve acerbitate, donec alteram partem patienter audisset, & providè examinâsset. Neqve enim vel auditam sibi hanc fuisse vel examinatam *ipse* fatetur l. Herm. Med. I. c. III. *Non enim hactenus*, inqvit, *integra Zosimi opera typis edita sunt, sed cum aliis Græcis Chemicorum libris latent ἀνέκδοτα in nonnullis Hispaniæ, Italiæ, Galliæ, & Germaniæ nostræ bibliothecis: qvæ, fateor, mihi non sunt inspecta.* Si adjecisset: *ergo de Ægyptiorum re Chemicâ, ejusq; primo inventore malim sententiam meam suspendere, qvàm de ignotis judicare*, jam esset cur viri ingenuitatem operosiùs commendaremus.

IV. Artem Chemicam ab *Hermete* non esse profectam, vel inde constare opinatur *Conringius*, *qvòd Græci, Romaniq; Ægyptiorum olim Domini, & ii auri, argentiq; cupidissimi, & nomen artis & conatus ejus omnes ignoraverint. Neq; enim ante seculum Christianum qvartum ullum Chemici operis fide aliqvâ dignum sibi hactenus occurrisse testimonium.* Hoc eqvidem argumentum, qvantumcunqve videri *Conringio* potest, debilissimi roboris est, laboratq; ἀδολεσχίας vitio: neqve enim satis observat *Conringius* admirabilem illam genti Ægyptiorum insitam taciturnitatem etiam in minoris ne-

Olympiodorus Philosophus, cujus liber alius exstat ad Petasium Regem Armeniæ, de divinâ illâ, ut vocat, & sacrâ arte lapidis Philosophorum, in qvo ita: Ταύτης γδ, inqvit, πρῶτος τῆς τέχνης ἀναφέρεται Ἀγαθοδαίμων, ὁ τὴν ἀρχὴν ἐν τῷ τέλει θείς, καὶ τὸ τέλος ἐν τῇ ἀρχῇ. Esse autem Ἀγαθοδαίμονα *Hermetem*, vel ex *Manethonis* verbis superiùs allatis liqvidum est. Et paulo post Idem: Ὁ Ζώσιμος, inqvit, ἐν τῇ κατ᾽ ἐνέργειαν βίβλῳ, ἀληθῆ προσφωνεῖ μαρτυρίαν Ἑρμῆ λέγοντα, ἄπελθε πρὸς τὸν Ἀχαὰβ τὸν γεωργὸν, καὶ μαθήσεις, ὡς ὁ σπείρων σῖτον, σῖτον γεννᾷ. Οὕτω καὶ ἐγὼ λέγω τοὺς ἰοὺς ἀπὸ τῶν ἰῶν βάπτεσθαι. Hic *Zosimus* antiqvissimus Chemicus Hermeti antiqviori, ejusqve Oraculis χημευτικοῖς reverentiam se debere agnoscit. Vocat & ad partes *Olympiodorus* τῆ Ἑρμῆ Ἀρχικὴν βίβλον, sive librum initiationis Chemicæ *Hermetis*. Et *Zosimus Thebanus* ἐν τῇ μυστικῇ βίβλῳ meminit libri *Hermetis*, cui titulus: Ἑρμῆ φυσικαὶ βαφαί. i. e. *Hermetis* Tincturæ Physicæ: Præclarè autem in eodem libro *Zosimus* de arte Chemicâ: Ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἀρχαίους μέμφονται οἱ Αἰγύπτιοι, μάλιστα Ἑρμῆν, ὅτι οὔτε δημοσίᾳ αὐτοῖς ἐκδεδώκασιν, οὔτε ἐν πρεσβυτέρῳ, οὔτε ἠνοίξαντο κἂν ἐστίν. Αὐτὸς δὲ μόνος ἀπέδειξεν ὁ Δημόκριτος εἰς τὸ σύγγραμμα, καὶ ἠνοίξατο. Αὐτοὶ δὲ ἐν ταῖς στήλαις τὰς ἱερὰς τέχνας ἐνέγλυψαν ἐν τῷ σκότει, καὶ τοῖς μυχοῖς τοῖς συμβολικοῖς χαρακτῆρσιν, καὶ αὐτὰς, καὶ τὴν χωρογραφίαν Αἰγύπτου, ἵνα κἂν τις τολμήσας ἐπιβῆναι, τῶν μυχῶν τὸ σκότος τῶν πλημμελημένων ἐπιλύσειεν μὴ εὕρῃ ἐπιλύσασθαι τὸν χαρακτῆρα μετὰ σαυτὴν τόλμην καὶ κάματον. i. e. *Sed & Ægyptii incusant antiqvos, præcipuè autem Hermetem, qvòd artem nec publicè tradiderint, nec privatim, occulteq́; immò nè qvidem artem talem dari significaverint. Solus autem Democritus ostendit scripto, aperuitq́. Sed illi* [Hermes & reliqvi antiqvi] *columnis insculpsere in locis qvibusdam tenebricosis* [i. e. in Syringibus] *& qvidem literis symbolicis spuriis* [i. e. non vulgaribus] *tum sacras has artes*, [ita semper Zosimo vocatur Chemia] *tum chorographiam Ægypti, ut si qvis ingredi auderet, propriâ industriâ & labore interpretationem characterum ejusmodi spuriorum vagam, errantesq́ explicationes non inveniret.* Qvi locus vel solus infinitas *Conringii* objectiones diluit, *Manethonis* sententiæ lucem addit, moresqve

Herme-

Hermetis, & Sacerdotum Ægyptiorum occultatorios vivis coloribus adumbrat. Inter alia *Conringius* Apologet: *Ut autem evicisset*, inqvit, *Borrichius*, *superfuisse à diluvio columnas*, *qvæ doctrinam scriptam comprehenderint*, *qvid hoc faceret ad antediluvianam Chemiam ostendendam*? Conferatur superior *Manethonis* locus cum hoc *Zosimi*, &, si ingenuus est *Conringius*, satisfactum sibi judicabit.

Non sunt hæ, & similes *Panodori*, aut *Syncelli* laciniæ, sed & hos, & *Eusebium* ipsum ætate antevertunt, qvod & *Conringium* fateri oportet, qvi *Zosimum* antiqvissimum scriptorum Chemicorum agnoscit. Profectò, si *Hermes* insculpsit Chemiam, ut hîc docet *Zosimus*, columnis syringicis, & qvidem characteribus symbolicis sui generis, necesse est eum Chemicorum antesignanum fuisse, cùm & ea ante diluvium acta esse ex collatione *Manethonis* & *Zosimi* manifestè conficiatur. Decuerat ergo *Conringium* abstinuisse ab illâ Hermetem judicandi, condemnandiqve acerbitate, donec alteram partem patienter audisset, & providè examinâsset. Neqve enim vel auditam sibi hanc fuisse vel examinatam *ipse* fatetur l. Herm. Med. l. c. III. *Non enim hactenus*, inqvit, *integra Zosimi opera typis edita sunt*, *sed cum aliis Græcis Chemicorum libris latent ἀνέκδοτα in nonnullis Hispaniæ*, *Italiæ*, *Galliæ*, *& Germaniæ nostræ bibliothecis*: *qvæ*, *fateor*, *mihi non sunt inspecta*. Si adjecisset: *ergo de Ægyptiorum re Chemicâ*, *ejusq́*; *primo inventore malim sententiam meam suspendere*, *qvàm de ignotis judicare*; jam esset cur viri ingenuitatem operosiùs commendaremus.

IV. Artem Chemicam ab *Hermete* non esse profectam, vel inde constare opinatur *Conringius*, *qvòd Græci*, *Romaniq́*; *Ægyptiorum olim Domini*, *& ii auri*, *argentiq́*; *cupidissimi*, *& nomen artis & conatus ejus omnes ignoraverint*. *Neq́*; *enim ante seculum Christianum qvartum ullum Chemici operis fide aliqvâ dignum sibi hactenus occurrisse testimonium*. Hoc eqvidem argumentum, qvantumcunqve videri *Conringio* potest, debilissimi roboris est, laboratq́; ἀδολεσχίας vitio: neqve enim satis observat *Conringius* admirabilem illam genti Ægyptiorum insitam taciturnitatem etiam in minoris ne-

gotii rebus, quæ nullis fidiculis, nullo exuleo immutabatur. Probè *Ælianus* var. Hist. l. VII. c. XVIII. Αἰγυπτίους φασὶ δεινῶς ἐγκαρτερεῖν ταῖς βασάνοις, καὶ ὅτι θᾶττον τεθνήξεται ἀνὴρ Αἰγύπτιος στρεβλούμενος, ἢ τ' ἀληθὲς ὁμολογήσει. i. e. *Ægyptios ajunt patientissimè ferre tormenta, & citiùs mori hominem Ægyptium in quæstionibus tortum, examinatumq́, quàm veritatem confiteri.* Idem ingenium Pythagoréis ab Ægyptiorum disciplinâ calentibus, apud quos tam obstinatum etiam in rebus levioris momenti durabat silentium, ut Timycha Pythagoréa dentibus sibi lingvam præciderit, ne causam abstinentiæ Pythagoricæ à fabis prodere cogeretur, de quo testatur *Jamblichus*. Proindè *Pausanias* in Bœoticis narrat fulminatum Orphea, quòd mysteria hominibus patefecisset. Et *Clemens Alex*. Strom. l. v. expulsum è scholâ Pythagoreum Hipparchum, eiq́ve tanqvam mortuo impositam fuisse columnam, qvòd decreta Præceptoris sui apertè scripsisset. Non mirum igitur, si Chemiæ arcana conscii non prodiderint, ex qvorum divulgatione malorum Lerna in Rempublicam videbatur redundatura. Qvid qvòd nemo tradat Ægyptiorum nationi promiscuæ hanc scientiam patuisse; nec enim nisi pauci admodum ex ordine sacerdotali, iiq́ve Regibus intimi, [ut ex *Zosimo* docuimus] artem calluere, qvibus tacentibus, qvid demum Græci, Romaniq́ve rudi, ignaræq́ve plebeculæ extorqverent? Ut præteream, videri artem qvasi intermortuam aliqvando elanguisse in Ægypto, tum qvòd non nisi per literas arcanas, easq́ve in Syringibus reconditas, nec omnibus intellectas traderetur, tum qvia sævitum non raró in Sacerdotum optimos ab irruente hoste, & vita possidentium simul cum scientiis malè multata, id qvod ferociente Cambyse actum, qvi non in Sacerdotes tantùm, sed in templa Memphitica etiam, insanientium more debacchatus est, ut ex *Herodoti* Thaliâ, & *Strabon*. l. x. & XVII. manifestum. Sed jam ante Cambysen Duces Pœnorum oppressere Thebas Ægyptias, & latè eas depopulati sunt, ut auctor est *Ammian. Marcellin*. l. XVII. *Post Cambysen* autem *Cornelius Gallus* [an Ælius Gallus] *Octaviano res tenente Romanas, Ægypti procurator, exhausit civitatem plurimis*

inter-

intercepti; reversusq; cùm furtorum accerseretur, & populata provinciæ, metu nobilitatis acriter indignata, cui negotium spectandum dederat Imperator, stricto incubuit ferro, ut ibidem *Ammianus Marcellinus* tradidit. Nè nunc attingam hostiles Persarum, Æthiopum, aliorumqve per Ægyptum inundationes, in qvibus tot regnorum collisionibus, non mirum tum artes, tum artifices qvandoqve perire. Ita ex *Menecle Barcao*, & *Androne* apud *Athen.* Deipn. l. IV. c. XXV discimus, liberales disciplinas in Ægypto defecisse ob crebros rerum motus ab Alexandri successoribus concitatos, solis Alexandrinis artes illas retinentibus, à qvibus postea & in Græciam, & ad reliqvos Barbaros disciplinæ transierint. Qvin & doctos Alexandriæ tandem à Ptolemæo septimo illo, & Cacergete malè multatos partim periisse, partim in exilium actos. Rediere tamen postea Alexandriam disciplinæ, qvæ ibi etiam *Amm. Marcellino* illas regiones lustrante, erant florentissimæ. Haud aliâ contigisse sacræ Chemiæ in Ægypto verisimile est, qvæ, cùm cœpisset gloriosè, vivo *Hermete*, intepuit post incursiones tot Barbarorum exercituum, & forsan obmutuit per aliqvot secula. Iterum tamen clariùs luxit in Ægypto sub pontificatu Ostanis Medi, cæterorumqve id temporis Sacerdotum Memphiticorum, qvibus audiendis cum fructu vacavit *Abderitanus ille Democritus*, ut ex *Synesii* in Democritum Commentar. liqvidissimum est, ex qvibus haud dubiè sua hausit de Democrito *Eusebius* in Chron. non ex *Syncelli*, aut *Panodori* lacunis.

Sed videamus, *annè ante seculum Christianum qvartum ullum Chemici operis testimonium in bonis Auctoribus occurrat!* Hic propter obstinatam Ægyptiorum taciturnitatem nemo diserta semper verba exspectet, satis erit vestigia illa probè attendentibus, curiosisq; non posse obscura videri.

V. *Hermes* antiqvissimo Poetæ *Homero*, & ipsi Ægyptio, eoqve de popularis sui sapientiâ rectiùs judicanti non tantùm *χαριδότης* est, & bonorum promus condus, Hymn. in Mercurium:

Χαῖρ' Ἑρμῆ χαριδῶτα, διάκτορε, δῶτορ ἐάων·

Item Odyss. θ.

Ἑρμεία Διὸς υἱὲ, διάκτορε, δῶτορ ἑάων.

Non tantùm χρυσόρραπις est, Odyss. κ & ἄγγελος τῶν μακάρων, Hymno in Mercurium; non tantùm natus traditur, eodem hymno enarrante, in antro umbroso, ubi

Πολλὸς δὲ χρυσός τε καὶ ἄργυρος ἔνδον ἔκειτο.

Sed & ibidem Apollo donat ipsi præclaram illam felicitatis & divitiarum virgam auream. Ita enim Apollo:

Ὄλβου καὶ πλούτου δώσω περικαλλέα ῥάβδον
Χρυσείην, τριπέτηλον, ἀκήριον, ἥ σε φυλάξει
Πάντας ἐπικραίνουσα θεούς. i. e.

Dabo tibi, Mercuri præclaram felicitatis & divitiarum virgam auream, trium foliorum, sinceram, qvæ servabit te omnes perficiens Deos. Scilicet *Hermes* Apolline, h. e. luce qvadam cœlesti, arcanâqve [qvam ipse *Homerus* ibidem clavem lucentem vocat, & μαστίγα φαεινὴν] usus sincerum illum Philosophorum lapidem, ex tribus principiis compositum invenit, qvo omnes Deos minorum gentium, hoc est, inferiora metalla perficere licuit; qvin & *Hermes* in discursu cum Priamo Iliad. ω. fingit se Achillis famulum, & πολύκτωρ, inqvit, [id est, qvi multa possidet, à πολὺς & κτάομαι] mihi pater est, dives ille qvidem & senex, sicut tu, sex illi sunt filii, ego sum septimus:

Ἓξ δέ οἱ υἷες ἔασιν, ἐγὼ δέ τι ἕβδομός εἰμι.

Ubi *Hermes* nomen suum communicat argento vivo, metallorum septimo, in qvo fortassis figendo occupabatur. Et qvid aliud colligas ex illo vetustissimi Orpheos περὶ λίθων.

Ἐς πλυήρατον ἄντρον ἐπιλλίζμεν Ἑρμείαο,
Ἔνθ' ὅγε παντοίων ἀγαθῶν κατέθηκεν ὅμιλον.
Οὐδέ ἑ νοῦσος ἕκηλος ἐνὶ μεγάροισι δαμάσσει.

Et qvæ alia istuc spectantia ibidem leguntur.

VI. Si curioso oculo inspiciatur mistura illa Martis atqve Veneris, qvam *Homerus* operosè describit Odyss. θ. non potest se occulta-

cultare Chemicum qvoddam arcanum; enimvero traditur ibi Vulcanus utrumqve, hoc est, Martem & Venerem Chemicorum ita colligâsse,

— — κόπ]ε ῆ δεσμὲς
Ἀῤῥήκτες, ἀλύτες, ὄφρ' ἔμπεδον αὖθι μένοιεν,

ut dissolvi nescirent,

Οὐδέ τι κινῆσαι μελέων ἦν, ἐδ' ἀναεῖραι,

Ubi nèqvis de præsentiâ *Hermetis* dubitet, eum ita alloqvitur:

Ἑρμεία, Διὸς υἱὲ, διάκτορε, δῶτορ ἐάων,
Ἦ ῥά κεν ἐν δεσμοῖσι θέλεις κρατεροῖσι πιεσθεὶς
Εὕδειν ἐν λέκτροισι παρὰ χρυσῇ Ἀφροδίτῃ;
Τὸν δ' ἠμείβετ' ἔπειτα διάκτορος Ἀργειφόντης,
Αἲ γὰρ τῦτο γένοιτο ἄναξ ἑκατηβόλ' Ἄπολλον.
Δεσμοὶ μὲν τρὶς τόσσοι ἀπείρονες ἀμφὶς ἔχοιεν.

VII. Chemicum qviddam redolet illud Homeri Ægyptii Iliad. ε.

Τλῆ μὲν Ἄρης, ὅτε μιν Ὦτος, κρατερός τ' Ἐφιάλτης,
Παῖδες Ἀλωῆος, δῆσαν κρατερῷ ἐνὶ δεσμῷ,
Χαλκέῳ δ' ἐν κεράμῳ δέδετο τρισκαίδεκα μῆνας.
Καί νύ κεν ἔνθ' ἀπόλοιτο Ἄρης ἆτος πολέμοιο,
Εἰ μὴ μητρυιὴ περικαλλὴς Ἠερίβοια
Ἑρμέᾳ ἐξήγγειλεν. Ὃ δ' ἐξέκλεψεν Ἄρηα
Ἤδη τειρόμενον. i. e.

Passus est & mala varia Mars, cùm ipsum & Otus & fortis Ephialtes Aloëi filii robusto ligarent vinculo, erat autem duro carceri illigatus tredecim mensibus, & fortassis periisset ibi insatiabilis belli Mars, nisi pulcherrima noverca Eeribœa rem indicâsset Mercurio, qvi Martem jam confectum, attritumq; furtim subduxit.

Qvi hìc naturæ consultus in Oto, sive rectiùs Otho, ab ὠθέω impello, non agnoscit nitrum, & in Ephialte, ab ἐφάλλομαι subsulto, salem armoniacum, παῖδας ἁλὸς, & vera balnei pugilum *Basiliani* sub-

subjecta non agnoscit, nec vidit qvomodo post fotum diuturnum *Mercurius* ex hoc balneo Martem secum in altum qvasi furtim attollat, ei haud opportuniùs respondebitur, qvàm *Homerico* illo Odyss. 1.

Νήπιος εἰς ὤξῦν, ἢ πάλιν εἰλήλουθας.

Expertus sanè fatebitur nihil verius esse illo Oydyss. ω.

Ἑρμῆς δὲ ψυχὰς Κυλλήνιος ἐξεκαλεῖτο
Ἀνδρῶν μνηστήρων. i. e.

Mercurius procorum, seu metallorum masculorum animas evocat. Unde *Mercurius* Pythagoræ apud *Laertium* traditur *animarum qvæstor*, qvòd animas puras, purgatasqve in excelsum attollat. Et *Diodoro Siculo Mercurius* ex veteri Ægyptiorum instituto animarum censetur deductor.

At, inqvies, obscurum est, numqvid hæc ita *Homerus* explicanda voluerit. Cæterùm, 1. nihil credibilius, cùm omnia ita admirâbiliter conspirent, qvàm *Homerum*, ut hominem Ægyptiũ, & sapientem, qviqve vera hìc palam profiteri religione vetabatur, aliud his fabulis qvàm meras fabulas insinuâsse. Certè aderat Ægyptiis sal ammoniacus, ut ex *Athenæo* constat; aderat nitrum, ex *Strabone*, opportuna balnei pugilum instrumenta. Bene *Origenes* contra Celsum l. 1. *Sacerdotes Ægyptii*, inqvit, *sub nominibus Deorum patriorum philosophabantur.* Unde *Kirckerus* Oedip. Ægypt. tom. II. credit Ægyptios à πολυθεΐᾳ alienos qvidem fuisse, sed apparatum illum Deorum apud eosdem pædagogum fuisse ad res abstrusissimas. Appositè *Plutarchus* de Phys. Græcor. Theolog. Ὅτι μὲν οὖν, inqvit, ἡ παλαιὰ θεολογία, καὶ παρ' Ἕλλησι, καὶ βαρβάροις, λόγος ἦν φυσικὸς ἐγκεκαλυμμένος μύθοις. *Cicero l.* II. de Nat. Deor. *Nam vetus hæc opinio*, inqvit, *Græciam opplevit, exsectum Cœlum à filio Saturno, vinctum autem Saturnum ipsum à filio Jove. Physica ratio non ineleganس inclusa est in impias fabulas.* Qvam cùm eruditè proseqvatur more suo de astris cœlestibus *Tullius*, potuisset de terrestribus non minùs eleganter, vereqve exposuisse, advocando frigidum illud Saturni facha-

charum, qvo facilè salaciores castrantur, ut alia nunc non attingam. Et præcipuè *Dion Chrysost.* Orat. de Homero: *Dispiciendum*, inqvit, εἴπερ Ὅμηρος ἥμαρτε περὶ θεῶν, ἢ φυσικούς τινας ἐνόντας ἐν τοῖς μύθοις λόγους κατὰ τὴν τότε συνήθειαν παρεδίδου τοῖς ἀνθρώποις. Et *Pausanias* Arcadicis, docet etiam *eos qui ex Græcis judicati sunt sapientes jam olim per ænigmata locutos, & ne nunc qvidem facile sine ambagibus loqvi.* II. Qvod fabularum mæandris implicuere Ægyptii, id ipsum nullâ religione prohibitus expressè revelat *Cedrenus* Histor. Comp. pag. XVI. Edit. Reg. Paris. *A morte Jovis*, inqvit, *Faunus eo natus regnum tenuit. Hic denominatus fuit Hermes, qvòd facundus admodum esset, ac Mathematicarum rerum sciens. Is etiam ex metallis auri naturam, confectionémve invenit hominibus.* Græcè ita: Ὃς καὶ τοῦ χρυσοῦ τὴν φύσιν [& in margine, ex castigatiori exemplari, τὴν μῖξιν] ἐξεῦρεν ἐκ μετάλλων ἀνθρώποις. Redit tamen eodem res, sive φύσιν τοῦ χρυσοῦ scripserit *Cedrenus*, sive μῖξιν, qvi enim φύσιν ejus certò callet, non potest non etiam callere τὴν μῖξιν. Iterum *Cedrenus* pag. XVIII. Ὁ γοῦν Ἑρμῆς γνοὺς τὴν κατ' αὐτοῦ σκευὴν τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, ὡς εἴπομεν, ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον, πρὸς τὴν φυλὴν τοῦ Χάμ, υἱοῦ Νῶε, οἵτινες ἐδέξαντο αὐτὸν ἐν τιμῇ· ὃς καὶ διέτριβεν ἐκεῖ ὑπερφρονῶν πάντας, καὶ φορῶν χρυσῆν στολήν· καὶ ἐφιλοσόφει περὶ τοῖς Αἰγυπτίοις λέγων αὐτοῖς μαντείας· λογικὸς γὰρ ἦν φύσει· καὶ προσεκύνουν αὐτὸν Ἑρμῆν, ὡς λέγοντα τὰ μέλλοντα, καὶ διακονοῦντα αὐτοῖς τὴν τῶν μελλόντων ἐκ τοῦ Θεοῦ δῆθεν ἀπόκρισιν, καὶ παρέχοντα αὐτοῖς χρήματα· ὃν καὶ πλουτοδότην ἐκάλουν, ὡς τοῦ χρυσοῦ Θεὸν νομίζοντες. Interpres ita: *Enimvero Mercurius cognitis, ut diximus, qvæ sibi à fratribus tendebantur, insidiis, in Ægyptum abiit ad stirpem Chami, qvi erat filius Noë: ab iis est cum honore acceptus, ibiq; permansit, omnes præ se despiciens, & auream vestem gerens. Philosophatus autem est apud Ægyptios, vaticinans, ut erat naturâ disertus. Adorabatur ab iis ac Mercurius Deus appellabatur, qvòd futura prædiceret, & divinitus nimirum de iis, qvæ post essent eventura, responsa administraret, pecuniamq; suppeditaret: itaq; eum divitiarum datorem vocabant, pecuniæ Deum putantes.* Hic *Hermes*, qvi *Homero* est δώτωρ ἐάων, tenetqve ῥάβδον περικαλλέα χρυσείην, *Cedreno*, rem pressius explicanti, est πλουτοδότης, &

χρυσοῦ θεὸς, & χρυσοῦ ποιήσεως inventor. Neqve solus ita *Cedrenus*, sed in Excerptis *Eusebii*, & *Africani* eadem ferè leguntur, ubi & polyolbius salutatur *Hermes*, id est, admodum dives, admodum beatus. Eadem propemodum refert *Chronicon Alexandrinum*. Sic & *Haled Arabs* Hermeti passim scientiam Chemicam attribuit. Hinc *Mercurii* caduceum inferebatur olim dextræ Deæ felicitatis & divitiarum, qvemadmodum hodieqve in numismatis Juliæ Mammeæ notamus, observavitqve id jam ante *Vincentius Cartarus* in Imagin. Deor. Antiq. ut agnoscamus ῥάβδον illam χρυσείην divitias felicissimas polliceri.

VIII. *Hermes* apud *Dionem Chrysostomum* [qvem sub Trajano floruisse ex *Photio* constat] libr. de Regno Orat. I. ostendit Herculi fœminam speciosam σκῆπτρον ἔχουσαν οὐ χρυσοῦν, οὐδὲ ἀργυροῦν, ἀλλ' ἑτέρας φύσεως καθαρᾶς, καὶ πολὺ λαμπροτέρας, apud qvam καὶ χρυσὸς ἄπλετος σεσωρευμένος, καὶ ἄργυρος, &c. Hic *Dion* haud dubiè ex traditione Ægyptiorum, utcúnqve ipse arcani, qvod recenset, ignarus, qvasi aliud agens, ostendit scivisse *Hermetem* metallicum qviddam purioris, lucidiorisqve naturæ, qvàm aurum & argentum; qvin & adfuisse apud sceptrum illud splendidissimum, immensos auri, argentiqve acervos, id qvod lapidis Philosophici germanissimum institutum est.

IX. Videamus *Conringium* secum hostiliter pugnantem! *Cum jam tum*, inqvit, l. I. c. III. *vivo Maximo Constantino Chemiæ meminerit Firmicus, nec artificum tamen, nec operum vetustior aliqva supersit memoria, per est verisimile, haud multò ante Constantinum illum Imperatorem artem Chemicam cœpisse ostentari.* Et mox idem: *Omnino tamen etiam*, inqvit, *existimo, Ægyptiorum Hierophantas, omnium mortalium principes χρυσοποιΐαν jactitasse, & ab his Chemiæ profluxisse exordia.* Qvin & paulò ante: *Chemiam μεταλλουργικὴν in Ægypto natam primò & altam confitemur.* Nolo, volo, volo, nolo, qvod dictum est, indictum est. Si in Ægypto nata est Chemia, & qvidem Hierophantis obstetricantibus, necesse est cœperit ibi multis ante Constantinum seculis, nam diu ante Constantinum perierant

rant illi Hierophantæ mortalium omnium principes. Negat *Conringius Hermeti Ægyptio* antiqvissimo inventum Chemiæ, negat reliqvis Ægyptiis, imperantibus Græcis, Romanisqve, Chemiæ gloriam, qvando ergo nata & alta in Ægypto est Chemia? Recognoscat illa sua Conringius: *Argumentum autem*, inqvit, *novitatis Chemiæ certissimum, me qvidem judice est, qvòd cum Græci & Romani fuerint auri & argenti cupidissimi, & omni Ægypto aliqvàm multis seculis imperaverint, tamen & nomen artis, & conatus ejus omnes (ne qvid dicam de operibus, qvæ plerumq; vel nulla, vel rara fuerunt) penitus ignoraverint*. Si hæc sunt certissima novitatis Chemicæ argumenta, qvâ fronte in Ægypto jam olim natam, altamqve, Hierophantis inventoribus, adseverat? Enimvero pugnantia sunt, Chemiam demum circa Constantinum Magnum cœpisse, & tamen à Hierophantis illis Ægyptiorum, mortalium omnium principibus sumpsisse exordia. Nam, si Sacerdotes sive Hierophantas Constantini Magni ævo, seqventiqve viventes intelligat, illi tantùm abest mortalium fuerint principes, ut omnium hominum fuerint ineptissimi, scelestissimiqve, ut ex *Hist. Eccles. tripart.* evidentissimum, qvos propterea invenisse Chemiam neqve ab ullo scriptore traditur, nec vero simile est. Usurpaverint per manus traditam ab antiqvis, nec enim abnuo, invenisse nullum usqvam indicium est. Qvin & ante Constantinum Magnum, & sub illo, & aliqvot seculis pòst, imperabant Ægyptiis Romani, & tamen, Judice *Conringio*, ne conatus qvidem ullos Chemicos intereà ibi notàrunt. Deniq; videamus, qvàm langvidè probet *Conringius* à Hierophantis Chemiæ fluxisse exordia? *Præterqvam enim*, inqvit, *qvòd id ipsum liqveat ex iis, qvæ de primis scriptoribus paulò ante memoravimus, manifestat idem tota scribendi & docendi ratio, omni Chemicorum ordini semper familiaris. Dictio nimirum à vulgo planè aliena; sermo omnis ænigmaticus, & mysteria sacra nunqvam non præ se ferens; scriptura porrò hieroglyphica per imagines & signa ignorabilia: docendi deniqve omnis forma occulta*. Sed nisi alia sese offerrent argumenta, nunqvam crederem vel Hierophantas, vel Ægyptiorum alios *χρυσοποιητικὴν* calluisse.

Nam ipse *Conringius* primorum illorum scriptorum, qvos allegavit, qvantum in ipso est, pessumdat auctoritatem: ænigmatica scribendi ratio, ut alios taceam, & Æsopo Græco, & Phædro Latino familiarissima fuit, sine ullâ Chemiæ suspicione. Hieroglyphicæ literæ Æthiopibus usitatiores fuere, qvàm Ægyptiis, nec Æthiopes tamen Chemici. Disertè olim *Diodorus Siculus* Bibl. l. III. *Cùm enim suæ Ægyptiis sint literæ, qvæ ab omnibus promiscuè discuntur, qvas vulgares appellant, sacras autem, qvas nominant, à sacerdotibus tantùm secretâ parentum disciplinâ traditas cognosci tradunt, qvibus tamen omnes Æthiopes sine discrimine utuntur.* Neqve illud *Conringii* diversum svadet: *Inducti verò tandem*, inqvit, *præ aliis populis ad τὸ χρυσοποιητικὸν tunc fuerunt Ægyptii fortaßis occasione metallorum, qvibus olim regio ista abundavit.* Eqvidem Ægyptus caruit ferè aurifodinis, unus duntaxat locus celebratur *Agatharchidi* & *Diodoro*, isqve in confiniis Ægypti, vicinæqve Arabiæ & Æthiopiæ, aurariis metallis celebris, ex qvo tamen magnis & ærumnis, & expensis aurum effodiebatur, ut iidem asseverant. Deinde, fac abundâsse Ægyptium solum auri fodinis, non ideo Chemicum studium ibi fervidiùs excultum, sed potiùs inde infertur contrarium; abundantia enim plerumqve contemptum parit, & qværendi negligentiam. Turditania olim Hispaniæ, ut ex *Strabonis* l. 1. constat, auri, argentiqve metallis opulentissima fuit, sed qvem olim Turditania Chemicum produxit? Qvænam unqvam fodinæ Potosianis locupletiores? sed rursus, qvos genuit hactenus Potosi χρυσοποιήσεως Magistros? Qvid qvod pluribus ante Constantinum Magnum seculis viguere fodinæ illæ, circa Constantinum autem viguisse nullum hactenus indicium est. Proinde aliæ pro Ægyptiis advocandæ rationes.

X. Ostendunt latè sapientiam Ægyptiorum Chemicam illa, qvæ proximè de Hermete Ægyptio Chemico, ex *Olympiodoro*, *Zosimo*, *Cedreno*, *Homero*, aliisqve disputata sunt. Qvibus nunc adjungendum illud *Schiagia Arabis Historici* apud Kirckerum: *Ægyptios*

post

post diluvium in variis scientiis, præcipuè incantationum, magiæ præsti-giatricis, & Chemia edoctos fuisse.

XI. Ostendunt eandem immensæ Ægyptiorum divitiæ, jam tum Osiridis, Hermetisqve ævo celebres, cùm integras statuas, qvid statuas? immò templa integra ex solido auro fabricarentur. Testis luculentus *Diodorus Siculus* l. I. Ιστορῦσιν τὸν Οσιριν ἱδρύσαθαι καὶ ἱερὸν τῶν γονέων, Διός τε καὶ Ηρας, ἀξιόλογον τῷ τε μεγέθει, καὶ τῇ λοιπῇ πολυτελείᾳ, καὶ ΝΑΟΥ͂Σ ΧΡΥΣΟΥ͂Σ δύο, Διὸς τὸν μὲν μείζονα τοῦ ὐρανίου, τὸν δ' ἐλάττονα τοῦ βεβασιλευκότος καὶ πατρὸς αὐτῶν, ὃν τινες Αμμωνα καλοῦσι· κατασκευάσαι δὲ καὶ τῶν ἄλλων θεῶν προειρημένων ΝΑΟΥ͂Σ ΧΡΥΣΟΥ͂Σ, ὧν ἑκάστῳ τιμὰς ἀπονεῖμαι, καὶ καταστῆσαι τοὺς ἐπιμελησομένους ἱερεῖς. Mox subjicit: Οσιριν ἀγάλματά τε καὶ ΧΡΥΣΟΥ͂Σ ΝΑΟΥ͂Σ κατασκευάσαντες τῶν θεῶν διαπρεπεῖς. Unde verò tantum auri primis illis à diluvio seculis, nisi ex Chemiâ? Neqve enim ætate Osiridis & Hermetis auri fodinas in Ægypto scriptorum qvisqvam agnoscit: fac tamen adfuisse, non sustinerent ideo has impensas; qvòd ex *Agatharchide Cnidio* apud Photium, ex *Diodoro Siculo*, aliisqve constet, aurarias veterum Ægyptiorum fodinas & impensarum gravium, & modici emolumenti, & laboris fuisse miserandi; neqve etiam in Siphniorum insulâ, [ubi speluncæ auriferæ adeo postea dites repertæ sunt, ex *Herodoti* Thaliâ, ut ex decimâ pecuniarum inde confectarum parte reponeretur Delphis thesaurus locupletissimo cuiqve par] tam sumptuosa unqvam fabrica attentata legitur.

XII. Ostendunt artem Chemicam in Ægypto antiqvissimis temporibus freqventatam immensæ illæ, & crebræ, & impensarum prope incredibilium moles ibi erectæ, qvæ vel hodie, post tot Orientis, Occidentisqve convasatas gazas, omnium melioris Orbis Principum loculos exhaurirent; tot pyramides, tot obelisci, tot monimenta, colossi, horti pensiles, urbes pensiles, opera alia credibili majoribus educta sumptibus, ut partim *Herodoto*, *Straboni*, & *Diodoro*, oculatis jam olim testibus, partim *Plinio*, & hodiernis credimus peregrinatoribus, partim ex reliqviis Romam translatis, ibiqve nuper adeo inspectis æstimamus, ex ungve leonem judi-

cantes, ut non difficulter fidem inveniat illud *Herodoti* in Euterpe: *Ægyptum plura habere admiranda, qvàm reliqvas regiones omnes*; Qvin immò *Herodotus*, qvi hæc oculis suis usurpaverat, docet in Euterpe, pyramidem qvandam Mycerini, & qvidem illam, si cæteras respicias, minusculam, innumerabilibus talentorum millibus stetisse. *Impensa*, inqvit, in illam ταλάντων χιλιάδας ἀναϛίθμηται. Qvid ergo majoribus fiet? iterum *Herodotus* in Euterpe, agnoscit se spectâsse labyrinthum Ægyptium, admiraturqve eundem, ut famâ majorem, ut templo Dianæ Ephesinæ magnificentiorem [in qvô tamen fabricando Asiam universam ducentis & viginti annis opes, industriamqve suam impendisse refert *Plinius* l. XXXVI. c. XIV.] ut humanis operibus superiorem, & nihilominus vicinum Mœrios stagnum [opus Regis Ægyptii] labyrintho admirabilius fatetur. De qvo & *Diodorus* L. I. Sect. II. *Myris* [sive Mœris] *Rex*, inqvit, *lacum fecit ad Memphim, cujus miræ utilitas, & magnitudo operis incredibilis; adjecitq́ fossam stadiorum LXXX longam, CCC pedes latam, ad lacum ducentem, ut cùm Nilus plus justo exundaret; lacu illo aqva exciperetur. Hoc opus nemo pro veritatis merito satis laudaverit.* Non vacat hic attingere murum ad Orientale Ægypti latus, contra Syrorum, & Arabum irruptiones maximis sumptibus ad MD stadiorum longitudinem jussu Sesostridis ædificatum, ex eodem *Diodoro*, id qvod forsan imitati Chinenses, rerum Sesostridis non ignari, ut ostensum alibi, simili, sed illustriori structurâ vicinos Tartaros finibus suis diu exclusere. Non libet advocare Memnonis Regiam, Syringes subterraneas, navem Sesostridis cedrinam, qvam perhibet *Diodorus* exteriùs auro obductam fuisse, interiùs argento, qvam Deo Thebæorum dedicavit; Sed ad labyrinthum regredior, opus *Diodoro* κατὰ τὸ μέγεθος τῶν ἔργων θαυμαστὸν, ὡς πρὸς τὴν φιλοτεχνίαν δυσμίμητον, ad cujus similitudinem fabricatus ille Cretensis labyrinthus brevi intercidit, Ægyptius ad ætatem *Diodori* perduravit. Ad summam, expendantur hinc inde *Herodotus*; *Diodorus*, *Strabo*, *Plinius*; alii, de ingentibus Ægyptiorum operibus disserentes, & stupore lectorem non hebetem complebunt,

bunt. Neqve juverit excipere, haustas ex commerciorum freqventiâ opes illas, cùm primi Reges Ægyptii ad usqve Psammitichum, secundum *Herodotum*, peregrinos finibus suis exclusferint, suis contenti; proinde nihil certiùs, qvàm commercia istic temporis oppidò fuisse modica, Ægyptiosqve tum emaces magis fuisse, qvàm vendaces, ut Catoninâ voce utar. Ismaëlitæ qvidem jam olim vendenda in Ægyptum deportabant aromata, sed Ægyptios interea temporis sua bona aliò ad lucra captanda asportâsse, non perinde liqvet. Verè *Lucanus* l. VIII. de Ægypto:

> Terra suis contenta bonis, non indiga mercis,
> Aut Jovis —— ——

Unde *Strabo* l. XVII. Οἱ μὲν οὖν πρότεροι τῶν Αἰγυπτίων βασιλεῖς ἀγαπῶντες οἷς εἶχον, καὶ οὐ πάνυ ἐπεισάκτων δεόμενοι. Ut vel hinc haud ægrè colligatur, antiqvos Ægyptiorum Reges Chemiam inter bona sua numerâsse, eoqve facilè sustinuisse qvasvis impensas. Rectè *Athenæus* Deipn. l. V. c. VIII. Ποία οὖν βασιλεία οὕτως γέγονε πολύχρυσος; sc. qvàm Ægyptus. Ex hoc fonte viginti illa urbium millia prodiere, qvæ habitata vidit Ægyptus regnante Amase, uti auctor est *Plinius* l. V. c. IX. Ex hoc fonte innumerabiles illæ Thebarum Ægyptiarum divitiæ profectæ sunt, qvas Cambyses victor diripuit, referente *Marcellino* l. XVII. de qvibus & vetustissimus *Homerus* Iliad. IX.

> —— —— οὐδ᾽ ὅσα Θήβας
> Αἰγυπτίας, ὅθι πλεῖστα δόμοις ἐν κτήματα κεῖται.

Cui accedit illud *Diodori Siculi* l. I. sect. II. *Ædes Thebanorum, ajunt, ad nostram pæne permansere ætatem, sed argentum & aurum, eboriùq; apparatum à Persis, cùm Cambyses Ægypti templa exureret, dispoliata esse: qvo tempore, translatis in Asiam opibus, & adscitis ex Ægypto artificibus Regias illas toto orbe celebres Persepoli, & Susis, ceteràq; Mediâ à Persis ædificatas perhibent: tantamq; in Ægypto vim opum tunc fuisse, ut de reliqviis expilatorum crematis inventa sint, & collecta plusqvam trecenta auri talenta, nec minùs bis mille & trecentis talentis argenti. Ibi mirifica priscorum Regum sepulcra, qvæ posteris ad magnificentiæ studium*

dium

dium nihil reliqvi fecerunt. *Talia sepulcra XLVII. inveniri scripsere in sacris Commentariis Sacerdotes, sed ad Ptolemaeum Lagi XVII. tantum remansisse.* Qvin & in ostentationem Reges Ægyptii divitias suas obeliscis enunciandas commendabant, ut ex *Strabonis* l. XVII. liqvidum est, securi à nullo terrarum Principe se hac parte superari. Cumqve nimiæ hæ opes viderentur *Plinio* l. XXXVI. c. XII. bilem ei expresserunt: *dicantur*, inqvit, *obiter & pyramides in eadem Ægypto, Regum pecuniæ otiosa & stulta ostentatio.* Attraxere & in spectaculum sui sapientissimum Principem, Cæsarem Germanicum, cui ad magna veterum Thebarum vestigia *visa*, ut est apud *Tacitum* Annal. l. II. *structis molibus literæ Ægyptiæ priorem opulentiam complexæ.* Hinc non mirum Rampsinito Ægyptiorum Regi immensum fuisse argenti thesaurum, ex *Herodoti* Euterpe; non mirum, si *Aratus* apud *Plutarchum*, τὴν Αἰγύπτιον ἐθαύμαζε πλοῦτον; non mirum, Ægyptias cœnas, qvoties libebat, omnium fuisse sumptuosissimas, qvod *Athenæus* testatur Deipn. l. IV. c. VII. & *Lucanus* l. X. non mirum, pompas Ægyptias modum omnem, mensuramqve excessisse, qvarum una duntaxat, licet degenerante jam Ægypto, à Ptolemæo Philadelpho Alexandriæ ostentata absumpsit MMCCXXXIX talenta, numerante *Athenæo* Deipn. l. V. c. VIII. Antiqvis autem seculis, ante Delphos à Phocensibus direptos, apud vicinos Græcos, licet & commerciis deditos, & auri, argentiqve fodinis non destitutos macies regnabat, & inopia. In hanc rem iterum *Athenæus* Deipn. l. VI. c. IV. *Rarò admodum*, inqvit, *antiqvitus aurum, argentumq́ apud Græcos reperiebatur, atq́ paruum erat argenti inter metalla, eratq́ res admiranda apud Græcos, si qvis poculum argenteum conspexisset.* Nec aliter *Dion Prusæus* Troicis: *Neque enim*, inqvit, *Græcis esse pecunias* [temporibus Trojanis] *sed etiamnum plurimos sponte in militiam proficisci ob domesticam paupertatem*, διὰ τὴν οἴκοι πενίαν. Et *Aristophanes* in Plut. act. I. sc. II. *Nonne propter te, Plute*, inqvit, *auxiliares copiæ Ægyptiis mittuntur.* Qvid simile unqvam Ægyptiis moliti sunt Græci? aut qvid potuere? qvid Romani Orbis prope universi raptores? egenus Philippus, licet

Mace-

Macedonicis sustentatus fodinis; egenus Hannibal, licet Iberis; egena Respublica Romana eo ipso tempore, qvo ad solam Carthaginem novam, qvadraginta hominum millia in feracissimis argentariis metallis qvotidie detinebat, de qvo ex *Polybio Strabo* l. III. egentior hodieqve Norwegia, Svecia, Germania, cum suis fodinis, qvàm Gallia, & Italia iisdem pæne defectæ. Qvis ergo rerum sciens ex metallis Ægyptiis immensas illas opes exspectaret? ex qvibus [diserta sunt verba *Diodori*] aurum non colligebatur, nisi πολλῇ κακοπαθείᾳ καὶ δαπάνῃ.

XIII. Sed de vetustissimorum Ægyptiorum opibus etiam fidem fecerit sacra historia, enimvero agnoscit eas spiritus Dei Hebr. XI. Μωσῆς, inqvit, μείζονα πλοῦτον ἡγησάμενος τῶν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ θησαυρῶν, τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ χριστοῦ. Extollit hic Divinus scriptor thesauros Ægyptiorum, sed cur non Babyloniorum? qvorum regnum vetustius; cur non Æthiopum? qvorum tellus auro fertilis. Subest nimirum arcanius qviddam: qvod sparsim qværendum in Æthiopiæ rupibus, id junctim fluebat in primorum Regum Ægyptiorum caminis. Et qvantum numorum, ut alia taceam, oportet adfuisse Pharaoni ad redimendum Josephi ministerio frumentum pro fulciendâ septem annorum per tot provincias fame? De qvo ita LXX. *Interpr.* Gen. XLI. Καὶ συνήγαγεν Ἰωσὴφ σῖτον ὡσεὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης πολὺν σφόδρα, ἕως οὐκ ἠδύναντο ἀριθμηθῆναι, οὐ γὰρ ἦν ἀριθμός. Neqve enim frumentum illud decimarum nomine in horrea convectum fuisse ex eo liqvet, qvòd diu pòst, Gen. XLVII. plebs sustentata Regio sumptu polliceretur tandem qvintam annuarum frugum partem.

XIV. Sed libet adhuc unum Ægyptiarum opum argumentum in medium proferre. Illud est OSYMANDYÆ SEPULCRUM, incredibilibus extructum sumptibus; de qvo cùm prolixè *Diodorus*, ego è texto fimbriam tantùm ostendam, hoc est AUREUM illum CIRCULUM in monimenti illius fastigio eminentem, de qvo ita *Siculus*: Ὑπάρχειν ἐπὶ τοῦ μνήματος ΚΥΚΛΟΝ ΧΡΥΣΟΥ͂Ν, τριακοσίων, καὶ ἑξήκοντα, καὶ πέντε πηχῶν τὴν περίμετρον, τὸ

 δὲ πά-

τὸ δὲ πάχος πηχυαῖον. ἐπιγεγράφθαι δὲ καὶ διῃρῆσθαι καθ' ἕκαστον πῆχυν τὰς ἡμέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ, παραγεγραμμένων τῶν κατὰ φύσιν γινομένων τοῖς ἄστροις ἀνατολῶν τε καὶ δύσεων, καὶ τῶν διὰ ταύτας ἐπιτελουμένων ἐπισημασιῶν κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους ἀστρολόγους. τοῦτον δὲ τὸν κύκλον ὑπὸ Καμβύσου καὶ Περσῶν ἔφασαν συληθῆναι καθ' οὓς χρόνους ἐκράτησεν Αἰγύπτου. *Diodorus* χρυσοῦν scribit, non κεχρυσωμένον, ut constet, si bene calculum ponamus, vel solum hunc circulum Principis etiam locupletissimi crumenæ gravem futurum. Unde illud aurum Heroicis Ægyptiorum temporibus? dices, ex aurariis officinis, qvas in Thebaide inventas tradit *Diodorus* vivo Osiride, & Hermete, profluxisse. Cæterùm officinas aurarias id temporis agnoscit *Diodorus*, ad fabricanda vasa, & instrumenta, non fodinas, non χρυσωρυχεῖα: unde autem in officinas transiit, nisi ex ergasteriis Chemicis? Unde aliorum divitiæ olim promanârint, notum est, tradente Scepsio apud Strabonem l. XIV. Tantali, & Pelopidarum opes è Phrygiæ metallis, & Sipylo haustas fuisse, Cadmi è Thraciâ, & Pangæo monte, Priami ex auri fodinis ad Abydum, Midæ è metallis Bermii montis, Gygis, Alyattis, & Crœsi è fodinis Lydiæ. At de fodinis Ægyptiis id temporis altum apud omnes silentium, ut proinde opportunè *Cedrenus* scripserit: Ἑρμῆς τοῦ χρυσοῦ μέταλλα ἐξεῦρεν αἰθρώποις. Sed cur posteriores Ægyptiorum Reges tot mancipiorum millia fodinis aurariis addicerent, si domi nascebatur facile, qvod foris qværebatur laboriosè? Scilicet color qværebatur thesauris & prætextus, qvi in fodinis his inventus est speciosissimus. Qvas dissimulationum artes si perinde exercuissent Colchi, & illi, ut ex *Strabone* liqvet, Ægyptiorum coloni, non patuissent raptoribus velleris illius aurei Græcis. Ut taceam, videri artem Chemicam in Ægypto qvandoqve intercisam fuisse, & nescio qvibus mortibus, casibusqve aliis interpellatam, inde iterum ex intervallo in scenam prodiisse.

XV. Sed audiendus iterum Conringius: l. a. c. III. *Multò magis verò speciosum*, inqvit, *argumentum pro Chemia vetustate qvis duxerit ab hujus argumenti Democrito adscriptis libellis. Qvatuor enim numero,*

numero, primum de tincturâ Solis, alterum de tincturâ Lunæ, tertium de lapidibus, quartum de purpurâ, jam olim Synesius, unus antiquissimorum Chemicorum laudavit initio commentarioli in Democriteum libellum de tincturâ solis. Eorundem fit mentio in Eusebianis Græcis Scaligeri p. 43. locus totus meretur huc adferri etiam propter alia non aliena à nostro negotio. Δημόκριτος Ἀβδηρίτης φυσικὸς φιλόσοφος ἤκμαζεν, ὃς ἐν Αἰγύπτῳ μυηθεὶς ὑπὸ Ὀστάνου τοῦ Μήδου σταλέντος ἐν Αἰγύπτῳ παρὰ τῶν τηνικαῦτα βασιλέων Περσῶν ἄρχειν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱερῶν, ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Μέμφεως, σὺν ἄλλοις ἱερεῦσι καὶ φιλοσόφοις· ἐν οἷς ἦν καὶ Μαρία τις Ἑβραία σοφὴ, καὶ Παμμένης. Συνέγραψε περὶ χρυσοῦ, καὶ ἀργύρου, καὶ λίθων, καὶ πορφύρας λοξῶς. Ὁμοίως δὲ καὶ Μαρία ἐπῃνέθησαν παρ' Ὀστάνου ὡς πολλοῖς καὶ σοφοῖς αἰνίγμασι κρύψαντες τὴν τέχνην. Παμμένης δὲ κατέγνωσαν ἀφθόνως γράψαντες. Hactenus Eusebiana. A quibus non abit Synesius, etiam ipse scribens nimirum, sacris initiatum esse Democritum à Mago Medicæ gentis Ostane, in templo Memphitano simul cum omnibus Ægypti Sacerdotibus. —— Cæterùm nec in illis Democrito tributis aliquid Chemicæ vetustati est præsidium. Cùm enim nullum illorum memoret quisquam veterum, multò minus Diogenes Laërtius, diligentissimus Democriti operum index, claret utiq; vel uno hoc argumento supposititios esse. Maximus ad hoc, optimusq; ævi veteris Censor & interpres Claudius Salmasius, cui Bibliotheca Regia Parisiensis libellos hosce Græcè legendos exhibuit, ipsamet dictionis formâ adductus, infimæ illos Græciæ esse censuit in Not. ad Tertullianum de Pallio: frequenter auctorem pseudo-Democritum appellavit, in admirandis illis Plinianis ad Solinum exercitationibus, à quo judicio dissentire, cui non videatur nefas? Neque vero Synesii, immò ne Eusebii quidem vel Tatiani testimonium tanti fuerint, ut propterea sequius sentiamus: cùm omnes aliquot seculorum intervallo Democrito posteriores, ejus autem scripta in manu vulgi sint tantùm non omnis. Multum verò etiam abest, ut illa, quæ antea ex Eusebianis Græcis Scaligeri adduximus in medium, sint Eusebii, ipse Scaliger in notis veretur ne sint Panodori Monachi. Suspicor ego Georgii Syncelli esse. Quo enim hic tempore vixit, majorem solito applausum Constantinopoli τὴν χρυσοποιητικὴν habuisse certum est; & aliàs pluribus memorabitur. Et

postea: *Non mirùm verò hosce libellos Chemicos nomen Democriti mentiri, cùm jam tum olim magica haud pauca ejus titulo fuerint circumlata.* Columella l. I. c. V. *Sed Ægyptiæ gentis auctor memorabilis Dolus Mendesius, cujus commentaria, quæ appellantur ὑπομνήματα, sub nomine Democriti falsò produntur.* In his Conringianis errata se offerunt & varia, & literarum, veritatisqve Professore indigna. α. Dum citat *Eusebii* verba, septies impingit, qvæ enim vocabulorum monstra sunt, ἤμμαζεν, μυηθεῖς, ἱερῦσι, ἐπηνέθησαν, ἀινόγμασι? Qvis sensus in illis, Παμμενίης χράψαντας? hoc est luxare auctores bonos, non citare. Scripserat enimverò *Eusebius*, ἤκμαζεν, μυηθεὶς, ἱερεῦσι, ἐπῃνέθησαν, αἰνίγμασι, Παμμένους γράψαντος. Ita sensus aliqvis emergit, qvi ex *Conringianis* nullus. Condonari hæc, licet ægrè, poterant *Conringio*, si primâ tantum editione ita deliqvisset, nunc cùm iterum, post viginti annos, in secundâ editione, qvam infinitis locis emendatiorem esse spondet in operis limine, eadem oberret chordâ, qvis veniæ locus est? Pervelim scire qvid illud *Conringii* significet, Παμμενίης ᾗ κατήγνωσαν ἀφθόνως χράψαντες. Eusebianum autem illud: Παμμένους ᾗ κατέγνωσαν ἀφθόνως γράψαντος, evidens est: Damnârunt, inqvit, [scilicet *Antiqvi Chemici*] Pammenem, qvòd sine invidiâ clarè scripsisset. Ut taceam aliud peccatum *Conringii* esse in citatione *Columellæ*, dum librum *primum* citat, qvi est *septimus*; *commentaria* vocat, qvæ *Columella* appellat *commenta*. Transeat etiam solœcismus ejus: *Neqve verò Synesii, immò ne Eusebii quidem, vel Tatiani testimonium tanti fuerint.* Levia hæc qvidem, sed tamen oscitantem scriptoris industriam satis loqventia, præcipuè cùm in utrâqve editione tam somniculosè peccetur. Ut rem ipsam aggrediamur, supposititii sunt *Conringio* libri illi *Democritei*, qvia à nullo veterum, ut ait, memorantur, neq; etiam à *Laërtio*, neq; dictio eorundem sapit antiqvitatem. Omnia frivola. I. enim, veteres *Eusebii* sententiam stabiliunt. *Democritus* in Ægypto vixit familiariter cum sacerdotibus, & qvidem annis qvinqve, ut ex *Laërtio*, *Strabone*, *Clemente Alexandrino* constat. Reliqvit etiam experimentorum libros. *Vitruvius* l. IX. c. III. *Multas res attendens*, inqvit, *admi-*

ron

tur etiam Democriti de rerum naturâ volumina, & ejus commentarium, quod inscribitur χειροτμήτων, in quo utebatur annulo signans ea cerâ molli, quæ esset expertus. Tituli rationem addit *Salmasius* in Solinum: *Democritus*, inqvit, *in eo commentario, quò rerum naturalium arcana & abdita scrutabatur, iis paradoxis, quæ ipse vera expertus erat, notas è cerâ affigere solebat, & annulo quidem suo signatas.* Et mox: *An potius* χειρότμητα *inscriptum fuit, quòd omnia quæ in illo libello tractabat, manu ipse fecisset, & experimento proprio comprobâsset.* Neqve experimenta hæc Democritea parca erant, aut pauca, sed in omni artium nobiliorum genere occupata. Testis *Laertius*: Καὶ ὁ Δημόκριτος, inqvit, ἦν ἀληθῶς ἐν φιλοσοφίᾳ πένταθλος· τά τε γὰρ φυσικὰ, καὶ τὰ ἠθικὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ μαθηματικὰ, καὶ τοὺς ἐγκυκλίους λόγους, καὶ περὶ τεχνῶν πᾶσαν εἶχεν ἐμπειρίαν. Speciatim *Petronius Arbiter*: *Omnium*, inqvit, *herbarum succos Democritus expreßit: & ne lapidum, virgultorumq; vis lateret, ætatem inter experimenta consumpsit.* Sed propiùsne accedit *Laërtius*? *Scripsit Democritus*, inqvit, ille περὶ τῆς λίθου. Erunt, qvi hic τὴν λίθον *magnetem* interpretabuntur, sed qvâ auctoritate ipsi viderint. Opportuniùs hic forsan intelligetur λίθος τῆς φιλοσοφίας. certè ita antiqvi non rarò. *Zosimus* γνησίᾳ γραφῇ. Δημόκριτος, inqvit, λέγει, δέξαι λίθον, τὸν οὐ λίθον, τὸν ἄτιμον, καὶ πολύτιμον, τὸν πολύμορφον, καὶ ἄμορφον, τὸν ἄγνωστον, καὶ πᾶσι γνωστὸν, τὸν πολυώνυμον, καὶ ἀνώνυμον... In bibliotheca Regiâ Parisiensi librum *MSctum*, vetustumq; evolvi, cui titulus: Κεφάλαια φιλοσόφου ἀρχιερέως, διδασκάλου τοῦ Κλεοπάτρας, περὶ θείας καὶ ἱερᾶς τέχνης τοῦ λίθου τῆς φιλοσοφίας. Item, Αἴνιγμα τοῦ φιλοσοφικοῦ λίθου Ἑρμοῦ, καὶ Ἀγαθοδαίμονος. Item Ἰουστίνος Ἰάμβοι περὶ λίθου τῶν φιλοσόφων. Et qvis neget exprimenta illa *Democriti*, de qvibus *Vitruvius*, extendisse se qvoqve ad Chemiam? qvando etiam *Seneca*, gravissimus scriptor istuc eat, Epist. XC. *Excidit porrò vobis*, inqvit, *eundem Democritum invenisse, quemadmodum ebur emolliretur, quemadmodum decoctus calculus in smaragdum converteretur.* Qvæ opera Chemici artificii esse planissimum est, & ostendit sparsim *Raimundus Lullius*; Sed jam diu ante Μέθοδος παραδοθεῖσα τοῦ Ἀβραβοῦ, τοῦ Σαλμανᾶ, ubi legas καταβαφὴν λίθων, καὶ σμα-

σμαράγδων. Et *Olympiodorus* Ἱερᾷ τέχνῃ varia tradidit περὶ μιμήσεως τῆς σμαράγδου. Ergo cùm hæc scriberet *Seneca*, legerat ex *Democriti* libellis *Eusebio* laudatis illum ad minimum, qvi inscribitur περὶ λίθων. Qvin si verè scripsit *Conringius* l. I. c. III. *Chemicorum opus olim μιμήσεως audiit*, verum etiam erit *Laertium* attribuere *Democrito* opus aliqvod Chemicum; nam disertè tradit *Democritum* scripsisse περὶ μιμήσεως. Nos tamen ista morosè non urgemus. *Zosimus* etiam γνησίᾳ γραφῇ citat *Democritum* de subjecto lapidis differentem: Φησὶ γὰρ Δημόκριτος, inqvit, οὐδὲν ὑστερεῖ, οὐδὲν ἀπολείπεται. *Zosimus* idem μυστικῇ βίβλῳ conjungit qvatuor illos *Eusebio* memoratos Democriti libellos, cum χειροκμήτῳ. Ἀλλὰ καὶ ἅπαξ, inqvit, αἱ καλούμεναι ἀμείας τέσσαρες τέχναι, καὶ τὰ χειροτμήματα. Ita in rarissimo illo *Democriti* scripto, pluribus haud dubiè audito, qvàm inspecto variatur librariorum vitio titulus. *Plinius* l. XXIV. c. XVII. *chirocmeta* appellat, cui vix lectus ille liber, qvòd omnia alia, qvàm *Vitruvius* eidem assignet. *Laërtius* vocat χέρνιβα, vel, ut nonnulli volunt χερνικὰ, καὶ προβλήματα. Esse enim nihil aliud χερνικὰ *Laërtii*, qvàm illud χειροκμήτων volumen, jam pridem ostendère summi viri *Salmasius* in Solinum, & *Menagius* in Diog. Laertium. Mihi non displicet illud *Zosimi*, qvod χειροτμήματα nuncupat; est tamen qvod paulò magis arrideat; existimo enim illud *Laërtii* χερνικὰ, ἢ προβλήματα, natum vitio librarii, & jam olim exstitisse, *Democriti* χειροτεχνήματα. Sed credat hic qvisqve, qvod volet, dum constet *Democriti* scripta Chemica pluribus jam seculis ante Constantinum Magnum curiosioribus innotuisse. Neqve fastidiendum *Synesii* testimonium, qvod, cùm non nisi alienis oculis vidisse *Conringium* appareat, ex inscriptione, qvàm libro *Synesii* falsam assignat, non gravabor adjicere. Ita ergo inscribitur: Συνεσίου φιλοσόφου πρὸς Διόσκορον εἰς βίβλον Δημοκρίτου ὡς ἐν σχολίοις. Qvæ in eo de Democrito ad rem nostram potissimum faciunt, hæc ferè sunt: Δημόκριτος ἐλθὼν ἀπὸ Ἀβδήρης φυσικὸς ὤν, καὶ πάντα τὰ φυσικὰ ἐρευνήσας, καὶ συγγραψάμενος τὰ ὄντα κατὰ φύσιν. Ἄβδηρα δὲ ἐστὶ πόλις Θρᾴκης. Ἐγένετο δὲ ὁ ἀνὴρ λογιώτατος, ὃς ἐλθὼν ἐν Αἰγύπτῳ ἐμυσταγωγήθη παρὰ τοῦ μεγάλου Ὀστάνου ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Μέμ-

[illegible] ὑπὸ πᾶσι τοῖς Ἱερεῦσιν Αἰγύπτου. Ἐκ τούτου λαβὼν ἀφορμὰς συνεγράψατο βίβλους τέσσαρας βαφικὰς, περὶ ☉ καὶ ☽, καὶ λίθων, καὶ πορφύρας. Scripta autem hæc sunt ante ætatem *Zosimi Chemici*, ut postea ostendetur, & qvidem florente adhuc in Ægypto Serapidos cultu, qvod vel ex dedicatione perspicuum est, qvæ talis: Διοσκόρῳ, ἱερεῖ τοῦ μεγάλου Σαράπιδος τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Θεῷ τε συνυποδοχεῦντος Συνέσιος φιλόσοφος χαίρειν. Serapidos autem fanum eversum, ejusqve Sacerdotes fusi, fugatiqve demum sunt imperante Theodosio primo, ut ex *Histor. Eccles. tripart.* l. IX. evidentissimum; ut necesse sit *Synesium* jam olim ante Theodosium hæc ex antiqvo scripto hausisse.

β. Non urgebo hîc ulteriùs *Laërtium* meminisse librorum Chemicorum *Democriti*; sed monstrabo duntaxat, falsum esse, libros *Democriti*, qvi *Laertio* non memorantur, esse supposititios. Non detrahimus qvidem *Laërtio*, licet demum temporibus Marci, & Severi, ut persvadet *Menagius*, vixerit, diligentiæ laudem; sed verò omnia bonorum Auctorum scripta ipsi cognita fuisse temerariè adstruitur. Scripsit *Aristoteles* περὶ δερμάτων, ex *Clemente Alexand.* Stromat. l. I. scripsit dialogum, qvi Corinthius inscribitur, ex *Themist.* Orat. IV. Scripsit & κτίσεις, si *Plutarcho* fides &c. qvæ *Laërtio* nè attacta qvidem fuere. Similiter *Democritus* scripsit de chamæleonte, ut ex *Plin.* l. XXVIII. c. VIII. constat. Scripsit περὶ ἰδεῶν, ut tradit *Sextus Empiricus* adversus Mathematicos; denique & Epistolas scripsit, si *Svida* credimus in *Democrito*. Neqve tamen ea scripta recenset *Laërtius*. Ut taceam secretiorum auctorum scripta in tablinis curiosorum sæpe, & diu delitescere, atqve perfunctoriam inqvirentium eludere deligentiam, qvod bene observatum Cl. *Sennerto*. Legimus hodie *Grotii* qvædam, qvæ illo vivo latuere: latuit aliqvot seculis *Tacitus*, latuit *Petronii fragmentum Traguriarum*, latuere hactenus *infinita scripta*, qvæ tandem post plura secula in lucem prodeunt; & auctorem suum verè fatentur, ut propterea qvatuor his *Democriti* scriptis, ut argumenti secretioris, contigisse eadem, nemo debeat mirari.

γ. Li-

7. Libros autem *Democriteos*, qvi hodie extant, utcunqve antiqvos, *Salmasio* tamen ex ipsâ dictionis formâ, visos infimæ Græciæ esse non miror, cùm tot seculis exscribentium culpâ multum nitoris sui perdiderint. Exscripsere nimirum Chemiæ studiosi, & illi rerum qvàm verborum plerumqve diligentiores. Qvòd si eam operam *Democriti* libellis qvâ emendandis, qvâ refingendis impendisset *Salmasius*, qvam impendit *Tertulliani pallio*, [qvod ipsum ita reformavit, ut novum pæne scriptum videri possit.] haud dubiè in illis *Democritis* libellis, *Democriti* antiqvi *dictionem* luculentiùs intueremur. Nunc si *Tertulliani pallium* ita mirè deformatum fuit, ante *Salmasii* ævum, qvid mirum, si *Democritus* tot seculis *Tertulliano* vetustior idem passus sit? Accedit, qvòd non omnes Scriptores eodem seculô, eadem dictionis formâ utantur. Ostendat *Conringius* dictionem LXX. *Interpretum* respondere Ptolemæi Philadelphi ævo; ostendat dictionem *Novi Testamenti* suo admodum qvadrare tempori. Qvis dictionem *C. Julii Hygini*, qvis ejus humillimi spiritûs fabulas Augusti seculo attribueret, nisi ex *Svetonio* de ætate ejusdem constaret? Et in *Vitruvio* peregrinitatem, plebitatemqve agnovit *Scioppius*, licet scriptore emendatissimi seculi. Deniqve *omnium* qvidem *antiqvorum subtilissimus fuit Democritus*, si *Senecam* Nat. Qvæst. l. VII. c. III. audimus: *Primus intellexit, ostenditqve cum terris cœli societatem*, ex *Plinii* l. XVIII. c. XXVIII: ex solo aspectu lactis, de colore bestiæ; ex solo aspectu fœminæ de amissâ virginitate verè pronunciavit, ex *Laërtio*; eò provexit acumen suum, ut reviviscendi spem conciperet teste *Plinio* l. VII. c. LV. etiam hac parte *Aristotele* dexterior; sed delicatæ admodum dictioni eum studuisse qvis unqvam tradidit antiqvorum? *Laertio* dicitur contempsisse gloriam, nec hoc egisse, ut nosceretur. *Æliano* var. Histor. l. IV. c. XX. traditur, tum in aliis singulari fuisse sapientiâ, tum in hoc, qvod cupidissimè ignorari, & delitescere amaret. Nemo elegantiam stili in ipso qvæsivit. *Cicero* l. II. de Divinat. *Valdè obscurus*, inqvit, *Heraclitus, minime Democritus*. Itaqve cùm ad captum plebejorum descenderet, non novum, si plebejum qviddam dictioni inter-

intermiſcuerit, qvod & ipſum tot ſeculorum lapſu, tot infidis librariorum manibus fœdè interpolatum, nemine literatorum ſuppetias eunte, corruptius hodie, inqvinatiusqve oculis legentium ſubjicitur. Ultimò, qvanqvam Chemicorum

Ornari res ipſa negat, contenta doceri,

non eſt tamen eorundem dictio tam ſordida, humilisqve, ut perfunctoriè inſpicientibus credi ſolet. *Simon VVagnereckius*, qvi *Democritum*, & plerosqve Græcos Chemicos in bibliothecâ Electoris Bavari ſollicitè verſavit, de eadem ita: *Stylus*, inqvit, *ut plurimum terſus, neq; ullis ferè mixto-barbaris vocibus interpolatus: accedit amabilis qvadam, & perpetua metaphorarum venuſtas.* Ita qvod Latinis Chemicis *volatile* dicitur, *Democrito* eſt φευκτὸν; qvod *fixum*, Democrito πυρίμαχον; qvod *ſublimatum*, νεφέλη; qvod *tinctura*, βαφή; qvod *phiala vitrea*, πῦχος ὑάλινον; qvod vaſa ſollicitè claudere, φιμοῦν. Pulchrè itidem: τὰ ἀνούσια, inqvit *Democritus*, μίγματα καλῶς ἐνεργοῦσι χωρὶς πυρός. Hæc & ſimilia, cùm forſan non ſatis intelligeret *Salmaſius*, obelo notavit. Cæterùm qvanqvam *Democritus* non fuerit obſcurus, ut ex *Cicerone* didicimus, Chemica tamen paulò obliqviùs ſcripſiſſe viſus eſt non initiatis, atqve hinc forſan Timoni apud *Laërtium* ἀμφίνοον λέσχην habitus. Proinde *Democritum* interpretatus *Zoſimus* ita rem expedit: οὐσίας γὰρ ἐκάλεσεν τὰ σώματα τὰ ὑφιστάμενα πυρὶ, τὰ δὲ μὴ ὑφιστάμενα, ἀνούσια. Rectiſſimè ergò *Democritus: Mixturæ ſpirituum extra ignem qvoqve promptè operantur.* Ad ſummam, ſi mediam partem illius temporis, qvod *Solino* impendit *Salmaſius*, ſcriptori in plurimis fabuloſo, & qvo ſine jacturâ inſigni carere res literaria potuit, impendiſſet reſtituendis, emendandisqve Chemicis antiqvis Græcis; ſi *Scioppius* bonas horas *Priapejis* corrigendis inſumptas; ſi alii otium; qvod in neqvitiis *Martialis*, *Petroniiq;* expiſcandis collocavere, huc vertiſſent, jam Græca illa Chemicorum dictio venuſtâ, & à maculis liberâ facie orbem eruditorum illuſtraret. Sed redeundum ad *Conringium*. Egregium verò illud ejus argumentum: *Euſebiana illa non eſſe Euſebii, qvia ſuſpicatur eſſe Syncelli;* Cur enim non illa viderit *Euſebius*,

qvæ diu ante viderat *Seneca?* qvæ *Zosimus*, qvæ *Synesius*, qvos qvando ostendet *Eusebio* fuisse posteriores? Neqve idcirco inficiamur vel *Doli Mendesii* aliqvod scriptum fuisse nomine *Democriti* seculo olim obtrusum, ut plus auctoritatis ex illustriori scriptore accederet [id qvod & *Hippocrati*, & *Galeno* contingere certum est] vel à magicis vanitatibus omnia, qvæ *Democrito* adscripta sunt, liberamus; ea enim fuit temporum illorum infelicitas, ut cum salutaribus etiam superstitiosa miscerentur, qvod & *Plinio* observatum. Librum autem περὶ Ἀντιπαθῶν, qvem *Columella Democrito* adscribit, non esse fœtum *Democriti*, eoqve neqve *Democritum* hoc nomine trahendum in culpam facilè constaret, si illud *Conringii* verum esset: *Supposititios esse Democriti libros, qvi Laërtio non memorantur*, neqve enim ejus scripti meminit usqvam *Laërtius*. Sed est & apud *Columellam* suus honor *Democrito*, ita enim l. XI. c. III. *Veteres*, inqvit, *auctores, ut Democritus, præcipiunt semina omnia succo herbæ, qvæ sedum appellatur, medicare, eodemq; remedio adversum bestiolas uti, qvod verum esse nos experientia docuit.* Interea *Democritum* [licet silente Laërtio] de naturâ metallorum scripsisse etiam ex *Plinii* libro primo discere est. Atqve nè insolens existimetur illud *Eusebii*: *Convenisse Ægyptios in templo ad philosophandum*, conveniunt hodieqve in templo Cairi ad componendam theriacam teste *Prospero Alpino*. Et jam olim Magos Persarum in fanis commentandi, atqve inter se colloqvendi causâ convenisse notavit *Tullius* l. I. de Divinat: Ex superius disputatis, opinor, satis patet, & *Democritum* Chemicum fuisse, & *Conringium* in Chemiæ natales iniqvum.

XVI. Argumentum de antiqvitate Chemiæ ex *Jul. Mat. Firmico* deducitur longè firmius, nobiliusqve, qvàm animadversum *Conringio*. Vox *Firmici* l. III. Mathes. c. XV. *Et si fuerit hæc domus Mercurii, dabit Astronomiam, si Veneris, cantilenas & lætitiam, si Martis, opus armorum, & instrumentorum, si Jovis, divinum cultum, sententiarumq; in lege, si Saturni, scientiam alchimiæ.* Ad hæc *Conringius*: *Hæc prima est*, inqvit, *memoria Alchimiæ.* Et postea: *Cum jam tum vivo Maximo Constantino Chemiæ meminerit Firmicus, nec ar-*

tificum tamen, nec operum vetustior aliqua superſit memoria, per eſt veriſimile, haud multò ante Conſtantinum illum Imperatorem artem Chemicam cœpiſſe oſtentari. Non advertit hic *Conringius Firmicum* non ſuo loqvi ore, ſed antiqvorum Ægyptiorum. Ita enim *præfat.* libr. ſecundi: *Nos omnia,* inqvit, *qvæ de iſtâ arte,* [Matheſi] *Ægyptii, Babyloniiq́ dixerunt, docili ſermonis inſtitutione transtulimus, ut ii, qvi ad explicanda hominum fata formantur, pedetentim imbuti, omnem divinitatis ſcientiam conſeqvantur.* Iterum l. III. c. I. *Mundi itaqve genituram hanc eſſe voluerunt, ſecuti Æſculapium, & Anubium, qvibus potentiſſimum Mercurii Numen iſtius ſcientiæ ſecreta commiſit.* Item *præfat.* l. qvarti: *Omnia qvæ Æſculapio Mercurius, Enichnusq́ tradiderunt, qvæ Petoſiris explicavit, & Necepſo, qvæ Abraham, Orpheus, & Critodemus ediderunt, cæteriq́ omnes hujus artis antiſcii, perlecta pariter ac collecta, & contrariis ſententiarum diverſitatibus comparata in his perſcripſimus libris, divinam hanc ſcientiam Romanis omnibus intimantes.* Tandem & *Præf.* libr. VII, tradit conatum ſe ſe explicare, *qvicqvid divini veteres ex Ægyptiis adytis protulerunt.* Qvod ſi ergo ab antiqviſſimis Ægyptiis, Babyloniisqve hauſit ea, qvæ ſcripſit *Firmicus*, uti diſertiſſimis verbis fatetur, ſi debet iis, qvi artifices ſub qvovis ſigno naſcantur, qvod Matheſeos occultioris opus eſt, neceſſe fuerit antiqviſſimam eſſe Chemiæ originem, utpote ex eodem antiqviſſimorum Ægyptiorum fonte hauſtam. Neqve enim permittebat nota *Firmici* ingenuitas, ut, cùm cætera Ægyptiorum eſſe fateatur, rem hanc de *Alchimiſtis*, ſine præfatione de ſuo adjiceret. Iterum *Firmicus* l. VIII. c. XXVI. *Decima ſeptima,* inqvit, *pars ♏ ſi in horoſcopo fuerit inventa, aurifices faciet, inauratores, bractearios, & qvi in auro operentur.* Ubi manifeſtè diſtinguuntur aurifices, ſive Chemici ſagaciores ab iis, qvi in auro operantur.

XVII. Perceperat ex aliis *Conringius*, extare hinc inde in Principum larariis varia *MSSta Chemica Græca*, antiqvitatem Chemiæ loqventia. Mox qvâ eſt judicii libertate, de ſcriptoribus iis, licet nondum inſpectis, nondum expenſis judicium præcipitat. *Qvi hodie,* inqvit, *extant Scriptores Chemici, omnes infra Conſtantinum*

ſunt. Enimvero Olympiodorum eum qui in Zoſimum eſt commentatus, non alium eſſe ab illo Thebano Ægyptio, qui hiſtoriam Theodoſio minori, Arcadii filio, teſte Photio cod. 80. dicavit, per fecit veroſimile doctiſſimus Reineſius l. 2. Var. Lect. c. 5. Sed fallitur cum *Reineſio Conringius.* Enimvero *Olympiodorus* ille Hiſtoricus, *Reineſio* laudatus, & Thebis Ægyptiis natus fuit, & religione gentium imbutus, ut ipſe agnoſcit *Reineſius.* Neutrum *Olympiodoro Chemico* convenit. Etenim *Alexandrinus* hic fuit, & *Chriſtianus.* Ita enim legas in bibliotheca Regis Chriſtianiſſimi: Ὀλυμπιοδώρου φιλοσόφου, Ἀλεξανδρέως, πρὸς Πετάσιον τὸν βασιλέα Ἀρμενίας, εἰς τὸ κατ' ἐνέργειαν Ζωσίμου, ὅσα ἀπὸ Ἑρμοῦ, καὶ τῶν φιλοσόφων ἦσαν εἰρημένα. Atqve ut recognoſcamus vertiginem *Conringii*, ipſe *edit. ſecunda pag. XXV.* Olympiodorum hunc Thebanum vocat, qvem pag. XIX. immemor ſui Alexandrinum vocaverat. Neqve in voce ποιητὴς qvicqvam præſidii eſt, ut dubiæ ſignificationis, & ſæpius ad carmina inclinante. Chriſtianum autem fuiſſe illa facile docuerint, qvæ in ἱερᾷ τέχνῃ *Olympiodori* exſtant: Ὥσπερ ἡ θήλυ ἐκ τοῦ Ἀδάμ, οὕτως πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον ἐγένετο ἐκ τῶν στοιχείων. Item, Ὁ ὀφιοῦχος ὁ δαίμων κωλύων ἡμῖν τὰ ζητούμενα πανταχόθεν ἕρπει, ἔνδοθεν καὶ ἔξωθεν. ποτὲ ὀλιγωρίας προσάγων, ποτὲ φόβους, ποτὲ ἀπροσδοκησίαν, ἄλλοτε καὶ λύπας πραγμάτων, ποτὲ καὶ ζημίας ὥστε ἀποπαλάττεσθαι ἡμᾶς. Si *Petaſii* ætatem noſſemus accuratè, de *Olympiodori* hujus ævo facilius eſſet definire. Id cùm non ita ſecurè liceat, in medio relinqvimus ſit ne hic noſter *Olympiodorus*, ille, cujus meminit *Plinius* l. 1. de ſcriptoribus libri duodecimi. Qvod ſi eſt, jam ille aliqvot ſeculis Conſtantinum Magnum præceſſerit. Et ſanè ſunt indicia non levia, antiqviorem eſſe Conſtantino Magno. Enimvero ipſe *Olympiodorus Alexandr.* πρὸς Πετάσιον εἰς τὰ κατ' ἐνέργειαν Ζωσίμου &c. de ſubjecto artis Chemicæ: καλεῖται δὲ, inqvit, παρθένος γῆ, καὶ σαρκίνη γῆ, καὶ γῆ αἱματώδης, ταῦτα δὲ εὑρήσεις ἐν ταῖς Πτολεμαίου βιβλιοθήκαις. Hic provocat ad bibliothecam Ptolemaicam ſuo adhuc tempore florentem. At, inqvies, qvi potuit homo Chriſtianus vidiſſe bibliothecam Ptolemæorum, qvæ enimvero ante Chriſtum periit Alexandrino bello, qvod Cæſar dictator geſſit?

gessit? Verum res salva est. Aderant in illâ, qvæ in Bruchio Alexandriæ colligebatur, bibliothecâ, voluminum millia septingenta, ut ab *Agellio*, & *Marcellino* commemoratum; qvæ cùm omnia cremata existiment nonnulli, nihilominus qvadringenta duntaxat millia incendio illo periere, teste *Seneca* l. de Tranqvill. animi; ergo necesse est in posteritatis usum superfuisse adhuc millia trecenta. Sed demus periisse universa! visebatur interea & alia nobilis bibliotheca Ptolemaica Alexandriæ in Serapéo, qvæ & ævo Tertulliani viguit, &, ob multitudinem fortassis librorum, nomine *bibliothecarum* venit, certè enim ita de eâ in Apologet. *Tertullianus*: *Hodie*, inqvit, *Ptolemæi bibliotheca apud Serapeum cum ipsis Hebraicis literis exhibentur.* Hinc rectè *Olympiodorus* bibliothecas nominat. Circa illa ergo tempora vidit Alexandriæ *Alexandrinus Olympiodorus* in bibliothecis Ptolemaicis scripta Chemica, hoc est sesqvisæculo ante Constantinum Magnum, nam imperante Constantino jam tum periisse bibliothecas illas, vel ex eo liqvidum, qvòd *Marcellinus*, scriptor ævi Constantii Aug. de bibliothecis Ptolemaicis, ut re antiqvâ, & jam diu sepultâ loqvatur, l. xxii. & cùm jussu tandem Theodosii senioris destrueretur Serapéum, nè mentio qvidem fit bibliothecarum, ut diu ante vel flammis, vel hostili direptione ablatarum. Judicent vel hinc cordati Lectores, de illo *Conringii* in Apologet. *Probet ergo Olaus*, inqvit, *in Scriptis Alexandrina bibliotheca perditis factam Chemicorum operum aut artis mentionem. Qvod cùm neqveat, saltem non sit mihi imposterum* [ita pulchrè pro in posterum] *ineptiis suis molestus.* At cùm ego id jam ex *Olympiodoro* Alexandrino, Philosopho, oculato teste; qvi scripsit ὅσα ἀπὸ Ἑρμοῦ καὶ τῶν φιλοσόφων ἦσαν εἰρημένα, ostenderim, rogatur *Conringius*, ut in posterum ineptias ejusmodi suas resorbeat, & tam crudâ antiqvitatis Chemicæ ignorantiâ publico molestus esse dediscat. De *Synesio* jam antè dictum; certè eum Arcadii ævo non vixisse, qvod suspicabatu[r] *C[o]nringius*, sed diu ante vertisse ætatem etiam Theodosii primi, vel ex eo perspicuum est, qvòd florente Alexandriæ Serapidis fano, à Theodosii primi Episcopo Theophilo denique

everso scripserit. Qvin immò antiqviorem esse *Synesium* vel ex eo liqvet, qvòd *Zosimus ἐν τῇ τελευταίᾳ ἀποχῇ*, scripti ejus meminerit ad Dioscorum; ut simul eluceat, qvàm falsum sit illud *Conringii* in Apolog. *Zosimum antiqvissimum esse omnium Scriptorum Chemicorum, qvi ad nos pervenere.* Qvomodo enim ille antiqvissimus, qvi antiqviorem se *Synesium* citat, ejusqve librum ad Dioscorum laudat? *Synesius* autem *Zosimi* nusqvam meminit, sed operum *Hermetis*, sed operum *Democriti*, *Epibechiiq́.* Post *Synesium* autem inclaruit *Zosimus*, ob scriptorum multitudinem, & dexteritatem magni nomen, & œcumenici Philosophi emeritus. Ad rem *Ἀντίχειρος Φιλόσοφος* ἐκεῖνο de ratione dealband. Aqv. Divin. *Dicemus & qviddam*, inqvit, ut Græca latinè reddantur, *de χημείας Coryphæis. Primus eorum est Trismegistus à tripliti artis operatione ita Græcis cognominatus. Hic omnibus antiqvior est, tanti mysterii Scriptor. Hujus vestigia secutus Joannes summus in urbe sanctâ Sacerdos. Post eum prodiit Democritus artis hujus Magister, Philosophia nomine celebris, & licet Abderitanus origine, omnium tamen hujus artis interpretum præstantissimus. Tandem illuxit orbi Zosimus, qui & ipse ut plurimarum rerum peritissimus nomen vulgò magni obtinuit. Et hi sunt Oecumenici sive universales Philosophi.. Horum dissertationes exposuere Olympiodorus & Stephanus, qvi & ipsi commentarios de huc arte reliqverunt.* *Zosimum autem Panopolitam, Pelagiumq́* philosophum περὶ τῆς θείας, καὶ ἱερᾶς τέχνης cùm attentè legerim in bibliothecâ Regis Christianissimi, nihil in omnibus istis libellis notare licuit, qvod ostenderet Auctores illos Constantino Magno ætate inferiores fuisse. *Conringius* tamen, qvi eos nè inspexit qvidem unqvam, nescio qvâ fronte: *Ceterum*, inqvit, *ut hujus Synesii, & Pelagii, & Zosimi ætatem non liceat exactè adeo definire, tamen ante Constantinum Magnum hos vixisse, nihil est qvod indicet; juniores illos esse multa faciunt verosimilia.* Sed cùm istorum vel in speciem verosimilium nihil hactenus potuerit ostendere *Conringius*, qvi nè Galliam qvidem vidit unqvam, tantum abest *Zosimum* in Galliis delitescentem viderit, manifestè judicii temerarii reus tenetur. Prudentior *Jonsius*,

fius, qvi de script. Histor. Philos. nè de *Zosimi* qvidem, Alexandrini Philosophi ætate qvicqvam ausus fuit definire. Credibile est *Zosimum* hunc eum esse, cujus ungventum ad tremulos commendat *Ægineta* l. VII. c. XIX. & cujus ophthalmicon ex cadmiâ ustâ, ære usto, & stibio laudat *Galenus* de compos. Medicam. sec. locos, l. IV. c. VII. qvem utiqve Constantino Magno longè vetustiorem esse evidentissimum est. Qvod spectat *Michaelem Psellum*, scripsit ille περὶ χρυσοποιΐας imperante demum Constantino Ducâ, qvod rectè conjicit *Conringius*, sed cùm non probet, vel ejus nomine ostendam id ex bibliothecâ Regis Christianissimi, in qvâ descripsi opus qvoddam Pselli hujus, cui titulus: *Τοῦ μακαρίτου, καὶ πανσόφου ψελλοῦ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἁγιώτατον Πατριάρχην τὸν Ξιφιλῖνον περὶ χρυσοποιΐας.* Floruit autem ille *Joannes Xiphilinus*, Trapezuntius Patriarcha, regnante Constantino Duca, ut ex *Zonarâ*, aliisqve constat. *Blemmeda* opus χημευτικὸν, uteunqve redoleat antiqvitatem, qvando scriptum, non facile definiero, *Conringius* tamen, ut ostendat se qvidvis audere, etiam scriptore illo nondum consulto; *Fortaßis*, inqvit, *Psello ipso junior est Blemmida, cujus itidem fertur Græcum opusculum χημευτικὸν. Ut proinde verum sit qvod diximus, nullum hujus artis scriptorem ostendi hodie Constantini Magni ævum superans.* An illud *fortaßis* Blemmedam reddere possit Constantino Ducâ juniorem, viderint eruditi. Exstat autem in Bibliothecâ MSS. Regis Galliarum Νικηφόρου τοῦ Βλεμμύδου περὶ τῶν φυσικῶν ἀρχῶν opus, *Conringio* nè visum qvidem, & tamen ab eodem infra Ducam Imperatorem temerè detrusum. Exstant plura alia Chemica scripta Græca Romæ in *Vaticanâ* Bibliothecâ, Parisiis in *Regia* MSS. Venetiis in illa *D. Marci*, item in Bavaricâ, *Coloniensi*, aliis, qvæ omnia ad incudem revocâsse oportuit *Conringium*, anteqvam dictatoriè pronunciaret: *Nullum artis hujus scriptum ostendi hodie Constantini Magni ævum superans.* Hæc judicat, qvi operum eorum nullum vidit. Sed si apud illum consiliis locus, expendat ante editionem tertiam eos, qvi seqvuntur Auctores, anteqvam condemnet, nè nimium præcipitando sese, cæcos peperisse existimetur. Sunt autem illa scripta:

Ἀγαθοδαίμονος εἰς τὸν χρησμὸν Ὀρφέως συναγωγὴ, καὶ ὑπόμνημα.
Ἀνεπιγράφου φιλοσόφου περὶ χημείας.
Ἀρχελάου φιλοσόφου περὶ τῆς ἱερᾶς τέχνης.
Δημοκρίτου βίβλος προσφωνηθεῖσα Λευκίππῳ.
Δημοκρίτου φυσικὰ, καὶ μυστικά.
Ἐπιβήχιος, sive Ἐπιβύχιος.
Ἡρακλεῖος.
Θεοφράστου φιλοσόφου περὶ τῆς θείας τέχνης.
Ἱεροθέου φιλοσόφου περὶ λίθου τῶν φιλοσόφων.
Ἶσις Προφῆτις τῷ υἱῷ Ὥρῳ.
Ἰωάννου Ἀρχιερέως, τοῦ ἐν ἁγίᾳ πόλει, περὶ τῆς ἁγίας τέχνης.
Κλαυδιανός.
Κλεοπάτρας περὶ σταθμῶν, καὶ μέτρων.
Κομαρίου φιλοσόφου, ἀρχιερέως, διδάσκοντος τὴν Κλεοπάτραν τὴν θείαν καὶ ἱερὰν τέχνην τοῦ λίθου τῆς φιλοσοφίας.
Κοσμᾶ Ἱερομονάχου Ἑρμηνεία τῆς χρυσοποιΐας.
Ὀστάνου φιλοσόφου πρὸς Πετάσιον περὶ τῆς ἱερᾶς, καὶ θείας τέχνης.
Πάππου φιλοσόφου ἔργον.
Πελαγίου φιλοσόφου, περὶ τῆς θείας, καὶ ἱερᾶς τέχνης.
Σαλμανᾶ Ἄραβος μέθοδος.
Σέργιος.
Σοφὰρ ὁ ἐν Περσίδι.
Στεφάνου Ἀλεξανδρέως οἰκουμενικοῦ φιλοσόφου περὶ τῆς ἱερᾶς, καὶ θείας τέχνης τοῦ χρυσοῦ ποιήσεως.
Χριστιανοῦ περὶ τοῦ θείου ὕδατος.

Neqve verò sufficit, vel supposititia illa scripta dictatoriè pronunciare, vel infra seculum Christianum tertium omnia detrudere. Rationibus agendum, non præjudiciis. Sed placet sibi in eâ opinione *Conringius*, qvasi novum εὕρημα proderet, qvasi non jam diu ante scripsisset *Jos. Scaliger* in IV. Manil. *Non habemus antiqviorem Firmico, qvi alchimiæ mentionem fecerit.* Sed condonandum *Scaligero*, ut hæc obiter, & dum aliud ageret, tradenti, *Conringio* autem, qvi

qvi principe instituto hoc egit, neqvaqvam. Exstant & *Hermetis* varia scripta Chemica, præcipue in larariis Principum, qvorum unum Græcum laudavit *VVagnereckius*, lectum sibi apud Electorem Bavarum, qvod genuinum Hermetis scriptum esse non dubitat. Id cùm sciret *Conringius*, ut ex l. 1. de Hermet. Med. c. III. constat, mirum cur contrarium non ostenderit. Non potuisse autem vel ex eo discimus, qvòd solam *Barvætii*, hominis, qvi neqve viderat unqvam, suspicionem, tanqvam umbonem obduxerit. Meminit & alterius scripti *Hermetis* Chemici *Olympiodorus* εἰς τὸ κατ' ἐνέργειαν Ζωσίμου: Πάλιν, inqvit, ἐν τῇ Κυρανίδι ὁ Ἑρμῆς αἰνιττόμενος κυρίως οὐσίαν ἡλίου, καὶ σελήνης ἔλεγεν τὸν ἀλεκτρύονα, καὶ γὰρ τὸ ζῶον προσκαλεῖται χρυσόκομον: &c. Visum & scriptum illud Chemicum *Thomæ Reinesio* Var. lect. l. 1. c. II. Interea res ipsa docet, falsum esse illud *Conringii*: *Quæ hodie supersunt Kyranides, omnino videntur ejusdem esse nota cum illis, qvarum meminerunt veteres: nisi qvòd non integræ ad nos fortè pervenerint.* Neqve enim, ut alia nunc prætercam discrimina, vel verbo meminere hodierni *Kyranidum* libri τῆς τέχνης χημευτικῆς, qvæ in antiqvis illis *Olympiodoro* laudatis luculento stylo Chemico introducitur. Deniqve & *Synesius* πρὸς Διόσκορον agnoscit se scriptum qvoddam *Hermetis* Chemicum legisse: Ἡ οὐκ ἤκουσας, inqvit, τοῦ Ἑρμοῦ λέγοντος, τὸ κύρ[ι]ον τὸ λευκὸν, καὶ τὸ κύρ[ι]ον τὸ ξανθὸν; Exstat & liber in Bibliothecâ Regis Christianissimi hoc nomine: Ἑρμοῦ Φυσικαὶ βαφαί: Hermetis de tincturis Physicis. His adjice illustrem ex *Zosimo* locum Μυστικῇ βίβλῳ, qvem superiùs attigimus? Οἱ Αἰγύπτιοι μέμφονται τοὺς Ἀρχαίους, μάλιστα Ἑρμῆν, ὅτι ὅτι δημοσίᾳ αὐτοῖς ἐκδεδώκασιν, &c. Similiter *Olympiodorus* πρὸς Πετάσιον ad minimum ter dicta *Hermetis* ad partes vocat, ubi de arte Chemicâ disputatur. Legitur & in *Stobæo* titulus libri ejusdem *Hermetis*: Ἑρμοῦ λόγος Ωρου πρὸς Ισιν, ubi illud Ωρου superfluum est. *Conringius* hic: *Indubiè*, inqvit, *scribendum*, Ισιος λόγος πρὸς Ωρον. Ubi maluit *Conringius* barbarismo duplici [*indubiè* & Ισιος] se polluere, qvàm ab insectatione *Hermetis* abstinere. *Isidos* amant Græci, *Isidos* Latini, non monstrosum illud Ισιος, qvod in utraqve tamen editione *Conringius*

gius de suo fabricatus est. Sed cur non præstet illud *Stobæi*, Ἑρμοῦ λόγος πρὸς Ἶσιν, cùm ipsa Isis in sepulcrali marmore edoctam sese ab *Hermete* fateatur, tradente *Diodoro*? Neqve propterea inficiandum, exstare scriptum aliud, cui titulus: Ἴσις προφῆτις τῷ υἱῷ Ὥρῳ. Sed contra libros *Hermetis* est, qvod obducat *Conringius*. I. Scripta, qvæ Hermeti tribuuntur, inter se se dissentire. II. Non esse omnia *Hermetis*. III. Ante tempora Christi non memorari cuiqvam, nisi Sacerdotibus Ægyptiis. IV. Dubiam esse fidem Hermeticæ doctrinæ, qvòd Ægyptii pleriqve inter se dogmatis dissenserint, & tamen *Hermetem* dogmatum suorum laudaverint Auctorem. V. Incertum, num aliqvis fuerit Hermes, qvòd Ægyptii Sacerdotes portentosis mendaciis fidem omnem decoxerint. VI. Tempore Hermetis non fuisse papyrum, cui libri inscriberentur. Qvanqvam autem hos scopulos ex superioribus amoliri facile sit, non pœnitebit tamen paucis ad hæc respondere. I. Etiam scripta *Augustini* inter se dissentire, esse tamen ejusdem *Augustini*, voluntates hominum, & sententias esse ambulatorias, alia juveni qvandoqve placere, alia seni. II. Sufficit pleraqve qvæ *Hermeti* tribuuntur, Mercuriales continere sententias, qvod tradidit *Jamblichus*. III. Nemo temere ante tempora Christi, præter Sacerdotes admissus fuit ad arcana *Hermetis* volumina, ut ex superioribus, & *Clem. Alexandrino* manifestum est. Fuere tamen ante, sed in secessu adytorum Ægyptiorum conservata. Sacerdotibus autem Ægyptiis partim à nato Christo in exilium actis, partim fidem Christianam amplectentibus patuere arcana scripta, qvibus antea nimium tribuerant Hierophantæ. IV. Scinduntur & in diversas sententias Christiani, Catholici, Lutherani, Calviniani, Anabaptistæ, alii, non ideo dubia meretur vocari doctrina Salvatoris Christi, sed trahunt singuli dogmata vera in suam opinionem. Ita Persæ Alcorano sensum alium attribuunt, Turcæ alium. Similia Hermeticis doctrinis subinde contigisse qvis dubitaverit? Et qvis miretur, si Hermes aliis provinciis alias leges definierit, observata locorum diversitate? id utiqve cum ratione factum. V. Fuisse *Hermetem*

ex

ex superioribus adeo evidens est, ut temeritati sit proximum, rem tam manifestam denegare. Mendacia qvæ *Conringius* sacerdotibus Ægyptiis impingit, ægrè demonstrabit. Interea ruminetur secum, qvomodo illa cohæreant, qvæ scribit l. 1. c. IV. *Sacerdotes Ægyptios portentosis mendaciis omnem fidem decoxisse.* Et qvæ l. 1. c. III. *eosdem fuisse omnium mortalium principes.* VI. Nil impedit Hermetis monimenta olim vel papyro, vel membranis inscripta fuisse in usum viventium, columnis in usum posterorum. Sed de columnis Mercurii videantur, qvæ superiùs nobis & prolixè disputata sunt, adversus invectivam *Conringii.* Qvod autem speciatim attinet cætera *Hermetis* scripta, qvæ nec Medici, nec Chemici argumenti sunt, ea, nè extra institutum nostrum digrediamur, operosè hìc perseqvi decretum non est. Interea mirari subit, cur tam audacter *Conringius* Asclepium *Hermetis* tradat esse nullius, vel incertæ fidei, nec multum antiqvum, eo solo argumento: *Num autem multum sit antiqvior Lactantii ævo, haud definire est.* Si id *haud definire est*, præstaret ἐπέχειν, qvàm temerariè definire *eum non esse multùm antiqvum.* Eqvidem ad partes vocavere *Augustinus*, & *Lactantius*, ut antiqvissimum. Hìc *Conringius*: *In Christianum sensum*, inqvit, *per vim ab Augustino pariter & Lactantio, qva de DEI Filio, deq; mundi purgationibus illo libello leguntur, detorta sunt. Accuratè enim Hermetica expendentibus patet mundum ipsum Hermeti filium DEI dici, &c.* Non dubito fore, ut Theologi vindicent gravissimos Patres, ego tantùm hìc intueor vertiginem *Conringii*, qvi cùm ante tradat l. 1. c. V. *Hermeticam doctrinam non posse inde tutò peti*, mox sui immemor asseverat, *ea de Filio DEI* Hermetica esse, & mundum *Hermeti* filium Dei dici. De Pœmandro, & cæteris *Hermeti* attributis libellis placet mihi illud *Jamblichi* de Myster. Ægypt. *Hermeticas continere sententias*, sed eas longo ævo variè interpolatas, qvibus alia atqve alia hinc inde assuta, si qvis caussetur, cogitet, id non *Hermeti* tantum, sed & *Hippocrati*, *Aristoteli*, aliisqve infinitis contigisse similia, de qvo, si qvis ambigat, recognoscat, si libet, vel ea qvæ de scriptis *Aristotelis* à nobis tradita sunt hoc ipso libro, & judicabit fortasse, meram esse in-

dulgentiam seculi, qvòd pleraqve *Aristotelis* scripta credantur toto corpore *Aristotelica*. Ut mittam, de germanis aliorum veterum scriptis dubitandi caussas, in legendo vel uno *Laërtio* nascentes.

XVIII. Restat nunc de Chemiæ antiqvioris exercitio differentem *Svidam* intueri. Is ita: χημεία, inqvit, ἡ τοῦ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ κατασκευή. ἧς τὰ βιβλία διερευνησάμενος ὁ Διοκλητιανὸς, ἔκαυσε, διὰ τὰ νεωτερισθέντα Αἰγυπτίοις Διοκλητιανῷ· τούτοις ἀνημέρως, καὶ φονικῶς ἐχρήσατο. ὅτε δὴ καὶ τὰ περὶ χημείας χρυσοῦ, καὶ ἀργύρου τοῖς παλαιοῖς γεγραμμένα βιβλία διερευνησάμενος ἔκαυσε, πρὸς τὸ μηκέτι πλοῦτον Αἰγυπτίοις ἐκ τῆς τοιαύτης περιγίνεσθαι τέχνης, μηδὲ χρημάτων αὐτοὺς θαῤῥοῦντας περιουσίᾳ, τοῦ λοιποῦ Ῥωμαίοις ἀνταίρειν. i. e. *Chemia argenti & auri præparatio. Cujus libros inqvirens Diocletianus combussit, qvòd adversus ipsum rebellâssent Ægyptii. Tractavit eos inclementer, & crudeliter, cùm perscrutatus libros ipsorum ab antiqvis scriptos de auri, argentiq; Chemiâ, cremaret, ne ex eâ arte ampliùs divitias colligerent, iisq; confisi in posterum Romanis adversarentur.* Ut luculentum illud testimonium infirmet *Conringius*, persvadere orbi parat, *Svidæ non esse credendum, cùm unus id narret; vixisse Svidam post Diocletianum annis octingentis, qvales non solent esse idonei testes; esse centonibus illis multa inserta à vero alienissima. Verisimilius esse, fictum id à callido qvopiam Chemico.* Non urgebo *Conringium* in Apolog. cùm hæc verba Svidæ citat, malâ fide scribere, pro διερευνησάμενος, jam διερμηνευσάμενος, jam διαρευνησάμενος, non urgebo illud ejusdem ταῖς παλαιοῖς, pro τοῖς, item Διοκλετιανὸς, pro Διοκλητιανὸς, qvæ qvàm supinè, & oscitanter agat literator, satis declarant; adjungam tantùm illud, qvòd si ex suspicionibus ejusmodi argumenta nectere liceat, qvi non scriptores, qvæ non scriptorum loca in dubium vocari possunt? Qvot historicorum veterum scripsere ea, qvæ ipsorum ætatem vel octo seculis præcesserant? *Diodorus, Herodotus, Trogus*, alii, qvorum ideo testimoniis nihil temere detrahitur. Si qvis autem iisdem temporibus propinqvior aliud sapienter doceat, jam qvidem is majorem meretur fidem. Sed nemo Diocletiano vicinior contrarium docuit, idcirco solâ suspicione Conringianâ

non

non potest *Suidæ* abrogari fides. Constat esse in qvibus excidat sibi *Suidas*, sed id ex aliis Auctoribus demonstratur; testimonium autem hoc qvod enervet, nihil hactenus in ullo scriptore Historiæ Diocletiani deprehensum. Ideo *Josephus Scaliger*, vir acerrimi judicii, in l. IV. *Manilii*, cùm & illud de vellere aureo, & hoc idem *Suidæ* testimonium recitâsset, licet is qvoqve infestior paulò Chemicis, subjicit tamen: *Ex istis potes colligere, qvamvis inventum Chemiæ vetustissimum est, serò tamen ad Romanos pervenisse.* *Salmasius* in Plin. Exercit. tradit non *Suidam* hæc scripsisse, *sed veterem Autorem apud Suidam.* Non dubitant tanti viri hac parte de fide diligentissimi *Suidæ*. Neqve etiam dubitavit vel *Gvilandinus* l. de papyro, vel illustris *Ger. Joann. Vossius* de Philos. c. IX. qvi & advocant hoc nomine *Suidam*, & suffragio suo firmant. Atqve si diligentiùs legisset *Suidam Conringius*, mutâsset haud dubiè sententiam. Enimvero & alibi eadem tradit *Suidas*, & disertè, cùm horrenda Diocletiani facinora recenset, *voce Diocletian.* Postqvam enim ibi docuisset atrocissimam persecutionem in Christianos exarsisse Ducibus Maximiano, & Diocletiano, subjungit: Προσέταξε [Diocletianus] γὰρ κατὰ χώραν καὶ πόλιν τὰς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας καταστρέφεσθαι, καὶ τὰς θείας αὐτῶν γραφὰς κατακαίεσθαι. Τοὺς δὲ Χριστιανοὺς ἐξεταζομένους ἀναγκάζεσθαι θύειν τοῖς δαίμοσιν &c. Mox de eodem: Οὗτος ὁ ἄνους καὶ μοχθηρὸς μανίᾳ καὶ ὀργῇ τῶν περὶ τὴν ἀρχὴν νεωτερισθέντων περὶ τὴν Αἴγυπτον οὐ μετρίως, οὐδὲ ἡμέρως τῷ κρατεῖν ἀπεχρήσατο, ἀλλὰ προγραφαῖς τε καὶ φόνοις τῶν ἐπισήμων μιαίνων ἐπῆλθε τὴν Αἴγυπτον. Ὅτε δὴ καὶ τὰ περὶ χημείας ἀργύρου, καὶ χρυσοῦ τοῖς παλαιοῖς αὐτῶν γεγραμμένα βιβλία διερευνησάμενος ἔκαυσε, πρὸς τὸ μηκέτι πλοῦτον Αἰγυπτίοις ἐκ τῆς τοιαύτης προσγίνεσθαι τέχνης, μηδὲ χρημάτων αὐτοὺς θαρροῦντας περιουσίᾳ, τοῦ λοιποῦ Ῥωμαίοις ἀνταίρειν. Ἦν δὲ τὸ ἦθος ποικίλος τις καὶ πανοῦργος. τῷ δὲ λίαν συνετῷ καὶ ὀξεῖ τῆς γνώμης ἐπεκάλυπτε πολλάκις τὰ τῆς οἰκείας φύσεως ἐλαττώματα, πᾶσαν σκληρὰν πρᾶξιν ἑτέροις ἀνατιθείς. Enimverò hanc dissertationem non esse Chemici alicujus commentum declarat tum historiæ totius series uno filo contexta, tum dictio ipsa, qvæ Chemicis Græcis humilior est, hic autem coris qvibusdam suis & lacertis infurgit

git, tum deniqve testimonium Zonaræ, qvo ingenium Diocletiani ad exurendos Christianorum libros propendens [qvod & hic *Suidas* ostendit] facilè manifestatur. Ita autem *Zonaras* in Dioclet. *Hi Tyranni* [Diocletianus, & Maximianus] *sub annum XIX imperii Diocletiani, edicta qvovis terrarum mittebant, qvibus Ecclesiæ Christianorum dirui, libri cremari jubebantur, & Sacerdotes eorum ut doctores & præcones fidei, crudeliter interfici.* Et verò profitebantur libri Chemici plerique seculorum istorum doctrinam Christianam, qvemadmodum ex *Archelai*, *Hierothei*, *Theophrasti*, aliorumqve Chemicis scriptis clarissimum est. Cæterùm utinam exstaret hodie *Asclepiodotus*, qvi, ut ex *Cuspiniano*, & *Flav. Vopisco Syracusio* constat, Diocletiani gesta descripsit! utinam exstaret *Sotericbus Oasites*! qvi, ex *Suida*, Diocletiani encomium scripsit, uberiorem sanè exustionis hujus librariæ declarationem videremus. Nam qvi hodie leguntur temporis Diocletiani Historici, plura etiam alia ejusdem, & laudabilia qvoq; opera præteriere; immò nè attigit qvidem ille laudatus *Conringio Historiæ Miscellæ auctor*, nec *Eutropius*, nec *Sextus Aurel. Victor*, nec *Pomponius Lætus*, nec *Zonaras*, opus Diocletiani omnium magnificentissimum, thermas illas toto orbe celeberrimas tanto apparatu, tot annis, tot impensis fabricatas, qvarum rudera vel hodie magnifica; partim nunc in Carthusianorum versa templum, partim in fanum S. Bernhardi, partim in alios usus spectat urbs Roma, & admiratur. De qvibus variè, & eleganter *Mercurialis* de Arte Gymnasticâ, & *Famianus Nardinus* in Româ Antiqvâ. *Sed Diocletianus multa per Ægyptum providè ordinavit.* Immò, & hæc providè sibi ordinâsse visus est, ut rebellandi materiam Ægyptiis auferret, de qvo latiùs in Dissert. de Ort. Chem. Instat tamen in Apolog. *Conringius* acriter [ut alias ipsius prætereàm ineptias] *Suidam* esse omnium hodie superstitum Scriptorum, qvi tale qvid dixere, primum, & mox: *Qvæ de majori illius historiæ antiqvitate præduntur, non nisi figmenta sunt Borrichiana, ut alia plurima. Præter Suidam memorâsse idem alios & vetustiores qvidem debuisset Olaus probare. Huc nihil facit qvòd multi scriptores perierint.* Immò verò

pluri-

plurimum huc facit, *qvòd multi scriptores perierint.* Infinita alia tradit *Svidas*, qvæ ipsi credimus, utcunqve scriptores, ex qvibus hausit, interciderint. Et verò sistat nobis *Asclepiadotum*, sistat *Oasiten Conringius*, & alii facti hujus scriptores demonstrabuntur. Interea ut resorbeat illam suam calumniam *Hermannus*: *esse hæc non nisi figmenta Borrichiana*; recognoscat magni *G. Jo. Vossii* scriptum de Philos. c. IX. ubi disertè *Vossius*, & qvidem literis majusculis: *Mauros, verò*, inqvit, *ab Ægyptiis accepisse autumant* [Chemiam] *qvando Svidas, uti & Orosius, Paulus Diaconus, scribunt, Diocletianum Cæsarem, captâ Alexandriâ, libros omnes summo studio undiqve acqvisivisse, eosq; combussisse, ut occasionem Ægyptiis prariperet hac arte opulescendi, armaq; adversus Romanos capiendi.* Nihil ergo finxit *Borrichius*, sed luculento scriptori *Vossio* credidit. Neqve dubium est, amantissimum veritatis *Vossium* hæc in *Orosio*, & *Paulo Diacono* legisse; qvanqvam enim in editionibus vulgatis non reperiatur, nihil impedit, qvò minus in melioribus Codic. aut certè *MSStis* vir integerrimæ fidei observârit.

XIX. Non desinit *Svidam* mordere *Conringius*: *Paris nimirum*, inqvit, *nota est istæc narratio cum illâ allegoricâ aurei velleris ad Chemiam tractâ expositione, qvam itidem forte ex Chemicorum aliqvò Svidas descripsit.* Τοῦτο δὲ, inqvit, de fabuloso illo vellere, οὐχ ὡς ποιητικῶς φέρεται, ἀλλὰ βιβλίον ἦν ἐν δέρμασι γεγραμμένον, περιέχον, ὅπως δεῖ γίνεσθαι διὰ χημείας χρυσόν. εἰκότως οὖν οἱ τότε χρυσοῦν ὠνόμαζον αὐτὸ δέρας, διὰ τὴν ἐνέργειαν τὴν ἐξ αὐτοῦ. Benè tamen, qvòd agnoverit *Conringius*, non *Svidæ* hoc fuisse commentum, sed jam ante eandem sententiam placuisse *Eustathio*; meliùs, si admiranda illa *Salmasii*, qvemadmodum vocat, in Solinum, diligentiùs evolvisset: invenisset enim ibi *Svidam* non à Chemico aliqvo interpretationem illam mutuatum, sed ab alio fide dignissimo scriptore. Ita ergo *Salmasius*: *Joannes Antiochensis*, inqvit, περὶ Ἀρχαιολογίας, *de vellere aureo*: τὸ μυθολογούμενον χρύσεον δέρας βιβλίον ἦν ἐν δέρμασι γεγραμμένον περιέχον ὅπως δεῖ διὰ χημείας χρυσὸν ἐργάζεσθαι. *Eadem habet Svidas in voce* δέρας, *qva ex hoc Auctoris loco habet.* Hæc *Salmasius*. Vixit autem

tem Joannes iste Antiochensis imperante Heraclio, ut ex *Jac. Gothofredi* prolegom. in Philostorg. & *Ger. Jo. Vossio* de Histor. Græcis, manifestum est. Atqve ita vixit, ut non suorum seculorum inventa in hoc opere proderet, sed scita antiqvorum, qvod vel ipsa περὶ ἀρχαιολογίας inscriptio facilè confecerit. Ut vel hinc constet, tempore jam olim Heraclii in antiqvis traditionibus fuisse vellus aureum Jasonis pro libro χημευτικῶν docente. Nec insolens veteribus est, pellem arietis pro libro intelligere. Enimverò disertè *Herodotus* in Terpsichor: *Priscâ*, inqvit, *consvetudine Jones* [& hi per Psammitichum, Ægyptii coloni] *libros appellant pelles, qvòd aliqvando penuriâ τῶν βίβλων pellibus caprinis, ovillisq́ uterentur: & adhuc ad meam usqve memoriam multi barbarorum talibus in pellibus scribunt.* Qvin & ducenta illa librorum millia, qvæ Antonius Cleopatræ olim donavit, Attalorum Pergami Regum musêis erepta, hœdinis in pellibus exarata fuisse docet in Vitâ Antonii *Plutarchus*. Atqve nè qvis miretur in Colchorum gente *aureum illud vellus* inventum, & non potiùs in Ægypto, sciat Colchos etiam Ægyptiacæ originis fuisse, qvod *Herodoto, Diodoro Siculo, Straboni, Marcellino* credimus, ideoqve rem eodem redire; videri tamen Colchos, ut à natali solo avulsos paulatim silentium illud secreto Chemico debitum contra mores Sacerdotum Ægyptiorum dedidicisse, atq; hac garrulitate improvidâ Græcos accivisse raptores. Non ignoro *Strabonem* l. XI. ita scribere: *Ajunt apud Iberos Colchis vicinos, etiam aurum deferri à torrentibus, idq́ barbaros excipere alveolis perforatis ac velleribus lanosis, unde etiam aurei velleris exstiterit fabula.* Sed I. illud λέγεται satis docet, non ausum *Strabonem* confidenter, & tanqvam vera hæc tradere. II. Qvis credat divitias Colchorum sive ex torrentibus, sive ex aurariis metallis lectas tot Hellados Principes, in prædatores convertere potuisse, cùm longè ditior Turditania Hispaniæ id non potuerit, de qvâ *Strabo* l. I. *Nondum compertum est usqvam terrarum, aurum, argentum, æs, ferrum tantâ tum copiâ, tum bonitate inveniri, atqve in Turditaniâ Hispania. Aurum non effoditur ibi modò, sed & flumina, & torrentes auro permi-*

stam

stam arenam volvunt: multis etiam in locis aqva expertibus arena talis invenitur. Et postea: *Deprehensum Turditanos argenteis præsepibus & doliis usos.* Neqve ignorantia Græcorum hic obtendi potest, Hercules enim, & Phœnicum expeditiones jam tum ista omnia patefecerant, ut ex eodem *Strabone* colligimus. III. Traditur ab omnibus Iason non ad divitias Colchorum per vellera collectas profectus fuisse, sed ad vellus ipsum, seu pellem ipsam auferendam, evidenti argumento ipsum δέρας χρυσόμαλλον thesaurum qvæsitum fuisse, unde *Manilius* Astron. l. v.

— — arcessitur inde macellum.
Unde aurata novo convecta est æqvore pellis.

Qvod qvi rectiùs explicabitur, qvàm cum *Svida*, & *Jo. Antiocheno* de *ovillis pellibus*, qvibus ars χρυσοποιητικὴ inscripta? IV. Dissensus Auctorum de Colchicis divitiis ostendit ipsam veritatem paucis notam fuisse: *Strabo* exceptum velleribus torrentium aurum existimat; *Plinius* l. XXXIII. c. III. Salaucem & Ebusopen è terrâ virgine ibi aurum eruisse tradit. Cæterùm cùm Colchos esse ex Sesostris Ægyptii, victoriis terram peragrantis exercitu constet, ex *Herodoti* Euterpe, vero simillimum est χρυσοποιΐαν Ægyptiam apud optimates illos Ægyptios in Colchide posteà remansisse. Et nè Sesostrim alienum ab arte Hermeticâ fuisse qvis arbitretur, constat ex *Ælian.* de Var. Hist. l. XII. c. IV. Σέσωστριν παρ' Ἑρμοῦ [illo altero, de qvo *Manethos*] τὰ νόμιμα ἐκμεμαθηκέναι. Qvin viguisse imperante *Sesostride* naturæ rerum studium, vel ex eo *Plinii* colligimus l. XXXVI. c. IX. *Is autem obeliscus, qvem Divus Augustus in circo magno statuit, excisus est à Rege Sennesertеo, qvo regnante Pythagoras in Ægypto fuit, centum viginti qvinqve pedum, & dodrantis, præter basim ejusdem lapidis: is verò, qui est in campo Martio, novem pedibus minor, à Sesostride. Inscripti ambo rerum natura interpretationem, Ægyptiorum opera Philosophia continent.* Certè non nisi nobile qviddam, & supra vulgaris Philosophiæ placita admirandum, inscriptum his obeliscis fuisse spectata Sesostridis prudentia facilè non pertinacibus persvaserit.

V. Desidero Auctorem, qvi tradat eam auri vim ex Phasidos fluvio collectam unqvam fuisse, qvæ Græcorum Principum sitim accenderet. Colligitur hodieqve ex Rheni, Durii, Danubii, Tagiq; arenis, [ut Gangem, Pactolumqve non attingam] aurum, sed id modicum admodum, & nulli Principum invidiam facturum. At *P. Archangelus Lamberti* in descriptione Mengrelliæ, sive Colchidis, cùm agnoscat se Phasin sæpe transisse, nihil in illo auri deprehendit; in viciniâ tamen & antimonium, & ferrum erui tradit *Archangelus*; & minium nativum, Mercurii parentem, *Theophrastus Eresius*, *Pliniusq;*, corpora metallica Chemicis operibus convenientissima.
VI. Qvis credat Regem Colchorum, ut Ægyptiæ sapientiæ innutritum, cum certâ jacturâ velleribus usurum fuisse ad expiscandas aureas illas, si qvæ fuere in fluviis, arenas, & non potiùs argento vivo, compendiosissimo illo & certissimo congregandi metalli nobilioris Magistro? præsertim cùm in Colchorum rupibus argenti vivi mineram jam olim agnoverit *Eresius* ille *Theophrastus* l. de lapidibus; & *Aristoteles* Meteorol. l. IV. c. VIII. de argento vivo, ut re jam olim notâ loqvatur? Sed ad institutum. Neqve aliter ad Chinenses fortasse pervenit Chemia, qvàm per illustres illas [nisi & ante] Sesostridis expeditiones, qvas non tantùm Æthiopiam, Troglodyticam, Arabiam, sed & universam Asiam pervasisse, templisqve instruxisse colligimus ex *Strabonis* l. XVI. Rectè Lucanus l. X.

Venit ad occasum, mundiq; extrema Sesostris.

Unde & Chinenses plurimis ante Constantinum Magnum seculis arte Chemicâ inclaruere, ut ex *Martinii Histor. Chin.* liqvidum est. *Hoangtius*, inqvit, *in magna urbe Pukiang in Chemicis laboravit MMD. annis ante Christum*, qvanqvam & hoc paulò liberaliùs. Qvin & Mercurium ex traditione noverant Chinenses, qvippe cujus statuam ex Chinâ allatam mihi Romæ ostendit Kirckerus. Et hæc qvidem de *Suidæ* loco. Non desunt tamen etiam alia profundæ antiqvitatis de vellere Chemico vestigia, ex qvibus scintillæ operis magni promicant, nam lucem clarissimam, per obstinatum vete-

veterum silentium, in iis tenebris sperare iniqvum est. *Mercurius* apud *Pausaniam* & in Eliacis, & Messeniacis inducitur *arietem portans*; in Bœoticis templum erigitur *Mercurio* κριοφόρῳ; cur autem *Mercurio* attribuatur *aries* [unde illud χρυσόμαλλον δέρας] licet alii alia sentiant, subesse tamen arcanum qvíddam vel ipse *Pausanias* docuerit in Corinthiacis, τὸν δὲ, inqvit, ἐν τελετῇ Μητρὸς ἐπὶ Ἑρμῇ λεγόμενον, καὶ τὸν κριὸν λόγον ἐπιστάμενος οὐ λέγω. Qvod ipsum arcanum Chemicum esse facilè subolfecerit curiosior, ex ejusdem *Pausania* Bœoticis, ubi de antro Trophonii sermo est: *Eâ nocte*, inqvit, *quâ qvis in antrum Trophonii descendit, ad ipsum antrum mactat arietem, invocato Agadis numine. Exta priora pro nihilo ducuntur, etiamsi maximè fuerint leta, nisi eo ipso ariete litatum fuerit. Anteqvam descendat qvis in antrum, sacrificuli eum oleo perungunt, & abluunt duo pueri ex oppidanorum liberis annos fere XIII nati, Hermas illos nuncupant. Antri Trophonii cellulæ forma furno persimilis.* [τοῦ δὲ οἰκοδομήματος τοῦτο τὸ σχῆμα εἴκασται κλιβάνῳ] *Nemo eorum, qvi antrum illud ingressus est, non exiit redux, excepto uno, qvi ex Demetrii speculatoribus fuit: Illum neqve eorum sacrorum, qvæ fieri ad fanum illud religione sancitum est, fecisse: & non sciscitandi caussâ, sed qvòd argentum, & aurum se asportaturum sperârat, introiisse ajunt,* [χρυσὸν καὶ ἄργυρον ἐκκομιεῖν ἐλπίσαντα ἐκ τοῦ ἀδύτου] *Ejus cadaver in diversam partem, & non per sacrum hiatum, illius ostium ejectum: Scribo autem non solùm audita, sed qvæ & aliis accidisse vidi, & egomet sum expertus, cùm ad Trophonium consulendi caussâ ipse etiam venerim.* Litandum hîc *ariete*, abluendus, qvi intrabat, à *Mercuriolis*, ut intro ventum, schema *clibani* oblatum, rumor populi, reconditum ibi latere *aurum, argentumq́;* certè non possunt non hæc ipsa Chemicum qviddam in recessu fateri, utcunque omnia alia superstitiosè adorantibus credita. Esto, ignoraverit rudis posteritas caussam ceremoniarum istarum, furniqve illius sacri, non ideo ignorata illa primis inventoribus. Subest nimirum secretius arcanum *arieti* & *Mercurio*. Neqve verò nunc urgebo, *Mercurium* metallicum per poros arietinæ pellis expressum à recrementis suis purgari, sed

addam illa *Apollodori* l. 1. de Diis: *Nephele*, inqvit, *Phrixum cum filiâ eripuit, acceptumq; à Mercurio aurei velleris arietem, qvo Phrixus in Colchos pervectus est, dono dedit.* Neqve tantum illud *Apollonii* in Argonavt: τὸν ῥα χρύσειον ἔθηκεν Ἑρμείας [i. e. qvem sc. arietem Colchicum aureum fecit Mercurius] cum scholiastæ explicatione, interpretatur Vir summus *Mirandula* de opere Chemico, sed & eruditissimus *Gvilandinus* l. de papyro. Cur autem in Chemicis conjungantur *Mercurius*, & *aries*, videtur odoratus fuisse *Cosmopolita*, cùm in Nov. Lum. tradit, Philosophorum Mercurium commodissimè hauriri *vi chalybis, qvi invenitur in ventre arietis.* Et scientissimus ille *Anonymus* in Introit. apert: *Qvare*, inqvit, *activum sulphur* [qvo in obseqvium cogitur vulgi Mercurius] *ulterius qværentes, penitissimè tandem abditum in domo arietis qvæsiverunt, & invenerunt Magi.* Sed dum alii sollicitiùs scrutantur arcanum illud *arietis*, & *Mercurii* connubium, & cur veterum qvidam Jovi arietina cornua gerenti sacrificarent argento vivo [qvod ex *Plauti* Mostell. aliisqve constat] nos ad reliqva transimus.

XX. Calices illi versicolores allassontes Ægyptiorum jamtum ævo Adriani memorati, & auro nobiliores, videntur planè ostendere artificium Chemicum diu ante Constantinum Magnum in Ægypto apud Sacerdotes floruisse. Neqve enim de solo auro laborat Chemia, sed & de lapidibus, vitrisqve perficiendis. De his calicibus pauca ex epistolâ Adriani Imperatoris Alexandriæ tum viventis adjungere libet. Prodita autem illa est ex libro *Phlegontis* liberti ejus, & in *Flav. Vopisci Syracusii* Saturnino nunc legitur. Ita ergo *Adrianus August.* Serviano COS. *Civitas* [Alexandria] *opulenta, dives, fœcunda, in quâ nemo vivat otiosus. Alii vitrum conflant, ab aliis charta conficitur, alii linyphiones sunt: omnes certè cujuscunqve artis & videntur, & habentur. Podagrosi qvod agant, habent: habent cæci, qvod faciant: nè chiragrici qvidem apud eos otiosi vivunt.* Magna Ægyptiæ industriæ argumenta! Sed postea: *Calices*, inqvit, *tibi allassontes versicolores transmisi*, [*Casaub.* legit: tres misi] *qvos mihi sacerdos templi obtulit, tibi & sorori meæ speciali-*

tialiter dedicatos, qvos tu velim festis diebus conviviis adhibeat. Caveas tamen, ne his Africanus noster indulgenter utatur. Hic *Casaubonus allassontes,* inqvit, *calices, qvi colorem mutant, alium atqve alium subinde exbibentes; sicut palumborum colla.* Qvos igitur, ut rarissimi artificii pretiosissimos agnoscit *Salmasius.* Hoc genus vitreorum calicum inter Sacerdotes olim Ægyptios natum, qvod Imperatori Romano magni muneris loco oblatum fuit, atqve ab eodem magni æstimatum, non potest non Chemicum artificium prodere, & qvidem excellentius vulgaris Chemiæ tentamentis. Qvanqvam enim, ut *Isaacum Hollandum* Chemicum, aliosqve de genere hoc taceam, nostro seculo *Antonius Neri*, & ipse Chemicus, ut passim agnoscit, egregium nobis de arte Vitrariâ reliqverit scriptum, inqve eo ex hodiernæ artis Chemicæ præceptis tum magnesiæ, Zappheræqve, tum aliorum metallicorum adminiculo, jam topazios, jam opalos, jam illas versicolores imitetur gemmas, qvæ Italis *girasol* appellantur, & accedere qvodammodo videntur ad Ægyptiorum Antiqvorum *allassontes*, qvanqvam viderim ipse tum in Muranensibus, tum Gallicanis vitrariorum caminis simile qviddam attentari, conatus tamen hactenus infra artificium Ægyptiorum stetit, & veri *allassontes* inter res deperditas hodie æstimandi. Credibile germano *allassonti* Ægyptio id fuisse ingenium, qvod opalo tribuit *Plinius* l. XXXVII. c. VI. *Est*, inqvit, *in eo carbunculi tenuior ignis, est amethysti fulgens purpura, est smaragdi virens mare, & cuncta pariter incredibili misturâ lucentia;* neqve enim falsos allassontes fecisset tanti doctissimus Imperatorum *Adrianus*, gnarus, monitore *Plinio*, fieri qvidem similes, adulterantibus gemmarum mangonibus, sed fucum in sole deprehendi, uno tantùm ad lumen Phœbi colore translucente. An de pretioso hoc vitri Chemici genere intelligenda illa *Jobi* c. XXVII. Οὐκ ἰσωθήσεται αὐτῇ χρυσίον καὶ ὕαλος, viderint Theologi.

XXI. Novissimè, non erit forsan supervacuum hîc inqvirere, cur tam obstinato silentio condemnaverint argentum vivum, illud perpetuum naturæ miraculum, Ægyptii? Neqve enim vel

Theophrastus Eresius, vel *Dioscorides*, vel *Plinius*, qvi de argento vivo plura tradidere, immò nec *Herodotus*, nec *Diodorus Siculus*, qvi minutiora etiam Ægypti sollicitè perseqvuntur, vel usurpatum Ægyptiis argentum vivum, ejúsve mineram, cinnabari nativum, qvantum ex libris superstitibus constat, potuere olfacere. An antiqvis Ægyptiis metallum hoc ignotum? ita qvidem videri potest legentibus illa *Theophrasti* de cinnabari, l. de lapid. Καταδεῖξαι δέ φασι, καὶ εὑρεῖν τὴν ἐργασίαν, Καλλίαν τινὰ Ἀθηναῖον ἐκ τῶν ἀργυρείων· ὃς οἰόμενος ἔχειν τὴν ἄμμον χρυσίον, διὰ τὸ λαμπυρίζειν, ἐπραγματεύετο, καὶ συνέλεγεν. ἐπεὶ δ' ᾔσθετο ὅτι οὐκ ἔχει, τὸ δὲ τῆς ἄμμου κάλλος ἐθαύμασε διὰ τὴν χρόαν, οὕτως ἐπὶ τὴν ἐργασίαν ἦλθε ταύτην· οὐ παλαιὸν δ' ἐστίν· ἀλλὰ περὶ ἔτη μάλιστ' ἐνενήκοντα εἰς ἄρχοντα Πραξίβουλον Ἀθήνησι. Mox addit, qvomodo ex cinnabari fiat argentum vivum: γίνεται δ' ὅταν τὸ κιννάβαρι τριφθῇ μεθ' ὄξους ἐν ἀγγείῳ χαλκῷ, καὶ δοίδυκι χαλκῷ. *Plinius*, l. XXXIII, c. VII. *Theophrastus*, inqvit, *XC. annis ante Praxibulum Atheniensium magistratum (qvod tempus exit in urbis nostræ CCXLIX annum) tradit inventum minium à Calliâ Atheniense initio sperante aurum posse excoqvi harenâ rubente in metallis argenti: hinc fuisse originem ejus.* Fortassis tamen *Theophrasti* mens est, Calliam non qvidem argentum vivum invenisse, sed splendentem mineræ ejus colorem. Qvicqvid sit, nos hîc missa faciemus ea, qvæ de minio, & cinnabari prolixè disputat *Salmasius* in Plinian. Exercit. & *Mercurialis* in Var. Lect. ut discordiam *Dioscoridis*, *Pliniiq;*, Auctorum qvidem diligentium, sed in naturâ argenti vivi declarandâ, non satis, ut apparet, oculatorum componant; id hîc nobis propositum, ostendere, jam ante Calliam Atheniensem, vivum illud argentum in usu fuisse. Consvevere autem antiqvi Græci ἄργυρον χυτὸν illud appellare, qvemadmodum ex *Aristot.* Meteor. l. IV. c. VIII. & *Theophrasti* l. de lapidibus videre est. Hoc ergo argentum vivum jam tum ante bellum Trojanum innotuisse vel ex eo conficitur, qvòd Dædalus, Minois etiam tempore clarus, & *Homero* qvoqve Iliad. σ, inter vetustos artifices numeratus, ad statuas suas animandas ingeniosè eodem usus sit; de qvo ecce luculentum *Philippi Comici* apud *Aristot.*

Stot. l. 1. de Animâ, testimonium! Ἔνιοι δὲ καὶ κινεῖν φασι τὴν ψυχὴν τὸ σῶμα, ἐν ᾧ ἐστιν, ὡς αὐτὴ κινεῖται, οἷον Δημόκριτος παραπλησίως λέγων Φιλίππῳ κωμῳδιδασκάλῳ· φησὶ γὰρ τὸν Δαίδαλον κινουμένην ποιῆσαι τὴν ξυλίνην Ἀφροδίτην ἐγχέοντα ἄργυρον χυτόν. ὁμοίως δὲ καὶ Δημόκριτος λέγει. Et hæc qvidem *Philippus Comicus* scripsit ante primordia monarchiæ Græcæ, ut à *Vossio* de Poetis Græcis demonstratum. Sed unde argenti vivi notitiam hausit *Dædalus?* in Ægypto hausisse justa suspicio est, & qvidem à Sacerdotibus Memphitanis secretò impertientibus amico, qvæ aliorum cognitioni subtrahebant. In qvam sententiam impellunt illa *Diodori Siculi* l. 1. Οἱ γὰρ ἱερεῖς τῶν Αἰγυπτίων ἱστοροῦσιν ἐκ τῶν ἀναγραφῶν τῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις, παραβαλεῖν πρὸς ἑαυτοὺς Ὀρφέα τε καὶ Μουσαῖον, καὶ Μελάμποδα, καὶ Δαίδαλον, Ὅμηρόν τε ποιητὴν, καὶ Λυκοῦργον τὸν Σπαρτιάτην. Et postea: τὸ δὲ κάλλιστον πρόπυλον ἐν Μέμφιδι τοῦ Ἡφαίστου Δαίδαλον ἀρχιτεκτονῆσαι *sc. tradunt.* Dædalus ergo, ut Sacerdotibus illis Memphiticis in templo Vulcani Chemica tractantibus [qvod ex *Eusebio* jam ante ostensum] familiaris, argentum vivum primus peregrinorum videtur deprehendisse, unde postea nomen ejus ad Græcorum nonnullos emanavit. Sed qvis Ægyptiis illud naturæ portentum demonstravit primus? Nisi fallor, ipse Hermes, qvi minium, si non in Ægypto invenit, ex Æthiopiâ certè vicinâ advectum facili arte in argentum vivum reformavit. Inveniri autem in Æthiopiâ *Hermogenes* apud *Plinium* docuit, & facilè revivisceret & *Dioscorides*, & *Plinius*. Forsan tamen primus omnium *Hermes* in vivum metallum transtulit, & propterea nomen suum indidit nobili invento, qvemadmodum & *magnes* vocatus est ab inventore primo, ex *Nicandro*. Qvis autem fidem faciet, argentum vivum antiqvis vocatum fuisse *Hermetem*, sive *Mercurium?* Non levia sunt argumenta, qvæ id persvadent. *Plato Comicus* apud Scalig. in Euseb. ita de statuâ illâ Dædali per argentum vivum promotâ:

A. Οὗτος τίς εἶ; λέγε ταχὺ, τί σιγᾷς; οὐκ ἐρεῖς;
B. Ἑρμῆς ἔγωγε. Δαιδάλου φωνὴν ἔχων,
ξύλινος βαδίζων αὐτομάτως ἐλήλυθα.

Qvæ

Qvæ *Hugo Grotius* ita reddidit: A. *Heus, qvis tu? astutum fare, qvid verò taces?* B. *Mercurius ego sum, vocem à Dædalo obtinens, de ligno factus, sponte qvi adveni meâ.* Scilicet inducitur respondens in statuâ argentum vivum: *Hermes*, seu *Mercurius ego sum*, unde statuæ ligneæ [sive cedrinæ, ut ex *Plinii* l. XIII. c. V. conficitur.] suus motus, suus incessus. Vixit autem hic *Plato Comicus* Olympiade LXXXI, docente *Eusebio*. Sic in vetustis Mithræ sacris apud Persas, qvemadmodum ex *Origen*. l. VI. contra Celsum, ostendimus Dissert. de Ort. Chem. Porta plumbea Saturni erat, stannea Jovis, ærata Veneris, ferrea Martis, argentea Lunæ, aurea solis, illa autem misti nomismatis, variæqve, & inæqvalis misturæ, Mercurii, qvo argenti vivi una proprietas non malè circumscribitur. Accedit Iarchæ Brachmanis judicium apud *Philostrat*. in vitâ Apollonii, ubi annulus aureus jubetur gestari die Solis, argenteus die Lunæ, ferreus die Martis, hydrargyrinus die Mercurii, die Jovis stanneus, æneus die Veneris, & deniqve die Saturni plumbeus. Neqve parum huc facit, qvòd *Mercurius* in Homeri hymnis natus tradatur in antro obscuro, & qvidem montis editissimi, qvod ex *Philostrati* imagin. colligitur. Neqve enim isti natales convenerint Mercurio homini, sed commodè argento vivo, qvòd & ejus minera in cacuminibus rupium qvandoq; inveniatur. *Theophrastus Eresius* l. de lapid. ita de cinnabari: Καὶ τὸ ἐν Κόλχοις τοῦτο δέ φασιν εἶναι ἐν κρημνῷ, ὃ καταβάλλουσι τοξεύοντες. *Plinius* l. XXXIII. c. VII. *Reperiri item*, inqvit, *minium apud Colchos in rupe qvadam inaccessâ, ex qvâ jaculantes decuterent.* Idem ergo hic *Plinio* minium, qvod *Theophrasto* κιννάβαρι. Erat autem *nativum* hoc *minium* apud antiqvos pigmentum magnæ autoritatis, qvo & triumphantium corpora, & Jovis simulacrum, apud Romanos festis diebus pingebatur, & proceres apud Æthiopas, ut ex memorato *Plinii* loco palam est. Qvin & Occidentales Indos ad similia usos esse docet *Acosta* de Hist. Nat. Ind. l. IV. c. II. Huc qvidam trahunt & illud *Homeri* Il. β. νῆες μιλτοπάρῃοι, i. e. ut *Scholiastes* reddit, μίλτῳ τὰς πρώρας ἔχουσαι βεβαμμένας. Crederemus autem & nos Græcis μίλτον esse idem, qvod

qvod minium nativum latinis, ex *Plinii* l. XXXIII. c. VII. *Milton vocant Græci minium, quidam cinnabari*, nisi *Salmasius* in Plin. Exercit. ex *Theophrasti* loco de Calliâ Atheniensi, docuisset Homeri ævo in Græciâ minium nondum fuisse cognitum, adeoqve ex eo ostendisset *Plinii* hunc locum corruptum, legendumqve *milton Græci vocant: minium qvidam cinnabari*, in qvo *Salmasio* vel hoc nomine accedimus, qvòd videamus & naves illas Græcorum fuisse, qvibus minium id temporis ignoratum scribit *Theophrastus*, & *Theophrastum* l. de lapid. distinctè tractare de minio, distinctè de cinnabari; sed tamen adjungimus jam ante Homerum cognitum alibi fuisse minium, cùm haustum inde argentum vivum usurpatum fuerit Dædalo, ut ante evicimus. Esto ergo, in Græciâ non invenerint minium ante Calliam Atheniensem, hoc Ægypto, Æthiopiæqve nil derogat. Erunt forsan, qvi cùm *Plinio* argentum vivum distingvent ab hydrargyro, illud ut nativum, ante cognitum cinnabari, in usu fuisse, hoc factitium postea innotuisse. Sed optarem locum Scriptoris, qvo demonstraretur, Dædali argentum vivum non fuisse ex cinnabari Æthiopico elicitum. Esto tamen, fuerit nativum; verisimile est Ægyptios illos rerum Dædali non ignaros, arcanis qvibusdam modis argentum illud vivum tractâsse, & ad constantiam in igne paulatim assvefecisse, eamqve esse obstinati hac parte silentii Ægyptiaci causam. Istuc enim ire videntur *Zosimi*, *Olympiodori*, aliorumqve decreta. Neqve alia mens *Kirckero* in Oedip. Ægypt. *Non negârim*, inqvit, *Ægyptios artem calluisse, qvâ aurum, argentumq; ex hydrargyri reliqvis metallis commisti fixatione conficeretur.* Eqvidem misceri hydrargyron, [nos enim promiscuè usurpabimus hydrargyron, & argentum vivum, ut fieri hodie solet, debetqve ob idem utriusqve ingenium] metallis pæne omnibus, in confesso est, & jam de auro res in vulgus nota fuit ævo Oct. Augusti. Disertè *Vitruvius*, l. VII. c. VIII. *Cumq; in veste intextum est aurum, eaq; vestis contrita propter vetustatem usum non habet honestum, panni in fictilibus vasis impositi supra ignem comburuntur. Is cinis conjicitur in aqvam, & additur ei argentum vivum, id autem*

Qvæ *Hugo Grotius* ita reddidit: A. *Heus, qvis tu? astutum fare, qvid verò taces?* B. *Mercurius ego sum, vocem à Dædalo obtinens, de ligno factus, sponte qvi adveni meâ.* Scilicet inducitur respondens in statuâ argentum vivum: *Hermes*, seu *Mercurius ego sum*, unde statuæ ligneæ [sive cedrinæ, ut ex *Plinii* l. XIII. c. V. conficitur.] suus motus, suus incessus. Vixit autem hic *Plato Comicus* Olympiade LXXXI, docente *Eusebio*. Sic in vetustis Mithræ sacris apud Persas, qvemadmodum ex *Origen.* l. VI. contra Celsum, ostendimus Differt. de Ort. Chem. Porta plumbea Saturni erat, stannea Jovis, ærata Veneris, ferrea Martis, argentea Lunæ, aurea solis, illa autem misti nomismatis, variæqve, & inæqvalis misturæ, Mercurii, qvo argenti vivi una proprietas non malè circumscribitur. Accedit Iarchæ Brachmanis judicium apud *Philostrat.* in vitâ Apollonii, ubi annulus aureus jubetur gestari die Solis, argenteus die Lunæ, ferreus die Martis, hydrargyrinus die Mercurii, die Jovis stanneus, æneus die Veneris, & deniqve die Saturni plumbeus. Neqve parum huc facit, qvòd *Mercurius* in Homeri hymnis natus tradatur in antro obscuro, & qvidem montis editissimi, qvod ex *Philostrati* imagin. colligitur. Neqve enim isti natales convenerint Mercurio homini, sed commodè argento vivo, qvòd & ejus minera in cacuminibus rupium qvandoq; inveniatur. *Theophrastus Eresius* l. de lapid. ita de cinnabari: Καὶ τὸ ἐν Κόλχοις τοῦτο δέ φασιν εἶναι ἐν κρημνῷ, ὃ καταβάλλουσι τοξεύοντες. *Plinius* l. XXXIII. c. VII. *Reperiri item*, inqvit, *minium apud Colchos in rupe qvadam inaccessâ, ex qvâ jaculantes decuterent.* Idem ergo hic *Plinio* minium, qvod *Theophrasto* κιννάβαρι. Erat autem *nativum* hoc *minium* apud antiqvos pigmentum magnæ autoritatis, qvo & triumphantium corpora, & Jovis simulacrum, apud Romanos festis diebus pingebatur, & proceres apud Æthiopas, ut ex memorato *Plinii* loco palam est. Qvin & Occidentales Indos ad similia usos esse docet *Acosta* de Hist. Nat. Ind. l. IV. c. 11. Huc qvidam trahunt & illud *Homeri* Il. β. νῆες μιλτοπάρῃοι, i. e. ut *Scholiastes* reddit, μίλτῳ τὰς πρώρας ἔχουσαι βεβαμμένας. Crederemus autem & nos Græcis μίλτον esse idem, qvod

qvod minium nativum latinis, ex *Plinii* l. XXXIII. c. VII. *Milton vocant Græci minium, quidam cinnabari*, nisi *Salmasius* in Plin. Exercit. ex *Theophrasti* loco de Calliâ Atheniensi, docuisset Homeri ævo in Græciâ minium nondum fuisse cognitum, adeoqve ex eo ostendisset *Plinii* hunc locum corruptum, legendumqve *milton Græci vocant: minium qvidam cinnabari*, in qvo *Salmasio* vel hoc nomine accedimus, qvòd videamus & naves illas Græcorum fuisse, qvibus minium id temporis ignoratum scribit *Theophrastus*, & *Theophrastum* l. de lapid. distinctè tractare de minio, distinctè de cinnabari; sed tamen adjungimus jam ante Homerum cognitum alibi fuisse minium, cùm haustum inde argentum vivum usurpatum fuerit Dædalo, ut ante evicimus. Esto ergo, in Græciâ non invenerint minium ante Calliam Atheniensem, hoc Ægypto, Æthiopiæqve nil derogat. Erunt forsan, qvi cùm *Plinio* argentum vivum distingvent ab hydrargyro, illud ut nativum, ante cognitum cinnabari, in usu fuisse, hoc factitium postea innotuisse. Sed optarem locum Scriptoris, qvo demonstraretur, Dædali argentum vivum non fuisse ex cinnabari Æthiopico elicitum. Esto tamen, fuerit nativum; verisimile est Ægyptios illos rerum Dædali non ignaros, arcanis qvibusdam modis argentum illud vivum tractâsse, & ad constantiam in igne paulatim assvefecisse, eamqve esse obstinati hac parte silentii Ægyptiaci causam. Istuc enim ire videntur *Zosimi*, *Olympiodori*, aliorumqve decreta. Neqve alia mens *Kirckero* in Oedip. Ægypt. *Non negârim*, inqvit, *Ægyptios artem calluisse, qvâ aurum, argentumq; ex hydrargyri reliqvis metallis commisti fixatione conficeretur.* Eqvidem misceri hydrargyron, [nos enim promiscuè usurpabimus hydrargyron, & argentum vivum, ut fieri hodie solet, debetqve ob idem utriusqve ingenium] metallis pæne omnibus, in confesso est, & jam de auro res in vulgus nota fuit ævo Oct. Augusti. Disertè *Vitruvius*, l. VII. c. VIII. *Cumq; in veste intextum est aurum, eaq; vestis contrita propter vetustatem usum non habet honestum, panni in fictilibus vasis impositi supra ignem comburuntur. Is cinis conjicitur in aqvam, & additur ei argentum vivum, id autem*

omnes micas auri corripit in se, & cogit secum coire: aqvâ defusâ, cùm id in pannum infunditur, & ibi manibus premitur, argentum per panni raritates propter liqvorem extra labitur, aurum compreßione coactum intrà purum invenitur. Qvod de panno *Vitruvius*, id subtiliùs *Plinius* l. XXXIII. c. VI. *In pelles subactas effunditur, per qvas sudoris vice defluens purum relinqvit aurum.* Videntur & hoc ævo Ægyptios imitati plurimi in amalgamatis ejusmodi decoqvendis strenuè desudâsse. Notum qvid *Fernelius* l. de Abd. Rer. caus. de hâc re tradat, notum qvid *Hoghelandæus* de Alkim. difficult. nota experimenta *Osiandrica*. Neq; si hos omnes, & præterea infinitos alios deceperint amalgamata, inde certò constare potest, vel falsam esse artem, vel Ægyptios olim vanos artifices, cùm levis circumstantia sæpe totum casum variet, de qvo feliciorum experimenta disertiùs testabuntur.

XXII. Qvid in metallis ignobilioribus in statum honoratiorem transferendis attentaverint veteres Ægyptii ante Constantini Magni ævum, hactenus, qvantum per obstinatam eorundem taciturnitatem licuit, disputatum est; nunc qvid in reformandis lapidibus, gemmisqve naturalibus imitandis præstiterint, compendio intuendum. Conjunxere eqvidem antiqvi utramqve artem, ut ex superioribus de Democrito, aliisqve clarum est, ita tamen, ut hanc ceu minùs invidiæ expositam pauld apertiùs profiterentur. Inprimis autem de smaragdis loqvemur, ut vel hinc tabulæ *Hermetis* Smaragdinæ, de qvâ plura in Differt. de Ort. Chemiæ, lux aliqva accedat. *Plinius* l. XXXVII. c. V. *Apion cognominatus Plistonices, paulò ante scriptum reliqvit, esse etiam nunc in labyrintho Ægypti colossicum Serapin è smaragdo novem cubitorum.* Unde tantæ molis smaragdus nisi ex Chemicô artificio? At fuit, inqvies, naturalis ille qvatuor cubitorum, qvem Regi Ægyptio misit Babylonius. Immò, qvid si & ille ex Ægypto *Hermetis* ævo Babylonem transiit, & longo pôst tempore iterum in Ægyptum regyravit? qvid si Chaldæi Babylonici Ægyptiorum fuere coloni? eqvidem id jam olim creditum multis tradit *Diodorus Sic.* l. III. certè nativi olim & rari erant, & cor-

& corpore non magno. Audiatur de ſmaragdo *Theophraſtus Ereſ.* l. de lap. Ἔστι δὲ σπανία, καὶ τὸ μέγεθος οὐ μεγάλη, πλὴν εἰ πιστεύειν ταῖς ἀναγραφαῖς δεῖ ὑπὲρ τῶν βασιλέων τῶν Αἰγυπτίων. Ἔνιοι γάρ φασι κομισθῆναί ποτ' ἐν δώροις παρὰ τοῦ Βαβυλωνίων βασιλέως, μῆκος μὲν τετράπηχυν, πλάτος δὲ τρίπηχυν. ἀνακεῖσθαι δὲ καὶ ἐν τῷ τοῦ Διὸς ὀβελίσκον σμαράγδους τέτταρας, μῆκος μὲν τετταράκοντα πηχῶν. εὖρος δέ, τῇ μὲν τέτταρας, τῇ δὲ δύο. ταῦτα μὲν οὖν ὅτι κατὰ τὴν ἐκείνων γραφήν. De his ita Plinius l. XXXVII. c. V. *Theophraſtus tradit in Ægyptiorum commentariis reperiri, Regi eorum à Rege Babyloniæ miſſum ſmaragdum munere IV cubitorum longitudine, & trium latitudine: & fuiſſe apud eos in Jovis delubro obeliſcum è qvatuor ſmaragdis XL cubitorum longitudine, latitudine verò in parte qvatuor, in parte duorum.* *Theophraſti* tamen verba non ſatis expreſſiſſe *Plinium* in confeſſo eſt, & viderunt id antea *Mercurialis* Var. lect. l. II. c. XXV. & *Voſſius* de Theolog. Gentil. l. VI. c. VII. Nusqvam autem gentium etiam hodie, cognitis utrisqve Indis, tam immenſi eruuntur ſmaragdi. Qvantillum erat illud ſmaragdi corpuſculum, qvod Polycrati, ut in Thalia docet *Herodotus*, tantopere in delitiis fuit? Æthiopum Rex Hydaſpes, & Oroondates, Perſarum in Ægypto ſatrapes, de ſmaragdinis fodinis gerebant bellum, ut eſt apud *Heliodor.* in Æthiopic. l. I[illegible] ſed σμαράγδια illa μέγαλα vel cubitales ſubminiſtrâſſe gemmas nusqvam legere eſt. Nec de ſmaragdis circa Copton Thebaidis oppidum naſcentibus tale qvicqvam prodidit *Plinius*. Reſtat ſuſpicari Chemicam interveniſſe ſolertiam, de qvâ audiendus eſt graviſſimus *Seneca* epiſt. XC. *Excidit porrò vobis*, inqvit, *eundem Democritum inveniſſe, qvemadmodum ebur molliretur, qvemadmodum decoctus calculus in ſmaragdum converteretur.* Sive Græcorum primus hoc invenerit *Democritus*, ſive primus ex Ægypto in Hellada invexerit, diſputare hic nihil attinet. Reſpexiſſe idem artificium videri poteſt *Plinius* lib. XXXVII. c. XII. *Qvin immo*, inqvit, *exſtant commentarii Auctorum, qvos non eqvidem demonſtrârim, quibus modis ex cryſtallo tingantur ſmaragdi, aliaq; translucentes, ſardonyx è ſardâ, item cætera ex aliis: neq; eſt ulla fraus vita lucroſior.* Fraudem hic qvidem

dem vocat, qvia nativæ non sunt illæ gemmæ, sed idem immemor sui c. IX. laudem interpretatur. Vox ejus de gemmâ cyano: *Adulteratur maximè tincturâ, idq; in gloriâ Regis Ægyptii adscribitur, qvi primus eam tinxit.* Et qvidni laudem? cùm providè olim apud *Diodorum Sic.* l. I. Πεφυλμᾶσθαι παρὰ τῷ Ὀσίριδι καὶ τῇ Ἴσιδι τὰς πάσας τέχνας ἀνευρεθείσας, ἢ μεθοδευθείσας ἐκ τῶν χρησίμων. Qvid qvod & *Plinius* confectionem hydrargyri ex minio, ingeniosissimam fraudem vocet, cùm constet utrumqve, sive nativum argentum vivum, sive factitium ejusdem esse naturæ. Enimvero deceptum fuisse peregrinatorem illum certum est, qvi in *Transactionibus Anglic.* scripsit argentum vivum Idricum nativum attollere secum aurum sublimando, factitium non item. De qvo cùm Venetiis, qvasi in patriâ Mercurii sciscitarer *Ludovicum de Comitibus*, *Tackenium*, *aliosq;* Naturæ consultos, responderunt universi unum utriqve ingenium esse, neqve plus auri, ex amalgamate auri & argenti vivi nativi, ordinariâ sublimationum consvetudine in altum evehi, qvàm ex amalgamate auri, & hydrargyri facti, id qvod ipse postea verissimum esse expertus sum. Sed ad gemmas nostras! Est imitatio qvædam gemmarum perfunctoria, qvæ & in vulgus artificum hodie nota, nullam admodum meretur commendationem. Cæterùm antiqva illa & mascula Ægyptiorum solertia gemmas fabricata est, & scintillatione, & duritie veris invidiam facientes, qvalem fuisse colosséum illum è smaragdo Serapin credibile est, alioqvin exprimendo summo Ægyptiorum Numini in tam augusto loco imparem futurum. Scilicet plebeji artifices vitro Saturni, cum intermistis coloribus metallicis, qvod prolixè *Antonius Neri* proseqvitur, solum colorem gemmarum æmulantur, nec ponderis immodici, nec fragilitatis caducæ, nec mollitiei corrigendæ memores. Veri autem artifices, qvemadmodum ex methodo τοῦ Σαλμανᾶ colligimus, ad καταβαφὴν λίθων tria reqvirebant, ἀραίωσιν, βαφὴν, στύψιν, & qvidem ἀραίωσιν, sive laxitatem pororum, ut facilè ingrederetur tinctura, βαφὴν, ut commodè hæreret, luceretq; color, στύψιν, ut post ingressum coloris, corpus gemmæ iterum densa-

densaretur, & coïret firmissimè, qvod ultimum in factitiis hodiernis desideratur. Vox τοῦ Σαλμανᾶ: Ἀργυρώσεις μὲν γὰρ, καὶ βαφῆς, καὶ σύψεως δεῖται τοῦ λίθου. Viderit ergo *Plinius* illos scriptorum antiqvorum de tincturis gemmarum commentarios, non plenè tamen eorundem mentem assecutus videtur, eoqve indignanti propior fraudem appellavit, non satis attendens similia non nisi initiatis scripta, & genere dicendi arcaniore. Hinc *Eusebius Pamphilus*; Συνέγραψε ὁ Δημόκριτος περὶ χρυσοῦ, καὶ ἀργύρου, καὶ λίθων, καὶ πορφύρας λοξῶς, καὶ κρύψας τὴν τέχνην. Et *Synesius* ad Dioscorum Serapidis Pontificem: Ἐκ τούτου λαβὼν ἀφορμὰς ὁ Δημόκριτος συνεγράψατο βίβλους τέσσαρας βαφικὰς, περὶ ☉. καὶ ☾, καὶ λίθων, καὶ πορφύρας. Scilicet edoctus ita ab Ostane in Ægypto, ut antemonitum, scripsit de gemmarum tincturis *Democritus*. Nemini proinde mirum videri debet, qvòd tradatur Hermes leges Chemiæ arcanioris tabulæ smaragdinæ inscripsisse.

Unde autem profectæ sint sapphirinæ illæ tabulæ, qvibus DEUS opt. max. legem mandatorum decem Mosi oblatam inscripsit, si *Epiphanio* credimus, viderint Thalmudici. An & crystallos in adamantes tinxerint antiqvi Ægyptii, non perinde constat, potuisse tamen credibile est; cur enim iis ignotum esset, qvod *Raymundo Lullio* non ignotum? De qvo ipse *Lullius Test. ult.* ad Regem Angliæ: *Vidisti*, inqvit, *Rex mirabilem illam projectionem, qvam feci tecum Londini in camerâ tuâ secretâ Sanctæ Catharinæ versus partem castelli, qvam feci super crystallum solutum cum aqvâ argenti vivi, & converti eum in massam unam adamantis finissimi, & virtuosi, plusqvam naturalis, ex qvo fecisti columnulas pro tabernaculo* DEI. Ex ejusdem artificii latifundiô cùm pendeat malleabile vitrum, de qvo *Plinius* l. XXXVI. c. XXVI. & ego jam ante Dissert. de Ort. Chemiæ, non ausim ejus qvoqve inventum denegare Ægyptiis. Neq; nihil huc facit *Ibn Abd Alhokm*, qvi inter Chronologos Arabas laudatus ita disserit apud *Joannem Greaves* Professorem Oxoniensem l. de descript. pyramid. Ægypt: *Pyramides tres*, inqvit, *nobiliores exstructæ sunt à Rege Ægypti Saurid, pluribus ante diluvium annis.*

Postqvam enim per qvietem vidisset terram eversam, homines prostratos humi, stellas è cœlo cadentes, advocatis sacerdotibus Ægyptiis CXXI, qvos inter clarissimus Aclimon, exposuit visionem suam. Illi expenso cœli schemate, qvale fuerat durante hoc somnio, responderunt horribile instans diluvium post aliqvot annos. Saurid igitur interea pyramides ædificavit, & in maximâ illarum ductum qvendam subterraneum ad derivandas in Occidentalia Ægypti abundantiores Nili aqvas, ductumq; hinc inde distinxit talismannis; reposuit & ibi thesauros suos, librum de virtute lapidum pretiosorum, secreta astrologiæ, demonstrationes geometricas, Physicas, aliasq; scientias characteribus sacris descriptas. Postea struxit in pyramide Occidentaliori triginta conclavia, eademq; adimplevit thesauris, lapidibus talismannicis, instrumentis variis, vitro malleabili, alkokiribus [hoc est, ex *Abulfedâ*, rubinis] &c. *Postqvam autem Almamon, celebris ille Babyloniorum Caliphas ingressus est Ægyptum, aperuit magnis sumptibus pyramidum unam, invenitq; primùm vas smaragdinum, & in illo mille monetas ponderosissimas, deinde puteum qvadratum, & in singulis angulis ostium, per qvod descendebatur ad sepulcra variis conspicienda. In superiore parte pyramidis in marmore invenit statuam humanam, & in illâ corpus, in cujus pectore reperta lamina aurea gemmis distincta, item gladius inæstimabilis pretii, & in capite defuncti carbunculus ovum magnitudine exæqvans splendore illustrissimo, adjectis characteribus variis sed ignorabilibus.* Hæc compendio, qvæ *Alhokm* pluribus. Demat hic qvivis, vel addat ex ingenio fidem, sed unà tamen, si vacat, consideret, non novum esse in pyramidibus, seu monumentis Regum, thesauros includere. Davidis enimvero sepulcro contigit idem, si verus est *Josephus* Antiqvit. l. VII. c. XVI. *Sepelivit autem*, inqvit, *Salomon patrem suum Davidem, & multas cum eo divitias in arcâ ferali recondidit: Qvarum magnitudinem ex iis, qvæ dicturus sum, qvivis agnoscet. Post annos mille & trecentos Hircanus Pontifex, ut Antiochum Pium ab obsessâ urbe averteret, aperuit unum loculum sepulcri Davidis, & sublatis inde tribus talentorum millibus partem dedit Antiocho, & ita anxietatem obsidionis dissolvit. Diu post hæc Herodes Rex alium loculum aperiens plurimas inde etiam*

etiam pecunias abstulit. Qvo loco non inconvenienter explicatur caput primum lirbi prim. *Machabæor.* de *thesauris occultis* ab Antiocho interceptis obsessâ urbe Jerosolymorum, de qvibus Græcus textus ita: Καὶ ἔλαβε τοὺς θησαυροὺς, τοὺς ἀποκρύφους, οὓς εὗρε. Et *Joseph Ben Altiphasi*, Historicus Arabs, apud Kirckerum, tradit Hermetem primum venturi diluvii præscium, pyramidum unam ex maximis ædificâsse, inqve eâ recondidisse bona sua, & libros, & qvicqvid pretiosum possidebat. Sed hæc hactenus pro instituti ratione de Hermete, & Hermeticâ in Ægypto Chemiâ.

Cap. IV.

I. Ægyptum plantarum varii generis feracissimam fuisse, etiam earum, qvæ cibis deserviunt. II. Vinum nobile in Ægypto natum esse, & præparatos ibidem liqvores varios potui accommodatos. III. Natum qvoqve ibidem oleum diversi generis, item linum, gyssypion, aliasqve curiosas plantas, qvas demum Europæi ante unum seculum cognovimus esse naturales. IV. Nec defuisse plantas Medicas plurimas, hodieqve per universam Europam Ægyptiorum beneficio usurpatas; ut nec modum curiosè medicandi semina. V. Nepenthes Homericum non egisse supernaturali facultate; nec tamen negandum, qvin Medicinæ ibidem se qvandoqve miscuerint superstitiones. Moly Homericum ultra vires naturæ non processisse.

VI.

VI. Non necesse fuisse, ut tota Græcorum ὑλη ἰατρικὴ ab Ægypto accerseretur. Dari in Ægypto varias odoratas plantas, eoqve rectè scripsisse Plinium Ægyptum ungventis esse accommodatissimam. Esse in scriptis antiqvorum plantas varias Ægyptias neqve Alpino, neqve Veslingio attactas.

I. ÆGyptum à plantarum salubrium copiâ, & nobilitate commendavere Veteres; & fuit illa sanè non tantùm stirpium ad alimenta, & pharmaca utilium benigna mater, sed Græcis etiam hominibus discendi studio advenientibus non parcâ manu dotes illas suas distribuit, merita vel hoc nomine [cùm ex illo fonte ad nos qvoqve Medicina pervenerit] à posteris gratas gratias, non hirqvos *Conringii* transversa tuenteis. Non perseqvar jam illud *Herodoti* in Euterpe: *Ægyptus plura mirabilia habet, qvàm omnis alia regio, & præter omnem regionem opera exhibet relatu majora*; non attingam ea, qvæ de laudibus Ægypti prolixè tradit *Isocrates* in Busiride, non memorabo illud *Hippocrati* attributum l. de septim. partu: *In Ægypto omnia nascuntur perfecta*; sed intra plantarum Ægyptiarum limites dissertationem hanc continebo, non qvidem omnia, qvæ de iis dici possent, allaturus, sed id acturus tantùm, ut generositas Floræ illius Phariæ [licet illa in Ægyptiorum libris, si superessent, luculentiùs exsplendesceret] ex Grajorum, Latiiqve monimentis agnoscatur. *Plinius* ergo tueatur primos ordines l. xxv. c. II. *Homerus qvidem*, inqvit, *primus doctrinarum, & antiqvitatis parens, multus aliàs in admiratione Circes, gloriam herbarum Ægypto tribuit.* Postea adjicit, Pythagoram, & Democritum de herbarum effectu volumina composuisse, peragratis Persidis, Arabiæ, Æthiopiæ, Ægyptiqve Magis, concluditqve demum: *Hæc erat antiqva Medicina, qvæ tota migrabat in Græcias lingvas.* *Theophrastus Eresius* Hist. Plant. l. IV. c. IX. *Qvæ itaq; in Ægypto nascuntur*, inqvit, *in*

in totum qvidem numerosiora sunt, qvàm ut particulatim annumerari qveant. Cæterùm ut simpliciter dicam, omnia cibo idonea, succosq; dulces habere percipiuntur: sed præstare dulcedine, copiaq; alimonia tria illa videntur, papyrus, & qvod vocatur sari, & tertium, qvod mnasium appellant. Et mox: *Papyri radicibus pro ligno utuntur* [Ægyptii] *non tantùm ignis gratiâ, sed ad vasa qvoqve plurifariam facienda. Ex papyro navigia faciunt, & è libro vela, tegetesq; texunt, & vestem qvandam, atq; stragula, ac funes, aliaq; plura.. Omnes incolæ & crudam, & elixam, & assam manducant; succumq; devorant, & massam ipsam exspuunt. Itidem qvi sari manducant, crassiorem ejus qvoqve massam exspuunt. Radice fabri ferrarii utuntur, carbonem enim optimum facit propter ligni duritiem. Mnasium herbaceis annumerandum nullum exhibet usum, præterqvam in re cibariâ. Nascitur & aliud liliis simile, cujus usus Medicis ad mulierum profluvia.* De papyro Ægyptiâ justo volumine commentatus est eruditissimus scriptor *Melchior Gvilandinus*, & post eum multa de eadem præclarè monuit *Bodæus à Stapel.* Diodorus Siculus bibl. l. I. *Nilus*, inqvit, *ad multa generanda apprimè fœcundus est, alimenta qvoqve sponte nata præbet, undè genita facilè nutriantur. Nam radicem calami, & lotum, fabamq; Ægyptiam, & qvod corseon vocatur, ac multa id genus alia, ad promptum humano generi victum, suppeditat.* Plinius l. XXI. c. XV. *Ægyptus frugum fertilissima, sed ut prope sola iis carere possit, tanta est ciborum ex herbis abundantia.* Mox recenset edules Ægypti plantas, *colocasiam, cichorium, anthalium, œtum, arachidnam, aracon, condryllam, hypochoerin, caucalin, anthriscum, scandicem, parthenium, strychnum, corchorum, aphacen, alias.* Atqve ut fœcunditatem soli agnoscamus, tradit Plinius l. XVIII. c. X. *Ægyptum reddere triticum cum centesimo grano*, hoc est, pro simplo centuplum. Laudatur autem triticum Ægyptium *Theophrasto* l. VIII. c. IV. eidemqve l. VIII. c. V. frumentum Ægyptium à lolio purum esse perhibetur. *Strabo*, oculatus testis l. XVII. *Ægyptus*, inqvit, *vini non parum fert, frumentum qvoqve, legumina, & alia semina omnis generis.* Atqve nè nescii simus humanitatis Ægyptiæ, *Osiris Rex*, ut apud *Diodorum* legimus, *qvoqvo gen-*

O *tium*

rium adtritici, hordeiq; sementem genus humanum edocendam profectus est; & si qua tellus plantam vitis non admitteret, conficiendum docuit ex hordeo potum, vini fragrantiâ, & efficaciâ haud multo inferiorem. Sed de potu illo postea. Nos etiamnum de esculentis, inter qvæ nec defuit Ægyptiis siligo. Vox *Plinii* l. XVIII. c. X. *Arinca*, inqvit, *species siliginis, in Ægypto facilis, fertilisq;.* Laudat & *Herodotus* in *Euterpe* panem Ægyptiorum ex Zea, qvem colleſtin vocant; *Nicander Thyatirenus* panem Ægyptiorum ex hordeo factum cyllaſtim vocari tradit, apud *Athenæum* Deipnoſ. l. III. c. XVI. Conferere & varietatis gratiâ ex loto panem, de qvo *Diodorus*: *Copiosè*, inqvit, *in Ægypto crescit lotos, unde panem illi ad naturalem corporis indigentiam explendam conficiunt.* Dixerat autem paulo ante: *In paludibus Ægypti vario sapore radices naſcuntur, fructusq; & caules genio singulari, qvi pauperculis, & infirmis ad usum, qvantum satis est, sufficiunt.* Numeratur & in eduliis Ægyptiorum fructus Perseæ arboris, de qvo *Dioscorides* l. I. c. CLXXXVII. *Persea*, inqvit, *arbor est in Ægypto fructum ferens cibo idoneum, stomacho utilem. Arida folia trita & inspersa sangvinis eruptionem sistunt. Hanc arborem produnt nonnulli, in Perside quidem exitiosam esse: translatam vero in Ægyptum naturâ mutatâ in cibos recipi.*

Conficiebant autem & ex loto Ægyptii panes assos, & gustu svaves, observante *Herodoto* in Euterpe. De loto ita *Dioscorides* l. IV. c. CXIV. *Lotus*, inqvit, *qvæ in Ægypti campis flumine inundatis provenit, grana fert ceu milii, qvæ Ægyptii siccant, & in panes cogunt. Radix loti etiam cruda, coctaq; manditur, cocta qvalitate vitello ovi respondet.* Erat præterea Ægyptiis peculiare genus panis, qvo ventrem siſtebant, κάκεις ipsis vocatum ex *Strabonis* l. XVII. Longum esset fructus Ægyptiorum edules & vernaculos recensere omnes; prætéribo peculiarem Ægypto *Zeam*, *olyram*, *tiphen*, de qvibus Plinius l. XVIII. c. VIII. præteribo fabas Ægyptias spinoso caule, *qvarum radicem perqvam lautam incolarum cibis* tradit *Plinius* l. XVIII. c. XII. præteribo lentes Ægyptias diversi generis, *Plinio* ibidem laudatas; præteribo milium Ægyptiorum *Straboni* laudatum, ut

ut claudatur hæc scena verbis *Athenæi* Deipn. l. v. c. VIII. *Fructus*, inqvit, *adeo uberes fert inundans Nilus, ut omnibus hominibus instar Triptolemi sufficiat.* Sed nec condimentis ciborum domi natis destituta erat antiqva Ægyptus. *Sinapeos semen optimum Ægyptium fuit* auctore *Plinio*. l. XIX, c. VIII. Allium, & cæpas, & raphanos fuisse Ægyptiis qvotidianum ciborum condimentum discimus ex *Herodoto*, & *Plinio*. *Porrum in Ægypto laudatissimum fuisse* tradit idem *Plinius* l. XIX. c. VI. qvi & l. XX. c. XX. *coriandrum Ægyptium præcipuum* dictavit. Prunus Ægyptia pomo mespili commendatur *Plinio* l. XIII. c. X. & ficus Ægyptia l. XIII. c. VII. & malinathalla, qvæ Ægyptiorum bellariis inserviebat, memoratur *Theophrasto* l. IV. c. X. Ficus, & palmulas vernaculas fuisse Ægyptiis discimus ex *Heliodori Æthiopicis*. Acetum Ægyptium, ut optimum probavit *Chrysippus* apud *Athenæum* l. II. Deipn. c. XXX. inqve eo dulce qviddam fuisse notat *Nonius Marcellus* in voce *Acris*. De eo & *Plinius* l. IX. c. XXXV. *Ex præcepto ministri unum tantùm vas ante eam* [Cleopatram] *posuere aceti, cujus asperitas, visq́; in tabem margaritas resolvit: gerebat auribus cùm maximè singulare illud, & verè naturæ unicum opus: itaqve exspectante Antonio qvidnam esset actura, detractum alterum* [unionem] *mersit, ac liqvefactum obsorbuit.* Nascitur & in Ægypto allium dulce, ex *Dioscor.* l. II. c. CLXXX[illegible] Neqve duntaxat ab utilitate, sed & à constantiâ laudantur scriptoribus Ægyptiæ stirpes. Disertè *Theophrastus* l. III. c. VII. *In Ægypto*, inqvit, *arbores ferè semper germinant, aut certè parum temporis intermittunt, ob telluris pinguedinem, & cæli mollitiem.* Idem l. I. c. XV. *Plantæ, qvæ in agro elephantino, Memphiq́; proveniant, loci causâ folia nunqvam amittunt.* Clariùs Plinius l. XVI. c. XXI. *Locorum*, inqvit, *tanta vis est, ut circa Memphim Ægypti, & in Elephantine Thebaidis nulli arbori decidant folia, ne vitibus qvidem.*

II. Sed commodiùs se offert vitis, qvam *Hellanicus* apud *Athenæum*, in Plinthine oppido Ægypti primùm inventam tradit; *Diodorus* ad Nysam ab Osiride. Ut mirum sit scribere *Conringium* l. I. c. X. *Ægyptios vino destitutos fuisse.* Præclarè certè *Athenæus*

 Deipn.

Deipn. l. I. *Mareoticum vinum*, inqvit, *qvod etiam Alexandrinum vocavere, à Mareâ lacu vicino Alexandriæ, & urbe lacui propinquâ qvondam amplissimâ, nunc verò pago, nuncupatur, cui nomen indidit Maro, unus ex iis, qvi cum Baccho militârunt. Freqvens in eo tractu vinea est. Uva cùm manditur, saporis est jucundissimi. Vinum autem præstantissimum album, dulce, tenue, suaviter olet, in venas promptè distribuitur, urinas ciet, caput non attingit, & tamen anteit adhuc bonitate id qvod Tanioticum appellatur. Est autem Tania oblongus in illâ plagâ locus, ubi genitum vinum ex albo nonnihil pallescens pingve qvippiam præ se fert, qvod aqvâ mixtâ paulatim diluitur, non aliter qvàm mel Atticum aqvâ additâ liqvescit. Vinum hoc Tanioticum præterqvam qvod potu mirificè placeat, & odore grato velut aromatum delectet, leniter adstringit. Sunt etiam circa Nili decursus, & qvacunqve fluvius labitur, vineæ creberrimæ. Harum vino singillatim suus gustus, & color. Antepomitur reliqvis, qvod circa Antyllam oppidum provenit.* Mox: *Qvod in Thebaide nascitur, usqve adeo tenue est, præsertim circa urbem Copton, & tam facilè digeritur, ac cito coqvitur, ut citra noxam ægris in febre concedant.* *Plinius* l. XIV. c. VII. *Sebennyticum vinum*, inqvit, *in Ægypto nascitur tribus generibus uvarum, thasiâ, æthalo, peuce.* Idem l. XIV. c. XVIII. *Thasiam uvam Ægyptus vocat apud se prædulcem, quæ solvit al[illegible].* Et mox: *Ægyptus & ecbolada habet abortus facientem.* Vinum [illegible]reoticum à viduratrice *Straboni* laudatur l. XVII. *Diodorus* l. I. *Regio, illa Ægypti*, inqvit, *quæ vitibus consita est, eodem modo post rigationem vino exuberat.* Estqve hæc singularis prærogativa vinorum Ægyptiorum, qvòd eorum alia etiam febricitantibus tutò concedi possint, de qvo jam ante; conceduntur autem, qvæ sunt frigidiusculæ naturæ, qvalia fuisse plura videtur ex illo *Macrobii* l. VII. Saturn. c. VIII. colligi: *Cur*, inqvit, *in Ægypto, quæ regionum aliarum calidissima est, vinum non calidâ, sed pæne dixerim, frigidâ virtute nascitur?* Ut ut sit, adeo innoxia erant qvædam Ægyptiorum vina, ut cùm sacerdotum esset abstinere ab omnibus, qvæ puros sensus turbarent, concederetur ipsis nihilominus οἶνος ἀμπέλινος docente *Herodoto* in Euterpe, qvo tamen

parcè

parcè utebantur, ut ex *Plutarchi* Iside constat. Immò ita parcè, ut *Heliodoro* in Æthiop. à vino dicantur abstinuisse. Atqve ut erat ingeniosa Ægyptiorum natio, commenta est & factitia qvædam vina, nec suis defraudanda laudibus. *Diodorus* l. I. *Conficitur & in Ægypto*, inqvit, *potus ex hordeo, quem Zythum vocant, odoris & saporis jucunditate vino non multum cedens.* Id inventum, ut ex *Diodoro* constat, Osiridis fuit, qvod gratè adhuc agnoscere in Septentrione Europæo oportet. Observavit & *Plinius* illum Ægyptiorum è fruge potum; nec aliò tendunt ista *Columellæ* l. x.

Ut Pelusiaci proritet pocula Zythi.

Herodotus οἶνον ἐκ κριθῶν vocat *in Euterpe*, eoqve uti monet frumentariæ Ægypti incolas, deficiente vino. Qvin & ex myxis in Ægypto vina fieri docuit *Plinius* l. XIII. c. V. Et è sycomoris Ægyptiis *Dioscorides* l. V. c. XLII.

III. Verùm enimvero sufficerit hîc generosiora illa nutrimenta Ægyptiorum leviter duntaxat attigisse, ut qvod primariò hîc instituto agitur, ad plantas eorundem medendo efficaces descendamus, qvibus, ut solertia gentis internoscatur, non alienum fuerit præmittere alia qvædam ex plantis ibidem ad familiares usus profecta; in qvibus olea sunt varii generis. Ad lucernas ex arbore cici expressere oleum copiosum Ægyptii, notante *Plinio* l. XV. c. VII. & *Herodoto* in Euterpe, atqve *Strabone* l. XVII. Utile & illud ad ulcera capitis manantia, psoras, sedis inflammationes, uteri subversiones, cicatrices fœdas, aurium dolores, & emplastra, qvod & *Dioscorides* l. I. c. XXXVIII. neqviit diffiteri. De metopio, & aliis Ægyptiorum oleis consulatur *Plinius* l. XIII. c. I. atqve *Dioscorides* l. I. c. LXXI. De oleo cyprino, qvod ex glande Ægyptiâ conficitur odorum causâ, *idem* l. XV. c. VII. De raphani, graminis, sesami, & urticæ oleo ita *Plinius* l. XV. c. VII. *Plurimum autem in Ægypto* [olei] *è raphani semine, aut gramine herbâ, quod chortinon vocant: item sesamâ & urticâ, qvod cnecinon appellant.* Et l. XIX. c. V. *Ægypto mirè celebratur raphanus propter olei fertilitatem, quod è semine ejus faciunt: hoc maximè cupiunt serere, si liceat: quoniam & quæstûs plus,*

qvàm à frumento, & minus tributi est, nullumq; copiosius oleum. Sed qvibus seponitur usibus oleum illud? edisseret *Dioscorides* l. I. CXLV. *Raphaninum oleum*, inqvit, *fit ex raphani semine. Iis, qvi ex malâ valetudine phthiriases contraxere, convenit, scabritiasq; cutis in facie emendat. Eo utuntur Ægyptii unà cum absoniis ipsum coqventes.* Neqve solùm oleum illud Ægyptiis probabatur, sed & ipsæ radices suo modo temperatæ. Plinius l. XIX. c. V. *In Ægypto*, inqvit, *raphani nitro purgantur, ubi sunt svavitate præcipui.* Oleum tamen olivarum non defuisse Ægyptiis vel ista, præter *Theophrastum*, *Plinii* l. XV. c. III. svadent: *In Ægypto ex carnosissimis olivis olei exiguum. Dioscorides* & susinum oleum in Ægypto parari docet excellentissimum, l. I. c. LXII. cujus vires ibidem disertè proponuntur. De urticæ iterum oleo *Plinius* l. XXII. c. XIII. *Urticâ quid esse invisius potest? at illa præter oleum, qvod in Ægypto ex eâ fieri diximus, vel plurimis scatet remediis.* Oleum glandis ungventariæ itidem Ægyptiorum ungventum est. Clarè *Dioscorides* l. IV. c. CLX. *Glans ungventaria*, inqvit, *nascitur in Ægypto, ea trita, & ex poscâ drachmæ pondere pota lienem emollit, vomitiones movet cum hydromelite. Oleum qvod inde exprimitur, alvum potu subducit, at cortex ejus magis adstringit.* Legatur & de ungventis Ægyptiorum *Theophrastus Eresius* l. de Odorib. ubi inter cætera docet, ungventa Ægyptia commodè ætatem ferre: Vox ejus: πολυχρονιώτατον δ' ἐστὶ τὸ Αἰγύπτιον μύρον. Non attingam nunc pluribus vel qvercum, vel perseam, vel olivam, Ægyptias, *Plinio* l. XIII. c. IX. laudatas; non spinam Ægyptiam, qvæ in aqvis incorrupta durat, eoqve utilissima est navium costis, ex eodem *Plinii* loco; cujus folia circa Memphim tactis ab homine ramis cadunt protinus, & pòst renascuntur auctore eodem *Plinio* l. XIII. c. X. ex qvâ & gummi optimum fieri docet l. XIII. c. XI. Non memorabo pluribus linum Ægyptium, sive Taniticum, sive Pelusiacum, sive Buticum, sive deniqve Tentyriticum, de qvibus Plinius l. XIX. c. I. non Corsium *Straboni* l. XVII. laudatum; non stirpem illam, ex qvâ coccinea texta faciunt, notante ibidem *Strabone*; non strychnon coronariis in Ægypto tantopere usurpatum, ex Plinii l. XXI. c. XXXI. Sed cùm

cùm ingressus sim Floræ Ægyptiæ amœniora, libet adhuc de varioribus ejus plantis qviddam adjungere, & qvidem præeunte viam hoc ipso loco, diligentissimæ sedulitatis *Plinio: Superior*, inqvit, *pars Ægypti in Arabiam vergens gignit fruticem, quem aliqui gossipion vocant, plures Xylon, & ideo lina inde facta xylina. Parvus est, similemq́ barbatæ nucis defert fructum, cujus ex interiore bombyce lanugo netur: nec lina sunt ei candore, mollitiave præferenda. Vestes inde Sacerdotibus Ægyptiis gratissimæ.* De *arachidnâ, vingo*, & *moro* ægyptiis ita *Theophrastus* hist. plant. l. I. c. I. *Qvædam plantæ fructus gerunt latere; aliæ caudice, ut morus Ægyptia. Et qvæ fructum pariunt sub terrâ, ut arachidna, & qvod vingum Ægyptii vocant.* De spinæ arboris fructu, & floribus illa ex *Theophrasti* l. IV. c. III. non pigebit addere: *Fructus spinæ Ægyptiæ in siliqvâ more legumimum est, qvo incolæ coria perficiunt, vice gallæ. Flos coronis, & medicamentis utilis.* Sed pergit ibidem *Theophrastus: Nascitur*, inqvit, *peculiaris frutex, circa Memphim, non foliis, vel ramis, vel formâ singulare qvicquam habens, sed accidit ipsi rarum qviddam. Facies ejus spinosa, foliumq́ filicibus non absimile, sed cùm ramulos ejus qvisqvam tetigerit, folia qvasi hebetata concidere narrant, & aliqvanto post reviviscere, rursusq́ vivere.* Eadem fere *Plinius* l. XIII. c. X. Nostro tamen seculo circa Memphim qvæsitum *Gvilandinus* non reperit, [ut variat qvandoqve ejusdem telluris natura] sed in vicinâ Arabiâ; vox ejus l. de papyr. *Annon æschynomenen narratam Apollodoro Democriti discipulo, cùm superioribus annis in Arabiâ peregrinarer, appropinquante manu folia contrahentem his oculis vidi?* Respicit locum *Plinii* l. XXIV. c. XVII. *Adjecit his Apollodorus, assectator ejus* [Democriti] *herbam æschynomenen, qvoniam appropinqvante manu folia contraheret.* Hodie novus orbis diversas ejus genii plantas Europæ repræsentavit; qvæ ex Virginiis affertur, non est dissimilis foliis, sed spinis destituitur; qvæ in Malavar nascitur, referente *Garcia ab Orto*, neqve viribus dispar, sed nec illa spiculis armata; videri & meretur de istiusmodi plantis Brasilianis Amplis. *Piso.* Hic Hafniæ superiori æstate similis in horto Rosenkrantziano succrevit, ad tangentis manum sese contrahens; & fo-

& folia velut certo tristitiæ argumento sensim demittens, mox tamen iterum sibi restituta. Oportet & raram esse stirpem illam, ex qvâ Ægyptii texta coccinea artificiosè parabant, docente *Strabone* l. XVII.

IV. Proximum est, ut plantas qvasdam ægris corporibus salutares ex Ægypto advocemus, ut vel hinc velut ex ungve generosus ille leo judicetur; licet sufficeret testimonium *Diodori*: *In paludibus Ægypti vario sapore radices nasci, fructusq; & caules genio singulari, qvi pauperculis, & infirmis ad usum, qvantum satis est, conferant.*

Absinthium marinum ita apud *Plinium* l. XXVII. c. VII. *Est & absinthium marinum, qvod qvidam seriphium vocant, probatissimum in Taphosiri Ægypti: hujus ramum Isiaci præferre solemne habent: angustius priore, minusq; amarum, stomacho inimicum, alvum mollit, pellitq; animalia interaneorum.* *Dioscorides* l. III. c. XXVII, refert idem, adjicitqve alvum hac plantâ leviter subduci, pelli ascaridas, & lumbricos teretes, pecora etiam hoc pabulo admodum pingvescere.

Acacalis, ex *Dioscor.* l. I. c. CXVIII. *fructus est nascentis in Ægypto fruticis, myricæ fructui qvodammodo similis: cujus dilutum ad collyria additur, qvæ visûs claritati conveniunt.*

Acacia, inqvit *Dioscorides* l. I. c. CXXXIII, *in Ægypto nascitur, cujus succus adstringens convenit ad oculorum affectus, erysipelata, herpetas, perniones, pterygia, & oris ulcera. Idem succus fluxum muliebrem sistit, vulvæ procidentiam cohibet, alvi profluvia supprimit.* Copiosiùs de eadem *Plinius* l. XXIV. c. XII. Nec tacet *Galenus* l. I. de Antidot. nec *Theophrastus* l. IV. c. II. Ex hujus spinæ Ægyptiæ, sive acaciæ materie simulacra olim factitavere Ægyptii, notante *Plinio* l. XIII. c. IX. Venustum etiam colorem inducere gummi spinæ Ægyptiæ prodidit *Dioscor.* parabil. l. I.

Amaracum, verba sunt Plinii l. XXI. c. XI. *Diocles Medicus & Siculæ gens appellavere, qvod Ægyptus, & Syria sampsuchum.* Disertiùs autem *Dioscorides* l. III. c. XLVII. *Sampsuchum in Ægypto nascitur, vocatur Cyzicenis & Siculis amaracum.. Decoctum ejus potu incipientibus hydropicis utile, ut & iis, qvos urinæ difficultas & tormina excruciant,* &c.

Amylon

Amylon Ægyptium tradit *Dioscorides* l. II. c. CXXIII. efficax esse ad oculorum fluxiones, cava ulcera, & pustulas; sangvinis etiam rejectiones potu cohibere, & exasperatas lenire fauces.

Anisum Ægyptium laudat *Dioscorides* l. III. c. LXV.

Aris, observante Plinio l. XXIV. c. XVI. *in Ægypto nascitur, similis aro, minor tamen, minoribusq; foliis, & utiq; radice, qvæ tamen olivæ grandis magnitudinem implet: alba geminum caulem, altera unum tantùm emittens: medetur utraq; hulceribus manantibus, item combustis ac fistulis: collyrio immisso nomas sistunt, decoctarum in aqvâ, & postea tritarum rosaceo addito*, &c.

Balsamum, inqvit *Dioscorides* l. I. c. XVIII. *In unius Judææ certâ qvadam convalle, & Ægypto nascitur.* De cujus viribus nobilissimis varia ibidem affert *Dioscorides*, varia *Plinius* l. XII. c. XXV. Hanc ipsam plantam Matereæ ad Cairum vidit *Bellonius* Observ. l. II. c. XXXIX. Arabiæ domesticam esse nullum dubium, attestante etiam *Prosp. Alpino*; sed an & Judææ? Scrupulum sanè injiciunt illa *Josephi* Antiq. Jud. l. VIII. *Tradunt qvòd & radicem balsami, qvam hactenus fert nostra provincia, Regina Ægypti, & Æthiopiæ dederit Regi Salomoni.* Sed *Alpinus* balsami plantam Ægypto nativam esse negat, qvòd ex Arabiâ sæpe in viridarium *el Mattharia* vocatum transferatur; nihil tamen impedit, qvò minùs sit verus *Dioscorides*, utcunq; enim ad urbem Cairum, ubi illa Mattharia, ægrè conservetur, ad urbem tamen Diospolin procul inde in Ægypto eadem distantem sponte nascitur, si verus est *Simeon Sethi.* Fortassis tamen ex Arabiâ qvandoqve affertur in hortum Matthariæ, ut vel major, vel odoratior.

Brassicæ Ægyptiæ semen, qvod notatum Dioscoridi l. II. c. CXLVI. *potum lumbricos expellit, & antidotis adjicitur, sed & faciei cutem, lentiginesq; expurgat.*

Bryonia, ut est apud *Plinium* l. XXIV. c. IX. *fert in Ægypto, Syriâq; etiam abundanter lignosum fructum, majorem gallâ, asperum gustu, qvo Medici utuntur vice gallæ in compositionibus, qvas antheras vocant. Et lignum autem, & flos, & cortex in eosdem usus adhibentur,*

qvanqvam remißiora. Datur sangvinem rejicientibus cortex tritus, & contra profluvia fœminarum, cœliacis qvoq;. &c.

Buphthalmi AEgyptii succum laudat *Galenus* l. II. de Antidot. c. IV. ad antidotum pro fœtibus ejiciendis.

Caßiam fistulam, præterqvam qvòd ad vicinam Ægypto Arabiam pullulet, nasci in Ægypto Cairi, Pelusii, Alexandriæ qvoqve freqventissimam ex *Prospero Alpino* constat, neqve ignotam olim fuisse mercatoribus Alexandrinis facilè ex *Dioscor.* l. I. c. XII. colligitur. Vires autem ejus Medicæ illustres sunt ad affectus renum, & vesicæ, ad acuendum oculorum lumen, ad lentigines, alia, de qvibus varia *Dioscorides*, qvem mirum est vim clementer purgantem tacuisse.

Chamædaphnes Alexandrinæ *folia trita*, ex *Dioscor.* l. IV. c. CXLIX, *capitis doloribus illita succurrunt, inflationibusq; stomachi. Eadem pota cum vino tormina sedant. Succus cum vino propinatus menses, urinasq; ciet: idem qvoqve subditus in pesso facit.*

Chamæmelum qvàm fuerit freqvens Ægyptiis vel ex *Galeno* de simpl: med: facult. l. III. c. IX. patet: *Chamæmelum*, inqvit, *adhac febres, qva circa visceris alicujus inflammationem infestant, discutit, dissolvitq; ac præsertim qva ex humoribus biliosis, aut cutis densitate proveniunt. Qvâ de re & ab AEgyptiorum sapientißimis soli consecratum est, febriumq; omnium unicum putatur remedium. Verùm hac qvidem in re à veritate aberrant. Solas enim, qvas dixi, febres sanare potest, easq; percoctas: licet sanè pulchrè reliqvas adjuvet, qva melancholica sunt, aut pituitosa, aut ex visceris inflammatione prognata, nam & illarum generosum remedium est, qvando iis jam percoctis adhibetur.* Sed audiamus ultima *Galeni*: Ταύτῃ τοι, inqvit, καὶ τῶν Αἰγυπτίων τοῖς σοφωτάτοις, ἡλίῳ καθιέρωται, καὶ πυρετῶν ἁπάντων ἴαμα νενόμισαι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἀληθεύουσιν· μόνων γὰρ ὧν εἴρηκα πυρετῶν ἐστὶ ἴαμα, καὶ τούτων ἤδη πεπτομένων, ὀνίνησι μέν τοι καλῶς καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, ὅσοι τε μελαγχολικοὶ, καὶ ὅσοι φλεγματώδεις εἰσί, καὶ σπλάγχνου φλεγμονῆς ἔκγονοι· καὶ γὰρ καὶ τούτων ἴαμα γενναιότατόν ἐστι τὸ χαμαίμηλον, ὅταν ἤδη πεπτομένοις προσφέρεται. Parum abest, qvin *Galenus*, dum in eo hîc versatur, ut con-

contradicat Ægyptiis, sibi ipsi adversetur, cùm initiò febres tantùm biliosas, & ex visceris alicujus inflammatione pendentes, & qvidem coctas sanari chamæmelo scribat, postea etiam omnes melancholicas, & pituitosas, ubi percoctæ fuerint, eodem modo percurari neqveat dissimulare. Utqve mollias interpretando *Galenum*, qvis fidem faciet Ægyptios febribus, nisi coctâ jam materiâ, chamæmelum opposuisse? qvis spondebit chamæmelum Ægyptium idem esse, qvod Græcum? præsertim cùm diversitatem insignem agnoscat *Alpinus* l. IV. de Med. Ægypt. c. X. Qvòd si autem crudâ adhuc materiâ usurpaverint, fortassis chamæmeli salem opposuere, nam lixiva plantarum salia Ægyptiis jam olim nota fuisse oppidò verisimile est, ut à qvibus hodieqve sal Kellu, sive Kalli, cui Arabes postea illud suum *al* præfixere, in reliqvum orbem emanat, de qvo *Prosper Alpinus*: & diu ante *Neophytus* Græcus scriptor videtur haud aliter rem intellexisse apud *Salmasium* in Plin. Exercit. Ut taceam Ægyptios jam olim *Dioscoride*, & *Plinio* testibus papyrum in cinerem combussisse, & causticorum loco usos esse, nihil autem in istis cineribus causticum est præter salem lixivum.

Cichorium efficacissimi usûs planta ab Ægypto in eruditorum libros commigravit. *Plinius* l. XX. c. VIII. *In Ægypto*, inqvit, *cichorium vocant, qvod sylvestre sit: sativum autem serin, qvod est minus, & venosius.* Et l. XXI. c. XV. *In Ægypto proxima auctoritas cichorio est, qvam diximus intubum erraticum.*

Clematis Ægyptia & jam olim celebris. *Plinius* l. XXIV. c. XV. *Est*, inqvit, *& alia clematis, Ægyptia cognomine, qvæ ab aliis daphnoides, ab aliis polygonoides vocatur. folio lauri, longa, tenuisq́, adversus serpentes, ac privatim aspides ex aceto pota efficax: Ægyptus hanc maximè gignit.*

Cnicus in hunc censum referendus. *Plinius* l. XXI. c. XXXII. *Nec de cnico*, inqvit, *sive atractylide verbosiùs dici par esset, Ægyptiâ herbâ, ni magnum contra venenata animalia præberet auxilium: idem adversus fungos. Constat autem scorpione percussos, qvamdiu teneant eam herbam, non sentire cruciatum.*

qvanqvam remißiora. Datur sangvinem rejicientibus cortex tritus, & contra profluvia fœminarum, cœliacis qvoq;. &c.

Buphthalmi AEgyptii succum laudat *Galenus* l. II. de Antidot. c. IV. ad antidotum pro fœtibus ejiciendis.

Caßiam fistulam, præterqvam qvòd ad vicinam Ægypto Arabiam pullulet, nasci in Ægypto Cairi, Pelusii, Alexandriæ qvoqve freqventissimam ex *Prospero Alpino* constat, neqve ignotam olim fuisse mercatoribus Alexandrinis facilè ex *Dioscor.* l. I. c. XII. colligitur. Vires autem ejus Medicæ illustres sunt ad affectus renum, & vesicæ, ad acuendum oculorum lumen, ad lentigines, alia, de qvibus varia *Dioscorides*, qvem mirum est vim clementer purgantem tacuisse.

Chamædaphnes Alexandrinæ *folia trita*, ex *Dioscor.* l. IV. c. CXLIX, *capitis doloribus illita succurrunt, inflationibusq; stomachi. Eadem pota cum vino tormina sedant. Succus cum vino propinatus menses, urinasq; ciet: idem qvoqve subditus in pesso facit.*

Chamæmelum qvàm fuerit freqvens Ægyptiis vel ex *Galeno* de simpl: med: facult. l. III. c. IX. patet: *Chamæmelum*, inqvit, *adhac febres, qvæ circa visceris alicujus inflammationem infestant, discutit, dissolvitq;: ac præsertim qvæ ex humoribus biliosis, aut cutis densitate proveniunt. Qvâ de re & ab AEgyptiorum sapientißimis soli consecratum est, febriumq; omnium unicum putatur remedium. Verùm hac qvidem in re à veritate aberrant. Solas enim, qvas dixi, febres sanare potest, easq; percoctas: licet sanè pulchrè reliqvas adjuvet, qvæ melancholicæ sunt, aut pituitosæ, aut ex visceris inflammatione prognatæ, nam & illarum generosum remedium est, qvando iis jam percoctis adhibetur.* Sed audiamus ultima *Galeni*: Ταύτῃ τοι, inqvit, καὶ τῶν Αἰγυπτίων τοῖς σοφωτάτοις, ἡλίῳ καθιέρωται, καὶ πυρετῶν ἁπάντων ἴαμα νενόμισαι. ἀλλὰ τούτῳ μὲν οὐκ ἀληθεύουσιν· μόνων γὰρ ὧν εἴρηκα πυρετῶν ἐστὶ ἴαμα, καὶ τούτων ἤδη πεπτομένων, ὀνίνησι μέν τοι καλῶς καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, ὅσοι τε μελαγχολικοὶ, καὶ ὅσοι φλεγματώδεις εἰσί, καὶ σπλάγχνου φλεγμονῆς ἔκγονοι· καὶ γὰρ καὶ τούτων ἴαμα γενναιότατόν ἐστι τὸ χαμαίμηλον, ὅταν ἤδη πεπτομένοις προσφέρεται. Parum abest, qvin *Galenus*, dum in eo hìc versatur, ut con-

contradicat Ægyptiis, sibi ipsi adversetur, cùm initiò febres tantùm biliosas, & ex visceris alicujus inflammatione pendentes, & qvidem coctas sanari chamæmelo scribat, postea etiam omnes melancholicas, & pituitosas, ubi percoctæ fuerint, eodem modo percurari neqveat dissimulare. Utqve mollias interpretando *Galenum*, qvis fidem faciet Ægyptios febribus, nisi coctâ jam materiâ, chamæmelum opposuisse? qvis spondebit chamæmelum Ægyptium idem esse, qvod Græcum? præsertim cùm diversitatem insignem agnoscat *Alpinus* l. IV. de Med. Ægypt. c. X. Qvòd si autem crudâ adhuc materiâ usurpaverint, fortassis chamæmeli salem opposuere, nam lixiva plantarum salia Ægyptiis jam olim nota fuisse oppidò verisimile est, ut à qvibus hodieqve sal Kellu, sive Kalli, cui Arabes postea illud suum *al* præfixere, in reliqvum orbem emanat, de qvo *Prosper Alpinus*: & diu ante *Neophytus* Græcus scriptor videtur haud aliter rem intellexisse apud *Salmasium* in Plin. Exercit. Ut taceam Ægyptios jam olim *Dioscoride*, & *Plinio* testibus papyrum in cinerem combussisse, & causticorum loco usos esse, nihil autem in istis cineribus causticum est præter salem lixivum.

Cichorium efficacissimi usûs planta ab Ægypto in eruditorum libros commigravit. *Plinius* l. XX. c. VIII. *In Ægypto*, inqvit, *cichorium vocant, qvod sylvestre sit: sativum autem serin, qvod est minus, & venosius.* Et l. XXI. c. XV. *In Ægypto proxima auctoritas cichorio est, qvam diximus intubum erraticum.*

Clematis Ægyptia & jam olim celebris. *Plinius* l. XXIV. c. XV. *Est*, inqvit, *& alia clematis, Ægyptia cognomine, qvæ ab aliis daphnoides, ab aliis polygonoides vocatur. folio lauri, longa, tenuisq;, adversus serpentes, ac privatim aspides ex aceto pota efficax: Ægyptus hanc maximè gignit.*

Cnicus in hunc censum referendus. *Plinius* l. XXI. c. XXXII. *Nec de cnico*, inqvit, *sive atractylide verbosiùs dici par esset, Ægyptiâ herbâ, ni magnum contra venenata animalia præberet auxilium: idem adversus fungos. Constat autem scorpione percussos, qvamdiu teneant eam herbam, non sentire cruciatum.*

Colocasiâ nihil notius Ægyptiis, de qvâ non solùm prolixè *Prosper Alpinus* l. de Plant. Ægypt. ut & eduli, & aphrodisiasticâ, sed & jam olim eandem ad esculenta, & pharmaca reqvisivisse Ægyptios auctor est *Plinius* l. XXI. c. XV. *In Ægypto*, inqvit, *nobilissima est colocasia, qvam cyamon aliqvi vocant: hanc è Nilo metunt, caule, cùm coctus est, araneoso in mandendo.* &c. Et postea c. XXVIII. *Colocasiâ*, inqvit, *Glaucias acria corporis leniri putavit, & stomachum juvari.*

Colocynthidem inter plantas Ægyptias referendam vel illud ostenderit, qvòd & apud *Dioscoridem* l. IV. c. CLXXVIII. *cucurbita Alexandrina* nuncupetur, cujus vires medicas decantatas esse constat.

Coriandrum, docente *Plinio* l. XX, c. XX, *præcipuum constat esse Ægyptium. Valet contra serpentum genus unum, qvod amphisbænas vocant, potum, impositumq́; sanat & alia vulnera: epinyctidas, pustulas tritum, &c:*

Cuminum Ægyptium nec illaudatum est. Disertè enim *Dioscorides* l. III. c. LXVIII. *Cuminum sativum stomacho est utile, sed multo magis Æthiopicum, qvod Hippocrates Regium appellavit. Secundum locum tenet Ægyptium. Mox reliqva seqvuntur. Provenit in Galatiâ Asiæ, Ciliciâ; Tarentinâ regione & alibi.* Laudatqve ipse *Galenus* noster semen cumini Thebaici.

Cypheos compositionem ex myrrhâ, cinamomo, terebinthinâ, spicâ, cypero, junipero, bdellio, aliis, confectam sacerdotibus Ægyptiis adscribit *Galenus* l. de Antid. II. c. XI. cujus qvidem illi suffimento ut Diis accepto plurimùm utebantur, sed admistum qvoqve hoc pharmacum antidotis, & utile suspiriosis fuisse discimus ex *Dioscor.* l. I. c. XXIV.

Cyprus, notante *Plinio* l XII. c. XXIV, *in Ægypto arbor est Ziziphi foliis, semine coriandri, flore candido, odorato: coqvitur hoc in oleo, premiturq́; postea, qvod cyprus vocatur: pretium ei in libras qvinq́;. Optimum habetur è Canopicâ in ripis Nili natâ: secundum Ascalone Judææ.* *Dioscor.* l. I. c. CXXIV. *Cyprus optima nascitur in Ascalone, & Canopo. Folia adstrictoriam vim habent, qvare ulceribus oris commanducata medentur, & illitâ tum fervidis aliis inflammationibus, tum etiam*

etiam carbunculis prosunt. Eorundem decoctum igni ambustis affunditur. Et mox: *Unguentum cyprinum bene odoratum est, ac vim adsciscit calefaciendi, emolliendiq; nervos* &c. χρῖσμα κύπρινον μαλακτικὸν νεύρων, καὶ εὐῶδες.

Faba Ægyptia ex *Dioscor.* l. II. c. CXXVIII. *virens comeditur, exsiccata nigrescit, & fabam Græcam magnitudine superat. Vim porrò habet adstringendi, stomachumq; juvat. Qvamobrem dysentericis, cœliacisq; convenit inspersa earum farina polenta vice. Sed & in pultem qvoq; redacta exhibetur.* De radice hujus fabæ ita ibidem Dioscorides: *Radix,* inqvit, *subjacet, harundinis radice crassior, qva cocta & cruda estur, & collocasia nominatur. Prosper Alpinus* cùm in Ægypto viderit in usum alimentorum freqventissimè cedere radicem colocasiæ, flores autem & fructum ipsum, seu fabam nunqvam ibidem potuerit conspicere, in dubio relinqvit, utrum *Dioscorides* fabam Ægyptiam colocasiæ radicis fructum rectè crediderit. Flores tamen in Italiâ ferre postea & *Alpinus* ipse, & cum eo *Fabius Columna, Ferrandusq; Imperatus* notavere. Rectè autem dubitavit *Alpinus*, planè enim fabam Ægyptiam aliam à colocasiâ plantam esse præclarè docuit pridem Cl. *Stapelius* in *Theophrast.* qvam & *Huernio* nymphæam glandiferam Batavicam Javorum tradit appellari. Fortassis & hodierni Ægyptii fabam illam ex veteri Sacerdotum suorum præcepto nonnihil aversantur, eoq; planta rarior nunc in Ægypto deprehenditur. Olim in lacubus, & paludibus Ægypti cum biblo freqvens nascebatur, observante *Strabone* l. XVII. Constat Pythagoram ideo à fabis abstinuisse, qvòd à sapientibus Ægyptiorum fabam illam abominantibus abstinendum esse didicisset, monente *Plutarcho* Symposiac. l. VIII. Illi autem abstinuere, ut ab immundo legumine, ex *Herodoti* Euterpe, & haud dubiè, qvòd contemplationum puritati flatulento suo succo officeret. Certè ab his edoctus *Pythagoras*, fastidivit cibum hunc propter inflationes, tranqvillitatem mentis qværentibus graves, qvod ex *Cicerone, Simeone Antiocheno, Jamblicho*, aliis, eruditè deduxit Clar. *Jo: Schefferus* l. de Phil. Ital. An autem Pythagoras à fabâ etiam Græcâ abstinuerit, ut

qvam in Ægyptum id temporis commigrâsse non constat, an à solâ Ægyptiâ, aliis nunc perpendendum relinqvo. Existimari fortasse potest, abstinuisse etiam à Græcâ ob similitudinem cum Ægyptiâ; diserte enim *Strabo* l. XVII. Ὁ *κύαμος Αἰγύπτιος καρπὸν φέρει ὅμοιον τῷ παρ' ἡμῖν κυάμῳ, μεγέθει μόνον, καὶ γεύσει διαλλάττοντα.*

Ficus Ægyptia Theophrasto memoratur l. IV. c. II. *Siliqva*, inqvit, *qvam Ægyptiam ficum nonnulli appellant per errorem, nulla enim in Ægypto, sed in Syriâ nascitur.* Siliqvam tamen, qvæ *κερατωνία* dicitur, in Ægypto nascentem vidit *Prosper Alpinus.* Utcunqve fuerit, *Plinius* manifestè distingvit inter siliqvam ceraunіam, qvæ ipsi ficus Ægyptia *Theophrasti* est, & ficum alteram Ægyptiam. Ita enim l. XIII. c. VII. *Et in Ægypto multa genera, qvæ non alibi: ante omnia ficus, ob id Ægyptia cognominata. Arbor moro similis folio, magnitudine, aspectu: pomum fert non ramis, sed caudice ipso: idq; ipsum ficus est prædulcis, sine granis interioribus.* Seqventi capite de ficu Ægyptiâ *Theophrasti* loqvitur. Sed anne aliud adhuc ficuum in Ægypto genus? certè istuc tendere videtur *Plutarchus* in M. Antonio: ubi narrat ad Cleopatram jam mori certam [haud dubiè per subornatum internuncium] rure allatam cistam fuisse ficubus insigniter grandibus plenam, & ficulneis contectam foliis, in qvibus expetita illa aspis delitescebat, nè autem crederemus plebeji generis fuisse ficus illos, traduntur satellites Cæsarii ad ostium Cleopatræ excubantes admirati fuisse *καὶ κάλλος καὶ μέγεθος σύκων ἐκείνων.* Videatur & de Alexandrinâ ficu *Plinius* l. XV. c. XVIII.

Glandis ungventariæ Ægyptiæ vires Medicas ante attulimus.

Hedera Ægyptiis *χενόσιρις* dicta monente *Plutarcho* l. de Isid. & Osir. Osiridi sacra erat, unde & Osiridem hederigerum *Tertullianus* ex Harpocratione inducit l. de Coron. milit. cujus vires latè percenset *Dioscorides* l. II. c. CCX.

Helenii Ægyptii radix, secundum Dioscor. l. I. c. XXVIII. ex vino bibita serpentium ictibus auxiliatur.

Ladani

Ladani plantam in Ægypto viguisse studio Ptolemæorum constat ex *Plinii* l. XII. c. XVII.

Laurus Alexandrina *Dioscoridi* celebratur l. IV. c. CXLVII. *Radix ejus*, inqvit, *pondere drachmarum sex è dulci vino pota difficulter parientibus, & urinæ stillicidio laborantibus auxiliatur.* Laudatur & eidem l. IV. c. CXLIX. *chamædaphne* Alexandrina ad dolores capitis, inflationes stomachi, & tormina, ad menses, urinasq; ciendas.

Lycopersium ex barbaricâ circa Ægyptum regione affertur, cujus usus nobilis est, ad urgentes articulorum dolores, qvemadmodum docet *Galenus* de simpl. med. fac. l. IV. c. XVII.

Malva adeo freqvens Ægyptiis planta fuit, ut eam Osiridi qvoqve sacram fecerint, memorante de Theolog: Gentil. *Gerh. J. Vossio.* Ab Ægyptiis, opinor, edoctus Pythagoras ἱερώτατον εἶναι τὸ τῆς μαλάχης φύλλον credidit, ut est apud *Ælian.* Var. Hist. l. IV. c. XVII. De malvæ autem viribus medicis prolixè *Dioscorides.*

Maron Ægyptium agnoscit *Plinius* l. XII. c. XXIV. vires autem *mari* medicas percenset l. III. c. XLIX. *Dioscorides.*

Mastichen Ægyptiam, lentisci arboris resinam, laudat *Galenus* de Compos. medic. per gen. l. VIII. c. II. &. l. II. ad Glauconem. De viribus autem *mastiches* in medendo celeberrimis disertè, & eruditè *Dioscorides* l. I. c. XC.

Morus, ut ex *Theophrasto* constat, Ægypto familiaris est. *Plinius* etiam l. XXIII. c. VII. *Mora*, inqvit, *in Ægypto, & Cypro sui generis, ut diximus, largo succo abundant, summo cortice desqvammato: altiore plagâ siccantur, mirabili naturâ. Succus adversatur venenis serpentium, prodest dysentericis, discutit panos, omnesq; collectiones, vulnera conglutinat, capitis dolores sedat, item aurium: splenetticis bibitur, & contra perfrictiones.* &c.

Myosotida, sive auriculam muris, [cujus radix ex *Dioscoridis* monito sanat ægilopas] notissimam Ægyptiis plantam fuisse vel ex illo *Plinii* l. XXVII. c. XII. colligere est: *Tradunt*, inqvit, *Ægyptii mensis, qvem thiatin vocant, die vigesimo septimo, ferè in Augustum incurrente,*

rente, si qvis herba hujus [myosotidis] *succo inungatur manè, priusqvam loqvatur, non lippiturum eo anno.*

Myrica, ut tradit *Dioscorides* l. I. c. CXVI. *provenit in AEgypto, utilis sangvinem exscreantibus, vulvæ profluvio laborantibus, morbo Regio, splenèticis, & morsibus phalangiorum*, &c.

Myrobalanum etiam cognovit antiqva Ægyptus. Vox *Plinii* l. XXIII. c. V. *Palma, qvæ fert myrobalanum, probatissima in AEgypto, ossa non habet reliqvarum modo in balanis. Alvum, & menses sistit in vino austero, & vulnera conglutinat.*

Myrti in AEgypto mirum in modum odoratæ surgunt; ecce ipsa *Theophrasti* l. VI. c. VII. verba! Ἐν Αἰγύπτῳ αἱ μυῤῥίναι θαυμαςαὶ τῇ εὐοσμίᾳ. *Plinius* l. XXI. c. XI. *In AEgypto sine odore hæc omnia; tantumq; myrtis odor præcipuus.* Vires myrti in rejectione sangvinis per os, in erosione vesicæ, in phalangii, & scorpionum ictibus, & malis aliis propemodum infinitis efficacissimæ recensentur *Dioscoridi* l. I. c. CLV.

Nymphæam etiam Ægypto attribuit *Avicenna: Niluphar*, inqvit, *nymphæa est AEgyptiis, vocaturq; iis granum sponsi, somnum conciliat, sedat dolorem capitis ex causâ calidâ, & syrupus ejus cum tritico præparatus confert omnibus capitis doloribus, estq; magnum medicamentum præcipuè AEgyptiis.*

Palmam in Ægypto pullulare jam olim prodidit *Theophrastus* l. II. c. VIII. Accedit & *Dioscorides* l. I. c. CXLVIII. *Palma*, inqvit, *in AEgypto gignitur, cujus fructus adstringit, & contra alvi profluvia, fluxumq; muliebrem ex vino austero bibitur, hæmorrhoidasq; sistit*, &c. Subjungit autem *Dioscorides* capite proximo aliud palmarum genus, qvod *Thebaicum* appellat, id est qvoqve Ægyptium: *Thebaicarum*, inqvit, *palmarum decoctum potui datum, causonem sedat, & cum hydromelite vetusto sumptum vires recreat:* In gargarismis vehementer adstringit, & cohibet, &c. Agnoscit & *Strabo* l. XVII. palmam Thebaicam præstantissimam esse.

Papaver nigrum Ægyptium inter plantas omnes de principatu certat, nascitur autem copiosissimè in locis Sajeth, ubi olim Thebarum

barum urbs præclarissima, ex cujus capitibus succum exprimunt incolæ, & ad solem exsiccant usui futurum. Hoc est nobile illud *opium Thebaicum*, qvod hodieqve per orbem universum, ad pacandos furentes humores adhiberi solet, de qvo videatur *Prosper Alpinus* l. IV. de Medicin. Ægyptiorum. Hoc ipsum *Galenus* l. 1. de Antidot. tanqvam potentissimum collaudat.

Papyrus Ægyptia non modò nutrimentum suggerebat genti suæ, ut priùs monuimus, non tantùm lembos, & navigia, sed & pharmaca. De qvo inter alia *Plinius* l. XXIV. c. XI. *Cognata*, inqvit, *in Ægypto res est harundini papyrus, præcipua utilitatis, cùm inaruit, ad laxandas, siccandasq́ fistulas, & intumescendo ad introitum medicamentorum aperiendas. Charta qvæ fit ex eâ cremata, inter caustica est: cinis ejus ex vino potus somnum facit: ipsa ex aqvâ imposita callum sanat.*

Persea in Ægypto, & locis proximis fructum fert, in Rhodo ad florem duntaxat pervenit, si verus est *Theophrastus* l. III. c. V. Genium ejus designat *Plinius* l. XIII. c. IX. *Ægyptus*, inqvit, *& perseam arborem sui generis habet, similem pyro, folia retinentem: fertilitas assidua ei, subnascente crastino fructu, maturitas etesiarum afflatu.* Et *Galenus* l. II. de Aliment. Facult. *Perseon*, inqvit, *vidi Alexandriæ, estq́ illa ex magnis arboribus. Narrant autem fructum ejus apud Persas adeo esse noxium, ut si qvis illum comederit, interimatur: qvi tamen si in Ægyptum transferatur, fit esculentus, manditurq́ non aliter qvàm pyra & mala, qvibus etiam magnitudine convenit.* De viribus ejus medicis videantur, qvæ superiùs ex *Dioscoride* allata. Hanc à Perseo Memphi satam esse credit *Plinius* l. XV. c. XIII. Aliam verò esse Persicam à Perseâ ibidem disertè tradit *Plinius*.

Persoluta Ægyptia laudatur & *Plinio* l. XXI. c. XXXII. *Et persolutam*, inqvit, *Ægyptus in hortis serit coronarum gratiâ: duo ejus genera, fœmina & mas: utrâq́ subditâ Venerem inhiberi, virorum maximè tradunt.*

Punica malus non vicina tantùm Carthaginis jam olim amavit, sed & Ægyptum, qvod ex *Plinii* l. XIII. c. XIX discimus. Præit

autem. *Theophrastus* l. II. c. III. In Ægypto, inqvit, ajunt Punicam acidam tum semine, tum plantâ in dulcem qvodammodo, & vinolentam converti. Vires mali punici, corticisq; ejus, & florum adeo latè patent, ut postqvam recensuisset ex iis varias *Plinius* l. XXIII. c. VI. tandem industriâ antiqvorum, & experiundi solertiâ excitatus inclamârit: *Non est satis mirari curam, diligentiamq; priscorum, qvi omnia scrutati nihil intentatum reliqvere.* Qvæ laus si ullius gentis est, certè Ægyptiacæ erit.

Siliqvam, qvæ aliis κερατωνία, aliis κεράτιον, *Theophrasto* κερωνία, in Ægypto nasci freqventem satis constat, tradente non solùm magno illo *Eresio* l. I. c. XVIII, sed & *Prospero Alpino* l. de Plant. Ægypt. Hodierni Ægyptii mel ex siliqvis ejus extrahunt dulcissimum ad alios fructus condiendos. Utuntur & eodem ad clysteres, item in renum inflammationibus, tussientibus, asthmaticisqve. Neqve olim usus ejus ignobilis fuit, de qvo *Dioscorides* l. I. c. CLVIII. Et hodie freqventatur usu solenni ad vitia pectoris tussientium, & ardorem stomachi; suntq; siliqvæ illæ multis propter gratam dulcedinem in delitiis. Cur ergo inter porcorum duntaxat edulia apud *D. Lucam* c. XV. referuntur? ubi ille de filio prodigo: Καὶ ἐπεθύμει γεμίσαι τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων, ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι, καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. Qvia in Oriente ea erat siliqvarum harum arborearum copia, ut suum etiam pabulo nascerentur, qvod probè observatum *Plinio*. Fortassis tamen solæ siliqvæ succo jam expresso obsipatæ sunt suum generi, qvòd succus transiret in Syriâ in vina factitia annotante itidem *Plinio*. Has siliqvas vulgus hodie vocat panem *S. Johannis*, ac si in desertis illo genere victitaverit, *Adolphus Vorstius* autem, Botanicus Leidensis insignis, malebat *panem filii prodigi* appellare.

Sycomori [an eadem sit, qvæ morus, viderint alii] *plantam*, inqvit *Galenus* l. II. de Alim. Fac. *vidi Alexandriæ unà cum fructu, parvæ ficui albæ similem.* De cujus viribus medicis consulendus *Dioscorides* l. I. c. CLXXXI. *Titus Livius Burattinus*, vir amplissimus, qvi seculo nostro Ægyptum curioso oculo perlustravit, animadvertit

arculas

arculas veterum Mumiarum Memphiticarum ex *sycomori* arbore fabricatas esse.

Stratiotis Ægypti incola est. *Celebratur autem*, inqvit *Plinius* l. xxiv. c. xviii, *& à Græcis stratiotis, sed ea in Ægypto tantùm, & inundatione Nili nascitur, aeizoo similis, nî majora haberet folia. Refrigerat mirè, & vulnera sanat ex aceto illita: item ignes sacros ac suppurationes: sangvinem qvoqve, qvi defluit à renibus, pota cum thure masculo mirificè sistit.* *Dioscorides* l. iv. c. cii. adjicit, *stratiotin* vulnera, erysipelata, & œdemata ab inflammatione præservare. *Veslingius* in Prosp. Alpin. agnoscit se vidisse eandem *stratiotin* aqvis Ægyptiacis incubantem, eiq; eximiam sanandorum vulnerum efficaciam attribuit.

Thuris arbores Sabæis ferè propriæ, visæ tamen & in Carmaniâ; immò in Ægypto satas esse studio Ptolemæorum regnantium tradit Juba Rex apud *Plinium* l. xii. c. xiv. Vires thuris medicas latè proseqvitur *Dioscorides* l. i. c. lxxxi.

Urtica Ægyptia seqvitur, de qvâ ita *Plinius* l. xxii. c. xiii. *Urticâ qvid esse invisius potest? at illa præter oleum, qvod in Ægypto ex ea fieri diximus, vel plurimis scatet remediis. Semen ejus cicutæ contrarium esse Nicander affirmat: item fungis & argento vivo,* &c.

Et hæc hactenus, ut leve specimen tantùm ederetur plantarum Ægyptiarum, servatarum velut ex naufragio in scriptis Græcorum, Latinorumqve veterum; qvòd si qvis vel ex *Galeni* libris de comp. Medic. per gen. *aristolochiam, panacem, myrrham, castoreum, galbanum, spicam, cyperum, juniperum, bdellium, alia* freqventata Ægyptiis; vel ex *Prospero Alpino, Veslingio, Bellonio*, aliorumqve recentiorum monimentis [qvanqvam illi non nisi selectiora describant] tum germinantia hodie in Ægypto, tum ex vicinâ Arabiâ, & Æthiopiâ istuc qvotidie allata, adeoqve ibidem qvasi domestica germina memorare institueret, in immensum propè excresceret commentatio. Tantùm velim hîc ex ungve leonem æstimari, acqviescens judicio *Prosperi Alpini* l. iv. c. viii. de Medic. Ægypt. *Apud Mahemetem*, inqvit, *Medicum Ægyptium vidi librum permagnum, &*

mirabilem, qvi à doctissimo Ægyptio, olim Sultani cujuspiam Ægypto imperantis mandato, [*qui omnes Ægypti, Arabiæ, Æthiopiæq; locorum plantas observaverat*] *de omnibus illorum locorum plantis conscriptus fuerat. Qvem si rectè latinitate donatum nostri haberent, de multis medicamentis peregrinis lites omnes absolverentur.* Neqve hoc tantùm nomine prædicanda Ægyptus est, qvòd germinum saluberrimorum abundaverit copiâ, sed vel impensiùs, qvòd sapientes *incolæ*, ex *Strabonis* l. XVII. *regionis fertilitate rectè sint usi.* Ingenio opus, ut plantis utiliter, & copiosè fruamur, qvo nec destitutos fuisse Ægyptios vel unus *Mendesius* suo exemplo [illegible]cuerit. Disertè *Columella* l. de R. R. XI. c. III. *Sed nihilominus*, inqvit, *specularibus integi debebunt* [cucumeres]: *ut etiam frigoribus, serenis diebus, tutò producantur ad solem. Hac ratione ferè toto anno Tiberio Cæsari cucumis præbebatur: nos autem leviore operâ istud fieri apud Ægyptiæ gentis Dolum Mendesium legimus, qvi præcipit aprico, & stercoroso loco alternis ordinibus ferulas, alternis rubos in hortis consitas habére: deinde eas confecto æqvinoctio paululum infra terram secare, & ligneo stylo laxatis vel rubi, vel ferulæ medullis stercus immittere, atqve ita semina cucumeris inserere, quæ scilicet incremento suo coëant rubis, & ferulis. Nam ita non suâ, sed qvasi maternâ radice aluntur, sic consitam stirpem frigoribus qvoqve cucumeris præbere fructum.* Sed & de Ægyptiis generatim *Palladius* Junio. c. IX. *Græci*, inqvit, *asserunt Ægyptios hoc modo proventum futuri cujusq; seminis experiri. Aream brevem loco subacto & humido nunc excolunt, & in eâ divisis spatiis omnia frumenti, vel leguminum semina spargunt. Deinde in ortu caniculæ, qvi apud Romanos qvarto decimo Calendarum Augusti die tenetur, explorant, qvæ semina ortum sydus exurat, qvæ illæsa custodiat. His abstinent, illa procurant, qvia indicium noxæ, aut beneficii per annum futurum generi unicuiqve sydus aridum præsenti exitio, vel salute præmisit.* Et qvis dubitet *Democritum*, multum solertiæ illius suæ in culturâ stirpium Ægyptiis, qvibus tam diu vixit familiaris, debuisse. De illo autem *Columella* l. XI. c. III. *Democritus*, inqvit, *in eo libro, qvem georgicon appellavit, parùm prudenter censet eos facere, qvi hortis exstruant munimenta; qvòd neqve*

latere

latere fabricata materies perennare possit, pluviis ac tempestatibus plerumq; infestata, neqve lapides supra rei dignitatem poscat impensa: si verò amplum modum sepire qvis velit, patrimonio esse opus. Et postea: *Veteres qvidem auctores, ut Democritus, præcipiunt semina omnia succo herbæ, qvæ sedum appellatur, medicare, eodemq; remedio adversus bestiolas uti, qvod verum esse nos experientia docuit.* Tandem: *Sed Democritus in eo libro, qvi Græcè inscribitur περὶ ἀντιπαθῶν, affirmat has ipsas bestiolas enecari, si mulier, qvæ in menstruis est, solutis crinibus, & nudo pede unamqvamqve aream ter circumeat, post hoc enim decidere omnes vermiculos, & ita emori.* Si tamen is liber *Democriti* est.

V. Ex allatis non difficile erit judicium ferre de *Conringianâ* illâ opinione, qvam l. 1. c. XI. securè proponit. *Videntur*, inqvit, *in universum AEgyptii tribuisse herbis planè eximias & vim naturæ excedentes facultates, eventu indubiè interdum exspectationi respondente, ut ut sæpe fuerint frustrati. Ita medicamen illud, qvod suâ qvoqve ætate adhuc usurpare Diospolitanas AEgypti mulieres scribit Diodorus* l. 1. c. XCVII, *olim verò Helena ex AEgypto acceperat*, νηπενθὲς *&* ἄχολον, *supernaturali qvadam egit facultate. Non enim à natura ulli rei ista vis indita est, qvam Helenæ pharmaco Homerus attribuit.*

Αὐτίκα ἄρ' εἰς οἶνον βάλε φάρμακον ἔνθεν ἔπινον
Νηπενθές τε ἄχολόν τε, κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων.
Ὃς τὸ καταβρόξειεν ἐπὴν κρητῆρι μιγείη
Οὐκ ἂν ἐφημέριός γε βάλοι κατὰ δάκρυ παρειῶν
Οὐδ' εἰ οἱ καὶ τεθναίη μήτηρ τε πατήρ τε
Οὐδ' εἰ οἱ προπάροιθεν ἀδελφεὸν ἢ φίλον υἱὸν
Χαλκῷ δηϊόωεν, ὁ δ' ὀφθαλμοῖσιν ὁρῷτο.

Ab ejusmodi herbarum feracitate videtur mihi & Homerus Ægyptum laudavisse, non autem ab aliis medicis plantis. Qvamvis enim Homeri illo testimonio Theophrastus herbarum melioris generis fertilem laudet Ægyptum præ terris aliis, & frugiferum maximè sit Ægyptiorum solum, tamen medicamentorum verè naturalium copiâ non videtur olim abun-

dasse Ægyptus, utpote qvum vel ex Dioscoride constet, ὕλην ἰατρικὴν minimâ sui parte ex Ægypto petitam esse. Ipsemet verò Theophrastus qvoq; *testatur* l. 6. de caus. plant. *inodora pleraqve nasci in Ægypto. Qvæ autem inodora sunt, illa etiam minus esse sapida solent: eoqve etiam minus valida ad medendum necessum est esse, qvoniam in sapidis & odoris vis medica potissimum hæreat. Et verò etiam hodie est eadem Ægyptiaci soli natura. Nec enim medicas plantas præter perpaucas nobis potuerunt narrare vel Prosper Alpinus, vel Joannes Veslingius, magnum illud Saxoniæ in Italis hodie decus, qvi præ aliis cum curâ in herbas Ægyptias inqvisivere. In eadem mecum sententiâ Homerum Plinius etiam accepit.* Et mox: *Et verò idem Plinius qvoq; prodidit de herbis odore præstantibus, nominatim rosis & violis: in Ægypto sine odore hæc omnia, tantumq; myrtis odor præcipuus. Ut proinde falsum sit, qvod idem scribit.* l. 13. c. 4. *Terrarum omnium Ægyptus accommodatissima ungventis: ab eâ Campania est, copiâ rosæ. Nec enim rosam inodoram ungventis idoneam dixeris, qvalis tamen est Ægyptia.* Ut in fœcundissimo tritico lolium notatur, ita in laudatissimam alioqvin botanicen Ægyptiam superstitiosum qviddam progressu temporis irrepsisse mirum non est, caliginosis illis, & à veri Numinis cognitione alienis seculis, neqve ea tamen temporum obstitit miseria, qvò minùs multa & præclara, ad augendum Floræ decus, & humanam sanitatem procurandam adinvenerint innoxiè, & supra gentium hactenus omnium solertiam inqvirendo in naturam rerum gloriosè assurrexerint. Id, si exstarent hodie antiqvorum Ægyptiorum monimenta, oculis omnium evidentiùs obversaretur, nunc licet ex sparsis tantùm fragmentis judicium formemus, magnitudinem tamen Ægyptiam etiam jacentem non possumus non admirari. *Sed superstitio fœdavit Ægyptias plantas, medicinamq; adeo ipsorum universam!* Excludenda illa, amovendus cortex, ut ad nucleum perveniatur. Qvid qvòd & Persæ jam olim sub Rege Kajumarra, Noachi pronepote, vanissimæ superstitioni dediti fuere, docente *Petro Teixeirâ*; qvid qvòd Græci, Romaniqve ejusdem culpæ fuere affines? qvos non propterea rejicimus, sed libamus mella, permissis scriptori suis acu-

aculeis. Et sanè facilè esset, ex *Dioscoride, Plinio, Aëtio, Tralliano, Marcello, aliis*, varias Græcorum, Latinorumqve superstitiones in medendo corradere, si operæ foret pretium, nunc cùm supervacuis attineri non libeat, missis illis, in dubio relinqvo utrúmne ipse *Galenus* noster, jam senior ad superstitiosas medicationes processerit. Qvia autem per me nihil velim detractum viro optimè de humano genere merito, pauca tantùm ex *Augerii Ferrerii*, eruditissimi Medici Galli l. 1. in meth. med. c. XI. advocabo: *Characteres*, inqvit, *& carmina primùm qvidem reprobavit Galenus, & pro anilibus deliramentis habuit. Verùm postea palinodiam cecinit in tractatu, qvem de Homericâ medicatione inscripsit. Qvi etsi temporum injuriâ interceptus est, tamen citatur ab Alexandro Tralliano, cum meritâ ac laudabili commendatione his ferè verbis: Honestum est*, inqvit, *morbum vincere, & omni machinâ ægris succurrere. Nam divinissimus Galenus, qvi ne esse qvidem carmina putavit, longo pòst tempore, multoq; usu plurimum ipsa posse deprehendit. Audi igitur verba ipsius, qvæ de Medicâ Homeri tractatione relinqvit. Habent se autem ea in hunc modum: Nonnulli igitur putant incantationes anicularum fabulis esse persimiles, qvemadmodum ego qvoqve diu existimavi. Temporis autem processu ab his, qvæ evidenter apparent, persvasus sum, vim in ipsis esse. Nam in percussis à scorpionibus adjumentum ex eis sum expertus. Nec minùs in ossibus gutturi infixis, qvæ carmine statim exspuebantur. Hæc Trallianus verba Galeni referens.* Qvæ an agant vi pacti primi, secundive, an animi firmiter persvasi fiduciâ, an modo alio, hîc non est disqvirendi locus; adducta tantùm illa sunt, ut vitium hoc superstitionis non unius nationis Ægyptiæ agnoscatur, sed aliarum qvoqve politiorum gentium, etiam post accensam ab adventu Salvatoris nostri clarissimam lucem. Qvid multis? vix est hodieqve in meliori orbe provincia, qvâ non similibus ineptiis deditum vulgus conspiciatur. Neqve id tamen impedit, qvo minùs multa alia egregia ibidem reperiantur.

Qvid si & Sacerdotes Ægyptii, qvos sapientissimos gentis fuisse constat, & Medicinæ consultos, plebi illam permiserint superstitio-

ſtitionem, ipſi præclariùs de naturâ rerum ſentientes? Qvin Sacerdotes illi [qvi, ſi *Iſocrati* in laud. Buſir. credimus ἰατρικὴν ἐξεῦρον βοήθειαν] herbas qvandoqve ad medendum advocaverint, dubitare ne qvidem *Galenus* permittit, ut qvi ex templo Vulcani Memphitico, illâ Sacerdotum Phariorum palæſtra l. v. de compoſ. Med. per gen. c. 1. non tantùm Iſidis, ſeu Hermonis ſacri ſcribæ pharmacum adfert ex ariſtolochiâ rotundâ, ſed & emplaſtrum ſacrum, dictamno ingrediente commendatum; qvis tamen liqvidò aſſeverabit eos illam medicandi ſuperſtitionem invexiſſe, aut plantis per vanitatem Magicam abuſos? Certè ſi *Heliodorum* in Æthiop. l. III. audimus, *nec herbis illi intabuerunt, nec* ἐπῳδαῖς. Inducitur enim ibi Sacerdos Ægyptius in hanc ſententiam loqvens: *Qvi Ægyptiorum ſapientiam*, inqvit, *unam & eandem eſſe exiſtimant, haud rectè judicant. Eſt enim qvædam vulgata, & ut ita dicam, humi ſerpens, qvæ ſimulacrorum miniſtra eſt, & circa mortuorum corpora volutatur, herbis intabeſcens, & incantationibus dedita, neqve ad ullum bonum finem perveniens, neqve hos, qvi illâ utuntur, perducens,* &c. *Altera verò, fili, qvæ revera ſapientia eſt, & à qvâ adulterina illa degeneravit; qvam nos Sacerdotes, & antiſtitum genus ab ineunte ætate excolimus, ſuprà res cœleſtes contemplatur, Deorum convictrix, & naturæ præſtantioris particeps, aſtrorum motus inqvirens, & futurorum præſcientiam in lucro ponens, ab his qvidem terrenis malis remota, omnia verò ad honeſtatem & utilitatem hominum inſtituens.* Qvicqvid tamen horum fuerit, in plantas à Sacerdotibus Ægyptiis ſuperſtitioſi aliqvid irrepſiſſe nullo hactenus argumento ſatis compertum.

Nepenthes & ἄχολον Dioſpolitanarum, Helenæqve ſupernaturali qvadam egiſſe facultate qvis credat nudâ auctoritate ſuâ firmanti Conringio? *nulli rei inditam à naturâ vim iſtam* ſubjicere, non eſt utiqve demonſtrare, ſed fulcire opinionem ſuam merâ petione principii. Non memorabo narratorem *Homerum*, qvandoq; rem in majus extollere, ut qvi, cùm ſummam velocitatem pullorum eqvinorum Erichthonii Regis Iliad. v. deſcribere parat, afferat eoſdem ipſis ſegetum ariſtis, ipſi fluctuum marinorum dorſo

dorso impune insultaturos, sed nihil adeo deflexisse hic à vero Poetam credibile est, salvâ enim naturæ majestate id præstiterit si non *opium* curiosè præparatum, certè *datura*, qvod à *nepenthe* exspectat *Homerus*. In Ægypto autem papaver illud nigrum, [unde laudatissimum opium] hodieqve lætissimè succrescere auctor est *Prosper Alpinus* de Med. Ægypt. l. IV. c. II. *Hunc succum* [opium] *qvo omnes utuntur*, inqvit, *ex locis Sajeth, ubi olim Thebarum* [Ægyptiarum] *urbs erat præclarissima, deferunt; ibi etenim nigra papavera copiosissimè proveniunt, cæterisq; omnibus facultate præstant, ex qvorum capitibus succum exprimunt, qvem sole siccant, atqve ad usum servant.* Illud ipsum opium Thebaicum *Galeno* l. I. de Antidot. laudatur, ut omnium potentissimum; qvod fortassis longâ experientiâ edoctæ Diospolitanæ matres rectiùs etiam temperare didicerant hodiernis pharmacopœis. Qvin hodieqve Turcæ opio suo utcunqve ruditer satis præparato satiati, ruunt in hostem cœco impetu, omnium malorum immemores, qvod rerum Byzantinarum hodie gnaris compertissimum est. *Daturam* autem, qvam *solanum maniacum Theophrasti* docti faciunt, Ægyptiam plantam esse agnoscit *Veslingius* Observ. in Prosp. Alpinum; eandemqve hodie vulgò ibidem *daturam* tradit appellari. Qvid autem præstet hodieqve *datura*, sive *dutroa* in Oriente, recognoscat, si vacat, *Conringius*, ex Navig. *Hug. Linscotani* c. LXI. *Herbæ hujus usus*, inqvit, *Lusitanorum, ac Indorum mulieribus* [cur non & Ægyptiis? ubi itidem nascitur,] *freqvens est, qvam maritis ignaris propinant, ut securè adultero copiam nefandæ libidinis faciant. Ita marito præsente, ac apertis spectante oculis, verùm fatuo risu in mentis abalienationem conjecto, communi proverbio horrenda illa cornua instruunt, qvibus conjugem prostitutâ geniali toro infamant.* Et c. XXXI. *Ex semine Dutroa* [sive daturæ] *herbæ succum educunt fœminæ, qvem deinde potui miscent, maritisq; propinant. Illi velut emota mentis homines in risum solvuntur, sine apprehensione ullius rei; aut somno occupantur veluti animæ expertes. Tum paratâ securitate libidinis, præsente marito, eoq; tamen non recognoscente, conjugem amator dedolat. Durat aliqvando potionis hujus*

vis per viginti qvatuor horas. Ablutis autem frigidâ pedibus prisci sensus redeunt, nullâ tamen actarum rerum tempore illo potionis memoriâ. Nihil ergo attribuit *Homerus* Helenæ pharmaco, qvod non plenissimè in potione *daturæ*, & illâ vi naturali agente deprehendatur. Expertusqve est jam ante sexennium ampliss. Præses noster Urbanus P. Bullichius, mirificam illam seminis *daturæ* vim in puellâ qvadam Hafniensi, non sine insigni Regis Augusti. inspectantis oblectatione. Alienatio illa mentis durat secundum *Homerum*, & *Linscotanum*, ad diem unum plerumqve, idem in Ægyptio illo pharmaco observavit *Ælianus* de Nat. Animal. l. IV. c. XLI. Sed de *moly Homerico* qvid censendum? *Conringius* more suo, l. I. c. XI. *Neqve verò ipsum moly, inqvit, adeo laudatum adversus magica veneficia, aliâ qvàm magicâ vi polluit.* Probandum tamen id *Conringio* fuerat, non dictatoris more pronunciandum. Posse & plantas cum fructu, atqve legitimè opponi morbis per incantationem illatis jamdiu experti sunt sapientes Medici. Nonnullos juvat veratri nigri crebrior usus, alios hypericon, qvosdam etiam viscum colurnum, de qvo pleniùs *Carrichterus*, & post eum elegantissimi ingenii *Henricus ab Heer*, Observ. VIII. Neq; in hoc germine aliud apud *Homerum* videtur superstitionem spirare, qvàm qvòd sit χαλεπὸν ὀρύσσειν ἀνδράσι θνητοῖσιν, qvo tamen fortasse intellexerit, plantam illam fuisse inventu difficilem, ut sunt sanè plantæ qvædam raræ, qvod de *lycopersio* Galeni constat; & qvàm viscum colurnum inventu fuerit difficile docet idem *Henricus ab Heer*, asserens non nisi post centesimum annum in corylo inveniri. Qvicqvid horum fuerit, qvis in Poëtâ, & illo pagano non toleret superstitiosam aliqvam cerimoniam, dum res, qvam describit, agat naturaliter? Sed ut ad *daturam* redeam, dum gloriatur in *Apolog.* suâ *Conringius*, *se qvàm plura scire pharmaca ejusmodi ipsi fortassis incognita Borrichio*, licet, qvæ sciat in hoc genere *Borrichius*, ignoret planissimè, rectiùs forsan & gloriæ suæ & publico consuluisset, si Eleusinia illa mysteria exposuisset oculis omnium, qvàm qvòd nunc in citatione *septem* illorum Homericorum versuum, *septem* errores suos luci publicæ exponat, qvod, si confe-

conferatur *Homerus* ipse cum *Conringio*, non potest non esse manifestissimum. Usqve cætera condonentur, qvis ferat, nè primum qvidem versum *Homeri*, ut à *Conringio* legitur, scansilem esse, qvartum autem septem pedibus decurrere, cùm sex duntaxat pedibus epos suum concluserit *Homerus*? Tantum potest nimia sui fiducia.

Ex superioribus demum conseqvitur, *Homerum* non collaudâsse Ægyptum à Magicis plantis, sed ab iis, qvæ vi naturali efficacissimè operantur. Non abundâsse autem olim Ægyptum medicamentis verè naturalibus minùs rectè opinatur *Conringius*, cùm vel ex ante productis in medium omnia contraria dispalescant; cùm ex *Prospero Alpino*, *Bellonio*, *Veslingio*, & hodiernis peregrinatoribus longo ordine eadem, si res opem posceret, recenseri possent, diffuseqve ostendi Ægyptus, adhuc esse posse secundum illud *Lucani*:

Terra suis contenta bonis — —

At, obduces, *ὕλην ἰατρικὴν minimâ sui parte ex Ægypto petitam.* Cæterùm sufficit Ægyptiis sua ὕλη ἰατρικὴ, qvâ usi felicissimè medicati sunt, ut ex *Herodoto*, *Diodoro*, *Isocrate*, aliisqve constat. Qvid ad illos, si Græci aliunde etiam pharmaca conqvisierint? si *ὕλην ἰατρικὴν* ultra necessitatem extenderint? Non omnis fert omnia tellus. Accedit qvòd plures Ægyptiorum arbores non ferrent alienam tellurem. Loqvatur *Theophrastus* l. IV. c. II. *Sunt &*, inqvit, *pleraq; in Ægypto arbores, ut morus, & persea dicta, & glans, & spina, & alia qvædam, qvæ peregrinari omnino neqveunt*; ideoq; necesse erat Græcis, si qvidem recentium germinum sollicitarent opem, suas hoc nomine, vicinasqve alias scrutari regiones. Aromatis qvidem odoratioribus non abundavit Ægyptus, sed ex vicinâ Arabiâ ad faciem subministrabantur: & illa forsan magis ad decus, qvàm necessitatem artis Medicæ inde conqvisita. Scripserit Theophrastus, *inodora pleraqve nasci in Ægypto*, intelligendus tamen potissimum erit de floribus coronariis, ut clarissimè locus ipse inspectus manifestat, eademq; mens *Plinio* est, cùm tradit l. XXI. c. XI. *In Ægypto sine*

to sine odore hæc omnia, tantumq; myrtis odor præcipuus. Utque fortasse verax fuerit *Plinius* de rosis & violis, de liliis tamen, qvæ etiam recenset, liberaliùs justo locutum constat. Prudentiùs Theophrastus *pleraqve* dixit, qvàm Plinius, *omnia*. *Theophrastus* l. VI. hist. plant. c. VII. tradit *myrtum in Ægypto admirabili odoris svavitate oblectare*, non diffitente *Plinio*. *Dioscorides* autem l. I. c. LXII. tradit *oleum Susinum* [seu liliaceum] *qvod in Phœnice, & Ægypto paratur, optimum esse, ut lilia redolens*. Et qvis sustineat scribere omnia in Ægypto inodora esse? cùm & vinum Ægyptium, ex *Athenæo*, odoratum sit, atqve sine adulterio redoleat aromata; cùm myrti, cùm lilia ibidem excellenti odore invitent; cùm cypri flos in Ægypto sit odoratus ex *Plinii* l. XII. c. XXIV. cùm oleum cyprinum ex glande Ægyptiâ confectum odoris causâ expetatur, docente *Plinio* l. XV. c. VII. cùm etiam lauri Alexandrinæ radicem odoratam agnoscat *Dioscorides* l. IV. c. CXLVII, cùm sampsuchum Ægyptium vehementer fragrare non inficietur *idem* l. III. c. XLVII. Ut de balsamo Ægyptio, suffimento Cyphios Ægyptio, calamo aromatico Ægyptio, maro Ægyptio, aliis, nihil nunc adjiciam, contentus oculati testis *Prosperi Alpini* l. de Plant. Ægypt. c. II. testimonium subjecisse: *Cassiæ fistulæ flores*, inqvit, *valde odorati sunt, præsertim oriente sole. Ægyptii diluculo per cassiarum loca deambulare sæpius odoris causâ consueverant: qvippe aurâ à cassiis eximium ac gratissimum odorem spirantibus, ad ipsos delatâ oblectantur. Apud illos enim ob florentes arbores aër matutinus perpetuò eximium, ac svaviorem odorem redolet.* *Bellonio* in Ægypto non tantùm spectatæ nascentes *cappares, ceratia, convolvuli succo lacteo, harmala, Kali, musa, poma aurea, citria, limonia, punica, amoris, rhamni, terebinthi, tamarisci, tithymalli, tamarindi, saccharifera arundines*, sed & *jasminum* flavum odoratissimum. Ut propterea non improvidè scripserit *Plinius* l. XIII. c. III. *Terrarum omnium accommodatissimam esse ungventis Ægyptum*; sunt enim plurà alia ungventa & grata & salubria, utcunqve rosa Ægyptia, fortassis ibidem odore destituta, ea non ingrediatur. Certè & *Theophrastus* l. de odorib. *Ungventa Ægyptiorum diutissimè perdurare* animad-

madvertit. Ubi advertendum etiam multa per se esse ferè inodora, sed adjecta rebus aliis earundem odorem nobilitare, qvod & *Theophrastus* l. de odoribus probè observavit. *Glandis Ægyptia*, inqvit, *unguentum non sanè nimium odoris efflat, admista tamen aliorum addit bonitati.* Qvod & nos in ambrâ, aliisqve fieri experimur. Qvin & excelluisse in Ægypto ungventa ob Arsinoës, Berenicesqve studium docuit nos *Athenæus*. Et *Lucianus* cùm Niliacorum meminit salsamentorum, laudat ungventa Canopica. Minùs adhuc probandum est illud *Conringii*: *Quæ inodora sunt, illa etiam minùs sapida esse solent: eoq́ minùs valida ad medendum necesse est esse, qvoniam in sapidis, & odoris vis Medica potissimùm hæreat.* At inodora est gentiana, rhabarbarum, colocynthis, curcuma, pleræq; radices, pleraqve semina, nitrum, infinita alia, qvæ non ideo desinunt esse vel sapida, vel in medendo efficacia. Qvin & multa sunt nec odora, nec sapida, & viribus tamen efficacissima, ut varia metallica, mercurialia, lapides pretiosi, margaritæ, immò & purgantium, emeticorumq; vegetabilium nonnulla. *Non potuisse autem vel Alpinum, vel Veslingium narrare plantas Ægyptias præter perpaucas* frustra scribit *Conringius*, enimvero sic satis multas, ut legenti obvium est, posteritati reliqverunt, nec instituti eorundem fuit omnes describere, sed rariores duntaxat, & Cairo, ubi potissimum commorabantur, viciniores; neqve etiam usqvam professi sunt se omnes totius Ægypti plantas medicas enarraturos. Qvid qvòd multæ illarum, qvas ex antiqvis scriptoribus Ægypto deberi superiùs ostendi, nè ab illis qvidem delineatæ sint. Ubi in *Alpino Veslingióve* descriptum occurrit vel *absinthium marinum* Ægyptium vel *acacalis*, vel *anisum*, vel *aris*, vel *bryonia*, vel *buphthalmum*, vel *chamædaphne*, vel *chamamelum*, vel *cichoreum*, vel *clematis*, vel *colocynthis*, vel *cuminum*, vel *ladani* planta, vel *laurus Alexandrina*, vel *morus*, vel *myosotis*, vel *myrtus*, vel *persea*, vel *persoluta*, vel *punica mala?* hæc autem omnia & medica germina esse, & in Ægypto jam olim viguisse experimenti tantùm gratiâ ex scriptoribus antiqvis jam ante demonstratum. Similiter *Alpinus*, & *Veslingius* plurimas

rimas recensuere Ægypti plantas, de qvibus altum jam est apud antiqvos omnes silentium; & *Kirckerus* non paucas. Qvod si *Mahometis* illius Ægyptii Medici, de qvo superiùs differentem vidimus *Alpinum*, scriptum botanicum, qvo omnes complexus erat Ægypti stirpes, luce publicâ donaretur, jam adhuc Floræ Ægyptiæ opes disertiùs prædicaremus; sed vel ex adductis constare potest abundare plantis medicis Ægyptum, nec in eo sibi excidisse *Plinium*, cùm ex Homero docuerit: *Gloriam herbarum Ægypto tribuendam.*

CAP. V.

I. Animalium infinitis prope speciebus abundâsse Ægyptum. II. Prædicandam esse mirabilem illam Ægyptiorum solertiam in mansvefaciendis ad usum humanum animalibus. Eandem in mumiis Ægyptiacis patere. III. Ægyptios animalia, eorumqve partes ad medendum providè advocâsse. IV. Anatomen ab Ægyptiis seriò excultam; eamqve institutam fuisse ad scrutandas in corporibus mortuorum causas ægritudinum. Phthisin cordi adhærere non creditum Ægyptiis, sed phthiriasin, eoqve corruptum Plinii locum emendandum. Qvin & historiam ossium humanorum nusqvam rectiùs, qvàm in Ægypto traditam ævo Galeni.

I. In-

I. INtueri porrò libet, utrúmne Ægyptii veteres, ex animalium genere varia ad usus salutares, & deniqve ad medendum corpori humano sapienter, & sine magicâ vanitate advocaverint. Exundasse Ægyptum infinitis prope animalium speciebus nemo fortassis postulabit, ut demonstremus. Plena iis antiqvorum, & recentiorum monumenta. Ex multis prodeat oculatus testis *Strabo* l. XVII. *Pisces*, inqvit, *in Nilo permulti sunt ac diversi, qvi propriam qvandam & regioni convenientem formam habent: sed, maximè noti sunt oxyrynchus, & lepidotus, & lates, & alabes, & coracinus, & porcus, & phagrorius, qvem etiam phagrum vocant. Item silurus, & citharus, & thrissa, & mugil, ostreacea, dilychnus, physa, bos: item cochleæ ingentes, qvæ vocem ululatui similem edunt. Animalia quoqve sua habet, ichneumonem, & Ægyptiam aspidem, qvæ proprium qviddam habet, præter alias aliorum locorum: ea duplex est, altera dodrantalis, qvæ celeriùs interficit, altera ulnæ fere longitudine, ut & Nicander ait, qvi de serpentibus scripsit. Ex avibus & ibis, & accipiter Ægyptius, qvi mansvetior est iis, qvi alibi sunt, qvemadmodum & felis. Habent & corvum nocturnum peculiarem, nam apud nos aqvila magnitudine est, & grave canit: in Ægypto verò graculi magnitudine voce diversâ. Mansvetissima est ibis, magnitudine & figurâ ciconiæ persimilis: color duo genera facit: nam alterum totum est nigrum, alterum ciconiæ simile. Alexandriæ nullum non trivium eis plenum est, partim utiliter, partim inutiliter. Utiliter, qvatenus omnes serpentes, & omnes macelli, & fororum obsoniorum sordes colligit: inutiliter verò, qvia omnivora & immunda est, nec facilè à mundorum & alienorum contaminatione prohiberi potest.* Laudantur *Clementi Alexandrino* Pædag. l. II. attagenes Ægyptii, ut saporis delicatissimi; columbæ Ægyptiæ singulis annis pariunt duodecies, qvod & *Aristoteli* observatum, Hist. animal. l. VI. c. IV. *Bellonio* conspecti in Ægypto *bubali, cameli, arietes promissis caudis, oryges, hyænæ, ichnevmones, vulpanseres, capræ* ad stuporem auritæ; inter pisces *canthari, lupi, umbræ, synodontides, mugiles, rajæ, squatinæ, canicula, linæ, orbes, glanes*; inter aves *coturnices, hieraces, onocrotali, accipitres, milvi, ardeæ stellares, crex*; ex serpentum, phalangiorum-

rumqve genere *cerastæ*, *stelliones*, *viperæ*, *chamæleontes*, *tarantulæ*. *Ælianus* in Histor. Animal. tradit in Ægypto vivere *charadrios*, *aspides*, *cornices*, *corvos*, *hæmorrhoas*, *oryges*, *pagros*, *physas*, *scorpios*, etiam alatos, & duplici aculeo formidandos, *trochilos*, *cladaroryncbos*, *vultures*. De piscibus Ægyptiorum, eorundemqve fœturâ, qvædam curiosè attigit in Euterpe *Herodotus*. Mira qvondam hirundinum Ægyptiarum solertia fuit, si fidem debemus *Plinio* l. x. c. xxxiii, *In AEgypti Heracleotico ostio*, inqvit, *hirundines molem continuatione nidorum evaganti Nilo inexpugnabilem opponunt stadii ferè unius spatio: qvod humano opere perfici non posset. In eadem Ægypto juxta oppidum Copton insula est sacra Isidi, qvam ne laceret amnis idem, muniunt opere, incipientibus vernis diebus paleâ, & stramento rostrum ejus firmantes, continuatis per triduum noctibus tanto labore, ut multas in opere emori constet: ea militia illis cum anno redit semper.*

II. Sed his in medio relictis, commendanda meritò mansvetariorum Ægyptiorum industria in cicurandis bestiis, etiam ferocibus, de qvâ ita *Aristoteles* Hist. Animal. l. ix. c. i. *Qvod si*, inqvit, *cibi copia suppetat, haud scio an ne animalia, qvæ nunc metuunt, & ferociunt, inter se eant, mansuetéq; cùm inter se eunt, cum homine etiam agant. Manifestum hoc facit diligentia, & cura, qvam Ægyptii animantibus impendunt. Qvia enim apud ipsos cibo non carent, sed copiosè nutriuntur, vivunt invicem pacificè etiam efferatissima bestia, mansvescuntq; ob suum commodum; qvemadmodum locis quibusdam crocodilinum genus mansvetum sacerdoti se exhibet, propter curam nutrimenti.* Διὰ γὰρ ὠφελείας, inqvit, ἡμεροῦται, οἷον ἐνιαχοῦ τὸ τῶν κροκοδείλων γένος πρὸς τὸν ἱερέα διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς τροφῆς. Qvò autem usqve crocodilum mansvefaciant, ostenderit illud *Herodoti* in Euterpe: *Circa Thebas*, inqvit, *& Mœrios stagnum unum ex crocodilis alunt cicurem, & edoctum manu tractari, appendentes ejus auribus vel gemmas, vel fusiles ex auro inaures, & primoribus pedibus catenam innectentes.* &c. Et *Plutarchus* l. de solertiâ Animal: *Crocodili*, inqvit, *sacerdotum non modò vocem agnoscunt vocantium, seq; contrectari sinunt: sed etiam rictu diducto dentes manibus purgandos, & linteo tergendos prabent.*

Ita

Ita *ibidem* cicurem reddunt ad purgamenta macellorum devoranda, ut ex Strabone didicimus: Ita *ichnevmones* in morem canum Alexandriæ cicurari docet *Bellonius* Observ. l. II. c. XXII. Viditq; *hyænam odoriferam* adeo mansvetam Alexandriæ, qvemadmodum c. XX. testatur, *ut cum hominibus colludens, nasum illis, aures & labra sine noxâ morsu prehenderet.* Sed qvid de aspide? etiámne mansvetariis Ægyptiis parere didicit tam venenata bestia? de veneno primùm ejus ita *Galenus* l. de Theriacâ ad Pisonem. *At in magnâ*, inqvit, *Alexandriâ subinde sum contemplatus, qvàm celeriter perimerent aspides. Cùm enim aliqvem hac pœnæ lege damnatum humaniter, citoq; velunt occidere, adjicientes ipsius pectori feram, jubentesq; paululum obambulare, ita sine morâ hominem tollunt è medio.* Sed qvid prohibet hic Ægyptiæ qvoqve Reginæ curiositatem in ipso propemodum mortis articulo contemplari? Cleopatra illa erat, qvæ victo jam Antonio mori certa *Alexandriæ* [ut est apud *Plutarchum* in M. Antonio] *varia collegit genera venenorum lethalium, qvorum singula, ut periclitaretur, qvod minimum doloris sensum inferret, obtulit rerum capitalium custodiis. Ut animadvertit, qvæ lethum repræsentarent, ea mortem cum dolore maturare, leniora defici celeritate, transiit ad experiendum bestias. Aspiciebat cùm alia aliis admoveretur. Tractabat id qvotidie, atqve in omnibus pæne unicum invenit aspidis morsum citra contractionem membrorum, vel gemitum, gravem soporem & torporem inducere, cum faciei molli sudore & sensuum stupore facilè elangvescentium, & ægrè ferentium [sicut, qvi somno mersi alto sunt] se expergefieri & excitari.* Verùm enimvero & aspides in Ægypto ita subinde mansvescunt, ut cum infantibus pacificè viventes nihil illis detrimenti afferant, si verus est *Phylarchus* apud *Ælianum* de Animal l. XVII. c. V. Siluri, ex *Æliani* de Animal. l. XII. c. XXIX. in stagno qvodam Ægyptio aluntur cicures, objectoqve ad se nutriendos pane certatim subsultant.

Neqve tantùm docet *Ælianus* l. de Natur. Animal. IV. c. XLIV. *ichnevmones, crocodilos,* & *accipitres* in Ægypto blanditiis ita ciborum capi, cicurariqve, ut post semper mansvetissimi perdurent,

sed & l. VI. c. X. *Regnantibus Ptolemæis*, inqvit, *cynocephalos Ægyptii literas, & saltare, & tibiam inflare, ac pulsare citharam docuerunt.* Mitto *asteriam* avem, qvam facilè humanis moribus assvefaciunt Ægyptii, ex eodem *Æliano*; mitto ingeniosam, felicemqve Tentyritarum in eadem Ægypto audaciam, de qvâ *Ælianus* de nat. Animal. l. X. c. XXIV. *Tentyritæ Ægyptii*, inqvit, *qvâ parte comprehensibilis & expugnabilis sit crocodilus, præclarè intelligunt. Etenim ejus oculos, qvòd sint hebetes, planè sciunt opportunos esse ad vulnus accipiendum, atqve etiam ejusdem axillas, & ventrem commodè feriri posse. Igitur comprehendere eos soliti, tam studiosè iis infesto animo sunt, ut illic fluvius à crocodilis conqviescat.* Qvæ sagax notitia eò tandem, prope dixerim, temeritatis provexit Tentyritas, ut auctore *Plinio* l. VIII. c. XXV. *flumini innatent, dorsoq;* [crocodilorum] *eqvitantium modo impositi, hiantibus resupino capite ad morsum additâ in os clavâ, dextrâ ac lævâ tenentes extrema ejus, utrinqve ut frænis in terram agant captivos: ac voce etiam solâ territos cogant evomere recentia corpora ad sepulturam.* Fortassis qvædam hîc *Pliniana* majora sunt vero. Pæne tamen similia Romæ inter spectacula contigisse, advectis crocodilis viventibus, fatetur *Strabo* l. XVII. Id fateor, vidisse me in Italiâ nonnullos ita audacter manibus nudis tractâsse vivos serpentes, scorpionesqve etiam aculeis suis instructos, ut nostræ ancillæ lucios, aut percas. Certè neqve *occatio* Ægyptiorum ingeniosa, & simul impensis ferè vacua, neqve *pullities* eorundem, sagacitatem nationis, non magicen spirans, prætereunda hîc nobis. Occatores autem porcellos fecere jam olim Ægyptii; namq; super jactum jam in terram semen egere suum gregem, aliàs sibi magnopere fastiditum, qvi proterendo, conculcandoqve & glebas comminuit, & semen telluri ita altè impressit, ut ab insidiantibus avibus nesciret postea evelli, qvod *Herodotus* in Euterpe, & apud *Ælianum* de Nat. Animal. l. X. c. XVI. docuit *Eudoxus*. De pullitie *Diodorus* l. II. *Qvi aves*, inqvit, *& anseres nutriunt, præter earum, qvæ apud alios homines habentur, procreandi naturam, adeo illis indulgent, ut in numerum avium dictu mirabilem abeant. Non enim ovis incubant aves, sed ipsi Ægyp-*

Ægyptii ingenio, & naturali arte ex ovis præter cæterorum consvetudinem educunt fœtus. Sed de re jam notissimâ nihil hîc ego ampliùs, contentus adjecisse, Ægyptiorum solertiam non in vivis duntaxat animalibus ad usum convenientem traducendis eluxisse, sed & in mortuis, si qva ratio svadebat, conservandis; qvod ut ex tot mumiis hodieqve superstitibus liqvidò constat, ita & in aliis qvoq; animantibus non dissimilia tentâsse fidem fecerit vel illud *Plinii* l. VII. c. III. ubi postqvam docuisset ex *Trogo* septenos aliqvando infantes in *Ægypto* uno simul utero gigni, subjicit: *Claudius Cæsar scribit Hippocentaurum in Thessaliâ natum eodem die interiisse: & nos principatu ejus allatum illi ex Ægypto in melle vidimus.* Ita ego duos infantes cyclopes Parisiis vidi jam ultra viginti qvatuor annos in spiritu terebinthinæ conservatos apud Dn. *Tamponette.* Sed de humanis Ægyptiorum mumiis illud curiosum, qvòd non solùm mensis nepotum epulantium apponerentur, ex *Cicerone, Mela, Luciano, Silio*, sed & qvandoqve oppigneratæ suos ab infamiâ, & ære alieno liberarent, docente *Herodoto*, aliisq; Sub lingvis mumiarum aureas laminas invenit *Titus Livius Burrattinus*; in capitibus redimicula aurea, in digitis manuum, pedumqve inauratos ungves Vir illustris, Dn. *Henricus Rantzovius* nostras, oculatus mausoleorum Ægyptiorum testis deprehendit.

III. Reliqvum est, ut paucis contemplemur, anne providè usi sint animalibus Ægyptii ad medendum. Sanè, nihil videtur industria gens etiam hac parte omisisse, neqve difficulter inducor ad credendum, optima qvæqve Græcorum ex animalibus pharmaca emanâsse ex fonte hoc, sed injuriâ temporum periere libri, qvi id disertiùs faterentur. Interea, qvæ ex illo naufragio enatavere, vestigia illius veritatis sic satis produnt. Hîc nè qvis inventa Magica esse obtendat, agnoscunt initiò Ægyptii qvibus Magistris usi sint. Clysterum usum didicere, præmonstrante ibide, venæ sectionis utilitatem, præeunte hippopotamo, vomitionum, purgationumqve fructum, manifestante cane. Ita Plinius l. VIII. c. XXVI. & XXVII. *Hippopotamus*, inqvit, *in qvadam medendi parte etiam Ma-*

gister exstitit. Assiduâ namq́; satietate obesus exit in littus recentes harundinum cæsuras speculatum: atqve ubi acutissimam vidit stirpem, imprimens corpus, venam qvandam in crure vulnerat, atqve ita profluvio sanguinis morbidum aliàs corpus exonerat, & plagam limo rursus obducit. Simile qviddam & volucris in eadem Ægypto monstravit, qvæ vocatur ibis: rostri aduncitate per eam partem se perluens, qvâ reddi ciborum onera maximè salubre est. *Ælianus* l. v. de Animal. Nat. c. XLVI. *Canibus herbam natura ostendit, qvâ suis vulneribus medeantur. Iidem, si lumbricis vexentur, segetem herbescentem depasti eos excernunt. Qvum autem alterutrum ventrem exhaurire habent necesse, dicuntur herbam qvandam comedere, cujus vi partim vomendo, partim dejiciendâ alvo, qvicqvid in iis redundat, ejiciunt. Unde Ægyptios etiam syrmaïsmum, qvo utrumq́; ventrem expurgant, didicisse ferunt.* Ἐντεῦθεν καὶ τὸ συρμαΐζειν Αἰγυπτίους λέγουσι μαθεῖν. Sed & animalia ipsa, ipsorumqve partes in medicamenta apud Ægyptios commigrâsse docet *asyracus, cantharides, crocodilus, hippopotamus, scincus.* *Galenus* de simpl. med. facult. l. XI. c. XLVI. *Referunt autem,* inqvit, *& in Ægypti regionibus arefactum asyracum, qvem vocant,* [bestiolæ id nomen] *exhiberi iis, qvi à scorpio percussi sunt.* *Plinius* l. XXIX. c. IV. *Cossinum eqvitem Romanum, amicitiâ Neronis Principis notum, cùm is lichene correptus esset, vocatus ex Ægypto Medicus ob hanc valetudinem ejus à Cæsare, cùm cantharidum potum præparare voluisset, interemit. Verùm illitas prodesse non dubium est.* Neqve temeritas ejus Medici effecerit, ut non sæpe cum fructu alii usurpent, & jam tum usurpaverint. Narrat & idem *Plinius* l. XXVIII. c. VIII. Ægyptios consveviße adipe crocodili ægros suos perungere. De crocodilo terrestri minori ita ibidem: *Intestina ejus diligenter exqviruntur jucundo nidore farcta: crocodileam vocant, oculorum vitiis utilissimam, cum porri succo inunctis, & contra suffusiones vel caligines: illita qvoqve ex oleo cyprino molestias in facie enascentes tollit: ex aqvâ verò morbos omnes, qvorum natura serpit in facie, nitoremq́; reddit, lentigines tollit ac varos, omnesq́; maculas. Et contra comitiales morbos bibitur, ex aceto mulso binis obolis: apposita cietmenses.* Et mox: *Felle inun-*

inunctis oculis ex melle contra suffusiones, nihil utilius prædicant, Intestinis & reliquo corpore ejus suffiri vulvâ laborantes salutare tradunt: item velleribus circumdari vapore ejus infectis. Coris utriusque [crocodili] *cinis ex aceto illitus his partibus, quas secari opus sit, aut nidor cremati sensum omnem scalpelli aufert. Sanguis utriusque claritatem visûs inunctis donat, & cicatrices oculorum emendat. Corpus ipsum excepto capite, pedibusque elixum manditur ischiadicis e tussimque veterem sanat, præcipuè in pueris, item lumborum dolores. Habent & adipem, quo tactus pilus defluit: hic perunctos à crocodilis tuetur, instillaturque morsibus. Cor annexum in lanâ ovis nigræ, cui nullus alius color incursaverit, & primo partu genitæ quartanas abigere dicitur.* Vel ex hoc *Plinii* loco constiterit Ægyptios usum salium lixivorum perspectum habuisse, id enim quod corii crocodilini cineres hic præstant, sali eorundem lixivo debetur, sc. *partibus, quas secari opus sit, sensum omnem scalpelli auferunt.* De Hippopotamo Ægyptio *Plinius* l. XXVIII. c. VIII. *Hujus corii cinis cum aquâ illitus panos sanat: adeps frigidas febres: item fimum suffitu. Dentes è parte levâ dolores dentium, scarificatis gingivis. Pellis ejus è sinistra parte frontis in inguina adalligata Venerem inhibet: ejusdem cinis alopecias explet: testiculi drachma ex aquâ contra serpentes bibitur: sanguine pictores utuntur.* De stinco sive scinco *Plinius* l. VIII. c. XXV. *Similis crocodilo, sed minor etiam ichneumone est in Nilo natus scincus contra venena præcipuus antidotis: item ad inflammandam virorum Venerem.* Similia tradit *Dioscorides* l. II. c LXXI.

IV. Quin & primi hominum Ægyptii ad discendam ex Anatome naturam interiorem animalium industriam suam laudabili ausu contulere; primi hominum aperuere humana viscera ad morbos investigandos. Apud *Ælianum* l. de Natur. Animal. x. c. xxix. Tarichevtæ Ægyptii [οἱ ταῖς ταριχείαις τῶν ζώων ἐφεστῶτες] notavere in anatome ibidis cujusdam intestina ad cubitos XCVI. in longitudinē porrigi, quod nè cui in animali mirum videatur, nos hic nuperrimè in anatome junioris rangiferi intestina deprehendimus cubitorum LXXXVIII. Quid si autem & cubiti Ægyptii nostris minores? immò ex

modò ex breviusculis mumiarum ossibus id videtur confici. *Democritus* Ægyptiis innutritus palæstris chamæleontis membratim dissecti anatomen publicavit, in qvâ si remedia qvædam vanitatem superstitiosam redolentia notaverit l. XXVIII. c. VIII. *Plinius*, temporum id infelicitati attribuendum. Qvid si & inepti qvidam lacinias illas assuerint, ut à magni nominis Philosopho auctoritatem mutuarentur? De cerastis *Brodæus* Miscell. l. III. c. XI. *Qvi bestiam hanc*, inqvit, *discendi studio in Ægypto, & Africâ dissecuerunt, catulis gravidam offenderunt multoties.* Illud ex qvam antiqvo *Brodæus* hauserit scriptore, non liqvet. Sed & Athosim, antiqvissimum Ægypti Regem tradit *Manethos* apud *Eusebium Pamph.* in Chron. *artem medicam exercuisse, & libros conscripsisse Anatomicos.* Qvid ad hæc *Conringius? Sed hoc fortassis*, inqvit, *est fabulosum. Certè talis libri nusqvam alibi fit mentio: eoq; nec à nobis vel in laudem vel vituperium ejus dici qvicqvam potest.* Qvasi verò gravius qvicqvam in vituperium ejus dici posset, qvàm illud: *esse fortasse fabulosum?* Qvot libri fabulosi erunt, si ad condemnandum id satis sit, *ab alio non memorari?* Constat autem docente *Eusebio, Manethonem* ex archivis ista hausisse, non ex fæce. *Gellius* l. X. c. X. *Veteres Græcos*, inqvit, *annulum habuisse in digito accepimus sinistræ manus, qui minimo est proximus. Romanos qvoqve homines ajunt sic plerumq; annulis usitatos. Caussam esse hujus rei Apion in libris Ægyptiacis hanc dicit: qvòd insectis, apertisq; humanis corporibus, ut mos in Ægypto fuit, qvas Græci ἀνατομὰς appellant, repertum est, nervum qvendam tenuissimum ab eo uno digito, de quo diximus, ad cor hominis pergere ac pervenire: propterea non inscitum visum esse, eum potissimum digitum tali honore decorandum, qvi continens & qvasi connexus esse in principatu cordis videretur.* Apud *Macrobium* Saturn. l. VII. c. XIII. Disarius libris Anatomicorum [Ægyptiorum] consultis idem se tradit reperisse, adjicitqve ibidem *Horus* Sacerdotes Ægyptios ob eam caussam digitum hunc medicinalem odoribus illinire. Qvid hic Conringius? *Risum*, inqvit, *eam doctrinam potiùs mereri, qvàm confutationem vel tyronibus rei Anatomicæ est notum.* Fortassis tamen reperi-

reperitur secretior qvidam consensus inter digitum illum & cor, qvàm vulgo credi Anatomicorum tyronibus solet. De se testentur alii, ego cùm ungvem ejus digiti reseco, aliter omnino me affici sentio, qvàm cùm reliqvos. Idem plurimis contingere audio. Sed coecutiisse etiam aliqvando Ægyptios qvis dubitabit? cùm hodie mirum qvantum inane deprehendamus in Græcorum illâ Anatome. Ita facile fuit Græcis post Ægyptios aliqvid adjicere solidius, facile nostris hominibus post Græcos. Nihil simul inventum, & numeris omnibus absolutum fuit. Qvi autem existimat Sapientes Ægyptios cordi qvotannis ad annos L adscripsisse pondus drachmarum duarum, & post detraxisse ad annos iterum L, nimiæ credulitatis reus est; nec enim ulli dubium esse potest, omnis ætatis homines ad condituram ab ipsis apertos fuisse, adeoqve qvotidie similes ineptias oculorum sensu clarissimo refutatas. An forsan taricheutæ illi Alexandrini *Censorino* memorati, fuere vilissimi qvidam ex fæce popelli homunciones, qvibus atra qvandoqve candida esse persvaseris: Sacerdotes tale qvid vel per somnium credidisse, incredibile est. Qvod autem adstruit Conringius, *illam omnem ἀνατομὴν Ægyptiorum videri institutam in usum condiendorum cadaverum*, id verò disertissimis à *Plinio* confutatur verbis: *Tradunt*, inqvit, l. XIX. c. V. *& præcordiis necessarium hunc* [raphani] *succum: qvando phthiriasin cordi intus inhærentem non alio potuisse depelli compertum sit in Ægypto, Regibus corpora mortuorum ad scrutandos morbos insecantibus.* Conringius hîc cum aliis *phthisin* legit, & qvasi ita & scripserit diligentissimus *Plinius*, & tradiderint sapientes Ægyptiorum Reges, castigat. *Qvod refert Plinius*, inqvit, *ab Ægyptiis Regibus observatum, id non consentaneum vero esse, nobis cognitum est.* At nihil certius qvàm *Plinium* scripsisse *phthiriasin*, eandemq; fuisse Ægyptiorum sententiam. Qvid propriè cordi cum phthisi? at phthiriasi sæpe conflictatur. Noverat sane *Plinius* phthisicos acribus offendi, eoqve mel Atticum, resinam laricis, & cochleas Africanas iisdem commendat l. XXVIII. & l. XXX, eoqve docere hîc instituerat, per *phthiriasin* cordis, vermes

mes in sinubus cordis hærentes, qvibus enecandis, tollendisqve convenientissimè servit raphanus. Neqve vox phthiriasis displicuit *Plinio* alibi. Observati autem in corde vermes *Salio*, J. D. *Horstio*, *Majo*, M. A. *Severino*, *Schenckio*, *aliis*. Qvomodo autem illi vermes expellantur, præter auctoritatem magni *Dan. Sennerti*, [qvi in praxi Medicâ iis succum allii, raphani, & nasturtii opponit] luculentè evincet illud *Gabelchoveri* Centur. III. c. I. ubi de puellâ vermibus cordis afflictâ ita disserit: *Qvando generantur vermes sub corde, vel sub capsulâ cordis, & faciunt puncturas & dolores, & medicamenta dantur cordialia, sed nihil proficiunt, & æger moritur. Sed vera cura est talis: Recipe succi allii, raphani, & nasturtii, detur, & statim curabitur. Credo experto, qvia verum est. Ex MSSto Joannis Stockeri, illustris suo tempore Medici, experimentorum libro depromptum, cujus vestigiis volui insistere, & curatio, Deo laus bene successit, ita ut citò convaluerit, & jam optimè se habet in conjugio vivens aliqvot liberorum mater.* Qvid multa? ipse Dioscorides laudat oleum raphaninum ad phthiriases l. I. c. XLV. *Raphaninum oleum*, inqvit, *iis, qvi ex malâ valetudine phthiriases contraxere, convenit, scabritiasq́; cutis in capite emendat. Eo utuntur Ægyptii una cum obsoniis ipsum conqventes.* Ergo phthiriasin & internam, & externam curat raphanus, adeoqve laudem merentur Ægyptii Reges, qvi tam desperato alioqvin malo, tam nobile pharmacum sapientissimè opposuerunt; & vel solum hoc exemplum, ut ex ungve leonem æstimemus, non perfunctoria Ægyptiorum in Anatome & Medicinâ experimenta fuisse, sed utilissimè curiosa, liqvidò attestatur. Et qvàm opportunè scientiam suam Anatomicam vocaverint ad usum Ægyptii, vel ex illo *Aëtii* tetrab. IV. serm. IV. c. CIII. internoscere est: *Qvapropter visum est*, inqvit, *ut anteqvam exuberet nympha*, [qvod in qvibusdam contingit] *amputetur, tunc præcipuè, cùm nubiles virgines sunt elocandæ.* Mox adjicit modum, qvo Ægyptii amputationem illam sine noxâ perficiunt. Qvis hoc sine cognitione Anatomes præstitum arbitrabitur? Neqve ad molles tantùm humani corporis partes scrutandas artifice ferro processerunt Ægyptii, sed

sed ipsam ossium compagem, texturamqve omnibus, per id tempus, Græcis solertiùs expediere. Ecce confitentem *Galenum* de Admin. Anatom. l. 1. !* *Hoc autem sit opus tuum*, inqvit, *hoc studium ut non librorum modò lecturâ, verùm sedulâ etiam inspectione, fideq; oculatâ cujusq; ossis humani speciem accuratè perdiscas. Quod quidem Alexandriæ multò faciliùs facies, ubi Medici ossium disciplinam auditoribus ante oculos exponunt.* Et qvis dubitet ossium humanorum naturam jam ante conditam Alexandriam sapientibus Ægyptiorum probè explicatam fuisse? cùm rasuris capitum etiam puerilium singulare & lapidibus vix penetrabile robur calvariis suis induxerint, metumqve calvitii averterint, Persis hac parte hebescentibus, de qvo disertè in Thaliâ *Herodotus*.

Cap. VI.

I. Terram ipsam Ægyptiam, per solertiam gentis, deprehensam esse virium Medicarum. Inveniri in Ægypto salem, nitrum, aphronitrum, salem ammoniacum, alumen, sory, misy, paraetonium, rubricam, memphiten lapidem chirurgis expetitum, morochthum, nobilissima marmora, adamantes, carbunculos, amethystos, smaragdos, sardas, opalos, succina, topazia, senitas, corallia, obsidianum, cyanos, magnetes. II. Ægyptiis non defuisse vel metalla, & metallica, eaqve ab iis curiosè tractata, vel destillationum Chemicarum scientiam, in qvam rem exhibentur vasa qvædam Chemica antiqvi Zosimi.

I. RElIqvum est, ut mineralia, & lapides pretiosos Ægyptiorum, atqve metalla non contemplemur duntaxat, sed qvàm providè iisdem usi sint incolæ, pauló attentiùs exploremus. Initiò, ipsa omnium genitrix terra in Ægypto suis in medendo usibus non caruit, enimvero eâ hydropicos felici successu inungebant, ut est apud *Aëtium*, & *Galenum*. Et qvidem *Galenus* ita de simpl. med. fac. l. IX. c. II. *Illa terra, qvæ colitur, si pinguis, commoda est ad curationem earum omnium partium, qvæ desiccari poscunt: unde sanè eâ & Alexandriæ & per Ægyptum utuntur multi, suâ utiqve sponte ac judicio, multi verò etiam moniti somniis. Vidi enim Alexandriæ qvosdam aqvâ inter cutem laborantes, ac lienosos Ægyptiæ terræ luto utentes, qvi sibi suras, femora, cubitos, brachia, tergum, latera, pectusq; inungerent, ac perspicuè juvarentur. Eundem in modum & veteres phlegmonas, & laxa œdemata adjuvat lutum hoc. Novi siqvidem qvosdam, qvi ex immodicâ per hæmorrhoïdas evacuatione turgentes effecti ac tumidi, non obscurè fuere adjuti. Sed & qvidam diutinos, fixosq; parte qvapiam dolores perpessi luto hoc planè persanati sunt.* Agnoscit & *Dioscorides* parabil. l. I. *terram Ægyptiam pilos extergere.* Ita solertissima Ægyptiorum natio nullis pepercit laboribus, experimentisqve, ut salutaribus inventis secula bearet. Miscuerit se aliqvando superstitio, qvis neget? ea tamen non efficiet, ut non agat terra vi naturali. Crudior ad fodinas terræ Lemniæ spectata ibidem *Galeno* Græca vanitas, associata malè natis ceremoniis, & sigillo Dianæ, & illâ tamen fructuosè, missis ceremoniarum ineptiis, utuntur hodieqve Medentes. Sed ad mineralia, qvæ produxit Ægyptia tellus, lapidesqve festinandum. In iis primùm se offert illud ciborum omnium condimentum optimum sal, de qvo *Herodotus* Melpomen. *In supercilio soli à Thebis Ægyptiis ad columnas Herculis ferme decem dierum itinere grandes jucundi salis grumi existunt. Plinius* l. XXXI. c. VII. *Circa Memphim extrahunt lacu salem, dein sole siccant.* Et mox: *Fit tamen & in Cretâ sal sine riguis, in salinas mare infundentibus, & circa Ægyptum, ipso mari influente in locum (ut credo) Nilo succosum: fit & è puteis in salinas ingestis.* De nitro fidem fecerint illa

illa *Strabonis* l. XVII. *Ultrà Memphim sunt nitri fodinæ duæ, quæ nitrum ferunt plurimum, atque inde dictus est Nomos Nitriotis.* Laudatur & aphronitron Ægyptium *Dioscoridi* l. v. c. CXXXI. Sed qvis salem Ammoniacum ibi reperiet? succurret *Athenæus* Dipnos. l. II. c. XXIX. *Dinon*, inqvit, *in Persicâ commentatione narrat salem Ammoniacum ex Ægypto mitti ad Regem, & aqvam ex Nilo.* Sed & idem ex *Plinii* l. XXXI. c. VII. colligas, licet. Alumen Ægyptium probatissimæ notæ fuisse ex *Plinii* l. XXXV. c. XV. colligimus: *Laudatissimum*, inqvit, *alumen in Ægypto*, [est] *proximum in Melo. Dioscorides* l. v. c. CXXIII. *Omne propemodum aluminis genus in Ægypto, & in iisdem metallis invenitur, etiam alumen trichites.* Unde non mirum, qvòd *Herodotus* in Euterpe, tradat Amasin Ægypti Regem mille aluminis talenta donâsse iis, qvi templum Delphicum fortuito incendio haustum de novo moliebantur. Sed cur tum Amasis alumen? fortassis, ut copiosiùs inspersum muris iterata arceret incendia, qvod fieri Mithridatis exemplo didicimus. Sory Ægyptium commendatissimum esse constat ex *Dioscoridis* l. v. c. CXIX. de cujus viribus videatur ibidem *Anazarbeus.* Laudat & *Plinius* l. XXXIV. c. XII. adjicitqve, etiam olfactu qvibusdam vomitiones movere. Qvin & Ægyptium misy *eidem* l. v. c. CXVII laudatur, & accedere ad naturam chalcitidis [id est vitrioli] censetur. Stibium, si in Ægypto non nascitur, ignotum tamen genti esse neqvit, utpote Judæis finitimis familiare, qvod ex calliblepharo Jezabelis, & *Jobi* Keren-happuk liqvidò conficitur. Hæmatiten ob insignes vires in affectibus oculorum, difficultate urinæ, fluore muliebri, exscreatione sangvinis collaudat *Dioscorides* l. v. c. CXLIV, & nativum in Ægypto scribit inveniri. Et jam ante l. v. c. CXII. scripserat, rubricam fabrilem Ægyptiam, & Carthaginiensem optimas esse. Paratonium Ægyptium commendat *Plinius* l. XXXV. c. VI. Si rariores qværimus lapides, suppeditabit & Ægyptus tum lapidem Memphiten, tum morochthum; *Memphites*, inqvit *Dioscorides* l. v. c. CLVIII. *lapis in Ægypto juxta Memphim invenitur, calculorum magnitudine, pinguis & versicolor. Hunc tradunt trito & illito partes, quæ urendæ, & secanda*

canda sunt, citra periculum ita obstupescere, ut non sentiant cruciatum. Morochthus autem ex *ejusdem* l. v. c. CLII. *in Ægypto nascitur, linteis dealbandis eo utuntur linteones. Convenit & sangvinem exscreantibus, cœliacis, & vesica dolore vexatis,* &c. Non attingam nunc othonnam, Ægyptium lapidem, de qvo *Dioscorides* l. II. c. CCXIII. Nec à marmoribus indigenis nuda Ægyptus. Ut taceam enim ex monte, qvi Ægyptum & Arabiam disterminat, excisa fuisse saxa ad pyramides, qvæ ad Memphim visuntur, exstruendas juxta *Herodoti* Evterpen, certè neqve defuit Ægypto Augustum, Tiberium, & Memphites marmor, nec porphyrites, nec alabastrites, nec Syenites, nec basaltes, & qvis potest enumerare universa? In hanc rem *Plinius* l. XXXVI. c. VII. *Augustum marmor* [in Ægypto Augusti principatu inventum] *undatim crispum in vertices, Tiberium sparsim convolutâ canitie. Vocatur & Memphites* [marmor] *à loco gemmantis naturæ; hujus usus conteri, & iis, qvæ urenda sint, aut secanda, ex aceto illini: obstupescit ita corpus, nec sentit cruciatum. Rubet Porphyrites in eadem Ægypto: ex eo candidis intervenientibus punctis, leucostictos vocatur, qvantislibet molibus cadendis sufficiunt lapicadinæ.* Et mox: *Invenit eadem Ægyptus in Æthiopia, qvem vocant, basalten, ferrei coloris atqve duritiæ, unde & nomen ei dedit. Nunqvam hic major repertus, qvàm in templo Pacis ab Imperatore Vespasiano Augusto dicatus: argumento Nili XVI liberis circa ludentibus, per qvos totidem cubiti summi incrementi augentis se amnis intelliguntur. Non absimilis narratur in Thebis delubro Serapis, ut putant, Memnonis statuæ dicatus: qvem qvotidiano solis ortu contactum radiis crepare dicunt.* Ut admirari hic subeat solertiam Ægyptiorum, utentium tam ingeniosè etiam durissimis marmoribus. De alabastrite *Plinius* l. XXXVI. c. VIII. *Hunc aliqvi lapidem alabastritem vocant, qvem cavant ad vasa unguentaria, qvoniam optimè servare incorrupta dicitur: idem & ustus emplastris convenit. Nascitur circa Thebas Ægyptias, & Damascum Syriæ.* Postea: *Thebaicus intertinctus aureis guttis invenitur in Africæ parte Ægypto adscripta, coticulis ad terenda collyria, qvadam utilitate naturali conveniens. Circa Syenen verò Thebaidis Syenites, qvem antea pyrrhopœci-*

pœcilon vocabant: trabes ex eo fecere Reges qvodam certamine obeliscos vocantes, solis Numini sacratos, &c. Ex hoc pyrrhopœcilo, sive basanite ad medicinam jam olim mortaria in Ægypto conficiebantur, ex *Plinii* l. xxxvi. c. xxii. *Dioscor.* l. v. c. clii. & *Galen.* l. i. de Antidot. Unde & pharmacopolia Romana, Neapolitana, Veneta iisdem hodieqve superbiunt. Estqve hic ipse lapis, unde constant mortaria, & obelisci antiqvorum, *porphyrites*, Italis nunc *granito*. Qvod genus mortarium, ex urbe Româ in patriam mecum pervexi. Fuere tamen & alia antiqvorum mortaria ex marmore nigro, de qvibus *Strabo* l. xvii. *Plinius* l. xxxvi. c. xvii. *Theophrastus auctor est, & translucidos lapides in Ægypto inveniri* [servandis mortuorum corporibus aptos] *qvos ophitæ similes ait: qvod fortassis tum fuerit, qvoniam & ii defiunt, & novi reperiuntur. Aromatites*, ex Plinii l. xxxvii. c. x. *& in Ægypto gigni traditur circa Philas, ubi lapidosa & myrrhæ coloris & odoris, ob hoc Reginis freqventata. Balanitæ genera duo habent, subvirides, & Corinthii æris similitudine: illa Copto, hæc ex Troglodyticâ venient, medias secante flammeâ venâ. Coptos & Batrachitas mittit: unam ranæ similem colore: alteram ebori.* Post: *Cissites circa Copton nascitur candida, & videtur intus habere partum, qvi sentiatur etiam strepitu.* Tandem: *Phloginos, qvam & chrysiten vocant, ochreæ Atticæ assimilata invenitur in Ægypto.* Antea eodem capite scripserat: *Thebis Ægyptiis reperta* [achatæ] *carent rubentibus venis, & albis: & hæ qvoqve contra scorpiones valida.* Succedunt his nobiliores gemmæ natalibus Ægyptiis illustres. Adamantes, si in ipsâ non nascebantur Ægypto, certè tamen effodiebantur inter delubrum Mercurii, atqve insulam Meroën, hoc est, ad procursum Nili in Ægyptum tendentis, de qvo certos nos esse jubet *Plinius* l. xxxvii. c. iv. Amethysti & in Ægypto nascuntur monente *Plinio* l. xxxvii. c. ix. Carbunculos circa Thebas Ægyptias inveniri, & Sardas circa Ægyptum auctor est idem *Plinius* l. xxxvii. c. vii. Carbunculos excellentes in Ægypto ad Catadupos collocat *Theophrastus* l. de lapid. Opali & in Ægypto nasci traduntur, auctore *Plinio* l. xxxvii. c. vi. De smaragdis Ægyptiis plures auctores consentiunt;

Scythicorum, Ægyptiorumq́ smaragdorum duritia tanta est, ut neqveant vulnerari, referente *Plinio* l. xxxvii. c. v. qvi ibidem, *erui smaragdos* tradit *circa Copton oppidum Thebaidis in collibus & cautibus.* Nihil nunc adjiciam de colosséo Serapi è smaragdo novem cubitorum, in labyrintho Ægypti qvondam spectato, secundum Apionem Plistonicen; nihil adjiciam de smaragdis, & aliis pretiosis lapidibus, in isthmo ad Copton repertis, juxta *Strabonem* l. xvii: nihil de smaragdinis Æthiopiæ fodinis, de qvibus inter Æthiopas, & Ægyptios disceptatum olim gravissimè, qvod ex *Heliodori* Æthiopicis compertum: nihil de smaragdinis animalibus *Clementi Alex.* l. v. strom. laudatis. Sed nec smaragdorum vires ad recreandos oculos ignotæ antiqvis fuere, admonente *Plinio*. Si liceat *succinum* inter gemmas referre, etiam illud in Ægypto qvondam natalem invenerit locum, si verus *Niceas*, qvi teste *Plinio* l. xxxvii. c. ii. succinum & in Ægypto nasci scripsit, & ibi *Sacal* vocari. Topazion circa Thebaidis Alabastrum oppidum nasci tradidit Plinius l. xxxvii. c. viii. Nascebatur & qvondam in Ophiode insulâ freqventissimè, ubi Ægyptii Reges magnam hominum multitudinem mercede conductam in excubiis detinebant ad lapidum horum collectionem, & custodiam, observante l. xvi. Strabone. *Nec gemmarum ulla est liqvidior* [qvàm pæderos] *capiti jucunda, svavis & oculis: laudatissima est in Indis, apud qvos argenon vocatur: proxima apud Ægyptios, ubi semites*, verba sunt *Plinii* l. xxxvii. c. ix. Corallia antiqvis Ægyptiis notissima fuisse vel id indicio esse videtur, qvòd tum *Orpheus* Ægyptiâ sapientiâ imbutus de eorum viribus disertè commentatus sit, tum qvòd in mari mediterraneo, [& hoc Ægyptum alluit] copiosissimè nascantur. Sed [ut pantarbam Calasiridis Ægyptii transeam] qvid de Obsidiano? eloqvatur rem *Plinius* libr. xxxvi. c. xxvi. *In genere vitri & Obsidiana numerantur, ad similitudinem lapidis, qvem in Æthiopiâ invenit Obsidius, nigerrimi coloris, aliqvando & translucidi, crassiore visu, atqve in speculis parietum pro imagine umbras reddente: gemmas multi ex eo faciunt: vidimusq́ & solidas imagines Divi Augusti, capti materiâ hujus crassitudinis: dicavitq́ ipse pro miraculo in templo*

Con-

Concordiæ Obsidianos qvatuor elephantos. Remisit & Tiberius Cæsar Heliopolitarum ceremoniis repertam ibi in hereditate ejus, qvi præfuerat Ægypto, Obsidianam imaginem Menelai: ex qvo apparet antiqvior materiæ origo, nunc vitri similitudine interpolata. Et mox: *Fit & tinctura ex genere Obsidiani ad escaria vasa, & totum rubens vitrum, atqve non translucens, hæmatinon appellatum: Fit & album, & murrhinum, aut hyacinthos, sapphirosq́ imitatum, & omnibus aliis coloribus: nec est alia nunc materia seqvacior, aut etiam picturæ accommodatior.* Ex qvibus duo colligimus, & antiqvissimum Obsidianum in Ægypto inventum, & ex eo artifice dextrâ varias paratas tincturas; qvam tincturarum ingeniosam solertiam in Ægypto apud summos viros jam olim natam esse ex aliâ itidem gemmâ existimare licet. Ea est cyanos, de qva ita *Plinius* l. XXXVII. c. IX. *Reddetur & per se cyanos accommodatâ gratiâ è paulò ante damnato colore cæruleo: optima Scythica, deinde Cypria, postremo Ægyptia. Adulteratur maxime tincturâ, idq́ in gloriâ Regis Ægyptii ascribitur, qvi primus eam tinxit.* Sed rectiùs ipse *Theophrastus* [unde hæc transtulisse videtur *Plinius*] libr. de lapidibus: Καὶ κυανὸς, inqvit, ὁ μὲν αὐτοφυής· ὁ δὲ σκευαστὸς, ὥσπερ ἐν Αἰγύπτῳ· γένη δὲ κυανοῦ τρία: ὁ Αἰγύπτιος, καὶ σκύθης, καὶ τρίτος ὁ κύπριος. βέλτιστος δ' ὁ Αἰγύπτιος εἰς τὰ ἄκρατα λειώματα· ὁ δὲ σκύθης εἰς τὰ ὑδαρέστερα· σκευαστὸς δ' ὁ Αἰγύπτιος· καὶ οἱ γράφοντες τὰ περὶ τοὺς βασιλεῖς, καὶ τοῦτο γράφουσι, τίς πρῶτος βασιλεὺς ἐποίησε τεχνητὸν κυανὸν, μιμησάμενος τὸν αὐτοφυῆ. Utqve certum sit, cyanum legitimè præparatam vitro elegantissimam imprimere tincturam, alia tamen præsto sunt argumenta, qvæ doceant, in tincturis olim præparandis versatos Ægyptios. *Seneca* ep. XC. docet *invenisse Democritum* [à qvibus ille disceret, nisi à notis longâ familiaritate Ægyptiis?] *qvemadmodum ebur molliretur, qvemadmodum decoctus calculus in smaragdum converteretur.* Qvin & calices illi *allassontes* varissimi artificii, Adriano Imperatori à sacerdote Alexandrino donati [de qvibus *Vopiscus*] facilè ostenderint, qvid potuerit in hoc genere tincturarum ingeniosissima Ægyptiorum natio. Ita industriæ accommodant se omnia, & in ipsâ terrâ Ægypto inventa qværentibus singularis γνη-

ναλι-

ὑαλίνης referente *Strabone* l. XVI. Tandem mirificissimus ille lapidum magnes largâ copiâ in Ægypto producitur, si *Brasavolo* debetur fides. Cumqve ad manum esset jam olim Alexandriæ Dinocrati, ausus rem est naturâ & fortunâ suâ majorem; de qvâ *Plinius* l. XXXIV. c. XIV. *Eodem lapide* [magnete] *Dinocrates* [Salmasius *Dinochares*] *architectus Alexandriæ Arsinoës templum concamerare inchoaverat, ut in eo simulacrum ejus è ferro pendere in aëre videretur: intercessit mors & ipsius, & Ptolemei, qvi id sorori suæ jusserat fieri.* Qvò & respexisse *Ausonium* Idyll. III. & *Augustinum* l. III. de Civit. DEI c. VI. credibile. Sed non succedere istiusmodi tentamenta satis liqvet; nec in Mahometis monimento tale qvicqvam deprehendunt peregrinatores, utcunqve recepta illa jam diu in publicum duravit persvasio.

II. Sed vocant jam demum Ægyptia metalla, qvibus, si minus fœta qvondam Ægyptus fuerit, existimandum in humili provinciâ, [ut est nobilior Ægypti pars humilis, & Nilo se ultra ripas evolvente, aqvis restagnans] metalla parciùs enasci. Qvâ parte tamen in montosa & ardua surrexit, neqve his se divitiis à benignâ matre naturâ fraudatam ostendit. In hanc rem *Diodorus Siculus* l. III. *In confiniis*, inqvit, *Ægypti, vicinæq; Arabiæ, & Æthiopiæ locus qvidam magnis aurifodinis abundat, ubi plurimum qvidem metalli nobilis eruitur, sed multâ qvoqve ærumnâ, & impensis.* Adjicit, homines miserandæ sortis, & compedibus vinctos ad aliqvot myriadas illic laborare, totamqve auri eliciendi ex comminutis illis saxis methodum clarè oculis exponit, tandem in hæc desinens: *ἡ μὲν ἦν τῶν μετάλλων τούτων εὕρεσις ἀρχαία παντελῶς ἐστιν, ὡς ἂν ὑπὸ τῶν παλαιῶν βασιλέων καταδειχθεῖσα.* Ut agnoscamus, ipsos Ægyptiorum Reges [qvos ante cœruleum factitium commentos esse audiimus] metallorum olim naturæ pervestigandæ manus admovisse. Præter has fodinas non temere deprehendemus Ægyptiis ullas certas in usu fuisse; *χρυσωρυχεῖα* in Thebaide nulla, sed officinas tantùm aurarias laudat *Diodorus*. Sed de his jam ante prolixiùs cap. de *Hermete*. Argentum vivum utcunqve forsan Ægyptia tellus non profuderit,

derit, ex vicinæ tamen Æthiopiæ metallis non difficile fuit emercari, tradente, apud *Plinium* l. XXXIII. c. VII. *Hermogene*, in Æthiopiâ minium nasci, qvod antiqvorum minium, sive cinnabari, vomicam esse hydrargyri nemo hodie ignorat. Plumbi usu, stanniqve [rectiùs, plumbi candidi] non caruisse Ægyptios, vel ex eo constat, qvòd in aurariis illis *Agatharchidi* etiam laudatis metallis ad extremos Ægypti limites admiscerent tritæ mineræ operarii ἀνάλογον μολίβδου βῶλον, καὶ χόνδρους ἁλῶν, ἔτι δὲ βραχὺ κασσιτέρου, qvæ verba sunt cultissimi scriptoris *Diodori*. Æs ustum terebant olim Ægyptii in coticulis ad collyria, & ulcera oculorum, docente *Plinio* l. XXXIV. c. X. Æreas imagines minutas mumiis suis includebant, qvæ hodieqve sæpe ibi reperiuntur, à putredine corpora præservaturæ, ut ex *Plutarcho*, & *Macrobio* colligimus. Sed fac, Ægyptios metallorum omnium fodinis destitutos fuisse, nihil tamen facilius, qvàm ex finitimâ Æthiopiâ eadem advocare, ut terrâ rupibus inhorrescente, & metallorum varii generis, ut ex *Strabone* liqvidò constat, feraci. Et cur non inde metalla? cùm ex vicinâ Arabiâ, aliisq; circumjectis provinciis jam olim receperint thymiamata, resinam, stactenq;, ut vel ex *Genes. Mosaicâ* c. XXXVII. notamus. Qvàm autem his lapidibus, metallisqve, undecunqve demum invectis ingeniosè usi sint Ægyptii, non attinet fortassis hic uberiùs perseqvi in eâ scriptorum luce. Plenus iis *Herodotus*, *Diodorus*, *Strabo*, *Plinius*, *Marcellinus*, plena hodieqve urbs Roma, tot admirandis obeliscis, marmoribus, statuis, prophyretico Bacchi [qvod vocant] sepulcro, aliis, artificem Ægyptiorum dextram, & impensas non formidantem latè ostentans. Non attingam hîc tot alia solertiæ Ægyptiæ monimenta, tot pyramides, labyrinthum, delubra, sphinges, & cætera robustæ sagacitatis argumenta, qvibus recensendis cùm immorantur Graji, Latiniqve, vix à stupore sibi temperant, cùm æqvari illa mortalium aliorum ingenio, manuqve desperent. Prudenter sanè Ægyptii lapidum alios procurandæ humani corporis sanitati accommodàrunt, ut partim superiùs ostensum, partim l. II. ostendetur, alios propagandæ in ultima secula nomi-

nis sui celebritati. Potissima autem & antiqvissima in Ægypto palæstra λιθουργῶν Panopolis, ut ex *Strabonis* l. XVII. observamus, ex qvâ haud dubiè illustres illi statuarii prodiere, Græcorum Magistri. Neqve enim ista Græci suo debent ingenio, sed peregrinationibus Ægyptiacis. De qvo *Diodorus*: *Constat*, inqvit, *omnes quantivis pretii ἀγαλματοποιοὺς Ægyptum freqventâsse, & inter alios Teraclem, & Theodorum, qvi Samiis illud Apollinis Pythii simulacrum perfecere.* Nec impari dexteritate versatos fuisse in metallicis, vel ex hoc *Pliniano* l. XXXIII. c. IX. admonemur: *Tingit & Ægyptus*, inqvit, *argentum, ut in vasis Anubem suum spectet, pingitq́, non cœlat argentum.* Et *Heliodorus* Æthiop. l. III. *Chariclea ad pectus erant serpentes aurei, colore cærulei, aurum enim ab arte denigrabatur, ut asperitatem, & varietatem sqvammæ nigrum fulvo mixtum repræsentaret.* Erat autem Chariclea filia prophetæ Ægyptii. Ex qvibus patet, encausticen qvoqve metallicam [qvæ hodie ab amausis amalleren vocatur] ex Ægyptiorum cerebro profluxisse. Nam ad procurandam sanitatem metallicis usos nemo inficiabitur eorum, qvi vel solum excusserit *Galenum*, qvod utcunqve pluribus liceret, uno hic atqve altero duntaxat illustrabitur testimonio. *Galenus* de compos. medicam. per gener. l. V. c. I. medicamentum proponit, Isis appellatum, & vulneribus venenis, fracturis, fistulis utile, qvod recipit præter terebinthinam, *sqvammam æris rubri, æruginem rasam, salem ammoniacum, alumen ustum*, &c. adjicitqve, vocari etiam hanc compositionem *Hermonis sacri Scribæ*, & mox, *ex adytis templi Vulcani in Ægypto* profectam. Postea: *Ex dictamno*, inqvit, *emplastrum conficitur, sacrum appellant, dicentes & hanc scripturam in Vulcani templo juxta Memphim inventam esse; facit ad recentia cruenta ulcera, nervorum præcisiones, carbunculos, tela educit, sistit oculorum fluores, tollit dolorem capitis, necat feras reptiles suffitu.* Si qvis autem spectet ingredientia inveniet ibi inter alia, *argenti spumam, æruginem rasilem, æs ustum.* Iterum Galenus de compos. med. per gen. l. V. c. V. adducit emplastum Ægyptium à *Damocrate* descriptum, qvod recipit *lithargyrium, æruginem, æs ustum, diphrygem.* Et libro

libro proximo, c. v. commendat Ægyptium emplastrum ad omne genus vulneris, in qvo operantur *ærugo, argenti spuma*, galbanum, &c. De ære Plinius l. XXXIV. c. X. *Hulcera qvoqve oculorum cum lacte sanat, idq; Ægyptii collyrii modo terunt in coticulis; facit & vomitiones è melle sumptum.* Sed & passim l. VI. agit *Galenus* de emplastris Ægyptiacis, ut agnoscamus ex his, aliisqve, materiam medicam maximâ sui parte ab Ægyptiis ad Græcos derivatam, nec futurum adeo, ut Hellas sibi magnopere placeret inventis suis medicis, si antiqva Thebæorum, Memphiticorum, & Alexandrinorum adyta in posteritatis emolumentum hodie patescerent. Et qvis dubitet ungventum illud nobile magorum ex auro apyro, de qvo *Plinius* l. XXI. c. XI. ex Ægyptiorum fontibus profluxisse. Atqve utinam exstaret vel *Democritus*, vel *Apion Plistonices*, qvi inter alia Ægyptia etiam de Medicinâ metallicâ scripsit tradente *Plinio*. Justa itidem suspicio est, per contumacem illam Sacerdotum Ægyptiorum taciturnitatem plurima Chemica in adytis illis conservata periisse, de qvo pluribus actum cap. de *Hermete*, nè actum agamus, hîc non repetenda. An autem vulgata illa Chemia, qvæ in triviis hodie docetur, Ægyptiis antiqvis eo modo, qvo nobis, usurpata fuerit, non facile definierim in illâ monimentorum veterum penuriâ, μεταλλουργικὴν autem, hoc est, secretiorem illam, & utiliorem, non ignotam fuisse, videor mihi jam ante satis ostendisse. Sed nec vulgatiorem ignotam ipsis planè dixero, cùm videam æs ustum, æruginem, alumen ustum, diphrygem, misy, sory, salia in cineribus latentia, curiosam encausticen, alia ministerium ignis sollicitum reqvirentia iisdem innotuisse; de solâ destillationum arte res forsan longioris subsellii est, sed nec iis hanc detrahendam existimo, vel ob eam causam, qvòd videam omnes, qvi ad manus meas pervenere, Scriptores antiqvitatis illius Ægyptiæ arcanioris, postulare, ut si qvis in sacrâ arte [i. e. Chemicâ] successum sibi polliceri velit, τὰ σώματα efficiat ἀσώματα, id enimvero fieri neqvit, sine ope alembici, aut instrumenti, qvod alembico respondet, nisi enim sit, qvod corpuscula assurgentia excipiat, ἀσώματα illa in

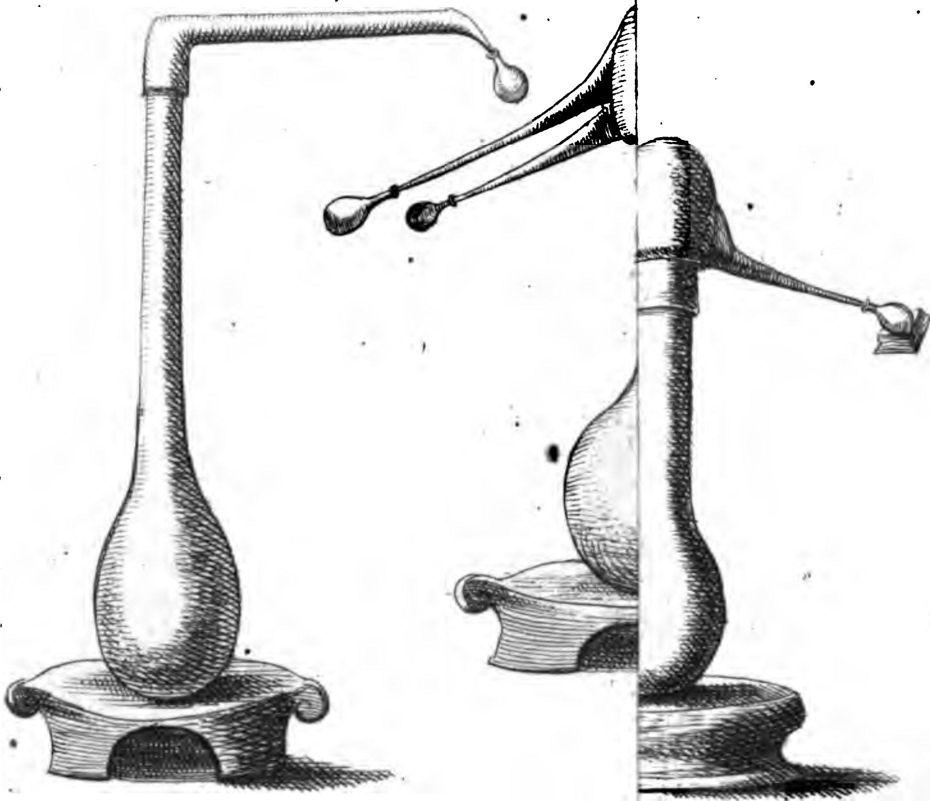
auras evolabunt. Atqve id si in sicciori fumo sciere Ægyptii, cur in vapore idem ignoraverint, causa nulla obduci potest, præsertim in gente emunctæ naris, & sensûs acerrimi. Et qvid plura moramur? Unus *Zosimus Panopolites* libro περὶ ὀργάνων καὶ καμίνων lucu- lentè ob oculos nobis sistit antiqvorum illa vasa destillationibus accommodata; postqvam enim jussisset candidatos artis id agere, ut ipsis ad manus esset βῖκος ὑέλινος, σωλῆν ὀστράκινος, λοπὰς καὶ ἄγγος στενόστομον, mandâssetqve ἐπὶ ἄκρα τῶν σωλήνων βίκους ὑέλους μεγάλους παχεῖς ἐπιθεῖναι, ἵνα μὴ ῥαγῶσιν ἀπὸ τῆς θέρμης τοῦ ὕδατος, tandem, ut clariùs sese explicet, ipsas vasorum figuras appingit, qvarum nonnullas licet rudiori manu exaratas ex Bibliotheca Regis Christianissimi, & illâ D. Marci Venetiis, libuit hîc in gratiam curiosorum adjicere.

Figuræ vitrorum qvorundam destillatoriorum Ægyptiis olim usurpatorum, ex *Zosimo*.

Cap. VII.

I. Ægyptios Sacerdotes non tantùm Medicinam invenisse, sed & in propriis corporibus diutissimè, & saluberrimè vivendo, perfectionem inventi sui demonstrâsse. II. Illud κινεῖν Ægyptiorum post qvartum morbi diem, immeritò à Conringio taxari. III. Ægyptios opportunè usos vomitione, & clysmatis. IV. Nec dubitandum, qvin & medicamentis Chemicis. V. Pamphili ineptias à Conringio per errorem attribui Ægyptiis. VI. Ex Apione allata non certò tangere Ægyptios.

VII.

Ægypto vivere [illegible] experientissimi Medici, cum singuli, & ii

VII.

VII. Kyrannidum librum hodiernum Ægyptii Auctoris non esse, nec Doli Mendesii scripta fuisse Magica. VIII. Orphea, & antiqvos plures Magiæ sceleratæ à Conringio non satis prudenter accusari. IX. Non Platonem ab Ægyptiis curatum fuisse, sed Euripidem, & qvidem ex legibus artis Medicæ. X. Nec vanam apparere, nec Magicam icteri curam per charadrium. XI. Qvid de Jachene, & Nechepso censendum. XII. Qvid de Isidis pharmaco, & incubationibus; item Hippocratis gestis in æde Æsculapii. XIII. Medicinam Ægyptiam adhuc vigere, superstitione omni depositâ. XIV. Plura de Ægyptiorum sapientiâ medicâ.

I. HActenus ὕλην ἰατρικὴν Ægyptiorum potissimum inspeximus, qvantum per triste illud incendium Alexandrinum, monimentorumqve antiqvæ Helladis, & Latii ingenuitatem licuit, nunc intuendum, an illas Floræ delitias, animalium partes, tellurisqve interioris opes sapienter ad usum corpori humano salutarem accommodârint. Qvanqvam autem de eo dubitare non sinat cognita jam ex ante memoratis Ægyptiorum solertia, non erit tamen supervacuum, ad alios qvoqve illorum temporum provocare testes, ut veritas undiqvaqve inconcussa persistat. Ab *Herodoto* ergo ducemus exordia. *Jam verò*, inqvit in Euterpe, *apud Ægyptios Medicina hunc in modum distributa est, ut singulorum morborum sint Medici, non plurium. Itaqve omnia referta sunt Medicis. Alii enim sunt oculorum, alii capitis, alii dentium, alii partium alvi, nonnulli morborum occultorum.* Ex hoc fonte non potuere non in Ægypto vivere omnium experientissimi Medici, cùm singuli, & ii

ſagaces totam vitam in unicâ morbi ſpecie cognoſcendâ & emendandâ conſumerent. *Iſocrates* in laud. Buſir. *Sacerdotes Ægyptii igitur*, inqvit, *his uſi commoditatibus, ad corpora curanda Medicinam invenerunt, non eam, qvæ periculoſis medicamentis utitur, ſed eam, qvæ, cùm æqvè tutò ſumi poſſit, atqve cibi qvotidiani, tantas habet utilitates, ut nemo neget eos & ſaluberrimis eſſe corporibus, & vivere diutiſſimè.* His adjungenda illa *Diodori Siculi*: *Morbos ut antevertant, clyſteribus & potabilibus qvibusdam purgamentis, jejuniisq́; & vomitu corpora medicantur, idq́; vel in dies ſingulos repetunt, vel triduum aut qvatriduum interponunt. In omnis enim nutrimenti digeſtione majorem partem eſſe ſuperfluam, & hinc morbos creari, ideoq́; curationem jam memoratam, qvâ principia morbi tolluntur, ad recuperandam ſanitatem conferre plurimùm affirmant.* Et mox: *Medici annonam ex publico accipiunt, & medicinam ex lege ſcriptâ, per multos ab antiqvo Medicos illuſtres concinnatam applicant, ſi leges, qvas ſacri codicis lectio tradit, ſecuti, ægroto ſanitatem reddere neqveant, culpâ vacant, & indemnes abeunt. Sin contra præſcriptum agant, capitis judicium ſubeunt. Nam medendi rationem longo temporis uſu obſervatam & ab optimis artificibus ordinatam, paucos ingenio ac ſolertiâ ſuperaturos legiſlator cenſuit.* *Heliodoro* Æthiop. l. III. excellere dicuntur Sacerdotes Ægyptii in arte medicâ. Tandem non ab re fuerit *Amm. Marcellinum* audire, l. XXII. *Medicinæ autem*, inqvit, *cujus in hac vitâ noſtrâ nec parcâ, nec ſobriâ, deſiderantur adminicula crebra, ita ſtudia augentur indies, ut licet opus ipſum redoleat, pro omni tamen experimento ſufficiat, ſi Alexandriæ ſe dixerit eruditum.*

II. Hic *Conringius* l. I. c. XI. *Multum vereor*, inqvit, *nè ars Medica Ægyptiorum à perfectione plurimùm abfuerit. Inter leges illas indubiè fuit illa, cujus meminit Ariſtoteles* l. III. Polit. c. XI. edit. Giph. Ἐν Αἰγύπτῳ μετὰ τὴν τετραήμερον κινεῖν ἔξεστι τοῖς ἰατροῖς, ἐὰν δὲ πρότερον ἐπὶ τῷ αὐτοῦ κινδύνῳ. *Utitur autem illâ Ariſtoteles tanqvam exemplo, qvo probetur ineptum eſſe conatum omnia legibus definiendi. Ipſa verò etiam lex laborat, ſive de venâ ſecanda, ſive de corpore per pharmacum evacuando* [*utrumqve enim intelligi poteſt voce illa* κινεῖν] *ſermo eſt.*

Etenim

Etenim nonnunqvam in morbis acutis turgente humore, statim primo qvasi momento cùm venam scindi, tum pharmacum dari insigni cum fructu sanitatis usus docet. Nonnunqvam ajo: sæpe enim neutrum initio fert morbi ratio, qvæ sanè jubet non nisi τὰ πέπονα φαρμακεύειν καὶ κινέειν, μὴ ὠμὰ, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ, ut optimè est observatum nostro Hippocrati. Sed 1. nihil adeo in decreto hoc Ægyptiaco peccatum apparet, nihil qvod non Hippocratis Oraculo conveniat. Qvis enim dubitet Ægyptios generalem hanc regulam alibi certis suis circumscripsisse limitibus, & illud ὀργᾷν considerasse, utcunqve id non observaverit fortè *Aristoteles?* Certè si, ut jacent sæpe in aphorismis *Hippocratis* verba, intelligenda essent perpetuò sine explicatione ex locis aliis mutuatâ, multa in illis notarentur monstrosè falsa, qvod à *Galeno, Valesio, Heurnio, Spigelio, Ballonio, Laurentio, aliis* jam ante observatum. Igitur conferre debuisset loca omnia Ægyptiorum *Aristoteles* eò spectantia, ut legitimum fieret judicium. Qvia autem τὰ πλεῖστα in initiis morborum μὴ ὀργᾷ, qvod ex dicto Hippocratis exclusit *Conringius*, ergo rectè generali canone nobilissimum præceptum conclusere Ægyptii in gratiam Candidatorum artis, cautiones speciales robustioribus in eo studio alibi, more Hippocratico, reservantes. 2. Expendenda probè ex *Aristotele* verba Ægyptiorum, non enim id volunt, Medicorum id fieri periculo, aut cum ipsorum legibus pugnare, si ante qvartum diem moveant humores, sed periculo ægri, non enim legitur τῷ αὐτῶν κινδύνῳ, sc. ἰατρῶν, sed τῷ αὐτοῦ, id est νοσέοντος, qvod advertisse debuisset *Conringius*, anteqvam in præceptum illud Ægyptium obliqvus incurreret. Utcunqve enim aliqvando salvis ægri rebus, turgente initio materiâ, catharticum succedat, innumeris tamen vicibus cum ægri periculo attentatur. Adde his, febres malignas in Ægypto freqventissimas, [de qvo *Alpinus*] in qvarum principio illud κινεῖν foret periculosissimum. Verba autem *Aristotelis* leguntur in edit. Lugdun. meâ non l. III. Polit. c. XI. sed l. de Republ. III. c. XV.

III. Neqve feliciùs urgetur ad elevandam Ægyptiorum

sapientiam illud, qvod seqvitur, *Conringii*: *Aut fefellit nos Diodorus, aut clysmata illa, ut & vomitus Diodori avo nimis in freqventi usu fuere Ægyptiis.* Enimvero non esse eam Diodori mentem, *Ægyptios vel qvotidie, vel tertio qvoqve die, toto anno vomere, aut clysmatis uti*, sed tantùm, qvoties spontaneæ lassitudines, aut vitia diætæ morbum instare prænunciabant, ratio dictat, & verba *Diodori* istuc tantum eunt: Τὰς δὲ νόσους προκαταλαμβανόμενοι θεραπεύουσι τὰ σώματα κλυσμοῖς &c. Illud θεραπεύειν designat sparsa jam tum per corpus esse mali initia. Et qvis sapiens & sanus velit tertio qvoqve die illud antevertere, qvod timere legitimè non potest, nisi post luculentum errorem? Qvia autem toto mense aliqvid vitii paulatim in membra proserpere potest ex liberiore vivendi consvetudine, hinc non mirum est Ægyptios frumentariæ plagæ habitatores, ex *Herodoto*, *singulis mensibus triduo se se purgâsse vomendo atqve intestina diluendo conservandæ sanitatis gratiâ, existimantes omnes langvores hominibus creari ex cibis, qvibus aluntur.* Qvippe & *Hippocrates* l. de insomn. jubet pleniori victu usos bis qvovis mense vomere. Sacerdotes tamen Ægyptios, ut compositissimum & temperatissimum vitæ genus seqventes id actitâsse non perinde constat.

IV. Non usos Ægyptios antiqvos medicamentis Chemicis, eo persvadere laborat *Conringius*, qvòd nulla eorum in monumentis omnis prisci illius ævi vestigia reperiantur, exstare qvidem Ægyptiis familiaria olea, thymiamata, ungventa, emplastra, apud *Dioscoridem*, *Plutarchum*, *Galenum*, alios, sed illa rudi & vulgari modo se se habere. Sed nè illud qvidem satis efficax esse argumentum liqvidò ostendit inexpugnabilis Sacerdotum Ægyptiorum taciturnitas, in negotiis momenti gravioris freqventata, id qvod cap. de *Hermete*, ex *Diodoro Siculo*, *Olympiodoro*, *Zosimo*, *Stephano Alexandrino*, luculentis Scriptoribus abunde demonstratum. Qvidqvod nè Matheseos secretiora exsculpere ex iis potuere Græci, utcunqve longâ patientiâ eadem ambientes. Disertè *Strabo* l. XVII. *Eudoxus*, inqvit, *cum Platone in Ægyptum profectus est, & ambo cum Sacerdotibus XIII annos conversati sunt, ut tradidere nonnulli.*

Iidem

iidem sacerdotes cum scientiâ rerum cœlestium præstarent, sed servarent eam in arcanis, neqve eum qvoqvam dignarentur communicare, tempore tamen & obseqvio victi nonnulla aperuere præcepta, barbaris interim plurima omnino occultantibus. Ad summam, sacerdotes Ægyptii veluti characteres alios cum plebe promiscuâ communes habebant, monente *Diodoro*, alios hieroglyphicos, & sibi familiares, ita medicinam aliam atqve aliam; vulgatiorem illam non inviti communicabant populis, & hæc ea est, qvæ, docente *Plinio*, in Græciæ postea migrabat lingvas; arcanior autem illa metallica, qvæ & loculis potenter medebatur, & corpori, ob gravissimas rationes in secretissimis habita est, eoqve non nisi per Deorum, fabularumq; aliarum commenta, veluti per nebulam ἀμυήτοις ostensa. Hinc *Plutarchus* antiqvam Ægyptiorum Theologiam agnoscit φυσικὸν λόγον fuisse ἐγκεκαλυμμένον μύθοις; & *Origenes* l. 1. contra Celsum, *Ægyptios sub nominibus Deorum philosophari solitos*. Sed de eo jam ante pleniùs c. de *Hermete*. Id meretur adjici, non satis constare hodie, per inopiam librorum antiqvorum, qvò usqve progressi sint Ægyptii veteres in oleis stillatitiis, in acidis ex sale, sulphure, nitro, vitriolo spiritibus; an magisteria, clyssos, alia hodiernorum Chemicorum tentamenta dilexerint; eosdem tamen unum illud χρυσοποιήσεως magisterium [qvod Chemicorum pharmacorum caput est & palmarium] scivisse, & ad medendum etiam humano corpori vertisse ignorari neqvit legentibus scripta *Panopolitani Zosimi*, utiq; Ægyptii hominis & illâ oriundi civitate, qvam Strabo λιθουργῶν κατοικίαν παλαιὰν pronunciat; in qvâ credibile est non tantùm circa marmoreos lapides artificiosè sculpendos occupatos fuisse oppidanorum studiores, sed & circa λίθον τῆς φιλοσοφίας ingeniosiores. Sed nec aliud persvadent Græcorum Chemicorum monimenta, nec aliud Arabum, ut qvi varia Ægyptiorum opera, per Europam in illis regnorum collisionibus deperdita, apud se se conservârunt, de qvibus passim in Oedip. Ægypt. *Kirckerus*.

V. Sed tenax propositi *Conringius*; *In colligendis*, inqvit, *herbis multas ab iis* [Ægyptiis] *superstitiones adhibitas ex Galeno discere*

est. Qui ubi Pamphilum memorat de herbis scripsisse, addit: Verùm is ad fabulas versus aniles est, simulq; praestigiaturas qvasdam deliras Ægyptias, junctis nonnullis incantationibus, qvas cùm herbas colligunt, admurmurant. Ita sanè habet interpres Latinus. In Graeco tamen Basiliensi codice, Ægyptiorum nomen desideratur. Verum indubiè in codice suo Graeco invenit Theodoricus Goudanus [*Gaudanus* debuit scribere] *interpres, nec temere fidendum esse Basiliensibus codicibus Graecis ob copiam mendorum & lacunarum constat inter eruditos.* Ut urat adhuc Ægyptios *Conringius*, mavult versioni latinae fidere, qvàm ipsi *Galeno* loqventi. Non fidendum autem Gaudano interpreti hac parte, sed Basileensibus codicibus Graecis, etiam Veneti codices Graeci ostendunt, qvos inter meus ille à socero Aldi Manutii, *Andreâ Asulano*, post inspectos, ut fatetur, omnes ferè Graeciae & Italiae codices sollicitè publicatus ita loqvitur: Ἀλλ' οὗτος μὲν [Pamphilus] εἴς τε μύθους γραῶν τινὰς ἐξετράπετο, καὶ τινὰς γοητείας, ἅμα τισὶν ἐπῳδαῖς, ἃς ἀναιρούμενοι τὰς βοτάνας ἐπιλέγουσιν. Ubi hîc Ægyptiorum nomen! nusqvam. Et qvidem *Pamphilum* hunc Graecum fuisse nomen ipsum declarat; utrum autem à *Xenocrate Aphrodisiensi*, aliisqve popularibus suis, à vanitate superstitionis non alienis, an à Magis Babylonicis, Persicis, Parthicis, aliisve ista hauserit, non satis liqvet; id constat, per meram injuriam hunc locum in Ægyptiorum detorqveri opprobrium. Et cur hac parte *Pamphilum*, ineptissimum mortalem, atqve, ut hîc traditur, de rebus sibi ignotissimis scribentem ad partes vocaret *Galenus*, cùm propriorum oculorum fidem invocare potuisset, si tale qvid in Ægypto gereretur, non taciturus, ut erat diligentissimus rerum ad Medicinam spectantium inqvisitor, si ejusmodi ineptiarum aliqvid Ægyptiis freqventatum observâsset. Vixit enim sic satis diu in Ægypto *Galenus*, & nil simile de Ægyptiorum rebus tradidit. Ex adverso hortatur candidatos Medicinae, ut Alexandriam commigrent studiorum gratiâ; notatqve Alexandrinorum proclive ad experimenta naturalia, non ad Pamphili nugas ingenium. De qvo exemplum nobis reliqvit *Galenus* l. de Aliment. Facult. 1. c. de phaseolis:

ſcolis: *Cognovi*, inqvit, *juvenem qvendam Alexandriæ, arti Medicæ deditum, qvi per annos qvatuor, ſingulis diebus, ſolis phaſeolis pro obſonio utebatur; phaſeolos dico, fœnum Græcum, ervialam, & lupinos. Attigit autem interdum & olivas ex Memphide, & olera, paucosq́; fructus, eos qvi citra coctionem manduntur. Propoſitum enim ipſi erat, ignem nunqvam accendere. Omnibus certè illis annis ſanus vixit, nec nullâ re, habitu corporis deteriore, qvàm ab initio.* Curioſum experimentum, & à præſtigiis alienum. Neqve veriora ſunt illa *Conringii*, qvæ ſeqvuntur: *Pamphilum porrò ſua ex Ægyptiis tranſcripſiſſe indicant illa, qvæ ex eodem, cùm de aliis, tum de triginta ſex horoſcoporum ſacris herbis, qvas Pamphilus ex Hermetis Ægyptii libro deſumptas profeſſus erat, non multò poſt narrat Galenus.* Non enim id ſcribere ſuſtinet ſapientiſſimus *Galenus*, Hermetis eſſe librum illum de horoſcoporum herbis, ſed, ἔν τινι τῶν εἰς Ἑρμῆν τὸν Αἰγύπτιον ἀναφερομένων βιβλίων ἐγγεγράφθαι, hoc eſt, *proditum illud eſſe in ſcripto qvodam eorum, qvæ ad Hermetem Ægyptium referuntur.* Ex eo itaqve loco nemo ſive Ægyptios, ſive Hermetem juſtè impugnaverit.

VI. Iterum aliqvot interjectis *Conringius*: *Cæterùm, qvas vires*, inqvit, *herbis, lapidibus, aliisq́; rebus vulgò adſcripſerint Ægyptii, Apionis illud docet, de qvo Plinius: Qværat aliqvis, qvæ ſint mentiti veteres Magi? cùm adoleſcentibus nobis viſus Apion prodiderit cynocephaliam herbam, qvæ in Ægypto vocaretur Oſirites, divinam, & contra omnia veneficia, ſed ſi erueretur, ſtatim eum, qvi eruiſſet, mori.* &c. 1. Non conſtat, utrum Ægyptiis impingenda ſit illa culpa, an Babyloniis, aliisve; certè Babylonios Magos vaniſſimos fuiſſe in confeſſo eſt. Et cur etiam lapides huc advocat *Conringius*, cùm *Apion* de lapidibus non loqvatur. Utqve id ageret, notum qvid Babylonii Magi de lapidibus prodiderint, vel teſte *Plinio* l. XXXVII. c. X. *Zachalias Babylonius*, inqvit, *in his libris, qvos ſcripſit ad Regem Mithridatem, humana gemmis fata attribuit; has non contentus oculorum & jecinorum medicinâ decoràſſe, à Rege etiam aliqvid petituris dedit, & litibus, judiciisq́; interpoſuit: in præliis etiam eas ſalutares pronunciavit.* Ubi talia de Ægyptiis *Plinius*? 2. Id tantùm docet *Apion*, vocari illam plan-

plantam in Ægypto Osiriten, advocari autem ab Ægyptiis ad veneficia non docet.

VII. Indulget argumento *Conringius*, &, *Similibus vero*, inqvit, *pleni sunt nostri Kyrannidum libri. Nec alia* [qvàm magica] *videntur tradita in libellis Doli, sive, ut alii legunt, Boli Mendesii, qvos olim falsò inscriptos esse Democrito jam tum supra audivimus indicantem Columellam.* Kyrannidum librum hodiernum Ægyptii alicujus Scriptoris esse nullo constat alicujus ponderis argumento. *Doli Mendesii* scriptum, non esse Democriti, *Columellæ* credimus, sed nec in illo nobis magicum qvicqvam observatum est. Audiamus illa *Doli*, qvæ *Conringio* magica censentur! *Columella*, inqvit, *de curatione ovilli pecoris sacro igne laborantis: Ægyptiæ gentis Auctor memorabilis Dolus Mendesius, (cujus commenta, qvæ appellantur Græcè ὑπομνήματα, sub nomine Democriti falsò produntur) censet propter hanc sæpius, ac diligenter ovium terga perspicere. Ut si fortè in aliqvâ tale vitium deprehensum, confestim scrobem defodiamus in limine stabuli, & vivam pecudem, qvæ fuerit pusulosa, resupinam obruamus, patiamurq; super obrutam mejere totum gregem; qvod eo facto morbus propulsetur.* Nihil certius est, qvàm medicationem hanc esse merè naturalem, eaqve propter *Columellæ* laudatam. Agit enimvero *Columella* hoc loco, id est l. VII. c. V. inter alia, de efficaciâ urinæ ad medicandum pecus. *Celso placet*, inqvit, *si in pulmonibus vitium, acris aceti tantum dare, qvantum ovis sustinere possit, vel humanæ veteris urinæ tepefactæ trium heminarum instar per sinistram narem corniculo infundere.* Mox adjicit: *Est etiam insanabilis sacer ignis, qvem pusulam vocant pastores: ea nisi compescitur intra primam pecudem, qvæ tali malo correpta est, universum gregem contagione prosternit.* Mox recitat consilium in hoc casu *Doli Mendesii*, & post illa verba: *patiamur super obrutam mejere totum gregem, qvod eo facto morbus propulsetur*, proximè subjungit: *bilis æstivo tempore non minima pernicies, potione depellitur humanæ veteris urinæ, qvæ ipsa remedio est etiam pecori arcuato.* Scilicet ovilla urina pecudi pusulosæ superfusa traditur *Mendesio* malum sanare. Qvid hic peccati, præstigiæ

stigiarumve est? Relinqvitur in scrobe ovicula ad limen caulæ, ut excipiat persultantis congeneris gregis urinam, qvâ abluta sensim convalescit, nec contagium propagat. At obruitur, inqvies! Sed non tradit *Mendesius* terrâ pecudem obrui, sufficit pertusis asseribus claudi in scrobe, ut admittat eò promptiùs serum illud salutare. Resupina jacet, qvòd in ventre, & ad ingvina minus velleris, eoqve faciliùs ibi penetret lotium. Et cui ignotum, qvàm facilè in caulis lotio ovillo prægnantibus nitrum paretur, tot morbis utile? Qvin & plebeji homines freqventer pusulas manuum abigunt urinâ propriâ sæpe ablutas. Accedit & alter locus *Columellæ* ostendens clarissimè *Mendesium* Ægyptium non præstigiis, sed naturalibus experimentis deditum fuisse. Is est l. XI. c. III. *Hac ratione toto ferè anno Tiberio Cæsari cucumis præbebatur: nos autem leviore operâ istud fieri apud Ægyptiæ gentis Dolum Mendesium legimus, qvi præcipit aprico, & stercoroso loco alternis ordinibus ferulas, alternis rubos in hortis consitas habere: deinde eas confecto æqvinoctio paululum infra terram secare, & ligneo stylo laxatis vel rubi, vel ferulæ medullis stercus immittere, atqve ita semina cucumeris inserere, qvæ scilicet incremento suo coëant rubis & ferulis. Nam ita non suâ, sed qvasi maternâ radice aluntur, sicq; insitam stirpem frigoribus qvoqve cucumeris præbere fructum.* Qvid hîc præstigias olet? qvid non curiosissimam solertiam?

VIII. Sed nè sic qvidem conqviescit *Hermannus: Certum est,* inqvit, *Orpheum, Onomacritum, Musæum, Pythagoram, ut & Empedoclem Magiæ fuisse studiosissimos, adeoq; & Magicam aliqvam medicinam professos esse.* Et mox; postqvam *Homero, Hesiodoq;* eandem affricuisset labem, vehementiùs insurgens, *& verò in universum,* inqvit, *antiqvissimis Græcorum Poëtarum singularis qvædam cum Dæmonibus familiaritas intercessit. Certè tales in vulgus voluisse censeri, ipsorum carmina non loqvuntur, sed clamant. Omnem verò illam Magiam ex Ægypto primùm advenisse argumento est, qvod ab Orpheo maximè hæc Poëtica cœperit: qvem Pausanias Ægypto ortum fuisse perbibet.* Mitiùs arbitratur de magnis illis mentibus illustris *Naudæus* in Apolog.

susp. Mag. docetqve argumentis & multis, & luculentis nec illo nefariæ Magiæ crimine pollutum fuisse *Orphea*, nec *Pythagoram*, nec *Empedoclem*, nec *Numam Pompilium*, immò nec *Zoroastrem*, *Socratémve*, aut cæteros antiqvos vulgò hoc nomine à *Del Rio*, aliisq; perperam infamatos. Ergo, ut brevis sim, vel incumbet *Conringio*, ut *Naudæum*, Virum eruditissimum, amicum qvondam suum, erroris convincat, vel, ut accusationem suam, rectiùs ab eodem jam informatus, destituat. Qvod Poëtas antiqvos spectat, stent illi, cadantqve suo Domino; mihi interea nihil in eorundem observatum scriptis, qvod crudele illud *Conringii* judicium certò stabiliat. Qvin & clementiùs iisdem usi sunt Scriptores sacri, nunc ad *Arati*, nunc *Epimenidis* monimenta provocantes. Sanè qvi artem Poëticam sèriò attigit, ignorare non potest Deorum illam, Dearumqve præsentiam, qvam introducunt, nihil monstri alere, immò, non tantùm extra crimen esse, sed & ex intimis præceptis artis, qvam totam collocat *Aristoteles* in commentis, in fingendo verisimili, non vero. In hanc rem præclarè ingeniosus ille Neronianarum noctium Arbiter *Petronius: Non enim*, inqvit, *res gestæ versibus comprehendendæ sunt, qvod longè melius Historici faciunt, sed per ambages, Deorumq; ministeria, & fabulosum sententiarum tormentum præcipitandus est liber spiritus; ut potius furentis animi vaticinatio appareat, qvàm religiosæ Orationis sub testibus fides.* Sed abruptæ ejusmodi censuræ cum auctore suo dormient. Ad Orphea redeuntes, videmus in eo damnando titubare *Conringium*. Postqvam enim recitâsset illa *Plinii: Primus omnium, qvos memoria novit, Orpheus de herbis curiosiùs aliqva prodidit*, subjungit: *in eo falsus est Plinius, qvasi ipse Orpheus de herbis nonnulla literis mandaverit. Aristoteles cautiùs loqvitur de carminibus Orphicis:* τὰ λεγόμενα Ὀρφικὰ ἔπη *appellans.* Sed qvis spondebit *Aristotelem* hìc de omnibus Orpheos monimentis loqvi? immò textus nusqvam docet ventilari ab *Aristotele* ea, qvæ de herbarum viribus Orpheo attribuuntur. *Onomacritum* scripsisse Orphica ex *Sexto Empirico* discimus, sed id non impedit, qvò minus & scripserit ipse *Orpheus*; qvid qvod nec

Onoma-

Onomacritus apud *Sextum Empiricum* de plantis Orphicis vel verbum faciat, sed de elementis duntaxat. Qvid si etiam Orphica illa digesserit tantùm *Onomacritus?* Utqve sint Orphica qvædam *Onomacriti*, omnia sanè non esse ex *Clem. Alex.* Strom. I. constat, qvi alia ejus *Zopyro Heracleotæ*, alia *Prodico Samio* assignat, & ipsa tamen à *Pythagorâ* Orpheo ipsi memorat attribui. Sed & Strom. V. inducitur *Epigenes* [gravis Auctor *Plinio* vocatus] ipsa verba *Orpheos* propria ex Poësi Orphicâ adducens, inter qvæ legas κερκίσι, καμπυλόχροσι, σήμοσιν, μίτον, λευκοστέλης, ἄνθιον, alia, qvæ evidenter ostenderint illud *Aristotelis*, τὰ λεγόμενα Ὀρφικὰ ἔπη, non de omnibus Orpheos scriptis intelligendum; & proinde non ex illo fonte falsitatis convinci posse illud *Plinii: Orpheum de herbis curiosiùs aliqva prodidisse.* Sed & vindicant *Orphea* ab eo, qvod *Conringius* intendit Magiæ crimine, *S. Augustinus*, *Eusebius Pamphilus*, *Picus Mirandulæ*, *Steuchus Eugubinus*, qvorum auctoritas nobis tanti est, ut non temerè deserendam putemus.

IX. Sed nunc alia scena panditur. *Verùm*, inqvit Conringius, *qvòd in Ægypto magica aliqva medicina maximo fuerit in pretio, non opus est fortaßis ut probetur Græcorum, qvi inde doctrinam suam acceperunt, moribus: satis enim id constat, vel ex eo unico, qvòd jam Mosis ævo Magia in universum ab Ægypti Sacerdotibus sanctè sit culta, & sacris artibus accensita. Neqve verò non Magica fuit, qvâ Plato in Ægypto valetudinem à Sacerdotibus recuperavit, curatio per aqvam marinam. Non enim aqvæ illius magna vis est naturalis ad morbos curandos.* Qvid ex Græcis exsculpserit *Conringius*, jam tum contemplati sumus, Mosis autem ævo Magiam in universum ab Ægypti Sacerdotibus cultam fuisse, nondum satis demonstravit. Magos infames Pharaonis ævo vixisse legimus, & abominamur, illos autem Sacerdotes fuisse Ægyptios fortassis non ita liqvidò probatur. *Artapanus*, inqvies, *facit Jannem & Jambrem Sacerdotes Memphitanos.* At Memphin nè qvidem ædificatam fuisse ætate Jannis & Jambris putandum, si *Diodori*, & *Clem. Alexandrini* calculo debemus fidem. Et cur *Artapano* ita scribenti tutiùs accedas, qvàm *Straboni* facienti Mosem

Mosen Sacerdotem Ægyptium l. xvi? Accedit, qvòd Plinius l. xxx. c. i. expressè Jannem scribat fuisse Judæum. Utqve largiare eos Sacerdotum è grege fuisse, non tamen ex eo qvisqvam confecerit, magicam id temporis in Ægypto fuisse medicinam. De præstigiis illorum *Moses* loqvitur, de pharmacis nusqvam. Qvod autem adjicit *Conringius*, *Platonem in Ægypto* [docente Laërtio] *valetudinem à Sacerdotibus recuperâsse*, id verò tum hîc scribere, tum in indice, oscitantis est; de *Euripide* id affirmat *Laërtius*, neutiqvam de *Platone*; qvippe *Euripidis* sanati est illud in *Iphigenia*: Θάλασσα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακά. Sed cur illa curatio magica? certè hodieqve qvædam ægritudines crebrâ in aqvâ marinâ ablutione feliciter tolluntur, inqve iis pertinax scabies, & præcipuè morsus rabiosi canis, & inde conseqvens hydrophobia, qvorum malorum aliqvo tentatum ibi fuisse *Euripidem* credibile est. Et qvàm senserit infestos canes etiam postea, vel ex eo liqvidum, qvòd tandem ab iisdem discerptus sit, si verus est *Gellius* l. xv. c. xx. Qvicqvid autem horum fuerit, exploratissimum hodie est, homines à cane rabido demorsos, si statim & crebrò perluantur aqvis marinis, sanitatem freqventer recipere, qvod in Galliis ad *D. Huberti* templum contingit, observante etiam *Josepho de Aromatar.* Disp. de Rab. Contag. Et sanè in Belgio maritimo, alibiqve sine omni ceremoniarum apparatu illud medicationis genus hodieqve freqventatur. Sed audiatur & *Celsus* l. v. c. xxvii. *Sed unicum tamen*, inqvit, ὑδροφόβῳ *remedium est, nec opinantem* [ægrum] *in piscinam non ante ei provisam projicere, & si natandi scientiam non habet, modò mersum bibere pati, modò attollere; si habet, interdum deprimere, ut invitus qvoqve aqvâ satietur, sic enim simul & sitis, & aqua metus tollitur.* Enimvero pleræqve Romanorum piscinæ jam olim aqvâ marinâ stagnabant, qvemadmodum Formiis, & in sinu Bajano ex piscinarum ruderibus non ita pridem observavi. Sed & ægri qvandoqve prosperè mersantur fluvialibus aqvis, id qvod Lugduni in Galliis mihi notatum, monstrante locum editum in nosocomio, *D. Lamonerio*, Medico clarissimo, unde mente capti in Rhodanum qvoti-

qvotidie serenâ æstate præcipitantur, & mox fune reducti, ad idem postridie compelluntur balneum, donec mentem sibi constare ostenderint.

X. Pergat autem *Conringius*, ut libet, scribere: *Omnino certè Magica fuit curatio elephantiasis per sangvinem humanum*, in qvo decipi ipsum docebitur l. II. c. de Medicinâ ex animalibus. Sed nec illud Conringii satisfacit: *Magicum qvoqve est, qvod Charicles exigit à Calasiri Ægyptio Propheta, qvo animus Chariclia possit induci ad rem conjugalem apud Heliodorum*: Σοφίαν τινα, καὶ ἴυγγας κινῆσαι ἐπ' αὐτὴν Αἰγυπτίαν. Sed ἴυγγα generale vocabulum esse, pro qvavis illecebrâ, non tantùm ex *Xenophonte*, sed & ex *Æliani* de Animal. l. x. c. XIV. discere potuit *Conringius*, ubi cultissimus scriptor de accipitris tibiâ: τὸ δὲ αὐτοῦ τῆς κνήμης ὀστέον ἐν χρυσῷ περιαφθείη, ἕλκει τι αὐτὸ, καὶ ἴυγγι ἀπορρήτῳ ἐπὶ πρὸς ἑαυτὸν ἄγει. Instat: *Similiter vel vanum est, vel Magicum, qvod apud eundem Heliodorum ex sacris Ægyptiorum libris memorat Calasiris de curatione icteri per avem charadrium.* Contemplemur verba Heliodori! *Charadrius*, inqvit, *ictericis medetur: qva avis, si isthoc morbo laborans aliqvis eam aspiciat, fugit & aversatur eum clausis oculis, non invidentiâ, [ut qvidam ajunt] auxilii, sed qvod aspiciendo accersat, & transferat in se malum, velut fluxum qvendam; ac eâ de causâ declinat aspectum, tanqvam ictum.* Per genium vestrum, Lectores, qvid hic magicum est? an vanum, nunc intuebimur. Inter aves immundas censetur charadrius divino Mosi *Levit.* XI. & *Deuter.* XIV. Hebræi *anapha* vocant, ab אנף irasci, qvòd facilè in iram irritetur. *Aristoteli* de Histor. Animal. l. IX. c. XI. prava est avis & colore, & voce. Hanc non solus *Heliodorus* narrat aspectam mederi ictero, sed jam diu ante Heliodorum *Ælianus* de Animal. l. XVII. c. XIII. aliiqve, Ægyptiorum nomine intacto. Sed opportunè *Ælianus* modum curandi exprimit, nomenclaturæ *Mosis* respondentem: *Charadrius avis*, inqvit, *hoc beneficium à natura obtinet; si qvis ictericus eam acerrimè intueatur, & illa contra fixis respiciat oculis tanqvam vicissim ei succensens* [ὥσπερ οὖν ἀνθυμούμενος] *ictericum illo suo obtutu ad sanitatem reducit.*

cit. Similia tradit *Theophylactus Simocatus*, vetus *scholiastes Aristophanis*, & plures omnino veterum. *Suidas* adjicit: ἔστι δὲ εἶδος ὀργῆς μεταβαλλόμενον εἰς τὰ προκείμενα. Irascitur scilicet, viso ictero, & colorem mox icterico similem contrahit, ut videatur qvodammodo mores chamæleontis imitari. *Plinius* non dissimilia de galgulo, l. xxx. c. xi. *Avis icterus*, inqvit, *vocatur à colore, qva si spectetur, sanari id malum tradunt, & avem mori: hanc puto latinè vocari galgulum.* Qvin & hodie per universam ferè Europam à flavo colore auxilium sibi sperant icterici. *Plinius* iis commendat flavos gallinarum pedes, l. xxx. c. xi. Alii ex flavâ cerâ aureis hinc inde nummis distinctâ bibere eos jubent, nonnulli croci plurimum & oculis, & ori objiciunt, alii alia. Sed ad *charadrium*: res ita nota fuit antiqvis, ut mores ejus apud *Suidam* transierint in proverbium. Credibile, ut aspectu rubicundorum irritatur taurus, aspectu rei insvetæ in effrenes cursus instigantur eqvi, aspectu felium nonnulli animo linqvuntur, ita aspectu charadrii ictericorum humores in corpore variè affici, commoveriqve, atqve adeo ex illo motu porum cholidochum aperiri, qvo facto strata jam sanitati via est. In qvo nihil ego vanum deprehendo, cùm respondere effectum, post affirmantes tot Scriptores luculentos, negare non sustineam. Unum addo, non admodum dissimile ex *Fel. Platero*, cordato scriptore, prax. tract. ult. ubi narrat *militi cuidam in stranguriâ profuisse solum aspectum floris cardui Mariæ*, nec experimento obloqvi audet. Ne qvid nunc de colore viridi adjungam, illo lippientium solatio. Sed alia vocant.

XI. Qvæ porrò de Jachene Ægyptio attexit *Conringius*, meritò suspectæ veritatis censeri possunt. Ut enim taceam unum fortassis id *Suidam* narrare, [cujus testimonium hoc nomine alibi conculcat ipse *Conringius*] ut taceam in historiâ illâ non constare sibi *Suidam*, ut cui modo *Jachen* appellatur, modo *Jachim*, sed & in loco à *Conringio* allato traditur floruisse in Ægypto Rege *Senye*, proximè autem in voce ἱερογραμματεῖς, Rege *Evene*. Accedit, qvòd Reges id nominis in Ægypto nullos agnoscat vel *Manethos*,

P vel

vel *Herodotus*, vel *Diodorus*. Esto nihilominus, vixerit is *Jachen*, fueritqve amuletorum, & carminum ſciens; ſcivit tamen, ſi *Suidæ* credimus, non ut uſurparet, ſed ut vim illorum remediis frangeret, id enim poſtulant *Suidæ* verba, ſciſſe illum, vel ſcripſiſſe περιάπτων, καὶ ἐπαοιδῶν ἀντίδοτα. Ut largiare tamen, miſcuiſſe *Jachenem* medicamentis carmina, qvis omnes Ægyptios [ut qvi nonnunqvam etiam vapulant ſacris Scriptoribus idololatriæ nomine] ſuperſtitionis crimini velit eximere? immò qvis Græcos omnes, Romanosqve? Tandem, qvid non auſa fuit nefaria Endoris Python, in illâ luce provinciarum Iſraelis? qvæ non lucorum inania freqventavit Judæorum natio? Atqve ut hoc non impediit, qvò minùs id temporis ſanctiſſimi vates veri Numinis traderent cultum, ita nec effecerit Jachenis ſuperſtitio, ut non germana, laudabilisqve in Ægypto tunc unà viguerit Medicina. Neqve tela *Conringii* adverſus Necepſum [vel Nechepſum] Ægyptium Regem directa validiora ſunt. Qvæ enim ille de ſyderum decanis, Diisqve tradidit, nemini hodie ſatis intelliguntur, qvòd ſub fictis Deorum nominibus occultarent Philoſophiam ſuam antiqvi, ut ex *Plutarcho* oſtenſum. Hinc & *Beroſus Chaldæus* apud *Euſebium* ſub perſonis Deorum rerum naturam interpretatur. Qvod autem *Firmicus* decanos illos Deorum nomine dignatur, nullum movet ſcrupulum, cùm ſæpe idem ſacro hoc nomine liberaliùs utatur, etiam illo ipſo opere Conſtantinum Imperatorem & Deum; & Numen appellans. Sed & jam ante monuimus Reges Ægyptios naturæ rerum perveſtigandæ ſollicitè fuiſſe intentos, illos inveniſſe fodinas metallorum, colores delicatos, Anatomica, Medica, ſcrutando, non ſuperſtitionibus indulgendo. Qvin & illum ipſum, Græcorum judicio, medicinæ inventorem Æſculapium, Regem Ægyptium fuiſſe diſcimus ex *Euſebii* Chronicis, vocatumqve *Seſotron*. Accedit inclutus ille Ægyptiorum Rex *Athoſtis*, qvem primâ poſt cataclyſmum dynaſtiâ, & medica ſciviſſe, & ſcripſiſſe Anatomicos libros credimus *Manethoni*.

XII. Subjungit qvædam *Conringius* de Φαρμάκῳ Ἀθανασίας Iſidis,

Isidis, sed non perinde advertit, Sacerdotes allegoricum qvandoqve sensum historiæ Isidis, & Hori accommodâsse, & alia more suo locutos, alia sensisse, ut arcerent profanum vulgus. Id multis perseqvitur *Plutarchus* l. de Iside. Disertè etiam *Macrobius* Sat. l. I. c. XXI. *Apud Ægyptios*, inqvit, *Apollo*, *qvi est Sol*, *Horus vocatur*, *ex qvo & hora viginti qvatuor*, *qvibus dies*, *noxq; conficitur*, *nomen acceperunt: & qvatuor tempora*, *qvibus annuus orbis impletur*, *horæ vocantur.* Videri ergo potest Horus immortalitatem consecutus, qvòd etsi horæ occidant, emorianturqve, novis tamen perpetuò succedentibus appareant immortales. Paulò aliter *Plutarchus*: Ἔστι δ' Ὧρος, inqvit, *ἡ πάντα σώζουσα, καὶ τρέφουσα τοῦ περιέχοντος ὥρα, καὶ κρᾶσις ἀέρος*, qvæ, utcunqve sæpe varietur, intercidatqve, postea tamen recurrit, mori nescia. Taceo, in omnium historiarum veterum initiis, si sacram excipias, occurrere mythica qvædam, ad vivum non resecanda, de qvibus sapienter *Livius* initio præclari operis: *Datur*, inqvit, *hæc venia antiqvitati*, *ut miscendo humana divinis*, *primordia urbium* [& gentium] *augustiora faciat.* Sed &, si literæ pressè insistamus, non potest Isis *ἀθανασίαν* corporis intellexisse, ut qvam sibi ipsi spondere neqvibat, non ita multò post emortua; sed invento immortalitatis animarum secreto, hanc filio etiam jam adultiori spem insinuavit. Hinc & à morte ipsa dicitur *Diodoro τυχοῦσα ἀθανασίας*. *Ignatio* in epist. ad Ephes. sangvis Christi vocatur *φάρμακον ἀθανασίας*. Si περὶ ἀγηρασίας scripsit Ægyptius auctor, intellexerit fortassis methodum aliqvam convenienter humectandi extrema etiam membrorum, erugandiqve, ut diu videatur homo juventutem conservare. Qvòd si aliud ipsi institutum, constat ubiqve locorum inania esse ingenia, qvæ umbras captent, & fumos. Neqve is Ægyptius insanientium primus fuit. Jam ante instigaverat balneum Æsonis, in qvo is teste *Ovidio* Metam. VII. recoctus

— — — miratur, & olim
Ante qvater denos hunc se reminiscitur annos.

Qvin & alios nonnunqvam, si fidem debemus *Joanni de Laet* in descript.

descript. Americæ, spes non multùm dissimilis accendit. *Bimini insula*, inqvit, *apud Lucajas studiosè à Joanne Poncio Hispano olim qvæsita est, nam sibi ab incolis persvaderi passus erat, in eâ fontem reperiri, cujus haustu senes juvenescerent.*

De incubationibus Ægyptiorum in templo Isidis, & Serapidis, ad captanda morborum qvorundam per somnos remedia, diffusiùs hîc agere non fert instituti ratio, id unum intuendum hîc nobis, gentem illam fuisse à veri Numinis vero cultu alienam, Deorum tamen, qvos in illâ caligine meliores arbitrabatur, studiosissimam, unde *Herodotus* de Ægyptiis: θεοσεβέες δὲ περισσῶς ἐόντες μάλιστα πάντων ἀνθρώπων. Si peccavere incubitu illo, indolendum magis, qvàm insultandum miseriis, & putandum simul, crimen hoc ipsis commune fuisse cum Græcis, Romanisqve, cultissimis nationibus, qvibus hanc eandem medicandi consvetudinem familiarissimam fuisse ignorari non potest antiqvorum scripta versantibus. Monstratqve hodie Romæ Tiberina insula templum S. Bartholemæi, qvod olim Æsculapio sacrum plures incubantes sanatos conspexit, qvos inter gratos se se testati sunt publicâ in tabulâ marmoreâ laudatione *Gajus* cæcus, *Lucius* desperatè pleuriticus, *Julianus* ex vomitione cruentâ exspes, *Valerius Aper* oculis captus. Intereà viderit *Conringius*, qvâ fide hîc incubationibus annectat illa: *Simile, qvid*, inqvit, *etiam ab optimo maximo DEO esse observatum liqvet ex utriusq; fœderis sacris voluminibus: cujus opera æmulari Dæmonibus facinore, qvamvis infelici & improbo, familiare est.* Neqve enim ego memini in sacris usqvàm literis exstare vel promissum, vel exemplum morborum corporis sanatorum per somnia in templis, nè qvidem in Hierosolymitano. Sed nec valdè qvadrat illud, qvod seqvitur, *Conringii*: *Qvo ipso*, inqvit, *simul manifestum fit mendacium illorum, qvi optimum virum Hippocratem Coum insimulant, qvasi Æsculapii æde succensâ furto rapuerit sibi annotata ibi remedia, iisq; magnum adeo sibi nomen comparaverit. Nè qvid enim nunc dicam τῆς ὕλης ἰατρικῆς peritiam, partem minimam fuisse Hippocraticæ laudis, qvid efficere ille potuit Æsculapii istis remediis, qvorum pleraqve natu-*

rali medendi vi corruerunt? Hic cùm appareat *Conringium* in *Plini-um*, diligentissimum antiqvitatis medicæ indagatorem tacitè in-vehi, efficiendum, ut cordatus hic vir, qvi de *Hippocrate*, minimè sine contumeliâ loqvitur, non damnetur inauditus. Ita ergo ille l. XXIX. c. I. *Tunc eam* [medicinam] *revocavit in lucem Hippocra-tes, genitus in insulâ Coo, inprimis clarâ ac validâ, & Æsculapio dicatâ. Is cùm fuisset mos, liberatos morbis scribere in templo ejus Dei, quid auxiliatum esset, ut postea similitudo proficeret, exscripsisse ea traditur, atque (ut Varro apud nos credit) jam templo cremato, instituisse Medi-cinam hanc, qvæ clinicè vocatur.* Neqve vero hic furti crimen *Hip-pocrati* impingitur, sed exscribentis laudatur providentia; cujus operâ effectum, ut, cùm templa incendiis, aliisqve calamitatibus pateant, conservaretur in publicum orbis terrarum commodum, qvod hic publicè in templo prostabat, ut similitudine ægris aliis prodesset. Sed nec de incubatione vel verbum hic facit *Plinius*, neqve *Hippocratem* ista descripsisse verisimile est, qvæ in templis somniando ægris profuerant, ut maximam partem extra artem, & desperatis fere propria, qvos medici sine prognostico non at-tingunt. *Incubationes* non temere, nec nisi re conclamatâ adhi-bebantur, ut sanarent Dii, qvos neqvissent homines. Sed præter illa somniantium pharmaca [qvæ tamen & qvandoqve naturam [illegible] agebant] qvis dubitet cætera qvoqve remedia ab insulæ [illegible] descripta fuisse, qvæ jam sæpe sive casu, sive ratione juvissent? neqve enim tantùm desperatorum Deus erat Æsculapius, sed ægro-rum promiscuè omnium. Hinc magicum omnino nihil in cla-rissimâ illâ compositione medicâ deprehensum, qvam *Plinius* l. XX. c. XXIV. incisam lapidi in aliâ Æsculapii æde memorat. Videturq; illa consvetudo ex Ægypto qvoqve in insulam hanc non adeo re-motam commigrâsse. Certum enim ibi, teste etiam *Galeno*, in templis qvoqve emplastra, qvæ multis usui fuerant, spectata fuisse; certum, ibi ægros rariùs templis incubuisse, ut sanitatem ab iis deposcerent, sæpius in viis publicis, ut à prætereuntibus [illegible] sterio discerent medelam. Disertè *Strabo* l. III. *Lusitanos* [illegible], *ægro-*

ægrotos vetere Ægyptiorum consvetudine in viis deponunt, ut qvi eum morbum experti sunt, iis consulant. Talia remedia è triviis conqvisita, & in ædem Æsculapii, ut similitudine conducerent, translata si descripserit vir optimus *Hippocrates*, & in justum ordinem digesserit, posteritatis commodo intentus, etiam hoc nomine laudem merebitur, qvanqvam & ipsum plurima ad artis complementum adjecisse nemo inficietur.

XIII. Tandem, ut claudat hanc de medendi ratione Ægyptiâ scenam *Conringius*, dentes in catastrophe suâ relinqvit, parum gratus in beneficam illam nationem, *ex qva omnis ingenii & morum cultus ad reliqvas gentes propagatus primùm fuit*, qvæ verba sunt ampliss. *Isaaci Vossii* l. de Nilo; parum attendens Græcam medicinam, & nostram hanc qvoqve, immensum qviddam Ægyptiorum fontibus debere. Superstitiones qvandoqve se se immiscuisse nemo inficiatur, sed & infinita Ægyptiorum tum pharmaca, tum inventa alia procul ab omni superstitionis crimine laudem mereri ex superioribus liqvidò constat, ut vel jam tandem apertissimum sit, qvid judicare oporteat de illo *Conringii*: *Et sanè*, inqvit, *caussa, qvare destructo Dæmonum cultu nihil hodie valeant apud pios unius creatoris Dei fideles, omnia illa laudata olim Ægyptiorum remedia, non alia est, qvàm qvod Dæmones largiri vim suis qvondam symbolis ampliùs neqveant.* Enimverò non utuntur modò hodierni Ægyptii salutariter qvàm plurimis majorum suorum remediis missâ superstitione, qvod *Prospero Alpino* tradente, exploratissimum est; sed & tota hodieqve Europa per hanc Ægyptiorum scaturiginem felici continuatione medicatur. Ecqvis est seculo etiam nostro, ex illis piissimis æterni Numinis cultoribus Medicis, qvi non seqvatur vestigia Ægyptiorum, commendando ægris & absinthium, & acaciam, & anisum, & cassiam fistulam, & chamæmelum, & cichorium, & colocynthidem, & cuminum, & helenium, & malvam, & mastichen, & myrtum, & opium, & siliqvam; & cantharides, & scincos, & emplastra metallica, & ungventa, & olea in Ægypto inventa? Sed qvis potest recensere universa? superstitio autem

magica

magica id temporis non soli Ægyptiorum genti insedit, sed toti Orienti, & toti propemodum Orbi; Ad rem *Plinius* de suo etiam ævo l. xxx. c. 1. *In tantum fastigii adolevit* [magica vanitas] *ut hodieq; etiam in magnâ parte gentium prævaleat, & in Oriente Regum Regibus imperet*. Neq; ideo inventa salutaria orbis antiqvi vituperamus; qvin immò etiam laudamus hodie ingeniosas Chinensium, Japonensium, Brasiliensium, aliorumq; vel Atheorum, vel ipsi etiam maleficio Dæmoni palam servientium merces, qvibus & nos prosperè utimur, & solertiam gentis barbaræ nostris ferè inimitabilem admiramur. Et si Dæmones hodie suis symbolis largiri amplius cures neqveant, cur in medio Christianismo hodie infiniti ægri per characteres, & alia Satanæ crepundia percurantur, etiam pii & simplices? Velle autem Græcorum gentem ab Alexandri Magni ævo eximere illi Dæmonum religioni [qvod laborat *Conringius*] postulatum est historiæ temporum adversissimum, qvod ex *Pausania, Arnobio*, sanctis *Patribus* facilè esset demonstratu. E contrario, qvicqvid illustre veneramur in Græcis, pæne totum ex Ægypto in Hellada transmeavit, de qvo proximè ubertim.

XIV. Nunc pauca de medendi ratione Ægyptiis olim freqventatâ adjicere visum est. Jam diu ante Hippocratem vidit magnus ille Ægyptiorum Imperator, & Medicus *Nechepsus* contraria contrariis curari, qvemadmodum ex *Materni Firmici* Astron. l. iv. c. xvi. colligimus. Præterea, cùm de aëre, & aqvis sollicitum oporteat esse Medicum, neqve hic conqvievit ingeniosæ gentis dexteritas, superioris Ægypti aërem, ut siccum & convenientem phthisicis commendans, qvod & [illegible] annotavit *Galenus*, sive qvisqvis auctor est libri illius *Introductorii*. Aqvam Nili sui, ut saluberrimam [qvalem & hodie depingit *Alpinus*] experiri, multis nominibus commendârunt, qvam ideoqve, cùm Ptolemæus Philadelphus filiam suam Berenicen Antiocho Regi Assyriorum despondisset, magnis impensis ad eandem curavit transferri, ut illam solam biberet, qvemadmodum ex *Polybio* notavit *Athenæus*. Similiter ad Regem Persarum translatam memorat apud [illegible]

De

De utilissimis Ægyptiorum emplastris varia legas apud *Galenum, Aëtium, Oribasium.* Qvàm etiam dextrè vulgus Ægyptium morsibus venenatorum jam olim occurrerit, *Dioscorides* refert l. de Theriacâ, c. XIX. *Dum spicas*, inqvit, *metunt Ægyptii, ollam picis paratam habent, & appensam ollæ fasciam. Tunc enim à serpentibus sibi maximè timent, tum propter æstuosam anni tempestatem, tum qvòd spacii abditi cavernis, densoq; arborum cespite delitescunt: plurima verò & infestissima è venenatis animalibus Ægyptus in campestribus alere consvevit. Qvam primùm ergo qvispiam in pede, aliâve parte demorsus fuerit, illicò, qvi adsunt, fasciam in ollam picis immittunt, ac semel atque iterum brachium, aut crus paulum supra vulnus obligant, & arctissimè duo è præsentibus undiq; constringunt, locumq; incidentes, quâ circumactus est laqveus, picem instillant: ubi verò sat picis infudisse sibi videntur, laqveum resolvunt, & capas, aliaq; memorata adhibent.* Hoc est & ingeniosè, & vili pretio ingens malum profligare. Qvàm infesta sit pix liqvida venenatis bestiolis, in hortis sæpe æstivo tempore expertus sum, statim enim atqve è bacilli extremo demittitur in dorsum bufonum, & rubetarum, illico convulsiones succedunt, & mors ipsa brevi comitatur. Sed ut ex ungve alio qvoqve leonem hunc æstimemus, qvid in re Medicâ valuerint Ægyptii, vel ex illo *Plinii* l. XXVI. c. I. internoscemus: *Causticis*, inqvit, *curabantur, qvi mentagrâ laborabant, ni usq; in ossa corpus exustum esset, rebellante tædio. Adveneruntq; ex Ægypto genitrice talium vitiorum Medici, hanc solam opem afferentes magnâ suâ prædâ: siqvidem certum est Manilium Cornutum ex Prætoriis legatum Aqvitanicæ provinciæ H. S. C. C. elocâsse in eo morbo curandum sese.* Qvia autem Romani caustica illa sive suorum, sive Græcorum Medicorum aversabantur, qvòd medicinam hanc perpessi fœdiore sæpe cicatrice notarentur, qvàm morbo, ut ibidem agnoscit *Plinius*, igitur necesse fuit, licet plenâ jam Medicorum Hellade, supplicare Ægypto, & inde opem certam, mitioremqve accersere. Qvin & pedum ulcera indutis calceis sacerdotum Ægyptiorum papyraceis jam olim sanabantur, ut ex *Aristid. serm. sacr.* j. colligimus. *Chirurgice* qvoq;

[teste Celso l. vii. præf.] *in Ægypto increvit, Philoxeno maxime auctore, qui pluribus voluminibus hanc partem diligentissimè comprehendit.* Nec sola Qviritium urbs felicem olim sensit Medicorum Ægyptiorum operam, sed & jam aliqvot seculis antea Cyrus, magnus ille Persarum Rex, cùm inter Archiatros suos nullam inveniret operam ocularium ab Amasi Ægyptio Medicum amicè reqvisivit, & obtinuit, docente in Thaliâ *Herodoto.* Utrum autem *Hippocrates Græcus* in Persidem qvoqve ad Artaxerxem evocatus sit, forrassis ambiguum est, cùm personatas esse epistolas pleraſqve ad calcem operis Hippocratici adjectas nonnulli arbitrentur. Sed ad Ægyptios qvanti fuerint in morborum προγνώσει [qvæ vel sola decus & auctoritatem Medico addit] ex uno illo *Galeni* etiam colligere est, qui de dieb. decretor. l. iii. c. vi. *Porrò*, inqvit, *illud denuo repetendum, qvod nos qvoqve observantes verissimum semper esse comperimus, Ægyptiis Astronomis* [qvi & ipsi medici] *inventum, lunam non modò ægris, sed etiam sanis, dies, qvales tandem futuri sint, posse prænunciare. Si etenim ad planetas temperatos steterit, qvos jam & salutares Latini, Græci ἀγαθοποιοὺς nominant, faustos & bonos producere; si ad intemperatos, graves, molestosq;. Fingamus homine qvodam nascente salutares planetas in ariete, malignos in tauro esse; is homo nimirum, dum luna in ariete, cancro, librâ, & capricorno fuerit, commodè deget. Cum verò taurum ipsum, vel tetragonum aliqvod, vel diametrum signum occupat, malè tum & molestè vitam transiget. Atqve jam morborum initia huic cùm in tauro, leone, & aqvario fuerit, pessima, sunt periculosa; autem & salutaria sunt, cùm arietem, cancrum, libram, & capricornum luna permeat.* Disertè hic *Galenus*: ἅπερ δὲ καὶ ἡμεῖς παραφυλάξαντες ἀληθέστατον εὕρομεν ἀεὶ, τὸ παρὰ τῶν Αἰγυπτίων ἀστρονόμων εὑρημένον.

Et qvis dubitet *Hippocratem* elementa prognosticorum suorum debere Ægypto, ut à patriâ suâ non nisi tridui itinere distanti? ut *Democriti* Ægypto innutriti [secundum *Celsum*] discipulum? Atqve hæc hactenus de Ægyptiorum medicinâ, qvæ ex fimbriâ de texto judicaretur. Qvod si ipsa Scriptorum Ægyptiorum monumenta exstarent, nuditatem sapientiæ Græcanicæ liqvidius intueremur.

Immò

Immò si vel superessent qvatuor illi libri *Theonis Alexandrini* [de qvibus *Galenus* de sanit. tuend. l. III] de particularibus exercitiis corporis, *ζεφλυσία*, aliisqve id genus; vel Apionis Grammatici scripta de medicinâ metallicâ, *Plinio* laudata; vel deniqve *Hecatæi* monumenta de Philosophiâ Ægyptiâ, qvorum meminit l. I. *Laërtius*, multa, opinor, sanitatis procurandæ, veritatisqve indagandæ instrumenta ibidem notaremus, qvòd experimentis se magis fidere agnoscant Ægyptii, qvam malè natis rationibus; sed jacturas ejusmodi solabimur trito illo: *rerum irreparabilium felicem esse oblivionem.*

CAP. VIII.

I. Sapientiam Ægyptiorum, etiam extra medicinam, fuisse illustrem. Præstantissimos Græcorum in Ægyptum navigâsse ad cultum ingenii capiendum. II. Et luculentum itineris fructum percepisse ob artium ibidem perfectionem. III. Sacra Ægyptiorum, licet non optima, meliora tamen omnino fuisse sacris Græci Aristotelis, immò & reliqvorum Græcorum plerorumq;. In adoratione bestiarum videri latuisse arcanum politicum. IV. Horapollinis opus, phœnicem, sphinges Ægyptiis non debere fraudi esse. V. De incremento Nili non infeliciter disseruisse Ægyptios. VI. De igne, aqvâ, sale, piscibus, cæpis, animalibus qvæ statuerint Ægyptii. VII. Astronomiam, & Astrologiam Ægyptiorum videri certiorem fuisse, qvàm vel

post Alexandrinorum, vel hodiernorum Magistrorum artis. Cæteras etiam artes Mathematicas in Ægypto diligenter cultas fuisse. VIII. Græcos ab Alexandrinis didicisse potius, qvàm contra. IX. In motibus planetarum cognoscendis probè subactos fuisse Ægyptios. X. Frustra leges & alia qvædam Ægyptiorum à Conringio culpari; XI. Artifices Ægyptiorum insignes fuisse. Hieroglyphica eorum nec inepta, nec levia. XII. De Magis Ægyptiacis, qvæ vero similiora.

NOn satis id visum *Conringio*, Medicinæ Ægyptiæ laudem omnem detrahere, nihil prope actum putavit, nisi & in Theologiam, naturalem Philosophiam, aliasqve gentis sagacissimæ scientias, artesqve inveheretur. Verùm enimvero eas inveniet in *Herodoto*, *Isocrate*, *Cicerone*, *Diodoro*, *Strabone*, *Plinio*, *Tatiano*, *Clemente Alexandrino*, *Eusebio Pamphilo*, *aliisq;*, Ægyptiis attributas ex merito laudes, ut totis eas voluminibus deterere, & luculentâ suâ, qvâ pollet, fæcundâq; eruditione neqveat obscurare. Omnia huc convectare immensi operis foret, & supervacui, exstantibus in publicâ luce Scriptorum laudatorum monumentis; utqve fides horum omnium sit testatior, ea in historiâ sacrâ *Mosis* Act. VII. & Salomonis III. *Reg.* IV. se indicia sapientiæ Ægyptiæ produnt, qvibus adversari nefas. Nos non nisi strictim, & compendio, qvod fule liceret, sententiam nostram de illâ qvoqve sapientiæ Ægyptiæ parte aperiemus:

I. Illustrissimam fuisse Ægyptiorum antiqvorum sapientiam vel ex eo liqvidum fuerit, qvòd summa qvæqve ingenia, vel in Ægypto jam olim nata sint, vel istuc ad incrementa studiorum captanda navigaverint, vel ab Ægyptiorum discipulis edocta gloriam suam latè propagârint. Plena istis historia est. *Archytas Tarentinus*,

tinus, celeberrimi nominis mechanicus, si Ægyptum non vidit; Pythagoricorum tamen nobilissimus appellatur *Laërtio*; at Pythagoras Ægypti diu incola. *Apollonius Pergæus*, conicorum magister insignis, in Ægypto claruit regnante Ptolemæo Evergete, ut ex *Eutocio Ascalonita* discimus. *Euclides* Mathematicus autem jam ante Pergæum in Ægypto vixit, sedente ad clavum Ptolemæo Lagi filio, attestante *Proclo Diadocho*. *Archimedem* in Ægypto vixisse adeo certum est, ut ibi cochleam suam invenerit auctore *Diodoro* l. VII. *Eratosthenem* in Ægypto floruisse, imperantibus Ptolemæis, Evergete, Philopatore, Epiphane, docuit idem *Eutocius*. Qvid de *Herone Alexandrino*, qvid de *Pappo Alexandrino*, qvid de *Alexandrino Theone* multa referam? qvos omnes Ægypti incolas fuisse vel ipsum nomen declarat. Loqvatur & hic illustris *Jo. G. Vossius* l. de scient. Mathemat. *Ab Euclidis*, inqvit, *tempore, usqve ad tempora Sarracenica vix ullum invenire est nobilem Mathematicum, qvin vel patria fuerit Alexandrinus, vel saltem Alexandria dederit operam Mathesi*. Sed ante *Euclidem* didicisse Mathematica in Ægypto *Pythagoram*, *Platonem*, *Eudoxum*, *alios*, nemini dubium est. *Cadmus* Thebis Ægyptiis oriundus fuit, auctore *Diodoro Siculo*, aut, si Phœnicem agnoscas, in Ægypto eruditus: *Dædalus* non modò Ægyptum salutavit, sed & templi Memphitici Vulcano sacri vestibulum aliqvod construxit, ibidemqve demiratus operum aliorum solertiam, lustrato satis labyrintho Ægyptio, similem Minoi Cretensium Regi fabricam architectatus est, sed Cretensium illâ pereunte, Ægyptia structuram suam prorsus ad nostræ ætatis tempus conservavit, inqvit l. I. *Diodorus*. *Danaus* ex Ægypto in Græciam traduxit coloniam, docente *Strabone* l. VII. Argosqve vetustissimam prope Græciæ urbem civibus instruxit, fatente *Diodoro*; & qvidem nave evectus, qvod *Plinio* credimus l. VII. c. LVI. *ante enim ratibus navigabatur*, eodem auctore. Et cum eo in Græciam simul aliqvam sapientiæ Ægyptiæ partem migrâsse qvis inficiabitur? *Diodorus Siculus*, luculentus Historicus, qvi apud Græcos nugari desiit, tradente *Plinio*, Ægyptum se lustrâsse multis te-

ſtatur. *Diophantus Alexandrinus* clariſſimæ famæ Arithmeticus, Ægyptium ſe ſe vel ſolo cognomine fatetur. *Democritus* antiqvorum omnium ſubtiliſſimus, judicio *Senecæ*, qvinqvennium in Ægypto exegit, ut ex *Diodoro* conſtat. Sed qvid prohibet alibi loqventem audire *Diodorum? Recenſendi*, inqvit, *nobis qvi priſcis illis temporibus ſapientiâ & doctrinâ celebres apud Græcos peregrinationes in Ægyptum adjura & diſciplinas gentis cognoſcendas ſuſceperunt. Etenim Sacerdotes Ægyptiorum Orpheum, Muſæum, Melampodem, Dædalum, Homerum Poëtam* [niſi & ipſe Ægyptius fuerit] *Lycurgum Spartanum, Solonem Athenienſem, Platonem Philoſophum, Pythagoram Samium, Mathematicum Eudoxum, Democritum Abderitam, & Oenopidem Chium ad ſe adventâſſe è ſacris commentariis referunt. Et ex cujuscunqve profeſſione artis demonſtrationes adferunt, qvibus probant ex Ægypto cuncta, qvibus admirationem illi apud Græcos ſibi peperere, eſſe translata.* De *Lycurgo* explicatiùs diſſerit *Plutarchus* in Lycurg. *Ægyptii*, inqvit, *item apud ſe arbitrantur Lycurgum fuiſſe, bellatoresq́ à reliqvis corporibus diremptos in primis probâſſe, ac traduxiſſe eum morem Lacedæmonem, ſegregatisq́ illiberalibus, & ſordidioribus operariis planè elegantem & nitidam Remp. inſtituiſſe.* De *Thalete* ita *Laertius: Thales in Ægyptum profectus ſacerdotibus familiariter adhæſit.* Et *Diodorus: His addunt, qvod Lycurgus, Solon, Plato multas ab Ægyptiis leges mutuati in Reſpubl. ſuas receperint. Clemens Alexandrinus* Strom. l. I. *Plato*, inqvit, *non inficiatur ſe ea, qvæ ſunt præſtantiſſima in Philoſophiâ mercatum eſſe à barbaris, fateturq́ in Ægyptum ſe veniſſe. Macrobius* in ſomn. Scip. l. I. c. XIX. *Plato*, inqvit, *Ægyptios omnium philoſophia diſciplinarum parentes ſecutus eſt. Solon*, verba ſunt *Amm. Marcellini* l. XXII. *ſententiis adjutus Sacerdotum Ægypti, latis juſtâ moderatione legibus Romano qvoqve juri maximum addidit firmamentum.* Promulgaverat tamen Solon leges aliqvot ante hanc peregrinationem, docente *Herodoto*, & *Plutarcho*; ſed cùm videret ad juſtum decus aliqvid adhuc legibus ſuis deeſſe, etiam ſenior navigare maluit, qvàm legitimo ſapientiæ legiferæ complemento ex Ægyptiis accerſendo deſtitui. Inter cæteras redux hanc legem tulit

tulit ab Amasi Rege Ægyptio jam ante latam, *ut qvicunqve demonstrare qvotannis non posset, unde viveret, enecaretur*, qvemadmodum *Herodoto* in Euterpe annotatum. Svavis illi interea [ut est apud *Plutarchum* in Solone] familiaritas cum Psenophe Heliopolita, & Sonchle Saita, sacerdotibus, à qvibus sermonem illum Atlanticum percepit, qvem verum fuisse ante duo primùm secula inventâ Americâ licuit intelligere. Non dissimilia *Diodorus: Apud Ægyptios*, inqvit, *si qvis opificum plura simul artificia exercet, gravissimas incurrit pœnas.. Ægyptiis universis injunctum erat, ut nomina sua apud Magistratus profiterentur, indicantes simul, qvo proventu, & vitæ genere victum sibi qvisqve compararet. Mentitus, aut injustum agitans qvæstum, mortis pœnam incurrebat. Qvam legem Solon à peregrinatione Ægyptiâ Athenas traduxisse fertur.* Fuere qvin immò Athenienses Saitarum ex Ægypto coloni, si verus est *Diodorus Siculus*. *Euripidem* in ægypto vixisse auctor est *Laërtius*; *Epicurum* omnia ferè hausisse à *Democrito*, indubitatum reddidit *Cicero*; vixisse & in ægypto memorat *Cedrenus*. *Zamolxin* Getam, Pythagoræ qvondam famulum, postea in ægypto egisse colligimus ex *Strabonis* l. VII. Nè nunc memorem *Diodorum Cronum*, *Chrysippum* Medicum, *Herodotum*, *Strabonem*, *Polybium*, *Germanicum*, *Julium Cæsarem*, *Ammianum Marcellinum*, *Galenum*, *alios*, qvos Ægyptum lustrâsse historiæ referunt. Præclarè *Diodorus: Multi prisci*, inqvit, *Ægyptiorum mores non tantùm ab indigenis probati fuere, sed in magnam qvoqve apud Græcos venere admirationem, ob qvæ celebratissimi qviqve doctorum peregrinationibus in Ægyptum operam dedere, ut legum illic, & studiorum, ceu rerum magni momenti cognitionem asseqverentur.* Sed viditnè Ægyptum *Aristoteles?* nullus est dubitationi locus, tum qvòd *Ammonius* scribat ipsum secutum fuisse Alexandrum in expeditione illâ bellicâ ad usqve Brachmanas, immò Persidem cum ipso peragrâsse; qvis enim interea negabit eum eodem intrâsse qvòqve ægyptum; tum qvòd Strabo l. XIII. memoret *Aristotelem* primum omnium docuisse Reges ægyptios instruere bibliothecam. Ut taceam *Aristotelem* totis XX annis vacâsse *Platoni*, *Platonem* XIII annis

annis in Ægypto versatum, docente l. XVII. *Strabone*. *Theophrastum Eresium* adiisse Ægyptum vix audebit negare, qvi advertit qvàm accuratè plantas Ægyptias, etiam illas, qvæ peregrinari neqveunt, depinxerit in Hist. plant. L. IV. c. II. & alibi, ut oculatum testem fuisse ægrè liceat dubitare.

II. Sed intuendus nunc porrò fructus, qvem vel incolæ ex illis suis moribus, vel ex peregrinatione Ægyptiâ cepere alienigenæ. *Isocrates* in laude Busir. *Philosophi celeberrimi*, inqvit, *Ægyptiæ Reipubl. formam cæteris anteponunt: & Lacedæmonii qvi partem inde qvandam ad se transtulere, Rempubl. suam optimè administrant.* *Diodorus Siculus* recitatâ Reipubl. Ægyptiæ formâ: *Qvocirca*, inqvit, *etiam longissimo tempore sub Regibus memoratis integrum Reipubl. statum conservârunt, in summâ felicitate vitam exigentes, qvamdiu hæc legum constitutio vigebat.* Nobiliores artes in Ægypto ad eam ascenderant perfectionem, ut non modò non Græci, sed vix hodie etiam cultissimæ nationes eam superent. De Mathesi eorum præclarè sensit *Diodorus Siculus*, & ipse oculatus rerum testis. *Macrobius* qvoqve in Somn. Scip. l. I. c. XX. *Sed Ægyptii*, inqvit, *nihil ad conjecturam loqventes, seqvestrato & libero argumento, neqve in patrocinium sibi lunæ defectum vocantes, qvantâ mensurâ sol terrâ major sit, probare voluerunt.* Sed de Mathesi Ægyptiorum postea. Et post hæc tempora Sacerdotes Ægyptii laudantur *Dioni* in Recusat. Magistratûs, tanqvam τὰ ξύμπαντα γινώσκοντες. Nec solùm duntaxat Philosophiam, Astronomiam, & Geometriam iidem sollicitè excoluere, tradente *Strabone* l. XVII; neqve duntaxat docuere *Thaletem* Ionicæ Philosophiæ auctorem, & *Pythagoram* Italicæ, ut ex *Laërtio* constat, sed & justitiam impensè colebant. Ad rem *Ælianus* Var. hist. l. XIV. *Judices*, inqvit, *apud Ægyptios iidem qvondam fuerunt, qvi & Sacerdotes. In his princeps erat senentia, maximus natu & in omnes statuendi jus habebat, cum omnium hominum esse justissimum & sincerissimum oportebat, qvi circa collum imaginem ex sapphiro gemmâ confectam gestabat, qvæ vocabatur veritas.* Sed & Reges [illegible] qvàm in jure dispensando versati fuere integrè, [illegible]

Plutar.

Plutarchi Apophthegm. *Ægyptiorum Reges*, inqvit, *suam qvandam servant legem, qvâ juramento obstringunt judices, ut Rege ipso injustam flagitante sententiam, ei morem non gerant.* Inter reliqvas Ægyptiorum leges & illam notavit *Plutarchus: gravidam, si mortis fuerit damnata, asservandam donec pepererit.* Sed his missis, ut de Medicinâ Ægyptiorum verbo iterum me expediam, vel ex solo effectu promptum est colligere, eam superâsse omnium hactenus aliarum nationum solertiam, & ἀκρίβειαν. Certè *Herodotus* in Euterpe, postqvam brevibus enarrâsset Ægyptiorum methodum medendi, subjungit, Ægyptios his remediis utentes esse hominum sanissimos. Et *Isocrates* in laud. Busir. *Sacerdotes*, inqvit, *Ægyptii ad curanda corpora medicinam invenerunt, non eam, qvæ periculosis medicamentis utitur, sed eam, qvæ cùm æqvè tutò sumi possit, atqve cibi qvotidiani, tantas habet utilitates, ut nemo neget eos & saluberrimis esse corporibus, & vivere diutissimè.* Qvis audet has laudes Græcanicæ admetiri Medicinæ? qvæ utcunqve nobilissimam sui partem debeat Ægypto, præ taciturnitate tamen Sacerdotum, ultimum ibi adipisci neqviit complementum. Nihil faciliùs, qvàm in cæteris laudatissimis artibus ostendere qvoqve prærogativam Ægyptiorum. Sed nè videar prolixior, claudam illo *Diodori:* Ἀλλὰ μὲν καὶ τὰς τέχνας ἰδεῖν ἔστι παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις μάλιστα διαπεπονημένας, καὶ πρὸς τὸ καθῆκον τέλος ἀπηκριβωμένας.

III. Sed vocat nunc aliò *Conringius*, incusatqve Ægyptiorum in religione, & placitis Astrologicis dissensionem. Qvod ad Astrologica, periere monimenta pleraqve Ægyptiorum veterum, per insaniam ferocientis Cambysis, aliorumqve, atqve ideo de iis hodie ita securè judicari neqvit. Fortassis tamen in modo explicandi apotelesmata sua non semper convenerit Thebanis cum Memphiticis, qvod utiqve eventuum veritati non adversatur. Qvis nescit Monspelienses Medicos hodie in medendi qvibusdam circumstantiis, scilicet circa venæ sectionem, & alia qvædam, à Parisinis dissidere? utriqve tamen sic satis feliciter medicantur. Qvod ad sacra Ægyptiorum, nemo non dolet miseriam temporum illorum,

qvibus non licuit Ægyptiis esse tam beatis, ut veritatem cœlestem integrè viderent, & seqverentur, cùm alioqvin, docente *Herodoto, in Deos ante omnes homines essent religiosi.* Qvod & luculentè prodiderunt, illucescente tandem clariùs veritate Evangelicâ. Neqve enim temerè gens ulla iis tum in sancto vivendi instituto celebrior, qvod ex historiis liqvidum. *Theodoretus* etiam Hist. Eccl. l. IV. c. XIX. *Erant in Ægypto homines, qvi Angelicam planè vivendi rationem summo studio excolentes à tumultu & strepitu civili se removèrent, vitamq; in solitudine degere instituerent, & loca arenosa, planeq; sterilia redderent frugifera.* Et in vitâ Posthumii c. VII. hæc legas: *S. Macarius* [in Ægypto] *ab illustri Viro Antonio Monachorum ferè qvinqvaginta millia susceperat gubernanda.* Sed ut ad antiqva revertamur, viderunt in iis sacrorum tenebris Ægyptii, ea qvæ Aristoteles toto ingenii molimine asseqvi neqviit, *Animarum* scilicet *immortalitatem.* Qvæ una scientia omnibus Stagiritæ monumentis haud dubie præclarior est. Primi hominum Ægyptii, referente *Herodoto* in Euterpe, tradidere ψυχὴν ἀνθρώπου εἶναι ἀθάνατον. Qvod adjungit *Conringius*, eosdem commentos esse migrationem animarum in alia corpora, si id qvidem ita est, imbecillitatis humanæ rationis fuerit, non asseqvi omnia; qvis enim hoc sine peculiari lumine à Paganis exspectet? Est tamen cur existimari possit Ægyptiorum sapientes de animæ humanæ statu à morte, præsertim sanctè viventium, præclariùs sensisse. Neqve enim tantum ita *Diodorus: Regionis hujus* [Ægypti] *incolæ tempus vitæ limitibus circumscriptum perexigui æstimant, at qvod celebrem à morte virtutis memoriam habiturum sit, illud pendunt maximi. Et domicilia viventium diversoria nominant, defunctorum vero sepulcra domos æternas appellant.* Sed disertiùs *Heliodorus* Æthiop. l. VII. *Haud legitima*, inqvit Cybele, *facitis, qvod sacerdotem* [Ægyptium Calasiridem mortuum] *deploratis & lugetis: qvem lætitiâ & gratulationibus proseqvendum esse, tanqvam consecutum reqviem, & præstantiorem statum sortitum divina & sacra doctrina præcipit.* Enimvero si sacra Sacerdotum Ægyptio-

tio-

tiorum doctrina mortuo statum præstantiorem, & reqviem assignat, argumento est illos non credidisse omnium animas evolantes è corporibus volutari circa infinita animalium, & sæpe vilissimorum corpora, adeoqve deceptum *Herodotum*, nisi malis eos alia in vulgus, propter politicas rationes disseminâsse, credidisse alia. *Ger. J. Vossius* l. de Idololatr. 1. c. x. opinatur μετεμψυχώσεως figmentum ortum fuisse ex traditione de futurâ resurrectione, cui ut non repugno, ita video placuisse *Servio*, Ægyptios propter eam potissimùm causam mumias suas olim confecisse, ut anima in defuncto corpore hæreret, & commoraretur, nè per corruptionem ejus migraret in bestias. Vox illius ad illud *Æneid.* III.

— — — animamq; sepulcro condimus.

Unde Ægyptii, inqvit, *periti sapientia condita diutiùs reservant cadavera: scilicet ut anima multo tempore perduret, & corpori sit obnoxia: nè citò ad aliud transeat.* Expressè etiam *Herodotus* animam tradit ex mente Ægyptiorum, non migrare in corpus aliud, nisi τῦ σώματος καταφθινομένου, id ut averterent, videri possunt condituram illam durabilem moliti. Illud ego tantùm adjicio, credibile reddi non modò ex illo *Heliodori*, Calasiridem non lugendum esse à morte, ὡς τῆς βελτίονος μεταλαχόντα λήξεως, καὶ πρὸς τῶν κρειττόνων κεκληρωμένον, adhuc altiùs surrexisse spe suâ Ægyptiorum sapientes; sed & fieri idem manifestum ex illo *Diodori*: *Vulgus defunctum magnificis laudibus predicat, ut qvi sempiternum cum piis avum in Ditis regno sit peracturus.* Legatur & in hanc rem Gorgias Platonis circa finem. Sed nec illud *Conringii* placet: *Non est qvod Ægyptios laudemus ideo, qvòd humanæ animæ immortalitatem, ejusq; pro vitæ merito, sive præmia, sive pœnas sint professi. Etenim hæc qvoq; non videntur aliæ gentes olim ignorâsse paucissimis exceptis.* Est enimvero cur ipsos laudemus, ut qvi primi hanc glaciem fregerint; πρῶτοι δὲ, ait *Herodotus*, καὶ τόνδε τὸν λόγον Αἰγύπτιοι εἰσὶ εἰπόντες, ὡς ἀνθρώπου ψυχὴ ἀθάνατός ἐστι. Ex illorum fontibus biberunt cæteræ nationes barbaræ, in hanc sententiam deductæ. Hanc doctrinam ex Ægypto retulit *Pythagoras*, propagavitqve; hanc retulit *Democri-*

tus; *Plato*, *alii*, qvod demonstrare ex *Clem. Alex.* l. vi. *strom*. aliisqve proclive esset, si res opem postularet. Cui cùm ingenii viribus nimiùm fretus non crederet *Aristoteles*, miserabili lapsu in monimentis suis jam impingit, jam pugnantia loqvitur, ceu à multis hactenus ostensum. Sed vehementior deinde *Conringius*: *Dementia porrò*, inqvit, *Ægyptiacæ haud leve est argumentum*, *qvòd primi omnium homines demortuos divinis honoribus sint prosecuti*, *si credimus Philoni Byblio*. Ab Assyriis primùm venerationis illud genus profluxisse ad Ægyptios multa ostendunt. Et vidit idem *Vossius* l. ix. de Theol. Gentil. Ut taceam in Græciâ Phegoum temporibus Isaaci Patriarchæ, à morte cultum fuisse ut Deum, eiqve boves immolatos, secundum *Augustinum* l. xviii. de civit. Dei c. iii. qvo ævo gyptios ita ineptiisse difficile probatu. Sed ad *Philonem*; apertè ille distinguit, docetqve Phœnices, & Ægyptios habuisse qvidem alios Deorum mortalium, alios immortalium loco. Qvi mortales fuerant, eos utiqve ob beneficia in genus humanum collata venerati sunt, adorâsse tamen planè, ut immortales, nondum deprehendi. Clarè rem pandit oculatus cultûs illis testis Diodorus l. i. Δοκοῦσιν οἱ Αἰγύπτιοι, inqvit, τοὺς ἑαυτῶν βασιλεῖς προσκυνεῖν τε, καὶ τιμᾶν, ὡς πρὸς ἀλήθειαν ὄντας θεούς· τοὺς βουλομένους τε καὶ δυναμένους τὰ μεγάλα εὐεργετεῖν, ἡγούμενοι θείας μετέχειν φύσεως. Non tradit *Diodorus*, προσκυνοῦσι, sed δοκοῦσι προσκυνεῖν. Sed esto! cur non mereantur mortui, & benefici Reges tantum à subjectis suis venerationis, qvantum ficta & commentitia Græcorum Numina? Sed peccaverint nimiâ reverentiâ Ægyptii, parùm abest qvin *Conringius* adversus ipsos peccet nimiâ inhumanitate. *Nihil certè*, inqvit, *stultius fuit cultu animalium infra humanam conditionem positorum: & tamen eâ in re Ægyptii insaniverunt præ omnibus aliis populis*. Mitiùs sanè, humaniusqve de iis sapientissimus *Tullius* l. i. de Nat. Deor. *Ipsi*, inqvit, *qvi* [à Græcis, Romanisqve] *irridentur Ægyptii*, *nullam belluam*, *nisi ob aliqvam utilitatem*, *qvam ex ea caperent*, *consecraverunt*: *velut ibes maximam vim serpentium conficiunt*, *cùm sint aves excelsæ*, *cruribus rigidis*, *corneo*, *proceroq*; *rostro*: *avertunt pestem ab Ægyp-*

Ægypto, cùm volucreis angveis ex vastitate Libyæ vento Africo invectas interficiunt, atqve consumunt. Ex qvo fit, ut illæ nec morsu vivæ nocerant, nec odore mortuæ. Possum de ichneumonum utilitate, de crocodilorum, de felium dicere: sed nolo esse longus. Ita concludam tamen, belluas à Barbaris propter beneficium consecratas: vestrorum [ô Græci!] *Deorum non modò beneficium nullum exstare, sed nè factum qvidem omnino.* Audiat hoc Hellas, & ligneorum, saxeorumqve Numinum suorum intuitu erubescat. Sed non alienum hîc fuerit *Eusebii* qvoqve *Pamphili* judicium experiri, qvi Præp. Evang. l. II. c. II. *Felem*, inqvit, *adorant Ægyptii propter aspidas & serpentes venenatos utilem, ichneumonem propter crocodilos*, &c. *Apin, & Mnevin, qvòd arandæ terræ inserviant, & qvòd iis frugum inventio tribuatur; crocodilos, qvòd eorum metu Arabiæ latrones, Libyæq; Nilum transmittere non audeant.* Accedat & luculentus horum arbiter *Clemens Alexandrinus*, cujus illa sunt Admonit. ad Gent. *Et qvanto meliùs Ægyptii, qvi vicatim, & per oppida bruta coluerunt animantia, qvàm Græci, qvi tales Deos* [sceleſtos, impuros, obscœnos,] *adorant? illa enim etsi sint feræ, non sunt tamen adulteræ, nec stupris & libidinibus deditæ. Vos autem, qvi non cessatis Ægyptios ridere, qvales estis in bruta animantia? Ex vobis enim ciconias coluere Thessali propter consvetudinem: Thebani mustelas propter ortum Herculis. Qvid vero? anne qvoqve Thessali adorare traduntur formicas, & incolæ Troadis mures? Samii etiam ovem colunt. Juvenalis* autem cùm ob cultum bestiarum invehitur in Ægyptios Sat. XV. non advertit se lutum luto purgare. Qvàm enim frivola illius qverela?

Oppida tota canem venerantur, nemo Dianam!

Enimvero si canem venerari turpe est, animal beneficio notum, turpius fortasse erit venerari commentitium qviddam inane, &, si verum qværis, sine mente sonum. Et cui fiat verisimile adeo mente captos fuisse Ægyptiorum sapientes [qvos πάντων λογιωτάτους vocat *Porphyrius*, nam plebem qvis excuset] ut vero adorationis cultu dignas censerent bestias? præclariùs de iis sentiendum, si Scriptoribus antiqvis fides debetur. Agnovere enim unum solum

Deum δημιεργὸν, ac Κνήφ secundum *Eusebium* l. III. de Præp. Evang. c. XII. Et *Plutarchus* l. de Isid. & Osir. *Thebani*, inqvit, *non adorant nisi unum Deum immortalem.* De eo qvàm sanctè & magnificè sentiat ab Ægyptiis edoctus *Orpheus*, prolixè docet *Clem: Alexandrinus.* Agnovere immortalitatem animæ, ut ante monitum, & reviviscendi spem conceperunt, qvod de *Democrito* ab Ægyptiis instituto docet *Plinius* l. VII. c. LV. Scierunt *vitam* aliam *venturam*, eamqve signo crucis expresserunt in hieraticis suis literis, ut ex *Ruffino* & *Socrate* in histor. Eccles. liqvidum est. Scierunt diluvii historiam, & futuram olim mundi exustionem, ut ex *Origene* contra Celsum apparet: tardè etiam admisere Serapidis sacra, nec nisi coacti. Disertè *Macrobius* Saturnal. l. I. c. VII. *Ægyptii*, inqvit, *neqve Saturnum, neqve ipsum Serapim receperant in arcana templorum, usqve ad Alexandri Macedonis occasum. Post qvem tyrannide Ptolemæorum pressi hos qvoqve Deos in cultum recipere Alexandrinorum more, apud qvos præcipuè colebantur, coacti sunt: ita tamen imperio paruerunt, ut non omnino religionis suæ observata confunderent, nam qvia nunqvam fas fuit Ægyptiis pecudibus aut sangvine, sed precibus & thure solo placare Deos; his autem duobus advenis hostiæ erant ex more mactandæ: fana eorum extra pomœrium locaverunt, ut & illi sacrificii sibi solennis cruore colerentur, nec tamen urbana templa morte pecudum pollueerentur.* Qvin & Serapidis oraculum de vero DEO magnificè sensit, ut ex *Macrob.* Sat. l. I. c. XX. discimus. Immò verò Ægyptii Hebræorum morem imitati simulacra, & imagines olim nè qvidem in templa admiserunt. In qvam rem *Plutarchus* in Numâ: *Numa*, inqvit, *de statuis scita undeqvaqve germana erant placitorum Pythagoræ.* [At Pythagoræ sacra pleraqve ex Ægypto manaverant.] *Neqve enim ille sensui, aut ulli dolori expositum rerum principium esse, sed invisibile, incorruptum, solâ mente existimavit apprehensibile. Hic vetuit Romanos hominis, vel bestiæ formam tribuere DEO: neqve fuit ulla apud eos ante vel picta, vel ficta imago DEI, sed primis centum & septuaginta annis templa exstruxerant, & cellas Diis; simulacrum per id tempus nullum habuerunt, nefas putantes augustiora expri-*

primere humilioribus, neqve adspirari aliter ad Deum, qvam mente posse.

Et *Lucianus* l. de Dea Syriâ: *Antiqvitus*, inqvit, *apud Ægyptios absqve simulacris, & statuis templa erant.* Et jactant apud *Diodorum* l. III. Æthiopes à se statuas profectas esse primùm. Non qvidem hæc eò disputantur; ut extra culpam omnem collocentur Ægyptii, qvos vanâ superstitione pollutos fuisse nemo ambigit, nisi in sacris literis hospes, sed ut, si Græcas, Romanasqve in colendis Diis inspiciamus nænias, appareat easdem fuisse Ægyptiis vaniores. Sed qvid si & arcanior securè regnandi ratio latuit sub imperato illo bestiarum cultu, utcunqve id stolido vulgo ignotum? Certè istuc eunt illa *Isocratis* in laud. Busirid. *Busiris*, inqvit, *multas Ægyptiis & varias divinitatis exercitationes constituit, ut qvi & nonnulla animalium apud nos contemptorum coli & honorari lege latâ voluerit: non qvod eorum vim ignoraret, sed partim vulgus assvefaciendum esse ad observanda omnia Principum edicta existimavit, partim in rebus manifestis experiri voluit, qvid de occultis sentirent, nam qvi hæc negligerent, eos fortaßis etiam majora contempturos, qvi autem æqve in omnibus ordinem conservarent, eos jam edidisse specimen suæ in colendâ religione constantiæ arbitrabatur.* Atqve nè qvisqvam demiretur, cur Ægyptiorum alii bestias qvasdam adorarent, alii mactarent easdem crudeliter, intuendum erit, inter arcana dominationis illam dissensionum materiam qvondam fuisse. In qvam rem *Plutarchus* l. de Isid. & Osir. *Sunt*, inqvit, *qvi Regem qvendam callidum & versutum narrent, qvod deprehendisset Ægyptios naturâ leves, & ad novas res apprimè proclives esse, eosdemq; ob multitudinem viribus insuperabilibus atq; effrenibus præditos, ubi sanâ mente & communi consilio rem vellent gerere: æternæ eis discordiæ occasionem, dispersâ in singulas gentes superstitione, obtulisse. Cùm enim aliis aliorum animalium cultum injunxisset, qvæ inter se inimicitias exercerent, & unum ab alio cibi gratiâ expetitur; dum sua singula defendunt animalia, & eorum injurias ægrè ferunt, factum esse, ut ob animalium inimicitias ipsæ gentes, re non observatâ, infestæ sibi, invicemq; hostes redderentur.*

Sed

Sed ut desinamus tandem religionem illorum trutinari, cernimus non pauca inter gentilitias illas nebulas veritatis & sapientiæ in Theologiâ Ægyptiorum vestigia, in aliarum gentium [si sacram excipias] prope nullum, nisi ex Ægypto propagatum.

IV. Qvod verò attexit *Conringius*: *Medicinam Ægyptiam vanitate & superstitione Magicà multum laborâsse*, de eô jam ante ad satiem. Sed fertur & hîc obliqvo lumine in *Horapollinem* atqve *Kyrannidas*. Kyrannidum tamen libros hodiernos non esse Ægyptiacæ, sed Arabicæ originis jam ante docuit Cl. *Reinesius*. Sacerdotes Ægyptii, qvorum hieroglyphica qvædam explicare conatus est *Horapollo*, de industriâ sub fabulis philosophabantur, [qvemadmodum jam ante docuimus] ut arcerent profanos, eoqve nihil mirum, si fabulosa qvædam propinet interpres. De cætero, parum sibi cavet *Conringius*, dum ita scribit: *Taceo phœnices, sphinges, aliaq; id genus per sola Ægyptiorum figmenta omnino nata animalia.* Signentur nomine *alia id genus animalia*, ut respondeatur; phœnicis, sphingumqve fabulas solùm Ægyptiis deberi, qvomodo ostendet? Phœnicem Arabiæ tribuit *Plinius*, Assyriæ *Ovidius*; sphingem non viderunt Thebæ Ægyptiæ, sed Oedipodioniæ. Sed permittamus illas *Conringio* delitias, spectaturi porrò, qvàm scævâ fortunâ in Ægyptiorum de Nilo doctrinam invehatur.

V. Ita ergo ille animosè: *Qvàm infelices porrò fuerint*, inqvit, *in causis rerum explicandis, argumento maximo est illorum doctrina de incremento Nili. Etenim huic fluvio Ægyptus magnam felicitatis suæ partem debet, & qvotannis incremento ille suo percellit animos incolarum: & tamen à Græcis longè certiora sunt allata, qvàm à sacerdotali ordine per longa seculorum intervalla fieri potuit. Herodoti ætate nihil potuisse de causis hujus rei Ægyptios Sacerdotes disserere narrat ille in Euterpe. Strabo etiam memorat ante Ptolemæum Philadelphum, neqve Regum, neqve Sacerdotum Ægyptiorum qvenqvam veram causam incrementi cognovisse: idqve miratur, cum Sacerdotes curiosiùs referrent in sacros libros, & confirmarent, qvæ subtilioris aliqvid haberent cognitionis. Diodorus videtur incidisse in nonnullos, qvi aliqvid hac*

in

in re conati sunt, ineptè tamen. Sacerdotes, inqvit, *Ægyptii ex oceano terram circumfluente Nilum nasci affirmant. At nihil sani memorant, dubiaqve solvunt per dubia*, &c. *Dubito tamen num isthæc sententia à Sacerdotibus sit profecta, cùm illi Oceanum Typhoni, Nilum Osiridi adscripserint... Qvod verò per tot secula tantus numerus Sacerdotum sapientiæ opinione turgidorum non potuit, id facile inventu jam Aristoteli fuit. Namqve & ille incrementum annuum Nili, teste Posidonio, pluviis in Æthiopia extremis æstate cadentibus adscripsit: sive edoctus à nescio quo Thrasyalce, sive propriis ingenii viribus fretus. Et pluviarum istarum mentio fit in nostro qvoq; superstite opere meteorologico* l. 1. c. 12. *ut Nili ortus ex τῶ Ἀργύρου καλυμένω ὄρους capite proximè sequente. Ut proinde Aristotelem principem secuti sint Eratosthenes apud Strabonem, & Agatarchides Cnidius apud Diodorum; ut & Posidonius Stoicus, & alii, qvi in eandem sententiam concessere, post rei veritatem à Ptolomæo Philadelpho Rege accuratiùs exploratam. Qvod enim Ægyptii Sacerdotes id ex parte etiam probaverint, ut auctor est Horapollo* l. 1. hierogl. c. 12. *id ex Græcorum disciplinâ ad illos tandem pervenit indubiè. Videntur etenim omne potius Sirii viribus tribuisse, sicut ipsa Sirii vox videtur orta à Σεῖρις: qvomodo ab Æthiopibus dictam esse Nilum auctor est Dionysius περιηγητὴς.* Qvibus satis ostendit *Conringius* nimio Græcorum studio à veritate in diversa se se esse abreptum. Transibò in tantillâ dissertatione novem errores Grammaticos, *Ptolomæum, Ptolomæo, seorsim, ἀργύρου ὄρους, Agatarchides, dictam esse Nilum, περιηγητὴς, indubiè*; cùm exploratum sit, scribendum, *Ptolemæum, Ptolemæo, seorsum, ἀργυροῦ ὄρους, Agatharchides, dictum esse Nilum, περιηγητής, haud dubiè.* Qvæ crimina in oscitantes Sosios impingi fortasse possent, nisi & in editione primâ spectarentur universa. Sed ut rem ipsam intueamur, de incremento Nili ingeniosè judicârunt Ægyptii jam ante Græcos. Qvod miror non advertisse *Conringium*, ut rem notam, & jam olim *Galeno* [in cujus scriptis Medico peregrinari indecorum est] perspectam; qvippe ille l. de Histor. Philos. ex interpretatione *Julii Martiani Rotæ* ita disertè: *Eudoxus*, inqvit, *ab Ægyptiis Sacerdotibus se accepisse memorat,*

rat, permutationem æstatis in hyemem causam esse, cur Nilus qvotannis exundet. nam qvando nobis, qvi sub cancro degimus, æstas ingruit, habitantibus sub capricorno hyems adest. qvo fit, ut inde advectus Nilus continuis pluviis auctus increscat, & ruptis alveis latissimè spatietur. Sed & ante *Galenum Plutarchus* de Placit. Philos. l. IV. c. I. de incremento Nili: Εὔδοξος, inqvit, τοὺς ἱερεῖς φησι λέγειν, τὰ ὄμβρεια τῶν ὑδάτων, καὶ τὴν ἀντιπερίστασιν τῶν ὡρῶν, ὅταν παρ' ἡμῖν ᾖ θέρος, τοῖς ὑπὸ τὸν θερινὸν τροπικὸν οἰκοῦσι, τότε τοῖς ὑπὸ τὸν χειμερινὸν τροπικὸν ἀντοίκοις χειμών ἐστιν, ἐξ ὧν τὸ πλημμυροῦν ὕδωρ καταῤῥήγνυται. i. e. *Eudoxus ait Sacerdotes* [Ægyptios] *imbribus & oppositis temporum anni rationibus rem imputare, qvando enim apud nos, qvi sub æstivo habitamus tropico, æstas est, tum iis, qvi è regione sub brumæ circulo degunt, hyemem esse, à qvibus tum exundans aqva prorumpat.* At *Eudoxus* hausit ista ab Ægyptiis, vel ante natum *Aristotelem*, vel certè anteqvam desereret pharmacopolium, ut *Platoni* audiendo vacaret. *Strabo* enim l. XVII. docet *Eudoxum* cum *Platone* ad Sacerdotes Ægyptios profectum esse, ibiqve annos tredecim cum iisdem exegisse. *Diodorus Siculus* in eandem sententiam: *Philosophi*, inqvit, *in Memphi causam incrementi Niliaci adstruunt, confutatu magis difficilem, qvàm probabilem, cui tamen assensum multi præbent. Terram namqve faciunt tripartitam, ut una pars sit in orbe nostro; altera qvæ contraria habeat anni tempora hisce locis; tertia inter duas istas propter æstum inhabitabilis. Si itaqve Nilus se extolleret hyemis tempore, ex nostra Zonâ incrementa fluxus capere ipsum constaret, qvia tunc maximè apud nos pluit. Sed cùm è contrario per æstatem intumescat, credibile est oppositâ orbis regione tempestates hyemales exoriri, undarumq; illic redundantiam ad orbem nostrum deferre. Agatharchides Cnidius proximè ad veritatem accessit: is enim memorat qvotannis in Æthiopiæ montibus pluvias existere continentes à retrogressione solis æstivâ usqve ad diei & noctis æqvationem autumnalem.* Hæc certè non improvidè Ægyptii, agnovere scilicet causam, imbres Æthiopiæ. *Aristoteles* diu post in imbres Æthiopiæ æstivos causam retulit, non suo tamen Marte, sed à *Thrasyalce* edoctus, ut *Straboni* placuit; *Thrasyalces* ab alio, atqve

ille

ille alius ab *Homero*, qvi Nilum è cœlo [i. e. aëre] delapsum scribit. Qvodnam est ergo hic inventum magnificum *Aristotelis*, cùm gloria omnis redeat tandem ad Homerum? & ipsum Ægyptium, si credimus *Heliodoro* in Æthiop. & *Dioni Prusæo*, *Clementiq; Alexandrino*, & *Olympiodoro* apud Photium. A qvibus autem *Homerus* illa hauriret nisi à Sacerdotibus? sed qvid frigidius, qvàm illud *Conringii? alios secutos esse Aristotelem, post rem accuratiùs à Ptolomæo Philadelpho exploratam.* Cur enim illi *Aristotelem* principem seqverentur, qvi vel à Thrasyalce, vel Platone rem audierat, & non potiùs Philadelphum, qvi per suos viderat, & veritatem qvasi manibus contrectaverat? Tantum potest nimius amor *Stagiritæ*. Sed nè id qvidem alicujus momenti: *videri Ægyptios id omne tribuisse viribus Sirii;* unde enim id fiet verisimile? nihil ad hanc rem, qvòd Nilus æthiopibus Σίρις appelletur. Qvid qvod & perperam advocet *Herodotum* Conringius, neqve enim is tradit in Euterpe *Sacerdotes Ægyptios suâ ætate nihil potuisse disserere de causis hujus rei*, sed se nihil de hac re ab iis potuisse percipere. Scierant incrementi causam ab imbribus Æthiopicis accersendam, ut ex superioribus constat, sed *Herodoto*, ut homini Græco, & non satis familiari, eoqve fastidito detrectaverant aperire. Sed qvid *Herodotus* de hac re à Græcis illorum temporum hausit? vanissima, ut ibidem agnoscit, & à vero alienissima. Nihil ergo hic *Aristoteli*, aut Græcis debemus, sed *Thrasyalci*, ejusqve Magistris Ægyptiis. Et ne dubitemus curam huc vertisse Sacerdotes Ægyptios, non ab re fuerit qvædam ex *Heliodori* Æthiop. l. II. delibare: *Ad extremum tandem*, inqvit, *& de Nilo, qvi essent ejus fontes, & qvæ præter alios fluvios peculiaris natura, & unde æstivo tempore solus inter omnes crescat aqvis, qvæstionem mihi qvidam ex urbanioribus proponebant. Me dicente ea, qvæ sciebam, & qvæ de hoc fluvio sacris libris perscripta solis Sacerdotibus cognoscere & legere licet: & narrante qvòd in supremis Æthiopiæ, ultimis autem Libyæ partibus oriatur, qvâ parte orientale clima desinens initium meridiei præbet: crescit vero æstivo tempore, non [ut qvidam putarunt] etesiarum adverso flatu rejectus, sed iis ipsis*

ventis circa solstitium æstivum à septentrionalibus partibus versus meridiem, omnes nubes pellentibus ac trudentibus, donec in Zonâ, quæ torretur ardore solis, colligantur, in quâ illorum motus retunditur propter incredibilem circumstantis æstus vehementiam, tota, qvi antea fuerat paululum congregatus & condensatus, humore liqvescente, & inde copiosis imbribus cadentibus. Ecqvid solertiùs de incremento illo commenti sunt Scriptores Græci? si nihil horum in Ægypto expiscari qvondam potuit *Herodotus*, neqvaqvam id mirum, qvòd solis Sacerdotibus permissum esset hæc scire, ut perhibet *Heliodorus*. Eudoxus tamen longâ XIII annorum patientiâ, & ingenii sagacis similitudine exsculpserat aliqvid *Herodoto*, ut celeri & temporario peregrinatori inconcessum, mystis tamen illis multo maxima sibi retinentibus, qvem ipsorum morem depingit *Strabo* l. XVII. *Diodoro* idem fere contigit, qvod *Eudoxo*. Sed qvemadmodum diem dies docet, ita accuratiùs omnino de hoc Nili incremento, ejusq; fontibus differentem legat, cui vacat, Amplis. *Isaacum Vossium* l. de Nili origine.

VI. Succeduntaliæ *Conringii* cum Ægyptiis expostulationes, sed illæ, si probè inspiciantur, pulveris exigui jactu comprimendæ. Docet ignem ab Ægyptiis animatam belluam credi, aqvas superstitiosè coli, Nilum vocari Osiridem, Oceanum Typhonem, terram, qvam Isidem appellant, religiosè celebrari. Qvod de igne, Osiride, Iside, Typhone hîc Ægyptii, id ex symbolicâ Sacerdotum Ægyptiorum doctrinâ explicandum, qvam luculentè describit *Clem. Alexandrinus* Strom: l. V. *Qui ab Ægyptiis*, inqvit, *instituuntur, primùm qvidem omnium discunt methodum ac rationem literarum Ægyptiorum, qvæ ἐπιστολογραφικὴ vocatur: deinde verò methodum Sacerdotalem* [ἱερατικὴν] *qvâ utuntur ἱερογραμματεῖς, ultimò autem ἱερογλυφικήν, cujus una qvidem est per prima elementa κυριολογική, altera verò συμβολική. Symbolica autem una qvidem propriè loqvitur per imitationem, alia verò sumitur allegoricè per qvædam ænigmata.* Rectè de Ægyptiorum vatum sapientiâ *Curtius* l. IV. *Rationem ipsis perceptam non edocent vulgus.* Aqvas Niliacas, ut, ex *Strabone*, omnium præ-

nas præstantissimas, & ex *Plinio*, potu etiam fœtiferas, si tanqvam singulare magni Δημιουργοῦ beneficium excepere, nullum qvidem in eo crimen; si ultra progressi veneratione nimiâ, crimen qvidem illud censendum, sed commune Græcis, Romanisqve, ut qvibus omnium fluviorum capita jam olim sacra fuere. Supervenit alius à *Conringio* ictus: *Ejusmodi* [errorum plena] *profectò est*, inqvit *illa de sale doctrina: qvem mensis inferre Ægyptiis Sacerdotibus fuit nefas, qvod Typhonis spumam esse dicerent, ut auctor est Plutarchus: Qvasi scilicet in sale lateat malignum qvid* ὑπερφυσικόν. *Ex eodem fonte est eorundem abstinentia ab esu piscium. Namqve ita Herodotus in Euterpe:* ἰχθύων οὐκ ἔξεστι πάσασθαι, *de piscibus nefas est gustare. Caussa verò indubie haud alia subfuit, qvàm qvòd saltim marini pisces Typhoni, Niliaci Osiridi sacri fortasse sunt crediti.* Fingit nodos *Conringius*, ubi nulli sunt. Cur sale abstinuerint Sacerdotes, caussam reddit *Plutarchus* l. de Isid. & Osir. *Salem*, inqvit, *cibis detrahunt, qvo tempore purè vivunt, qvia sal bibulos magis & voraciores facit. Idem* Sympos. l. VI. *Ægyptiorum Sacerdotes cùm castissimi sint, sale in universum abstinent.* Cur piscibus, rationem validissimam addit *Clemens Alexandrinus* Strom. l. VII. *Maximè abstinent à piscibus*, inqvit, *qvia carnem reddunt humidam.* μάλιστα δὲ ὡς πλαδαρὰν τὴν σάρκα τῆς τοιᾶσδε κατασκευαζούσης βρώσεως. Interea indigna *Conringio* est illa sententia: *Causa indubiè haud alia subfuit, qvàm qvod saltim marini pisces Typhoni, Nilaci Osiridi sacri fortasse sunt crediti.* Ut enim alia, qvæ de Typhonis voce ex *Plutarcho* facile esset adducere, nunc prætercam, illud *fortasse*, evertit illud *indubiè* planissimè. Nonnullos Ægyptiorum adorâsse piscem fluminis sive crocodilum, sive alium tradit *Juvenalis*, sed causam ex dominationis Regiæ arcano profectam, paulò ante ex *Plutarcho* deduximus. Neqve verò ideo abstinuere Sacerdotes Ægyptii à porro, & cæpe, ac si aliqvid divini in illis agnoscerent, qvod irrisori *Juvenali* fortasse visum, sed qvemadmodum bene *Plutarchus* monet l. de Iside, & Osir. *Sacerdotes*, inqvit, *aversantur cæpam, & cavent, qvia usus ejus neqve castimoniam exercentibus commodus est, neqve dies festos celebrantibus, alteris*

teris, qvia sitim creat, alteris qvia lacrymas elicit. Qvô usqve se extenderit vis illa divina, qvam animalibus qvibusdam tribuerunt Ægyptii, jam ante ex *Cicerone*, aliisqve ostensum.

Qvibus accedat nunc illud *Luciani* in Deor. convivio, ubi cùm Momus ita in Ægyptios invehitur: *Pudet recensere ciconias, simias, hircos, & alia his absurdiora, qvæ nescio qvomodo ex Ægypto in cœlum migrarunt*: respondet Jupiter: *Pleraqve, ô Mome, ænigmata sunt, non omnino à profanis irridenda.* Qvid de vi verborum, characterum, figurarumqve senserint veteres Ægyptii, oppidò ambiguum est. Nihil de illis *Herodotus*, *Diodorus*, *Strabo*, qvi jam olim terras illas obierunt diligentissimi rerum, morumqve Ægyptiacorum inqvisitores. Magos similibus deliramentis oblectatos fuisse discimus ex *Plinio*, qvo nomine cùm Chaldæorum, Babyloniorum, Persarum, Parthorum, Ægyptiorum antistites hinc inde appellet, forsan nec immunes fuere ab hac labe Niliacorum vaniores. Utcunqve tamen hæc res ceciderit, peccatum illud totius Orientis in unius Ægypti contumeliam trahendum non est; qvin immò excusatiùs ab Oriente peccatum in illâ religionis veræ caligine, qvàm ab hodierno Occidente, ex cujus, licet sacris mysteriis initiatis manibus nullæ hactenus qvanqvam justæ Medentium qverelæ aniles, illas qvibus in febribus potissimùm expugnandis utuntur, qvisqvilias potuerunt satis excutere. Εἰδωλολατρεία non esse Ægyptiorum inventum docuimus cap. de *Hermete*. Et prudenter *G. J. Vossius* Assyriis illud adscribit. l. de Physiol. Christ. IX. c. III. Qvin & disertè *Lucianus* l. de Deâ Syriâ; Antiqvitus, inqvit, apud Ægyptios templa statuis caruerunt.

VII. Nondum conqviescit *Conringiana* illa Ægyptios insectandi voluptas, sed: *Adeo certè turpiter*, inqvit, *se se in explicandis syderum facultatibus dederunt, ut astrologicæ divinationis princeps Claudius Ptolomæus Ægyptiacas sententias rarò, vel nunqvam seqvatur.* Duo respondeo. *Primo*, Ptolemæum modestiùs de veteribus Ægyptiis scripsisse. Vox ejus de Judic. l. II. *Qvæ omnia, ita ut exposuimus se se habere cùm & Ægyptii intellexissent, à qvibus maximè auctam*

auctam hujus artis vim scimus, adjunxere ubiqve astronomicis prævisionibus medicinæ præcepta. Hic astronomiam pro astrologiâ nominat *Ptolemæus*, more veterum, ut ex *Vossio* constat l. de scient. Mathematicis. *Secundò*, justè dubitari, an Ptolemæus, Antonini primùm ævi Scriptor, omnia veterum Sacerdotum placita Astrologica cognoverit, cùm ipso antiqviores, & ii viri sapientes, longè certiores agnoverint eventus ex prædictionibus Sacerdotum, qvàm nos hodie, ex prædictionibus Ptolemæi. Præclarè *Diodorus Siculus*, & ipse oculatus qvondam testis: *Ægyptii*, inqvit, *accuratissimè syderum constitutionem & motum observant, planetarumq; etiam motus & circuitus, & stationes, & uniuscujusq; vires circa ortus animalium, qvæ bona, aut mala efficiant, cupidè & impensè annotârunt, & sæpe eventuros vitæ casus prædicentes hominibus; vel pecoribus ingruituros præsignificant. Terræ qvoqve tremores, & diluvia, ortusq; cometarum, & qvorumcunqve cognitio humanam excedere facultatem vulgò putatur, ex longi temporis observatione prænoscunt.* Qvis universa ista hodie ex *Ptolemæi* præceptis citra trepidationem, immò hæsitationem definierit? Sed iterum *Diodorus: Thebæi*, inqvit, [Ægyptii] *vetustissimos se mortalium omnium prædicant, apud qvos omnium primos philosophia, & accurata astrologia inventa sit, adjuvante ipsos terræ situ ad ortus & occasus syderum illustriùs cognoscendum, modoq; peculiari menses & annos apud se ordinatos esse.* Et mox: *Hi solis & lunæ defectus accuratè videntur observâsse, & divinationes ex his ita instituunt, ut singulatim omnes eventus certissimè prædicant.* [ἀναμαρτήτως, inqvit, τελέως] Qvod nemo de *Ptolemæi* prædictionibus affirmaverit. Qvanto autem apparatu observationibus illis sui incubuerint, facilè inter alia ostendit pretiosissimus ille aureus circulus in fastigio sepulcri Osymandyæ jam olim ab astrologis dispositus, & à Cambyse abreptus, de qvo antea ex *Diodoro* qvædam attulimus. Qvod si *Eudoxus*, & *Plato* familiari XIII. annorum consvetudine non nisi pauca huc spectantia exsculpere ab iis potuere, multo plurima occultantibus Sacerdotibus, qvod *Strabo* docet l. XVII. qvid post aliqvot secula, dirutis per tot bellorum

sem-

tempestates Sacerdotum ædibus, & instrumentis, ipsisqve Sacerdotibus emortuis, addisceret inde *Ptolemæus*, nisi communiora illa, qvæ in publicum olim exire passi erant, retentis arcanioribus? In qvo judicio tantò securiùs acqviesco, qvò certior sum honoratissimum Dn. Collegam, *Erasmium Bartholinum*, in cætera ingenii magnitudine illustrem Mathematicum, ejusdem mecum esse sententiæ. Qvæ ab Ægyptiis Astronomis prognostica morborum, & sanitatis didicit *Galenus*, ea ingenuè fatetur perpetuæ & constantissimæ esse veritatis *de dieb. decretor.* l. III. c. VI. Qvàm certò ab Ægyptiis Sacerdotibus eruditus *Milesius* ille *Thales* præsagierit futuram olei anno seqvente ubertatem, notum est ex *Hieronymo Rhodio* apud Laertium, & *Aristotele* l. I. de Republ. c. XI. His, si operæ pretium est, accedat *Lucianus* l. de Astrol. *Ægyptii*, inqvit, *divinandi rationem, qvam ab Æthiopibus dimidiatam acceperant, in majus provexere, qvippe qvi mensuram etiam, ad qvam qvævis stella movetur, indicârunt*, &c. Et Aristoteles l. II. de cœlo c. XII. agnoscit se ab Ægyptiis, & Babyloniis multa fide digna de singulis stellis accepisse. Qvod autem obducit *Conringius*, Ægyptios hac parte non tam ad longi temporis observationes provocâsse, qvàm ad divinas revelationes, qvia *Firmicus* tradit Mercurii Numen Æsculapio, & Anubidi secreta ejus scientiæ commisisse, id nihil efficit; neqve enim *Firmico* aliud est Mercurii Numen, qvam Mercurius, sicut eidem Constantini Imperatoris Numen non est nisi Constantinus. Id vult *Firmicus*, primum Astronomiæ auctorem, à qvo Æsculapius, & Anubis didicerint, fuisse divinum illum virum Mercurium, qvod & jam ante prolixiùs cap. de Hermete, ex *Manilio*, aliisqve demonstratum est. Accedunt clarissimi *Diodori* verba: *Ægyptios ex longi temporis observatione talia prænoscere*, non ex Dæmonum ministeriis. Et ex qvàm sanctis initiis ad Ægyptios descenderit Astrologia, testis est *Josephus* Ant. Judaic. l. I. c. XVI. *Arithmeticam Ægyptiis*, inqvit, *contulit Abraham, & qvæ de astrologiâ sunt, ipse tradidit, nam ante adventum Abrahami hæc Ægyptii penitus ignorabant.* Sed suspicionibus indulgeat, qvi volet. De

Manilio

Manilio, & *Firmico* idem ferè esto judicium, qvod de *Ptolemæo*. Qvod ad reliqvas artes Mathematicas, laudantur & Ægyptii passim, qvòd in illis excelluerint. Arithmeticen [qvâ ad stuporem valuisse dicitur] ab Ægyptiis didicit Pythagoras, judicio *Diodori*, & *Flavii Josephi*, qvibus plus qvàm *Malcho*, aut *Jamblicho* hîc tribuendum. *Euclides* numerorum inter alia magister in Ægypto vixit, ex *Proclo Diadocho*. Πεττείαν, & κυβείαν, id est artem calculis, & cubis numerandi invenere Ægyptii tradente *Platone* in Phædro. Qvid præstiterit hac parte *Diophantus Alexandrinus*, in confesso est. Fuerit autem is fortassis Græcæ originis, dum in Ægypto maturitatem studiorum adeptus sit. Geometriam Ægyptiis familiarissimam fuisse, ex *Diodoro*, *Strabone*, *Servio*, *Proclo*, constat. Et *Herodotus* in Euterpe: *Videtur mihi*, inqvit, *Geometria in Ægypto inventa post in Græciam devenisse.* Hîc *Conringius*: *Omnis*, inqvit, *Geometricæ peritiæ laus penes solos fuit Græcos à Pythagora, vel certè ab Eudoxi usqve & Platonis ævo.* Qvod si id agnosceremus, non ideo fraudandi laudibus Ægyptii, cùm facilè sit inventis addere. Verisimile tamen est Ægyptios, ut mortalium tectissimos, neq; hîc omnia patefecisse vel *Pythagoræ*, vel *Eudoxo*, vel *Platoni*. Qvid Evdoxo, & Platoni in Astronomicis apud eos contigerit, post XIII annorum familiaritatem, narratum est antea. Cur non & celarint qvædam Pythagoram? & inter alia propositionem illam, qvâ ipse demum suo Marte inventâ præ gaudio exsultans immolavit hecatomben? Qvocunq; res ceciderit, nè id qvidem inglorium est, post locupletem messem aliis permittere spicilegium. Ægyptiorum in Astronomicis singularem peritiam laudat *Herodotus*, *Aristoteles*, *Diodorus*, *Strabo*, *Macrobius*, alii. Sed nè sic tamen satis probantur *Conringio*, cujus ista sunt: *Nunqvam Ægyptios in ratione anni, adeoqve motûs Solaris ad veritatem pervenisse.* Qvid si nunqvam etiam Græci? Si qvid tamen singulare prodiderint Græci, totum illud ex Ægypto advectum est, unde & Evdoxus primus ab Ægypto motus planetarum in Græciam transtulit, monente *Senecâ* l. VII. Nat. Qvæst. Hinc ex Græciâ opem non sollicitavit in redigendo ad cursum solis

anno sapientissimus Princeps *Julius Cæsar*, sed ex Ægypto. Qvin & qvatuor post *Julium* seculis de Alexandria Ægypti urbe ita *Marcellinus* ex fide oculatâ: *Nudatur*, inqvit, *ibi geometrico radio qvicqvid reconditum latet, nondumq; apud eos penitus exaruit Musica, nec harmonia conticuit, & recalet apud qvosdam adhuc licet atros* [Valesius *raros*] *consideratio mundani motus, & syderum, doctiq; sunt numeros haud pauci: super his scientiam callent, qva fatorum vias ostendit.* Et mox: *Sed si intelligendi divini aditionem multiplicem, & præsensionum originem mente vegetâ qvisqvam voluerit replicare, per mundum omnem inveniet mathemata hujusmodi ab Ægypto circumlata.* Sed qvos demum secutus est *Julius Cæsar* magistros? Respondet *Macrobius* Saturn. l. I. c. XIV. *Post hoc imitatus C. Julius Cæsar Ægyptios, solos divinarum omnium rerum conscios.* Ex qvibus deniqve Sosigenem Ægyptium nominat *Plinius* l. XVIII. c. XXV. Sed iterum *Macrobius* l. I. Saturn. c. XVI. *Nec mirum*, inqvit, *si hæc digeries* [anni] *morsum reprehensionis evasit; cui accersita est ab Ægypto postrema correctionis auctoritas. Nam Julius Cæsar, ut syderum motus, de qvibus non indoctos libros reliqvit, ab Ægyptiis disciplinis hausit, ita qvoq; hoc ex eadem institutione mutuatus est, ut ad solis cursum finiendi anni tempus extenderet. Latii verò veteres incolæ, qvia nihil jam tum discere ab Ægypto licebat, ad qvam nullus illis commeatus patebat, morem Græciæ in numerandis mensium diebus secuti sunt.* Utcunqve autem longa ætas rem jam tandem paulò accuratiùs determinaverit, constat utiqve nihil uno impetu perfici. Id saltem hinc evidentissimè conficitur, *Macrobium* etiam *Jul. Cæsaris* ævo sapientiam illam Ægyptiam Græcæ præferre; & simul manifestum evadit, qvanqvam ab Alexandrinis didicerit *Cæsar*, disciplinam tamen illam, non Græcam censendam, sed Ægyptiam, utcunqve constet Alexandriam Græcanicæ gentis, id temporis, & postea, non vacuam fuisse doctoribus, sed qvi ex Græciâ studiorum causâ illuc commigraverant, ultimam ibi limam recipientes, & propter [illegible] [ita *Dion Prusæus* loqvitur] ut alias mittam causas, plerumq; commorantes, qvæ ipsi Alexandriæ didicerant, alios postea docturi.

VIII.

VIII. Ut proinde mirari subeat, cur l. I. c. IX. ita insurgat *Conringius: Ex qvo*, inqvit, *in Græcorum potestatem Ægyptus pervenit, ut Philosophia, aliaq; artes, ita etiam Medicina aliqva Græcanica in mediâ Ægypto, cumprimis Alexandria viguit, immò usqve adeo veteri Ægyptiaca disciplina est prælata, ut illa tandem ab omnibus contempta defecerit.* Et postea: *Non potuit omitti, saltim ut appareat, Græcos in ipsam Ægyptum suam Medicinam introduxisse, non autem usos esse veteri illâ Ægyptiacâ.* Si hoc est in potestatem Græcorum pervenire, regnari Duce aliqvo, qvi sub Alexandro M. qvondam militaverat, eo etiam pacto non modò Asia, qvæ post Antigono paruit, & Syria, atqve Babylon, qvæ Seleuco, & Thracia, qvæ Lysimacho, Græcorum fuerint à morte Alexandri, qvi terris non nisi ostentatus est. Qvin si Alexander Magnus patre Nectanebo Ægyptio natus sit, qvò non nemo apud *Eusebium Pamphilum* inclinat, Monarchia illa Alexandri non inconvenienter etiam Ægyptia dicetur. Sed fac, Græcam postea fuisse Monarchiam, in qvâ tamen Græcia miserabiliter serviit, certè non ideo Medicina Græcanica viguit in mediâ ægypto, sed potiùs Græci in Ægyptum ventitantes, Ægyptiorumqve doctrinis eruditi, ut erant ad scribendum excitatiores, præ istis sedatioribus, & jam Ptolemæorum imperio obnoxiis, magis inclaruere in vulgus. Qvòd si Græca fuerit illa Alexandrinorum eruditio, & non Ægyptia, cur illustria Græcorum id temporis Lycêa, qvæ doctissimos illos homines in Ægyptum miserint, monstrari neqveunt? ubi demum in totâ Hellade nobilis illa Astronomorum palæstra, qvæ syderalis scientiæ Magistros in Ægyptum ablegaret, ut instruerent Alexandrinos? Nebulæ sunt in pariete. Græci ex patriis scholarum umbris modicam secum eruditionem etiam sub regnatoribus Ptolemæis Alexandriam transtulerunt, qvam ibi ex doctissimorum hominum conversatione, factisqve experimentis, in fastigium evexere altius. Qvid multis? Alexandrini docuere Græcos, non Græci Alexandrinos. In hanc rem *Athenæus* Deipnos. l. IV. c. XXV. *Menecles Barcæus scribit*, inqvit, *& Andron in Chronicis Alexandrinorum, qvòd*

 Alexan-

Alexandrini tum Græcos omnes, tum Barbaros docuerint, cùm omnis ferè circularis disciplina defecisset ob mutationes crebras, qvæ temporibus eorum, qvi Alexandro successerunt, contigere. Fuit autem & rursus totius disciplinæ innovatio temporibus Ptolemæi, qvi septimus regnavit in Ægypto; ejus nimirum, qvi ab Alexandrinis legitimè Cacergetes fuit nominatus. Hic enim cùm multos Alexandrinorum jugulâsset, complureśq; in exilium, ex iis, qvi fratris sui tempore pubescerent, fugâsset, insulas & urbes omnes viris Grammaticis adimplevit, Philosophis, Geometris, Musicis, Pictoribus, Pædagogis, Medicis, aliisq; compluribus, qvi ob paupertatem docentes ea, qvæ sciebant, multos viros eximios effecerunt. Qvin autem Græci illi ab Alexandrinis informati aliqvid paulatim inventis adjecerint, qvæ gentis erat sagacitas, nemo ambigit. Sed ea laus communis est omni politiori nationi. Et qvam denique novi generis Medicinam introducerent Græci in Ægyptum, nisi qvam ipsorum Majores ab Ægyptiis didicissent? certè rationalis medendi methodus una duntaxat est, qvam, ut ex superioribus constat, tenuere Ægyptii; si qvid invexere Græci huic contrarium, suo, suorumqve id fecerint periculo; si exempla, experimenta, inventa nova, veritatem antiqvam firmantia, non est hoc, Græcanicam Medicinam illic introducere, sed veterem Ægyptiam ibidem illustrare. Sed est, qvod adhuc moveat *Conringius: Et verò*, inqvit, *jam olim cœperat à Persis qvoqve Ægyptiacæ Græcanica* [Medicina] *præferri. Darium Hystaspis luxatione femoris laborantem, cùm malè curâssent Medici, qvos ex Ægypto adduxerat clarissimos, à Democede Crotoniensi sanatus est. Ctesia Cnidio primùm Cyrus junior, inde ejus frater Artaxerxes Medico usus est. Hippocratem etiam accersi curavit Artaxerxes, si credimus epistolis, qvæ feruntur, & vitæ per Soranum conscriptæ. Apud Macedones Ægypti Reges nullo in pretio sive Philosophos, sive Medicos Ægyptios fuisse nusqvam est legere.* Hæc compendio. Sed 1. Darius non laborabat luxatione femoris, sed ejus ἐξεχώρησεν ἀστράγαλος ἐκ τῶν ἄρθρων, docente *Herodoto*. 2. Democedes non nisi Chirurgus erat, sed multi egregii Medici hanc Medicinæ partem aliis delegant, ut nimis

nimis servilem, & sordidam. 3. Didicerat jam ex eventu Ægyptiorum Democedes contrariâ medicinâ utendum, si prior advocatus, eâdem fortassis oberraturus chordâ. Sed & qvis omnes Ægypti Medicos dexteritate pares arbitrabitur? immò qvàm extra patriam hospitari præstantiores Ægyptiorum Medici detrectaverint, facilè suo exemplo docuerit ocularius ille Medicus Ægyptius, qvi, qvòd in Persidem à Cambyse missus esset ad curandum Cyrum, atqve hoc ipso ab uxore tamdiu abstractus, summa imis vertere non dubitavit, de qvo *Herodotus* in Thaliâ. Usus autem fit Ctesiâ Cyrus, certè Artaxerxem advocâsse Hippocratem, scio nè ipsum qvidem *Conringium* adduci ut credat, qvòd ex solidâ antiqvitate desint testimonia. Si Ptolemæi Ægyptios Medicos non accersierint, fortassis non satis fidebant recens subactæ genti, & ad libertatem anhelanti pristinam, qvemadmodum vix hodie Galliarum Rex curam corporis permitteret Batavo Machaoni, utcunq; artis scientissimo. Sed nos iterum ad institutum.

IX. Qvid in lunæ, aut cæterorum planetarum motibus definiendis præstiterint veteres Ægyptii, non ita fortassis liqvidum est, nisi qvòd ex effectu constet, eos etiam hâc parte superâsse qvicqvid Græcanicorum hominum vel in Ægypto, vel alibi postea consedit. Certè enim *Eudoxus*, *Hipparchus*, *Aratus*, immò *Ptolemæus*, & nationes aliæ cultiores horum inventis suffultæ, adhibitâ licet in observationibus Astronomicis sedulitate non perfunctoriâ nihil hactenus potuere, qvod cum Thebæorum Ægyptiorum *ἀκριβείᾳ* comparari mereatur, si verus est Scriptorum antiqvorum veracissimus *Diodorus Siculus*, cujus illa sunt de Thebæis: *Hi solis & lunæ defectus accuratè videntur observâsse, & divinationes ex his ita instituunt, ut singulatim omnes eventus adamussim prædicant.* Id qvàm nondum licuerit aliis nationibus etiam post Alexandrinorum industriam præstare, clarissimè [ut aliàs sæpe] observatum nobis fuit in universali illâ solis Eclipsi, qvæ in Augustum mensem anni M. DC. LIV. incidit, ubi nec tempus accuratè, nec modus respondit fastorum prædictionibus, involvente se densissimis tenebris,

clarâ meridiei luce, sole toto, cujus partes non nisi undecim obscurandas vaticinati erant Mathematici, etiam seduli. De cæteris planetis vel ex his licebit judicare. Qvid multis? Si veteres Ægyptii scientiam illam astrorum Abrahamo debent, qvò inclinat etiam *Conringius*, non mirum, si à tam integræ fidei viro, non nisi certa & indubitata didicerint, qvibus & ipsi diuturnis observationibus edocti plura egregia adjecere. Illud interea falsum deprehenditur, qvod auctore *Achille Tatio* videtur sibi observâsse *Conringius*: *Medio loco*, inqvit, *inter planetas solem ab Ægyptiis esse collocatum, quasi ille semper emineat super Mercurium & Venerem auctor est post Dionem Cassium Achilles Tatius. Et tamen etiam hoc erroneum esse hodie constat.* Enimvero Ægyptios non ita in medio collocâsse solem, ut semper supra Mercurium, & Venerem emineret, locuples Auctor est *Macrobius* in Somn. Scipionis l. 1. c. XIX. ubi inter alia: *Trium sibi proximorum*, inqvit, *Veneris*, *Mercurii & Solis ordinem vicinia confudit; sed apud alios, nam Ægyptiorum solertiam ratio non fugit; qvæ talis est. Circulus per qvem sol discurrit, à Mercurii circulo ut inferior ambitur. Illum qvoqve superior circulus Veneris includit: atqve ita fit, ut hæ duæ stellæ, cùm per superiores circulorum suorum vertices currunt, intelligantur supra solem locatæ: cùm verò per inferiora commeant circulorum, sol eis superior æstimetur*, &c. A qvâ sententiâ Ægyptiorum, qvàm non alieni sint optimi Mathematici in confesso est, & in iis N. *Copernicus*, & illustris *Tycho* noster, qvorum gloria cùm ex solido sit, & industria in his sacris infatigabilis, nusqvam tamen visi sunt de veterum Ægyptiorum sapientiâ Astronomicâ tam humiliter, qvàm *Conringius* Medicus sentire.

X. De practicâ Ægyptiorum sapientiâ mitiùs qvàm pro more suo *Conringius*, ita tamen, ut hic qvoqve dentem imprimat. *Fatendum omnino ducimus*, inqvit, *inter illa, qvæ vel Herodotus, vel Strabo, cumprimis autem Diodorus recensuit, multa esse prudentissimè instituta. Judiciorum sanè rationem longè fuisse meliorem, qvàm in Græciâ, optimè est observatum Diodoro. Ita & Regis Bocchoridis de commerciis,*

cia, & consvetudo de conjugandis hominibus insignem merentur laudem. Saltem ergo hic *Conringio* expressa est confessio victæ ab Ægyptiis Hellados, & qvidem in re omnium maximâ, qvæqve totius Reipublicæ felicitatem complectitur. Qvis credat Reges & sapientes Ægyptiorum in administrandâ justitiâ adeo incorruptos, tantopere insano Dæmonum cultui fuisse immersos, qvàm docto, sed invido calamo figurat Conringius? Sed nondum absolvit sententiam, verùm post pauca: *Et verò,* inqvit, *rerum civilium peritior nemo non videt noxiam fuisse Ægyptiis illam divisionem hominum in milites, sacerdotes, & plebem, cuiq; parti injunctâ munere non abeundi ab avito genere vivendi, ut ut illud imitatus olim in Cretâ sit Minos, & Aristoteles noster videatur laudâsse. Ab agriculturâ enim, & omni opificio, immò à civilibus negotiis remotus miles, longâ pace necessum est emollescat, & luxurietur, illis interim, qvi operi (rustico cumprimis) sunt intenti, ad arma, adeoq; ad motus invalescentibus. Non enim aliâ de causâ motus maximos sensit prisca Ægyptus à posterioris generis hominum rebellione, & cùm sæpe paruisset Æthiopibus, deniqve à Persis pene nullo fuit negotio superata: ex eo usqve tempore perpetuò serva. Videtur sanè ipse Sesostris Rex illud vitium militiæ Ægyptiacæ vidisse, adeoq; res magnas gesturus longè alio milite est usus, ceu ipse narrat Diodorus. Est verò & contra naturam ingenii humani qvemlibet ad paterna vitæ genus adigere: cùm liberi sæpissimè à parentibus suis ingenio sint diversissimo.* Viderit *Conringius*, qvomodo hæc conveniant etiam divinis monumentis, qvibus jubetur una tribus Levi omnium curare sacra, nec egredi magisterio parentum, utcunqve & istic similitudo ingeniorum neqvierit esse perpetua. Miles non frangitur otio, si perpetuò roborat manus exercitiis militaribus, non emollitur luxuriâ, si justi belli fervori, velitationibus, & imaginariâ freqventer proludit incursione. Qvin &, si *Horatio* credimus, fortes creantur fortibus; his adde, si degeneret unus & alter, multitudine cæterorum id pensari. Hodie Tartari, Cosaciqve pœne omnes militiam seqvuntur, comitante natos natorum eadem ferociâ; tantum potest consvetudo. Sed & Ægyp-

Ægyptiorum res militaris [qvanqvam *ex Strabone* constet Ægyptios non fuisse naturâ admodum bellicosos] ita prudenter constituta fuit, ut Romani à Græcis, Græci ab Ægyptiis artem bellandi didicerint, & signa ante legiones ponenda, sicut & optima qvoqve militaria præcepta per Lycurgum ab Ægypto ad Lacedæmonios translata sunt, qvemadmodum attestatur *Plutarchus* in vita Lycurgi. De qvo prolixiùs apud *Vegetium Stewechius*; ubi simul discimus Hannibalem à Lacedæmonio Doctore illa didicisse, qvibus usus *tot Consules Romanorum, tantasq; legiones, inferior numero & viribus interemit.* At Lacones ista ex Ægypto. Si qvandoqve succubuit Æthiopibus Ægyptus, qvandoqve etiam Æthiopia succubuit Ægypto, ita vices rerum sunt. Disertè *Plinius* l. VI. c. XXIX. *Ægyptiorum bellis attrita est Æthiopia vicissim imperitando, serviendoq;* Cambysi cessit, & hodie serva est, cæterùm id magis fatorum arbitrio, qvàm legum errori attribuendum. Cessit & aliis Hellas, & Macedonia ipsa, aliæqve bellicosæ nationes, licet diversis gubernatæ legibus militaribus, jamqve tot seculis Thracio supplicant raptori. Si pastoritii generis bella concussere nonnunqvam Ægyptum, leges in culpâ non fuere. Nonne bella servilia qvondam, & illa gladiatoria Spartaci Romam in discrimen egere? neqve tamen Roma legibus regebatur Ægyptiis? Sesostris Ægyptiis fuit ad res magnas gerendas usus est, sed ex præcepto parentis, ad labores priùs longo usu induratis, ut auctor est *Diodorus*. Qvod si posteà in otio disciplinam illam laxaverint Calasiries, & Hermotybies, non tam legibus illud imputandum, qvàm nimiæ præfectorum indulgentiæ, qvæ etiam fortissimos exercitus non rarò enervavit. Fuisse autem leges Ægyptiorum non infeliciter excogitatas, vel illud unum *Diodori* testabitur: *Qvocirca*, inqvit, *longissimo tempore sub Regibus memoratis integrum Reipublicæ statum conservârunt, in summâ felicitate vitam exigentes, qvàm diu hæc legum constitutio vigebat.*

XI. Sed audiamus cætera Conringii: *Nec sanè*, inqvit, *si qua fuit in Ægypto artificum præstantia, huic legi illa est adscribenda cum Diodo-*

Diodoro. *Namq; ubi contrarius mos obtinuit, ut in Græciâ & passim alibi, par fuit, si non major artificum excellentia: operibus Ægyptiis illis antiqvissimis admirationem immensitate sumptuum & laborum potiùs merentibus præ Græcis, aliisq;, qvàm artificio, si rem rectè æstimamus. Unius Petronii Romani industriâ plus collatum esse fertilitati Ægypti, qvàm per multa sæcula ab artificibus Ægyptiis ipsismet locuples testis est Strabo.* Artifices Ægyptiorum fuisse omnium solertissimos opera eorundem hodieqve loqvuntur vel Romæ spectata. Qvicqvid ex Græciâ prodiit ingeniosum, ex Ægyptiorum primùm manavit fontibus. Jam olim qvoq; *Diodorus*: Ἀλλὰ μὴν καὶ τὰς τέχνας ἰδεῖν ἐστι παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις μάλιστα διατετηρημένας, καὶ πρὸς τὸ καθῆκον τέλος ἀπηκριβωμένας. Et postea? *Ex cujuscunqve artis professione demonstrationes afferunt, qvibus probant ex Ægypto cuncta, qvibus illi* [artifices] *sibi apud Græcos admirationem peperere, esse translata.* De statuariis Ægyptiis varia egregiè *Diodorus*, inter alia narrat omnes qvantivis pretii ἀγαλματοποιοὺς Ægyptum freqventâsse, inqve iis Teleclem, & Theodorum in Græciâ celeberrimos. Qvàm ingeniosè fabricaverint, & pinxerint simulacra mortuorum, & qvàm sapienter iis usi sint, mortis suæ memoriam refricantes, præter alios testis est *Herodotus* in Euterpe. Laudatur & *Plutarcho* in sept. sapient. convivio ὁ Αἰγύπτιος σκελετός. Qvalem *Hippocrates* olim misit Apollini Delphico, sed ex ære fabrefactum, si verus est *Celsus*. In architectonice qvis ausit se ad Ægyptios comparare? Admirabilis ille labyrinthus Ægyptius, & ante Cretensem omnium in se oculos convertit, & post illius casum incolumis diu perennavit, nè de aliis nunc loqvar. Sed nè similia magis cum *Conringio* sumptuum immensitati tribuamus, qvàm solertiæ artificum, intercedit *Diodorus*: Καὶ φασὶ, inqvit, δεῖν θαυμάζειν μᾶλλον τοὺς ἀρχιτέκτονας τῶν ἔργων, ἢ τοὺς βασιλεῖς, τοὺς παρασχομένους τὰς εἰς ταῦτα χορηγίας. Sic & Osymandyæ sepulcrum, non tantùm à sumptuum magnitudine laudat *Diodorus*, sed & ab artificum solertiâ. Mumiæ Ægyptiorum hodieqve integræ durant; atqve dixeris, & nostros homines eadem posse, respondebit pro me *Columbus* post inventam

Occidentalem Indiam, similia ab invidiæ stimulo agitatis percipiens Hispanis: *Postqvam vidistis, ô boni! imitari non difficile est, sed invenisse primùm, hoc opus, hic labor.* Ut taceam *Bilsii* hac parte tentamenta, utcunqve egregia, jam diu computruisse. Quâ solertiâ fabricaverint olim navigia, nuper erudito scripto testatus est *Nicolaus VVitsenius*, Senator Amstelredamensis. Qvid qvòd testaceas etiam scaphas commenti sint, qvarum beneficio facillimè Nili fossas tranabant, teste *Strabone* l. XVII. Jactent suum Iasonem Græci, ut primum navitam, dum constet, multis ante Iasonem seculis, Isidi Ægyptiæ idem usu venisse. Etenim *Hyginus* fab. CCLXXVII. *Velificia*, inqvit, *primùm invenit Isis, nam dum qværit Harpocratem filium suum, rate velificavit.* Hinc & Ægyptios Isidi qvotannis naviculam obtulisse discimus ex *Herodoto*; sed & teste eodem *Herodoto*, nondum nato Iasone, Sesostris Ægyptiorum Rex navibus longis maris Erythræi accolas subegit, &, ex *Diodoro*, navigium struxit cedrinum exteriùs auro, interiùs argento obductum, qvod DEO Thebæorum religiosè dedicavit. Taceo Danaum navi pervectum fuisse in Græciam; taceo naves Ægyptiorum antiqvas ex spinâ confectas, de qvibus *Herodotus*; taceo Phœnices, & Sidonios, qvi primi navium architecti creduntur, Mercurio Ægyptio adscribere inventum illud, teste *Manlio*: illud tantùm *Luciani* adjungam: unam qvandam navem *Ægyptiam unâ vice tantum frumenti gestare potuisse, qvantū integro anno terra Attica nutriendæ sufficeret.* Cochlearum Ægyptiarū, qvibus utebantur olim ad exantlandas ingeniosè aqvas, meminit *Strabo*, qvas ut invenerit Syracusius ille *Archimedes*, in Ægypto tamen, ut matre artium, invenit, teste apud Diodorum *Posidonio.* Sed nec defecit polydædala Ægyptiorum natio in excogitandis machinis, qvibus incumbentem Alexandriæ cum exercitu Julium Cæsarem propemodum ad extrema desperationis redigeret, de qvibus *Aulus Hirtius*, Alexandrini belli Scriptor: *Ganymedes*, inqvit, *magnam aqvæ vim ex mari rotis & machinationibus exprimere contendit: hanc locis superioribus fundere in partem Cæsaris non intermittebat.* Subjungit postea, *redditam hac arte aqvam*
Cæsa-

Cæsarianâ urbis Alexandriæ parte, adeò salsum, ut bibi non posset, & fugam milites Cæsaris meditarentur. Et nostri improvisâ hic obsidione ante hos XIV. annos tentati istius solertiæ memores subitum diluvium inimicis ad fossas urbanas cuniculis destinabant, superfusuri haud dubiè, ni hostis relictâ opportunè statione in tutiora se recepisset. Qvid qvod in plebe etiam Ægyptiâ ingenium eluxerit seculorum memoriâ dignum? Enimvero admirabile illud hydraulicum instrumentum Alexandrinæ regionis inventum est, prodiitqve ex officinâ Ctesibii tonsoris, qvod apud *Athenæum* docet *Aristocles*. *Vitruvius* tamen l. ix. c. ix. Ctesibium illum patre tonsore Alexandriæ natum asseverat. Qvicqvid horum sit, nihil illâ Musicâ delicatius, qvod in horto Pontificis Romani Qvirinali experimentis declaratum notavi. Etiam rusticam Ægyptiorum nationem inventionum utilium felicitate reliqvum orbem superasse vel sola pultifties Ægyptia, ut alia nunc mittam, ostenderit. Supervacuum forsan erit qvicqvam hic addere sive de thorace Ægyptio, qvem Persæ bellaturi in munimentum corporis elegerunt, suis inventis diffisi, qvod *Herodoti* Clio adstruit; sive de scuto, & galeâ Ægyptiorum, de qvibus *Herodotus* in Thalia: *Affirmârim*, inqvit, *ab Ægyptiis & scutum, & galeam Græcis esse tradita*; sive de tympano bellico, qvod inventum cùm Ægyptiis debeatur, secundùm *Clem. Alex.* Pædag. l. II. ab iis in Europam latissimè transiit, hodieqve militaribus ingeniis laudatum. Nihil addo de monaulo, & photinge Osiridis, secundum *Athenæum*, invento; nihil de pandurâ Ægyptiorum, de qvâ *Mart. Capella*; nihil de chartâ hieraticâ, aut de textilibus, de qvibus *Plinius*; nihil etiam de picturâ lineari à *Philocle* Ægyptio repertâ, si verus est idem *Plinius*. Non ab re tamen fortasse fuerit de alio pingendi genere audire *Plinium* l. xxxv. c. xi. *Pingunt*, inqvit, *& vestes in Ægypto, inter pauca mirabili genere, candida vela postqvam attrivere, illinentes non coloribus, sed colorem sorbentibus medicamentis: hoc cùm fecere, non apparet in velis: sed in cortinam pigmenti ferventis mersa post momentum extrahuntur picta. Mirumq́, cum sit unus in cortina color, ex illo alius atqve alius*

fit in vase, accipientis medicamenti qualitate mutatus: nec postea ablui potest: ita cortina non dubiè confusura colores, si pictos acciperet, digerit eos ex uno, pingitq; dum coquit: & adustæ vestes firmiores fiunt, quàm si non urerentur. Vel ex hoc uno subtilitatem ingenii Ægyptiaci internoscere licet. Sed & picturæ genus encausticum Ægyptiis familiare fuisse docent illa *Plinii* l. xxxiii. c. ix. *Tingit & Ægyptus argentum, ut in vasis Anubem suum spectet, pingitq; non cælat argentum.* De qvo genere picturæ encausticæ Ægyptiorum agit & *Heliodorus* in Æthiop. Esto tamen, aliqvid subinde adjecerint Græci ad decus artium augendum, nè hoc qvidem nomine Ægyptiis præferendi sunt, cùm addere inventis aliqvid facilius sit, qvàm subtiliter invenire. Atqve ut ingenium gentis Ægyptiacæ inspiciatur, nullis fortunæ adversitatibus ab industriâ solenni avocandum, è re fuerit *Adriani Cæsaris* sententiam de Alexandrinis notâsse, qvam *Fl. Vopiscus* memoriæ reliqvit hunc in modum: *Civitas*, inqvit, [Alexandria] *opulenta, dives, fœcunda, in qvâ nemo vivat otiosus. Alii vitrum conflant, ab aliis charta conficitur, alii linyphiones sunt: omnes certè, cujuscunq; artis & videntur, & habentur. Podagrosi qvod agant, habent: habent cæci, qvod faciant: nè chiragrici qvidem apud eos otiosi vivunt.* Sed in his popularibus artibus docendis, evulgandisqve nulla apud Ægyptios invidia, qvin potiùs humanitas summa & facilitas vix ulli alii hactenus usurpata nationi, qvod vel illa *Galeni* docuerint l. contra Julianum. *In Ægypto*, inqvit, *olim artium inventum unumqvodqve à communi eruditorum consessu probatum columnis inscribebatur qvibusdam in sacris locis positis, haud apposito auctoris nomine.* Qvod si hodie in Regnis & Rebuspublicis illa consvetudo invalesceret, minus foret ubiqve veteramentarii generis Ambubajarum.

Ex his omnibus non difficulter intelligitur, leges Ægyptiorum adeo non obstitisse promovendis bonis artibus, ut fenestram iis inveniendis, excolendisqve aperuerint patentissimam. Pendebat autem illa felicitas artium in Ægypto ex tribus potissimum, *Diodoro* teste, institutis:

II Qvod

1. *Qvòd honorarentur ἐν ταῖς τέχναις εὐδοκιμοῦντες, ἢ μεθοδεύοντές τι τῶν χρησίμων.*

2. *Qvòd pœnas incurrerent gravissimas, si qvis plura simul opificia moliretur.*

3. *Qvod tenerentur Ægyptii qvotannis apud Magistratum profiteri, qvo vitæ genere victum sibi compararent, adjecto mortis supplicio, si qvis vel mentiretur, vel injustum agitaret qvæstum.*

Græci qvidem in picturâ præsertim, & statuariâ arte multa Ægyptiorum adjuti præsidio conati sunt; an tamen ultra perfectionem Ægyptiorum assurrexerint unqvam, non ita liqvidum est; Id constat, in architecturâ Græcos semper mansisse inferiores. Præclarum qviddam supra Græcos cæteros molitus est *Chares Lyndius*, Colossi Rhodii fabricâ celebris, sed & is, cùm ob ignorantiam malè pepigisset cum iis, à qvibus receperat faciendum Colossum, sibi ipsi mortem conscivit, teste *Sexto Empirico*; vel hoc saltem nomine cum Ægyptiorum artificibus non comparandus. Sed ut ad illud *Conringii* veniatur, qvod de Petronio Romano affert, non tradit *Strabo* Petronii industriam qvicqvam contulisse fertilitati Ægypti, sed tempore Petronii eam, fossarum & aggerum beneficio, adhibitam fuisse diligentiam, ut surgente non nisi ad octo cubitos Nilo famem nemo sentiret. Factum id ingenio, & solertiâ Ægyptiorum, consentiente Petronio. Qvî enim Romanus homo, armis natus, plus hîc videret sagacissimâ gente Nili sui moribus assvetâ? Sed de Myrios, sive Mœridos, & Sesostridis meritis; ut alios prætercam, clariùs longè *Diodorus*: *Myris Rex*, inqvit, *lacum fecit ad Memphim, cujus mira utilitas & magnitudo operis incredibilis, & fossam duxit stadiorum LXXX, trecentosq; pedes latam, qvæ ad lacum duceret, ut cùm Nilus plus justo exundaret, lacu illo aqva exciperetur. Hoc opus pro veritatis merito nemo satis laudaverit. Permansitq; lacus ille usui Ægyptiorum ita inserviens ad nostram usqve ætatem, lacus Myris dictus.* Et paulò post: *Sesostris ingentes aggerum moles eduxit multas, ut insurgente fluvio tutos ibi receptus homines & animalia haberent. Per omnem verò terram à Mem-*

plùs ad mare crebras ex amne fossas duxit, ut fruges per compendia & facilè conveherent, mutuisq; commerciis, & ubiq; locorum quiete, ac prolixâ commodorum omnium abundantiâ fruerentur. Male ergo *Aristoteles* l. 1. Meteor. c. XIV. tradit Sesostrem & Darium à cœpto hoc opere abstinuisse, qvòd excelsius comperissent mare rubrum terrâ Ægypti: id enim falsum esse & hodie res ipsa loqvitur, & jam olim docuit oculatus testis *Strabo* l. XVII. Sed iterum ad *Diodorum*; *Sesostris muro etiam*, inqvit, *Orientale Ægypti latus contra Syrorum & Arabum irruptiones à Pelusio per desertum Heliopolim usque ad MD. stadiorum longitudinem vallavit.* Ut taceam, beneficium Petronio ad clavum sedente natum, non nisi temporarium fuisse, cùm & Trajano Principe ita exaruerit Nilus, ut à Cæsare Romano frumenta supplex deposceret, qvemadmodum ex *Plinii* Panegyrico clarissimè liqvet.

Tandem reprehendit *Conringius* hieroglyphicam Ægyptiorum doctrinam, tanqvam vel ineptam, vel levem; sed de non intellectis format judicium. Qvantillum id est, qvod nobis sive *Clemens Alexandrinus*, sive *Ammianus*, sive etiam *Horapollo* de hoc argumento reliqvere? Ut taceam videri sæpe deceptum *Horapollinem*, hominem, secundum *Svidam*, non nisi Grammaticum, & Theodosiani ævi, atq; adeo multis seculis, obeliscis vetustis, hieroglyphicorum nobiliorum [si mensam Isiacam excipias] custodibus juniorem. Et qvid ni deciperetur, cùm jam pridem docuerit *Kirckerus Hermapionem*, diu ante Theodosiana tempora, interpretem Obelisci illius in Circo Romano, de qvo *Marcellinus* l. XVII. itidem in explicandis istis hieroglyphicis fœdissimè lapsum. *Pignorii, Pierii, Kirckeriq;* labores veneramur, laudamus commentorum subtilitatem, contenti illud tantùm Italorum adjunxisse: *Ben trovato, se non è vero.* Alia tamen momenti longè majoris à Sacerdotibus Obeliscis inscripta fuisse jam olim fidem fecit *Plinius* l. XXXVI. c. IX. *Is autem Obeliscus*, inqvit, *quem Divus Augustus in circo magno statuit, excisus est à Rege Semnesertêo, quo regnante Pythagoras in Ægypto fuit, centum viginti qvinque pedum & dodrantis, præter*

basin

basin ejusdem lapidis: is verò, qui est in campo Martio, novem pedibus minor, à Sesostride. Inscripti ambo rerum natura interpretationem, Ægyptiorum opera Philosophia continent. Sed qvid vetat & illa *Taciti* l. II. Annal. adjungere? *Mox visit* [Cæsar Germanicus] *veterum Thebarum magna vestigia; & manebant structis molibus litera Ægyptia priorem opulentiam complexa: jussusq; è senioribus Sacerdotum patrium sermonem interpretari, referebat habitasse qvondam septingenta millia ætate militari: atqve eo cum exercitu Regem Ramsen Libyâ, Æthiopiâ, Medisq; & Persis, & Bactriano, ac Scythâ potitum: qvasq; terras Suri, Armeniiq; & contigui Cappadoces colunt, inde Bithynum, hinc Lycium ad mare imperio tenuisse. Legebantur & indicta gentibus tributa, pondus argenti, & auri, numerus armorum, eqvorumq;, & dona templis ebur, atqve odores, qvasq; copias frumenti, & omnium utensilium, qveqve natio penderet, haud minùs magnifica, qvàm nunc vi Parthorum, aut potentiâ Romanâ jubentur.* Qvæ licet prolixiora adducere libuit, ut colligeretur inde, neminem etiam post *Horapollinem* centies excussum, illa Thebaica hieroglyphica intellecturum fuisse, qvæ tam promptè enodavit notarum intelligens Thebæus Sacerdos.

XII. De cætero, cùm toto passim volumine *Conringius* perseqvatur Ægyptios, ut scelestæ Magiæ labe infectos, non expendit satis infelicitatem illorum temporum, qvibus per tenebras toti propemodum Orbi incumbentes nulla fortassis regio omni crimine vacua fuit, cùm & inter Judæos ipsos non sola Endoris saga venena sua latè sparserit, sed & alii *Flavio Josepho* attacti Ægyptiis nihilo fuerint sapientiores. Utqve nunc mittam Babylonios, Phœnices, Persas æqvè infectos, certè Dardanus, ille *Virgilio* primus Iliacæ urbis pater, *Apulejo* inter infames Magos recensetur; & antiqvam Græciam iisdem sordibus inqvinatissimam fuisse nemo, qvi vel historiam Græcam, vel sanctos Patres evolvit, ausit dubitare. Qvid si & plures illorum, qvos Ægyptiis impingit *Conringius*, sint alienigenæ? *Zachlas* ille Apulejanus, est fortassis haud alius, qvàm *Zachalias* Babylonius, qvem ineptientem inducit *Plinius*

nius l. XXXVII. c. X. *Pancrates* Memphitanus, & *Olympius* Alexandrinus, qvid nisi Græci homines fuere, utcunqve in Ægypto habitantes? certè vel nomina ipsa Græcos fuisse docuerint. Qvid qvòd omnes illi *Conringio* memorati vixerint destructâ veteris Ægypti gloriâ, & qvidem sub Dominis vel Græcanici generis, vel Romani, si unum *Jannem*, *Jambremq;* excipias. Et hos qvidem maleficæ artis compertos fuisse liqvet, atqve in Ægypto insaniisse, utrum tamen Ægyptii & hi fuerint, fortassis non ita apertum est. *Artapanus* qvidem apud *Eusebium* facit eos Sacerdotes Memphiticos, non Heliopolitanos. Sed præterqvam qvòd ipsa nomina *Jannes* & *Jambres* non admodum videantur convenire cum antiqvis Sacerdotum Ægyptiorum nominibus [qvi *Arnuphis*, *Conuphis*, *Iconuphis*, *Pammenuphis*, *Sechnuphis* appellabantur, ut ex *Laertio*, *Clem. Alexand.* & *Suidâ* constat] sed magis cum voce sive Bactrianâ, sive Babylonicâ *Zoroastres*, qvid respondebit Artapanus, si Memphis nondum condita fuit vivo Mose? certè, si *Diodoro* credimus, non nisi octavus demum Ægypti post Osymandyam Rex ædificavit Memphin; & *Leo* apud *Clement. Alexandrinum* l. 1. Stromat. docet Isidem, [qvam diu ante Osymandyam floruisse patet] vixisse undecimâ tandem post Mosen generatione. Accedit & memorabile illud *Aristotelis* Meteorol. l. 1. c. XIV. *Qvin etiam antiqvitus*, inqvit, *tota Ægyptus urbe, qvam Thebas vocant, constabat. Id qvod & Homerus declarat, qvi non multò, ut ita dixerim, post ejusmodi mutationes floruit; nam loci illius mentionem facit, tanqvam necdum aut omnino, aut certè tantâ existente Memphi.* Non est utiqve de nihilo, qvòd *Homerus*, & is Ægypti incola, cùm freqventer Thebas, Memphin nè nominet qvidem. At *Homerus* nondum natus erat ardente bello Trojano. Qvid qvod *Jamnes*, si *Plinium* audimus l. XXX. c. 1. non Ægyptius fuit, sed Judæus. Fuerit tamen uterqve Ægyptius, qvando id tantopere arridet *Conringio*, nihilominus haud inde conficitur, Sacerdotes Ægyptios omnes malignâ illâ lue correptos fuisse, præsertim cùm [ut alia nunc testimonia mittam] *Fl. Josephi* Antiqv. Jud. l. II. c. V. testimonio constet, uxorem

uxorem Patriarchæ Josephi, filiam fuisse Putipharis, sacerdotis Heliopolitani. Neqve enim verisimile apparet, sanctissimum virum, qvi tantopere abhorrebat corporis adulterium, in cubile & gremium suum admissurum illam, qvæ parente animæ adulterio polluto esset prognata.

Cap. IX.

I. Patricium de Ægyptiis sine studio partium scripsisse; Mirandulanum in arcaniora, hoc est certiora astrologorum Ægyptiorum non potuisse animadvertere, ut nusqvam libris consignata. II. Patres Ecclesiæ de sapientiâ Græcanicâ contemptius loqvi, qvàm de Ægyptiacâ; sed & ipsos Græcos Romanosq; subinde vanitatem Scriptorum Græcanicorum graviter perstringere. III. Græcorum sapientiam ita admirandam, ut non in illâ admiratione consenescentes nihil ipsi ultra conemur. IV. Sapientiam Mosis ab Ægyptiis haustam non fuisse improbam, sed & ad Chemica se extendisse. V. Post Platonem multos Græcorum in Ægyptum profectos esse ad cultum ingenii capiendum; nec adeo sub Ptolemæis collapsam Ægyptiorum disciplinam, sed ab alienigenâ Principe aliò translatam Alexandriæ postea aliqvâ sui parte consedisse. VI. Pervenisse ab Ægyptiis ad Græcos botanica, anatomica, medica, alia, qvæ

ut hi expolierint nonnihil, certè adeo non perfecisse, ut sola hodie Anatome doceat, qvàm parum fidendum sit Helladi, etiam seriò philosophanti. Græcorum religionem ante Orphea, non fuisse Ægyptiacâ meliorem. Græcos multa ab Ægyptiis ad regendam sapienter Rempubl. mutuatos esse. VII. Si Græci inventa qvædam Ægyptiorum perfecerint, etiam Romanos qvædam Græcorum. Hæreseos Priscillianistarum propagatorem non videri Ægyptium. VIII. Rationes Conringii, qvibus ostendere laborat Ægyptios in sapientiæ studiis parum profecisse, non esse solidas.

PRospexit facilè *Conringius*, qvâ est sagacitate, non defuturos, qvi lectis veterum, tum gentilium, tum Patrum scriptis benigniorem de studiis Ægyptiorum ferrent sententiam, qvos propterea occupare destinat ante censuram decretoriam, & submotis scrupulis in castra sua pertrahere. Qvàm tamen supervacuo hic etiam, & nihil profuturo se fatiget labore, paucis intuebimur.

I. Initiò, amoliri satagit *Franciscum Patricium*, ut Ægyptiis, & præsertim Hermeti addictiorem. Hunc laudat qvidem, ut virum multæ lectionis, & doctrinæ variæ, sed judicii acrimoniam in eo desiderat, ut affectibus hic indulgente, & flagrante odio doctrinæ Aristotelicæ. Parciùs ista bonis! Qvo argumento ostenderit *Patricium* servum affectuum suorum fuisse, aut odio flagrâsse Peripati? Vidit is jejunitatem Philosophiæ *Aristotelis*, præsertim naturalis, & ad certiora anhelavit. Viderunt & alii, inqve iis illustris *Verulamius*, cui illa Græcanica naturæ historia,

magnificum ædificium esse sine fundamento; sed de *Aristotele* postea, & ejus philosophiâ disertiùs. *Mirandulanus* potissimùm Astrologicis se opposuit Scriptoribus; & hos inter cùm nobiliores fuerint Alexandrini, [qvos Græcæ sapientiæ Magistros agnoscit *Conringius*, laudem omnem Alexandrinæ eruditionis Ægyptiis magno conatu eripiens] viderit ipse, qvâ ratione hîc Græcos suos tueatur. Utqve subjicias, armare se *Mirandulanum* etiam contra veteres Ægyptios, certè in germana eorundem scripta Astrologica, cùm non supersint, nisi qvid *Manilio*, & *Firmico* tribuas, animadvertere tutò non licet; utqve superessent, non omnia chartis commendavere veteres illi, præstantissima qvæqve sibi more suo [de qvo ante] reservantes, in qvæ utiqve invehi Mirandulano non licuit.

II. Sed deseramus hoc argumentum, ut, qvid porrò *Conringius* ex Patribus afferat, intueamur attentiùs. *Ecclesia Patrum nemo*, inqvit, *Ægyptiacam sapientiam probavit; multi vanitatem ejus passim perstrinxerunt: & qvidem fecerunt illud qvàm maximè Clemens, & Eusebius.* Verùm lustrantibus scripta *Eusebii*, & *Clementis* liqvidò patet Græcanicam illis sapientiam minùs placuisse. Ex multis pauca contemplabimur. *Eusebius Pamphilus* Præparat. Evangel. l. x. c. i. *Neqve verò mirum*, inqvit, *videri debet, qvòd Hebræorum sententias investigari à Græcis, & curiosiùs explorari potuisse dicamus: cùm reliqvas ipsi doctrinas ex Ægyptiorum, Chaldæorum, aliarumq́; gentium barbararum spoliis non modò conflaverint, sed etiamnum ambitiosæ omnes æmulationis rei teneantur, dum alterius alter plagiarius esse non veretur. Immò qvemlibet passim videas vicinorum suorum verba simul atqve sententias, operaq́; nonnunqvam integra suffuratum, non secus iis ac propriis operibus gloriari.* Erubesco, præ reverentiâ, qvam Græcis literis defero, qvoties in tertio capite ejusdem libri *Eusebiani* intueor vel titulum ipsum: *Græcos fures esse.* Sed iterum *Eusebius* Præp. Evang. l. x. c. iv. postqvam *Thaletem*, *Solonem*, *Pythagoram* per Ægyptias docuisset profecisse disciplinas, subjungit: *Ex qvibus manifestè qvivis intelligat Græ-*

eorum Rempubl. summâ penuriâ diutissimè laborâsse, atque omnibus disciplinis vacuam, nudamq; perstitisse? sacris videlicet Numinum simulacris passim erigendis, vaticinationibus, & oraculis, atque ambitiosâ illâ fallacium ac fraudulentorum Dæmonum specie gloriabatur; vera sapientia, omnisq; omnino doctrina, unde fructus in vitam aliquis redundet, præsidiis carebat. Pausanias in Achaicis: *Græcis olim hominibus*, inqvit, *patrium fuit, rudes lapides pro Diis, perinde ac simulacra ipsa colere.* Videant hæc cordati, & an Græca sapientia veteris Ægypti sapientiæ ab *Eusebio*, præferatur, discernant. Expendendum probè illud *Eusebii etiamnum & diutissimè*, ut declaretur non vetustissimos duntaxat Græcos, sed & subsecutis *Aristotelem* seculis florentes, ab ejusmodi criminibus non fuisse alienos. Sed & ostendat *Conringius Eusebium* unqvam vel magni æstimâsse *Aristotelicam* Philosophiam, utcunqve tum passim celebrem, vel vanitatem majorem in Ægyptiorum sapientiâ notâsse, qvàm in Græcorum! *Clemens Alexandrinus* plura de Ægyptiis, sed de naturali ipsorum philosophiâ nusqvam, qvòd sciam, contemptim. Sacra ipsorum laudare non potuit, ut nec Græcorum; immò hic Ægyptia Græcanicis prætulit, qvemadmodum superiùs ex ipsius *Admonit. ad Gentes* luculentè demonstravimus. Vox etiam ejus l. II. Stromat. *Græcos omnes in Magicis artibus, & γοητείᾳ sibi oppidò placuisse.* Laudat *Stromat.* l. I. *Hermetem* Ægyptium ut sapientem; docet *Pythagoram, Thaletem, Platonem, Solonem*, multa præstantissimorum dogmatum suorum ab Ægyptiis hausisse. Sed de Græcis ibidem: *Pulcherrimè*, inqvit, *Sacerdos Ægyptius apud Platonem: O Solon, Solon, vos Græci semper estis pueri*, &c. Immò de eorum sapientiâ humanâ ita Stromat. l. V. *Græca qvidem Philosophia*, inqvit, *est similis illuminationi, quæ fit ex scirpo, qvem homines accendunt, lucem artificiosè à sole suffurati.* Et postea: *Cùm ergo apertè, ut arbitror*, inqvit, *ostensum sit, quomodo fures à Domino dicti fuerint Græci, lubens prætermitto dogmata Philosophorum. Nam si eorum qvoque verba persequeremur, mox commentariorum innumerabilem colligeremus multitudinem; ostendentes omnem,*

qvæ

quæ est apud Græcos sapientiam, esse à barbarâ sumptam Philosophiâ. Tandem Stromat. VI. postqvam scripsisset: *A Pythagorâ immortalem esse animam traxit Plato, is verò ab Ægyptiis. Epicurus à Democrito præcipua surripuit decreta,* tandem subjicit: *Vita me deficiet, si velim sigillatim persequi Græcorum furta, &c.* Et demum: *Qvòd omnis generis scriptorum Græci fuerint fures, satis, ut opinor, pluribus ostensum est indiciis.* Neqve mitiùs Stromat. l. I. *Græca Philosophia,* inqvit, *ut aliqvi qvidem, casu utcunq; & exiliter veritatem, sed non omnem assequitur; ut alii autem volunt, mota est à Diabolo.* Item *Latrones & fures fuerunt, qvi sunt apud Græcos Philosophi.* Scripta autem isthæc sunt aliqvot post Aristotelem seculis. Invitus hæc ulcera Græcorum refrico, nè attacturus qvidem, nisi extorsisset vehementia *Conringii*, in laudandis Græcis justo profusior, animosior justo in reprehendendis Ægyptiis. Sed cùm semel ingressi simus hunc campum, qvid prohibet *Dionem* in Troicis audire disserentem: *Audivi,* inqvit, *quendam ex Sacerdotibus in præfecturâ Onuphiti admodum benè de his* [bello Trojano] *dicentem, & alia Græcorum multa deridentem, quasi nihil scientium veri de plurimis. Idq; hoc maximè argumento colligebat, qvòd persuasi essent Trojam esse captam ab Agamemnone, quodq; Helena jam conjux Menelai amaverit Alexandrum. Et de his adeo valde persuasi essent, decepti ab uno homine, ut unusqvisqve jurejurando confirmare ausit. Dicebat autem omnem priorum temporum historiam apud ipsos* [Ægyptios] *scriptam esse partim qvidem in templis, partim in columnis qvibusdam, & ex iis qvædam jam solâ memoriâ contineri paucorum hominum, qvòd columnæ corruptæ sint, videri autem multa columnis inscripta incredibilia esse, propter ruditatem, incuriamq; posterorum. Esse autem hæc inter recentissima, qvæ circa Trojam accidissent. Qvippe Menelaum ad ipsos pervenisse, & omnia, qvemadmodum gesta essent, enarrâsse. Cùm autem obsecrarem, ut mihi narraret, primùm qvidem nolebat, dicens Græcos esse arrogantes, & qvamqvam essent indoctissimi, semet tamen existimarent omnium doctissimos. Non esse autem hoc morbo difficiliorem alium, &c.* Mirum autem, cur inconstantiam

 opinio-

opinionum Ægyptiis qvandoqve exprobret *Conringius*; cùm ex *Sexti Empirici* hypot. l. III. c. IV. & ex *Diogenis Laërtii* scriptis passim constet, nihil Græcis [sibi relictis, & ab Ægyptiorum decretis recedentibus] fuisse etiam in principiis rerum materialium inconstantius. Qvid si & Medici Græci, retinentibus Ægyptiis meliora sibi, à Salomonis Judæorum Regis libro opem sollicitavere? istuc sanè tendunt illa *Cedreni*: *Ex scriptis Salomonis*, inqvit, *Græci, qvi Iatrosophistæ vocantur, rei Medicæ Scriptores, materiam, & argumenta suffurati artes suas conscripserunt.* Qvod utcunqve parum mihi fiat verisimile, id tamen videre mihi videor, si qvis per omnia Græcorum se se diffundere institueret, non defuturum solerti ingenio amplissimum campum, in qvo non minori specie veri Græcorum lapsus ostentaret, qvàm *Conringius* Ægyptiorum. Qvot mendacia vel unus *Josephus* l. I. contra Apion: Græcis exprobrat? Et nè in morum disciplinâ sine labe fuisse existimentur, audiatur *Lucianus* in Toxare: *Græci*, inqvit, *præclarè de amicitiâ verba faciunt, sed eandem nesciunt exercere.* Sed obstat reverentia elegantissimæ nationis, qvò minus istuc plenè patet. Mirum autem hic Græcorum Patronus *Conringius*, cùm Romanos homines, utcunqve armis potiùs natos, qvàm literis, multa in Græcis desiderâsse. Hinc tot in naturali historiâ exclamationes, apud *Plinium*, l. XXXVII. c. XII. item libri secundi capite ultimo, & alibi, extant adversus *vanitatem Græcorum*. Hinc *Juvenalis* jam olim,

— — — *& qvicqvid Græcia mendax*
Audet in historiâ.

Sed nec alia ferè est gravissimi *M. Catonis* sententia, qvam ex Origin. libr. hic sisto: *Græci*, inqvit, *tum impudenti jactantiâ jam effunduntur, ut qvoniam dudum his nemo responderit, adeo liberè à se ortam Italiam, & eandem spuriam simul & spurcam, atqve novitiam, nullo certè auctore, aut ratione per solam insaniam fabulentur.* Sed audiant & Græci suum *Pausaniam* in Messeniacis. *Omnis fere*, inqvit, *de rebus Græcæ historia controversa est.* Et in Bœoticis: Πολλὰ μὲν δὴ καὶ ἄλλα πιστεύουσιν οὐκ [illegible]. Mira nationum diversitas!

Græci

Græci veram historiam scripturi sæpe fabulabantur: Ægyptii fabulas scripturi vera sub iisdem sæpe occultabant. Græci plura evulgabant, qvàm scirent, Ægyptii sciebant plura, qvàm evulgarent. Ad rem *Plutarchus* in Amatorio: *Sunt*, inqvit, *in Ægyptiorum fabulis tenuia qvædam veritatis vestigia, sed indagatorem desiderant acutum, qvi magna è parvis venari qveat.* Hæc eo tantùm nomine delibata sunt, ut appareat non minùs Græcos olim dormitâsse, qvàm Ægyptios; neqve propterea vel eruditionem Græcanicam fastidimus, vel Ægyptiam. Si qvid addiderint præclarum Græci, addidere & Romani qviddam, & Galli, & Angli, & Germani, & cultiorum gentium aliæ, ut ideoqve nos non magis teneamur admirari doctrinam Græcorum, præsertim in historiâ naturali, qvàm illi Ægyptiorum, ut à qvibus nobilissima ejus profecta est portio.

III. *Conringius* qvidem in Apolog. *Ego vero*, inqvit, *non nisi probè perspectâ omnigenâ Græcorum doctrinâ, in admirationem eorum deveni, & factâ cum aliarum gentium sapientiâ comparatione. Idem tu judicares, si operam saltim aliqvam vera ac solida Græcorum tum Philosophia, tum Medicinæ dedisses. Qvid simile Aristotelicæ de animalibus, Theophrastitæ de plantis, Euclideæ aut Archimedeæ de Mathematicis, Ptolemaicæ de syderibus doctrinæ (Hippocraticâ & Galenicâ aliâ infinitâ nunc taceo) tui Ægyptii dederunt? qvâ fronte dixeris hos, aliosq; viros summos ab aliorum nutu pependisse, & carpsisse ab aliorum ingeniis mutila?* Qvantum olei, & operæ in Philosophiâ, atq; Medicinâ Græcanicâ consumpserim ego, eorum, qvi me nôrunt familiariùs, esto judicium; qvantum autem ex utraqve profecerit *Conringius*, vel ex eo liqvidum fuerit, qvòd nihil ejus videamus in utroqve genere, qvod non alius industriâ & ingenio valens, soli *Cartesio, Sylvioq;*, & experimentis naturalibus assvetus, nè inspectis qvidem literis Græcis, præstiterit; nè qvid addam liberaliùs. Et tamen qvantulum fuit illud tempus, qvòd aut *Cartesius*, aut *Sylvius* Græcorum monimentis impenderunt? Græcorum autem studiis utcunqve ego nihil per me detractum velim, id facilè video, & vident mecum omnes, qvi cæci amore Græco-

rum

rum non sunt, quamdiu in illis defigitur meta naturalis scientiæ, parum admodum in studiis veræ sapientiæ profici. *Aristotelem* ut veneror, sed qvàm inanibus commentis fidem suam apud me enervaverit in *Libris suis de Animalibus*, postea dicetur. Multa tamen ille eorum, qvæ vera sunt, debet piscatoribus, aucupibus, venatoribus, *secundum Plinium*; multa *Platoni* suo ab Ægyptiis informato; multa fortassis Ægyptiis ipse. De *Platone* ita *Macrobius* in somn. Scipion. l. I. c. XIX. *Plato Ægyptios omnium philosophiæ disciplinarum parentes secutus est.* *Theophrastus* de plantis multa egregiè, sed nullam satis excussit, infinitas prætermisit. Varie tamen & ille Ægyptiis debet; at qvis ipsius opera contendere ausit cum Ægyptii illius *Alpini* tantopere laudati scripto l. de Medicin. Ægypt. IV. c. VIII.? vel unus hodie *Stapelius* ostenderit luce [illegible]nu Medicâ opus esse *Theophrasto*. *Euclidem* Mathematicum perhibet *Proclus Diadochus* in Ægypto vixisse; ubi facile ipsi discendum fuit, & postea docere, in regione Arithmeticis & Geometricis studiis jam olim impensè deditâ secundum *Diodorum*. *Archimedes* ut rudimenta studiorum alibi posuerit, certè in Ægypto exercitatione assiduâ firmatus cochleam illam celebrem ad aquas exhauriendas invenit, docente l. V. *Diodoro Siculo*. His Ægyptiorum doctrinis qvantum adjecerint Græci ex propriis genii viribus nemo securè definierit, in illa Ægyptiorum monimentorum jacturâ. Adjecerint autem plurimum, ut ingeniosi, & laborum non fugientes, ampliores tamen gratias illustribus inventoribus deberi, qvàm propagatoribus in confesso est. Et nostrum seculum plurima disciplinis naturalibus addidit; cur & illud non admiratur *Conringius*? Attollendi enimvero ultra solennia illa invenea oculi, nè in admiratione Græcorum consenescentes frustra vixisse posteris videamur. Qvin *Hippocrates* plurima debuerit Ægyptiis, dubitare nefas; neqve enim Cos, patria ipsius, nisi paucorum dierum itinere ab Ægypto distat: & plura fortassis suggessit *Democritus*, secundum *Celsum*, præceptor ejus, atqve isti longâ familiaritate Ægyptiis conjunctus. *Galenus* & Alexandriæ fuit ipse,

ipse, & candidatis Medicinæ eò professionem svasit, ut superiùs notavimus. Ptolemæum miror à *Conringio* inter Græcos referri, cùm fuerit patriâ vel Alexandrinus, ut alii volunt, vel certè Pelusiota, qvò *G. J. Vossius inclinat*; l. de Scient. Mathematic: adeóqve Ægyptius omnino. Addo, me ægrè asseqvi, cur *Conringius*, alioqvin literator insignis, cùm sæpissime illustrem hunc Astronomum nominet, ne semel qvidem potuerit verum ejus nomen exprimere, sed semper *Ptolomæum*, cùm vel tyronibus notum sit *Ptolemæum* vocari. *Græcos autem veteres mutila etiam carpsisse, cùm integra, vera, & solida rarò possent*, liberali fronte dixi, & ex *Diodoro*, *Strabone*, *Eusebio*, *Origene* confirmavi; qvibus auctoribus qvâ fronte obluctetur *Conringius*, solâ auctoritate suâ involutus, ipse viderit, dum ego ad alia digredior.

IV. *Conringius* eludere conatur luculentum illud sacræ Scripturæ Act. VII. pro Ægyptiorum sapientiâ argumentum: *Καὶ ἐπαιδεύθη Μωσῆς πάσῃ σοφίᾳ Αἰγυπτίων, ἦν δὲ δυνατὸς ἐν λόγοις, καὶ ἐν ἔργοις.* *Aliqva*, inqvit, [Ægyptiorum] *fuerunt omnino peregregia, licet fuerint infra Græcanicam perfectionem: reliqva superstitionis qvoqve ac vanitatis plenissima. Nec est cur negemus etiam ista minùs proba illum* [Mosen] *didicisse.* Ergo judice *Conringio*, didicit etiam sanctissimus Moses horrendam & flagitiosam Magiam; ergo Dæmonum præstigiis irretitus fuit; ergo id hausit, qvod ferè tantùm ope Dæmonum valuit; ergo cum immundis Dæmonibus ipsi familiaritas intercessit; hi enim sunt tituli, qvos *Conringius* passim toto opere sapientiæ Ægyptiæ innutritis adscribit. Neqve juverit excepisse, *Mosi notitiam horum fuisse, non usum.* Enimvero cui fiat verisimile passuros Ægyptios Sacerdotes alumnum suum nudis contemplationibus indulgere, si ipsi qvotidiani fuissent cultores Dæmonum? qvin rotundè spiritus DEI tradit hîc Mosen fuisse δυνατὸν ἐν λόγοις, καὶ ἐν ἔργοις, qvod non est scire tantùm, sed agere. Neqve vero illas actiones fuisse maleferiatas, vel ex eo constiterit, qvòd paullò antè apud sacrum Scriptorem vocetur ἀστεῖος τῷ Θεῷ. Ut taceam, loqvi hæc Spiritum DEI de sapientiâ

Ægyptiorum, diu post cognitam Orbi Græcanicam Philosophiam, sed qvam ibidem qvoqve severè increpat versu nono, ut sapientiæ Divinæ adversam. Et qvid venditat *Conringius* Græcanicam tantopere perfectionem, qvæ fortassis in nullâ disciplinâ ultimam limam recepit? Contra Ægyptiorum perfectio in re Medicâ, Mathematicâ, Politicâ, Architectonicâ, aliis, apud luculentos Scriptores, & ipsos Græcos, *Herodotum*, *Diodorum*, *Strabonem*, pluresqve veteres illo signatur charactere, ut magnum qviddam de eâ animo concipere oporteat.

Sed ad Mosen. Qvomodo ille rudem fusi vituli aurei massam in pulverem molendo subtilissimum redigere potuit, nisi Chemiæ sciens? Qvem ostendet Græcorum suorum *Conringius*, qvi id præstiterit? Neqve artificem olet illud *Conringii*: *Nec verum est*, inqvit in Apol. *omnem auri pulverem in aquis subsidere*: *si nempe in tenues & latiores nonnihil bracteolas fiat comminutio*. Enimvero pulverem constare ex latioribus bracteolis, qvis audivit unqvam? At Moses aurum illud non attenuavit modò, sed & εἰς κονιορτὸν redegit, tradente Spiritu DEI Deut. IX. κονιορτὸν autem esse latiores bracteolas, cui persvadebit Conringius? ut reliqvas ejus delicias nunc transmittam. Interea dum *tridui experimento posse aurum corrumpi* nunqvam auditum putat, cogitet multa sibi inaudita esse, qvæ etiam conspecta aliis, & verissima tamen. Sed hæc rerum peritis censenda delego, libro secundo nonnulla de Chemicâ qvadam auri destruendi viâ adjecturus, ut discat *Conringius*, licet jam senior, extra Græcorum volumina constare sibi veritatem.

V. Sed nec illa *Conringii* sine crimine: *Ultimi*, inqvit, *qui istuc* [in Ægyptum] *ivisse memorantur*, *sunt Plato*, *Eudoxus Cnidius*, *Euripides*. *Ex eo autem usqve adeo in contemptum apud Græca gentis homines venisse Ægyptiacam disciplinam videtur*, *ut sub ipsis Ptolemais Regibus potiore parte sit collapsa*. Post *Platonem*, *Eudoxum*, *Euripidem*, certum ex superioribus est, in Ægyptum studiorum gratiâ venisse *Euclidem*, *Archimedem*, *Diodorum*, *Strabonem*, *Apollonium Pergæum*, *Erathosthenem*, *Galenum*, alios. Si dixeris, illos vel sub Ptole-

Ptolemæis, vel postea accessisse, qvi potuit aliter fieri? Non diu enim ab obitu *Platonis* invasit Ægyptum Alexander Magnus, suo Aristotele forsan comitatus; & post eum retinuere Ptolemæi. Qvando ergo post Platonem descenderent in Ægyptum Græci, nisi tempore Ptolemæorum regnantium? Qvod si ex eo in contemptum venerit apud Græcos disciplina Ægyptiorum, magnum illud ingratæ nationis Græcanicæ argumentum est, contemnere illos, per qvos profeceris. Sed fortassis hæc Græcis affingit *Conringius*, neqve enim usqvam observamus eos ita fœdè memoriam magnorum meritorum perdidisse. Certè *Claudius Ptolemæus* Astronomus, Ægyptiorum meminit honorificè: neqve collapsam fuisse Ægyptiorum veterum disciplinam sub Ptolemæis, disertè testatur *Diodorus*, & *Strabo*, qvi de Ægyptiorum Sacerdotum sibi cognitorum scientiâ magnificè sentiunt. Perierint Heliopolitani, qvid hoc ad reliqvos? Periit & Saguntus olim, nec ideo periit Hispania. Obduces, *At Ægyptii Astronomi ejus temporis nullo præconio afficiuntur, multò minus eorum aliqvod præclarum inventum commendatur.* Videbant Ægyptii sapientes actum esse de imperio suo, occupantibus post Alexandrum omnia Ptolemæis, igitur credibile est eos, more ingenii humani, partim in illâ patriæ vertigine circumspectâsse obscuram qvietem, & inventa sua nobiliora plerumqve occuluisse, multa etiam sepeliisse secum, partim Alexandriam, ut Metropolim tum Ægypti constitutam transtulisse fortunas suas, ibiqve studia liberalia promovisse, adscitis in societatem operis Græcorum ingeniosioribus, qvòd viderent regnatores habere Græcos oppidò indulgenter. Unde non mirum, si Græcorum qvandoqve nomine prodiit, qvod erat Ægyptiorum. Sed fac, Græcos sub Ptolemæis varia præclara reperisse, non æqvârunt tamen veteres Ægyptios, ut qvi inter alia ἀδιαπτώτως eventus astrorum præsagierint, secundum *Diodorum*, qvò Græcis assurgere hactenus inconcessum.

VI. Cæteris, qvæ glomerat adversus Ægyptios, cùm recoctam pleraqve sapiant cramben, ex superioribus non difficulter occur-

occurritur, simulqve accuratè perpendentibus intelligitur error scribentis *Conringii*: *Tantùm ea, qvæ ad religionem, Magiam, leges civiles, & Mathematicas pertinent disciplinas, ab Ægyptiis ad Græcos pervenisse.* Constat enim ex jam ante disputatis, pervenisse & Botanica, Anatomica, Medica, Chemica, Architectonica, Mechanica, alia, qvorum si nonnulla ulteriùs expolierint Græci, etiam Græcorum polituræ multum lucis & nitoris adjecere alii, qvod vel sola hodie Anatome docuerit, qvæ qvàm rudis & incompta prodierit ex Hellade, qvamq; nunc missis Grajorum declamationibus, ex libro Naturæ habitior, torosiorq; exsurgat,

Ante oculos, interq; manus sunt omnia nostras.

Sed ut nihil præclarum videantur Ægyptiis debuisse Græci, pertendit adhuc *Conringius*: *Sacra Ægyptiaca, ut impiæ superstitionis plenissima non mereri in sapientiæ partibus numerari; Græcos ante Orphei tempora religione usos Ægyptiacâ longè meliore, & Ægyptiis hactenus sapientiâ præstitisse; sapientiores Græcorum Ægyptiaca sacra rejecisse; Solonem, Lycurgum, alios, paucas ab Ægyptiis leges mutuatos esse.* Nimis abjectè, serviliterqve tractat Ægyptios *Conringius*, nimis injustè. Notavimus superiùs Ægyptios antiqvos in sacris suis unum rerum δημιουργὸν agnovisse, credidisse immortalem esse humanam animam, eiqve ex merito tandem vel præmia, vel pœnas instare. Qvid interea antiqvi Græci? ἀργοὺς λίθους adoravere, docente in Achaicis *Pausaniâ.* Utrorum ergo sacra sapientiùs instituta fuerint, incorrupti lectoris esto judicium. Sed fac, ultra prospexisse Græcorum sapientiores, qvid tamen aliud de iis censebimus, qvàm qvod censuit magnus *Plato* in Cratylo: *Mihi qvidem*, inqvit, *videntur illi homines, qvi Græciam primi tenuerunt, eos solos putâsse Deos, qvos nunc barbarorum plerique putant, solem, lunam, terram, astra, cœlum: qvæ cùm ipsi viderent omnia continenti cursu ferri, eadem ab illâ τοῦ θεῖν, hoc est, cursus ejusmodi naturâ Θεοὺς, Deos nominârunt.* Sed qvàm præterea Deos scelestos, impuros, flagitiososq; coluerint Græci, qvamqve iis hoc nomine præferendi fuerint

Ægyp-

Ægyptii per *Clem. Alexandr.* immò ex *Cicerone*, licet pagano l. 1. de Nat. Deor. non potest non esse doctis cognitissimum. Si rejecerint ergo illi Ægyptiaca sacra, manifestum est ex navigabili qvodammodo charybdi incidisse eos in scyllam inextricabilem. Illud autem prope ridiculum est: *Græcos ante Orphei tempora, sapientiâ præstitisse Ægyptiis*, Græcos inqvam, apud qvos ipse paullo ante *Conringius*, duobus etiam post Orphea seculis, ex computatione *Petavii*, hoc est Salomonis ævo, nil nisi *meram barbariem fuisse* constanter tuetur. Nisi sapientiam vocare libeat, *ob soli penuriam populari, & aliena appetere*, qvas virtutes in vetustissimis illis Græcis agnoscit *Strabo* l. XVII. Sed missis istis, mirum cur non erubescat *Conringius* scribere: *Ut leges nonnullas Solon, Lycurgus, alii, ab Ægyptiis fuerint mutuati, pauca tamen illa fuerunt. Certè postqvam hanc civilem Philosophiam Plato, & Aristoteles, aliiq; ἐν τῷ Περιπάτῳ exornârunt, itidem nemo ampliùs Ægyptios eâ in re consuluit. Perexiguum profectò hic debetur Ægyptiis.* Qvid ad hæc veracissimus *Diodorus Siculus?* Cujus ista sunt l. 1. Part. II Καὶ Λυκοῦργον δὲ, καὶ Πλάτωνα, καὶ Σόλωνα πολλὰ τῶν ἐξ Αἰγύπτου νομίμων εἰς τὰς ἑαυτῶν κατατάξαι νομοθεσίας. Hoccine est paucum, & perexiguum? Sed & *Plutarchus* de Lycurgo, & *Marcellinus* de Solone, & *Isocrates* in Busiride eadem perhibent, ut superiùs monuimus. Immò & paullo ante Diodorus: *Multi prisci Ægyptiorum mores non tantùm ab indigenis probati fuere, sed in magnam qvoqve apud Græcos venere admirationem, ob qvæ maximi qviqve & celebratissimi doctorum peregrinationibus in Ægyptum operam dedere, ut legum illic & studiorum, tanqvam rerum magni momenti cognitionem asseqverentur.* Qvòd si mores, legesqve Ægyptiorum, vel à *Diodoro* hinc inde enarratas probè expendamus, haud satis scio, an feliciùs constitui Respublica ulla potuerit, si solam Hebræam excipiamus. Si post *Aristotelem* nemo Ægyptiorum leges consuluit, non ea legum culpa fuit, sed translationis imperii in Alexandrum & Ptolemæos, qvos non mirum est aliam qvodammodo Reipublicæ formam ut suæ dominationi opportuniorem introduxisse. Similiter Romani, Ægypti

postea, & Hellados domini machinati sunt. De Astronomicis dictum ante; in qvibus ut laudandi eqvidem meritò Germani, qvòd provexerint hoc studium ultra fines à Græcis constitutos, ita neqve suo defraudandi encomio alii, inqve iis illustris *Tycho Brahe* nostras, cujus vigilatæ noctes clarissimam his sacris lucem contulere.

VII. Duo adhuc urget *Conringius*, *alterum*, Græcos lateritiam Ægyptiorum doctrinam effecisse auream; *alterum*, ex doctrinâ Ægyptiacâ hæreses proserpsisse in Ecclesiam. Sed de primo, non admodum profuerit illud *Platonis*: *Qvæcunqve Græci à Barbaris acceperunt, ea tandem ipsos facere meliora.* Namqve rariora in re Medicâ, Astrologicis, Chemicis retinuisse sibi Ægyptios ex superioribus conficitur; vulgatiora nisi expoliissent nonnihil Græci, qvomodo tuerentur nomen ingeniosæ nationis. Sed si qvas gratias meruit Græcia, meruit easdem postea luculentiùs urbs Qviritium. In hanc rem *Cicero* Tusculan. l. 1. *Meum semper judicium fuit*, inqvit, *omnia nostros aut invenisse per se sapientiùs, qvàm Græcos, aut accepta ab illis fecisse meliora, qvæ qvidem digna statuissent, in qvibus elaborarent. Nam mores & instituta vitæ, resq; domesticas ac familiares nos profectò & meliùs tuemur, & lautiùs. Rem verò publicam nostri Majores certè melioribus temperaverunt & institutis, & legibus*, &c. Qvod ad secundum, ut ex laudatissimo tritico curculiones, ita ex sententiis etiam sanissimis, sed malè intellectis hæreses nasci compertum est; qvid nî ergo & ex iis, qvas ad Phidiæ statuas comparare non liceat. Peccaverint igitur Priscillianistæ, nemo inficiabitur, sed *Conringii* hîc erit, ut Græcorum Patroni, colorem pro suis conqvirere Græcis, cùm vel ipsum nomen eorum Hellada oleat, & *Marcus Monachus*, ut ut Memphiticus incola, certè tamen vel Græcus natione, vel Romanus eam hæresin propagaverit.

VIII. Novissimè, ut nihil intentatum relinqvat *Conringius*; rationes etiam comminiscitur, qvare in studiis sapientiæ parum adeo profecisse Ægyptios fiat verisimile. Supervacua sollicitudo, inspi-

inspicienda tamen. 1. Ergo superstitionem gentis obducit, qvæ mentem redigit in servitutem, impeditqve scientias. 2. Hieroglyphicam scribendi rationem, qvæ plurimi temporis indiga, & discentibus gravis admodum. 3. Demonstrandi rationem neglectam. 4. Solos Sacerdotum filios accuratiùs institutos, nec enim eos præ aliis valuisse ingenio. Sed ad *primum*; superstitionem in religione, non impedire præclara inventa in vitâ communi, vel soli Ægyptii suo exemplo docuerint, qvos cùm superstitioni deditos fuisse conveniat inter omnes, inter omnes etiam convenit antiqvos Scriptores, à nullâ in Orbe terrarum natione plus inventorum humano generi utilium profectum, aut publicatum esse. Nolo ire per singula. Ex superioribus res liqvidò patet. Idem Indi hodie, Chinenses, Japanenses, aliiqve suo testantur exemplo, qvi in mediis superstitionum densissimarum tenebris non desinunt & Remp. suam ingeniosis tueri institutis, & solerti multarum artium invento Europæos, si non superare, provocare certè; de qvo si qvis dubitet, inspiciat, qvæ vel unâ æstate Belgio infert ex Indis revertens Batavorum cataplus. Ante triennium, Bantami Regulus commerciorum consvetudine genti nostræ illigatus, post lautissimum convivium, in gratiam Divi Friderici Regis, tam artificioso ignium nitratorum jactu mercatores nostros exhilaravit, ut nihil simile, qvod sciam, hactenus viderit Evropa, repræsentatis in excelso aëre classibus integris inter se confligentibus, qvæ justo ordine cursus suos, recursusqve tuerentur, donec conflagrarent. Ad *secundum*, hieroglyphicam & symbolicam scribendi rationem plurimi temporis indigam fuisse utcunqve largiaris, Sacerdotum tamen filiis, qvi à primis, qvod dicitur, ungviculis in illo liberrimo ab aliis negotiis otio his sacris innutriebantur, non difficile fuit à majoribus inventa ediscere, & ad usus, qvi satis fortasse rari erant, opportunè applicare. Qvid qvòd nè indigam qvidem fuisse hanc scribendi rationem plurimi temporis ex *Diodoro* cognoscimus, qvi Biblioth. l. III. docet eam plebi etiam Æthiopicæ (non utiqve tantopere solerti)

fuisse

fuisse familiarem. *Cùm enim suæ*, inqvit, *Ægyptiis sint literæ, qvæ ab omnibus promiscuè discuntur, qvas vulgares appellant, sacras autem, qvas nominant, à Sacerdotibus tantùm secretâ parentum disciplinâ traditas cognosci tradunt, qvibus tamen omnes Æthiopes sine discrimine utuntur.* Ad *tertium*, si citra demonstrationem docuerint Ægyptii, pluris est viro prudenti unicum experimentum verum, & solidum, qvod oculis coràm ostenditur, qvàm infinitæ malè natæ demonstrationes. Sed & germanissima illa demonstrandi ratio Peripatetica (διότι appellant) qvàm rara observatur in Physicis *Aristotelis*? qvàm parum hactenus emolumenti præstitit inqvisitioni naturæ rerum inferioris mundi? Ad *qvartum* deniqve, qvicqvid illo urget *Conringius*, Levitas qvoqve, immò & primogenitos in sacris literis premit, qvorum tamen instituta DEO opt. max. auctore stabilita sunt. Ita autem disserit *Conringius*: *Neqve parum*, inqvit, *profectui, & artium incremento videtur obstitisse mos ille solos Sacerdotum filios accuratiore doctrinâ instituendi. Nec enim hi præ aliis valuerunt ingenio, sed & isthac lege in alio hominum ordine lectissima qvæqve ingenia, & Philosophia aliàs aptissima fructum aliqvem ferre prohibita sunt.* At soli Levitæ curabant sacra Hebræorum, soli primogeniti Deo speciatim consecrabantur, qvantumvis & in aliis tribubus religiosa qvandoqve eminerent ingenia, & in minoribus natu fratribus plùs aliqvando veræ pietatis. Sed discutiant hæc alacriùs Theologi; id nobis constat, per Italiam, Galliasqve, immò & Britanniam hodiè primogenitum caput familiæ & columen posteritatis constitui, utcunqve plus sæpe & vivacitatis & genii spondeant filii ætate inferiores. Neqve tamen malè, opinor, sanxere ista prudentissimæ Nationes, à sacris fortasse literis eò primùm aliqvatenus invitatæ. Sed nec Ægyptii Sacerdotes solertiam invidebant cæteris Ordinibus, aut promiscuæ plebi, immò accendebant qvemcunqve ad utilia invenienda, & honore inventorem cumulabant, qvemadmodum ex *Diodoro* jam ante didicimus, solam illam sacratiorem philosophandi rationem sibi reservantes. Sed qvia subjicit *Conringius*, Sacerdotum Ægyptiorum

orum liberos, ut qvibus de victu & honoribus abunde cautum fuit, oscitanter fortasse rem illam literariam tractâsse, igitur, qvàm illi egregiè ad optima qvæqve fuerint instructi, & qvàm integrè vixerint, ex *Diodoro* non gravabor adjungere: *Quippe ad ministeria Regum Ægyptiorum*, inqvit, *nullus adhibebatur vel servus, vel emptitius, vel verna, sed illustrissimorum tantummodo Sacerdotum filii, egressi annos viginti, & præ ejusdem gentis hominibus optimè instituti, ut cùm hos curatores corporis, & familiares optimos nocte, dieq́ haberet Rex, nihil pravum, aut vituperatione dignum committeret.* Et paullo post: *Qvocirca etiam longissimo tempore sub memoratis Regibus integrum Reip. statum conservârunt in summâ felicitate vitam exigentes, qvamdiu hæc legum constitutio vigebat.* Neqve prudenter superaddit *Conringius: Victûs ille modus indubiè fuit superstitiosus, ut omnis Ægyptus hac in re fuit superstitiosissima: qvippe cui etiam fuerit*

Porrum & cæpe nefas violare, & frangere morsu.

Etenim ut Rechabitæ olim *Jerem.* XXXV. à vino, ita Sacerdotes Ægyptiorum à certis qvibusdam cibis ob certas causas abstinebant. Qvam abstinentiam utcunqve alii in superstitionem rejiciant, *Plutarchus* tamen rem fortassis altiùs expendit, cujus inter alia hæc sunt l. de Isid. & Osir. *Sacerdotes*, inqvit, *ita abhorrent ab excrementorum naturâ, ut non legumina modò pleraq́ aversentur, & carnes ovillas ac suillas, qvæ multum supervacanei gignunt; sed salem qvoqve cibis detrahant, qvo tempore sanctè, ac purè vivunt, cùm aliis de causis, tum, qvòd sal appetitum exacuendo, magis bibulos & voraciores reddat.* A piscibus temperabant, ut nutrimento carnem nimiùm humectante, secundum *Clem. Alexandrinum* Strom. VII. A cæpe, ut castimoniam exercentibus inutili, secundum *Plutarchum* itidem, l. de Isid. & Osir. Enimvero illum distenti corporis aqvaliculum, illa Veneris profanæ irritamina aversabantur, ut sanctioribus dediti cogitationibus, in pingvi omaso, ipsorum judicio, ægrè habitantibus. Sed ecce *Plutarchum* l. eodem! *Animis*, inqvit,

qvit, *volunt* [Ægyptii] *gracilia esse corpora, ne pars divina à mortali opprimatur*. Verùm utcunqve ego Sacerdotes illos ab omni superstitione etiam in ratione victûs non existimem prorsus vacuos fuisse, mirabor tamen, si Græcos pagani generis Sacerdotes sanctiùs vixisse qveat ostendi. Ut taceam, me non asseqvi, cur *Conringius* omni Ægypto cæparum deneget usum, cùm nec id intenderit *Juvenalis*, & cæpas in eduliis plebejorum Ægyptiorum jam olim numeraverit *Herodotus* in Euterpe, qvo narrante constat, in raphanos, cæpas, & allia, dum construeretur pyramis Cheopes, mille & sexcenta talenta argenti ab operariis absumpta fuisse. Alia nimirum plebi licita erant, alia Sacerdotibus. Sed ut de Ægyptiorum, Græcorumqve sapientiâ, omnia in compendium referantur, facilè constare potest incorruptè judicantibus, innocentiorem multò, sanctioremqve Ægyptiam illam esse, ut qvæ natales suos magnam partem referat ad sanctissimos homines, & falli nescio DEO intimos, Abrahamum & Josephum, qvàm Græcanicam illam *Aristotelis*, qvæ cœpit auspiciis impuri illius & maligni spiritûs Pythii, tradente *Ammonio*. Ægyptios autem ab Abrahamo multa & egregia didicisse ex superioribus liqvidum est; à Josepho qvin didicerint plurima, & præstantissima nefas ambigere, ob luculentam scripturæ sacræ fidem *Psalm.* CIV. verba ita reddunt LXX. *Interpr:* Κατέστησεν αὐτὸν [Josephum Pharao] *κύριον τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ ἄρχοντα πάσης τῆς κτήσεως αὐτοῦ. Τοῦ παιδεῦσαι τοὺς ἄρχοντας ὡς ἑαυτὸν, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους αὐτοῦ σοφίσαι.*

In qvo Oraculi divini testimonio & nos meritò acqviescimus.

CAP.

Cap. X.

DE ARISTOTELE.

I. Conringium efficere mordaci ſuo in Hermetem, & Paracelſum ſtylo, ut in mores & doctrinam Ariſtotelis, qvem propè in cœlum extollit, hîc qvoqve paullo attentiùs inqviratur. II. Fuiſſe autem vitam, & mores Ariſtotelis, ſi Antiqvis credendum, inqvinatiſſimos. III. Jam olim Athenæum judicâſſe ſcripta Ariſtotelis infinitis ſcatere mendaciis. IV. Hodierna ſcripta Ariſtotelica, utrum verè ſint Ariſtotelica, non ſine ratione dubitari. De iisdem judicium Gaſſendi poſt maturam deliberationem. V. Qvin & rem ipſam loqvi jejunitatem ſcriptorum, qvæ Ariſtoteli hodie tribuuntur. Et qvidem qvàm partim falſi, partim imperfecti ſint ejus de naturâ rerum commentarii, argumentis doceri poſſe infinitis; ſed pro inſtituti ratione ſufficere hîc exempla tria, qvæ id in Animalium hiſtoriâ luculentè oſtendant. VI. Leonem, in regno qvadrupedum. VII. Aqvilam in volucrum familiâ. VIII. In aqvaticis crocodilum. IX. Ex iis facilè conſtare, qvàm indigeant temperamento immenſa illa, qvæ Conringius in Ariſtotelem congerit, præconia.

I. QVantum debeat *Aristoteli* eruditus orbis, in confesso est: cœpit ille pulcherrimè, fregit ignorantiæ glaciem, multa, & præclara conatus in emolumentum posteritatis; cujus industriam si passibus æqvis secuta fuissent bellatoria illa superiorum temporum secula, jam naturam rerum apertiorem experiremur. Propterea nec decretum mihi hîc est vel *Aristotelem* deditâ operâ reprehendere, vel infinitas Aristotelicorum dissensiones, & multorum sterilem hactenus in naturâ rerum laborem operosè perseqvi. Id unum agam, ut si *Conringius* Hermetis, & Paracelsi manes acerbè inqvietavit, ego ingenuè, & ut veri candidatum decet, sine studio partium, *Aristotelis* qvædam ulcera attingam. Tangenda enimvero illa sunt, nè posteritati imponatur; ostendendum, nec eum vel vitâ inculpatum fuisse, vel doctrinâ extra omnem ingenii aleam collocatum. Supersedissem tamen hoc labore, contentus *Bassonis*, *Gassendi*, *Gorlæi*, *Patricii*, *Verulamii* judiciis, nisi nimia *Conringii* in *Trismegistum* Ægyptium, & *Theophrastum* popularem suum ærugo, nisi immodicæ illæ in *Aristotelem* congestæ laudes, qvibus avocatur ab amore naturæ, veriq; credula juventus, diversa svasissent. Ita ergo *Conringius* l. de Herm. Med. 1. c. VIII. inter alias in *Hermetem* diras: *Nec fieri potest, ut à malis geniis usqve adeo occupatus animus, qvid in rerum naturalium effectis verum sit, nec ne, percipiat; eò qvòd misceat se se naturæ rebus vis Dæmonum; ut qvid naturæ, qvid Dæmonis sit, haud facilè etiam alteri sit discernere, qvi minus obnoxius est Diaboli fraudibus.* Item paullò antè: *A Mago autem, & qvidem usqve adeo nefario δαιμονολατρείας Magistro non profectò potuit ars Medica proficisci, nisi eodem fucco perfusa.* De Paracelso idem l. II. c. XII. *Ab homine Mago præterea liceátne exspectare aliqvid solidæ, & veræ doctrinæ?* Cæterùm qvòd *Conringius* frustra Magiæ sceleratæ postulaverit & *Hermetem*, & *Paracelsum*, partim in superioribus ostensum, partim seqventi libro satis demonstratum iri sperabo; restat nunc videre qvibus *Aristoteles* fuerit moribus, annè, si Antiqvorum judicio standum, vanissimis? annè à malefico Dæmone ad philosophandum impulsus? anne

anne in Deum immortalem, naturamqve rerum, qvam immani pecuniarum vi ab Alexandro Magno inescatus declarandam susceperat, extremè sæpe injurius? Nihil autem de nostro adjiciemus, contenti rem, ut ab Auctoribus traditur, sine coloribus nudè expressisse, etiam atqve etiam optantes falsa esse, qvæ ipsi à magnis viris crimina impinguntur.

II. Primò ergo *Aristoteles* ab Auctoribus æstimatur Ethnicus, hoc est à veri Numinis cognitione, à qvo prima, & certa rerum cognitio proficiscitur, alienissimus; 2. Traditur impius fuisse in Deum, ut qvem l. XI. Metaph. c. VII. animal fecit; qvem l. X. Metaph. c. VIII, moveri neqvaqvam posse docuit; vox ejus: τὸ πρῶτον τῶν ὄντων ἀκίνητον; qvem alibi fati legibus, & necessitati alligavit; alibi superficiei extimæ supremi cœli adstrinxit; alibi res parvas, despectasqvè ignorare asseruit. Id qvod tanto ægriùs condonandum Stagiritæ, qvo certiùs constat ex *Clearcho Peripatetico* apud *Clem. Alex.* Strom. I. ipsum conversatum familiariùs cum Judæo qvodam fuisse, à qvo utiqve certiora de DEO, & immortalitate animæ potuisset addidicisse. Sed perstitit contemptor. Unde graviter *Lactantius* l. de Irâ DEI scribit, *Aristotelem Deum nec coluisse, nec curâsse.* Hinc & *Origenes* l. II. contra Cessum: *Peripateticorum*, inqvit, *placitum erat, neqve preces qvicqvam juvare, neq; sacrificia.* Hinc qvò tenderet Magicum ipsius scriptum [cujus bis meminit Laërtius in procemio] dubitari vix potest. 3. Impius in animas humanas, ut qvi resurrecturos unqvam mortuos negavit, rem æstimans absurdam l. I. de Anim. c. III. ἀνίστασθαι τὰ τεθνεῶτα τῶν ζώων. 4. Impius in res creatas, ut qvi mundum fecit æternum l. I. de Cœlo, c. IX. τὸν κόσμον ἀΐδιον, ἄφθαρτον, καὶ ἀγέννητον; qvi motum æternum esse docuit operosè in Physicis; 5. Impius in religionem etiam paganam, ut qvi scorto sacra fecit, Diis propria, ita enim Aristippus apud *Laertium* l. V. de vita Philos. *Aristoteles Hermiæ concubinam adamavit, qvam sibi permissam duxit, & gaudio elatus immolavit mulieri, ut Athenienses*

Eleusinæ Cereri, Hermiæq; peana scripsit. 6. Impius fortasse in patriam suam Stagiram, qvam Macedonibus prodidisse narratur apud *Eusebium* Præp. Evang. l. xv. nec sufficit, si metu infamiæ eandem per Alexandrum Magnum curaverit demum restitui in integrum. Apud *Eusebium* ita legas: *Democharis qvidam criminatus est Aristotelem, qvasi deprehensæ essent ejus epistolæ adversus Atheniensium urbem, item eum Stagiram patriam suam Macedonibus prodidisse.* Esto tamen, fortasse liber fuerit ab hoc crimine *Aristoteles*, à suspicione tamen qvando liberabitur? utcunqve *Aristocles*, homo Peripateticus, eoqve *Aristoteli* addictior culpam hanc diluere ibidem conetur. 7. Impius in Alexandrum Magnum, tam beneficum sibi Dominum, qvem cum aliis conjuratis veneno tentavit. Manifestè *Plinius* l. xxx. c. xvi. *Ungulas tantùm mularum repertas, neqve aliam ullam materiam, qvæ non perroderetur à veneno stygis aqvæ, cùm id dandum Alexandro Magno Antipater mitteret, memoriâ dignum est, magnâ Aristotelis infamiâ excogitatum.* Similia fere *Plutarchus* in Alexando: similia *Dion Nicæus*, aliiqve. Causa iræ, mors Callisthenis ab Aristotele commendati. Notaverátqve haud dubiè Rex aversum Stagiritæ animum, cùm apud *Plutarchum* de Aristotele verba faciens: τὸν δὲ σοφιστὴν, exclamat, ἐγὼ κολάσω. 8. Impius in Philosophiam, qvam cùm à sanâ ratione, & experimentis auspicari debuisset, utinam non à sacrilego Dæmone auspicatus sit: Ecce diserta *Ammonii* verba! *Cùm annum ætatis ageret decimum septimum, jubente Pythiâ, ut philosopharetur, Athenas concessit.* Qvidnam enim aliud Oraculum illud Pythium, qvàm impurissimi Dæmonis ergasterium? Neqve mitiùs censet de Græcanicâ philosophia in universum, adeoqve & de Aristotelicâ Clemens Alexandr. Strom. l. I. *Græca itaqve philosophia*, inqvit, *ut aliqvi qvidem, casu utcunq; & exiliter veritatem, sed non omnem asseqvitur: ut alii autem volunt, motum suum habet à Diabolo.* Et mox: *latrones, & fures fuere, qvi apud*

apud Græcos sunt Philosophi. 9. Impius in Præceptorem Platonem, cui levissimis etiam de causis adversatus est, subtilitates qvoqve Geometricas, tanqvam à solidâ philosophandi ratione alienas in eo reprehendens, de qvo post Galilæum *Vossius* l. de Scient. Mathemat. c. XII. In hanc rem Ælianus de Var. Histor. l. IV. c. IX. *Plato*, inqvit, *nominare solebat Aristotelem pullum. Qvid autem hoc sibi nomen voluerit, ex eo liqvet, qvòd pullus cùm saturatus est lacte materno, calcibus petat matrem. Significabat igitur Plato involuto qvodam sermone ingratum Aristotelis animum.* Laertius l. V. *Aristoteles recessit à Platone adhuc vivente, unde dixisse illum tradunt: Aristoteles in nos recalcitravit, non secus atqve in matrem pulli eqvorum geniti.* Iterum *Ælian.* de Var. Hist. l. III. c. XIX. postqvam docuisset, Aristotelem & intempestivè loqvacem fuisse, & vultu cavillas & irrisionem qvandam præ se tulisse, subjicit: *Plato, octogesimum annum agebat, ita ut jam propter ætatem destitueretur memoriæ viribus. Intendens igitur in eum, & adoriens ex insidiis Aristoteles, magnâq; cum ambitione qvæstiones nectens, & qvodammodo sophisticè eum redarguens injurium simul & ingratum se præbebat.* 10. Impius in discipulos, qvos cùm docere honesta debuisset, utinam non aliqvando amore masculo corruperit. Taceo illum, ex *Athenæi* Deipnos. l. XIII. c. VI. cum Herpyllide scorto ad mortem usqve consuevisse; taceo Nicomachum ipsi ex concubinâ illâ genitum, si Timotheo apud *Laërtium* fides; taceo ipsum *Aristotelem* delitias, & lusum fuisse Hermiæ Tyranni, ex eodem *Laërtio*; sed stupore defixus hæreo, cùm apud *Athenæum* Deipn. l. XIII. c. II. lego ista: *Socrates Philosophus cùm omnia despicaretur, Alcibiadis pulchritudini fuit impar, ut & gravissimus Aristoteles discipuli Phaselitis.* 11. Impius in cives, qvibus ad vitæ necessaria oleum vendidisse traditur, postqvam in eo strigmenta corporis sui deposuisset. Clarissimè l. V. *Laertius: Ferunt Lyconem dixisse, Aristotelem in pelvi calentis olei lavari solitum, oleumq; postea venundare.* 12. Tandem etiam extremâ senectâ, Athenis in

in Deos patrios impius esse non desiit. Vox *Laërtii* l. v. *Aristoteles cùm Athenis tredecim annis docuisset, ab Eurymedonte Hierophantâ impietatis accusatus clam in Chalcidem profugit, haustoq; aconito damnationem antevertit, vel,* qvod alii malunt, *morbo periit;* qvanqvam & morbo pereat, qvi perit aconito. Petr. Crinitus de Honest. discipl. l. x. c. III. *Origenes*, inqvit, *tradit Aristotelem à judicibus Atheniensium crimine impietatis fuisse accusatum ab Eurimedonte Hierophantâ, qvoniam dogmata qvædam ut ἄθεος καὶ ἀσεβὴς in philosophiâ protulisset, qvæ cultum Deorum minùs probarent. Ex qvo Athenis relictis Chalcidem se contulit.* Sed fortassis cæteri mores ejus intaminati, & eruditio pœne divina illam plusqvam decumanam impietatem tantillum mitigabunt. Cuperem & ego molliùs istæc omnia interpretari, nisi aurem identidem vellicarent Scriptores antiqvi indicantes, fuisse Aristotelem in juventute patrimonii decoctorem, & ex infelici milite pharmacopolam; statâ ætate assentatorem; imminente senio avarum Euclionem. Merentur audiri ipsi Auctores: *Ælianus* de Var. Histor. l. v. c. IX. *Aristoteles abliguritis omnibus pecuniis, qvæ ex hæreditate parentis ad ipsum devenerant, in militiam profectus est. Deinde cùm sinistrè, malisq; avibus hoc ei procederet, pharmacopolam egit.* Lucianus Dialog. mort. colloqvio inter Diogenem, & Alexandrum: Diogenes: *Annon*, inqvit, *hæc te docuit sapiens ille Aristoteles, nè res eas, qvæ à fortunâ proficiscuntur, firmas esse putares?* Alexand. *sapiensne ille? cùm sit assentatorum omnium perditissimus. Sine me solùm Aristotelis facta scire, qvàm multa à me petierit, qvæ mihi scripserit, utq; meâ in disciplinis ambitione abusus sit, cùm mihi palparetur, ac prædicaret me, nunc ob formam, ac si hæc summi boni pars esset: nunc ob res gestas, atqve opes: nam has qvoqve in bonis esse censebat, nè sibi vitio verteretur, qvòd eas cuperet præstigiosus ille homo, γόης ἄνθρωπος.* Tandem ut historiam animalium perficeret experimentis, atqve utinam non magis, ut se se, & concubinam Herpyllidem locupletaret, immanem auri summam Alexandro Magno specioso prætextu expressit. Nam qvid hîc magis videri potest propositum *Aristoteli* fuisse, qvàm

qvàm frui immensis illis pecuniis, & aucupum, piscatorumqve Philosophiam specioso habitu indutam orbi relinqvere? Adeo enim sæpe jejunè argumentum illud totum prosecutus est, adeo inanibus freqventer commentis historiam suam refersit, ut veritatis avidus legendo penè cohorrescat, mireturqve temeritatem scribentis *Conringii* de laud. Arist. *Omnia Aristoteles non libavit solùm, sed intellexit, & perfecit.* Si unum hominem, si unum aliud nobile animal pro rei majestate expressisset, plus mereretur solidæ laudis; nunc cùm ubiqve esse voluerit, factum, ut sit ferè nusqvam. Et verò si ostendat aliqvis, vel unicum animal rectè & pro dignitate rei, ab *Aristotele* descriptum fuisse, causâ cecidero. Non ita prodigè philosophatus est *Harvéus*, & opus condidit seculorum memoriâ dignissimum. Sed, nè studio partium abripi existimemur, intueamur Scriptores, & rem ipsam. *Athenæus* Deipnos. l. IX. c. XIII. *Fertur Aristoteles Stagirites octingenta talenta ab Alexandro in historiam animalium accepisse*; hoc est, ex *Budæi* supputatione l. de Asse, qvadringenta octoginta aureorum millia, qvibus, qvid in hoc opere dignum præstiterit, judicent rerum periti; præsertim cùm rei feliciter gerendæ magnum præterea suppeditaverit præsidium Alexander ipse. Disertè *Plinius* Histor. Nat. l. VIII. c. XVI. *Alexandro Magno Rege inflammato cupidine animalium naturas noscendi, delegataq; hac commentatione Aristoteli, summo in omni doctrinâ viro* [nec forsan malè id temporis] *aliqvot millia hominum in totius Asiæ, Græciæq; tractu parere jussa, omnium qvos venatus, aucupia, piscatusq; alebant: qvibusq; vivaria, armenta, piscinæ, apiaria in curâ erant: nè qvid usqvam gentium ignoraretur ab eo: qvos percontando qvinqvaginta ferme volumina illa præclara de Animalibus reliqvit.* Præclara, non nego, & laude suâ vel ob nobilem conatum non frustranda, multùm tamen infra laudes à *Conringio* Orat. de laud. Aristot. assignatas jacentia.

III. Sed audiamus *Athenæi* de iis judicia! is ergo Deipn. l. VIII. c. XI. *Talia namq; scripsit Aristoteles, ut, qvod est apud Comicum, fatuis miracula, & portenta credantur.* Post adjicit infinita

Aristotelis, ut vocat, mendacia in Hist. Animal: commissa. Tandem infit: *Multa alia perseqvi desino, in qvibus deliravit pharmacopola* [i. e. Aristoteles] *haud ignarus Epicurum veritatis amantissimum in epistolâ de vita rationibus, & institutis prodidisse, illum dissipato patrimonio, repentino qvodam animi impetu stipendia fecisse, & cùm parum felix ei esset militia, medicamenta vendidisse: patefactâ deinde Platonis scholâ ei se adjecisse.* Ut vel hinc constare possit de opinione *Conringii*, qvi Epicurum porcum Atticum nominare non erubescit, qvòd *Aristoteli* invisum pharmacopœi titulum [pharmacopolæ debuisset scribere] tribuisset, & ipse tamen vocari ita licere agnoscit, qvòd *Aristoteles* Medicus fuerit, & iidem olim Medici, qvi pharmacopolæ. In qvo *Conringii* discursu tria vitiosa: 1. Malè hîc porcum appellat Epicurum, si rectè scripsit. Epicurum autem fuisse porcum falsissimum esse jam diu ostendit & *Laërtius*, & *Gassendus*; Epicuri gregem à Magistri præceptis devium in porcos migrâsse nemo forsan negaverit. 2. Tempore *Aristotelis* eosdem fuisse & Medicos, & pharmacopolas qvi demum demonstraverit *Conringius*? 3. *Aristotelem* tum Medicum fuisse, cùm esset pharmacopola, gratis dicitur. Pharmacopola enim fuit, ex testimonio *Epicuri*, anteqvam *Platonis* scholæ se addixisset, hoc est, ante annum ætatis decimum septimum, eo enim anno, ex *Apollodoro* apud *Laërtium*, Platonem audire cœpit; at qvis non videt ridiculum fore Medicum, qvi ante annum ætatis XVII. praxin exerceret. Contendat nunc aliqvis mores *Paracelsi* [qvales fuere, non qvales à *Conringio* in pejus exaggerantur] cum his *Aristotelis* moribus, videbitqve Stagiritam planissimè succumbere, nec habere clientes *Aristotelis*, cur hac parte magnopere triumphent.

IV. Sed scripta *Aristotelis* fortasse [omnium aliorum, præterqvam Athenæi judicio] adeo divina sunt, adeo naturam rerum profundè, scienterqve emedullant, ut nihil iis verius, eruditius, subtilius? Optarem hanc studiis sapientiæ felicitatem; sed Deum immortalem! qvàm procul jacet destinatione suâ, qvi eam in solo qværit *Aristotele*. Ut mirere, cur ausus fuerit in laudat. *Aristot.* scribere

scribere *Conringius: Hæc illa sunt scripta* [de Histor. Animal.] *quibus par nullum hactenus seculum dedit, nulli in posterum anni dare poterunt.* Item: *Quum & civilium, & naturæ rerum historia ad miraculum, & portentum usqve peritus fuerit Aristoteles.* Similia de reliqvis Stagiritæ scriptis ibidem inculcat. Qvòd si fato retrogrado in hoc ævum descenderet *Aristoteles*, erubesceret, opinor, ad clamosorum ejusmodi laudatorum præconia, &, qvæ olim ipsius verecundia fuit, agnosceret oculos qvoqve suos qvandoqve fuisse ὄμματα νυκτερίδων. Debent eqvidem literæ *Aristoteli* plurimum, & gratæ id agnoscunt per universam Europam Academiæ; fortasse tamen nullius artis, scientiæve complementum ipsi debent, cùm qvotannis novus studiorum omni generi cumulus à curiosioribus adjiciatur. Nec ea tamen *Aristotelis* culpa est, qvi præclarè cœpit, sed patronorum ignaviæ, qvi ut otio suo securiùs indormirent, desiere ubi desiit ille, & naturæ latifundium intra angustas illas Stagiritæ membranas somniculosè clauserunt. Ingrediemur tamen obiter *Aristotelis* palatia, & amore, odioqve vacui scripta ejusdem contemplemur. Initio ergo, incertum hodieqve est, qvinam libri *Aristotelem* Magistrum verè agnoscant, tum qvia *Laërtius*, qvi accuratiùs scripta *Aristotelis* recensuit, plurimos nominat, qvi jam nusqvam exstant, plurimos omittit, qvi hodie nomine *Aristotelis* circumferuntur; tum qvia instruente bibliothecam Demetrio Phalereo, adeoqve inter cætera, *Aristotelis* libros sollicitè inqvirente, multi libri spurii *Aristotelis* nomen mentientes bibliothecæ illi Augustæ illati sunt, ut ex *Ammonio*, aliisqve constat, ex qvibus germanos seligere difficillimum; deniqve *Aristotelis* libri à Nelei Scepsii hærede, ad homines rudes & ineruditos devenerunt; à morte Theophrasti Eresii, discipuli Aristotelis, reconditiqve ab iis sub terrâ in fossâ qvadam, & ab humore, blattisqve vitiati tandem Apelliconti Tejo divenditi sunt, abqve eo lacunas vitiosè implente editi mendis scatentes. Tandem post Apellicontis obitum incidere in manus Sullæ, Romamqve pervecti, & ibi à Tyrannione Grammatico reformati, novissimè ab Andronico

nico Rhodio publicati sunt, qvemadmodum *Strabo*, & *Plutarchus* testantur. His adjice, ex eo tempore durantem tot seculis imperitissimorum librariorum oscitantem diligentiam, & facile dijudicabitur, qvàm parùm genuina hodie scripta *Aristotelis* legamus. Idem ergo dubium qvod de scriptis *Paracelsi* movit *Conringius*, videt hîc cum fœnore relinqvi de scriptis *Aristotelis*. Tacebo à *Laërtio* enumerari octo Aristoteles, omnes ferè Scriptores, qvorum libri tot seculis misceri facilè, permutariqve potuere. Esto tamen, sint germanissima, qvæ hodie legimus *Aristotelis* Stagiritæ volumina; prodierint omnia ab uno ejus cerebro, qvalia tamen sint, & qvàm hinc inde sterilia, nolim hîc prolixiùs enarrare, cùm defuncti sint jam olim hoc munere alii, & in iis, sollicitissimè, vir consummatæ eruditionis *Petrus Gassendus* Exercit. Parad. adversus Aristoteléos, qvi multis, & evidentibus argumentis, magnoqve exemplorum apparatu efficaciter docet *innumera in Aristotele deficere*, *innumera superfluere*, *innumera fallere*, *innumera contradicere*, qvem oportuisset à Conringio solidè refutari, anteqvam in laudes Aristotelis tam prodigè se diffudisset. Scripsit autem ista *Gassendus* anno hujus seculi XXIVto, Conringius demum laudationem suam Aristotelicam edidit novem annis postea.

V. Sed qvid attinet verba in re confessâ perdere? loqvuntur pæne omnium doctorum voces, non sufficere naturæ, veriq; studiosis Aristotelis commenta; loqvuntur Collegia sapientissimorum Regum, & Principum Parisiis, Londini, Florentiæ, alibi instituta, eo nomine, ut jejuna hactenus, & manca philosophia naturalis Græcanica paulatim solidiora capiat incrementa; loqvuntur tot secula, qvibus intra *Aristotelem*, & ejus dissidentes interpretes dormitavit vera eruditio, nihil in cognitione rerum naturalium magnum, nihil seculis magnopere profuturum ex eâ officinâ prodiisse. Id cùm posset infinitis ostendi exemplis, hîc duntaxat, ut ex ungve leonem æstimemus, docebit idem exemplo suo in terrestrium genere *leo*, bestiarum Dominus; in volucrum

crum ordine fulminis illa ministra, & Regina avium *aqvila*; in aqvaticorum classe, Nili terror, & lympharum Phariarum arbiter *crocodilus*.

VI. Et primò qvidem de *leone*, principe qvadrupedum, de qvo plura, & facundè *Jonstonus*. Qvæ autem de animali tam nobili reliqvit memoriæ Aristoteles, pauca sunt, & ea pleraqve falsa. Libro de Histor. Animal. III. c. VII. *Sunt nonnulla*, inqvit, *qvæ suis in ossibus nullam omnino habere medullam videntur, ut leo, qvòd admodum exiguam & tenuem habeat, eamq; in paucis ossibus: solis enim inferioribus, atqve brachiis*. Cæterùm secti hic duo leones, alter ante hos XVI annos, alter ante biennium copiosam in ossibus suis ostenderunt medullam, & qvidem in plerisq; ossibus. Proinde rectè Aur. Severin. Zootom. Democr. p. II. c. VII. *Tiberius Carrafa*, inqvit, *Bisidiani Princeps leonem aluerat, cujus ossa confracta & cava ut cæterorum, & medullosa vidimus*. Pergit ibidem Aristoteles: *Constat profectò leo præcipuè omnium animalium ossibus solidis; sunt enim adeo dura, ut ex iis concussis ignis velut è silice eliciatur*. Neqve id in nostris leonibus observatum. Erant qvidem eorundem ossa satis solida, & dura, ut bestiarum justæ ætatis, & roboris, sed ignem ex mutuâ eorundem collisione non licuit excutere. Nec si ignis inde excuti posset, solidissimæ duritiei id esset argumentum, cùm ex arundinum Indicarum mutuo attritu ignem qvoqve eliciamus, licet multa illis ligna duriora sint. *Aristot*. l. IV. de part. Animal. c. X. *Collum cæteris animalibus flexibile, & vertebris compactum est: at lupo, & leoni osse perpetuo riget*, ὁ δὲ λύκοι, καὶ λέοντες μόνοςον τὸν αὐχένα ἔχουσι. Et hoc vanum esse nostri leones demonstravere, qvorum colla vertebris suis & articulis pulcherrimè distincta erant; apophyses autem vertebrarum longiusculæ, & firmis invicem ligamentis connexæ, id qvod forsan Stagiritæ imposuit. *Idem* l. de physiognom. c. V. *Leo est animal dativum, liberale, magnanimum, amans victoriæ, mansvetum, justum, amans eorum, qvibuscum versatur*. Dederit aliqvid Androdo saucius ille antiqvorum leo, ut sanitatem reciperet, certè noster hic

ultimus misero fabro lignario, cùm fortè propiùs accederet, ex insidiis imminens nihil dedit nisi funestam mortem; ista verò bruta liberalitas fuit, & immansveta mansvetudo, ut dubitare liceat de illo Poëtæ:

Corpora magnanimo satis est prostrâsse leoni,
Pugna suum finem, cùm jacet hostis, habet.

Nihil adeo in leone hoc nostro magnanimum: prostravit ex improviso fabrum immerentem, incubuit prædæ fremebundus, sangvinem ejus ex dorso, & cervice bibit avidissimè, neqve à carnificinâ illâ averti potuit vel immissis contis, bipennibusqve, vel crebris miseri palpationibus, qvibus belluam ad mansvetudinem jacens sollicitabat. Peregit ille mandata stomachi, justitiæqve immemor cruorem exsuxit, donec globo trajiciente plumbeo cadaver à cadavere ægrè divelleretur. Memorari & illud forsan non supervacuum, qvoties, qvi auxilio venerant, contos suos, hastasqve vehementiùs impellebant in leonis ferocientis caput, ille non hastas morsu petiit iratus, qvemadmodum saxa canes solent, sed sæviùs dentes, ungvesqve impressit succumbenti fabro, adeo ut ipse licet animam agens inter tormenta clamaret, parcendum bipennibus, parcendum leoni, nè violentiùs grassaretur. Judicare hìc licebit de illo *Aristotelis* Hist. Animal. l. IX. c. XLIV. *Si infestantem se ceperit leo, non ungvibus lacerat, nec ullâ injuriâ afficit, sed qvatit solùm, atqve ubi perterruit, dimittit.* Faber noster nè infestavit qvidem, & periit. Ita, ex Joh. Leone l. IV. *Fessensium cives sentiunt eam leonum misericordiam, & intremiscunt.* Neqve propterea leones aliqvando feritatem nativam longâ doctrinâ exuere qvisqvam inficiatur. Pergit *Aristoteles* Hist. Animal. l. VIII. c. V. *Leo emittit urinam graviter olentem, unde fit ut canes arbores odorentur. Mingit enim crure elato, ut canes ad stipites. Fœdum etiam odorem in cibis relinqvit, ex suo halitu: proscisso namq; leone interiora graviter olent.* Ergo *Aristoteles* leonem sanum nunqvam aperuit. Non olent graviter interiora, nisi à morte animalis putruerint.

Certè

Certè in nostro hoc ultimo, cùm in theatro Anatomico publicè subjiceretur cultris, nil tale deprehensum. Odor notatus non gravis, sed ferè qvalis dissecti canis robustioris esse solet. Unde verissimè illustris illa eruditorum Parisiensium *Societas Regia* in Anat. Leon. *Sectus fuit*, inqviunt, *leo hic tempore calido, & humido, nec plus corrupti odoris, aut putredinis in eo observatum etiam qvarto die, qvàm in cervo; minùs etiam, unde dubitari potest de illa Auctorum fide, qvòd anhelitus ejus sic fœteat, ut imbuta caro ejusdem spiritu propter fœtorem ab animalibus aliis non attingatur.* Sed ut progrediamur, si ideo canes odorantur arbores, ut sciant, urinámne graviter olentem reddiderint ibi leones, cur idem usu venit canibus in regionibus illis, ubi nulli unqvam conspecti leones? Deniqve qvem leones odorem relinqvant in alimentis à suo halitu, non perinde definiero, spiritum tamen admodum fœtere negant ubiqve mansvetarii. Sed in camelo fœtidissimum anhelitum notavi Parisiis, in leonibus neqvaqvam. Iterum *Aristoteles* de Hist. Animal. l. IX. c. XLIV. *Qvacunqve vel momorderit leo, vel ungvibus lacerârit, sanies pallens admodum ex his vulneribus effluit, etiam per fascias, & spongias, nec reprimi ullo pacto potest.* Nè id qvidem fabro nostro contigit, cujus sangvis non magis pallebat effluens, qvàm si à tauro sauciatus esset. Sangvinem autem sauciati à leone nullo medicamine stare cur scribit *Stagirita?* credibile ejus, qvem ita vulneratum vidit, arteriam aliqvam ab irruente bestiâ impetuosâ læsam fuisse, qvæ ægriùs clauditur, alioqvin vix Philosophum hac etiam parte excusare licet. Rursus *Aristoteles* l. de physiogn. c. V. *Videtur leo omnium perfectissimum animal in assumendo maris formam.* Ita interpres; ipse autem: *Φαίνεται λέων τῶν ζώων ἁπάντων τελειότατα μετειληφέναι τῆς τοῦ ἄρρενος ἰδέας.* Qvibus nihil regeram, nisi illud illustris *Societatis Parisiensis* decretum, l. de Anat. leonis: L'ouretre ne sortoit dehors, jointe à ces ligamens, qve de la longueur de trois pouces & demi: ce qve nous fit douter de la verité de ce qv' Aristote dit sur la physionomie du lion, à sçavoir, qv' il à par excellence, & plus qve tous les

autres

autres animaux, les marqves visibles & apparentes de la puissance, & de la perfection de son sexe. Adjicit *Aristoteles* l. de Histor. Animal. VI. c. XXXI. *Leonem aversum coire, urinamq; retro reddere, dictum jam est.* Dixerat jam ante l. Hist. Animal. V. c. II. *Qvæ retro urinam mittunt, aversa coëunt; ut lepores, leones, lynces.* Verè forsan istæc Stagirites, neqve enim permittit leoni conformatio ossis pubis, ut in anteriora urinam projiciat. Sed qvomodo hæc conveniunt cum iis, qvæ l. de Hist. Animal. VIII. c. V. tradit: Οὐρεῖ ὁ λέων αἴρων τὸ σκέλος, ὥσπερ οἱ κύνες. Interpres ita: *Mingit leo crure elato, ut canes, ad stipites.* Enimvero si leones urinam in postica reddunt, qvomodo mingunt elato crure, more canum, qvi eam profundunt in anteriora? Unde disertè *Philosophi Parisini* de osse pubis leonum: Cette conformation fait, qve le lion jette son urine en arriere, & non pas en levant la jambe, à la maniere des chiens. Hæc ferè sunt, qvæ *Aristoteles* de leone tradidit, qvibus l. de physiognom. c. V, adjunguntur qvædam de facie leonis externâ, sed ea oculis procul aspicientium etiam obvia, nihil qvod pressiùs rem expendenti satisfaciat. Idqve adeo verum est, ut neqve miram lingvæ leoninæ fabricam, neqve ungvium in suas latebras, nè atterantur, refugientium machinam vel verbo attigerit, licet & ista sine anatome evidenter paterent. Si libet autem ingredi viscera leonis, de iis mutum ubiqve in *Aristotele* silentium est. Qvanto rectiùs jam olim celeberr. Collega meus *D. Thomas Bartholinus* in Cent. Anat. & nuper illustre *Parisinorum Collegium* in penetralia hujus belluæ, ut & aliorum animalium inqvisivere, qvibus plurimum hoc nomine debet literatus Orbis, plura debiturus, si in laudabili illâ naturæ pervestigatione porrò continuare non detrectent. Qvæ ergo ab iis de hoc animali sapienter attacta sunt, cùm in luce publicâ versentur, repetere supervacuum est, pauca evidentioris lucis gratiâ adjicere visum, cùm Parisini illi leones ex morbo decesserint, adeoqve viscera omnia sana revisentibus neqvierint ostendere, noster hic ultimus ad usqve feralis plumbi admissionem vixerit sanissimus.

I. Ergo

I. Ergo cor ejus neqvaqvam flaccidâ carne molliusculum, sed durum, firmumqve, & circa conum pingviusculum. Externus dextri cordis ventriculi paries robustus, compactusq;, & pollicem circiter crassus; crassius adhuc, duriusq; septum cordis medium. Ad conum sinistri ventriculi paries externus adeo tenuis, ut chartam scriptoriam crassitudine vix superaret. Pendebat autem cor cum auriculis [qvæ satis amplæ] & inspersso hinc inde adipe, remoto pericardio, uncias ferè viginti qvatuor. In utroqve cordis sinu glutinosum qvoddam corpus polypodes hærebat, utrum id naturale, alii dijudicent, mihi qvidem præter naturam coaluisse visum. In principio aortæ descendentis non nisi una valvula mihi observata.

II. Pulmo grandis in lobos octo divisus, cui thymus adhærebat, pingvis ille qvidem, sed pro animalis magnitudine minutus.

III. Renes elegantissimi, grandes, gibbâ parte rotunduli, sed qvorum superficiem nulla perreptabant vasa, saltem conspicua; ut suspicari liceat præter naturam intumuisse vasa exteriora renum in leonibus Parisinis. Pendebat autem ren unus leonis nostri, remotis integumentis, uncias circiter novem. Ureterum initium adeo angustum, ut vix calamum scriptorium admitteret. Pelvis in renibus nulla seorsum, sed sparsa hinc inde inter papillas vacua intervalla.

IV. Colon & vicina intestina ossibus ante deglutitis hinc inde referta, id qvod novæ speculationi fenestram aperit. An & intestina leonum ossa tandem digerunt? nam per alvum ita dura excerni vix aut observatum, aut credibile.

V. Vesicula fellis mediocris, plena bile viridiusculâ, sed non ita acris ut exsudaret qvicqvam vicina tingendo, qvod tamen in homine, & canibus freqvens.

VI. Lien ab omni pingvedine liberatus pendebat undecim circiter uncias: forma ejus oblonga & incurvata; diceres manicam thoracis repræsentari, ita alterâ extremitate amplior erat, medio curvus, altero extremo tenuior. Longitudo ejus ferè ad

pedem cum dimidio protendebatur. Color saturatè rubicundus; parenchyma molliusculum, &, ut solet, attactu freqventiori in cruorem facile resolvendum. Fibræ discurrentes infinitæ. Vas arteriosum Highmori tenuius, & obliqvè hinc inde proserpens

VII. Oesophagus internâ facie prope orificium stomachi oppidò rugosus, rugis in circulum euntibus, ut eò firmiùs orificium ejus constringeretur. Per illos autem circulos rectâ descendendo cruces formabant oblongæ velut columbulæ carneæ qvatuor, ad robur parti conciliandum haud dubiè formatæ.

VIII. Arteria aspera vel bubulâ amplior, unde rugitus ille leonum formidabilis procedit; posticâ parte, qvâ vicina erat œsophago, tantùm membranacea, ut cederet cibis durioribus stomacho ingerendis: anticâ autem parte, & ad latera cartilagines erant robustæ, semiannulares, & qvod observari meretur, primi annuli, à capite numerando, usqve ad octavum vel nonum, non distingvebantur propriè membranâ intermediâ, sed sqvammatim, imbricatimve sibi incumbebant, ut solet tectum insterni lapide scissili; id qvod ad robur vocis bestiæ hujus non parùm conferre creditum.

IX. Lingvæ tunica superior raræ fabricæ: & primus qvidem apicis ejus limbus mollis ad pollicis medii latitudinem; inde secutus spiculorum corneorum fauces spectantium exercitus. Spicula hæc dura qvò magis appropinqvabant faucibus, hoc erant minora & acutiora; in ipsis faucibus non nisi exigua. Separata hæc tunica à carne lingvæ, [qvemadmodum apud me vidit scientissimus illustris Collegii Parisini socius Dn. *Abbas Piccartus*] unum corpus continuum cum corneis his spiculis constituebat, cavitatem spiculorum subeunte carne lingvæ eminentiori. Ita props singuli tunicæ hujus pori in singula terminabantur spicula, eaqve dura, & rigida, non ut in bubulo genere plicatilia. Sed qvis pe[illegible] universa, nisi cui pacatius otium est? De ossibus leon[illegible] qvædam apud *M. Aurel. Severin.* Zoot. Democr.

part.

part. IV. Allata hæc tantùm, ut videat *Conringius*, qvàm divina non sit *divina illa Stagiritæ de Animalib. traditio*, qvemadmodum securè appellat, sed partim falsa, partim imperfecta. Qvod si in Rege animalium describendo ita dormitaverit *Aristoteles*, qvid de minorum gentium bestiolis censendum?

VII. Sed Reginam volucrum aqvilam forsan exactiùs figuravit? Ita qvidem primò intuentibus videri potest, sed pressiùs omnia ponderantibus neqvaqvam. Eqvidem de Hist. Animal. l. IX. c. XLII. ut compendio referam, sex aqvilarum species percenset, & suo more describit: *pygargum* esse albicante caudâ; πλάγγον ϗ μόρφνον anates occidere; *melanetum* corpore inter aqvilas minimo, colore nigro, leporibus insidiari, viribus esse omnium præstantissimis; unam hanc aqvilam fœtus suos alere, & educere, pernicem esse, politam, aptam, intrepidam, strenuam, liberalem, non invidam, modestam, non petulantem, non vel clangere, vel lippire, vel murmurare; *percnopterum* capite albo, semper famelicam, clangentem, qverulam, inertem, cadavera portare, fugari à corvis, & id genus animalibus; *haliætum* cervice magnâ & crassâ, alis curvis, caudâ amplâ, littora freqventare, demergi sæpe cum raptis, qvoties ferre ea neqveat; sextum genus esse *genuinum*, hanc aqvilam esse maximam omnium, colore subrutilam, ita ξανθὸν reddit *Plinius*, conspectu raram, solamqve germani, incorruptiqve ortus ex omni avium genere, cæteras & aqvilas & accipitres, & minutas aves invicem adulterio misceri. Tandem inter alia pauca, adjicit, in universum aqvilam à prandio ad meridiem volare, & operari; mane qviescere, usqve dum impleantur conventu hominum fora, alere pullos suos donec evadant volucres, tum nido expellere, pòst regione totâ, qvam incolunt parentes exterminare, tenere enim singula aqvilarum paria longum tractum, nec pati ullo modo advenas; non capere lepores, nisi prodierint in plana; in saxis non consistere propter curvaturam ungvium, διὰ τὸ γαμψότητα ἐμπόδιον εἶναι τὴν σκληρότητα; vivere diu, qvia nidus aqvilarum semper perduret. Demum cap. XXXIV. tradit

tradit ossifragam [qvam *Plinius*, & pleriqve Scriptores in aqvilis numerant] probè & pullos suos alere, & pullos aqvilæ nido ejectos, donec adolescant, benignè & excipere, & nutrire. Ipsam *Ossifragam* parùm oculis valere, nubeculâ visum impediente; *haliætum* autem clarissimâ esse oculorum acie, & pullos cogere adhuc inplumes, ut adversum solem intueantur, degeneremqve, & oculis lippientem occidere, reliqvum educare. Iterum *Aristoteles* l. VI. Hist. Animal. c. VI. *Aqvila*, inqvit, *ova pariunt terna, sed pullos binos excludunt. Ungves ejus invertuntur paucis diebus, & pennæ albescunt, ut meritò suos oderit partus. Pullum ejus ejectum ossifraga excipit, atq; educat.* Idem Hist. Animal. l. VIII. c. III. *Aqvila, si fruges in os ejus indideris, neqvit eas devorare, qvia tantùm carnivora est.* Hæc ferè sunt, qvæ de aqvilis tradidit *Aristoteles*, de qvibus si qvis judicium nostrum desideret, optassemus Philosopho veraciores aucupes, nè ab iis deceptus tot alios deciperet, erroremqve in posteros securè propagaret. Interea paucis inspiciemus rem ipsam:

I. Plures aqvilarum species omisit *Aristoteles*, *Aldrovando*, *Jonstono*, aliisqve attactas; ubi enim aqvila cygnea Rheni accola? ubi heteropus *Gesneri?* ubi aqvila marina Anglica, pede altero anserino, altero aqvilino? ubi percnopteros peregrina? ubi chrysaetos *Bellonii?* &c. Neqve id in Aristotele reprehendimus, qvòd multas hic species ignoraverit, sed miramur tantùm dari homines, qvi sustineant scribere, *Aristotelis scripta de Histor. Animal. talia esse, qvibus par nullum hactenus seculum dedit, nulli in posterum anni dare poterunt.*

II. Qvas autem attigit hic *Aristoteles*, earum historiam ita confusè, imperfecteq; prosecutus est, ut semper in ambiguo detineatur lector: neqve enim solus in aliqvâ corporis parte color, & is sæpe cum ætate fugax novam statim speciem effecerit, neqve illa aqvila, qvæ lepori insidiatur, parcet temerè anati. Plura, oportet, adsint indicia, ut de re constet certiùs. Si sola illa germana est, cui color ξανθὸς, sive fulvus, sive subrutilus, cur ejus virtutes vix attingit,

adulterinarum autem copiosè persеqvitur? Hanc germanam tradit *Aristoteles* sesqvialterâ portione cæteras omnes aqvilas excellere; *Plinius* autem mediâ tantùm esse magnitudine, neutri fortasse visa est. Cui πλάγγυ, seu μόρφνυ titulus verè tribuatur, itidem dubium; certè diligentissimus *Aldrovandus* nullam sibi conspectam fatetur, cui omnia illa, qvæ ab antiqvis traduntur, convenirent.

III. Si percnopterus est, qvæ exanimatis inhiat corporibus, certè & haliætus, & chrysaetos Aldrovandi qvoqve percnopterus erit, qvod idem utriqve usu veniat. An credibile de solis percnopteris, & non genuinis aqvilis intelligendum illud Salvatoris: *ubi cadaver, ibi congregantur & aqvilæ*? certè subfulva illa aqvila, qvam ego nuper ferro Anatomico subjeci, cùm cadaveri bubulo comessabunda insisteret, capta fuit.

IV. Fuit autem & mihi ante biennium aqvila qvædem domestica nigricans, qvam cùm sæpe altero oculo contemplarer, altero *Aristotelem*, ingenuè fateor, diu non potuisse me discernere, cui aqvilarum classi merito deberet adjungi, ita vaga sunt *Aristotelis* discrimina, & in ambiguo destituunt lectorem. Tum demum subiit illud *Heraclidis Tarentini: Præconem sæpe ex schedâ designare notas fugitivi, qvem, si præsens esset, ex iis notis ipse non agnosceret.*

V. Mirum & illud *Aristotelis*; qvod in aqvilis præcipuè commendant Scriptores, tanqvam proprium & palmarium, acerrimam esse oculorum acie, pullos ad solem conniventes exturbare nido, & enecare, hoc unum haliæto ipse attribuit, sive marinæ aqvilæ, qvam tamen idem aliter adulterinas refert, γνησίῳ autem, sive germanæ aqvilæ nihil tale assignat.

VI. Qvis fidem dabit aqvilam germanam non miscere se qvandoqve cum speciebus aliis? qvis totâ vitâ adstitit ei tam vigil excubitor?

VII. Non evolare eam in pastum anteqvam impleantur conventu hominum fora itidem creditu difficile; qvid aqvilæ in abruptis, aviisqve degenti cum fori, horarúmve intervallis? im-

minet illa prædæ suæ qvoties, & qvandocunqve venter imperat, vidiqve eam primo sæpe diluculo in Cimbrorum agris volucribus insidiantem, neqve dubium, aliis eadem visa.

VIII. Cur aqvila possit radios solis ferre inconniva, non, ut decet Philosophum, definit, de qvò plura jam jam dicentur.

IX. Qvis etiam credat singula aqvilarum paria ita tractui alicui imperare, ut congeneres aves nullas in territorium suum admittant? cùm plures qvandoqve simul ad strata cadavera conspiciantur, cùm tradantur toti greges pugnaturos qvaqvaversum seqvi exercitus.

X. Melanæto, seu aqvilæ nigræ tot admetitur virtutes, ut crederet aliqvis virum fortem, & compositæ mentis ab eo describi, qvasqve in hac adulterini generis volucre, ut ipse agnoscit, reperit dotes, modestiam, liberalitatem, amorem pullorum, eas in aqvilâ verâ, germanaqve non deprehendit. Docet non invidam esse, & tamen postea aqvilas in universum advenas non pati asseverantiùs confirmat. Docet leporibus inhiare, tanqvam si hoc peculiare sit melanæto, cùm & haliæto idem apud nos contingat.

XI. Neqve id perpetuum, leporem ab aqvilâ non prehendi, nisi in planis, certè enim, ut nostri aucupes fatentur, nusqvam tuta fides, in abruptis, in planis, in sylvosis, dummodo venter, & occasio persvadeant.

XII. In saxis non consistere aqvilam, vel experimento mearum aqvilarum confutatur, qvippe illæ totis mensibus aream lapidibus stratam percursârunt, immò & sæpe pavimentum meum saxis politis incrustatum, ungvibus neqvaqvam attritis, ut hodieq; mihi ostendere ex reservatis ungviculis facile fuerit. Cur autem aqvila non atterat ungves, Philosophi erat definire, non sine experimento pernegare, de qvo ego proximè disertiùs.

XIII. Vivere aqvilam diu non negaverim, sed ex eo diuturnam ejus vitam colligere, qvòd nidus semper maneat, ut scribit *Stagirites*, imbecillima conjectura est; duret aliqvandiu nidus, non

non ideo perdurat incola; durant & graculorum, ciconiarum, picarumqve nidi, architectis ipsis jam olim in sua principia resolutis. Memorabile est illud Sevenhusæ, [de qvo *Hegenitius* in Itin. Holland.] in Batavis nemus, consitum totum graculorum, corvorum aqvaticorum, aliarumqve avium [Belgæ vocant qvacken, scholsers, lepelaers, reygers] nidis, ex qvibus contis excutiuntur magno numero primo vere volucres, ut ipse conspexi, qvàm primum in plumas se, pennasqve induerint, jam ad evolandum accinctæ, divenduntur qve, qvibus excussis paullò post in iisdem cubilibus aliud volucrum genus nidulatur, fœtificat, excutitur, divenditur; succedit tertium genus, ibidemqve habitat, & patitur similia, nidis semper iisdem, licet avibus jam diu absumptis.

XIV. Aqvilam, ut tantùm carnivoram, fruges devorare non posse, etiam si qvis ori ejus infarciat, commentum est *Aristotele* indignum. Rectè hìc *Jonstonus* Hist. Nat. de Avibus c. II. art. I: *Aqvila aliqvando fame premente, fructus & fruges comedit, ut hac in parte deceptus videatur Aristoteles, qvi fruges etiamsi in os ingeras, respuere asserit.* Qvid multa? mea illa aqvila tum subflava, tum *haliætos* hordeum vorabat, & avenam, chrysaetos Aldrovandi etiam panem.

XV. Ossifragam pullos aqvilæ nido ejectos statim excipere, & benignè nutrire, optarem experimentis demonstrari posse; interea mihi qvidem parum fit verisimile; nam qvomodo statim ad cunabula aqvilæ se officiosa sistet ossifraga, pullo exterminato? præsertim cum latè habitare par unum aqvilarum scribat *Aristoteles*, nec intra pomœria territorii sui alias temere admittere. Certè enim & ossifraga aqvila est, ut omnes, qvi eam inspiciunt, agnoscent. Deniqve si illud *Aristotelis* verum est l. IX. Histor. Animal. c. XXXII. de Aqvilis in universum: *Aqvilæ alunt pullos suos, donec potestas volandi fiat: tum nido eos expellunt: post regione, qvàm ipsi genitores incolunt, totâ exterminant*, qvomodo verum erit id qvod cap. XXXIV seqvitur: *haliætus cogit implumes pullos intueri adversum solem, si qvis oculis lacrymantibus id recuset, eum occidit, reliqvum edu-*

educat. Qvos hîc aqvilæ marinæ pullos educabit ossifraga? [nam de aqvilis in genere ista superiora protulit *Aristoteles*] lacrymantésne? at illos occidit mater: an qvi ferre solem oculis inconnivis valent? sed eos educat ipsa genetrix. Rectiùs veritati, & posteris consuluisset *Stagirites*, si veras ossifragæ dotes attulisset in medium, de quibus Florentiæ florentiss. & sapientissimus *Princeps Leopoldus*, nunc Cardinalis Medicæus, humanissimè mecum non ita pridem collocutus est, qvi inter alia, cùm de longissimâ pici martii lingvâ, qvam ejaculatur non fallente ausu ad distantes vermiculos capiendos, & postea contractam in spiræ modum recondit in ore, disseruisset, item de loco qvo tangendum torpedinis corpus, ut assertus à Veteribus stupor in brachio seqvatur, tandem de ossifragâ, qvæ commodùm in palatio Pithi conspecta mihi fuerat; *Dominus*, inqvit, *& frater meus, magnus Dux sæpe illi cum carnibus ossa devoranda objici jussit, advertitq; post decursum 24 horarum, ossa ipsa in stomacho ejus consumpta, nec qvicqvam eorum postea in attactis, examinatisq; visceribus, excrementisve repertum*. Alia sunt in illo *Aristotelis* de Aqvilâ commentario majora credibili, sed vel ex hac fimbriâ non difficile fuerit judicare de reliqvo texto. Verùm, qvæ omisit ad pleniorem Reginæ volucrum cognitionem necessaria, plura sunt, de qvibus nunc non plenè qvidem, sed tamen paullò expressiùs. Igitur ante biennium capta à milite aqvila nostras, & in domum meam delata viva diu curiositatem meam oblectabat, pacatior qvidem, qvòd alam dextram globo plumbeo saucia, sed nè sic tamen à generositate svetâ degenerans. Color illi subfuscus, & hinc inde qvalis in cortice castaneæ spectari solet: corpus anserino majus, alæ prolixæ, qvarum inter extremitates septem pedes Romani cum semisse numerabantur; à capite ad ultimum caudæ implebat tres pedes cum digito uno. Vox illi rara, sed cùm irritaretur, clangens. Haliætum diu credebam, qvòd ad littora capta esset; verùm cùm viderem haliætum *Bellonii* & duplo minorem esse hac nostrâ, & neqve colore, nec pedibus, nec oculis illi respondere; deniqve haliætum

Aristo-

Aristotelis victitare marinis avibus, nostram autem maximè delectari gallinis, anseribus, [qvos curiosè priùs deplumabat pede dextro, sinistro interea cadaveri impresso] pulmonibusqve bubulis, nec cum pygargo, melanæto, morphno, percnoptero convenire, cœpi jam tum pæne γνήσιον Aristotelis, sive veram, germanamqve aqvilam suspicari. Sed color disſvadebat, qvi in γνησίῳ apud *Aristotelem* fulvus est, [qvem secutus *Virgilius* fulvam vocavit aqvilam] aut, ut *Plinius* τὸ ξανθὸν interpretatur, subrutilus, in meâ subfuscus, ideoqve inter haliætos, utcunqve non omnia *Aristotelis* consentiant, referendam existimavi. Demum in illâ, præter alia vulgaria, hæc potissimùm observata:

I. Rostrum nigricans, & in acumem desinens aduncum; cujus pars infima concava, & in morem haustri nautici propemodum formata, eoqve ad sorbendum opportuna. Foramina narium oblonga; ad qvorum marginem inferiorem exserti notabantur nigrantes pili. Interior rostri cavitas mille ossium spongiosorum distincta mæandris. Duo illa foramina, qvæ à palpebris in nares tendunt in homine, & qvadrupedum genere, evidenter hîc etiam conspicua.

II. Lingva tres digitos transversos longa, vix unum lata, & ad concavum nonnihil inclinans. Paullò ultra medium ejus versus fauces exsurgebant utrinqve in lingvæ lateribus duo asperrimi dentes, piscium dentibus duritie, & acumine pares, cum integrâ serie aliorum, sed longè minutiorum, transverso, & semilunari ductu lingvæ superiora munientium. Dentes hi fauces spectabant, & qvicqvid ori ingestum erat, vetabant regredi; poterantqve, ut notavi, à vivâ adhuc volucre ita attolli, ut in altum exsurgerent, & regressum alimentorum impedirent. In faucibus post arteriam asperam seqvebantur duo ordines transversi similium dentium, sed minutiorum, dispositi qvoqve in morem cornuum lunæ, qvos mox excipiebat triplex dentium obliqvè stantium series œsophagum respiciens. Deniqve post œsophagum aderat adhuc ordo unus dentium similium, sed delicatulo-

rum, & cartilaginei generis: omnium idem institutum, ut cibos vel incidant, vel stomacho qvoqvo modo reddant aptiores. Ad latera lingvæ, secundum longitudinem membri, linearis visa est foraminum patentium series, humorem salivæ congenerem pressu modico effundens. In supremo palato itidem duo cartilagineorum dentium ordines se se aperiebant. In favcibus nullum uvulæ, aut epiglottidis vestigium, sed ipsa laryngis rima nihilominus jam patenti osculo hiabat, jam coibat accuratè, qvoties volucri libitum, qvod in favcibus vivæ spectare licuit. Os hyoides duplex, posterius in morem tridentis [medio tamen dente breviori] formatum: anterius bidentem referens qvemadmodum ex figurâ alibi clariùs intelligitur. Anterioris cornua incipiunt subtus, qvâ lingvæ dentes supra eminent. In regione colli illa ipsa membrana communis, qvæ asperam vestiebat arteriam, ingluviem itidem amplexabatur.

III. Ab oculi angulo, qvi rostro proximus, exserebat se se tunica qvædam pellucida & crassiuscula à musculis suis duobus, pyriformi altero, altero propemodum qvadrato gubernata, qvam aqvila pro arbitrio jam superinducit oculo tegminis instar, jam removet, ut videat clariùs. Hanc membranam aliis qvoqve volucribus communem observamus. Orbita oculi non tota ossea, qvippe externo latere suppleverat ossis vicem membrana qvædam crassa & robusta, & ipsa osseam orbitæ substantiam supra oculos incingens. Tandem in conspectum prodiit oculus, & is pupillâ saturo colore cæruleo tinctâ, iride circum ambiente fere cinereâ. Tunica oculi *cornea*, & crassa erat, & omnium durissima, crederes germanum esse cornu translucens. Aqveus humor parcus; vitrei eadem pæne consistentia, qvæ crystallini. Figura crystallini, anteriori parte planior. Membrana subnigricans, & in plicas corrugata, nervoqve optico in longum expanso continua, medium digitum lata erat, tota vasis distincta sangvineis secundum longitudinem rugarum. Margo singularis humoris crystallini à *Peirescio* adesse creditus, observari hîc neqviit. Ex productis jam in

medi-

medium non difficile, opinor, fuerit, rationem reddere, cur oculi aqvilæ sine noxâ ferre qveant solare jubar. Enimvero sive tunicam illam extimam, ambulatoriamqve obtendat oculo à radiis solaribus non lædetur magis, qvàm oculi nostri solem per diluti coloris vitrum mero meridie intuentes; sive etiam remoto illo tegmine, verè corneam illam tunicam soli ostendat, efficiet & crassitudo ejus, & durities, ut nihil adeo damni contrahatur. Qvin immò verisimile fuerit, ab inspecto identidem sole visum avis hujus acui, calefactâ non tantùm rigidâ illâ tunicâ corneâ, sed & humore vitreo, qvi in hac volucre crassior & motu segnior, ad ingressum radiorum solis efficaciùs inclarescente. Crediderim alioqvi non solam aqvilam, sed & volucrum alias, qvoties tunicam illam extimam oculo superinducunt, jubar solare irretortis intueri posse luminibus, cùm & nos eadem avibus majoribus exemptâ, & admotâ oculis nostris idem non difficulter præstemus, qvòd in tunicâ nictante & aqvilæ, & anseris contingere experimento didici.

IV. Dissectâ cute locuples ubiqve pingvedo, musculi stricti, & fibris suis pulcherrimè distincti. Hepar rubicundum, in duos lobos æqvales divisum, qvorum dexter dextrum ferè replebat hypochondrium, sinister sinistrum, distingvente lobos membranâ tenui sterno annexâ: qvippe sub sterno qvatuor se membranaceæ aperiebant cavitates, duæ laterales pro pulmonibus, intermediæ duæ pro lobis hepatis; & illæ ipsæ membranæ vicem supplentes diaphragmatis, immò & mediastini, qvòd aliis qvoqve avibus familiare.

V. Cor magnitudine propemodum ovi gallinacei, in medio situm pectore, apice ejusdem nec ad dextram, nec sinistram inclinante, sed sub spinâ sterni, mediam hepatis respiciente figuram. Sed & id volucrum aliis contingere observatum.

VI. Ductus hepaticus in intestina se se exonerabat tribus circiter spithamis cùm semisse infra pylorum, si intestina extricata consideres; in speciem tamen ob gyros intestinorum variè

involutos proximè videbatur adhærere, eo pene loco ubi itidem ductus pancreatici duo se se in intestina effundebant. Ductuum is ordo notatus: primò, si à pyloro incipiamus, offerebat se ductus hepaticus, indè duo pancreatici, tandem cysticus, omnes intervallo vix lati digiti à se distantes. Rami hepatici ductus totum jecur percursabant, iiqve satis ampli, passim meram bilem vehentes: adeo non deest animosæ volucri, qvo ad iram & motus veloces incitetur.

VII. Nullum valvulæ coli deprehensum vestigium. In colo excrementa nigriora, qvàm in reliqvo intestinorum. Superiora intestina tantillum ampliora inferioribus; omnia simul juncta implebant pedes Romanos XIV. cum digitis qvatuor. Cæcum duplex, ab utroqve latere intestini unum, sed minutum, & vix digitum transversum longitudine æqvans, à podice qvatuor digitis transversis remotum.

VIII. Stomachus pro corporis amplitudine satis angustus, nec similis qvadrupedum ventriculis, sed cono similior circa fundum obtusiori. Vix capiebat universus stomachus liqvoris uncias qvatuor; an contraxerit sensim captivitas, in medio relinqvo. Dividebatur autem qvasi in duas partes, *superiorem*, qvæ ab orificio stomachi incipiens, interiori facie primùm ostendebat tunicam albam, qvatuor sulcis parallelis descendentibus interstinctam, & mille foraminibus minutis pertusam, deinde sub eâ tunicâ parietem crassiusculum, compositum ex infinitis & rotundis glandulis, sed minimis, qvæ per dicta foramina in stomachum hiabant, atqve sub eâ demum tunicam communem; & *inferiorem*, qvæ in fundo rugosâ primùm membranâ inhorrescebat, qvam secuta carnosa [non, ut superiùs, glandulosa] tunica, & illa à tertiâ communi externâ tandem excepta. Qvâ parte superior ventriculi pars ab inferiori dividebatur, duo corniculorum cartilagineorum eminebant paria, exstantibus glandulis qvibusdam comitata, qvas inter varii iterum pori in ventriculum hiscebant. An ab infinito illo glandularum superiorum numero

sensim

ſenſim in ventriculi partem inferiorem acidulus qvidem liqvor deſtillet, ad appetitum excitandum, & coqvenda eò faciliùs alimenta definire, longioris forſan erit ſubſellii. Similes in diſſectione cygni fœminæ glandulas inter tunicas ventriculi ſuperioris notavi, ex qvibus ſuccus ſubalbus molli preſſu eliciebatur, in ventriculi inferiora deſcendens.

IX. Pulmo coloris erat miniati, deſcendebatqve ultimis marginibus ad uſqve renes. Immò cavitates pulmonum deſcendebant infra mediam cavitatem abdominis, ita ut aër per utrumqve eorundem foramen, qvod amplitudine vix piſum admittens in abdomen hiat, qvaqvaverſum cava abdominis ingrediatur. Qvod & volucrum aliis uſu venire compertum.

X. Larynx conſtabat cartilagineis circulis integris, niſi qvâ parte incumbebat œſophago, ibi enim annuli in membranam terminabantur. Os ſcutiforme durum, & ſatis ſolidum.

XI. Renes agninis ſimiles, ſed non ita incurvi, ut renes vulgò eſſe ſolent. Interior eorum facies teſticulorum carni ſimillima. Ab his, vice ureterum, deſcendebat alveo ſic ſatis amplo ductus excrementa albicantia in ultimum inteſtini recti cavum deportans, ut ibi cum decoloribus inteſtinorum excrementis junctæ ſimul excludantur, qvod avium generi ſolenne. Cyſtis fellea rotunda, magnitudine referebat juglandem, bile viridi diſtenta. Rotundus etiam propemodum lien, & cyſti felleâ tantillum minor, ſubſtantiæ mollieulæ.

XII. Glandulæ in corpore plures: inter alias enumerari merentur duæ ſub lingvâ [utrinqve una] eæqve longiuſculæ & conglomeratæ: ad cyſtin felleam una, ſed qvaſi in duas fiſſa, colore albicante. Toto colli ductu ad latus venæ viſa etiam ſubſtantia glanduloſa hinc inde interſecta.

XIII. In aqvilâ, ſicut & in pluribus volucribus diſſectis nullâ hactenus vel vaſorum lacteorum, vel lymphaticorum mihi ſpectata veſtigia; ut ſuſpicari non alienum ſit, chylum in hoc genere animalium ſtatim rapi in vaſa ſangvinea. Qvod & in anſerum

masculorum [ubi frumentaceis jam diu turundis pasti fuerint] mactatorum sangvine evidens est, qvippe is, ubi refrixit, albissimo lacte supernatante cooperitur.

XIV. Sub digitis, præcipuè autem sub digitorum extremis tori rotundiores eminent, qvibus insistit aqvila, qvoties per aspera, & saxosa meandum, elevatis interea ungvium apicibus; qvod ut succedat eò commodiùs, sqvammæ corneæ [mirum cur Aristoteli non spectatæ] digitorum summa tegentes, dum hoc fit, in se se profundiùs recedunt, qvod gressum alitis, & fabricam pedum intuenti non potest non esse manifestum.

Post aliqvot mensium intervallum, per solertiam insidiantis agricolæ, chrysaëton sive *Aristotelis*, sive *Bellonii* [non autem *Aldrovandi*, nam indicia veterum de aqvilâ germanâ oppidò sunt ambigua] nactus, diu mores vivæ domi meæ expendi, tandem etiam corpus enectæ. Magnitudo illi paullo amplior qvàm haliæto; corpus viventis anserino majus, sed, qvod mirere, levius. Alarum extrema octo pedes Romanos à se invicem distabant. Color volucri varius, dorsi enim pennæ duplici colore; hinc subflavo, hinc cinereo undulatæ, more ferè accipitrum: venter ad flavum magis inclinabat. Crura flavissima, [per crura hîc intelligo illam in volucribus pedum partem, qvæ tarso respondet] ac si croco tincta fuissent, plumis destituta; rostrum & ungves nigrantes. In areâ, aut pavimentis saxeis, ligneisve nunqvam visa est incedere more aliarum volucrum, sed subsultando currebat, vel residebat qvieta. Currebat autem elevatis molliter ungvium acuminibus, nè allisu illo attererentur. Pax illi cum gallinis Africanis, bellum cum reliqvis. Clausas enim eadem simul domunculâ notabam se mutuò intueri, & totâ nocte simul consistere sine offensâ. Anseribus autem, anatibus, gallinis minoribus, columbis, secedentibus ad negotia inspectoribus, è vestigio inhiabat. Nec invita descendebat ad vorandos pisces, frugesq;, præsertim esuriens, & remotis arbitris. Viso enim homine ab omni alimento pertinaciter abstinebat, sed per rimam januæ inspectan-

ſpectantibus licebat manducantem contemplari. Offerri juſſeram jam vivas aves, jam alburnos, lucios, angvillasqve, jam avenam, jam hordeum, nullis pepercit, omnium etiam veſtigia in ventriculo diſſectæ reperta. Nunqvam, totis ſex hebdomadibus, qvas viva apud me exegit, audita clangere, nè irritata qvidem, immò nec in articulo mortis, variè licet vexata & compuncta. An aqvilarum fœmina non clangit [erat enim hæc fœmella] ſed mas duntaxat, an chryſaëti non illa dos eſt, ſed tantùm adulterinarum Ariſtotelis aqvilarum, nondum mihi compertum: ſaltem hæc ipſa nullo ſe clangore aqvilam teſtabatur. Melanæton non clangere *Ariſtoteli*, & *Plinio* viſum, ſed color hujus noſtræ non melanæton fuiſſe luculentè perſvadebat. De virtutibus ejus qvid adjiciam? nihil mihi cum hyperbolis Ariſtotelis: volucris fuit, fera fuit, & de ventre ſollicitior, qvàm de morum diſciplinâ, omnia, etiam lectos, ſtragula, libros, menſas excrementis ſuis, ſibi permiſſa latè conſpurcans.

In Anatome haliæti qvæ occurrerunt, in hujus qvoqve aqvilæ diſſectione propemodum ſpectata omnia. Huic tamen ſtomachus longè amplior, & cum ingluvie junctus vel duarum aqvæ librarum capax, figurâ etiam ab illo altero non nihil varians; caput, & roſtrum majus, firmiusqve. Et qvia opportunitas paullò commodior inqvirendi in hujus corpus, viſum hìc adjicere qvædam ante prætermiſſa, non qvòd defuiſſe ea exiſtimem in illâ primâ, ſed qvia in unâ, aut alterâ, per ingerentem ſe putredinem, per negotia, per diſſecanda inter inqvirendum, non licet omnia perſeqvi. Cordis cum pericardio & auriculis pondus erat drachmarum qvatuordecim: hepatis cum cyſti felleâ drachmarum triginta qvatuor: lienis non niſi drachmæ unius cum granis tribus. Inteſtina longitudine ſedecim pedes Romanos implebant. Cornua uteri tenuia ſed longa; ova in teſticulis, ſive ovario multa, ſed minuta. Lingvæ illa pars, qvæ dentes illos duriuſculos inter & aſperæ arteriæ caput interjacet, poris conſpicuis hians, qvæ verò pars à dentibus ad lingvæ apicem excur-

currit, tubibus vacua, sed firmior, & membranis robustioribus communita, in medio etiam tendinosa, ideoqve eâ parte post mortem translucens. Asperæ arteriæ caput ita osse scutiformi sic satis firmo undiqvaqve incinctum, ut suspicari liceat etiam in vivâ volucre claudi hiatum vix posse, & hinc ex parte pendere clangoris defectum. Annuli asperæ arteriæ, qvâ incumbit œsophagus, in membranam abierant, ut deglutitis frustis majoribus cederent promptiùs. Inter utrumqve oculum tenuissimus dividebat paries, ex duabus osseis membranis, sed pellucentibus compositus. Suturæ cranii nullæ, nisi qvòd utrinqve supra oculos rostrum versus portio qvædam ossis exigua à reliqvo cranii corpore per harmoniam veriùs, qvàm suturam divideretur. Os ethmoides in cranio ipso nullum, in rostro spongiosa varia; & qvidem primò utrinqve unum singularis artificii, qvâ parte rostrum fronti committitur, idqve crebris pertusum foraminibus, sed membranaceæ tenuitatis, figurâ cellam apiculæ in alveari formatam non inconvenienter exprimens; plura alia ad ostiola narium, sed qvod & dædalam magni artificis manum loqvitur, parietes rostri interiores osse albissimo substantiæ satis solidæ, sed miris foraminum mæandris undiqve fenestrato incrustati, ad qvos labyrinthei generis flexus allapsæ particulæ odoriferæ variè se insinuant, varieqve resultant, & sæpe [ut verò simillimum est] in duos illos nervos odorarios, qvi per rostri inania feruntur [& versus curvaturam ejus manifestè in qvatuor finduntur ramulos] incurrunt, motum sui generis cerebro communicaturæ: ut proindè rostri aqvilini fabrica multum conferre ad odores exqvisitissime percipiendos videatur, adeoqve odoratûs organum in naribus rectiùs constituendum cùm *Platone* [à qvo ista didicit *Aristoteles*] qvàm intra calvariam cum *Galeno*, de qvo prolixè & eruditè Cl. *Schneiderus*. Labyrinthus in aure internâ aqvilæ utrinqve unus, speciem referens qvodammodo crucis ad extremitates incurvatæ, & in se ipsam reflexæ, pediqve osseo incumbentis, intus ubiqve cavitas, qvæ aciculam facilè admitteret. Cerebrum

vix

vix unciam pondere implebat, in cujus fabricâ, qvòd, anteqvam manus ipsi examinando admoveretur, putredinem invisam exhalaret, nihil observatum memorabile.

Vix expeditâ chrysaëti hujus anatome, tertia in manus nostras aqvila incidit, & illa chrysaëti nomine non indigna, qvippe colore & magnitudine priori ferè gemella, nisi qvòd nec crura ejus intensè flavescerent: nec mores cum superiori per omnia convenirent. In hac qvæ conspectiora visa sunt, paucis recensebo.

1. Clangebat sæpissime, & ad qvasvis hominis minas voce strepera insurgebat, eaqve ingratâ, anserum voci non nihil simili, aliter qvàm prior haliætus.

2. Pax illi cum gallinis etiam minoribus, anatibus autem freqventer insidiabatur. Notata tamen gallinarum ex loco illo fuga, in qvo aqvila pascebatur.

3. Volupe illi per glaciem incedere; videbaturqve strepitu tenuioris glaciei ad ingressum suum disruptæ oblectari. Crurum superior pars plumata, inferior glabra, sed fulva.

4. Incessus illi similis incessui gallinarum, aut cornicum, non subsultans, ut priori. Pupilla huic coerulea, iris flava.

5. Gaudebat aqvis, etiam marginibus cuparum, qvibus aqva continebatur, insiliens, & in aqvis ipsis anserum more se se abluens.

6. Carnium omne genus vorabat cupidè, piscibus etiam non tantùm mortuis, ut alburnis, percis, salmonibus, sed & vivis inhiabat: visaqve est sæpe labris cuparum, in qvibus lucii vivi, insistere, iisqve non oculis modò inhiare, sed & in medias aqvas præcipitem se agere ad capiendam prædam vivam. Qvin immò notavi aliqvando vivum lucium grandem, cùm cætera aqvas qvietè percursaret, visâ tantùm aqvilâ ita subitò cohorruisse, ut insvetis, validisqve motibus fugam tentaret.

7. Bibebat sæpe aqvam, aliqvando etiam invitata lac. Qvin eò processit audaciæ, ut culinam ingressa calentes in foco ollas visitaret, & edulia sibi ibidem conqvireret.

8. Ligatis alis incedere nullo modo poterat, sed statim in alterutrum latus, remigio illo destituta recumbebat.

9. Alarum extrema sex pedes Romanos cum qvadrante dimidio à se distabant. Singulæ alæ eminebant extra corpus ad pedes tres, si tres digiti excipiantur: & qvæ longitudo erat alæ cujusvis, eadem erat à rostri initio ad caudæ extremum. Pendebat in universum non nisi decem libras Colonienses, cùm captus circa idem tempus cygnus grandior, & ad stateram expensus triginta duas libras pondere impleret.

10. Tandem jussa mori, ligatis alis injecta aqvis diu strenuè natabat, sed pòst violenter contò pressante submersa, nihilominus viva sub aqvis duravit ad horam dimidiam, validissimè interea anhelans. Diceres fessum ex itinere viatorem spiritum ducere.

11. In hujus anatome præter superiùs observata, hæc se oculis nostris spectanda obtulere. Laterales cerebri partes ferè globosæ, & versus locum, qvo invicem junguntur, ventriculi aderant, tenui cerebri substantiâ tecti. Pars qvæ septi loco deservit, fibris albis hinc indè distingvebatur. Ipsum septum non erat unum corpus continuum, sed in medio divisum.

12. Loco pinealis glandulæ apparuit substantia qvædam glandulosa, à basi cerebri ad usqve duram matrem continuata: qvâ autem parte duræ matri illa annectitur, crassior visebatur, inde mox tenuior reddita versus basin funiculi nervi speciem referebat. Ante eandem ferebatur ventriculus qvartus.

13. Cerebellum figurâ & prope magnitudine columbini ovi, sed in eo lamellarum rami longè rariores, qvàm in homine aut brutis. Cavitas in cerebello insignis notata, & ad qvartum usqve ventriculum se porrigens.

14. Nervorum opticorum thalamus, sive continuatus processus non tegebatur partibus cerebri lateralibus, sed constituebat tubercula qvædam peculiaria, intra qvæ utrinqve ventriculus unus, & is sic satis manifestus, communicans cum ventriculis reliqvis

reliqvis sub expansione cerebri, qvæ versus cerebellum continuatur. Ut adeoqve in cerebro aqvilino sex ventriculi conspiciantur.

15. Qvo loco nervus opticus corneam penetrabat, non deprehensum est foramen rotundum, sed oblongum. Humor crystallinus & anticâ parte, & posticâ planior, mediâ convexior, in morem casei Hollandici.

16. Ossis spongiosi vices supplebat membrana qvædam solida, cochleæ modo circumiens, & nervos recipiens non tantùm ab odoratorio, sed & ab altero illo nervo, qvi per orbitam oculi posteriùs accedens cum pari deniqve suo concurrit, & in rostri interiora distributus in varios ultimò ramulos terminatur. Huic nervo assidebat glandula qvædam conglomerata, vasculum suum, ut apparet, versus narium foramina emittens.

17. Sub peritonæo intestinâ involvente passim inventi minuti & rotundi globuli [an glandulæ] ovis formicarum non absimiles, qvi pressu ungvis attriti cum strepitu rumpebantur.

18. Pancreas alterâ parte subrotundum & planius, alterâ in longum protensum. Ad latera venæ cavæ circa renes notata corpora duo glandulosa oblonga, in tendines tenuissimos desinentia.

19. In cordis sinu dextro valvula carnosa tricuspidum vices supplebat, qvod & in volucribus aliis deprehensum.

20. In uropygii extremo corpora duo glandulosa, & qvidem cava, cellulisqve pluribus, in ostium commune contenta sua exportantibus, distincta.

Ossium historiam attexere non placuit, ut in sceletis Aldrovandi, aliisqve passim obviam. Ossis tamen hyoidis conformationem, ut sceletis non annexam figurâ exprimere libuit, in *Act. Med.* De musculis aqvilæ multa curiosè *Aldrovandus*, sed victus difficultate operis, non satis plenè. Plenam ergo, & accuratam musculorum aqvilæ fabricam in ædibus meis, doctâ & sollicitâ *Clariss. Stenonii* nostri manu enodatam videat, cui volupe,

in *Actis Medic. Hafn.* proximè edendis; neqve enim huc omnia congerere vacat. Ubi simul ex chemicâ operatione adjunxi, qvâ proportione in carne aqvilinâ aqva, qvâ terra, qvâ oleum, qvâ sal volatilis & fixus se se habeant.

Et hæc qvidem, qvantum fert instituti ratio, de aqvilâ, in cujus historiâ si qvid peccavit *Aristoteles*, à Græcæ fidei aucupibus circumscriptus, condonandum illi forsan, ut tot aliis negotiis districto, sed statariis istis Stagiritæ præconibus condonandum ægriùs, qvi dum noxiis illis, qvas in Aristotelem plenâ manu congerunt, laudibus juventutem Academicam scriptis ejusmodi semicrudis affigunt nimiùm, eam à verâ rerum naturalium contemplatione, hoc est, ab operibus DEI, ad opera pagani hominis expendenda perniciosè sæpe avertunt.

VIII. Nunc demum intuendum, an internoscendo aqvaticorum generi sollicitiorem operam impenderit *Aristoteles*. Id ostendet paullò accuratior contemplatio *crocodili*, cujus notitia exqvisitior fugere utiqve Stagiritam non potuit, si huc curam vertisset sedulam, invitante Nilo, cui tum Alexander latè imperitabat. Qvæ igitur de Crocodilo commentatus est *Aristoteles*, hæc ferè sunt: l. de Histor. Animal. v. c. XXXIII. *Crocodilus fluviatilis ova parit circiter sexaginta, colore alba, & sexaginta diebus incubat, vivitq; diu, & maximum animal minimâ hac origine evadit. Ovum enim non majus qvàm anseris, & fœtus inde exclusus proportione ei respondet: attamen crescit ad XVII cubita; sunt qvi eum augeri tamdiu, qvam diu vivat, confirment.* *Idem* Hist. Animal. l. III. c. I. *Testes crocodili lumbis ejus intus adhærent.* *Idem* Hist. Anim. l. I. c. I. *Crocodilus extra aqvas parit.* *Idem* Hist. Anim. l. I. c. XI. *Movent omnia animalia maxillam inferiorem, crocodilo fluviatili excepto; is enim unus* superiorem tantùm movet. *Idem* Hist. Anim. l. II. c. I. *Crocodilo crura tum priora, tum posteriora etiam retro flectuntur, paullum in latus vergentia.* *Idem* Hist. Animal. l. V. c. XXXIII. *Crocodilus aqvaticus parit in terrâ.* *Idem* Hist. Animal. l. VIII. c. XV. *Crocodili qvatuor mensibus frigidissimis latent, nec per id tempus qvicqvam*

qvam comedunt. *Idem* Histor. Animal. l. VIII. c. II. *Crocodili ab aqvâ disclusi vivere non possunt.* *Idem* Histor. Animal. l. II. c. X. *Lingva omnibus data est* [qvadrupedibus oviparis] *excepto, qvem Ægyptus fert, crocodilo: nam ille similis est piscibus qvibusdam. Pisces enim omnino spinosam* [ἀκανθώδη] *nec solutam habent lingvam; nonnulli etiam levem, & membris carentem eum ipsum lingva tributum locum sortiuntur, nisi labrum admodum diduxeris.* Postea ibidem: *Crocodilo fluviatili sunt oculi suis, dentes magni, exsertiq;, ungves robusti, cutis corticosa, & contra omnes ictus invicta, visus in aqvâ hebes, extra acerrimus. Dies ergo in terrâ maximam partem agit, noctes in aqvâ teporis ratione, tepidiorem enim aqvam, qvàm aerem experitur.*

In his tralatitiis, ut à piscatoribus Ægyptiis [veracioribus fortasse, qvàm Græci illi] edoctus non admodum titubaverit *Aristoteles*, ita nec extra culpam se collocavit; qvin pauca adeo protulit Philosopho digna; neqve tam causas rerum hic scrutatus est, qvàm ex sermone vulgi inglorius pependit. Desiderabit ergo curiosior aliqvis etiam in his, qvæ ab Aristotele pronunciata sunt, partim lucem, partim veritatem.

I. Dubium, an sexaginta ovis incubet crocodilus, tam insveto plerisqve oviparis numero; sed fingamus ita esse. Dubium iterum, qvomodo possit vitaliter incubare, cùm, ut ex placitis Aristotelicis recensuimus, pariat, diesqve maximam partem exigat in terrâ, noctes in aqvis. Frigebunt enim forsan tot noctibus ova, nec restituet incubatio diurna, qvod toties noctu emoritur. Qvid etiam, si crocodilus non incubet, sed [more struthiocameli] in arenâ Niliacâ ova sua relinqvat semisepulta, excludenda soli, aëriqve? Certè observavit *Gyllius*, ut apud *Jonstonum* discimus, crocodilum ova sua arenis obruere, & ita tandem absqve ullo incubatu catulos crocodilinos prodire. Joann. Leonis vox est in descr. Afric. l. IX. *Crocodilus ova in ripam mittit, arenâq; cooperit: catuli confestim in flumen insiliunt.* Accedit lulentum Excell. Dn. *Curtii Adelerii*, generalis hodie in Daniâ maris præ-

fecti, viri antiqvâ virtute, & fide, de excluso sine incubatione crocodili fœtu testimonium, qvi ante paucos annos oculis suis ea usurpavit in Ægypto, qvæ seqvuntur: Amicus qvidam ejus, cùm unà Cairi æstate hospitarentur, relictis in diversorio, in cistâ suâ obseratâ cum vestimentis aliis, ovis crocodili duobus recens emptis, ut Venetias transferrentur, ad negotia in aliis urbibus Ægyptiis obeunda secesserat. Reversus post aliqvot hebdomadas, dum cistam fortè aperit, vestes suas lustraturus, ecce monstrum horrendum, informe! prosilit crocodilus uterqve, qvi rupto jam caloribus æstivis ovo sui juris erat, minutus ille qvidem, sed pestifer, irruitqve in nudum adstantis Æthiopis pedem, & eodem non perfunctoriè vulnerato ægrè avulsus occiditur. Ita hac æstate apud nos ova serpentum sibi in ollâ frigidâ relicta sine ullo incubatu perfectos, & aliqvandiu viventes fœtus produxere. De qvo *Acta* nostra *Medica* fusiùs.

II. Crocodilum movere tantùm maxillam superiorem, iterum commentitium est; movet enim utramqve & validè satis, & satis expeditè, qvemadmodum ante triennium Hafniæ conspeximus in binis crocodilis ex Indis Orientalibus ad *Divum Fridericum* III. transmissis, qvorum alter longitudine circiter pedum Rom. trium, qvi biennis videri poterat, in portu nostro demum obiit, alter ad pedes qvatuor in longum porrectus, qvem triennem conjicimus fuisse, vivus in viridarium Regium illatus aliqvandiu post exspiravit: uterqve in ædibus & oculis celebratissimi Medici *D. Simonis Paulli*, novaculis curiosorum à morte patuit, uterqve luculentè demonstravit vanum esse illud *Aristotelis* l. 1. Histor. Animal. c. XI. *κινεῖ δὲ πάντα τὰ ζῶα τὴν κάτωθεν γένυν, πλὴν τοῦ ποταμίου κροκοδείλου· οὗτος δὲ τὴν ἄνω μόνον.*

III. In lingvâ crocodili describendâ fluctuat *Aristoteles*, cùm & neget lingvam ei esse, locumqve tantùm lingvæ adesse pronunciet, & postea lingvam videatur agnoscere, sed non solutam. Audiatur iterum ipse l. de Part. animal. IV. c. XI. *Lingvam etiam in ore continent omnia, excepto uno crocodilo fluviatili. Hic enim*

non

non videtur lingvam habere, sed lingva tantùm locum. Cujus rei causa est, qvòd idem & terrestris sit, & aqvaticus. Ergo ut terrestris obtinet lingva locum, ut aqvaticus, elingvis est, ἄγλωττος. Sed qvid illâ fluctuatione opus? pronunciandum disertè, crocodilo lingvam esse, eamqve etiam lusco manifestam. Hæret illa loco ordinario, satis eminens, ut oculati testes plures asseveramus, sed crassâ qvadam tunicâ obducta piscatores forsan perfunctoriè inspicientes decepit. Divisâ illâ tunicâ in conspectum prodiit, justæ magnitudinis, substantiæ tenerrimæ, glandulosa, albicans, & compactâ pingvedine circumdata, rangiferorum lingvæ non admodum dissimilis, ut mirum sit scribere etiam de crocodilo *Herodotum* in Euterpe: γλῶσσαν ἢ μοῦνον θηρίων οὐκ ἔφυσε.

IV. Crocodilum totis qvatuor mensibus latere, nec qvicqvam comedere, credat qvi volet; sed paucis forsan verisimile fiet, bestiam voracitatis adeo inexplebilis, ut neqve carnibus parcat, neqve piscibus, præsentibus in Nilo non uti dapibus. Nemo id fortasse certò definierit, nisi qvi qvatuor mensibus sub aqvis Nili crocodilo custos assedit. Latent ursi, sed solatur jejunia suctus anteriorum pedum. Lateant crocodili, dum vel piscium, vel graminum, vel aqvarum affatim est, habent qvod bibant, qvod devorent. Qvot piscium generibus alimento est sola aqva, & marina gramina?

V. Non tam Philosophi est scribere: *sunt qvi crocodilum augeri, qvamdiu vivat, arbitrentur*, qvàm prospicere animo, veràne sint, qvæ scribuntur; & si vera, causas tam insveti augmenti indagare. A qvô cùm abstinuerit *Stagirites*, nos de eo, qvæ maximè videbuntur similia vero, afferre in medium conabimur. Vastas qvidem crocodili exuvias vidi Amstelredami in myropolio gaperiano, sed majorem figurat longitudinem *Plinius*, qvi eam ultra duodeviginti cubitos producit. *Plutarchus* ascendit ad cubitos XXV. *Ælianus* tandem ad XXVI. Nec ultra forsan extensum vidêre olim Ægyptii. Circa urbem tamen Panamam, ultra centum pedes in longitudinem crescere auctor est *Jonstonus*. Itaqve cùm insve-

insveto cæteris oviparis auctu porrigat se se crocodilus, de causâ laborandum. Duo qvidem hîc mira, *unum*, crocodilum prodire ex ovo mediocri, & tamen visum, qvi centum pedes longitudine æqvaret: *alterum*, crocodilum totâ vitâ [ut qvibusdam creditum, docente *Aristotele*] contra morem animantium cæterorum augeri. Utriusqve ratio à structurâ, & conformatione ossium crocodilinorum petenda. Initio qvidem, satis constat ossa, & vertebras dorsi balænarum, elephantorum, bubalorum, eqvorum, taurorum in amplissimam qvoqve molem extendi. Verùm ista ex semîne glutinosô, & ad extendendum obedientissimô juxta sententiam communiorem nascuntur; crocodilus ex ovô mediocri, nec ex eô toto, sed minutissimâ ejusdem particulâ, maculâ scilicet illâ rotundulâ, qvæ vitello adnascitur: hos enim natales oviparis fusè, atqve eruditè assignat *Harvéus*. Serpentum generatio, utcunqve ovis etiam adscribatur, nonnihil diversa est, & corpora eorundem porrectioni magis morigera, cùm & pedum illo apparatu, & sqvammis hirtis, durisqve pleraqve destituantur. Ex tantillis ovi initiis mirati hactenus sumus struthiocamelum tantum corporis potuisse colligere, ut eqvitem mediocri caballo insidentem altitudine æqvaret, qvod *Plinio* traditum, & mihi in horto Bruxellensi spectatum; sed justiorem admirationi causam ministrat crocodilus, ex corpusculô fabâ minori in centum pedum longitudinem excrescens, de qvo ita *Herodotus* in Euterp. *Ex omnibus, qvæ novimus, animalibus, hoc ex minimo maximum evadit.* Causam inusitati hujus incrementi fabrica ossium, & vertebarum crocodili videtur aliqvatenus ostendere. Cùm in ultimò hîc dissecti ossa [qvæ adhuc apud me asservantur] diligentiùs inqvirerem, observatum mihi in spinâ animalis, qvod ad qvatuor tantùm pedes in longitudinem exibat, sexaginta vertebras ordine se excipientes numerari, in collô qvidem novem, in dorsô viginti, in caudâ reliqvas. Qvibus cùm vertebris animantium aliorum hoc erat commune, qvòd corpore toto, maximè autem circa medullas spongiosæ essent, eoqve

alimen-

alimentum continuè bibere, & majora diu capere possent incrementa. Sed in reliqvorum animalium genere his ossium incrementis stato ætatis tempore meta definitur. Proinde aliud in crocodilô investigandum. Nec parum forsan juvabit crocodilum, qvòd maxima illa in cæteris animalibus apophysis, qvæ posticâ parte vertebris adnascitur, & propriè spinam dorsi constituit, unâ cum duobus lateralibus apophysibus in crocodilô luculenta epiphysis sit, neqvaqvam apophysis. Levi enim in aqvâ cocturâ, à reliqvô vertebrarum corpore separabatur, patente ad spinalem usqve medullam largo hiatu, eoqve ad extensiones in vivo animali seqvacior est; qvando enim corpora continua ob rigorem, duritiemqve partium extendi amplius neqveunt, contigua hæc propter ingerenten se se utrinqve mucilaginem, humoremq; nativum, duci adhuc, porrigiqve se facilè patiuntur.

Seqvitur validissima ratio petita ex conformatione acetabulorum, in qvibus capita vertebrarum colli, dorsi & caudæ crocodilinæ vertuntur. Junguntur in animalibus vertebrarum harum ossa per ginglymon, ut vocant Anatomici, sed ita, ut & superum, & inferum vertebræ caput ad planam qvidem figuram accedat, superum tamen aliqvid simul convexi ostendat, inferum aliqvid concavi; utrumqve caput suæ ambiunt epiphyses, sive appendices osseæ exemptiles, & ipsas vestit insuper mucus cartilagineus ad formam capitum accuratè figuratus: in crocodilo autem vertebrarum caput inferius longè ultra corpus vertebræ procurrit, exstante admodum tuberculo, superiùs autem profundâ cavitate subsidit, ut caput [sive dentem vocare libeat] proximæ vertebræ commodè alveo suo excipiat, pæne in morem interioris illius capitis in osse femoris, qvod profundè coxendicis acetabulum ingreditur, Naturæ architectô hac viâ luxationum periculis obviam eunte. Ita vertebræ crocodili, qvamvis paulatim à se se non parum cogantur recedere, in longitudinem porrigente se paulatim post longam voracitatem bestiæ corpore, ab articulis tamen suis ideo non exeunt, tuberculis illis adhuc in-

træ alveorum dimidias remanentibus, atqve ita omnem præcludentibus metum luxationum. Accedit mucosa illa cartilago, qvæ tum alveos, tum capita vertebrarum incingit, hæc enim, qvò recedunt à se vertebræ longiùs, hòc ob continuum nutrimentum evadit crassior, occupatqve spatium à recedente tuberculo relictum, semper tamen & ipsa cava ad formam acetabuli deserti. Qvò fit, ut similia animalia, qvamdiu mucilago illa cava allapsu novi pabuli extendi potest, & convenienter densari, tamdiu & illa in longum excrescant, licet incrementum vertebrarum ossearum diu ante cessaverit. Deniqve extensionis facilitati complementum addunt qvindecim osseæ epiphyses, furcillis, qvibus militum bombardæ incumbunt, similes, qvæ incipiunt [à posterioribus crocodili pedibus numerando] in primis caudæ vertebris, & qvindecim seqventia vertebrarum intermodia antica fulciunt, firmantqve, adeo ut si illæ, qvibus insistunt, caudæ vertebræ tantillum à se se recedant, contineantur tamen in officio, & à luxatione immunes sint stantium harum furcillarum beneficio. Lorica exterior crocodili, ut ex sqvammis sequacibus, & facilè cedentibus interiori augmento constans explicationem hanc reddit expeditiorem. Et hæc de longitudine. Sed cur & in amplitudinem tantam extuberat crocodilus vetulus? qvia præter morem cæterorum animalium non tantùm costæ illi osseæ sunt, sed & cartilagineæ, qvæ medio osseæ, tribus locis distingvuntur singulæ, cartilagine pellucidâ, neqvaqvam osseâ. Igitur qvando cartilagineæ illæ costæ extendi in amplum ulterius neqveunt, restant adhuc pellucidæ illæ intermediæ cartilagines, & ipsæ ad nutrimenti copiosioris allapsum morigeræ. His accensenda pingvedo copiosa, qvæ ut omne animantium genus, ita vel maximè crocodilum, animal voracissimum ultra metas ossium facilè exporrigit. Sed ut columnas illas Herculeas ab *Aristotele* hic signatas aliqvantisper transeamus, intuebimur porrò alia in crocodilis nostris conspicua.

I. Ergo

I. Ergo caput illi latum erat, rostrum suillum, oculi suillis externâ specie non dissimiles, sed qvorum interiora expendere non licuit, ne sceleti nitor deflorearetur; rictus oris ad locum aurium productus; palpebra inferior sine ullâ nictatione; dentes pectinatim locati, maxilla utraqve ad motum promptissima; pedes anteriores repræsentabant manum digitis qvinqve constantem, qvorum priores tres ungvibus incurvis, & acutis horrescebant, reliqvi duo vacui ungvibus spectabantur. Dorsum sqvammis duris rigidum, clavatumqve. Pedum posteriorum singuli qvatuor numerabant digitos, eodem ferè modo, qvo anatum, anserumqve pedes cuticulâ qvadam intermedia connexos, de qvibus hoc insuper notandum, qvòd priores armarentur ungvibus, qvartus verò ungve planè destitueretur.

II. Detractâ cute caro apparuit alba, delicata, & cuniculorum carni non dissimilis, qvam coctam cùm qvidam famulorum degustarent, svavem ejus gustum prædicabant. Eoqve Ægyptii carnibus crocodili vescuntur cupidè, ut est apud *Jo. Leonem* in descr. Africæ. Pingvedo in primò perexigua, in ultimò nulla.

III. De lingvâ superiùs actum, qvæ neqve abfuit, neqve caruit officiò suò, sed nè devorando aspera exulceraretur, tunicâ crassiori involuta ab injuriis externis vindicabatur.

IV. Epiglottis spectabatur latissima, & ferè semicircularis, totasqve fauces claudens, idqve fortassis, nè dum animal apertò rictu dormit, vel ichneumon, vel aliæ in os illapsæ bestiolæ viam statim ad ima usqve viscera inveniant.

V. Musculus cervicis flexor octo digitos transversos longus, tres crassus, rotundulus & substantiæ solidissimæ, in qvo uterqve fibrarum musculi versus, intermedio nervoso tendine pulchrè eminebat, pennam anserinam non iniqvè referens.

VI. Diaphragma illi tenuissimum, ut vix tela aranearum tenuior æstimari possit.

VII. Pulmones folle inflati ad tactum tenerrimi erant, visu pulcherrimi, colore subrubicundi, spongiosi, ex perpetuò continuatis vesiculis constantes, sine ullo parenchymatis vestigio, planè ac si qvis pulmones ranarum inspiciat.

VIII. Hepar bifidum binis lobis insigne; sub dextro aderat vesicula fellis, eaqve insignis magnitudinis, bile repleta.

IX. Peritonæi membrana tenuissima, nec vasis sangvineis evidenter distincta.

X. Pericardium densum; cor mediocre; auriculæ cordis grandiores, qvàm animalis magnitudo spondere videbatur.

XI. Ventriculi capacitas ampla, ut facile constaret de edacitate bestiæ. Interior ejus tunica rugosa, & insigniter crassa, in cujus gremio plures lapilli albi, pellucidi, magnitudine nuclei avellanæ jactabantur.

XII. Circa regionem ossis pubis parte supernâ visa substantia qvædam cartilaginosa, & prope ossea, eaqve mobilis, de qvâ ob festinatam raptim dissectionem nihil temerè definiero.

XIII. Sub dextro hepatis lobo notata est substantia qvædam peculiaris glandulosa, alba, multis, minutisq; glandulis referta, qvæ dissecta; manibusqve contrectata prope diffluebat, ut ovarium fuisse agnoscamus.

XIV. Renes oblongi, glandulosi, & rubicunduli, ex qvibus utrinqve ductus, patulus, amplus, membranaceusq; descendens progrediebatur ad ultima usqve intestini recti, ut liqvorem excrementitium, urinosúmqve eò amandaret, cùm vesicæ nullum usqvam vestigium repertum fuerit.

XV. Ad principium intestini recti observata est coli valvula, qvæ ventô per follem immissô nullum progressum permittebat.

XVI. Lien ad sinistra ventriculi inventus est nigricans, & gyriformis, abqve eo vas breve ad fundum ventriculi porrectum, cavitatem autem non ingrediens.

XVII.

XVII. Arteriæ asperæ circuli continui, nullâ membranâ defectum gyri supplente.

XVIII. In omnibus costis veris [qvæ novem paribus finiebantur] tuberculum eminebat osseum ad digitum unum ab ipsis vertebris distans, qvod ipsum leviter impressô cultellô facile dividebatur, ostendebatqve singulas costas ex duobus constare ossibus, qvibus desinentibus cartilagineæ incipiebant costæ, & illæ tribus intersectionibus pellucidis, & mollioribus, adeoqve ad extensiones promptioribus distinctæ, qvæ sternum constituebant.

XIX. Ossa pubis conum obtusiorem, sed planiorem aliqvatenus referebant.

XX. Medulla spinalis exteriùs crassâ tunicâ rubicundâ tegebatur, à durâ matre descendente. Secunda, & propria medullæ tunica, piæ matris soboles nigra erat, & tenuissima, intra qvam medulla ipsa albicans, & mollior continebatur.

XXI. Jonstonus qvidem: *Dum gradiuntur*, inqvit, *crocodili, gratum relinqvunt odorem, adeo ut fœminam Arabicos odores æqvare Nili accolæ prodant*. Sed de eo sententiam nostram suspendimus, cùm in nostris crocodilis nihil tale deprehensum; an progrediente ætate gratiùs fragrent, nobis incompertum.

IX. Sed nè egrediamur metas nobis præfinitas, tria hæc, qvæ excussimus, animalia, non plenâ qvidem operâ, [nec enim id per negotia alia licuit] paullò tamen pleniùs fortasse, & explicatiùs, qvàm à Stagiritâ præstitum, fidem facient mirificè paratragœdiâsse *Conringium*, cùm ista scriberet: *Aristotelem historia naturæ rerum ad miraculum, & portentum usqve peritum fuisse. Nullum seculum scriptis Aristotelis paria dedisse, nullos in posterum annos dare posse, nihil Aristotele majus, atqve eruditius esse omnes inter homines, qvi doctorem ipsum Deum non agnoscunt*. Excuset clientem suum *Conringius* gravi illo apophthegmate: *Qvicqvid particulare ac singularium est, suapte naturâ ab excelsitate cujuslibet disciplinæ, atqve artis contemnitur*. Hoc autem aliqvid nihil esse res ipsa loqvitur; qvid proderunt enim generales illæ contemplationes, qvæ ubi ad

singularia deventum, prodigiosè falsæ deprehenduntur. Hoc enimvero est, qvemadmodum Itali loqvi amant, castella in aëre moliri, & ingeniosâ, sed vanâ speculatione cerebro suo lucem aucupari, naturam rerum, qvæ sine specialibus non cognoscitur, qvæqve in minimis sæpè maximè illustris est, cogere in tenebras. Qvid qvod & *Aristoteles* in Histor, Animal. ad particularia descenderit, sed qvàm freqventer perfunctoriè, vel ex uno hoc, alteróve exemplô, ut infinita taceam, non potest non liqvere. Neqve tollit nævos illos *Hierocles*, existimando decem *Aristotelis* libros, qvos hodie legimus, compendium duntaxat esse qvinqvaginta illorum voluminum, de qvibus *Plinius*; etenim cùm diligentissimus talium *Laërtius* non agnoscat *Stagiritæ* de animalibus libros, nisi novem, & de compositis animalibus unum, item unum de fabulosis, vero simillimum est *Aristotelem* ex relationibus venatorum, aucupum, piscatorum, mansvetariorum L. circiter volumina collegisse, sed ex qvibus ipse selectiora eruerit, & proprietate qvadam spiritûs sui in opus, qvod videmus, speciosissimum contraxerit. Neqve etiam aliud persvadere videntur verba *Plinii* probè expensa. Sed qvid fiet libris *Aristotelis* de part. Animal. & de generat. Animal. qvorum nè meminit qvidem *Laërtius?* an adulterinos eos existimabimus? Qvicqvid horum fuerit, esto, L. circiter volumina similia proprio Marte composita reliqverit posteritati *Aristoteles*; reliqverit etiam septuaginta, qvemadmodum tradit *Antigonus* Hist. Animal. c. LVI. tolerabilis tamen sanè illa jactura est; si enim compendii peccata numerari vix possunt, illa operis totius, modò extaret, essent fortassis innumerabilia. Qvid multa? maneat Philosophus *Aristoteles*, mereatur ob diligentiam, & egregia tentamenta ab omni posteritate grates gratias, dummodo in Deorum numerum non referatur, nec alii, qvi itidem bene de literis, bene de omni mortalium genere meruere, damnentur Orco, & ultra Garamantas à *Stagiritæ* præconibus immaturo judicio proscribantur.

LIBRI

LIBRI SECUNDI

Cap. I.

I. Paracelsum de Hermete magnificè sensisse; noluisse citra exceptionem haberi Monarcham omnium artium. II. Professum esse Magistros suos. III. Nobilissimæ sapientiæ Hermeticæ fuisse peritum. IV. V. Si scripta ejus & discipuli minùs videantur consentire, id Scriptorum optimis qvandoqve contingere. VI. VII. Frustra à Conringio qværi consensum Hermetis & Paracelsi in omnibus, cùm id Paracelso non fuerit propositum. Paracelsum, qvod sciret theoretica sua obscuriora esse, noluisse cuiqvam obtrudere theoriam suam, sed praxin Medentibus commendâsse. Non videri Magum fuisse. VIII. Conringium in salis urinæ natalibus lapsum. IX. Malè subtrahere Hippocrati librum de Veteri Medicinâ. X. Petro Severino immeritò insultare. XI. Iniqvius explicare Paracelsum de morbis medicabilibus. XII. Immeritò taxare Paracelsum ob clysmata. XIII. Immeritò vituperare Fr. Antonii aurum potabile. XIV. Frustra credere lapidem Ægyptiorum Philosophicum ad medicandum non fuisse laudatum.

I. Qvem-

I. QVemadmodum in eodem prato bos gramen invenit, canis leporem, ciconia serpentem: ita experimentis naturalibus assveti in iisdem *Paracelsi* scriptis multa egregia, & procurandæ mortalium sanitati nata inveniunt pharmaca, *Conringius* amplam litigandi materiam. Et sunt [qvis abnuit?] varia non publici saporis, non ad statuas Phidiæ comparanda, qvæ non amant naturæ consulti, sed sine cavillis tolerant, ut nævum in facie amici, qvem sublatum cuperent, non sublatum non consputant. Utqve intersit juventutis literatæ, attingi ulcera istæc, irritari tamen immisericordi manu, ungvesq; in iis relinqvi adeo non convenit, ut ab humanitate illâ, qvæ mortuis, qvæ benemeritis debetur, abhorreat. Proinde suffecisset Orbi sic satis acuta *Sennerti*, aliorumqve lima, nec accersere necesse fuit cruentiorem securim. Qvia tamen libuit *Conringio* jugulum petere præclarè meriti de re Medicâ viri, & ad Gemonias, immò ad Tartara damnare tot generosissimorum pharmacorum Auctorem, inauditum saltem mori, & ferrum recipere sine innocentiæ declaratione non oportebit. A mitioribus tamen videtur sibi auspicari, cùm in hanc sententiam orditur: 1. *Ante omnia verò est observandum, non Paracelsum ipsum, nec primos ejus discipulos Hermeticorum nomen ambiisse: sed de Hermete apud illos, nisi forte quando περὶ χρυσοποιητικῆς sit sermo, altum esse silentium. Enimvero Paracelsus ipse citra omnem exceptionem non dubitavit profiteri, ad se pervenisse monarchiam omnium artium*, &c. Svasit id Paracelso libertas Philosophica, ut in nullius verba juraret, in nullius nomen adoptaretur; Hermeti nihilominus nunqvam se contrarium ostendit, sed de doctrinâ, & meritis ejus, si qvis unqvam, honorificè locutus est, sensit magnificè. Etenim Auror. Phil. c XVIII. *Hermetem* appellat *virum omnium celebratissimum, & cunctorum Philosophorum avum*. Libr. III. de spirit. Metall. c. 1. vocat Hermetem Trismegistum *omnium sapientum artis Chemicæ parentem*, & qvod conseqvitur, suum etiam. Libr. de Tinctur. Phys. c. 1. scribit, *Hermetem Trismegistum ad tincturæ Physicorum secretum, & verum terminum pervenisse.*

venisse. Libr. Secr. Mag. agnoscit *cognitum fuisse Hermeti centrum & originem rerum omnium.* Qvin & ipse *Paracelsus* alia in Hermete admiratus est, qvàm *τὴν χρυσοποιητικήν.* Vox ejus Auror. Phil. c. 1. *Ægyptii, postqvam à Chaldæis, & Persis talem Magiam, & Philosophiam percepissent, voluere qvoqve, ut sui Sacerdotes, & Præsides ejusmodi sapientiam studiosè inqvirerent, & ediscerent. Qvo tantum emolumenti hauserunt, ut omnibus vicinis gentibus fuerint admirationi. Igitur Hermes rectè Trismegistus, maximus, potentissimus, & sapientissimus appellatus est, qvòd Rex fuerit, Sacerdos, & Propheta, in omnibus naturalibus rebus versatissimus, qvemadmodum & post ipsum Zoroastres.* Libr. de Tinct. Physic. prolog. laudat Hermetem tanqvam *magnum Spagyrum, & Astronomum.* Paulo post, ad mordacem qvendam de Scripto qvodam Hermetis: *Tabula Smaragdina,* inqvit, *ostendit plus artis, & experientiæ Philosophicæ, Medicæ, & Magicæ, qvàm unqvam à te, & grege tuo addisci possit.* Idem libro de vitâ long. scribit *se non legisse, non audisse qvenqvam, qvi artem prolongandi vitam usurpaverit, præter unum Hermetem.* Satis confecerint, opinor, illa: *versatissimum esse in omnibus rebus naturalibus, astronomum esse, experientiam habere Medicam & Magicam, artem prorogandi vitam callere,* Hermetem, Paracelsi judicio, plus calluisse qvàm *τὴν χρυσοποιητικήν.* Imbecilliora sunt, qvæ subjicit *Conringius: Paracelsum citra omnem exceptionem profiteri, ad se pervenisse monarchiam omnium artium.* Partitur enim Paracelsus omne ævum mundanum in tria tempora, primum, qvo floruit Hermes, medium, qvod sibi arrogat, & ultimum, qvod ab adventu Eliæ Artistæ monet auspicandum. Qvòd uti liqvidò ex locis aliis patet, ita clarissimè ex prolog. Tinctur. Phys. ubi disertè: *Jam,* inqvit, *in medio hoc mundo Monarchia artium omnium pertinet ad Theophrastum.* Excipit ergo primum seculum Hermetis genio illustratum, excipit seculum postremum Eliæ Artistæ, qvod alibi multò gloriosius futurum vaticinatur.

II. Insistit Conringius, &: *Huc pertinet,* inqvit, *qvòd Paracelsus voluerit videri, à nullo Magistro, atqve ex nullo libro sua didicisse,*

cisse, sed cœlitus tantùm edoctus. Non se tantùm, sed omnes Medicos è cœlo nasci urget *Paracelsus* l. 1. de Podagrâ, eò haud dubiè respiciens, non sagacitatem duntaxat judicandi tantopere in Medico commendatam, sed & medendi felicitatem ex cœlesti Numine pendere, non ex *Avicenna*, & *Galeno*, qvibus, ut magis Magistris, & vel ad rationem humanam, vel ad Mahumetem dexteritatem suam referentibus hîc potissimùm se se opposuit. Enimvero qvî potuit fastidiisse omnes Magistros, cùm ipsum *Hermetem* tantis ornet præconiis? cùm Aphorismos Hippocratis non studiosè modò legerit, sed & commentariis adhuc in publicâ luce spectatis illustrârit? cùm præter varia scripta, qvæ evolvisse se fatetur, doctores suos *Præfat. ad tom. II. Chirurg. magn.* longo ordine recenseat, Wilhelmum von Hohenheim Episcopum Settagiensem, Episcopum Lavantaliensem, Hypponensem, Abbatem Spanheimensem, Sigismundum Fuggerum, alios? Ut taceam Academias Germanorum, Italorum, Gallorum, qvas perlustratas sibi alibi commemorat.

III. Inculcat Conringius: *Neqve Paracelsum, neqve discipulos ejus, qvi Hermeticorum nomen ambiunt, veteris Hermeticæ Medicinæ ullam habere peritiam.* Immò oppidò verisimile est, fuisse Paracelso ea Hermetis scripta, qvæ *Conringius* vidit nunqvam. Id vel unus *Paracelsi* locus l. de tartar. ostendit, ubi ille: *Hermes*, inqvit, *postqvam comederat sumebat semper granum thuris, vel mastiches, nè vinum bibitum se coagularet in tartarum.* Hoc aut demonstret *Conringius* in scripto aliqvo Hermetis nunc exstante, aut agnoscat, necesse est, *Paracelso* aliud Hermetis fuisse scriptum, ex qvo deprompserit. Qvin tamen notavit *Paracelsus* non nisi pauca & tenuia Medicinæ illius Hermeticæ veteris, & vulgatioris in libris hodie superstitibus exstare vestigia, de colligendis sparsis illis, velut ex naufragio, tabulis parum sollicitum se se fuisse ostendit, aliis & magis seculo profuturis intentus, secretiorem autem illam Medicinam Hermetis, qvæ & loculis mederi possit, & ægris corporibus, percalluisse fidem faciunt plura, qvæ de Pa-

racelso

racelso speciatim commentabimur, attingenda. Qvin concordare se *Paracelsus* in Principiis cum *Hermete* ostendit, licet paullò aliter mentem suam explicet, modestissimè interea magni sui Magistri memor. Testis liber ejus primus de generat. rer. Natural. ubi ita: *Primùm igitur*, inqvit, *notum vobis esto, qvòd omnia metalla septem ex tribus nascantur materiis, scilicet Mercurio, sulphure, & sale, cum diversis tamen coloribus. Igitur Hermes non iniquè dixit, ex tribus substantiis omnia metalla septem nasci & componi, similiter & tincturas, & ipsum lapidem Philosophorum; qvas qvidem tres substantias Hermes appellat spiritum, animam, corpus. Non ostendit qvidem, qvid his tribus substantiis intellectum velit, ego tamen non ob id errâsse ipsum dico, sed tantùm siluisse.* Et mox subjicit; *Spiritum Hermetis, esse Mercurium, sulphur animam, corpus salem.* Paracelsi asseclas verisimile est hac parte Magistri sui genium secutos esse, qvorum si nonnulli Hermeticorum titulum aucupati sunt, non id eo instituto factum putârim, ac si vulgata tralatitiæ illius Chemiæ tentamenta crederent omnino Hermetica esse, sed qvòd ad secretiora illa, & nobiliora crumenæ, ægritudinumqve, Hermeti nota anhelarent pharmaca, interea præsentibus usi sunt, candidati meliorum.

IV. Obducitur à Conringio: *Non tantùm editiones operum Paracelsi oppidò variare, sed & fortè multos ejus libros esse suppositities.* Cæterùm si ideo fastidiendus Scriptor, qvòd varient qvandoqve editiones, vix omnino Auctorum ullus fidem inveniet; nè qvid nunc adjiciam de illis ipsis salutis viam pandentibus literis, in qvibus varietatem deprehenderunt qvidam intempestivè seduli, *Curcellæus*, aliiqve. Supposititia esse qvædam *Paracelso* attributa ut non negaverim, ita optimis qvibusqve Auctoribus certum est idem contingere, salvâ Scriptorum auctoritate. Qvod adjicitur: *Eam in Paracelsi scriptis esse sententiarum diversitatem, ut difficile dictu sit, qvid senserit*, id videri perfunctoriè legentibus mirum non est, assvetis autem Vulcano, & diu, multumqve inter hæc sacra versatis, pugnantium in speciem [de Chemicis rebus loqvor]

locorum concordia in aliis atqve aliis non admodum difficulter deprehenditur. Accedit qvòd alia scripserit junior, in qvibus plus fumi plerumqve solet reperiri, alia ætate provectior, in qvibus plus solidi roboris. Qvid si & qvædam scripserit retractantium more? qvis vitio vertet *Paracelso*, qvod in *B. Augustino* virtutem interpretamur? Ad summam; sit in qvàm plurimis obscurus *Paracelsus*, sit perplexi oris, istam certè ambiguitatem credidit more antiqvorum deberi arcanis secretioribus. In qvo haud dubie excusatiùs peccavit, qvàm *Aristoteles*, qvem cùm arcanorum ejus momenti & ponderis ignarum fuisse constet, nihilo secius ita nebulis involvit plerumqve Philosophica sua scripta, ut sæpe qvid senserit, adhuc interpretes, post tot secula, dubio sub judice litigantes, non satis asseqvantur.

V. Tandem incusat Conringius discipulos Paracelsi, *ut nec inter se se, nec tam Magistro, nisi in paucis consentientes.* Atqve utinam illud crimen unius Paracelsi discipulis proprium esset, & non omnibus magnarum mentium asseclis commune! In qvot scinduntur opiniones etiam illi, qvi æternæ salutis Magistrum seqvuntur, ejusqve interpretantur mysteria? In qvot discrepantes sententias abeunt, qvi studia sua ab uno *Hippocrate*, & *Galeno* pendere volunt? qvâ animorum contentione certant inter se se *Thomæ*, *Scotiq;* discipuli? & utrisqve tamen propositum est, *Stagiritæ* præcepta interpretari. Neqve etiam videas temere hostiles illas inter Paracelsicos eruditos pugnas, aut eosdem adversis inter se scriptis collidi. Certè concordiùs plerumqve inter illos vivitur, qvàm inter Peripateticos; sed fac qvandoqve diffidere, qvi optimè conjecerit, ut in aliis, ita in his, vates optimus esto, & *Paracelsi* menti vicinior.

VI. Capitibus seqventibus magno conatu id agit *Conringius*, ut ostendatur, in qvo conveniat antiqvis Hermeticis cum Paracelsi decretis, in qvo alteri ab alteris diffideant. Qvis autem non videt frustra hic sudare *Conringium*, cùm *Paracelsus* nunqvam professus sit se Hermetis castra per omnia secuturum, nec id ipsum

secta-

sectatoribus ejus; vel per somnium venerit in mentem? Si qvà autem in physiologicis, pathologicis, & medendi methodo diversus abierit *Paracelsus* à dogmaticorum sanctionibus, ut abit sanè plurimum, nemini speculationes illas suas obtrudit, contentus praxin suam laudâsse, cujus ministerio, extortâ etiam inimicis confessione, pæne ad miraculum inclaruit. Meretur & ipse in hanc sententiam audiri, præsertim li. de morb. Tinctur. *Si theorica*, inqvit, *mea tibi non probatur, placeat saltem practica mea, qvæ tibi utilitatis plus afferet, qvàm Scriptores veteres universi.* Neqve etiam credibile est, eum in theoriâ tam fuisse à ratione sanâ aversum, ut à malevolis delineatur; certè manifestæ injuriæ reus tenetur Conringius, cùm scribit: *Paracelsum contempsisse Anatomen, qvasi cum laniis communem.* Omnia enim alia Paracelsi scripta fatentur: l. IV. Paramir. *Ex Anatomiâ*, inqvit, *cujusvis Medici initium & finis erit.* Fragment. de pest. docet, vulnerum curam ex partium læsarum naturâ cognoscendam. De morb. verm. l. II. monet, ex Anatome constare, vermes qvandoqve piam, duramqve matrem pertudisse, & profectam inde phrenesin. Vermes item in splene, felle, pulmonibus genitos. Idem l. de Vitâ long. c. II. *Principio*, inqvit, *considerentur partes ejus, & hæ ex locali Anatomiâ per locum totius Physici corporis, cum intellectu medullarum, conditionum, usûs ligamentorum, formarum ossium, & cartilaginis, nervorum, carnis proprietatum, septemqve principalium membrorum virtutum, ut qvid acturus sis in Physico, te ipsum intelligas ad hanc regulam. Principio oportet probè cognitam habeamus universam rationem, atqve naturam cùm physici corporis, tum physicæ vitæ.* Qvæ certè cognitio non est lanii, sed experrectæ industriæ Anatomici. Damnat ergo Paracelsus non veros & germanos Anatomicos, sed rudes qvosdam sui temporis, qvi, qvæ viderant in homine, ad usum opportunum in praxi Medicâ referre nesciebant. Et probat ipse prolixè l. II. de ulcer. Gallicis, usum genuinæ Anatomes. Immò qvantus fuerit in Anatome etiam bestiarum *Paracelsus*, liqvebit opinor, ex l. de pestilit. tract. I. *Contemplare*, inqvit, *leonem &*

Nn 3 *felem*,

felem, qvàm omnino Anatome docet utrumqve formâ & habitu suâ corporis invicem convenire. Qvod nè improvidè dictum existimetur, firmat idem luculento suffragio perlustratis utriusqve animalis visceribus, illustris curiosorum Pariensium Societas in Historia Leonis: *Feles*, inqvit, *tam insignem habent conformitatem cum Leonibus, ut fundamentum qvasi habere videatur fabula in Alcorano inventa, ubi narratur, qvòd felis in arcâ prognata sit ex sternutatione Leonis.* Qvin & progressus est *Paracelsus* in Anatome ultra vulgatas Anatomicorum metas, inqvirens non modò in corpus ipsum hominis, cui medebatur, sed & antè habitum corporis parentis expendens, *Paragran. tract. II.* ut ex cujus jam senioris ægritudinibus de futuro statu filii tantò procliviùs judicari posse non inconvenienter augurabatur. Neqve officit illud Conringii: *Paracelsus suturas capitis, qvâ parte literam T referunt, inversè scribit modo in fœminis, qvàm maribus reperiri: immò opus Diaboli esse non dubitavit scribere libro Azoth.* Alienis oculis vidisse librum *Azoth* videtur *Conringius*, neqve enim inversionem illam suturarum, si probè considerentur Germanica verba, Diabolo præcisè adscribit; neqve is lapsus in suturis tantopere in Paracelso reprehendendus, si unâ, alteraqve fœminarum variantis suturæ [illegible] variâ circumscriptus crediderit tale qvid & cæteris mulieribus perpetuum esse, cùm propemodum commune hoc habeat crimen cum magno *Hippocrate*, ut qvi l. v. Epidem. deceptum se agnoscat à suturis cranii, eaqve de causâ periisse Autonomum. Sed utcunqve *Paracelsus*, ut jam patet, Anatomen non contempserit, qvibus tamen ille vel vocibus, vel legibus, sive physiologica sive pathologica sua, sive medendi methodum circumscripserit, mei hic instituti non est persequi, qvi nec *Paracelsici* titulum desidero, nec ejus veneror mores, id unum potissimùm mihi propositum, ut Chemicorum causa, per latus *Paracelsi*, & asseclarum ejus à *Conringio* acerbè inqvietata aliqvatenus hic vindicetur. In transcursu tamen pauca hic veniunt admonenda.

VII. Pa-

VII. *Paracelsum* in theoreticis præsertim suis ita plerumq;, quod ipse non diffitetur l. III. de vitâ long. c. II. ludere vocabulis certum, ut Oedipo sæpe conjectore opus sit ad mentem ejus assequendam. Qvamobrem inimici verba ejus parum licet intellecta sibi, arripiunt statim, convellunt, discerpunt, ac si demum id esset *Paracelsum* confutare, ambiguis ejusdem vocibus sensum, qvem velis, attribuere. Inprimis autem demergitur inimicorum calamis pæne ad ima Tartara, tanqvam sceleratæ Magiæ non candidatus modò, sed & Magister; advocantur loca, qvibus horrendi cum Dæmone commercii reus agitur; non est tamen dubium, loca illa ab hostibus allata aliam recipere posse explicationem, præsertim si conferantur alia ejusdem loca, in qvibus acerrimè in Magiam illam infamem invehitur; non dubium est, alia atqve alia scripta, qvæ hodie *Paracelsi* monumentis assuta leguntur, adulterina esse, & nobili illi Helvetio nè spectata qvidem unqvam fuisse, cùm etiam *Oporino* teste constet, *plura hodie scripta circumferri Theophrasti nomine, qvorum nè somnium qvidem illi objectum fuerit*. Sed cur hinc inde liberiori, qvàm Christianum decet, ore sacrilegi Dæmonis meminit? consvetudinis pravæ id veriùs argumentum mihi videtur, qvàm maleferiati cum hoste humani generis commercii indicium. Neqve desunt hodieqve, qvi cæterà viri boni, auditâ qvavis re insvetâ, der Teuffel vociferari solent. Et jam ante Paracelsum illustri Gebro familiare illud fuit: *Festinatio est ex parte Diaboli*, non qvòd *Geber* festinationem nimiam in Chemicis Dæmoni adscribendam crederet, sed qvòd hâc viâ corrumpi totam præparationem facilè præsagiret. Et nè ignoremus *Paracelso* sæpe omnia alia intellecta fuisse voce hac *Diaboli*, qvàm ipsum Dæmonem, ecce conceptissimis loqventem verbis Manual. I. *Diabolus in Alchymia est*, inqvit, *solve*, *fige*, *coagula*, *reitera*. Sed cùm *liber V. de morb. invisib.* sugg erat hostibus ejus infestissima hac parte adversus ipsum tela, certè haud aliàs qvisqvam de Dæmone contemptiùs loqvitur, qvàm eô libro *Bombastus*; si tamen est Bombasticum illud scriptum. Qvæ

de-

de ungvento armario, & transplantationibus tradidere Paracelsici, laudantur ab his, culpantur ab illis, ego judicium meum hic non interponam, contentus nonnulla expendisse, quæ spectant propriè Chemiam, & à *Conringio* vexata opem, & vindicias desiderant.

VIII. Igitur, qvod capite secundo Conringianum dogma exstat, non immeritò considerandum. *Nos alibi*, inqvit, *nisi fallimur, verosimile fecimus salsuginem illam* [urinæ] *nasci à tenuium sangvinis partium vi innati ignis factâ combustione. Neque verò alius est ponderis, qvod nonnulli regerunt: salem urinæ volatilem fieri citra adustionem, & qvidem ex eâ parte urinæ, quæ primo loco destillat: non enim aduri urinam ipsam in salem dicimus, vi flammæ Chemicæ, verùm agnoscimus salsuginem illam in corpore nostro confieri.* Qvænam sunt tenues illæ in sangvine partes? aqvèæne? at illæ nullâ combustione salsuginem contrahunt: an spiritûs vini æmulæ? at tales in urinam descendunt propemodum nullæ, terreæ ergo? sed nec terra combustione salsa evadit. Et qvàm illud captu difficile? *ignem innatum posse comburere.* Ætnam fingit in corpore nostro Conringius, qvo partes comburantur? Qvid si sal ejusmodi in corpore adest eorum etiam animalium, in qvibus nullo sensu calorem, innatúmve ignem nobis licet deprehendere, multo minùs comburendi potentiam? pisces illi sunt, in qvibus justiùs, respectu nostri, frigidum innatum, qvàm calidum innatum invenies; scatent nihilominus & illi volatili sale, & nuper ego ex librâ unâ asellorum Islandicorum destillando evocavi salis volatilis propemodum semunicam; velim scire, qvid in corpore animalis illius adhuc vivi ita tenues sangvinis partes combusserit, ut tantum inde salis emergeret? Velim scire unde confiat sal ille, si opinioni Conringianæ credendum, in viventibus adhuc & frigidis piscibus? Sed de his pleniùs egi in *Act. Med. Hafn.* proximè edendis.

IX. Cùm constaret, Chemicos non simpliciter calori, aut frigori, aliisqve primis qvalitatibus adscribere vim morbos in huma-

humano corpore producendi, illudqve ipsum videretur ab *Hippocrate* l. de Vet. Med. adstrui, *Conringius*, ut illam antiqvitatis gloriam Chemicis eripiat, istuc prolabitur, ut inficietur librum *Hippocratis* de Vet. Med. esse *Hippocrati* tribuendum. Cùm tamen & dictionis Hippocraticæ proprietas in illo scripto emineat, & ferè omnium hactenus eruditorum consensus istuc eat, non ab alio, qvàm Coo Hippocrate exaratum esse, frustra est in diversa abiens *Conringius*, nec sustinent lucem, qvas affert, rationes. Scripserat *Hippocrates: Non siccum, nec humidum, nec calidum, nec frigidum, neqve horum qvicqvam aliud primi artis Medicæ inventores damno esse, neqve qvoqvam horum opus esse homini existimaverunt.* Qvid ad hæc *Conringius*: *Paracelsicis*, inqvit, *ineptiis illa videntur affinia. Qvantum illa doctrina abeat à vero, nemini non patet, saltem attendenti vim ignei caloris, qva utiqve in cineres integrum hominis corpus potest redigere, qvod nulli datum facultati alteri. A frigore qvoqve interimi hominem, nonnullis hanc aut illam corporis partem emori, notissimum est. Calore etiam temperato ad vitam tolerandam summè esse opus omni viventi ecqvis potest jure in dubium vocare?* Hîc *Conringius* studio partium abreptus *Hippocratem* non intellexit; neqve enim sapientissimo Coo sermo ibi est de calore universim considerato, sed de eo, qvem homo visceribus complectitur. Ita enim paullò post ipse *Hippocrates: Hæc enim & in homine inesse viderunt, & hominem lædere. Inest enim in homine & amarum, & salsum, & dulce, & acidum, & acerbum, & fluidum, & alia infinita omnigenas facultates habentia, copiamq; ac robur. Atq; hæc qvidem mixta, ac inter se temperata, neqve conspicua sunt, neqve hominem lædunt, ubi vero qvid horum secretum fuerit, atqve ipsum in se ipso fuerit, tunc & conspicuum est, & hominem lædit.* Qvid ad hæc facit illud *Conringii; calore posse corpus hominis in cineres redigi?* Subjungit tandem divinus Hippocrates: *Non propter calidum homines simpliciter febricitant, neqve hoc simpliciter est afflictionis causa, sed est amarum & calidum, acidum & calidum, & alia infinita, & rursus frigidum cum aliis facultatibus conjunctum, hæc sunt qvæ lædunt.*

Oo Qvo

de ungvento armario, & transplantationibus tradidere Paracelsici, laudantur ab his, culpantur ab illis, ego judicium meum hic non interponam, contentus nonnulla expendisse, qvæ spectant propriè Chemiam, & à *Conringio* vexata opem, & vindicias desiderant.

VIII. Igitur, qvod capite secundo Conringianum dogma exstat, non immeritò considerandum. *Nos alibi*, inqvit, *nisi fallimur, verosimile fecimus salsuginem illam* [urinæ] *nasci à tenuium sangvinis partium vi innati ignis factâ combustione. Neque verò ullius est ponderis, qvod nonnulli regerunt: salem urinæ volatilem fieri citra adustionem, & qvidem ex eâ parte urinæ, qvæ primo loco distillat: non enim aduri urinam ipsam in salem dicimus, vi flammæ Chemicæ, verùm agnoscimus salsuginem illam in corpore nostro confieri.* Qvænam sunt tenues illæ in sangvine partes? aqvèæne? at illæ nullâ combustione salsuginem contrahunt: an spiritûs vini æmulæ? at tales in urinam descendunt propemodum nullæ, terreæ ergo? sed nec terra combustione salsa evadit. Et qvàm illud captu difficile? *ignem innatum posse comburere.* Ætnam fingit in corpore nostro Conringius, qvo partes comburantur? Qvid si sal ejusmodi in corpore adest eorum etiam animalium, in qvibus nullo sensu calorem, innatúmve ignem nobis licet deprehendere, multo minùs comburendi potentiam? pisces illi sunt, in qvibus justiùs, respectu nostri, frigidum innatum, qvàm calidum innatum invenies; scatent nihilominus & illi volatili sale, & nuper ego ex librâ unâ asellorum Islandicorum destillando evocavi salis volatilis propemodum semunicam; velim scire, qvid in corpore animalis illius adhuc vivi ita tenues sangvinis partes combusserit, ut tantum inde salis emergeret? Velim scire unde confiat sal ille, si opinioni Conringianæ credendum, in viventibus adhuc & frigidis piscibus? Sed de his pleniùs egi in *Act. Med. Hafn.* proximè edendis.

IX. Cùm constaret, Chemicos non simpliciter calori, aut frigori, aliisqve primis qvalitatibus adscribere vim morbos in huma-

humano corpore producendi, illudqve ipsum videretur ab *Hippocrate* l. de Vet. Med. adstrui, *Conringius*, ut illam antiqvitatis gloriam Chemicis eripiat, istuc prolabitur, ut inficietur librum *Hippocratis* de Vet. Med. esse *Hippocrati* tribuendum. Cùm tamen & dictionis Hippocraticæ proprietas in illo scripto emineat, & ferè omnium hactenus eruditorum consensus istuc eat, non ab alio, qvàm Coo Hippocrate exaratum esse, frustra est in diversa abiens *Conringius*, nec sustinent lucem, qvas affert, rationes. Scripserat *Hippocrates: Non siccum, nec humidum, nec calidum, nec frigidum, neqve horum qvicqvam aliud primi artis Medicæ inventores damno esse, neqve qvoqvam horum opus esse homini existimaverunt.* Qvid ad hæc *Conringius*: *Paracelsicis*, inqvit, *ineptiis illa videntur affinia. Qvantum illa doctrina abeat à vero, nemini non patet, saltem attendenti vim ignei caloris, qva utiqve in cineres integrum hominis corpus potest redigere, qvod nulli datum facultati alteri. A frigore qvoqve interimi hominem, nonnullis hanc aut illam corporis partem emori, notissimum est. Calore etiam temperato ad vitam tolerandam summè esse opus omni viventi ecqvis potest jure in dubium vocare?* Hîc *Conringius* studio partium abreptus *Hippocratem* non intellexit; neqve enim sapientissimo Coo sermo ibi est de calore universim considerato, sed de eo, qvem homo visceribus complectitur. Ita enim paullò post ipse *Hippocrates: Hæc enim & in homine inesse viderunt, & hominem lædere. Inest enim in homine & amarum, & salsum, & dulce, & acidum, & acerbum, & fluidum, & alia infinita omnigenas facultates habentia, copiamq; ac robur. Atq; hæc qvidem mixta, ac inter se temperata, neqve conspicua sunt, neqve hominem lædunt, ubi vero qvid horum secretum fuerit, atqve ipsum in se ipso fuerit, tunc & conspicuum est, & hominem lædit.* Qvid ad hæc facit illud *Conringii; calore posse corpus hominis in cineres redigi?* Subjungit tandem divinus Hippocrates: *Non propter calidum homines simpliciter febricitant, neqve hoc simpliciter est afflictionis causa, sed est amarum & calidum, acidum & calidum, & alia infinita, & rursus frigidum cum aliis facultatibus conjunctum, hæc sunt qvæ lædunt.*

Qvo haud scio an veriùs qvicqvam, prudentiùsqve dici potuerit. Et ostendunt id qvotidie febres tertianæ, in qvibus acidum & amarum tantopere confligunt; qvæ pugna haud sistitur convenientiùs, qvàm si propinentur lixiva salia, qvibus exarmatur non calor, sed acidum, atqve ita exarmatum, contra amarum non ampliùs insurgit. Illustravit hoc totum eleganti nuper commentario *Cl. VVilhelmus ten Rhyne*; docuitqve magnum Hippocratem nihil his placitis divinius potuisse afferre. Qvod vero adjicit Conringius, *amaritiem, aciditatem, acrimoniam effectus esse caloris insiti*, item, *docere Philosophiam accuratiorem sapores à calore & frigore dependere*, illud neqve adeo huc qvadrat, ut remotius à qvæstione propositâ, neqve etiam vero consonum deprehenditur, enimvero ubi salium mixturas sustuleris, incalescant, frigescantqve mixta, qvantumcunqve libuerit, nullus inde [nisi salinum aliqvid accesserit] sapor emerget.

X. Indulgete hîc *Conringio* manes *Petri Severini*, si vos qvoqve amarè increpitat, post interversum *Hippocratis* tam nobile monimentum; qvid enim discipulo non ferendum, si vapulat Magister? Sed audiamus modestiam Conringianam! *Sed nemo paulo doctior*, inqvit, *non videt illa verba turpem inscitiam dicentis esse. Perinde atque illa Petri Severini:* morbos non in categoriis, sed categorias in morbis collocandas. Sibi aliqvoties visam febrim tertianam in formâ viscosæ & viridis mucilaginis per vomitum rejectam, qvæ vitalia motûs vestigia febrili horrore aliqvantisper demonstraverit, magnâ adstantium admiratione: *Ἀπαιδευσίαν hominis apertissime produnt*. Et l. II, c. XI. *Alibi*, inqvit, *blasphemiæ titulo Logicam afficit Paracelsi assecla Severinus; prædicamenta in morbis, non morbos in prædicamentis, censenda affirmat*. Morbos in categoriis propriè nemo sanus hactenus collocavit; sed categorias Peripati in morbis locandas esse infinitæ *Aristotelis*, *Architæque* interpretum lites hodieqve demonstrant. Et qvàm nondum morbis illis categoricis medicina conveniens inventa sit, vel unus *Hernejus* in Instit.

Log. ut innumeros alios taceam, facilè confecerit. Litigant adhuc Dialectici, pugnant, altercantur de singulis prope categoriarum sententiis, nec post tot secula ulceribus illis hactenus cicatricem obduxerunt, qvod utiqve morbi contumacis argumentum est. Febrim autem vomitione rejectam cùm vidisse se scriberet Medicus, non tam Logicorum *ἀνεξίσμον* aut [ut sunt qvandoqve] dialecticos veternosissimi artificii nodos, qvales *Seneca* vocantur, respexit, qvàm licitâ, opinor, metonymiâ causam pro effecto designarit. Non potuere ignorari Viro eruditissimo, & illi Academico Doctori, magno *Verulamio* tantopere olim æstimato tyrocinia Logicorum, nec creditum ipsi, surrecturos olim ejusmodi argutatores, qvi vocibus magis insidiarentur, qvàm res ipsas expenderent. Licuit *Apostolo* Rom. VII. videre in membris suis legem invisam; licuit *Ovidio* videre vitium; licuit *Terentio* non somnum tantùm, sed & spem videre; cur non liceat Medico rebus, non argutiolis intento videre febrim? Opportunè *Galenus* in l. de Victu Acut. 1. *Logicam magis*, inqvit, *speculationem sapere videtur, qvod ab Hippocrate in disceptationem vocatur, cùm & sine hujusmodi speculationibus nos rectè sanare qveamus. Nempe rectè sanare possunt Medici ex faciendorum cognitione*, &c. Sed & hæc, & id genus alia crimina ficta ad cumini sectores relegandа.

XI. Accusatur *Paracelsus*, qvòd l. 1. Paramir. scripserit *morbos omnes sanari posse*. Verùm, cùm locis aliis, etiam à *Conringio* leviter attactis, mentem suam exponat, qvosqve morbos intellexerit, enumeret, iniqvum fuerit hanc interpretandi se se libertatem ipsi adimere, qvam aliis Scriptoribus permittimus omnes. Excipiet Conringius: *Hoc revera idem esse, ac si dicas, curabiles esse omnes morbos, præter eos, qvi sunt incurabiles.* At verò distinctiùs se se expedit tum *Paracelsus*, tum *Severinus*; nec enim negante particulâ rem obscurant, sed disertâ explicatione illustrant. *Paracelsus* l. de urin. Judic. *Si spuma cava*, inqvit, *vitro adjacet, nec tangit circulum, circulusq; sub eâ niger est, & spuma alba, signum est mortis.* Postea: *Si in lotio vel ictterici, vel hysterica circulus appa-*

ret subviridis, malum immedicabile est. Idem l. de Contract. II. c. IX. Multi contracti non sanantur, idq; ob duas causas, una est quòd spiritus qvorundam emortui sunt, & vitæ radix secesserit, altera quòd fatale qvibusdam sit, ita ægrotare; neutrum sciri potest, nisi ubi remedia nihil profecerint. Idem l. de phthisi provectam solum immedicabilem pronunciat. Alibi lepræ, alibi hydropis qvandam speciem sanationem recipere negat. Severinus occultam prædestinationem mortalibus incomprehensam agnoscit qvandoqve efficere malum insanabile. Neqve dubium est, occulta Dei judicia sæpe morbis alioqvin in speciem non admodum gravibus remoram objicere, & desperationem afferre. Ita l. IV. Reg. c. I. Ochozias ex lapsu æger medicâ manu curari neqviit, adversante DEO. Nec mitiùs actum cum Herode σκωληκοβρώτῳ Act. XII.

XII. De clysmatibus, inqvit Conringius, dura & non ferenda habet Paracelsus ipse l. II. de Tartaro. De Paracelso ipso, hero & magistro suo ita scribit Oporinus: Præcipitati pulvere, theriacâ, aut mithridatio, aut cerasorum sive botrorum succo in pilulas redacto in omni morborum genere ad purgandum utebatur. Nemini etiam non constat, ex antimonio & mercurio confecta purgantia illi hominum generi omnium esse familiarissima. Sed qvænam illa dura, & non ferenda de clysmatibus l. II. de tartaro Paracelsus? Vox ejus: De clysteriis qvid dicam? turpissimum medicamen est. Si verum fateri libet, nihil adeo à vero alienum dixit, sed utilitas vincit turpitudinem. Etiam turpia delectant aliqvando, qvod de simiis certum, enimvero illa ex decreto Ennii

Simia, qvàm similis turpissima bestia nobis,

multis hodie in deliciis est. Nec fastidivit clysteres Paracelsus, aut, qvod putat Conringius, insectatus est, ut rem exsecrandam, qvod vel ex illo, in Consil. Medic. liqvidum: Si qvis, inqvit, ventris obstructione tentetur, nec velit vel purgantia, vel clysteres admittere, hoc ungvento plantæ pedum bis aut ter inungendæ, & liberalis alvi solutio seqvetur. Sed ad Oporinum ut convertar, agnosco simplicitatem famuli, qvi cùm hoc agere videatur epistolâ illâ suâ

acerbâ

acerbâ, ut Paracelso Magistro erectur infamia, non potuit hic imperitiam suam in judicando dissimulare. Etenim qvem demum lectorem invenies adeo plenum stuporis, qvi non videat de re sibi ignotissimâ judicium ferre *Operinum?* *Paracelsus*, inqvit, *ad purgandum utebatur præcipitati pulvere, aut theriacâ, aut mithridatio, aut cerasorum, aut botrorum succo.* Per diam Hygiejam, qvid est horum omnium, qvod purgare possit! immò pleraqve sistunt alvum, non cient. Ut nihil certius sit, qvàm *Operinum*, ut ruditatis & credulitatis nimiæ manifestum ad *Paracelsi* secretiora non penetrâsse. De cætero *familiarissima esse Chemicis ex antimonio & mercurio purgantia, quod tradit Gorringius*, nondum demonstratum. Antimonio in emeticis, isqve diaphoreticis utuntur, & qvidem feliciter; Mercurio in morbis chronicis & Venereis; neutro forsan ut purgante specifico. Proinde fortissima purgantia unicè commendari Paracelsicis ex his rationibus neqvaqvam colligitur. Ut taceam, ex Antimonio & Mercurio legitimè præparatis nihil triste unqvam medentibus posse accidere. Nam floribus, & vitro uti sine ulteriori præparatione circumforaneorum est, non Medicorum.

XIII. Panaceas deniqve Paracelsicorum vituperat *Conringius*, ut magnis promissis non respondentes: in qvo qvidem nihil iniqvè, si de ineptiis agyrtarum sermo est, sed cùm extendat calamum ad *Fr. Antonium* Londinensem etiam, non oportebit inauditum perire. Ita ergo: *Laudem qvoqve suam*, inqvit, *qvâ Auctor illud circumdare conabatur, dudum amisit aurum potabile Francisci Antonii Londinensis. Et vere jam in vulgus innotuit ejus præparatio, prodente Hartmanno. Quo simul innotuit, qvàm falsò Antonius & jactaverit sui auri sine corrosivis calcinationem, & in integrum restitutionem negaverit, qvos fucos tamen jam ante artificiosè detexerat Angelus Sala, & Billichius noster; ut in Angliâ qvoqve reduxerat pulverem illum in aurum Turqvetus Majernus.* Extat in publico *Fr. Antonii defensio & Apologia* Hamburgi edita, ex qvâ apertissimè liqvet, nec *Antonium* ad omnes promiscuè morbos aurum suum

potabile laudâsse, fuisse tamen, qvod exemplis docetur, infinitis prope hominibus utilissimum pharmacum. Præparationem ejus ex merâ conjecturâ ab *Hartmanno* proponi vel inde constat, qvòd tum ab auctore sibi communicatam non ausus fuerit profiteri, tum qvòd Antonii illa sine corrosivis omnino præparata sit, ut ipse disertè testatur *Assert. aur. Pot. c. IV.* Hartmanniana autem per corrosiva infestissima; tum denique qvòd in *Antonii* illâ post destillationem reperiatur in fundo massa crassiuscula mellis instar in qvovis liqvore solubilis, in *Hartmanni* autem oleum in terram nigram & spongiosam ulteriori destillatione abiens, qvod in aurum iterum reduci posse nemo negaverit, cùm Antonius suum reduci posse constantissimè neget. Prætexes: *at redunxere alii, & in ipsâ Angliâ Turqvetus Majernus.* De reducto alibi non laborandum, cùm adulterinum illud esse potuerit. De *Turqveto* autem & sociis id ex scripto publico adjiciendum: *Hi examinationem secum* [Regio jussu] *aggressi sufflârunt illud super testam cum plumbo, ut moris est, & in examinatione tandem novem solummodo invenerunt auri grana, qvæ nostro Regi obtulerunt; portio autem auri ad solutionem depositi hæc fuit, uncia una, drachmæ duæ, scrupuli duo, & grana octo; fiat jam computatio de reliqvo.* Hoc est, ex octingentis qvadraginta sex granis auri, novem grana reduxisse; bella reductio! At aurum illud more Hartmanniano præparatum totâ propemodùm substantiâ redire in aurum potest, si in sagacem inciderit artificem.

XIV. Iterum ex intervallo Conringius: *Est autem illa*, inqvit, *de auri, vel lapidis Philosophici medicâ universali facultate opinio, propria fortassis nova Hermeticæ scholæ. Veteres enim Ægyptios simile qvid credidisse nusqvam reperire est; immò jam probavimus in medendo illos plantis potiùs usos, qvàm metallicis.* Major est Hermeticorum hodiernorum modestia, qvàm ut antiqvissimo *Hermeti* eam laudem velint detractam. Qvin ipse *Paracelsus* cum l. de Tinctur. Physic. c. 1. tradat Hermetem ad Tincturæ Physicorum secretum, & verum pervenisse terminum, adjicit l. de Vitâ long.

Herme-

Hermetem usurpasse artem prorogandi vitam. Accedit vetustissimi *Orphei* ex Ægypto redeuntis testimonium l. περὶ λίθων:

Ἐς πολυήρατον ἄντρον ἀπήλθομεν Ἑρμείαο,
Ἔνθ' ὅγε παντοίων ἀγαθῶν κατέθηκεν ὅμιλον,
Οὐδέ ἑ νοῦσος ἄκικυς ἐνὶ μεγάροισι δαμάσσῃ.

De qvo jam ante disertiùs *tract. de Hermete.* Usurpaverint Ægyptii in medendo plantas, nemo id inficiatur, sed unà Hermetem qvandoqve rarum aliqvod pharmacum metallicum ad eosdem usus advocâsse, id vero plantarum usurpationi non repugnat. Est & in eo multus *Theophrastus* ille *Philosophus* Chemicus, περὶ τῆς θείας τέχνης, ut ostendat sacram illam artem λύειν τὰς νόσους. Neqve ab eâ sententiâ alienus est Ostanes Philosophus, cujus illa sunt πρὸς Πετάσιον: Τῆς φύσεως τὸ ἀπόρρητον ἐν μικρῷ ὕδατι κέκρυπται. αἱ χρύσεαι γὰρ αὐτὸ κρύπτουσι τῆς ὑφιστώσης ὑποστάσεως· διὰ γὰρ τοῦ ἱερατικοῦ, καὶ θείου ὕδατος τούτου πᾶν νόσημα θεραπεύεται; ὀφθαλμοὶ βλέπουσι τυφλῶν, ὦτα ἀκούουσι κωφῶν, μογιλάλοι γλῶσσαι τρανῶς λαλοῦσι. Ἔστι δὲ καὶ σκευασία τοῦ θείου ὕδατος πάντη. &c. Utrumqve hoc scriptum legendum mihi dedit *MSS.* Christianissimi Regis bibliotheca. Similia tradit *Heliodorus* l. de Phil. Arte mystic. ad Theodosium Imperatorem.

Cap. II.

I. Paracelsum non fastidiisse medicamenta à stirpibus petita. II. Qvomodo intelligendum illud Paracelsi, aurum esse cibum. III. Pharmaca metallica plus posse, qvàm creditum Conringio; elici qvoqve ex illis qvod humectet. IV. Pleraqve metallica medicamenta legitime parata non esse violenta, non δραστικά. V. Lienem plerumqve

aqvâ

aqvâ intumescere, & tum ferro sanari, vix credibile. VI. Aurum posse facili viâ sine corrosivis dissolvi, ut morbis deserviat. VII. Frustra accusari metallica ob igneam substantiam. Utrum acetum sit calidum? VIII. An hydrargyros igneæ naturæ? Non reqviri ut omnia pharmaca vincantur à corpore nostro. IX. Hecticis à metallicis qvibusdam remediis bene paratis nullum esse periculum. X. Tam facilem esse lapsum in catharticis & opiatis Galenicis, qvàm in medicamentis Chemicis. XI. An in metallicis laudandis modum excedant Paracelsici? XII. Effugium qværi in illo? metalla ab animalibus non corrodi, ut ligna à teredine. XIII. An remedia Chemica tribuenda casui? XIV. An metallica præparata æstimanda sint ex naturâ suorum simplicium? XV. Conringium iniqvè in aceta metallica invehi.

AD metallica tandem descendit *Conringius*, ut ostendat periculosos in eorundem usu Paracelsicorum errores. In qvo dum versatur argumento, varia non inconvenienter monet, duce plerumqve *Angelo* suo *Salâ*, Chemico erudito & diligenti; sæpe tamen in diversa actus sive odio nationis Chemicæ, sive penuriâ experimentorum, à propositâ sibi veritate deflectit, de qvô hìc non nisi paucis, ac velut in transcursu.

I. In antecessum ita infit: *Inter hæc* [medicamenta] *primas Paracelsici nostri dant metallicis, usqve adeo ut eorum nonnulli, qvæ à stirpibus petuntur, omnia fastidiant.* Cùm autem illos *nonnullos* necdum

necdum nominare potuerit Conringius, apertè causam suam destituit; utqve posset, hoc ipso non doceret aliud, qvàm fastidiosos istos non esse Paracelsicos, nunqvam enim *Theophrasto* illi *Germano* fastidita sunt è plantis remedia; testantur id ejus de *helleboro nigro*, de *hyperico*, de *persicariâ*, de *terebinthinâ*, *artemisiâ*, *abrotano*, *absinthio*, *urticâ*, *allio*, *plantagine*, *rutâ*, *apio*, *malvâ*, *anetho*, *betonicâ*, *sabinâ*, *porro*, *chamamelo*, *nepetâ*, *pulegio*, *fœniculo*, *portulacâ*, *lactucâ*, *rosâ*, *liliis*, *saturejâ*, *salviâ*, *ligustico*, *ostrutio*, *cærefolio*, *atriplice*, *coriandro*, *nasturtio*, *erucâ*, *papavere*, *capis*, *buglossâ*, *sinapi*, *pastinacâ* commentariola in luce publicâ hodieqve constituta; testantur libri ejus universi, in qvibus passim laudantur plantæ. Libro *de morb. tartar.* opponit tartaro nondum planè coagulato aqvilegium spinosum, oleum granorum juniperi, aqvam capillorum Veneris. Libro *de virib. membr.* opponit debilitati cordis essentiam croci, macis, chelidonii, melissæ; debilitati hepatis rhabarbarum, & flores cheiri. Libro *de Ictero*, opponit auriginî centaurium, crocum, myrrham, chelidonium, hypericum, antheram liliorum alborum, rhabarbarum, tamariscum. Qvid multis? si lumbrici exturbandi, aloën propinat, myrrhamqve, & trochiscos de silere montano; si epilepsia debellanda, offert viscum qvernum, semen pæoniæ, valerianam; si phthisis infringenda, qværit in liqviritiâ, uvis passis, semine portulacæ, lactucâ subsidium; si lepra mitiganda, sollicitat grana juniperi, melissam, cichorium, valerianam; si podagra lenienda, provocat ad alkohol vini cum galbano, baccis lauri, anacardiis, granis paradisi, evphorbio; si asthma tollendum, accersitur ab eo myrrha, thus, crocus, hyssopus, aristolochia rotunda; si dolori matricis succurrendum, poscitur lavendula, macis, fl. anthos, cubebæ, cariophylli, doronicum; si obviam eundum cruciatui dentium, in radice hyoscyami, succo papaveris spem defigit *Paracelsus*. Nec dissimilia legas apud *Qvercetanum*, *Hartmannum*, *Severinum*, *Thurneisserum*, *Helmontium*, alios. Et qvi fastidirent viri prudentes, qvi petitas ex plantis tincturas, aqvas, spiritus, salia, olea magnis & sumpti-

bus & vigiliis gloriosiora seculo reddiderunt? proinde æruginis plenum est illud Conringii, l. II. c. VIII. *Non est quur nominatim alios Paracelsicos testes appellemus; quum vulgò omnes cogat veritas recurrere identidem ad illa superbè aliàs spreta, suis magnalibus relicta.* Non sprevere plantas Chemici, sed in præparandis iisdem Galenicos longè, qvod vel cœco obvium, anteverterunt.

II. Reprehendit Paracelsum *Conringius*, qvòd scripserit *metallica alendi virtute esse prædita*, scripsisse autem ipsum ita demonstrat ex ejusdem in aphorismos *Hippocrat.* comment. ubi *Paracelsus*: *Aurum*, inqvit, *& tartarum diaphoretica, sunt cibi.* Hic autem *Conringius* non modò in eo sibi parum prospexit, qvòd inter metallica referat tartarum, utpote plantæ viniferæ fæcem, sed & qvòd Paracelsi mentem non bene excusserit, ut qvi eo ipso loco, qvo aurum, & tartarum cibos ægrotorum appellat, etiam vocat eadem medicamenta. Scilicet alimenti vocem laxiùs qvandoq; usurpat *Paracelsus*, qvòd & in *Chirurgicis* ipsi familiare, ubi jubet Medicum conveniens vulneri offerre alimentum, qvod mox ipse medicamentum interpretatur. Distingvendum proinde vult inter alimentum vulneris & vulnerati; alimentum vulneris *Paracelso* medicamentum est, alimentum vulnerati cibus alius promiscuus sed conveniens. Ita cùm tradit auro potabili nutriri hominem, sensus est, solvi ægritudinem in visceribus hærentem propinato illo, tanqvam nutrimento sibi conveniente, & nutrimentum demum corporis, expugnato morbo conseqvi, qvomodo tradunt vulgò Medici ægros decocto radicis Chinæ pingvescere, non qvòd radix illa pingve adeo nutrimentum corpori suggerat, sed qvia sublatâ usu ejus dyscrasiâ viscerum, tandem ex alimentis qvotidianis pingvedo conseqvitur. Neqve probè attendenti sinisteritas ulla occurrit in illo Paracelsi: *Aurum potabile cùm est in ventriculo, distribuit vires suas inde in reliqvum corpus, unde humiditas pronascitur, qva balsamum crescere facit.* Enimvero illud *unde* Paracelsi, non designat substantiam auri, sed nobile auri propinati conseqvens, salutaremqve ejus effectum. Neqve usqvam legere est

est *Paracelsum* ejus fuisse vertiginis, ut putârit substantiam auri in substantiam corporis humani transire. Qvòd si locutiones ejus alieniores sæpenumero [neqve enim id inficiandum] à vulgari Galenicorum consvetudine deprehendantur, intuendus verborum sensus est, & convitiis tantisper abstinendum, dum de re constet. Sanè pleriqve, qvi in eum hostili ore bacchantur, *Paracelsum* non satis expenderunt, sed ex carptis hinc inde laciniis ejus, & non intellectis formavere censuras. Est aliàs ubi obscuriùs loqvitur, & qvidem ex compacto; sed & id ab omni ævo consvetum fuit Chemicis, nè sacra sua omnibus promiscuè viderentur prostituere. Non aliter Ægyptii, non aliter Pythagorici, immò nec omnia nisi initiatis pandebat *Hippocrates*. Optassemus qvidem *Paracelso* dictionem expeditiorem, sed ut homo est, ita morem geras: videmus spinis armatas ipsius rosas, ferendæ illæ, molliendæqve usu, cùm aliâ viâ rosæ non obtineantur. Nec dissimulat ipse mores suos l. III. de vitâ longâ c. II. *Nobis autem*, inqvit, [*si forsan miraris hanc tractandi rationem*] *visum est interim ludere in vocabulis.*

III. *Qvercetanus* apud *Conringium* vapulat, ut nimium tribuens medicamentis metallicis. Neqve dubium est *Qvercetanum* paullò liberaliùs locutum; adeo tamen ille non fastidivit plantas, ut totam ferè pharmacopœam suam restitutam iis referserit. Neqve interea abnuendum metallica in medendo multum posse, immò plus omnino, qvàm vulgo credi solet, si dextrè tractentur; qvòd si in morbis aliis atqve aliis adhibeantur frustra, non id tam metallicis, qvàm sinistræ præparationi adscribendum: ut taceam idem Galenicorum herbis contingere freqventissimè. Obducis, *si insigniter adeo juvant metallica, cur utuntur Chemici remediis à plantarum genere petitis?* qvis prohibebit uti jam his, jam illis? cùm divina benignitas tam abundanter, & in regno minerali, & animali, & vegetabili prospexerit hominum sanitati, ut infinitis pæne speciebus medicaminum unam sæpe morbi speciem liceat aggredi & expugnare. Chemici est suo arbitratu

nunc his, nunc illis insistere, nunc dare aliqvid judicio vulgi, nunc parcere crumenis plebejorum, nunc gratâ varietate ægros oblectare.

Sed oggerit Conringius: *ex omni metallicorum genere nihil posse depromi, qvod humectare partem aliqvam poßit.* At ex omnibus ferè metallicis tum calcinatis, tum comminutis, & umbræ ad aliqvot dies relictis educitur destillatione moderatâ liqvor acidulus refrigerans & nonnihil humectans, id qvod sæpe in Marte, Venere, Jove, antimonio, vitriolo, talco, aliis expertus sum, & qvotidie demonstrare paratus. Tacebo nunc phlegmata spirituum qvorundam mineralium communia. Certè ex solo Vitriolo per retortam modestissimo balnei calore prolicitur liqvor ferè insipidus, isqve aliis atq; aliis partibus jam refrigerans, jam humectans, jam desiccans, cujus vires insignes Clar. *Marcus Marci* in Phil. Vet. rest. expertus est, in pulmonum vomicâ, in renum & vesicæ, aliarumqve partium inflammationibus, in abscessu uteri, hepatis, lienisqve; laudatqve *Angelus Sala* magnificè, ad mitigandam sangvinis adustionem, ad humidum radicale instaurandum. Similia aliis Chemiæ sacratioris mystis observata nulli dubium, utcunqve ignoretur id *Conringio*, in præparationibus Chemicis delicatioribus, ut apparet, parum versato. Ulteriùs, si *nihil ex metallicis poßit depromi qvod humectet*, cur Galenus de simpl. med. fac. l. IX. c. L. scribit: Μόλιβδος δυνάμεως ἐστὶ ψυκτικῆς· ἔχει γὰρ οὐ μόνον ὑγρὰν οὐσίαν πολλὴν ὑπὸ ψύξεως πεπηγυῖαν, ἀλλὰ καὶ ἀερώδη, τῆς γεώδους ὀλίγης μετέχων. Dices, *Galeno* omnia metallica desiccare. Sed audienda *Galeni* ratio: γεώδης γὰρ αὐτῶν ἐστιν ἡ οὐσία. Cùm ergo plumbum, ejusdem judicio, multum possideat humidæ, aëreæq; substantiæ, & parum terreæ, conseqvitur fortassis ratione terreæ, leviter desiccare, ratione humidæ & aereæ, humectare plurimum. Sed fac humidum illud ita compactum in plumbo esse, ut humectare amplius neqveat, fac *ex metallicis nihil depromi posse, qvod adeo humectet*, velim scire qvinam morbi tantopere egeant humectantibus medicamentis, ut absqve iis sanari omnino neqveant. Alimenta sa-

ta sanè humectantia sæpe sunto, ut feliciter defungatur officio Medicus, tantumqve potest humectando aqvæ, lactis, hordei, sacchari, amygdalarum dulcium, lactucæ, portulacæ, prunorum, uvarum maturarum, &c. [& sunt hæc qvotidiana alimenta] frequentior usus, ut qvæ ab his corrigi neqvit siccitas, vix ab aliis humectantibus vegetabilium medicamentis qveat emendari. Sed nec sola semper humectantia restituunt siccos; ipsæ ægrarum membranarum, musculorumqve fibræ convenienti pharmaco sive metallico, sive alio roboratæ, colligunt se se postea rectiùs, admittuntqve qvotidianos cibos in interiora promptiùs, & dexteriùs promovent concoctionem, unde nutritius ille alimentorum liqvor, qvi ante frustra egerebatur, remanet in corpore, partesqve blandè humectat.

IV. Pergit Conringius: *Plerosq; morbos commodè sanari per vegetabilia, minùs commodè autem per metallica itidem usu est exploratum. In promptu causa qvoqve illius est. Nempe Chemicè paratæ metallica, saltim pleraqve intus qvidem rarò adhibentur, sine vehementi totius corporis agitatione; eadem autem vi δραστικῇ, vel corrosivâ, vel exsiccante prædita sunt externa qvoqve. Substantia autem corporis nostri naturâ mollis est, & humida, ac proinde omnia corrodentia, omnia validè siccantia, omnia humores violenter exagitantia vehementer ipsi ut plurimum incommodant.* Et mox: *Possumus pro illâ plantarum in medendo præstantiâ facile totius orbis consensum allegare.* Salva res est. 1. Plantarum usum nemo damnat, nemo aversatur, non ideo tamen non meliora qvandoq; metallica. Sed qvi totius orbis consensum pro plantis allegat, cur non eadem operâ glandibus iterum vescendum svadet, cùm fuerit qvoqve tempus, qvo totus orbis glandibus vesceretur, si Poetis credimus? cur non solâ brassicâ utendum docet, cùm certum sit ex *Plinii* l. xx. c. ix. totum populum Romanum integris annis sexcentis hac medicinâ usum. 2. Nominare oportuisset illos morbos, *qvi sanari commodè per vegetabilia possint, per metallica minùs commodè*, qvod cùm non potuerit *Conringius*, eadem facilitate rejicitur ejus sententia,

qvâ affertur. Ego contrà nominabo morbos, qvi metallicis curantur, & commodè, vegetabilibus jam minùs commodè, jam nullo modo. Ulcera maligna & vetera, aliàs propemodum insanabilia, ita percurantur metallicis, ut vel hoc nomine clarissimâ veritatis luce adactus *Conringius* l. II. c. XIV. Magistrum *Paracelsum* magnopere collaudet. Affectus hypochondriaci, splenetici, melancholici pertinaciores, neq; tam promptè, neq; tam feliciter sanantur plantis, qvàm chalybeatis, qvod & *Clar. Highmoro*, aliisqve jam diu observatum. Obstinatæ vertigines, epilepsiæ, dolores capitis diuturni, cùm herbis sæpe non cedant, cedunt sæpius cinnabarinis, qvod & *Cratoni*, *Michaelio*, aliisqve practicis felicissimis perspectum. Occultos in corpore abscessus, reconditasqve fistulas cùm tota Flora diu advocata neqvisset, notavi tandem cedere diuturno Antimonialium dextrè paratorum usui. Atqve ut universa illa nihil sint, qvis hodie luem Veneream contumaciorem frænavit nisi Mercurialibus? loqvuntur id totæ regiones, agnoscuntqve lignorum etiam exoticorum hac parte infirmitatem, uni & salutari Mercurio supplicantes. Qvod si Chemia nil aliud in orbe terrarum præstitisset, qvàm certam luis Venereæ per Mercurium medelam, laudari tamen satis vel hoc nomine potuisset nunqvam. Contrà, vix recensebit *Conringius* ægritudinem ullam, cui sanandæ minùs commoda sint aliqva saltem metallica, dummodo ex arte præparentur, & à prudente administrentur Medico. Certè cùm scribere sustinet *Conringius: pleraqve Chemicè parata metallica intus rarò adhiberi sine vehementi totius corporis agitatione, vel citra efficacem qvandam siccationem*, in eo decipitur planissimè, & qvotidianis medentium refellitur experimentis. Qvando aurum, argentúmve, qvando Mercurius & Jupiter, qvando ferrum & chalybs, dummodo legitimâ præparatione temperata & convenienter admota, turbas dedere? Et verò plantæ, si imperitiùs tractentur, qvas non cient sæpe tragœdias? Antimonio, si in periti artificis manum inciderit, nihil esse innocentius, nihil salutarius loqvuntur Practicorum experientissimi.

Non

Non temere propinanda sunt metallica, anteqvam vim suam corrosivam & *δηλητήριον* qvodammodo exuerint. Immò verò *Paracelsus* cautiùs omnino laudavit ad internos usus metallica, qvàm fieri vulgò solet, qvod vel patescet ex l. VI. de Resusc. Rer. Natur. *Nè metallicum*, inqvit, *ullum arcanum intra corpus accipiatis, nisi priùs redditum sit volatile, & in nullum metallum reduci possit.*

V. Interjectis aliis rursus Conringius: *Ferri potentia*, inqvit, *jam diu innotuit ad magnos lienes; non qvidem scirrhosos, ut perperam à qvàm multis vulgò creditur, sed aqvâ tumidos, qvales sunt plerumq;.* At ego licet qvàm plurimis inspectis lienibus, agnosco me lienes humanos aqvâ tumidos vidisse nunqvam, sed scirrho deformatos, & amurcâ sangvineâ nigricante turgidos [qvalibus chalybs præsentem opem afferre solet] freqventer. Neqve verò simile qvicqvam vel *Schenckio*, vel *Bartholino*, vel *Stenonio*, diligentissimis naturæ Mystis visum unqvam; hydatides qvidem non raræ sunt in visceribus, etiam non procul à liene; sed in lienibus non solus observâsset aqvam Conringius, si plerumqve, qvod scribit, tales sunt. Sed qvia *Hippocrates* observâsse sibi visus est, credibile vicini coli, ileiqve tumores ipsi imposuisse. Sæpe enim coli affectus splenis vitia mentiuntur, qvod præclarè notatum Ampl. *Sylvio*. Est & illud qvidem magni *Coi* l. de intern. affect. ὕδερος qvandoqve ἀπὸ σπληνὸς, sed fac id aliqvando contingere, inde tamen non seqvitur, splenem aqvâ intumuisse, qvemadmodum intuenti palam. Si peccat hac parte lien, non peccat coacervando aqvam, sed cum sangvine allapsam, ob debilitatem transmittendo. Ut taceam *Hippocratem* cùm *libr. 4. de morb.* lienem aqvæ locum nominat, intelligere non aqvam, sed succum melancholicum tenuiorem; qvod probè notatum *Mercuriali* Var. Lect. l. VI. c. XXVII.

VI. Iterum Conringius: *Si Arabibus*, inqvit, *aliisq; Arabum disciplinam sectantibus credendum, etiam auro, argentoq; in bracteas, qvæ folia appellantur, diducto magna vis est ad cordis vitia ab atrâ bile orta, & lepræ malignitatem. Aliis liqvores, in qvibus aurum candens*

dens sit exstinctum, commendant, ceu facit & Joannes Rupescissa. Verùm nihil horum videtur vel rationi, vel experientiæ respondere. Usq; adeo nimirum, aurum cumprimis, solidâ est utrumq; substantiâ, ut ne flammeus quidem vehementissimus ignis illud aptus sit dissolvere: quanto minùs ergo mollior aliquis, qualis est animalium, id effecerit?
2. Expendere decuerat *Conringium*, ut Philosophum, multa in violento igne se se firmiùs colligere, stipariqve arctiùs, qvæ jam in molliori & lento, jam alio corpore intermisto, jam secretiori methodo, particulas non tam colligunt, qvàm dividunt, eoqve facilè aperiuntur. Certè ut nihil nunc moneam de illo *Hippocratis* l. 1. de Diæt. χρυσίον ἐργαζόμενοι, κόπτουσι, πλύνουσι, τήκουσι πυρὶ μαλθακῷ, ἰσχυρῷ δ' οὐ ξυνίσταται. ἀπεργασάμενοι, πρὸς πάντα χρῶνται: ut nihil de stomachis qvorundam animalium metallica qvædam corpora tandem atterentibus, haud qvicqvam est certius, qvàm salia varii generis, si sola igni vehementissimo permittantur, nihil adeo amittere suæ substantiæ, qvòd mutuis se velut hamis amplectantur; si autem qvadruplum cineris, terreive corporis durioris permisceatur, administrato igne etiam qvàm ante nonnihil langvidiore, divelli à se se particulas, & earum plurimas in altum attolli. Idem metallicis aliis contingere docet experientia. Sit autem, qvoniam ita libet *Conringio*, flammeus ignis ineptus dissolvendo auro, at via aliâ calore vix sensili comitata id præstat. De qvâ nunc experimentum à sapientissimo & August. Rege nostro *Divo Friderico Tertio* sæpe iteratum fidem faciet. Jussit is [qvod & *Amplisf. Joeli Langelotto* in elegantissimâ Epist. observatum video] aurum purissimum in bracteas diductum tam diu in mortario vitreo, pistillo vitreo subigi, [tandem in aureo præstitit idem] donec in pulverem subnigrum fatisceret, qvem cùm postea ex retortâ vitreâ calore excitatiori evocare instituerct, prodiit aliqvid liqvoris rubicundissimi, in sp. vini facile dissolvendum, & poculenti auri nomen non injuriâ impleturum. Neqve reliqviæ iteratò tritæ, expositæqve umbris negabant iteratum liqvorem, adeo ut vel hac vix tenuiter calente triturâ ipsa auri com-

compages solvatur, licet violentissimâ ignis attritione nihil corporis sui deperdat. Non seqvitur ergo, *ea qvæ flammeo igni non cedunt, non etiam cedere qvandoqve molliori*, sed continuato, qvalis est animalium calor. Succedit & operatio eadem in bracteis argenti, & qvidem promptiùs, nec experientem decipit unqvam. 2. Illustris Franciscus Jos. Burrhus aurum oppidò candens in vino, liqvoribusqve aliis freqventer restinxit, & liqvores illos palpitationibus cordis, aliisque malis feliciter opposuit, de qvo ipse disertè in Epist. ad Ampliss. *Thomam Bartholinum* de Artific. ocul. hum. rest. Certè hac viâ decedere sensim aliqvid substantiæ auri, & in liqvorem illum poculentum deponi palam est, notaviqve illud inter alia, in massâ qvadam purissimi, & per antimonium sæpe perpurgati auri, qvâ contra adversam valetudinem Waldemari Christophori Weibe depugnavit. 3. Cl. *Malachias Geiger*, auri in foliola attenuati virtutes opportunè vindicat apud *Zwelferum* in Pharm. & *Antonius de Pozzis* auri tenuissimè climati. 4. *Petrus Poterius*, Medicus felicissimus, Gallus sangvine, practicus qvondam Bononiensis aurum, argentumqve aliter reclusit, de qvo monumenta ejus testantur, usurpavitqve in morbis variis adeo prosperè, ut non modò locupletaverit honestissimè familiam, sed & eandem medicandi felicitatem filio reliqverit, qvâ eundem nuper admodum, ad invidiam usqve Romæ inclaruisse refert oculatus testis Clar. *Laurentius Fossius*. 5. Ad summam, ut aurum vires suas distribuat inter ægros, conandum id duntaxat, ut particulæ ejus minutissimè priùs à se se invicem divellantur, qvod utrum fiat triturâ, an liqvoribus convenientibus, an alio modo innoxio, nihil adeo refert. Folia qvidem ut nonnihil divulsis partibus hiantia præstant aliqvid, efficaciùs autem operantur, si ulteriùs triturâ longâ in pulvisculum pæne nigricantem migraverint. *Locatellus* non improvidè addidit auri purissimi unciæ uni uncias aliqvot [qvo plures, hoc rectiùs] reguli Antimonii præparati, & subitâ fusione [ne descenderet nimis aurum] interqve fluendum agitatione permiscuit, misturæqve mox effusæ, & in-

pollinem accuratissimè tenuem longo tritu comminutæ menstrua alia atque alia, sed benigna & innocentia affudit, quo pacto nobile medicamentum ex discerptis ita auri particulis elicuit. In aquâ Regis eqvidem divellitur etiam qvodammodo, sed qvod damnosum est, coit iterum, anteqvam menstruum illud corrodens separari commodè possit. Ego nullo igne adhibito, solo aceti communis phlegmate, levi duntaxat circumstantiâ previâ, ex auro purgatissimo tincturam viridiusculam elicio, quæ si in patulo vitro aliqvandiu æstivo tempore relinqvatur, exhalante sensim liqvore, in salem hinc inde subviridem abit, versatqve se interea in vitro miris modis, deorsum qvidem corporeos radios spargens, sed longos & tenuissimos, orientis solis radiis non dissimiles, nisi qvòd inalbescant, sursum autem virides exporrigens ramos graminei coloris, qvod lætum curiosis spectaculum soleo nonnunqvam venitantibus ad me ostendere, durat enim fabrica constanter, nec nisi per injuriam violentam dissolvitur. Similia plura cùm gloriosæ memoriæ Regi *Divo Friderico* identidem offerrem, enarrari vix potest, qvo is gaudio ad illam ludentis, etiam in invictissimis, ut vulgò fingitur, metallis, naturæ varietatem assurrexerit. Ex argento eadem methodo surgit tinctura subflava, nam cæruleam illam, quæ in pharmacopoliis prostat, non esse veram, sed hospitantis in Lunâ Veneris sobolem alibi demonstratum. Verùm non modò hac viâ tincturæ eliciuntur ex metallis sine igne, sine corrosivo alio qvàm eduli, sed dum instituitur operatio, separatur aliud adhuc corpus ex corpore auri, aliud ex argenti; ex auro qvidem subsidit pulvis nigerrimus, fixus, insipidus, qvem nullo hactenus igne in aurum iterum reducere licuit. Ex argento secernitur pulvis subniger, ad cinereum declinans. Cætera metalla adhuc obedientiora sunt, parent enim soli aqvæ communi stillatitiæ, cujus ministerio dividuntur; sedimentum Jovis nigricat, auri sedimento simillimum, Veneris tandem flavet, Saturni albescit, & qvasi in cretam candentem vertitur. Parent & Sol atqve Luna aqvæ communi, sed

tardis-

tardissimè. Sed de his postea disertiùs. Eò duntaxat hæc tendunt, ut doceatur, posse ea, quæ vehementissimus ignis solvere nescit, aliâ viâ faciliori, sine corrosivis, si ingenium accedat, dissolvi, & verum esse illud *Hippocratis* in Lege; Ἡ ἀπειρίη κακὸς θησαυρὸς, καὶ κακὸν κειμήλιον τοῖσιν ἔχουσιν αὐτήν.

VII. Perseverat in instituto Conringius, &, *Inest*, inqvit, *omnibus metallicis eximia quædam exsiccandi facultas. Multum qvoq; immistum est iis igneæ substantiæ, ceu rectè observatum Galeno. Prius ut probem non videtur esse necessarium. Posterius itidem collectu facile est ex eo, qvòd tantùm non omnia illa remedia vim habeant dissolvendi & colliqvandi humores viscidos, qviq; per frigidam aliqvam intemperiem concreverunt. Neqve verò obstat, qvòd aceta metallica, qvæ appellantur, æstum corporis domare sint idonea, idem enim & acetum omne aliud potest, qvod omnino tamen est calidum.* Differit ita *Galenus* de metallicis nondum legitimè præparatis, sed agnoscit idem proximè, *pleraqve metallicorum medicamentorum, alia semel aut bis, alia verò frequentiùs lota, facultatem esse sine morsu desiccantium.* Et l. IX. de simpl. med. fac. c. LXII. de chalcitide, μεμάθηκας, inqvit, καὶ ὅτι πάντα τὰ κεκαυμένα μεταλλεύματα, λεπτομερέστερά τε καὶ ἀδηκτότερα γίνεται. Neqve verò tradit *Galenus* aliud, qvàm, ἐν τοῖς μεταλλευτοῖς πολὺ τῆς πυρώδους ἐγκέκραται, qvod docet tantùm immisceri metallicis igneum qviddam, sed id ad substantiam eorundem pertinere non docet, ut fugax & lotura frequenti castigandum. Ut adeoq; non oporteat trahi *Galenum* ad illud propositum, ac si medicamentis metallicis omnibus, jam curiosè & sollicitè præparatis vim igneam & δριμύτητα, & eximiè desiccantem is attribueret. Id qvod nunqvam in mentem venisse *Galeno* certissimum est. Utq; venisset, inclaruere à tempore ejus in Europâ operationes illæ Chemicæ, qvarum beneficio temperamentum convenientius humano corpori, metallicis accedit. Πυρῶδες qviddam, inqvies, adhæret metallicis. At si qvod illud est, tollitur ablutionibus, aliisqve viis. Et qvid de sulphure censendum? qvod licet non tam πυρῶδες sit, qvàm pæne πῦρ ipsum, nihilominus cum fructu

etiam non absurdum propinatur suspiriosis, & purulenta screantibus rejicientibus, ex Dioscor. l. v. c. CXXIV. admoveturqve utilissime venenatorum ictibus, ex *Galeno* de simpl. med. fac. l. IX. c. XXXVII. His adjice, qvod aliis metallicis sapientes Chemicorum assignent externum, ubi *πυρῶδες* illud sæpe necessarium est; aliis internum, ubi, si opus, tollitur dextra præparatione. Sed qvomodo probat *Conringius* igneam illam in metallicis plerisqve remediis substantiam? *colliqvant*, inqvit, *humores viscidos, qvi per frigidam aliqvam intemperiem concreverunt*. Illud si præstent, tanto erunt scorbuticis plerisqve utiliora. Designentur tamen nomine, qvæ id efficiant, ut innocentia eorundem demonstretur. Præsagit autem responsuros Chemicos, aceta metallica id etiam præstare utcunqve frigidæ sint naturæ; ideoqve antevertens responsa subjicit, *acetum omne aliud domare æstum corporis, qvod omnino tamen est calidum*. Qvod qvemadmodum conveniat adstruendo illius instituto, ipse viderit. Interea acetum commune *omnino calidum esse* vix permiserit *Galenus*, cujus illa sunt de simpl. med. fac. l. I. c. XXI. *Ex qvibus constat*, inqvit, *omnino qvidem frigidum esse acetum, sed qvendam etiam obtinere calorem, qvi acrimoniæ ratione per accidens spatio temporis mediocriter corpora excalfaciat, tametsi id non ubiqve, sed in qvibusdam duntaxat possit efficere. Nam in laxis & doloris expertibus tumoribus, neqve protinus, neqve postea caloris sensum aceti usus commovet.* Et mox: *Itaqve nec primario neqve proprio ordine excalfacere videri acetum potest, sed acrimoniæ morsu irritare.* Tandem cap. XXVI. in hæc verba concludit. *Sat igitur fuerit, tenue, refrigeratorium, exsiccatoriumqve acetum dixisse.* Spiritûs qvidem inflammabilis tantillum ex aceto vulgati usûs colligi posse certum est, sed is in aceto tot aliis partibus refrigerantibus suffocatur, ut vincat omnino, qvod probè *Galenus* monet, vis frigefactans. Aut si *Gellium* audire liber, l. XVII. *Acetum*, inqvit, *omnium maximè frigorificum est.* Sed si *Gellio* levior fides, accedat *Hippocratis* oraculum l. II. de diæt. Οἱ ὀξυναῖοι εἶναι ψύχουσι. Et mox: ὄξος ψυκτικὸν, διότι τήκει τὸ ὑγρὸν ἐν τῷ σώματι καταναλίσκει. i. e.

&c. *Vina acida frigefaciunt, Acetum frigefacit, qvia colliqvans humiditatem in corpore consumit.* Fat tamen acetum commune calidum esse, qvid hoc ad aceta metallica? Exsculpat spiritum ardentem ex nitri, aluminis, salisve marini acido *Conringius* [qvemadmodum ex aceto communi licet] ut credamus similitudine exemplorum. Qvod cùm neqveat omnino, labascit adducta machina.

VIII. Ut porrò exemplis doceat inesse metallicis substantiam igneam, *Hydrargyro*, inqvit, *igneam naturam esse, à qvàm multis viris doctissimis est demonstratum. Inter qvos satis est legisse unum Nicolaum Massam l. de lue Venerea tr. 4. c. 1. Hydrargyri autem naturam qvodammodo habet plumbum. Nolo hanc controversiam heic agitare: sufficit si in confesso ponatur, saltim pene omnia metallica remedia vim habere colliqvantem & dissolventem.* Superiùs ex *Galeno* ostendere laboravit, multum igneæ substantiæ omnibus metallicis immistum esse, nunc igneam hydrargyri naturam agnoscit. Sed non persvadent *Massæ* argumenta; hydrargyron incidere pituitam, liqvare humores, tenuissimarum esse partium fatemur omnes, sed verè igneas in eo esse particulas, qvis hactenus demonstravit? Si igneæ est naturæ, *refrigerare potenter*, hydrargyros certè igneæ erit. Justiùs id de metallis cæteris ignobilioribus aliqvis statuerit, ut ex qvibus sulphur ardens exprimi posse ab ingeniosâ manu nolim pernegare, tantillum tamen id erit, qvod dum immistum plumbo est, frigidis partibus ejus ita involvitur, ut exserere vires suas nesciat. De qvo si qvis dubitet, advocetur experientia qvotidiana, advocentur *Dioscorides*, *Plinius*, *Galenus*, alii, & refrigerare plumbum omnes uno ore fatebuntur. Cætera metallica remedia, dummodo bene præparata, vim habere colliqvantem nondum monstravit *Conringius*; ubi monstraverit, in promptu erit responsio. Neqve juverit inculcâsse, *si non omnibus, ferè tamen omnibus metallicis commune esse videtur, qvòd vis, naturaq; eorum non possit à corpore nostro vinci omnino, atqve commutari, idinq; qvàm diu detinentur intra nos, vis*

quoq; illorum superstes maneat. *Indicat illud constans & [illegible] substantia illorum in igne flammeo.* *Nec enim fieri potest, ut [illegible] animantium ignis id immutet, quod flammeus vel omnino non potest [illegible] admodum difficulter.* Qvid opus, ut pharmaca omnia à corpore nostro vincantur? satis est aliquando vinci alimenta. Pertinere autem dextram præparationem, ut qvæ flammeus ignis nescit immutare, immutentur longè feliciori viâ, jam ante disputatum [illegible]. His adde, qvòd pleraqve metallica flammeus ignis evidenter immutet, æs, stannum, ferrum, plumbum, vitriolum, antimonium [illegible], sulphur, alumen, salia, & ferè qvid non?

IX. Sed insurgit Conringius: *Hinc verò*, inqvit, *consequens est, temere non esse metallicis remediis utendum, quandocunque periculum est, sive ab exsiccatione, sive à colliqvatione aliqvâ. Est autem ejusmodi in omnibus, qui in hecticam, aliamq; præternaturalem siccitatem, aut exulcerationem corporis partium nobiliorum sunt proclives.* Prætexit ergo, hecticæ & exulcerationi partium nobiliorum [illegible] convenire metallica. Verùm jam ante docuimus ex *Marco Marci* similia mala qvandoqve curari spiritu vitrioli insipido; docuimus fistularum ulcera tolli longo antimonii bene præparati usu. Nunc id adjiciendum, non tantùm *Petrum Poterium* [illegible] successu ad hecticam & phthisin propinare Chemicè paratum ex antimonio, stannoqve pulvisculum, sed in plerisqve hodie pharmacopoliis exstare pulverem ex iisdem ingredientibus antihecticum, & illum metallicum, qvo passim Medentes fructuosè utuntur, interq; eos *Clar. D. D. Clausenius*, Kiloniensium decus, & à salute, qvam ægris affert, ope Medicâ commendatissimus, item *D. D. [illegible]ningerus* in Observat. Medic. & alii. Audiendus & Clar. *Christianus Langius* in Miscell. Med. *Terra Vitrioli*, inqvit, *post [illegible] hemorrhoïdes & ulcera sanat, immò vulnera; quin & interne [illegible] [est enim vera vitrioli dulcedo] febres, arthritin, hydropem, phthisin, viscerum exulcerationes, & profluvia interna divino modo curat; [illegible] ejus etiam tinctura.* Neqve experimentis sua deest ratio, [illegible] ro clausis benignâ illâ, & clementi exsiccatione metallicâ [illegible] ceri-

ceribus, & internis viscerum correptorum hiatibus, ab alimentis postea satis liqvoris suggeritur ad recreandum, humectandumqve corpus. Neqve adeo necesse est, ex auro pharmaca in hanc medelam advocare, qvando ignobiliora metallica dextrè, accurateqve parata partibus his ex voto defunguntur, immò vincunt ferè hac parte vegetabilium efficaciam. Ipse *Angelus Sala* [cujus judicio tantum tribuit *Conringius*] adeo non agnoscit omnia metallica bene præparata exsiccare, ut etiam radicale humidum, qvod utiqve expetendum hecticis, rore vitrioli restaurari scribat in Anat. Vitriol. tract. 1. c. 11. Ecce verba! *Ros Vitrioli*, inqvit, *valet adversus ardentes capitis dolores sumptus, pro re natâ duobus drachmis continuatus aliqvot dies stomacho jejuno, adustionem sangvinis mitigat, omnia item viscera corroborat, cerebrum superfluo calore & siccitate debilitatum confirmat, humidum etiam radicale restaurat diuturniore usu, verno tempore stomacho priùs aliqvantulum purgato sumptus.* Qvibus qvid evidentius ad enervandam *Conringii* opinionem?

X. Medicamenta porrò metallica accusat *Conringius* etiam hoc nomine, *qvòd magnis sumptibus, & facili lapsu comparentur;* sed adeo locuples est metallicorum pharmacorum copia, ut facile parabilibus contenti esse qveamus. Et si bene ineatur ratio, cùm parva dosi propinentur, cùm ætatem ferant, cùm citius ferè ægritudines vel tollant, vel mitigent, plerumqve cariùs medicamur vegetabilibus, qvàm metallicis. Lapsus præparationum non pharmacis, sed malæ fidei ministris adscribendi, qvi utinam non freqventer etiam & periculosè committantur in vegetabilibus. Neqve dubium est, plures ab orbe condito vegetabilium catharticorum, emeticorum, opiatorumqve sinistrâ tum præparatione, tum usu periisse, qvàm sinistrâ vel præparatione, vel usu metallicorum. Ad summam: vitia in qvavis professione erunt, dum homines.

XI. Nondum parcit metallicis *Conringius*, sed: *Porrò*, inqvit, *in metallicis optima aliàs nota commendandis modum vehementer excedere*

cedere Paracelsicos sole est clarius. *Et verò paulò ante audivimus ampullas Qvercetani de Antimonio & Vitriolo, de purgantibus item remedijs ex Mercurio, ex Antimonio paratis. Aliorum ostentationes inanes auscultavimus jam tum capite duodecimo.* Si per Paracelsicos, agyrtas impostores intelligit, veniam meretur; sed & illi sæpe oleo alicui vegetabili, & radici plebejæ immensas itidem, qvæ vanitas gentis est, admetiantur laudes; si autem viros bonos, doctosqve, & rerum naturalium peritos, prudentiùs loqvendum. Unus forsan, alterqve modum laudando excesserit, cur hoc redundabit in ludibrium omnium? Dixerit Qvercetanus, *integram pharmacopæi officinam in Vitriolo exqvisitè dissecto comperire licere*, dixerit, *latere in Antimonio universalem medicinam*, qvis spondebit *Conringio*, aliud voluisse *Qvercetanum*, qvàm pharmaceuticam officinam minorem, & itineribus opportunam? qvàm universalem medicinam, plerisqve morbis vel curandis, vel leniendis convenientem? Utqve aliter senserit, habuit jam ante *Paracelsum*, qvem seqveretur. Sanè *Basilius Valentinus* idem de *Antimonio* sustinuit scribere libro, cui nomen, *Triumphalis currus Antimonii*, indidit; idem de *Vitriolo* in *Explicat. XII. clavium*, ut si peccatum in hoc ullum deprehendatur, *Basilianis* id justiùs impingendum sit, qvàm *Paracelsicis*. Sed neq; *Basilium* hic adeo deliqvisse, ut alii jam plures antè, ita nuper etiam eruditè, scienterqve docuit *Ampliss. Kerckringius* Commentar. in Curr. Triumph. Basilii, qvi consuli meretur. Et cur vitio vertetur id Chemicis, qvod à Dogmaticis didicisse videri possunt? Certè enim invenies Medicos etiam sapientes, qvi excussâ accuratè unius plantæ salutiferæ virtute, adeo latè patere efficaciam ejus medicatricem notavere, ut omnibus pæne morbis eandem judicaverint convenire. Testis jam olim *Antonius Musa*, felicissimus ille Machaon, qvi docente *Plinio*, non modò Augustum Cæsarem gravi periculo ope medicâ exemit, sed & cùm insanabilia incidisset hulcera, viperas ægris edendas dedit, atqve ita mirâ celeritate persanavit; is l. de *Betonicâ* adeò laudavit simplex hoc germen, ut non dubitaverit illud plusqvam XL. morborum

borum generibus opponere. Nostro seculo universalem pæne medicinam ex *sambuco* deduxit *Martinus Blochwitius*. Nè nunc de *junipero Becheri*, de *absinthio* & *scorzonerâ Febrii*, de *carduo benedicto Georg. Chr. Petri*, de *vite Sachsii*, de *veronicâ Simonis Paulli*, de *croco Hertodti*, aliisqve polychrestis, & qvibusdam ferè panchrestis simplicibus vegetabilibus qvicqvam adjungam. Romani totis sexcentis annis in brassicâ integrum reperere pharmacopolium, ex *Plinio*; anne justiùs idem in *antimonio*, *vitrioloq;* invenire liceat, sapientum esto judicium; etiam *Angeli Sala*, qvi præclara multa de utriusqve viribus medicis reliqvit posteritati, ut ut intacta reliqverit plura. Neqve de vulgatis illis vitrioli præparationibus tam magnificè sensit vel *Qvercetanus*, vel *Paracelsus*, sed de secretioribus. Ipse *Theophrastus Paracelsus* l. de Vitriol. *Vitriolo*, inqvit, *qvarta pars morborum tolli potest*, & *illud qvartam pharmacopolii partem absolvere!* Sed & erant id temporis jejuniora in pharmacopoliis omnia, nunc Chemiæ beneficio splendidiora sunt.

Similiter errant illi, qvi cùm audierint *Paracelsum* commendâsse vitriolum ad epilepsiam, mox in spiritu vulgari vitrioli, vel oleo ejus opem qværunt, & non inventâ illâ deceptos se vociferantur. Conferenda enim erunt *Paracelsi* varia loca, expendendumque illud imprimis, qvod l. de Caducis paragr. 4. adducit: *Volatilitas*, inqvit, *vitrioli medetur caduco*, non oleum ejus; & qvod adjicit in Defension. *Si dicturi estis*, inqvit, *vitriolum esse corrosivum, eò redigi debet, ut corrosivum non sit. Si ad corrosivum reduci potest, potest & in dulcedinem verti.* Nec laudibus illis sibi gloriam qværunt Medentes, sed magno Naturæ Architecto, ut cujus inæstimabilis bonitas non in metallicis minùs, qvàm plantarum genere elucet. Qvod subjicit *Conringius*: *Aliorum ostentationes inanes auscultavimus jam tum capite duodecimo*, id agnosco me non capere. Si secundi libri caput XII intelligit, ubi Paracelsum flagellat, qvomodo potest capite qvinto ejusdem libri dici *auscultâsse id*, qvod demum *duodecimo* dicturus est? si libri primi caput

XII intelligit, ubi sugillat Ægyptios, in eo de metallicis ne verbum qvidem proponitur.

XII. Multus est in eo *Conringius*, ut doceat metallica non nutrire, cùm sint corpora gravia, in qvibus densitas, durities, & siccitas inemendabilis. Tandem: *Et vero*, inqvit, *quid verbis opus est? cùm constet nullum animal vesci metallico qvopiam, nisi rarissimè, & fortè in condimentum, aut morbi remedium: nullum qvoque ex metallici alicujus putredine generari: à nullo deniqve animali solidos lapides; metalla, & metallicos succos corrodi ceu ligna solent à teredine.* Paracelso alimenti vocabulum laxiùs acceptum fuisse ex ipso *Paracelso* jam antè ostendimus. Metallica densitatem, duritiem, & siccitatem, qvam falsò inemendabilem vocat, deponere, si in periti artificis manus incidant, vel id docuerit, qvod de auro allatum à nobis est superiùs; mures aliqvando vesci metallo non fulè; tantùm docet *Jul. Obseqvens*, sed & *Clar. Borellus*, vas [illegible] sibi à muribus corrosum fatetur. Idem Hist. & Obs. Med. Cent. III. Observat. LXXXXV. *Dominus la Pierre*, inqvit, *nobilis [illegible] ensis dum machinarum bellicarum custos esset, & director, narrat mures supra centum libras globulorum plumbeorum, pro tormentis bellicis destruxisse & vorâsse.* Qvod ferrum libenter voret, ejusq; superficiem subigat tandem struthio Bruxellis & Florentiæ spectatum. Cæterùm an bestiæ metallica illa expetant subinde in nutrimentum, an condimentum, an deniqve remedium, in medio relinqvo; expeti tantùm ostendo, corrodiqve: neqve illa *Obseqventis* exempla in miraculis habenda (qvemadmodum & ipsi familiare est, alia in ostentis numerare, qvæ naturæ vires, moresqve non excedunt) qvòd alibi idem sine ostento contingat. Præterea, *ut non corroduntur ut ligna à teredine.* Hoc vero est, in scirpo nodum qværere; qvid refert, qvâ demum foraminum id pertundant figura, dum pertundant, corrodantqve? Teredines rotundo capite terebrant, qvis id reqviret à murium dentibus, à [illegible] triculo; à corvorum, monedularumqve rostro? nam testimonium *Borelli*, viri Clarissimi, & publico bono scribentis [illegible] culo.

bulosum proclamare, qvod *Conringius* audet in Apolog. cùm vidisse ipsi non contigerit, crudæ pertinaciæ est. Salem à muribus lingi non diffitetur *Aristoteles* l. Hist. Anim. VI. c. XXXVII. At metalla salis *Plinius* agnoscit. Plumbum templorum, armamentariorum, canaliumqve publicorum à muribus sæpe & allambi, & arrodi narrant passim æditui nostri, & tormentorum militarium præfecti, oculati edulii hujus testes. Nuper mihi obtulit *Paulus Hagenius* plumbi tabulam, à mure majori hoc mense rotundo foramine erosam in navi Regiâ, cui nomen *Venator*. Qvin & visum sibi narrat venerabilis apud nos sacrorum mystes, H. Buechius, murem fenestrarum plumbum avidè rodentem. Qvid qvod jam olim docuerit *Aristoteles* de Histor. Anim. l. V. c. XIX. animalia qvædam pennata in ærariis fornacibus, ubi chalcitis uritur, in ipso igne nasci. Similia *Plinius*, qvi & l. XI. c. XXXVI. bestiolas illas pyralides vocat & pyraustas. Pluribus idem confirmat *Pomponatius* l. IV. Meteor. Utqve in eo deceptus sit *Aristoteles*, qvòd scripserit γίνεϑαι ἐν τῷ πυρὶ, simillimum tamen vero est, non procul ab igne natas, inter metallorum ramenta. Ut vel hinc constet qvantopere gaudeant metallicis qvædam animalia. Aristoteles [si tamen illius est id scriptum] in Mirabil. Auscult. Ἐν Κύπρῳ τῇ νήσῳ, inqvit, λέγεται τοὺς μύας τὸν σίδηρον ἐσθίειν. Qvod si verus *Strabo* l. XV. & *Plinius* l. XI. delectantur oppidò auro formicæ Indicæ, erutoqve à se se insidiantibus hostiliter adversantur. Qvas autem delitias facit *Conringius* de auro in Danis à muribus tuto, qvos sarcasmos fabricatur, hîc non attingam; illud tantùm mirabor, vacare seni grandævo rhinocerotis nasum induere, & ad busti marginem Attellanos imitari.

XIII. Minoris illud momenti est, qvod urget Conringius, *Remediorum Chemicorum inventionem non tam arti tribuendam, qvam casui & fortunæ.* Utcunqve enim constet, non minùs artificem, dædaleumqve genium ad invenienda cum ratione nova Chemicis esse, qvàm Galenicis, certè & Galenicorum plurima inventa casui debentur, qvod ex *Plinio*, *aliisq.* ostendere proclive

 est,

est. Et verò nobilem illam elephantiasis curam cui attribuit *Galenus* nisi casui? immò qvæ totâ substantiâ agere *Pergameno* dicuntur, haud aliter emanavere, qvàm fortuitò. Gravius id est qvod subjicit: *Omne illud de qvintâ corporum sublunarium essentiâ meram fabulam esse, & inane commentum.* Id qvòd cùm alibi liqvidò se demonstraturum spondeat, ad id loci pausa esto: Interea non oportuisset toties, qvod facit, sententiam hanc inter febrilia referre commenta, nisi ante confutatam. Qvàm autem in illâ postea convellendâ dum occupatur, mentem *Paracelsi* vel non assecutus sit, vel studio perverterit, illic clarissimè, ut spero, ostendetur. Neqve illud Conringii laudabile est: *Fiunt autem præparationes metallicæ tantùm non omnes vi ignis vehementis.* Enimvero optimæ qvæqve & curiosissimæ leni igne perficiuntur. Tincturas metallicorum evocat svavis calor; Antimonialia sulphura & balsama evocat svavis calor; spiritum vitrioli insipidum, [qvi *Paracelso* manna vocatur] sed effectûs generosi evocat svavis calor; ex omnibus metallorum mineris acidulum rorem evocat svavis calor; ex omnibus metallis patienti tritu in verum alcohol redactis essentias nobiles evocat svavis calor; sed desino pluribus rem notam perseqvi. Neqve est qvòd excipiat qvisqvam, Paracelsicos ista nescire; etenim plura omnino scivit *Paracelsus*, qvàm publicavit, & sectatores Magistri genium hac parte imitantur. Sed nec in Paracelsicos solos tela sua dirigere *Conringium*, verùm in alios qvoqve Chemicos ipsa frons operis hujus Conringiani disertè profitetur.

XIV. *Plerosq; Paracelsicos Chemicè paratorum vires æstimare ex naturâ eorum metallicorum, qvæ vim istam passa non sunt,* tradit prolixè *Conringius*, sed non probat, immò qvæ adducit omnia, probant contrarium. Idem docent omnes Chemicæ præparationes à Paracelsicis allatæ. Qvantum intersit inter vires mercurii vivi, & sublimati, & præcipitati; qvantum inter antimonium crudum, ejusqve vitrum, & sulphur; qvantum inter aurum crudum & fulminans, notum etiam tyronibus, & loqvuntur Paracelsi-

celsicorum scripta uberrimè. Sed pergit: *Qvàm manifestum est ignis vestigium in metallis ustis, in chalcitide ustâ, in mercurio calcinato, in croco martis, in spiritu & oleo vitrioli, sulphuris, salis, & similibus qvàm multis!* Ignis vestigia appellat *Conringius*, qvæ sunt salium pungentium acumina. Sed sint vestigia ignium, qvid inde periculi? nonne chalcitidem theriacæ inferunt *Galenici* sine noxâ? nonne Mercurio, qvo qvo modo calcinato, sed additione crudi Mercurii sublimato iterum, & à salibus suis perpurgato utimur qvotidie in lue Venereâ, summo ægrotorum emolumento? nonne croco Martis utroqve feliciter utuntur Medentes? Et à spiritibus acidis nullum periculum, dum administrat eos prudens Medicus, salvis pulmonibus, dum parcâ manu propinat, & convenienti vehiculo probè remistos, inprimis dum connubio jungit prius cum purissimo vini spiritu, & acrimoniam ita temperat. Qvin; & sine connubio illo agnoscit *Mindererus* ad malignorum morborum effervescentium curam accessurum se se inermem nisi spiritu vitrioli comitatum. Sed ad aurum regreditur, &: *Etenim*, inqvit, *tantùm non in cœlum vulgò efferunt sua ex auro parata, & tamen hactenus nemo aurum paravit sine corrosivis. Non fieri etiam aliter posse, qvicqvid vulgò jactitant nugatores, præclarè ostendit Angelus Sala in Chrysologiâ suâ.* Hic qvàm decipiatur cum *Sala* suo patet ex superioribus liqvidò. Accidit id genus negabundis, qvod apud *Lucianum* imperito Æthiopi, qvi qvòd albos homines vidisset nunqvam, præfractè contendit tales in rerum naturâ nusqvam reperiri.

XV. Tandem in aceta, qvæ vocat, metallica acerbè invehitur. Sed omnes illæ criminationes cessant, ubi spiritus ejusmodi acidi in circumspecti Medici inciderint manus. Occiderint centum ægros temerè propinati, certè plures occiderunt temerè propinata Galenicorum cathartica. Ferunt illos præsertim spiritibus aliis roborantibus providè temperatos, qvibus integris pulmonibus pituita molesta est, qvibus ardet febriculosus sangvis, qvibus hepar bile tumet. *Chalcanthi spiritus*, (inqvit

Clar. Raymundus Fortis, Prof. Patav. l. de Febribus.] *celeberrimus habetur ad vermes enecandos, nec unqvam fallit.* Subit hic opportunè, qvòd Lugduni ad confluentem Araris & Rhodani convenerim honoratum virum octogenario majorem, sed tum adhuc vegetum *Dn. Busenasium* centurionem, qvi à qvadraginta jam annis qvotidie octo spiritus sulphuris acidi guttas in crassiusculo carnium jusculo hauserat, manifesto virium incremento. Cæterùm, ut à vino imprudenter & alieno tempore poto manifesta proficiscitur calamitas, ita ab acidis metallicorum spiritibus, suapte qvidem naturâ innoxiis, sed inconsultè aliqvando haustis similia contingere qvis dubitabit?

CAP. III.

I. Lapides in Medico usu fuisse apud veteres Hermeticos. II Arabibus illud inventum non deberi. Gemmas & lapides nobilissimis esse in medendo viribus. III. Non esse Paracelsicum torqvere gemmas cum vitriolo & salibus, viâ commodiori elici ex iis virtutes. IV. Conchylia, corallia, & margaritas certo experimento ægris prodesse. Notum id Hermeticis fuisse, anteqvam Arabibus. Dari veram coralliorum tincturam. V. Facili methodo sine corrosivis prolectari ex gemmis coloratis, coralliis, lapidibusqve tincturas, & vera salia, qvantumvis id perneget Conringius.

UT lapidum in medendo auctoritatem, gloriamq; elevet Conringius, & irritos esse Chemicorum circa hunc naturæ articulum conatus Orbi persvadeat, ita auspicatur:

I. *Lapi-*

I. *Lapidum igitur, qvo nunc nomine & gemmas appellamus, qvis in Medicinâ apud veteres Hermeticos fuerit usus haud facile dictu est, nisi qvod certum sit varias imagines iis olim insculptas ex Nechepsi disciplinâ.* De qvibus strictim. 1. Lapidum usum in Medicinâ celebrem fuisse apud veteres Ægyptios, sive Hermeticos facile dictu est, facilius futurum, si monumenta veterum Ægyptiorum, qvæ tempus edax consumpsit, fortuna benignior humano generi indulsisset. Facilitatem autem hodiernam permittunt, ut aliis nunc parcam, *Plinius*, *Aëtius*, *Dioscorides*. Vox *Plinii* l. XXXVII. c. IX. *Est & alia iris* [species jaspidis illa est] *ceræ similis, prædura: qvam Horus* [qvem vel ipsa nomenclatura Ægyptium designat] *crematam, tusamq́; ad ichneumonum morsus remedio esse, nasci autem in Perside tradit.* *Aëtius* autem tetrab. I. Serm. II. c. XIX. *Lapis tecolithus, seu judaicus, confringit calculos in renibus natos, dilutus in cote, & ex aqvâ calidâ potus: verùm in vesica lapidibus nihil eximii præstat.* *Nechepsus* [Ægyptius] *tradit hæc verba: tecolithum lapidem, cum aqvâ terito ad sordium strigmentorum tenuium crassitudinem, & derasis circa vesicam ac pubem pilis illinito, & confringet ac liqvefaciet calculos in vesicâ.* Hujus ego propi[illegible]s vim singularem cum *Dioscoride* [licet id *Galeno* non observatum, aut *Aëtio*] expertus sum in atterendis vesicæ calculis, de qvo alibi. Iterum *Aëtius* tetr. I. Serm. II. c. XLVII. *Nechepsus*, inqvit, *de Armeniaco pictorum sic tradit: Armenium, qvo pictores utuntur, duodecimâ drachmæ parte melancholicis & crassum sangvinem habentibus dato &c.* *Dioscorides* l. V. c. CLII. tradit morochtum Ægyptium convenire sangvinem exscreantibus, cœliacis, & vesicæ dolore vexatis. Idem l. V. c. CLVIII. addit, lapide Memphite Ægyptio trito, & illito partes, qvæ urendæ, secandæve sunt, citra periculum ita obstupescere, ut non sentiant cruciatum. 2. Nè id qvidem certum est, lapidibus varias olim imagines inscriptas ex *Nechepsi* disciplinâ; neqve enim hoc fieri debere docuit usqvam *Nechepsus*. *Galenus* qvidem de simpl. med. fac. l. IX. c. XXVI. ita tradit de jaspide viridi: Ἐπιτιθέασι τε καὶ δακτυλίῳ αὐτὸν ἔνιοι, καὶ γλύφουσιν ἐν αὐτῷ τὸν τὰς ἀκτῖνας ἔχοντα δράκοντα, καθὼ.

καθάπερ ... ὁ βασιλεὺς Νεχεψὼς ἔγραψεν. Ubi ostenditur, hæc loqvi ex personâ suâ Nechepsum? tradit qvosdam id agere, sed nè actum laudat qvidem, multò minùs disciplinam illam suam esse profitetur. Perstringit potiùs hîc vanitatem Babyloniorum, Chaldæorum, Persicorum, Parthicorumqve, Zoroastris, Sotaci, Zachaliæ, qvi auctore *Plinio* l. XXXVII. passim dira de gemmis & figuris iisdem insculptis sparserant mendacia. Juverit audisse *Plinium* de Jaspidibus l. XXXVII. c. IX. *Magorum vanitas* [non adjicit, Ægyptiorum] inqvit, *resistere ebrietati eas promittit, & inde appellatas: præterea si lunæ nomen ac solis scribatur in iis, atqve ita suspendantur è collo capillis cynocephali, vel plumis hirundinis, resistere veneficiis: jam verò qvoqvo modò adesse Reges adituris: grandinem qvoqve avertere ac similia; & locustas precatione additâ, qvam demonstrant; nam è smaragdis qvoqve similia promisere, si aqvilæ scalperentur, aut scarabæi: qvæ qvidem scripsisse eos non sine contemptu & irrisu generis humani arbitror.* Deniqve & paullò liberalius est illud Conringii: *Varias imagines lapidibus insculptas ex disciplinâ Nechepsi;* Nechepsus enim solius adducit radiati Draconis imaginem, neqvaqvam varias. Sed seqvamur progredientem *Conringium*.

II. *Paracelsici autem*, ait, *Arabum Medicorum doctrinam secuti, gemmarum pulverem propinatum præcipuè ad cordis affectus solent commendare: ast Chemico more factâ elaboratione, qvod Arabum Medicis fuisse usitatum, non est vero simile. Cæterùm posse id præstare rudes gemmas, qvod existimârunt Arabes, hactenus sanè nullo constat experimento.* Mirum hîc ita scribere *Conringium*, qvem qvotidiana Medentium redarguunt experimenta. *Initiò* autem, ante notos Arabas vetustissimus *Orpheus* [qvi apud Euseb. Pamph. de Præp. Evang. l. I. c. VI. memoratur primùm translata secum Ægyptiorum mysteria cum Græcis hominibus communicâsse] de gemmarum viribus medicis & alexipharmacis qviddam commentatus est, qvem prius consuli oportuit, qvàm Arabibus recentioribus gloriam inventi saluberrimi resignare. Utq; constet Orphea Hermeticum fuisse, ecce procemium Orpheos περὶ λίθων!

Δῶρον

Δῶρον ἀλεξικάκοιο Διὸς θνητοῖσιν ὀπάσσαι
Κεκλόμενος Μαίης ἐριούνιος ἤλυθε κομίζων
Υἱὸς, ὅπως ἀνέχωμεν ὀϊζυος ἀτρεκὲς ἄλκαρ.

Laudat autem *Orpheus achatem* ad lethales febres, & qvartanam, atqve venenatum scorpii ictum, immò morborum ferè omne genus; *nevriten* adversus morsum aspidis; *ostriten* adversus viperas & serpentes. Post *Orphea* de gemmarum virtutibus qviddam attigere *Dioscorides*, *Plinius*, *Galenus*. Et qvidem *Plinius*. l. XXXVII. c. IV. *Adamas*, inqvit, *& venena irrita facit*, *& lymphationes abigit, metusq́ vanos expellit à mente.* Dioscorides l. V. c. CLVII. Λίθος σάπφειρος δοκεῖ ὠφελεῖν σκορπιοπλήκτους πινόμενος. *Idem* l. V. c. CLXII. *Ophites alligatus morsis à serpente*, *& caput dolentibus auxiliatur.* Idem *Galeni* judicium est de simpl. med. fac. l. IX. c. XXVII. Iterum Dioscor. l. V. c. CLX. Omnes, inqvit, jaspidum species, etiam qvæ smaragdum imitantur, pro amuletis gestari traduntur. Certè *venena irrita facere*, *scorpionum & serpentum mederi ictibus*, *pro amuletis gestari*, non est nisi eorum, qvæ cor roborant, & adversus malignitatem tuentur. Verùm, ut & hos Scriptores, & *Psellum* qvoqve de virtutibus lapidum mittam, fac, primùm commendâsse Arabas gemmarum pulverem ad cordis affectus, gratiæ sanè publico nomine ipsis debebuntur ob inventi tam illustris utilitatem, præsertim cùm adeò prosperè ad nostra qvoqve tempora in malignis, venenatisqve morbis ad usum freqventissimum tota nunc Europâ vocentur. Ita in confectione diahyacinthi, *hyacinthos*, *smaragdos*, *sapphiros*, *topazios*; in Elect. de gemm. frig. *hyacinthos*, *smaragdos*, *sapphiros*, *sardas*, *granatos*; in pulvere Bezoardico compos. Sennerti, *smaragdos*, *hyacinthos*, *rubinos*; in pulvere rubeo Pannonico *smaragdos*, *rubinos*, *sapphiros*, *hyacinthos*; in antidoto Matthioli *smaragdos*, *hyacinthosq́*, qvotidie salutari experimento ægris propinamus. Sed & privatim de smaragdo *Helidæus Padoanus* in Curat. Med. *Recipe*, inqvit, *pulveris smaragdi scrupul. sem. detur in cochleari vini*, *& syrupo de pomis*: *talis pulvis in mattriis malignis. & pulsu intercepto est præstantissimus*, *& statim*

vires reficit. Et *Jo. Crato* de pestilent. febris curat. *Omnes prope Medici*, inqvit, *post theriacam, & Mithridatium, smaragdum laudant.* De *topazio* apud Ambrosinum *Michael Mercatus* narrat, *temporibus Gregorii XI. Pont. Max. fuisse Medicum Romæ, qvi peste correptos solo tactu topazii curabat.* Facile hîc esset auctoritates qvoqve *Alberti Magni, Anselmi Boëtii, Ambrosini, Cæsii, Ruei, Camilli Leonardi, Loniceri, Alardi, Baccii, Mylii, Mercati*, aliorum longo numero advocare, sed non visum operæ pretium supervacuâ recensione soli lumen fœnerari. Ipsæ pro se gemmæ facundissimè perorant, qvotiescunqve in tenuissimum, & sub dentibus nullo modo stridulum comminutæ pollinem venis concipiuntur, ita enim particulæ earundem subtilissimæ, qvæ in corpore crassiusculo pæne intermortuæ apparent, sui juris factæ cum magno ægrotantium fructu expergiscuntur, & partim fibras langvescentis cordis firmando, partim fermentationem sangvinis malignam compescendo, qvietem humoribus pacatam inducunt. Nec mirum, si neglectâ accuratiori illâ [qvod in pharmacopoliis sæpe fieri dolemus] triturâ, in qvâ totum negotium volvitur, frustretur perfunctoriè medentem eventus. Præclarè *Galenus* de simpl. med. fac. l. IX. c. XIII. Κεκόφθαι δὲ καὶ λελειῶσθαι πάνυ σφόδρα χρὴ τοὺς λίθους ἅπαντας, ὅταν εἰς χρῆσιν ἄγωνται, παραπλησίως τοῖς εἰς τὰς ὀφθαλμικὰς δυνάμεις μιγνυμένοις· εἰ μὴ γὰρ χνοώδεις γενηθεῖεν ὡς εἰς τὸ βάθος καταδύεσθαι τῶν σωμάτων, οἷς προσφέρονται, παραπλήσιοι μενοῦσι πάντῃ ταῖς θαλασσίαις τε, καὶ ποταμίαις ψάμμοις. Hac viâ si procedatur, operantur in corpore humano gemmæ κατὰ τὴν ἰδιότητα τῆς ὅλης οὐσίας, alioqvin non nisi κατὰ τὰς δραστικὰς ποιότητας, qvod discrimen paullo ante inter pharmaca graviter constituit sapientissimus ille *Pergamenus.* Sed de trituræ illius accuratissimæ viribus postea disertiùs. De viribus autem lapidum, gemmarumqve luculentè nuper commentatus est illustris *Rob. Boyle*, qvi consuli meretur.

III. Audiendus nunc iterum *Conringius*: *Adhuc minùs ferendi*, inqvit, *videntur Paracelsicorum Chemici conatus. Ut enim aliès, ita & hic speraverunt qvintam gemmarum essentiam, penu scilicet*

virium

virium omnium à crassiore corpore separare. Id verò ut efficerent, solent gemmas vehementissimo igne, cum sulphure, nitro, aliisq; salibus stratificatas, ut loqvuntur Chemici, calcinare; mox illius calcis partem separare, aut in liqvorem deducere: qvodq; ita separatum solutumq; est, olei, salis, essentiæ gemmarum nomine insignire. Est autem totum illud de qvintâ essentiâ corporum, adeoqve etiam gemmarum, nihil nisi febrile commentum. Ineptum qvoqve est ex calce corporum combustorum essentiam eorum genuinam educere velle: perinde enim fuerit, atqve si in cineribus combustæ domus qværeris essentiam domûs integram. Sed salva res est. Chemici enim, qvi cum nitro & salibus aliis gemmas in violento igne exercent, produnt se hac parte non esse Paracelsicos, omnia enim alia Germanus ille *Theophrastus*, legatur Archidox. l. IV. ubi ex professo de v. essentiâ commentatur: *Recipe lapides, gemmasve,* inqvit, *aut margaritas crassiusculè tritas, iisq; in vitro affunde acetum radicis, ut qvinqve digitis supereemineat, digerantur ad mensem unum, ut materia tota liqvida evadat. Postea materiam illam novo aceto radicato permisce, & colorabitur acetum juxta naturam soluti lapidis, qvo colorato liqvore effuso, plus affunde dicti aceti, idqve continua, donec acetum nullo amplius tingatur colore. Ita in coloribus illis hæret qvinta essentia, corpus autem manet in residuo. Hos coloratos liqvores sensim decoqve ad siccitatem, & postea toties aqvam destillatam inde abstrahe, donec materia evadat dulcis sive insipida. Pulvisculum hunc insipidum relinqve in marmoreâ tabulâ, ut in liqvorem dissolvatur. Ita habes qvintam essentiam gemmarum & margaritarum. Attende autem qvomodo se gerant margaritæ cum suis coloribus: dissolutæ illæ fatiscunt in crassum qvendam & lacteum liqvorem, corpore earundem arenoso & viscoso in fundo relicto. Ita & cum crystallis res se habet, tota illarum qvinta essentia ascendit, remanetq; in fundo viscidum qviddam, & glutinosum.* Nulla hîc violentæ calcinationis argumenta; solum *acetum radicis*, qvod vocat, viscera gemmarum profundè ingreditur, & particulas ita à se se invicem dividit, ut subtiliores & essentiæ nomen emerentes per alembicum postea ascendant.

Insistant alii suæ cum salibus calcinationi, nihil evincent aliud, qvàm se Paracelsum non imitari. Desideratur nimirum hodie cognitio exactior *radicis* illius, qvod appellat, *aceti*, hinc à variis varia analysis gemmarum qværitur, *Paracelso* intentata. Menstruo illi Paracelsico, qvod in occultis reservavit, promptum fuit etiam crassiusculum gemmarum pulverem in minutias exiguissimas partiri; nobis, qvibus non licuit esse tam beatis, id relictum, ut freqventissimâ partium triturâ viscera gemmarum qvodammodo recludamus, & prodeamus tenùs, cùm ultra ascendere non permiserit causaria forsan Paracelsi taciturnitas. Non esse autem qvintam rerum essentiam, qvalem Paracelsus depingit, febrile commentum, posthac demonstrabitur. Interea plenum inficetiarum deprehenditur illud *Conringii: Ex calce corporum combustorum essentiam eorum genuinam educere velle, perindè esse, atqve in cineribus integram combustæ domus qværere essentiam.* Qvid enim artificialia cum naturalibus? Ut taceam nihil certius esse, qvàm è cinere, & calce omnium ferè metallorum posse ipsa iterum in scenam produci metalla; neqve verò cineribus plantarum omnem vim mixtorum suorum adimendam existimamus, qvemadmodum de lixivis plantarum salibus nobis alio loco disputatum est, neqve fluviatilibus cancris in cinerem artificiosè combustis eam subtraxit *Galenus* de simpl. med. fac. l. XI. c. XXX. Sed nec probandum illud Conringianum: *Ne qvidem*, inqvit, *ipse Paracelsus potuit aliqvando acrimoniam illam gemmarum magisterii dissimulare. Ne timeas* [scribit l. V. Archidox.] *exhibere, qvia acre est, ac naturæ calcis particeps: nam acrimoniâ suâ tantùm agit in resistentia.* Vidimus enim superiùs acria qvidem, ut acetum radicatum, adhiberi à *Paracelso* ad dissolutiones varias, sed unà ex iisdem notamus, eadem non propinari ægris nisi acrimoniâ jam ante per crebras destillationes sublatâ. Taceo deceptum citando *Conringium*, neqve enim qvicqvam horum, qvæ tradit exstare Archidox. l. V. apparet ibi usqvam.

IV. Sed pergit more suo *Conringius: Par studium, nec minus infelix*

infelix successus eorundem Paracelsicorum hactenus fuit in conchyliis, corallis & margaritis. Itidem nimirum omnium horum in rem Medicam laus prima videtur Arabibus deberi; certo destituta experimento pariter, ac ratione, qvæ id persvadeat. Conchylia [si qvidem testas ipsas intelligit *Conringius*] rarò propinant hodie Chemici; *Anwaldus* fortassis febricitantibus calcem eorundem ingessit, placuit & id *Gabelkovero*, *Crollio*, paucisqve adeo Medentûm aliis; Conchas margaritiferas ad tuendum cor laudat *Serapio* & *Strobelbergerus*; qvi præterea calcem earundem ad drachmam unam in tertianis sæpe & fructuosè propinavit; in externis conchylia laudat ipse *Dioscorides* ad dentes extergendos, luxuriantes carnes compescendas, ulcera purganda, alia. Corallia verò ad usum Medicum commendavit jam olim ante Arabas *Dioscorides* l. V. c. CXXXIX. & *Plinius* l. XXXII. c. II. *Surculi coralliorum*, inqvit, *infantiæ adalligati tutelam habere creduntur: contraq́; torminum, ac vesicæ & calculorum mala in pulverem igne redacti, potiq́; cum aqvâ auxiliantur: simili modo ex vino poti, aut si febris sit, ex aqvâ somnum afferunt. Ignibus diu repugnant. Sed eodem medicamine sæpius poto tradunt lienem qvoqve absumi: sangvinem rejicientibus, exscreantibusve medentur. Cinis eorum miscetur oculorum medicamentis, spissat enim ac refrigerat: hulcerum cava explet: cicatrices extenuat.* Et nè qvis effugio locus, laudavit diu ante hos omnes vetustissimus *Orpheus* adversus venena *Carm. de corallis*:

Ἴσθι δ' ἀμαλδύνειν σκορπήϊα κέντρα δύνασθαι,
Καὶ Περσηΐδαο μένος μέγα κυραλίοιο
Ἠδὲ πελαμναίην ἀνεμώλιον ἀσπίδα θεῖναι. &c.

Cæterùm, ut ulteriùs medicæ vires coralliis ad tuendum etiam cor asserantur, non libet nunc Medentium totâ Europâ consensum, & practicorum experimenta qvotidiana huc advocare; sit instar omnium *Anselmus Boëtius*, Imperatorius ille Machaon, cujus vel sola, ut sapientissimi hominis, vox *Conringio* hîc opponenda: *Ego certè*, inqvit, Histor. Gemm. & lap. l. II. c. CLIV. *testari*

possim, me, cùm extremè febre pestilenti decumberem, animiq; deliquia singulis momentis haberem, qvatuorq; dies & noctes absqve omni somno habuissem, omnesq; astantes de meâ salute desperarent, me sex guttulis tincturæ [coralliorum] *cum decoctione violarum ex cochleari propinatis extemplo, & qvasi miraculosè fuisse liberatum. Qvamprimum enim duo cochlearia tincturæ sumpseram, cordis spiritus ita recreari, & naturæ gratissimum qvippiam accessisse, ac omnia præcordia subiisse sensi, ut illico, qvasi luce depulsis tenebris morbi vim medicaminis efficaciâ manifestè abigi perciperem. Sudorem enim & crisin (cujus tamen nulla indicia præcesserant) movebat, maculasq; qvàm plurimas purpuratas ad cutim pellebat. Qvibus sudore continuato deletis brevi pristinam valetudinem recuperabam.* Margaritarum vires in tuendo corde experrectas non minùs freqventer deprehendunt praxi medicæ assveti. Testatur idem salutifero usu diamargariton frigidum, manus Christi, qvas vocant, perlatæ, diamosch. dulce, confectio hyacinthina, electuarium de gemm. frigid. species cordial. temperatæ, pulvis rubeus Pannonicus, pulvis *Marchionis*, pulvis Bezoardicus *Sennerti*, qvibus ut margaritarum pulvere fortis dira malignitas cordi humano insidiosa qvotidie feliciter expugnatur. Ut qværere non sit alienum, utrum seriò unqvam praxin Medicam exercuisse videri is possit, qvi tam evidentes lapidum generosiorum vires non observârit. Sed perseqvitur institutum *Conringius: Jam verò*, inqvit, *omnia hæc (secus qvàm gemmæ) ignis aperti violentiâ aliqvantillum liqvoris, aqvæ & olei qvidem præbent, calce qvadam insipidâ superstite: at hæc nihil ad Medicum usum faciunt. Tantum abest, ut contineant aliqvid qvintæ essentiæ, aut eximiarum virtutum.* Si legitimâ patientiâ in hâc destillatione procedatur, etiam sine ignis aperti violentiâ aqva & oleum proliciuntur, eximiarum in medicando virium. Primus hoc, qvod sciam, illustri *Gobelinio* in Parlamento Parisiensi gravissimo non ita pridem Præsidi, *San-Simonio*, mihiqve ostendit *Regius Flander*, arreptâ, opinor, ex libr. *Gansii de Corall.* occasione, qvi aqvam hac viâ ex redactis in pulverem coralliis destillando evocat, oleum

non nisi adjecto acido, & præmissâ digestione. *Regius* autem ex coralliis non in pulverem, sed in mediocria frustilla comminutis eduxit ex retortâ vitrea igne arenæ & aqvam & olei empyrevma tantillum redolentis aliqvid, sed plus olei crassioris retortæ naso adhærens; qvod diffracto vitro abluit spiritu vini generoso, & in tincturam ita deduxit, apprimè roborando cordi efficacem, cujus tum ut veræ Coralliorum tincturæ experimenta tum in corpore nostro, tum in aliorum varia & fructuosa notavimus. Hodie pharmacopœus Hafniensis *Johannes Kirckhoff* eandem secutus methodum exqvisitiùs tincturam illam coralliorum præparat, & odore, colore, sapore gratam, & efficaciâ salutarem, cujus usum freqventissimè experior, ut in tuendis lassi cordis viribus, ita in hæmorrhagiâ uteri, renumqve præstantissimum, & propemodum omnibus aliis remediis, qvæ tentare mihi contigit, hac parte anteferendum, id qvod pluribus viventium adhuc exemplis ostendere in proclivi esset, si res opem posceret. Tacebo hic curiosissimam methodum Amplisſ. *Joelis Langelotti*, cujus beneficio per simplex oleum stillatitium eò redigit sensim corallia, ut nobilem tincturam in spiritum vini deponant. Sed iterum ad *Conringium: Vulgò*, inqvit, *corpora hac destillati aceti beneficio in pulverem salsum commutant, qvem salem appellitant, corporum integrorum sinceris virtutibus ipsi attributis. Verùm salsedo illa omnis ab aceto est, ceu rectè monuit Angelus Sala: neqve tutò illum pulverem exhiberi posse arguit acrimonia* &c. Et mox: *Eximios ejus usus haud ignoro: sed non tam coralliis, & margaritis, aliisq́ videtur adscribendus, qvàm acetosi spiritûs reliqviis.* Et illa parum circumspectè. 1. enim corpora beneficio aceti non in pulverem salsum migrant, sed acidum, nec salsedo ab aceto est, sed acor. Probè *Hippocrates* discriminat utrumqve l. de Vet. Med. Ἐν ἀνθρώπῳ, inqvit, καὶ πικρὸν, καὶ ἁλμυρὸν, καὶ γλυκὺ, καὶ ὀξὺ, καὶ στρυφνὸν, καὶ πλαδαρόν: 2. saporem illum omnem non ab aceto proficisci ostendet facilè, sal coralliorum etiam sine omni acido prolectus, de qvo mox experimentis certabitur. 3. pugnantia illa sunt: *esse eximios salis*

vulgati

vulgati Coralliorum usus, & tamen *non tutò exhiberi posse*, neqve enim ab externo ejus admotu ullam præsidium. 4. si usus salis illius corallini tam eximius aceti duntaxat reliqviis adscribendus est, cur aliæ aceti reliqviæ id neqveunt præstare? Interjectis paucis iterum *Conringius: Ego sanè non dubito si non anteferre, saltim æqviparare coralliorum illi Magisterio, eorundem syrupum ex succo berberum confectum, quem princeps laudavit Langius.* Sed corallinus ille *Langii* syrupus affuso etiam vitrioli spiritu perficitur, qvemadmodum clarissimè docet *Gansius* in Histor. Corall. qvo cur deterior sit præparatio affuso aceti innoxii spiritu elaborata, neqveo hariolari. Qvæ ex *Helmontio* advocat *Conringius*, cùm nec iis ipse satis fidat, & experimentis confutentur Medentium, pluribus attingere supervacuum est.

V. Mox rursus in scena *Conringius: Non exagitabo nunc*, inqvit, *reliqvos Paracelsicorum circa isthæc corpora Chemico modo præparanda, inanes conatus. Qvibus nimirum tentant ex illis & calcinatis & integris olea, spiritus, essentias, qvintas essentias, tincturas mirabilium virtutum elicere.* Ergo priores exagitavit, sed anne simul ipsum se se exagitaverit, eruditorum esto judicium. Posse autem ex conchyliis, margaritis, coralliisqve elici spiritus, olea, essentiasqve ad medendum efficaces, nulli dubium nisi elegantiarum Chemicarum imperito. Enimvero, si qvis corpora illa cruda in pollinem exqvisitissimè tenuem, & ad dentium fidem nullo modo stridulum comminuerit, facilè parebunt sine calcinatione, sine violenti ignis tormento. Sola tum destillatio moderata ex retortâ vitreâ balnei etiam sed continuato usu, additâ cohobationum patientiâ, multa & egregia præstabit. Sola aqva communissimi usus, sed destillationibus aliqvot à fecibus suis perpurgata, non modò coralliis, sed & gemmis coloratis tum salia, tum tincturas verissimas extrahet, ut appareat cordato lectori, qvàm levi & ferè perfunctorio experimentorum apparatu *Conringius* ad evertendam sacræ Chemiæ majestatem accesserit, cùm hic à solâ aqvæ vulgatissimæ in eliciendis rerum virtutibus effica-

efficaciâ confutetur. Patet simul, qvàm parum satisfaciant illa ejusdem, qvæ seqvuntur: *Et verò nullâ pæne in re*, inqvit, *aqve sudare illos videas, atqve circa tincturam coralliorum. Qvam tamen veram & genuinam apud neminem sibi visam fatetur Crollius, longo usu edoctus: Sala negat reperiri, idemq; contra Laurembergium strenuè defendit noster Billichius.* Esto, vel non viderint, vel negaverint *Sala*, *Crollius*, *Billichius*, qvid illud naturæ latifundio derogat? Etiam post plura secula, ut illud *Seneca* huc traham, non præcludetur occasio aliqvid adhuc adjiciendi. Neqve prudentiùs negat qvanqvam operosè *Conringius*, salia inesse coralliis, gemmisqve l. II. c. X. Utrumqve enim qvàm facile demonstratu sit, nunc clarissimè liqvebit. Affundatur libræ uni pollinis coralliorum crudorum tenuissimi [tenuissimi inqvam, nè incassum opereris] aqvæ communis stillatitiæ recentis, & puræ tantum, ut ad digitorum aliqvot latitudinem emineat, decoqvantur illa simul, ferveantqve in cucurbitâ, vel retortâ vitreâ biduo, vase interea sæpius, vel polline agitato, qvassatoq;. Pòst subsidente pulvere, frigidisqve jam omnibus, si exemptum vitrum oculo admoveatur ad solem, aqva, qvæ ante nullo tingebatur colore, levi jam flavedine imbuta notabitur, argumento lympham illam jam corpuscula vegetiora coralliorum gremio suo complecti. Qvo conspecto, percolata aqva in vitro alio patulo leni evaporatione exhalet, pæne ad siccitatem, in his reliqviis, & verus coralliorum sal adest gustu facillimè cognoscendus, & vera, rubensqve tinctura. Verùm qvia fæces qvædam unà adhærescunt fundo, affundatur magmati huic tantillum iterum prioris stillatitiæ aqvæ & post lenem fotum trajiciatur liqvor per bibulam chartam, rursusqve lenissimo balnei calore exhalet liqvor eo usqve, ut tinctura legitimæ & consistentiæ, & coloris in reliqvo permaneat. Qvæ si in vase ampli oris, chartâ tantùm bibulâ occluso reponatur æstivo tempore in aliqvo mulùi angulo à solis vehementiâ libero, evanescit sensim aqva, colligiturqve in fundo hinc inde sal crystallinus pulcherrimus figuræ prorsus cubicæ, sapore acri,

neqvaqvam tamen lixivo. Inter hos cubos translucidos, & nullo colore tinctos spissamentum interjacet rubicundissimum, fucci ribium crassiusculi colore æmulum, & iterum affusâ aqvâ stillatitiâ, qvoties libet, in tincturam excitandum. Parva qvidem copia & salis, & tincturæ corallinæ hac viâ emergit, suffectura tamen demonstrationi, cui destinata est. Nec dubium, plus elici posse, si trituræ sollicitiùs insistatur; qvando enim particulæ coralliorum ita attritione longâ divulsæ in verum alkohol secessere, hærent aliqvantulum in affusâ aqvâ stillatitiâ anteqvam fundum petant, & mutuâ illâ collisione exhaustæ nobiliores suos thesauros promptè satis in eandem deponunt. Qvæ autem de coralliis hîc disputata præcipuè sunt, trahi eodem modo possunt ad lapidum nobiliorum, gemmarumqve tincturas & salia elicienda; neqve enim vel crystalli nativæ ita exercitæ salem suum acrem mihi negavere, nec vel salem, vel tincturam granati: unde spes non vana est successurum in rubinis, immò adamantibus idem, si qvis trituræ diuturnæ non impatiens eandem viam sedulus insistat; sed opulentiorum erit hæc ulteriùs experimentis firmare. Interea non repugnabo, plures esse & forsan promptiores modos, qvibus utiliter lapides, gemmæqve eviscerentur, de qvibus feliciores animæ disertiùs.

Cap. IV.

I. Olea ex pingvedine animalium expulsa penetrare altiùs, qvàm simplicia, nec ab eorum usu medico abstinendum. II. Oleum cranii humani epilepticis, convulsis, hystericis, convenienter propinari. III. Salia volatilia ex animalibus petita efficacissimi & laudatissimi usus esse in pluri-

mis

mis morbis. IV. Salia volatilia convenire apoplecticis, comatosis, scorbuticis, aliis; salem cranii humani comitialibus. V. Spiritum sangvinis porcini non æqvare spiritum humani sangvinis, esse qvoqve in cæterorum animantium sangvine discrimen virtutum. VI. Falsum esse illud *Conringii:* veteres Hermeticos sangvine humano non nisi inter Magica usos esse.

A lapidibus transit *Conringius* ad animalia, eo præcipuè instituto, ut doceat Paracelsicos [ita invidioso nomine in Chemicos etiam alios obliqvus est,] pæne operam & sumptum omnem in hac materiâ perdidisse.

I. *Ex pingvedine*, inqvit, *& axungiis olea produxerunt vehementer calida atqve tenuia, adeoqve non referentia temperatam pingvedinis naturam: Adhoc sqvalore & nidore ita horrida, ut meliorum copia jubeat nos ab omni illorum usu abstinere, & imposterum sumptibus parcere.* Certum est olea ex pingvedine animalium vi ignis expulsa calida esse, sed hoc ipso descendunt altiùs in corpus humanum, qvàm superficiem lambens pingvedo naturalis, efficiuntqve, ut, qvod aliis pharmacis expediri commodè neqvit, his salubriter transigatur. Ita *Schröderus*, diligentissimus Scriptor, *in Pharmac.* oleum stillatitium axungiæ cervinæ *summum in podagrâ mitigativum* appellat. Stillatitium *pingvedinis humanæ oleum* in dolore artuum chronico, & paralysi experimur sæpe præsentissimæ virtutis, si pro re natâ aliis atqve aliis temperetur ungventis. Certè oleo isti sanitatem brachii sui acceptam refert *illustrissimus Comes Schackius*, summus apud nos rerum bellicarum præfectus, qvi cùm XV mensium tormentis divexatum illud in Galliâ circumferret, in stillatitiâ tandem hac pingvedine auxilium constans invenit, in mille ante remediis frustra qvæsitum; id

qvod freqventi & gratâ bene meriti olei recordatione identidem mihi referre ſolet. Neqve nidor ejus tantopere faſtidiendus, cùm & caſtoreum, & aza fœtida, & galbanum, qvotidianæ illæ delicatularum ægrarum delitiæ, nihilo ſvaviori ſe ſe odore commendent. Qvod ad ſumptum, mediocris ille eſt, ſi bene calculum ponas, & plebejis etiam non difficulter ferendus.

II. Sed inſtat: *Par omnino eſt ratio oleorum ex oſſibus & cornibus elicitorum. Oleum cranii humani eſt multum calidum, inqvit ipſe Sala, facultatis detergentis, empyrevma graviter redolens. Qvi id in epilepſiâ adhibent, vanâ potiùs opinione, (qvaſi nempe cranium poſſit mederi affectibus capitis, qvod verè eſt delirium) qvàm certâ, immotaqꝫ ratione impelluntur. Par eſt de aliis qvoqve oſſibus judicium.* Non videtur *Conringius* adhuc experimentis certis deductus eſſe in cognitionem olei cranii humani. Practicis certè nonnullis, & mihi ita probatur, ut cui maximè. Neqve enim in pacandâ nervorum inqvietudine, & convulſivis motibus qvicqvam temerè illo potentius animadverto, expertus ſæpe vires ejus in epilepſiâ infantum, & adultorum ſupra pœoniam, hirundineamqve aqvam valentiſſimas. Spiritum cranii humani adhibent Medici freqventiùs, ſed ſi oleoſæ illi particulæ & nonnihil fœtentes adimantur, langveſcit virtus ejus. Neqve eſt, qvòd ob empyrevma ægris in iſto corporis perturbati tumultu propinandum vel oleum vel ſpiritum non ſvadeamus, qvi enim illi mente qvaſi moti & exanimatis ſimiles abhorrebunt non obſervatum tum nidorem? gaudebunt potiùs ſe ejus ope feliciter ſanitati reſtitutos, & odoris facilè obliviſcentur. Proliciuntur & ex humanis oſſibus, cornibusqve cervinis olea, graveolentia qvidem illa, ſed ad externos uſus viribus efficaciſſimis. Sola odoris gravitas caſtigatur facilè, ſi qvis velit, iteratis deſtillationibus, aut ſi à colcothare vitrioli, aut cornu cervi uſto iteratis vicibus evocentur, immò aliis atqve aliis modis; præitqve viam *Cl. Graba* in Deſcr. cervi, ex *Schellhammero*, *Mœbio*, *Refeldo*, qvemadmodum in malignis morbis, hydrope, calculo uſurpari commodè poſſint interiùs; ex

ex *Cl. Rolfincio* etiam qvemadmodum in frigidis artuum molestiis, frigidisqve cerebri affectibus externè. Accedit & illud *Grabæ: Qvam maximè verò*, inqvit, *in colicâ* [oleum Cornu Cervi] *ceu insigne carminativum umbilici regioni affrictum in intestinis dolores excitantes flatus dispellit, uti qvoqve exsecando verme saltem illitum mira præstat.* Obtendit *Conringius* vulgatum illud suum: *meliorum copia jubet nos ab omni illorum usu abstinere.* Profectò in malis incitatissimis sæpe omnia illa alia delicatiora hebescunt, ut necesse sit huc tanqvam ad sacram anchoram confugere. Notavi id freqventer in convulsis, notavi in hystericis illustribus, plebejisqve; ubi cùm alia pharmaca etiam usu longo probatissima nihil opis sponderent, nihil afferrent, ex oleo, & spiritu cranii humani, cum sale suo remisto, propinatoqve ex vino præsentissimum sensi auxilium, neqve, qvod sciam, hactenus me unqvam, divinâ gratiâ accedente, fefellit. Rationem, si qvis exqvirat, hanc ferè puto: in affectibus prænarratis nervosæ partes, membranæqve ab humore acri, &, si bene rem asseqvor, acidiusculo punguntur, sollicitanturqve ad contractionem; ingesto autem cum spiritu oleo hoc tenuiori, & ad locum affectum ope salium comitantium propagato, partes antè hinc inde compunctæ, vellicatæqve ita oblinuntur, mitiganturqve, ut acidi peccantis aculeos minùs sentiant. Observatum certè volatilia salia, qvò candidiora sunt, & ab oleis liberiora [cùm ita adhuc in sangvine viscido incidendo, colorandoqve efficaciam suam laudabiliter ostendant] hoc minus præstare in similibus affectibus; eò majori autem solatio propinari, qvò sunt oleosis suis particulis, ut ut graveolentibus, comitatiora. Neqve forsan licebit commodiùs explicare notissimas castorei virtutes, qvas cùm nemo hactenus ob fœtorem comitem rejecerit, iniqvum erit, si oleum cranii humani, cervinive cornu ob commune crimen extra pomœria Medentium proscribatur. Qvin ipse *Conringius* vi adactus veritatis l. II. c. VIII. ita scribit: *Verùm qvis prudens abjiciat, qvæ ori displicent, si tutò procurent sanitatem?*

III. Neqve feliciùs se expedit *Conringius* in historiâ salium, qvæ ex animalibus proliciuntur, de qvibus ita: *Qvæ*, inqvit, *ex animalium partibus conficiuntur salia, sive volatilia, sive fixa, vegetabilium salibus qvùm nihilo sint meliora, ecqvid necessum fuerit, tanto fætore, & illætabili operâ, hæc ex animalibus petere?* Eqvidem cùm 1. Conringius in Apolog. profiteatur se salia [plantarum] à XL annis laudâsse ægrotis, & mille experimentis cognita sibi absinthii, centaurii, carduibenedicti, aliarumqve stirpium salia, qvæ omnia tamen fœtore sqvalere illætabili diffiteri neqvit, nihil est, cur illætabilem odorem in salibus animalium fastidiat. 2. Alibi immemor sui *Conringius*, & abreptus vi veritatis, longè præclariùs sentit de sale animalium. Vox ejus l. II. c. V. *Felicem*, inqvit, *salis Armoniaci aliqvot granorum usum freqventissimè expertus sum in febribus pituitosis, aliisq; putridis: nec ignarus huic deberi laudem falsò à nonnullis prædicati salis viperini.* Nobilissimas autem salis Armoniaci vires ab urinâ animalium proficisci, qvis nisi rerum ignarus inficiari sustinebit? 3. Salia animalium volatilia, ut Cornu Cervi, cranii humani, eboris, monocerotis Grönlandici, [ut nunc de salibus cornuum aliorum, viperarum, aliarumqve bestiarum nihil commemorem] hoc ipso meliora sunt salibus plantarum, qvòd potentiùs incidant viscida, penetrentqve in corpus humanum tenuitate partium suarum altiùs omnino, qvàm fixa vegetabilium salia, qvibus obtusiora acumina, & ad motum ignaviora; ideoqve & sangvinem subtiliorem, & vivaciorem reddunt, adqve circulum suum absolvendum instigant acriùs, de qvo dubitare nemo potest, nisi qvi vim eorundem in corpore humano expertus non est. Hæc ipsâ particularùm tenuitate sopitos in deliqviis animi sensus excitant vel naribus admota, qvod admotis vulgatis plantarum salibus fieri nescit: hæc ipsâ sangvinem humanum recens è venâ effusum, calentemq; admistione suâ, rubore pulcherrimo & durabili perfundunt, cùm accedentibus salibus plantarum fixis, dilutiori nonnihil colore, & sedimento sangvis idem crassiusculo infuscetur.

IV. Sa-

IV. Salia volatilia ex partibus animalium prolecta Medici hodie cum insigni sanitatis humanæ emolumento passim usurpant in epilepticis, apoplecticis, comatosis, scorbuticis, hypochondriacis, calculosis, aliis, de qvo videantur Practici hodierni, & in iis illustre qvondam Lugduno-Batavæ Academiæ decus *Franc. Sylvius*, mihi ob svavissimam biennii conversationem sincerè dilectus, qvi præclaram in medendo laudem legitimo salium horum in spiritus attenuatorum usu consecutus, in praxi suâ vix iis qvicqvam freqventiùs commendat. Non hîc advocare decretum est, qvæ sive ex *Cl. Graba* Elaphogr. de sale ex membris cervinis polychresto, sive ex aliis Scriptoribus in hanc sententiam afferri poterant, id optabo potiùs, ut *Conringius* ex vertigine illâ convalescat, qvâ in illo Hermeticæ Medicinæ laborans scripto salia ex animalibus prolecta jam damnat ob fœtorem, jam salem Armoniacum ob remistam animalium urinam, levi operâ æqvè fœtentem ad febres exqvisitè commendat. Nihil mihi certius est, qvàm ipsum alia omnia ab optimo Præceptore *Sennerto* olim didicisse, ut qvi hinc inde in scriptis suis salia ejusmodi collaudat, & l. de Epilepsiâ sapienter tradit: *Salem cranii humani volatilem ita adversari epilepsiæ, ut in omnibus causis locum habeat.* Gratiorem se se, attentioremqve monitorum ostendit *Vir Amplisс. D. D. Simon Paulli*, qvi haustum olim ab ore Præceptoris *Sennerti* antepilepticum hodieqve magnâ laude usurpat, & illum è sp. cranii humani sale suo prægnantis magnam partem confectum, qvo ut variis aliis jam totis XL annis prosperè succurrit, ita desperatam propemodum nobilis Sveci epilepsiam jam ante plusculos annos percuravit, eâ felicitate, ut ægro inde diuturna & optata sanitas, Medico CCCC unciales nummi argentei redierint. Qvod de fœtore ejus prætexitur, tanti non est, neqve enim is intolerabilis, & mitigatur, si qvis velit, viis diversis, qvod & servitiis hodie pharmacopœorum innotescit. His adjiciantur, si vacat, qvæ de salibus volatilibus disserui in *Act. Medic. Hafniens.* De salibus animalium verè fixis, ut re nondum planè à Medicis attactâ silere

hic

hic libet, de qvibus alibi forsan disertiùs. Interea salem viperarum fixum laudavit *Galenus*, ut palam est, sed aliis remissum.

V. Reliqvum est, ut paucis moneatur de scito illo Conringiano: *Unicus sangvinis spiritus, Arnoldi Villanovani inventum, aliqvod pretium facit impensæ operæ. Superstitiosè tamen ille qværitur ex homine: qvùm cervinum, porcinum, immo vitulinum iisdem esse viribus experientia multiplex & alios, & me docuerit.* Laudo hic multiplicem Conringii experientiam, sed laudabo disertiùs, ubi cognovero ipsum spiritu illo cruoris suilli epilepsiam debellâsse; nam eas vires sangvinis humani spiritui attribuunt clarissimi Scriptores, inqve iis diligentissimus *Becherus* in Microcosmo, *Poppius*, *Faber*, alii. Qvòd si autem spiritus humani sangvinis nihil potest supra vires spiritûs sangvinis bestiarum, offerat alius, cui volupe est, epileptico spiritum suilli, aut viperini sangvinis, aut aspidis, aut basilisci, aut rubetæ, ego intra humanitatis terminos me continens, propinabo eum, qvem ex cruore hominis sani prolectat sollicita Chemici industria, & de felicitate eventuum certabimus. Interea cùm ex *Sennerto*, *Bartoleto*, aliisqve constet in sangvine asinino vires esse maniæ violentæ cum fructu opponendas; cùm constet ex *VVeinrichio* inesse ælurorum sangvini vires transformandi mores humanos in felinos, velim ex illâ diversitate sangvinis bestiarum & hominum de diversitate qvoqve spirituum inde pullulantium sincerè judicari. Qvam naturæ sangvineæ varietatem priscis jam olim cognitam fuisse vel solus confecerit Plinius l. XXVIII. XXIX. XXX. cujus illa sunt: *strumis exulceratis admoveri sangvinem mustelæ; vespertilionum sangvinem vim habere psilothri; hircino sangvine sanari nyctalopas, canino sangvine contra toxica nihil putari præstantius; bubulum sangvinem efficacem rejicientibus sangvinem; noxium taurinum; elephantinum sistere rhevmatismos; crocodilinum claritatem oculis donare.* Hodie sangvis anatis, anseris, & testudinis inter alexipharmaca numeratur; sangvis rupicapræ laudatur ad vertiginem, talpæ ad calvitium, taxi ad lepram, angvillæ ad colicam, columbæ ad dolorem

oculo-

oculorum, hirundinis & perdicis ad suffusiones, leporis & vulpis ad calculum, felis ad herpetem. Hircino sangvine ad plevritim nihil adeo hodie freqventius, viamqve jam olim præiit apud Galenum *Xenocrates.* Ex tot discrepantibus & sæpe oppositis sibi naturis unius duntaxat virtutis exsurgere spiritus incredibile est.

VI. Sed confidentior iterum *Conringius: Veteres Hermetici,* inqvit, *sangvine humano non nisi inter Magica usi sunt, cùm ad alia, tum ad elephantiasis curationem spiritu illo ignorato.* Utrum spiritus ille humani sangvinis Ægyptiis olim ignoratus fuerit, novit *Conringius* juxta cum ignarissimis, ob illam librorum Ægyptiorum penuriam; veteres autem Hermeticos sangvine humano non nisi inter magica usos esse falsum est; enimvero usi eo sunt etiam ad anginam, & comitiales morbos sine ullo crimine. Plinius l. XXVIII. c. IV. *Sangvine ipsius hominis,* inqvit, *ex qvacunqve parte emisso efficacissimè anginam illini tradunt Orpheus & Archelaus: item ora comitiali morbo lapsorum.* Qvid hic magicum? & tamen *Orpheus* Hermeticus, & Ægypti diuturnus incola ita scripsit. Sed qvî evincet *Conringius* Hermeticos unqvam ad magica usurpasse? id verò conatur l. I. c. XI. *Omnino certè,* inqvit, *Magica fuit curatio elephantiasis per sangvinem humanum. Qva de re Plinius* l. XVI. c. I. *Ægypti peculiare hoc malum, & cum in Reges incidisset, populis funebre; qvippe in balineis solia temperabantur humano sangvine ad medicinam eam.* Transibo *Conringium* citare librum Plinii XVI. qvi est XXVI, & *solia* scribere, ubi legendum monent castigati codices *folia,* certè nihil ego in hoc loco magicum deprehendo. Insedisse Reges elephantiacos balneo ex sangvine humano & foliis medentibus parato crudele fortassis videri potest, magicum non magis potest, qvàm magicum erat illud Israelitarum, assidere olim in Ægypto vestibulis sangvine agni Paschalis respersis. Notum superiùs ex Orpheo, valere humanum sangvinem ad anginas, ad comitiales, qvidni licuit Regibus experiri, anne etiam ad lepram? præsertim cùm hodieq; aliis balneis utantur freqventissimè Ægyp-

tli magno sanitatis emolumento, ut apud *Prosp. Alpin.* de Med. Ægypt. videre est. Tentantur omnia in deplorato malo. Qvid si casus eò impegit primos Ægyptios, qvemadmodum viperæ adversus elephantiasin vires, casu innotuere, docente *Galeno*? Fuit & Parisiis ante hos octo annos, qvi balneis ex calente bubulo sangvine ægros recreavit, auctoritate publicâ munitus. Ergóne magus ille? Scilicet nodos in scirpo qværit *Conringius*. Abusos esse qvandoqve humano sangvine idololatras nemini dubium; abusos autem esse Ægyptios, ex Pliniano illo loco neqvaqvam conficitur.

Cap. V.

I. Non tradere Paracelsicos, integras plantarum virtutes in aqvis stillatitiis residere. II. Purgantium aliqvas vires catharticas cum aqvis stillatitiis transire. III. Item adstringentium. IV. Plus adhuc attenuantium. V. Conringium parum circumspectè oblitum esse destillationum per descensum. VI. Salem plantarum ante Paracelsum jam olim luculentè cognitum fuisse. VII. A Paracelso tamen usum ejus gloriosè amplificatum. VIII. Salia lixiva rectè tractata non esse prope iisdem viribus; id ex aliis passim, sed & ex resuscitatione plantarum è cineribus ostendi. IX. Nulla esse hactenus usurpata salia plantarum lixiva, qvæ urinam non redoleant, & sint insvavia. X. Spiritus plantis inesse ante fermentationem. XI. In spiritubus vegetabilium non esse idem tempera-

peramentum. XII. Olea plantarum graveolentia non esse fastidienda. XIII. Dari olea refrigerantia. XIV. Extracta pellucida esse egregia, turbida fæces vehere. XV. Purgantia facilè in extracta cogi. XVI. Paracelsicos non collocare integras plantarum vires in Tincturis. XVII. Stirpium qvarundam vires ex signaturâ colligi, & jam olim collectas fuisse.

SEd ut ad plantas tandem lustrandas demigremus, iterum confidentiùs, qvàm par est, de stillatitiis illarum aqvis pronunciat *Conringius* l. II. c. VII. *Paracelsici*, inqvit, *laudaverunt qvoqve vulgo eas, tanqvam in iis virtus plantarum sincera & integra contineatur: attamen infra istam qvidem laudem reapse aqvas illas esse usqve adeo certum, notumq;, ut prudentißimi qvique Paracelsicæ scholæ idem confiteantur. Et verò plerisq; saltem aqvis & saporem & odorem deesse suarum stirpium, & proinde purgantium, adstringentium, attenuantium vires non transire in aqvas sensu & experientiâ docemur. Sola illa stirpes, qvarum virtus & odor, saporq; in mediocriter tenui residet, & volatili substantiâ, nonnihil deponunt in aqvas suas. Nonnihil inqvam. Multum enim abest ut isthoc modo vis melior & fortior omnis qveat prolici; ceu manifestò probant sensibus nostris stirpes ita macerata.* Et mox: *In plerarumqve igitur stirpium aqvis parandis operam ludere vulgus Paracelsicorum, non est qvod qvis dubitet.* In qvibus paucis variè delinqvitur.

I. Apertè decipitur *Conringius*, cùm tradit Paracelsicos integras plantarum virtutes in aqvis stillatitiis collocâsse. Aut demonstret *Paracelsicos*, qvi ita censuerint, aut porrò illâ objurgandi liberalitate abstineat. Ipse eqvidem *Paracelsus* laudavit hinc inde stillatitias *chelidonii*, *cyclaminis*, *flor. fabarum*, *lavendulæ*, *pulegii*, *raphani majoris*, *rutæ* aqvas, sed tam absurdas iis admensum

esse laudes nusqvam observamus. Neqve in *Crollio*, *Hartmanno*, *Severino*, *Dornao*, *Bodensteinio*, cæterisqve de genere hoc simile qvicqvam offendas. Si tamen qvenqvam, qvod creditu difficile, istæ agitaverint intemperiæ, hoc ipso prodiderit se non esse *Paracelsicum*, sed fatuum & inexpertum.

II. Purgantium vires non transire cum aqvis stillatitiis tralatitium est, vulgoqve occentatum, de qvo tamen ita securè in universum pronunciare, ante experimenta plura, nimium est. Hinc *Clariss. Pechlinus* Exercit. de Purgant. magno experimentorum recentium apparatu se communiit, anteqvam sententiæ huic auderet in publico accedere. Sed nè sic qvidem omnis scrupulus exemptus est, qvòd ad subtiliores destillandi vias non descenderit. Certè pertendit vehementer *Qvercetanus* in Pharm. Dogm. Restit. tum stillatitiam seminum sambuci, & ebuli aqvam certis legibus præparatam, tum aliam ex dictis seminibus & aloë, scammonioqve Balnei evocatam calore insigni purgandi efficaciâ pollere. Neqve verò experientiss. *Zwelferus* in Pharm. Reg. de stillatitiâ hellebori aqvâ diversum judicare sustinet. *Cum enim aqva*, inqvit, *ab helleboro nigro destillatione abstracta acredinem linguæ veluti mordacem impertiat, signo est manifesto, in hac acredine spiritum salinum hellebori, ita virium bonam partem subjectam esse & latere*. *Libavius* L. II. Alchem. tract. II. *Qvadam ex his aqvis*, inqvit, *purgantem vim retinent, ut ex rosis pallidis prior exiens: item qvæ ex floribus persici, floribus pruni, herbâ & floribus ebuli, & floribus sambuci, radice esula, & similibus.* Qvod sanè non est de nihilo, inprimis si prima omnino foliorum & florum germina capiantur, in qvibus sæpe vis cathartica residet, licet aliqvando in provectioribus nulla, qvod vel primi sambuci asparagi ostenderint. Rem extra omne dubium constituit *Aqva purgans Zwelferi* Pharm. Reg. p. 206. qvippe illa ex purgantibus destillando leniter evocata alvum laxat, & humores peccantes promiscuè, svaviterqve educit. Eqvidem surgens vulgò è catharticis inutile phlegma in purgando hebescere nemini eruditorum hodie ignotum, cogitanti vim

pur-

purgantem in resinosâ potissimùm & compactâ substantiâ reside-re, neqve tamen propterea temerè inficiandum destillationibus ingeniosè aptatis aliqvid saltem facultatis purgatricis evocari. Ego superiori mense Octobri ex hellebori nigri substantiâ totâ per se aqvam copiosam elicui calore Balnei continuato, qvam cùm ad cochlearia qvatuor sorbendam adolescenti offerrem, nihil qvidem præstitit, ad cochlearia octo ingentia ipsi tormina ventris excitavit, ut erat oppidò acris; ulteriùs ascendere non ausus sum metuens convulsionum, alioqvin oppidò verisimile est purgationes secuturas fuisse. Cùm autem cani duodecim obtulissem cohlearia, intra horas qvatuor qvater copiosè vomuit, bis copiosè per alvum excrevit.

III. Adstringentium vires nullas transire in aqvas stillatitias asserere minùs securum est; qvanqvam enim non omnes transeant, [qvis enim id postularet?] nihil tamen certius ostendit indies praxis Medica, qvàm delicatiores illas, & subtilioris texturæ transcendere. Hinc aqvam acaciæ, bursæ pastoritiæ, centinodii, consolidæ majoris, millefolii, plantaginis, qvinqvefolii, & præcipuè tormentillæ, atqve foliorum qvercûs experimenta qvotidiana nonnihil adstringere docent, & in dysenteriis, diarrhoeis, hypercatharsi cum fructu adhiberi. Sed hic adstringentium ascensus, in metallicis corporibus evidentior est, neqve satis scio, an in rerum naturâ aliqvid potentiùs adstringat, qvàm Martis crocus inter nimbos armoniaci salis promptissimè in alembicum assurgens, & sponte postea in aqvam deliqvescens.

IV. Non transire in aqvas vires attenuantium plantarum adhuc à vero alienius; qvis rerum gnarus negabit anisi, calaminthæ, chamæpityos, chamædryos, cichorij, cinnamomi, chærefolii, cuscutæ, eupatorii, fœniculi, fumariæ, marrubii, pulegii aqvas attenuare? utqve id negare qvisqvam instituerit, qvis tergiversationi locus, si aqvam becabungæ, cochleariæ, nasturtiorum, sisymbriorum, raphanorumqve intueamur, qvæ ferè qvod agunt totum, attenuando humores lentos, & tenaces exseqvun-

tur. Apparet eo deceptum *Conringium*, qvòd furnis peritorum Chemicorum rarus adstiterit, rariùs ipse manum admoverit operi, cæteroqvin haud dubiè omnia alia pronunciâsset. Id ergo custodiendum, non ideo infamandas stillatitias plantarum aqvas, qvòd perperam sæpe ab imperitis, & lucro sordido inhiantibus parentur, qvòd lymphâ vulgari affusâ in vappam degenerent; addendum destillationi ingenium; aliæ plantæ nullam deposcunt, aliæ mediocrem, aliæ diuturnam macerationem; aliis aqvis convenientior alembicus, aliis retorta, aliis cinerum calor & arenæ, aliis balnei, & roris, qvo discrimine observato nobilissimæ evadunt aqvæ stillatitiæ, etiam qvæ in pharmacopoliis ferè insipidæ notantur. Ita ego qvandoqve animi gratiâ, aqvam carduibenedicti, majoranæ, & similes paro, qvæ cùm in officinis non rarò vix perceptibili gustu sensum feriant, apud me, etiam ad primam lingvæ fidem efficacissimæ deprehenduntur, qvòd nihil communis lymphæ adjiciam, qvòd ex retortâ vitreâ per balneum roris longæ & patientis operæ liqvorem evocem, qvòd, si res poposcat, cohobando insistam. Itaqve si qvi minùs providè destillationum arcana versant, non vertendum id in artis ludibrium, sed in artificum vel inscitiam, vel ignaviam.

V. Et hæc qvidem de destillatione per ascensum, qvam vocant. In eo autem hîc etiam à Conringio peccatum est, qvòd non attenderit plantarum vires etiam in aqvas transire posse beneficio destillationis per descensum. Fingamus, nullam aqvam stillatitiam ascendentem virium purgantium, adstringentiúmve vel tantillum secum attollere, non hoc efficiet, qvò minùs facultas & purgans & adstringens transeat in aqvas per descensum exstillantes. Qvam & efficacissimam qvidem illam destillandi methodum qvod vel hîc ignoraverit, vel præterierit *Conringius*, qvi in aqvas stillatitias universim paratus est animadvertere, minùs deliqvit excusatè, præcipuè cùm illam ex *Gebri* summ. perf. l. 1. ex *Sennert*. sui Instit. l. v. ex Chemicorum scriptis, immò ex vulgatâ rosarum per mulierculcularum pelves destillatione passim licuisset

isset addiscere, atqve adeo circumspecta distinctione utriqve viæ suos assignare terminos. Hæc per descensum destillatio tenacioribus & adstrictioribus plantarum convenit particulis, qvæ cùm ægræ ascendant, descendunt promptissimè. Ita purgantia, & adstringentia vires suas in aqvas deponunt liberaliùs, qvod experientibus manifestum.

VI. In tradendo sale plantarum lixivo parciores sunt Antiqvi, non tamen omnino muti. Kalli herba [propter salem, ut conjicimus, Chemicis artificiis idoneum, qvem largitur, hodie mutuatâ ab Arabibus voce, alchali dictum] prophetis olim Ægyptiis βασίλειοι, & Ἑρμοῦ βάσις, & ἡλίου σίφων, Pythagoræ ἱερὸς κλάδος appellari meruit, si credimus *Neophyto* Scriptori Græco, apud *Salmasium in Plinian. Exercitat.* Aristoteles l. II. Meteor. c. III. *Huic simile qviddam fit in Umbriâ: est enim ibi locus harundine & juncis freqvens, qvos exurunt, cineremq; in aqvâ decoqvunt, donec parum supersit humoris, qvi ubi refrixit, in salem abit copiosum.* Credibile, ad condimenta ciborum. Eadem Umbrorum solertia *Theophrasto Eresio* qvoqve observata est, si verus *Plinius* l. XXXI. c. VII. *Varro* l. I. de Re Rust. c. VII. tradit accolas qvosdam Rheni suo ævo, nec maritimum habuisse salem, nec fossitium, sed usos pro eo carbonibus salsis ex lignis qvibusdam combustis. *Plinius* l. XXXI. c. VII. *Qvercus per se cinere sincero vim salis reddit.* Græci jam olim, ut ex antiqvo in *Nub. Aristophan. Scholiaste* constat, ad vitra conficienda salem chali adhibebant, qvam hodieqve retinent consvetudinem Muranenses, & qvicunqve alii subtiliùs in hoc artificio versantur. Chinenses montani regionis Chinyven, cùm sale careant, loco ejus utuntur cinere herbæ Klvæ, ut est apud *Martinium* in *Hist. Chinensi.* In Regione Tunia novæ Granatæ salem elici è cinere palmarum refert *Boterus.* Qvin & apud nos passim Oceani accolæ, ex algâ combustâ lixivium parant, ex lixivio decocto salem, qvo sine dispendio sanitatis hactenus in ciborum condimentis vescuntur. Feroënses nostri sale lixivo ex algâ marinâ ustione profecto condiunt in epulas hybernas

bernas balænarum carnem, ut in Feroëa Referat. docet *Lucas Debesius*. Sed intueamur hic euntem in diversa *Conringium Apolog. contr. Borrichium*: *Umbros olim*, inqvit, *talibus* [i. e. salibus lixivis] *usos in ciborum condimentum qui probaverit? Rheni accolis carbones salsos, non sal fuisse in usu disertè scribit Varro*. Cùm autem scribat ibi Varro, Rheni qvosdam accolas *pro sale maritimo & fossitio uti carbonibus salsis, ex qvibusdam lignis combustis*, nemo tam hebes est, qvi non intelligat usos eos esse sale lixivo, sed impuriori, & cum carbonibus misto. Qvod Umbros spectat, nollem videre *Conringium* ita pugnantem secum, suiqve immemorem, recognoscat illa sua l. de Hermet. Med. II. c. VII. *Sal plantarum*, inqvit, *magis proprium est Paracelsicæ inventum Scholæ. Nec enim qvicqvam ante illos, præter paucos Chemicos in usum Medicum salia isthæc laudaverunt. Etsi in qvotidianum cibi condimentum Umbros ex harundinis & junci cineribus sal copiosum confecisse, jam tum Aristoteli fuerit memoratum* l. II. Meteor. c. III. Eadem verba in indice repetit. Sed condonabimus ista oblivioso seni, & intuebimur propiùs, qvàm falsa sint illa: *Nec qvicqvam ante illos, præter paucos Chemicos, in usum Medicum salia isthæc laudaverunt*. Contrariam se hic Conringio ostendit melior Antiqvitas. *Hippocrates* l. II. de Morb. ad medendum capiti ulceribus fœdato commendat salem tartari, seu, qvod idem est, fæces vini combustas, in aqvâ dissolutas, & cum aliis paucis in smegmatis speciem reformatas. *Ἢν δὲ ἡ κεφαλὴ ἡλκώσῃ, τρύγα κεκαυμένην οἰνηρὴν, καὶ σμῆγμα ποιῶν σύμμισγε τῆς βαλάνου τὸ ἄλειμμα λεῖον τρίβων, λίτρον συμμίσγων, ἐπὴν ἀποσμήξῃς τούτοισι, λούσθω πολλῷ θερμῷ.* *Dioscorides* l. V. c. XXXV. *Sarmentorum cinis vim causticam habet. Cum axungiâ, oleóve illitus nervorum contusionibus, articulorum contorsionibus, ac nervorum collectionibus, modicè prodest.* Et postea: *Fit ex illo cinere lixivium ad casus, & ad fungorum venena.* *Plinius* l. XXXVI. c. XXVII. ex M. Varrone ita scribit: *Lix cinis est foci: inde enim cinis lixivus potu medetur: ut licet videre gladiatores, cùm deluserint, hac juvari potione. Quin & carbunculum, genus morbi, quo duos Consulares*

nuper

nuper assumptos indicavimus, quernus carbo tritus cum melle sanat: adeo in rebus damnatis quoque, ac jam nullis, sunt aliqua remedia, ut in carbone, fuco, & cinere. *Corn. Celsus* l. v. c. VIII. fæcem vini combustam inter adurentia medicamenta recensuit. Succedit testimonium *Galeni* l. IX. de simpl. medic. facult c. XLI. *Abluto cinere,* inquit, *fit lixivium. cinerem autem* [τέφραν] *ustorum corporum reliquias Græci vocant, sive natura sint lapidea, sive arborum, aut animalium particula. Fit ergo lixivium, secundum ejus, quod eluitur, naturam: ejus quidem quod empyreuma, seu acerrimam habet naturam igneam, lixivium quoque acerrimum est; ejus quod tale non est, etiam moderatius. Quare & septicis vocatis facultatibus commiscetur, utpote possidens calorem causticum, sed propter substantiæ tenuitatem citra dolorem adurens.* Galenus ipse: *καυστικὴν ἔχουσα θερμότητα, τῷ λεπτομερεῖ τῆς οὐσίας ἀνωδύνως καίουσα.* *Idem* l. VII. de Medic. simpl. facult. c. XLI. *Lixivium omnium maximè abstersorium, & exsiccatorium illud est, quod ex cinere ficulneo, & tithymallorum paratur; fereq; septicæ seu putrefacientis est facultatis.* Sed illustrissimus *Galeni* locus exstat l. de simpl. med. facult. VIII. c. CXXXIII. *Cinis,* inquit, *combustorum lignorum, aut aliarum materierum reliquiæ sic nuncupantur, composita ex contrariis tum qualitatibus, tum substantiis. Habet enim in se cinis partim terrenum quiddam, partim quiddam fuliginosum, seu αἰθαλῶδες, seu quomodocunq; vocare libet; atque hæ sanè partes* [sc. lixivæ salsæ] *sunt tenues, & maceratis aquâ cineribus unà asportantur, atque secedunt. Quod verò reliquum est, terreum illud est, & infirmum, post jam depositam calidam illam cinerum facultatem. Sed non omnis cinis eandem crasin habet præcisè, verùm pro combustæ materiæ diversitate variatur. At nescio quo pacto Dioscorides omnes cineres adstringendi vim habere prodidit, cùm ficulneus cinis omnis ejusmodi facultatis expers sit, utpote cùm & ipsa arbor nullà sui parte acerbè adstringentem qualitatem possideat, quemadmodum aliàs quercus, & ilex, & arbutus, & fagus, & lentiscus, & hedera, & hoc genus alia, verùm tota plena est succo valido, eoq; acri & calido. Ex acerbis equidem lignis factus cinis non parum adstringit* [ἐκ μὲν δὴ τῶν στρυφνῶν

ξύλων ἢ ἀσφόδελα [illegible] ἔσῃ] *memini, me aliquando, cùm aliud ad manum non esset medicamentum, hoc ipso cinere hæmorrhagiam suppreßisse. Verùm nemo unquam ad sale uti ficulneo cinere audeat, cùm hic acrimoniæ multum, adstringentisq; obtineat facultatis, mistæ abstersioni, &c.* Neqve aliter ferè intelligenda, qvæ de viribus medicis variorum cinerum è plantis elicitorum scripsere antiqvi, qvàm de sale eorundem lixivo, unde præcipuè vis illa medica pependit. Hinc cùm cinis sarmentorum, vitium, vinaceorum condylomatis, & sedis vitiis mederi traditur cum aceto; item cùm lienis tumori, cùm igni sacro opitulari scribitur; cùm fistulas purgare, nervorum dolores ex frigore ortos & contractiones tollere, qvæ omnia tradit *Plinius* l. XXIII proœmio, intelligitur potißimùm vis illa salis lixivi in cinere delitescens, qvo remoto reliqvus ille & pæne emortuus cinis hebesceret. Neqve duntaxat laudavere antiqui τὸ αὐθαλῶδες cinerum, ad externa corporum humanorum vitia, sed & interioribus qvibusdam ita obviam ire. Plinius l. XXIII proœmio: *Dant & bibendum*, inqvit, *cinerem sarmentorum ad lienis vitia aceto conspersum.* Idem l. XXIII. c. II. *Crematio faci vini multum virium adjicit: utilißima est ad compescendas lichenas, furfuresq; cum fico decocta: Sed & lepris & ulceribus manantibus imponitur. Fungorum natura contraria est pota, sed magis cruda. Oculorum medicamentis cocta & lota miscetur. Medetur illita & testibus, & genitalibus; in vino autem adversus stranguriam bibitur. Cùm exspiraverit qvoqve, lavandis corporibus & vestibus utilis.* Idem l. XXIII. c. III. *Ipsius oleæ cinis cum axungia tumores sanat: extrahitq; fistulis vitia, & ipsas sanat.* Idem. l. XXIII. c. V. *Cinis palmæ ad tormina potus in vino albo in vulvarum vitiis efficacißimus. Dioscorides* reliqvis disertius l. I. c. CLXXXVI. *Fit & è crematorum tam sylvestrium, qvàm sativæ ficus cauliculorum cinere lixivium. Sed cinerem plurimum, diuq; macerari oportet. Utile porro est ad medicamenta caustica, & partibus prodest gangrenâ tentatis. Nam expurgat & consumit qua excrescunt. Usus verò his est, ut eo imbuta subinde spongia superponatur. Interdum & infunditur, qvemadmodum*

utilem dysentericis, & in vetustis fluxionibus, nec non & sinubus cuniculatim depascentibus, iisq; magnis. Etenim purgat, glutinat, carnem replet, & oras committit, æqve ac emplastra, qvæ cruentis vulneribus imponuntur. Propinatur & ad sanguinem in grumos concretum: itemq; contra præcipitationes, rupta, atqve convulsa cum aqva cyatho recens percolatum, admisto olei exiguo. Cœliacis, ac dysentericis per se cyathi mensurâ datum auxiliatur. Nervorum vitiis & convulsis ex oleo convenienter illinitur: qvippe qvòd sudores moveat. Bibitur & adversus gypsi potum, phalangiorumq; morsus. Eosdem porrò effectus exhibent lixivia reliqva, præsertim qvernum: omnia verò adstringendi vi pollent. Sed non vacat nunc omnes antiqvorum cineres medicos convasare; id certum, in plerisqve τὸ αἰθαλῶδες, i. e. salem lixivum prævaluisse. Hinc cùm, ut memoravimus, tradit *Plinius*, *cinerem lixivum potum mederi*; cùm *Dioscorides*, *lixivium sarmentorum valere ad fungorum venena; lixivium ficulneum adversus gypsi potum, & dysentericorum mala*; cùm Galenus, *lixivium tithymallorum esse fere septicæ facultatis*; cùm iterum Plinius *bibendum dat cinerem sarmentorum ad lienis vitia*, ubiqve τὸ αἰθαλῶδες, relictâ in fundo terreâ fæce, utramqve facit paginam. Qvid qvòd sales theriaci apud *Galenum* magnam virium suarum partem debuerint salibus plantarum unâ combustarum? urebatur enim simul cum viperis & gentiana Cretica, & aristolochia rotunda, & centaurium tenue, & cardamomi semen, & marrubium, & scordium, & apium, & chamædrys, & ruta, & scylla, qvarum utiqve salia in cineribus latitantia vires nobilis alioqvin medicaminis intenderunt, de qvo pharmaco videndus *Galenus* l. de theriac. ad Pisonem, & l. xiv. Meth. Med. Ex qvibus omnibus non potest non liqvere, antiqvos & cognovisse plantarum salia, seu τὸ αἰθαλῶδες cinerum, & ad usum Medicum sæpe accommodâsse. Esto, non viderint omnes salia ista in formâ solidâ, satis est in liqvidâ explorâsse, præsertim cùm hodieqve in formâ solidâ Medentibus ferè nisi ad cauteria non usurpentur, sed cum aqvis convenientibus redacta in lixivium. Ergo veteres nulla adeo necessitas eò adige-

 bat,

bat, ut lixivia evaporando in ſalem cogerent, quippe qvibus ignorari non potuit, ſalia non agere, niſi diſſoluta qvodammodo. Viderunt tamen, qvibus ea cura fuit, ſalia lixiva ſoliděſcere Umbri, ut ex *Ariſtotele* & *Theophraſto* deduximus; viderunt Romani, qvemadmodum diſertè Plinius l. xxx. c. vii. *Qvercus per ſe cinere ſincero vim ſalis reddit.* Idem l. xxxi. c. x. tradit *ex qvercu crematâ fieri nitrum*, ita ſalem illum lixivum appellat. Idem l. xvi. c. viii. *cremati roboris cinerem nitroſum eſſe certum eſt.*

VII. Qvamvis itaqve ex ſuperioribus apertiſſimum ſit, invito licet *Conringio*, ſalia lixiva vetuſtioribus Medentium in uſu fuiſſe, liqvidiorem tamen, & accuratiorem eorundem cognitionem *Paracelſo*, ejusqve aſſeclis meritò adſcribendam cenſemus; ut profectò, ſi nullo alio beneficio poſteritatem ſibi devinxiſſet *Germanus* ille *Theophraſtus*, vel uno hoc nomine meruiſſet hanc tomben. Qvòd enim propè infinitæ febrium intermittentium catervæ noſtro hoc ſeculo feliciter coërceantur, *Paracelſi* ſalibus lixivis præcipuè acceptum referimus, tacente hanc medicandi rationem univerſâ, qvantum conſtat, antiqvitate. Qvòd lixivis hodie cauteriis, damnato igniti ferri Hippocratici horrore, tot morbos proſperè avertimus, *Paracelſicorum* ſalium eſt. Præiiſſe tamen hîc qvodammodo antiqvos veriſimile reddunt illa *Plinii* l. xxviii. c. viii. *Cutis utriusqve* [crocodili] *cinis ex aceto illitus his partibus, qvas ſecari opus ſit, aut nidor cremati ſenſum omnem ſcalpelli aufert.* Qvòd ſale geniſtæ, ſtipitum fabarum, juniperi, inſidiantes vitæ humanæ calculos exigimus; qvòd lixivio fraxini, gentianæ, ononidis hydropem eliminamus; qvòd ſale alio, atqve alio tardas urinæ vias aperimus, alio hypochondriorum amurcam vel expellimus, vel emendamus, alio acidum ubi ubi in corpore præter naturam hærens exarmamus; totum id *Paracelſica ſcholâ* inventum eſt. Is *nobilis Helvetius*, qvantum liqvet, pomœria ſalium lixivorum maſculo & felici auſu primus luculentè ampliavit: *primus is* hypoſarcam ex qvartanâ oriundam ſale abſinthii oppugnavit, *Schol. in libr. de gradib. & compoſit. primus is* qvartanâ afflictis

ſalem

ſalem commendavit abſinthii, ſicut ex *Comment.* ejus *in Aphoriſm. Hippocrat.* liqvidum eſt: primus is docuit alchalia [i. e. ſalia lixiva] putrefactiones corporum internas tollere, craſſos humores incidere, adeoqve corpus humanum qvodammodo renovare *libr. de Reſtauratione: primus is* hiſtoriam tartari explanavit, morbisqve tartareis ſalem lixivum viſci qverni, & alchali aqvilegiæ ſpinoſæ oppoſuit, qvemadmodum ex *libr.* ejus *de morbis tartareis* percipimus: *primus is* obſervavit ſale abſinthii morbos qvatuordecim perfectè poſſe ſanari, idqve expertum ſe ſe tradit *libr: de Peſtilitate: primus is* ſalem parthenii, ſerpentinæ, bryoniæ ad puſtulas gallicas *libr.* x. de morb. Gallic. *c.* 1. laudare cœpit, & *tract. de Cortic. lign. Guajac.* ad Veneream luem alchali guajacinum. Eſto, in aliis non paucis dormitaverit *Paracelſus*, ut eſt rarò magnum ingenium ſine mixturâ magnæ alicujus imbecillitatis, certè qvòd hic Medicis veternum excuſſerit, atqve ad lixivorum ſalium imperium lætiùs porrigendum eos excitaverit, id verò, ſi qva meritorum magnorum in Orbe memoria eſt, grata poſteritas æternùm prædicabit. Neqve univerſi hactenus *Paracelſi* hoſtes tanto ſibi munere obſtrinxerunt tum ægros, tum Medentes, qvanto ille propagatâ vel ad febres duntaxat ſalium plantarum hiſtoriâ. Qvàm glorioſum id ipſi, & ſupra invidiam magnificum contingit, qvòd jam integro, & qvod ſuperat, à morte ſuâ ſeculo, pæne qvotidie febricitantes vel morti, vel diuturnis ægritudinibus, & tutò, & citò, feliciterqve eripiat. Neqve putandum eum fortuito qvodam caſu febribus oppoſuiſſe lixiva ſalia; recta ratio id ſvaſit, & explorata pugnantium in corpore febriente humorum natura. Neqve diverſum ſvaſiſſet *Hippocrates*, ſi cognitæ ſibi aliqvatenus ſalium lixivorum naturæ paullò diutius inſtitiſſet. Vox enim ejus l. de Vet. Medic. text. XXX. *Οὐ γὰρ διὰ τὸ θερμὸν ἁπλῶς πυρεταίνουσι οἱ ἄνθρωποι, οὐδὲ τοῦτ' ἐστι τὸ αἴτιον τῆς κακώσιος μοῦνον· ἀλλ' ἔστι καὶ πικρὸν, καὶ θερμὸν τὸ αὐτό. καὶ θερμὸν, καὶ ὀξύ· καὶ ἁλμυρὸν καὶ θερμόν· καὶ ἄλλα μυρία· καὶ πάλιν γε ψυχρὸν μετὰ δυναμίων ἑτέρων· τὰ μὲν οὖν λυμαινόμενα ταῦτά ἐστι.* Neqve diverſum ſe oſtendiſſet *Plato*, ut qvi in *Timæo*

agnoscit φλέγμα ὀξὺ καὶ ἁλμυρὸν ταχὺ εἶναι πλὴν νομιζόμενον. Vidit ergo *Paracelsus* illud ὀξὺ in febribus intermittentibus cum amaro salsoqve confligere, gnarusqve ex qvotidianis exercitiis Chemicis acidum à salibus lixivis exarmari, ad experiundum in humano corpore progressus est fausto eventu. Enimvero acidum illud febrile, propinato tempori lixivo sale, præcipitatur, & viribus suis exuitur, succedente largo sudore. Cessat ergo febris sublato adversariorum altero, & interqviescit amarum, cùm non adsit amplius, à qvo ad effervescendum instigetur, acidum. Verùm qvia non in solis febribus acidum corpori hostile deprehenditur, sed & alias invehit calamitates, hinc non injuria ad salia lixiva in aliis qvoqve morbis provocatur. In hanc rem *Helmontius l. de Pleur. fur.* *Etenim*, inqvit, *ut acor in stomacho est gratus & ordinarius sapor: sic extra stomachum omnis aciditas est præter naturam, & hostilis. Qvod hactenus nescitum in scholis. Sic nempe tormina ab acido intestinorum, in lotio stranguria, in ulceribus corrosio, in pelle scabies, in artubus podagra* &c. Intelligendum autem hostile illud acidum non de adventitio, qvod ad castigandum bilis fervorem propinari solet, sed de innascente, & ex impedita humorum circulatione hinc inde in mæandris corporum genito, qvod inimicum naturæ, eoqve profligandum. De primo graviter *Hippocrates* l. de Victu Acutorum, text. xxix. Αἱ δὲ ἀπὸ ὄξεος ὀξύτητες πικροχόλοισι μᾶλλον, ἢ μελαγχολικοῖσι ξυμφέρουσι. Secundum autem, ut noxium, [recte enim iterum *Hippocrates* l. de Vet. Medicin. docet ὀξὺν χυμὸν ἀνεπιτήδειον προσφέρειν λυπεῖν μάλιστα εἶναι] assumpto opportunè & prudenter vel lixivo sale, vel volatili, vel alchali, ut vocant, volatilisato tollitur, aut mitigatur. Qvin & ad urinæ vias penetrat sal lixivus, ut mirum sit *Helmontium l. de lithias.* c. III. scribere. *Nunqvam ex urinâ mihi apparuit alchali, aut lixivio simile. Etenim si aliqvid lixiviale intro assumptum fuerit: id statim acidis saturatur, ut lixivialem indolem deponat.* Et mox: *Cùm igitur non sit alchali in lotio, errorem duxi, alchali potare pro saxifragio, cùm non perveniat ad loca urinæ.* Immò verò in scorbuticorum

rum

rum urinis, post liqvorem in vapores attenuatum, & combustum restans sedimentum, semper alchali verum, sed paucum deprehendi, idemqve in puerorum urinis observatum *H. Martinio* in Anat. Urinæ, & *Beckero* in Microcosmo. Et salia juniperi, genistæ, sambuci, ononidis sæpe ingesta pervadere ad vias urinarias dubitare nemo potest, nisi qvi non vidit qvotidie hydropicorum, & calculosorum aqvas his remediis potenter per vesicam amandari foras. Idqve adeo verum est, ut sola salis tartari tinctura liberaliùs hausta vias urinarias expediat, licet paucis adeo salis tartari aculeis comitata, qvòd freqventior usus acidum in primis viis hærens jam ante saturaverit.

VIII. Sed pergit Conringius l. de Herm. Med. II. c. VII. *Nimii*, inqvit, *in alchalium laudibus vulgò sunt Paracelsici, promittentes integras in salibus stirpium vires.* Si qvi ista promisere, eo ipso ostendunt se non esse Paracelsicos, nusqvam enim ista promisit *Paracelsus.* Sed progreditur *Conringius*: *Immò*, inqvit, *usque adeo parum ejus* [proprietatis stirpium] *superat, ut omnia plantarum salia iisdem prope sint viribus, & gradu tantùm differant, sintq; adeo omnia acria, calida, sicca, & planè talia, pro ut Dioscorides de sale communi pronunciat* l. V. c. CXXVI. *qvantumvis nonnulla ex plantis non perinde calidis, & siccis sint educta.* In qvibus paucis bis peccatur. I. Non planè talia sunt lixiva salia qvalis est ille communis: sal communis, teste ibidem *Dioscoride*, δύναμιν ἔχει στυπτικὴν, sal lixivus, qvalis in pharmacopoliis venditur, è contrario aperit, laxatqve, aut certè si unus aliqvis tantillum adstringere deprehenditur, sexcenta alia reserant, & incidunt: sal communis non frangit acidum, sal lixivus frangit, & præcipitat: sal communis nil possidet verè oleosum, sal lixivus usqve adeo oleosi genii est, ut vel abluendo manus ejus lixivio, videamur merum oleum tractare, usqve adeo oleosi genii, ut sulphur vulgare promptissimè dissolvat, qvod sali communi neqvaqvam concessum: sal communis facilè attollitur in spiritum, eumqve acidum, sal lixivus difficillimè tenuatur in spiritum, eumqve alio planè modo, qvàm acida

vuli-

vulgaria agentem: sal communis præcipitat Mercurium dissolutum, in pulverem albissimum, sal lixivus in pulverem vel rubrum, vel flavum: sal communis statim & semper abit in cubos, sal lixivus rarò, nec nisi post longas ustiones: sal communis non medetur febribus, sal lixivus medetur. Alterum *Conringii* delictum est: *Salia omnia plantarum iisdem propè esse viribus, & gradu tantùm differre.* Eqvidem 1. non inficiandum, lixiva plantarum salia [de volatilibus & essentialibus nullus hic sermo] in universum acria esse, incidere, dissolvere pituitam, dissolvere sulphur, reluctari acidis, fusionibus, & præcipitationibus metallicorum inservire, inde tamen non conficitur, eadem non nisi gradu differre. Eodem sanè argumento ostenderetur, plantarum spiritus non nisi gradu differre, cùm omnes incendi se patiantur, omnes inebrient liberaliùs hausti, omnes tincturis eliciendis inserviant, omnes putredinem arceant. Sic in multis conspirant plantarum olea, & tamen plusqvam gradu discrepant. 2. Non inficiandum, multum perire virium plantarum inter comburendum, recedit enim pæne totum id, qvod volatile est, spiritus, aqva, oleum tenuius, hinc vires soporiferarum, catharticarum, emeticarum plantarum in cineribus qvasi emortuæ deprehenduntur; neqve enim vel sal fixivus hellebori, vel jalappæ, vel hermodactylorum propriè purgat; nec asari sal eiet vomitiones, qvod & eruditissimo *Pechlino* l. de Purgant. Medic. Facult. c. IX. observatum. Vox ejus: *Prolectum veratro salem nihil ad purgationem ampliùs, qvàm aut absinthii illum, aut tartari conducere experimenta ostendunt.* Et mox: *Eadem asari fortuna fuit, in sale destituentis compositi naturam.* Enimvero vis tum narcotica, tum cathartica in resinosa & mediocriter fugaci præcipuè substantiâ resider, eoqve ad primum violenti ignis occursum facessit. Hinc ubi è scammonio & jalappâ beneficio spiritûs vini resina omnis prolecta est, reliqvum corpus hebescit ignavum. 3. Non inficiandum cineres plantarum, & salia lixiva, ubi iterum, iterumqve extremos ignis flammei labores persenserint, ubi cum sulphure communi, more phar-

re pharmacevtico, deflagraverint, ubi furentes Vulcani aperti injurias diu toleraverint, tandem ad idem pæne redigi ingenium, cùm non modò constet ex observatione *Clariss. Francisci Redi, salia plantarum lixiva post plures, violentasq; ustiones, & purgationes denique omnia abire in cubos*, sed & freqventibus mihi experimentis cognitum sit, omnia novissimè, si crebrò ustulentur, crebrò dissolvantur, iterumqve repetatur is labor, abire in terram albam, insipidamqve, retusis ad ultimum omnibus eorum salinis aculeis, à creberrimo illo ignis impulsu, adeo ut & de lixivo sale ingeminari possit illud Salvatoris Marc. IX. Ἐὰν τὸ ἅλας ἄναλον γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε. Proinde supervacuo, immò pernicioso labore se se fatigant Pharmacopœi, cùm, ut albore & nitore salium lixivorum blandiantur ægrorum oculis, eadem vel diuturnâ cruciant flammâ, vel cum sulphure communi iterum, iterumqve incendunt; his enim tormentis specificæ virtutes, non illæ qvidem fugacissimæ, qvæ qvovis igne violentiori dissipantur, sed paullò constantiores, qvæ in cinere perfunctoriè usto adhuc resident, ad fugam impelluntur; itaqve si ita cruciata salia artemisiæ, euphragiæ, tormentillæ, plantaginis, satyrii, papaveris, betonicæ parum admodum in medendo discrepare videantur, mirum non erit, qvanqvam nè sic qvidem omnis specifica vis in solidum videatur expulsa, de qvo postea. Veniendum nunc ad rem propiùs, ut ostendatur salium lixivorum moderatè ustorum diversitas.

1. Observavit *Galenus* l. VIII. de simpl. medic. facult. c. CXXXIII. [qvem locum ante descripsimus] qvernum cinerem adstringere, ficulneum contrà adurere & abstergere, argumento, remanere specificas qvasdam in adusto cinere compositi vires. Neq; verò illud discrimen parti cinerum terreæ, sive capiti mortuo adscribi in solidum potest, ut qvod, judice hîc *Galeno*, ἀσθενὲς est, & virium infirmarum, sed sali sulphureis suis partibus constantioribus adhuc gaudenti. Neqve enim à cinere vulgariter usto recessisse omnes partes sulphureas, facilè docuerint tum ipsa,

qvæ inde statim proliciuntur, salia, utpote coloris subrubri, cum ipsum lixivium primum rubellum.

2. Experiuntur Chirurgorum curiosiores opportunum esse cauteriis seu fonticulis erigendis salem corticis fraxini, in salibus aliis nonnullis frustra hanc dexteritatem exspectari. De eodem sale ita diligentissimus *Schröderus* in Pharmac. *Sal ex ligno fraxini incinerato vulneribus intus & extus cum felici successu usurpatum vidi.* Qvod qvis exspectet à sale hellebori? Ita *Cl. Rejm. Forti* l. de Febr. ad ventriculum roborandum commendat salem menthæ, qvam virtutem qvis à sale laureolæ sibi spondebit?

3. Notant vitrarii promiscuè, à sale silicis vitra sua infuscari, & subviridi colore sqvalescere, contrà, à sale chali nitorem perspicuum, & clarissimam translucendi vivacitatem mutuari: propterea Muranensium artificum curiosiores salem chali ad opera delicatiora præferant. Audiendus & hic Clariss. [illegible] Comment. ad Anton. Neri de Art. Vitrar. *Quernis*, inqvit, [illegible] *res vitrioli naturam induentes vitrum obscurius reddunt; cineres fraxini, vel oxyacanthæ, qvorum sal ad nitri naturam accedit,* [illegible] [i. e. vitrum] *reddunt candidum*. Videatur & ibidem de differentia salis cardui, rubi, genistæ spinosæ, tabaci &c. Qvin & ipse *Neri* l. I. c. v. agnoscit ex sale silicis factum vitrum in tenue [illegible] duci posse, & supra crystalli naturam flexile esse, qvod de aliis [illegible] bus prædicare non sustinuit.

4. Observant tinctores, fullones, saponis Magistri, [illegible] vita inter hæc sacra transigitur, evidentissimum inter salia plantarum lixivia discrimen, ab aliis colores inqvinari, [illegible] opera reddi fragilia, ab aliis omnia evenire [illegible] *Plinio* de sapone olim visum l. xxviii. c. xii. Observavit [illegible] *Poterius* Med. insignis in Consil. suis Med. sale [illegible] icterum feliciter expugnari, id qvod à sale [illegible] dum.

5. Nec omittenda hic *Othonis Tachenii* experimenta [illegible] *gnr. Chimic.* c. xvi. docet enim [illegible]

solutum

solutum à variis salibus lixivis variè omnino affici, à sale tartari infuso præcipitari in colcothar obscurè virens, à sale stipitum fabarum migrare in ochram flavam, à sale lavendulæ in viridem, à sale communi in nullam.

Ita, qvemadmodum tradit c. VII. Mercurius sublimatus in aqvâ fontanâ dissolutus, affuso sale tartari præcipitatur obscurè rubens, affuso sale plantarum cephalicarum, rorismarini, aut lavendulæ evadit lucidè rubens, injecto sale chelidoniæ Mercurius redditur omnium rubicundissimus, immisso sale volatili niveus, sale communi nulla seqvitur præcipitatio. His adjicit *Tackenius* omnia herbarum diureticarum salia, ut stipitum fabarum, ge[illegible], hyperici, herniariæ, urticæ esse acido-salsa [nisi ultimam ignis vim experiantur] & proinde Mercurium in dictâ solutione non præcipitare; vulnerariarum autem plantarum salia, ut betonicæ, veronicæ, agrimoniæ, pyrolæ, alchimillæ &c. esse planè salsa, neqvaqvam acidula. Et qvanqvam invenerit hic *Zwelferus* in *Apolog.* qvod responderet, certum tamen est, in his ipsis salibus modestè ustulatis evidens discrimen reperiri. Certum est, non omne acidum statim ab igne exterminari, vel exemplo calcis vivæ, in qvâ, si aqvam affuderis, acidum & salsum manifestâ ebullitione confligent, de qvo Cl. *VVillis*, aliiqve.

6. *Conringium* apertissimè confutant experimenta Hetrusca. Cùm ante hos octo annos, illustri Domino *Laurentio Magalotti* comitatus laboratorium [ceu vocant] secretius Magni Ducis Hetruriæ, qvod in palatio Pithi visitur, curiosiùs perlustrarem, magnus inter alia salium lixivorum ibidem & apparatus, & diversitas oculis se se objecere. Jusserat jam ante sapientissimus Princeps sollicitè in salium lixivorum naturam, figurasqve inqviri, ideoqve qvi magisterio illic Chemico præerant, ex infinitis prope plantis lixiva elicuerant salia, qvæ omnia pulcherrimâ facie, & diversissimâ figurarum varietate naturæ suæ diversitatem testabantur. Videre enim ibi licuit cylindros, qvadras, pyramides, rhombos, prismata, trigonos, cruces, cuneos, cubos rudiores,

res, & innumera varii generis trapezia. Meretur & hic legi illud *Marci Marci* in Idear. Operatr. ideâ: *Sal*, inqvit, *ex urticis paratus in trigonas tessellas cogitur, ubi in crystallos coit, sed ejus lixivium frigore brumali abit in faciem urticarum.* Mihi tamen sal lixivus urticarum partim abiit in figuras adamantum, partim in octaedra composita è duabus pyramidibus qvadrilateris; qvæ diversitas ex diversi generis urticis, ex diversâ ustione, ex aliis atqve aliis circumstantiis haud dubiè pependit. Sed ut in Florentinum Vulcani ergasterium revertamur, libet, qvæ oculis ibi usurpavi, etiam ex alterius Viri Clariss. fide recognoscere. Is est Pisanus Professor, *Antonius Oliva*, cujus, ut testis quoque oculati mentem ex *Car. Fracassati* Epist. de Linguâ subjicere [illegible] sum: *Endivia*, inqvit, *sale suo duas retusas cuspides hexagonas medium complectentes, prisma basis pariter hexagonalis imitatur: occurrit tamen in eodem sale prisma illud seorsim: eodem modo sal citrulli, esulæ ac scorzoneræ conformatur, sed medium prisma in his duabus altius est; parietaria cuspides basibus invicem nexas, sed conum non absolventes ac sectas æmulatur: ita & absinthium, & in parietariâ ad basin, qvæ plana in angulum coëunt; rhomboica hederæ resultant. Brassica, cucumis, euphrasia, laurus, lactuca, rosmarinus, buglossa, rosa, mechoacanna, helleborus albus, acetosa salibus suis pyramides, sed improprias, hexagonas nempe, utrinqve prismati hexagono incumbentes referunt: hoc solum discrimine, ut in aliqvibus altius, in aliqvibus depressius sit ipsum prisma. Pyramides pariter hexagonas duas basibus suis implicitas dabunt mallcorium, piper nigrum, capreoli vitium, acetosa ac helleborus niger; octaedricus est sal melissæ, fœniculi, regulari nempe figurâ, qvam paucis in salibus herbarum reperies: cubicus gingiberis, liqviritiæ, capilli-veneris, rursus & brassicæ est sal: non eadem tamen est hic figuræ constantia, at in salibus primigeniis; ideo & lactucæ sal non idem semper servat simulacrum, sed & in verum prisma coit, cujus duo latera sint aqvalia, reliqvum, ac adversum parallelogramma. Saccharum ac colocynthis qvadrata videntur, & in mensas extensa latas; sed veriùs segmenta verarum pyramidum utrinq; ab basi*

dicendo

dicendo explicueris: pariter ita indigitari posset helleborus albus, ni irregularitate aliqvâ mensularum distaret. Qvercus suo sale hexagono, sicuti & piper rubrum. Qvòd vel solum experimentum sufficit retundendæ *Conringii* opinioni, qvâ statuuntur *lixiva salia non nisi gradu differre.* Enimvero verisimile est, esse singulis salium alchalium speciebus certas & determinatas figuras, dummodo specificæ sulphuris nativi particulæ nondum omnes expulsæ sunt violentiâ ignium, & dummodo unâ, eademqve methodo præcisè utitur artifex. Neqve enim mirum, si aliqvando variet, exempl. gr. salis lactucæ simulacrum; varietatis enim culpa jam in ignis varietate, jam in lactucæ truncatâ radice, jam in corticis recentis, effœtive conditione residet; notatumqve providè Cl. *Francisco Redi* [qvemadmodum mihi coràm significavit] *ex ejusdem plantæ foliis in cinerem perustis aliam salis figuram exsurgere, ex radice aliam; qvin immò salem ex cortice piperis eductum aliter figurari, aliter ex grani piperis pulpâ.* Proinde ut certa exspectetur figurarum specificarum in salibus lixivis constantia, integra semper experiunti capienda vel planta, vel arbuscula est, eaqve sola modestè urenda, & in circumstantiis mutandum nihil. Neqve officit, esse qvædam etiam diversissimarum plantarum salia sibi in speciem similia; qværendum enim lyncèi oculi smicroscopio firmati acumen, & in illâ similitudine evidens observabitur varietas. Sed à qvo artifice pendent illæ salium figuræ? à formâ adhuc remanente, excipiet Peripateticus. *Du Hamel* autem de Consens. Vet. & Nov. Philos. l. II. c. IV. *Constantes illas figuras*, inqvit, *designatione qvadam divinâ impressas esse omnino fatendum videtur.* Illustris *Boyle* existimat primigenias qvasdam esse texturas, qvibus entia differant, easqve se diu & mordicus in igne tueri. *Cl. VVillis* l. de Ferment. c. XII. *Si in hujus*, inqvit, *rationem inqviratur, dicimus qvod hujusmodi sales non sunt elementa simplicia, sed corpora ex sale copioso cum reliqvis principiis in exiguâ qvantitate variè permixtis conflata; qvæ perinde ac alia naturæ concreta, juxta salis ac spiritus* [addo sulphuris constantioris] *prepollentiam, & cum*

cæteris mixtionum peculiares figurationum modos à primo conditore sunt sortita. &c. Nobis hîc pro instituti ratione satis est in diversis salibus lixivis, nondum ultimo flammarum supplicio cruciatis, diversas esse figuras, naturæ adhuc aliqvod discrimen specificum demonstrantes.

7. Prærogativa salis tiliæ in curandis vulneribus præ aliis plerisqve salibus iterum evidentissimum inter salia lixiva indicat discrimen. In hanc rem *Helmontius* l. de Lithiaf. c. III. *Vidi*, inqvit, *rusticum, qvi vulnera ingentia curaret, potu lixivii è tiliâ parati.* Id verò à sale tithymalli, aut ficulneo, aut fagino exspectare, temeritatis esset. Credibile rusticum illum cineres tiliaceos non flagellâsse nimis vehementi flammarum acerbitate, ideoq; substitisse adhuc sulphur qvoddam paullò constantius, atqve adeo ab utrisqve profectam illam sanitatem. Qvid si in clauso crucibulo maximam ἐγχειρήσεως suæ partem absolverit. Certè non de nihilo est illud *Blasii Vigenerii* l. de igne & sale: *Le sel resté ès cendres retient la nature & proprieté de la chose, dont il est extrait, si cela se fait en un vaisseau clos, & qve les esprits ne s'en evaporent point.* Scio in accuratissimè clauso tigillo nè carbonem qvidem abire in cinerem, sed & illi incommodo facilè obviam iri potest. Nam & ego freqventer per stillatitiam aqvam ex nigrâ illâ plantarum massâ in clauso duntaxat crucibulo perustâ salia fixa elicio eaqve rubicundula, & proinde omni sulphure suo non destituta. Interea nè cui alienum videatur, sulphureas aliqvas partes, immò & alias fugaces, in igne etiam vehementiori salvas qvandoqve remanere, expendat mecum, si vacat, genium sulphuris communis, qvod cum ex oleoso & acidô constet, utroqve volatili, in ardentissimis tamen flammarum complexibus se se aliqvandiu tuetur, nec evolat, si corpus ipsi ministraveris, in cujus poris, veluti latibulis occultare se possit, & à flammæ spiculis defendere. Expertus enim sum, æris laminas cum insperso hinc inde sulphure modico, in clauso sollicitè tigillo relictas, ita combibisse particulas sulphuris, sibiqve intimè conjunxisse, ut post ala-

crem

crem duodecim horarum flammam, redeuntibus ad pristinum frigus omnibus, exemptæ, & aqvæ forti immissæ, sulphur nihil immutatum, ardens, & aqvæ supernatans ostenderint, ære sensim dissoluto. Similia particulis qvibusdam alioqvin satis ad fugiendum expeditis, in cinere plantarum sapienter gubernato contingere posse qvis negaret? Qvia ergo Cl. *Redi l. de Viper.* plantas suas vehementiùs ussit, immò perussit, non mirum discrimina alia, qvàm figurarum in salibus lixivis ipsi non fuisse notata. Qvæ tamen ipsa enervant qvoqve *Conringii* sententiam.

8. Accedit *Helmontii* testimonium l. de *Potest. Medicam.* qvanqvam enim videatur ibi lixivis salibus virtutes compositorum specificas detrahere, pressiùs tamen expensus contrarium docet. Ita ergo ille: *Salia*, inqvit, *qvæ sunt pars compositi, ut lixivia, & alchalia virtutibus seminalibus orbata sensi, solamq; habere abstersivam, saponariam, & resolutivam proprietatem; nisi fiant volatilia, qvibus sensi inesse initia concreti radicalia, & balsamos seminales.* Scilicet qvamdiu salia illa fixa manent, videntur virtutibus orbata esse seminalibus; at si in volatilem reducantur statum, jam mox evigilant, & initia concreti radicalia, balsamumqve seminale inesse sibi apertè ostendunt. Profectò enim nisi in fixo illo sale hærerent adhuc qvædam concreti semina, licet qvodammodo dormitantia, πτερώματα illa sola neqvaqvam ea introduceret, alioqvin qvidlibet hac viâ fieret ex qvolibet. Qvantum autem tribuat *Helmontius* illi salium πτερώσει, disertiùs interpretatur eodem libro circa finem: *Fixa alkalia*, inqvit, *si volatilisentur, magnorum pharmacorum potestates adæqvant. Qvippe vi incisionis, resolutionis & abstersionis delata usqve ad limen qvartæ digestionis, tenacitatem coagulatorum in vasis fundamentaliter tollunt.* Qvod ex *Paracelso* mutuatus videri potest, namqve ille in Fragment. Med. *Virtus*, inqvit, *alkali in eo est, ut sublimetur, & volatile fiat.*

9. Veniendum nunc ad palmarium argumentum, hoc est ad curiosissimam illam controversiam, qvæ nobilia hactenus ingenia variè commisit, exercuitqve, de plantarum ex cineribus

resusci-

resuscitatione, unde salium diversitas fortassis clariùs elucebit. Eqvidem, si *Conringium* l. de Hermet. Med. II. c. VII. audimus, compendiò transigetur: *Qua Qvercetanus*, inqvit, *narrat de plantarum ex cineribus resuscitatione, vel commentitia sunt, vel magicis annumeranda. Et verò Polonus ille, cujus fide qvàm maximè utitur, magico*, Michaëlem autem Sendivogium intelligit, *scelere fuit infamis*. Sed ista plerumqve imperitorum carecta sunt, post qvæ delitescere svave est, qvoties inusitatius naturæ phænomenon occurrit. Ita de Gröningensis Academiæ Medico *Freitagio* scribit Clar. *Alb. Kyperus*, in Resp. Medicin. Nic. Fontani: *Nuper aurum fulminans fecimus, cujus si granum unum, aut duo carbone desuper lentè accendas, bombardam minorem sonitu certè aeqvat, si non antecellit; ut meritò ridenda sit Freitagii socordia, & contradicendi studium, dum tale qvid fieri posse naturaliter pernegat, & si omnino effectûs evidentiâ convincatur, ad Dæmonem hujus causam refert.* Dignum certè hac patellâ operculum, & hoc Philosopho hac Philosophia. Præstaret in re dubiâ nihil temerè definire, qvàm scientiæ suæ nimium tribuere, & naturæ latifundium intra unius cerebri concludere angustias. Ad rem Clar. *Sennertus* l. de Cons. & Diss. c. x. *Si nimirum*, inqvit, *Chemiæ osores, & οἱ βίβλῳ κυβερνῶντι manum ipsi operibus Chemicis admoverent, viderent procul dubio multa, qva jam non credunt.* Ut taceam, indignum esse homine Christiano, ex inani vulgi rumore viro bono infamis magiæ crimen impingere. Qvin nobilissimus *Denoyeus* Reginæ Poloniæ à secretis, cùm Parisiis ante hos VIII annos memoraret *Sendivogium* uxorem duxisse viduam Alexandri Sidonii, ejusdemqve scriptum posthumum, qvasi hæreditario jure pro suo edidisse, de sinisteriori ejus famâ in Poloniâ nè verbum qvidem fecit. Et qvid ille *Adepti* viduæ supplicaret, si à maleferiato genio penderet totus? Qvid qvod ignotum hodieqve, an *Sendivogius* is fuerit, qvi *Qvercetano* resuscitationem illam demonstravit: *Qvercetanus* sanè agnoscit nomen scientissimi illius Medici Cracoviensis sibi excidisse, & *Conringius* sciret, qvi nec Gallias, nec Poloniam vidit unqvam!

Sed

Sed nos ad rem propiùs. Non urgent Chemici resuscitationem plantæ ita omnibus suis numeris absolutam, ut vel colores accuratè repræsentet, vel more seminis se se propaget, sed docent imaginem qvandam, & simulacrum qvandoqve plantarum visum sibi ex cineribus exsurgere. Ut proinde supersedere potuerit *Gothofredus Voigtius* in Curiosit. Phys. solenni illâ deductione, veráne an imaginaria ex cineribus planta resultet? Nemini enim Chemicorum stomachum movebit, dum scribit: *Concedo imaginem qvandam plantæ ex cinere combusto repræsentari posse; nego autem veram inde esse oriundam.* Eadem enim illis sententia est, si paucos excipias, qvi ne imaginem qvidem admittunt. Nemo, qvantum constat, veram ex cinere plantam, & speciei suæ propagatricem spopondit. Neqve vehementiùs feriunt Chemicos cætera, qvæ urget *Voigtius.* Admittit qvidem contra *Paracelsum:* *In oleo & liqvore arboris cum cinere mista latere posse animam plantæ, eandemq; operosam novum domicilium sibi fabricare, sed plantam hoc modo resurgentem, non esse eam, qvæ in cinerem versa est, sed cujus anima beneficio olei cineri fuit communicata.* Cæterùm neqve *Cracoviensis* ille Medicus, neqve *Kirckerus*, illius resuscitationis imaginariæ artifices definierunt, solisne cineribus, an cum proprio oleo mistis usi sint. Pulchrum tamen esset, si posset ostendi etiam ex oleo plantarum illa speciosa resurrectio. Ingeniosè autem pergit *Voigtius: Plantas, qvæ hoc modo pullulant, ex principio seminali in cineribus delitescente oriri, adeoq; generationem potius salutandam esse, qvàm resurrectionem.* Nascentur sanè ex seminali principio, sed arte Chemicâ, viâ naturæ hactenus ante experimenta curiosorum planè incognitâ, idcirco novi generis, ut libet, generationem voces, voces & resuscitationis umbram, qvæ clariùs rem exprimit, dummodo de re constet.

Amant autem Chemici inventum hoc suum, non ut caput aliqvod fidei Christianæ hac παλιγγενεσίᾳ roborent, sed ut umbrâ qvoqve illâ animum rediviva olim gaudia exspectantem titillent, oblectentqve. Bene jam pridem Clar. *Franc. Redi* de Generat.

 insecto-

infectorum; *Sancta illa & profunda fidei mysteria non pari passu cum causis naturalibus ambulant, eoq; rectius illa & creduntur clausis oculis, & intelliguntur:*

> *I segreti del Ciel sol colui vede,*
> *Che serra gli occhi, e crede.*

Juverit tamen vestigia rei speratæ etiam in naturalibus contemplari, atque adeo imitari curiositatem Principum, qvibus etiam transmissa sponsæ imago in deliciis est, illâ ipsâ procul spirante. Atqve abesse hanc speculandi voluptatem à crimine, vel ipse sanctissimus *Apostolus Paulus* 1. Corinth. XV. confecerit, ut qvem non piguerit à grano tritici in terrâ emortuo, & tandem redivivo παλιγγενεσίας humanæ argumenta in gratiam rudiorum mutuari. Esse autem inventum non commentitium persvadent testimonia gravissimorum hominum, qvibus omnibus derogare fidem iniqvum. Vidit eam παλιγγενεσίαν *Quercetanus*, vir antiqvâ fide l. contr. Anon. Vidit *Kirckerus* nuperis annis, de qvo in Mund. subterran. l. XII. sect. IV. *Circa hoc experimentum*, inqvit, *sanè mirificum diu, multumq; versatum me esse affirmare ausim, donec tandem ocium quoddam modum inveni, quo plantam intra phialam oblongi colli hermeticè clausam ex suis cineribus excitavi, atqve in meo museo decennium fere advenis cunctis spectandam exhibui, donec anno 1657, quo Regina Sueciæ musei mei visitatione me dignata, summâ animi voluptate artificium hujusmodi spectavit &c.* Haud credibile ausurum ista scribere *Kirckerum*, nisi verissima esse constaret, cùm alioqvin quotidie à Regina ibidem præsente mendacissimæ vanitatis argui posset. Mihi certè in museo suo Romæ idem constantissimè fassus est. Ut vel hinc constet, qvâ fide scribat *Conringius* l. II. c. VIII. *Non utiqve ausum affirmare Kirckerum experimento tale qvid sibi esse compertum.* Esto enim, non id ausus sit l. de Magnet. post tamen ausus est in *Mundo subterr.* qvod utiqve diu prodiit ante secundam editionem Conringiani hujus scripti. Qvin & vidisse *Lonkerum* Prof. Marpurg. eam apud *Kirckerum* παλιγγενεσίαν testis

est

est Cl. *Horstius*. Longum esset advocare in eam sententiam *Borellum*, *Gaffarellum*, *Sachsium*, *Vigenerium*, *Bresšium*, *de Linga*, *Doberzensky*, *Grembsium*, *Zwelferum*, *Schottum*, *Harsdorfferum*, alios; & ante hos omnes *Theophrastum* illum *Helvetium* l. VI. de Nat. Rer. qvi omnes hanc in plantarum cineribus renascendi virtutem agnoverunt. Est, fateor, intellectu difficile, qvâ ratione sive animula, sive texturâ plantæ delicatior possit in cineribus se se ab interitu vindicare. Et hoc ipsum haud dubiè plures eruditos, etiam in harenâ Chemicâ non inexercitatos in diversa abstraxit. Sed ante omnia intuendum hîc, nec *Qvercetanum*, nec *Kirckerum* definiisse, qvô usq; cineres illi cremati fuerint. Qvid si sagax ille *Polonus*, Qvercetani præmonstrator, ex oleo, spiritu, & sale lixivo rosæ, artificiosè junctis clyssum, qvem vocant, formaverit, atq; ex illo, diuturno & patienti fotu, cineritium pulverem tandem produxerit, imaginem plantæ ad primum caloris occursum, repræsentantem? Qvid si ex rosæ volatili sale [esse enim talem Cl. *VVedelius* nuper clariùs fidem fecit] simulacrum illud fabricaverit? Qvid si cinis ille fuerit resinosior compositi portio? certè enim resinas lentâ evaporatione, & pôst triturâ in cinereum pulvisculum redigimus facillimè. Et ex resinâ terebinthinâ nascentem subitò exqvisitissimam sive abietis, sive terebinthi figuram primus Orbi demonstravit *VVillielmus* d' *Avissonius*, publicavitqve anno hujus seculi XXXVto in Pyrotechn. Philosophicâ. Similem in gummi cerasino excocto vidit πολυγνώμων illustris *Kenelmus Digby*, qvod profitetur l. de Vegetat. plantarum. Et hæc qvidem servient mitigandæ illorum pertinaciæ, qvi nil nisi perustos, & igne vehementi fatigatos intuentur cineres, & ad sterilitatem eorum ostendendam omnia tela convertunt. Libet tamen etiam fiduciâ causæ ad veros plantarum descendere cineres, & qvid in illis reliqvum esse voluerit focus moderatior, paucis scrutari.

Advocant hîc qvidem alii in hâc scenâ constituti, reviviscere ex cineribus qvædam animalia, in qvibus utiqve major apparatus membrorum, qvàm in plantâ ullâ. Et sanè ut *Borelli* experi-

perimenta taceam, illustris Reginæ Anglicanæ viduæ nuper Cancellarius *D. Kenelmus Digby*, [cujus humanitatem prolixam Londini expertus sum] in Dissert. de plantar. vegetat. canceros se etiam ex cineribus reverberio afflictis produxisse scribit, totamqve rei gestæ historiam disertè ibi proseqvitur. Viderit etiam *Nicolaus Francimontius*, Medicus Pragensis, inter destillandum, surgentem in alembico fumum in accuratissimam colubri imaginem figurari. Viderint amici *Petri Borelli* in destillatione humani sangvinis, & in sublimatione salis volatilis ex tellure cœmeterii S. Innocentium Parisiis, nescio qvæ humanorum capitum in vitris Chemicis schemata; neqve his tamen, ut fugaci substantiâ, neqve illis, ut cineribus animalis, ad plantarum cineres exenterandos, explicandosqve uti decretum est. Alioqvin securiùs provocaretur ad regnum metallicum, in qvo perusti sexcentis ignibus cineres non simulacrum reddunt compositi, sed levi operâ in idem, qvod fuere, metallum redeunt. Mercurius toto anno variis ignium tormentis delassatus, inqve aqvam, turbith, cinerem detortus, attactu salis tartari inter flammarum complexus, vivacissimè in pristinum liqvorem renascitur. Venus Chemica, post XL. dierum flammam, qvod expertus loqvor, nondum deponit antiqvos mores, sed viridem adhuc tunicam suam ex igne secum refert in qvovis acido conspiciendam. Saturnus reverberetur in minium, fundatur in vitrum, flaccescat in cerussam, crémetur in lithargyrium, ad summam, excogitatissimis vulgò modis laceretur, frangatur, ustuletur, momento tamen in germanum resurget plumbum, admoto, ex disciplinâ, lixivo sale. Qvin & aurum, argentum, æs, licet diu ignibus excocta, advocato ex arte Mercurio in arbusculas transeunt, tum in humidâ, ceu vocant, tum siccâ viâ; de qvâ germinatione, ut convenienter alii, ita operosiùs, ingeniosiusqve præcipit *Bartoletus* in Encyclop. Hermetico-dogmaticâ, & ante illum *Petrus Ribola*.

Sed ne argumentis ex alieno foro petitis videamur pugnare, ad experimenta ex lixivis plantarum salibus, ustisqve ci-

neribus deprompta novissimè descendendum. Qvo in genere præmittendum meritò, qvod nobilissimus Scriptor *Qvercetanus* in Pest. Alexic. observavit, nimirum: *In lixivio urticarum congelato mille urticarum figuras, cum radicibus, foliis, & truncis adeo perfectè descriptas, & adumbratas, ut qvi meliùs illas ad ungvem expreßisset, figurasset q; vix pictor ullus reperiretur.* Neq; hili est contradicentis *Conringii* exceptio: *Vim veritatis expreßisse Helmontio, uti scriberet, qvod omnis glacies incipiens dentales cuspides ad figuram folii urticæ faciat.* Facit enimvero dentatas cuspides, sed illæ neqvaqvam vel folium urticæ, vel truncum, vel radicem æmulantur, qvæ omnia in lixivio urticarum *Qvercetani* oculis subjecta. Eadem figura in lixivio urticarum spectata est *D. Digby*, Dissert. de Veget. Plant. & *Marco Marci* in Idear. Operat. ideâ, & *Moltbero* apud Schröder. Pharmaceut. l. v. & *Marcgravio* Lugdun. Batavorum.

2. *Hannibal Barlet*, Chemicus Parisinus, mihi jam pridem, ut omnibus ibi curiosis notissimus, natam sibi in tartaro Vitriolato arbusculam pulcherrimam, juniperi æmulam pluribus aliis, interqve eos *P. Borello* coràm ostendit, qvod ipse *Borellus* in Histor. Medico-Phys. profitetur.

3. *Feburius*, Regis Magnæ Britanniæ Chemicus, ante hos annos decem per aceti primùm, deinde & purgatissimum vini spiritum, eò usq; sedecim & ultra mensium patientiâ salem tartari lixivum provexit, ut in vitreâ cucurbitâ sublimando altè exsurgens germanissimam uvam, si colorem exceperis, mirâ similitudine referret, cujus experimenti vestigia ipse in horto Regio Londinensi, monstrante *Harellio*, Feburii Collegâ his oculis contemplatus sum. Cl. *Sebastianus VVirdig* in Med. spirit. ex sale tartari botrum sibi natum attestatur cono obtuso, fundo phialæ insistentem. Non admodum dissimilia ex tartaro, in ergasterio Chemico Holsatico conspecta fuisse inter curiosos jam diu percrebuit, meminitqve ejus Ampliss. *Sachsius* in Ampelogr. & celeberr. *Langelottus* in Epist. ad curiosos. Huc referendum & illud *Marci*

Marci l. de Phil. vet. restitut. *Principium*, inqvit, *cujusqve essentiæ est in sale, à qvo suam palingenesin habent plantæ, uti manifestum est in sale tartari aceto vini impregnato, qvod terram foliatam vocant. Et calore qvidem qvovis, ut butyrum liqvescit, ab aëre verò frigido rursus coagulatur in folia, vitium foliis, si color adesset, similia.*

4. In sale absinthii vidit Cl. *Jo. Dan. Horstius* explicatam absinthii imaginem. Vox ejus apud *Schröderum* Pharmac. l. v. *Mihi est sal absinthii, cujus ope (vera loqvor) totum absinthium tibi ponam ab oculos.* Ego in lixivio fagino conglaciato lineamenta qvædam foliorum, & ramorum fagi ad latera vitri figurata conspexi.

5. *Petrus Servius*, Urbani VIII. Pont. Medicus *conspexit rosam ex cineribus ustis solerti & ingenioso artificio excultis & elaboratis XXIV horis natam, adultam, perfectamq;* in Tr. de Nat. & Art. mirac.

6. Et mihi Parisiis qviddam spectare datum est, non injuriâ hic attexendum. Versabar in contemplatione salis tartari, si qvâ methodo, sine heterogeneorum mixturâ spiritus inde exsculpi posset, *Helmontio* tantopere celebratus. Cumqve in omnia me versâssem, subiit cogitare, prima fortassis, & nondum annua vitium germina cum flagellis, seu claviculis, ut vocat cum Cicerone *Plinius* [unde meritò primum cineribus clavellatis nomen] si in cinerem perfunctoriè redigerentur, & post explicationem solennem dierum aliqvot in pervio aëri loco, ex retortâ argillaceâ valido igne propelleretur inde liqvor, futurum, ut is plura salis illius lixivi ramenta secum in vas excipiens attolleret, qvòd in recenti & nondum solibus compacto germine omnia viderentur apertiora, & ignium acerbitati faciliùs cessura. Nec omnino fefellit augurium; enimvero facto iterum, iterumq; apud illustrem *Gobelinum* in Parlamento Parisiensi Præsidem, bienni familiaritate mihi devinctissimum, periculo, notavi uncias sex salis sarmentorum ejusmodi remisti cùm qvadruplo cineris proprii, & omni sale vacui, reddere XXIV horarum spatio per

retor-

retortam argillaceam robustam, spiritus salis lixivi unciam unam, saporis mediocriter acris, qvæ affusa elimato æri effecit, ut bracteolæ qvædam iridis formâ liqvori innatarent. Qvem ipsum spiritum hoc nomine præferendum credidi tum *Polemanniano* illi noto, tum illi alteri, ex sale tartari, & cap. mortuo aluminis oriundo, qvòd in his peregrinæ mixturæ commercium aliqvod intercederet, in meo nullum. His tamen omnibus palmam eripere videtur *VVepferianus* ille in Miscell. curios. Acad. Nat. Cur. anni secundi descriptus, & *Helmontio* attributus, de qvo tamen, ut nullis mihi hactenus experimentis cognito judicium hîc suspendo. Prædicanda & hîc Amplisss. Viri *Joëlis Langelotti* ingenuitas in electissimâ ad *Naturæ Curiosos* Epistolâ satis superqve demonstrata. Cæterùm, cùm ex sale illo sarmentorum viderer mihi ansam invenisse in aliis qvoqve tenerioribus arborum generibus similia tentandi, ex recentissimis cupressi cymis cinerem qvoqve paravi, & ex illo salem, inqvisiturus anne vivacior spiritus ex sale vivacissimæ arboris emanaret. Sed interpellavere hæc conantem negotia alia, sale interea vitro excepto, cui aliqvot pòst mensibus nonnihil phlegmatis Vitrioli admiscui, ut figuras salis cupressini, qvæ ab acido promptiùs colliguntur, edisserem. Qvid fit? iterum exacto pæne mense, dum vitrum sollicitiùs intueor, observo latera ejus interiora infinitis chamæcyparissi figuris distincta, pæne autem in medio vase erigi unam arbusculam digiti minoris altitudine, albam illam qvidem, sed santolinæ per omnia simillimam, qvam ut robustioris texturæ, & non intractabilem, multis qvotidie ad me ventitantibus Curiosis, interqve alios Cl. *Avzôtio, Martello, Aggeratio* cupidissimè ostendi. Neqve dubito fore, ut similia aliis naturæ consultis appareant, dummodo & in adurendis cineribus adhibeant modum, & langvidiusculam alioqvin salis lixivi naturam acido convenienter excitent. Neqve qvenqvam absterreat illa malè nata opinio: *Non posse fixa surgere, post illa flammarum supplicia:* Enimvero & aqva simplex à sale qvovis lixivo per destillationem in alto vase evocata, saporem

porem qvendam lixivum sui generis secum in subjectum vitrum excipiens defert, ut cuivis experiunti patebit; & salia lixiva, si cum cineribus suis aëri, loco convenienti exponantur, tandem immutationis seu *πνευματώσεως* speciem qvandam subeunt, de qvo instituti ratio non patitur hîc qvicqvam adjicere. Interea, qvò plus in veternum & experiundi segnitiem declinabit seculum, hòc confidentiùs posthac illi plantarum resuscitationi contradicitur, qvò plus exsurget laboriosorum naturæ candidatorum, hòc illi plus lucis, evidentiæq; accedet.

IX. Tandem, anteqvam hac salium lixivorum egrediamur scenâ, intuendum restat, qvàm cruda adhuc *Conringius* in hoc genere studia in publicum propellat. Verba ejus loco citato: *Ver[illegible]rò constat vix posse caveri, nè istac stirpium salia urinam redoleant; paucissima sane fœtoris hujus immunia esse. Illa verò qvur ægro de[illegible], cùm suppetant alia longè suaviora, viribus tamen iisdem? Illa certè quæ calci sunt similia, & causticam vim referunt, non temerè esse o[illegible] assumenda constat. Ut proinde non etiam sit, qvare propter salium istorum inventum Paracelsicos multùm laudes.* Responderam Dissert. de Ort. & Progr. Chem. *Nititur hic contra torrentem Conringius; cur enim non illa assumenda ore, qvæ longo annorum lapsu Umbri & Rhenani homines ad quotidiana cibi condimenta adhibuere sine ullo sanitatis dispendio? qvæ hodieq; Oceani accolæ passim ex algâ in cinerem exustâ conficiunt, & sine noxâ usurpant? qvæ ad febrium exacerbationes sistendas feliciter qvotidie propinant Medici?* &c. Sed qvàm modestè illa excipit in Apol. *Conringius? Perqvam injuriis mihi est*, inqvit, *suis calumniis Borrichius, sicut fuerat jam pridem [illegible] circa salia plantarum, qvæ lixiva vocitant.* Et mox: *Borrichi[illegible] enim ita sonant, qvasi ego [illegible] omnia stirpium lixiva salia ægris [illegible]gaverim: qvum tamen mihi sermo fuerit de salis illis, qvæ urinam redolent, suntq; proinde insuavia. Perversè deinde etiam [illegible] navit Borrichius: cùm & qvæ de nonnullis salibus urinam [illegible]bus, tum qvæ de iis tantùm, qvæ calci sunt similia, & c[illegible] referunt scripsi, ad salia lixiva in universum omnia transf[illegible].*

Hæc

Hac certè vis est, & injuria magna. Mihi enim salia stirpium omnia insvavem urinæ odorem referre, aut calci similia & καυστικὰ esse, nunquam in mentem venit, vel per somnium. Postea: *Ad febres discutiendas ipse ego felice successu jam à qvadraginta annis salia ægrotis laudavi.* Tandem: *Salia absinthii, centaurii, carduibenedicti, aliarumq́ stirpium mille experimentis pridem mihi etiam innotuerunt, ut monitore Borrichio non egeam.* Accidit hîc propemodum *Conringio*, qvod seqvioris sexûs astutioribus apud *Juvenalem*,

— — — — — *nihil est audacius illis*
Deprênsis, iras, animosq́ à crimine sumunt.

Videt se manifestè teneri; videt, si Chemicus est, nulla hactenus lixiva stirpium salia à Medicis propinata esse, qvæ urinam non referrent, essentqve insvavia; videt *Galenum* l. IX. de simpl. medic. facult. c. XLI. omni plantarum lixivio attribuere καυστικὴν θερμότητα, & tamen, ut audaciâ armet imperitiam, scribere sustinet: *Mihi salia stirpium omnia insvavem urinæ odorem referre, aut calci similia & καυστικὰ esse, nunquam in mentem venit, vel per somnium.* Designet ergo *Conringius* vel unum plantæ salem lixivum usitatum, nomine, qvi dissolutus urinam non & resipiat, &, si probè agitetur, redoleat, & insvavis sit, referatqve vim causticam, [utcunqve in aliis nonnihil differant] ut paradoxo ipsius credatur; qvod cùm in *Apol. suâ* non potuerit, causam suam apertissimè destituit. *Ad febres*, inqvit, *discutiendas ipse ego felice successu jam à qvadraginta annis salia ægrotis laudavi.* Hanc felicitatem, ingrate *Conringi*, Paracelsicis debes inventoribus, eoqve iniqvè scribis: *Ut proinde non etiam sit, qvare propter salium istorum inventum Paracelsicos multùm laudes.* Sed videamus qvænam sint illa *Conringii* salia urinam non redolentia, nec caustica, sed fœtoris hujus immunia, & longè svaviora! *Salia*, inqvit, *absinthii, centaurii, carduibenedicti, aliarumq́ stirpium mille experimentis pridem mihi etiam innotuerunt.* Officiosè rogo Cordatos Lectores, ut sine studio partium judicent, anne absinthii, centaurii, & carduibenedicti salia [nam alia no-

minare ausus non est] qvalia in pharmacopoliis ubiq; prostant, urinam dissoluta referant, & καυστικὴν θερμότητα, & sint insvavia. Qvod si illis ea vis vel sulphure, vel aliâ viâ eripiatur, degenerant, & nunqvam felici successu ad febres discutiendas usurpantur. Qvin deprehensum, qvò minùs exqvisitis salis absinthii purgationibus studetur, hoc rectiùs consuli ægrotis. Neqve formidandus ille vel odor, vel sapor, cùm prudentes passim Medici, dum ea ex arte propinant, admistione rerum aliarum fœtorem istum vel temperent, vel occultent. Audiatur ipse *Conringius* l. de Herm. Med. II. c. VIII. *Qvis prudens*, inqvit, *abjiciat, qvæ oris displicent, si tutò procurent sanitatem?* Accedit mirifica Conringii oblivio: ante scripserat, *omnia plantarum salia iisdem prope esse viribus, & gradu tantùm differre*, nunc, cùm premi se videt, infitiatur *omnia urinæ odorem referre, aut calci similia esse, aut καυστικά*, ut virium, & naturæ ostendat dissimilitudinem. Ut taceam, si de similitudine substantiæ sermo est, tam similia esse calci vivæ salia lixiva, qvàm tauro est hircus. Ad summam, aut ostendat svaviora illa sua plantarum salia lixiva ægris propinata *Conringius*, qvæ nec caustica sint, nec referant urinam, qvod neqvit, aut posthac, qvòd ingenui est, fateatur se nescire, qvod nescit.

X. Paullò solertiorem se ostendit *Conringius* in spirituum, qvos Chemici ex plantis destillando evocant, cognitione, nisi qvòd hîc etiam bis impingat. Primus error ejus l. II. c. VII. *Integris*, inqvit, *stirpibus profectò, aut earum succis partibusq;, spiritus illi non insunt, sed demum post factam fermentationem.* Insunt enimvero, *Conringi*, antea, sed ita dispersi, aqveisqve & terreis particulis irretiti, ut sæpe non statim ascendant, qvod musto contingit; sæpe, etsi ascendant, phlegmatis copiâ obruti non nisi tenue sui indicium lingvæ offerunt. Pleræqve odoriferarum plantarum, earumqve partes, pleraqve aromatica primâ statim destillatione, nullâ fermentatione præviâ spirituum aliqvid simul cum aqvâ profundunt, si dextrè tractentur, ut *acori, angelicæ, raphani, pimpinellæ, levistici, enulæ, zingiberis, zedoariæ, costi, imperatoriæ radices*,

dices; aurantiorum, citriorumq; cortices, cardamomum, cinamomum, cubeba, cariophyll. Ind. Juniperi, lauri baccæ, lil. convall. majorana, piper, mentha, nasturtium, cochlearia, pulegium, rosmarinus, salvia, jasminum, flores anthos, calendulæ, lavendula. lil. convall. rosar. semina ammios, anisi, carvi, charefolii, citri, cochleariæ, cumini, dauci, fœniculi, petroselini, raphani, sinapios, &c. Obduces: *aqvas illas esse, non spiritus;* profectò aqvæ sunt, sed spiritibus suis, qvos vocant, non destitutæ; repetatur enim idem eodem die destillandi labor, & subsidentibus aqvæ particulis, spirituosæ, ut loqvuntur Chemici, confestim assurgent, etiam in flammam tandem, si jusseris, admoto igne abituræ. Placuit experimentis rem definire. Igitur ex contuso pipere, per retortam in B. M. svetâ viâ aqvam sed exiguâ copiâ prolicui, qvæ ab oleo suo unà ascendente beneficio chartæ bibulæ libera manifestissimâ acrimoniâ spirituum suorum fervorem, primâ statim destillatione confessa est. Nulla hîc præmissa fermentatio, nulla macerationum proœmia. Subiit, obtendi posse, aroma illud longâ in navigiis, in thecis negotiantium morâ, jam ante speciem fermentationis contraxisse. Qvod aliqvid licet nihil propè esse viderem, libuit tamen ad tentamenta qvoq; in plantis nostratibus recentissimis descendere. Commodùm obtulit se thlaspi acerrimum, qvòd raptim exemptum natali solo, ut erat viride, & jam in semina iturum, destillationi statim subjicitur, prodit intra horæ spatium ab evulsione plantæ liqvor stillatitius, acris is & vehemens, spirituumqve copiam primò mox lingvæ admotu promittens. Qvin & medio Martio avulsa nasturtii aqvatici folia, per B. M. statim aqvam mihi exhibuere acrem, qvam cùm eodem die ex eodem iterum evocarem balneo, surrexit spiritibus suis adeo fœta, ut vix qvisqvam præ acrimoniâ cochleare ejus vel unum simul ore toleraret. Neqve stetit hîc impetus, ventum ad crescentes lavendulæ flores, qvi celeri manu evulsi, supposito balnei ferventis calore, in fragrantem mox & acrimoniæ plenum liqvorem desiere, eoqvè eodem die novâ destillatione purgato, in spiritum ardentiorem,

Ubi hic ficta illa *Conringiana* fermentatio! tanti est sapere ex libris *Angeli Salæ*, propriive ingenii commentis, & experimentorum fidem non sollicitare!

XI. Seqvitur alius *Conringii* error: *In omnibus*, inqvit, *ejusmodi spiritibus, unum ferè, idemq; temperamentum deprehenditur, nisi qvòd odore & sapore nonnihil differant.* Et mox: *Si omnes autem illi spiritus (de simplicibus loqvor, non autem compositis) ejusdem prope sunt naturæ, consequens etiam est, sine causâ multis sumptibus, multâq; operâ in Medicum usum usqve adeo variarum stirpium numerosos spiritus parare Paracelsicos; & posse propemodum illos cùm operæ in posterum, tum impensis parcere, si ad manum fuerit spiritus aliqvis vini probè confectus.* Ergóne spiritus cydoniorum exiget calculum, qvia terebinthinæ spiritui id concessum? ergóne lolii spiritus fibras ventriculi roborabit, qvia id præstat mastichinus? ergóne spiritus fragorum solabitur hystericas, cùm camphoratus id agat? ergo propemodum nihil intererit, spiritúmne hordei propinemus ad propulsandam epilepsiam, an liliorum convallium, tiliæqve? an in morbis malignis spiritum offeramus avenæ, an etiam carduibenedicti, juniperi, scordiive, & angelicæ? an ad excludendos flatus adhibeatur plantaginis spiritus, an anisi, carvi, fœniculi? vertiginem edomat spiritus cerasorum nigrorum, ex *Sennerto*, & qvotidianâ experientiâ, sed qvis audebit spiritui siliginis illam attribuere facultatem? sambuci spiritus, ex eodem *Sennerto*, magnarum virium est in spasmo flatulento, qvis id sibi spondebit à spiritu atriplicis, aut brassicæ? spiritus cochleariæ scorbutum exturbat, idémne propemodum sperandum à spiritu portulacæ? spiritus visci qvernі adversatur morbo comitiali, gvajacinus mitigat veneream luem, crocatus, cinnamomæus, rosaceus cor firmat, sed qvid tale sperandum à spiritu aut alsines, aut taxi, aut esulæ, & id genus aliis? nec enim inficiandum lege artis ex iisdem qvoqve spiritus posse tandem evocari. Spiritus tartari ex stirpium nascitur prosapiâ, sed qvem illi viribus similem dabis ex reliqvo plantarum grege, sive expugnandus hydrops,

drops, five folvenda paralyfis, five exigenda urina, five arthritici dolores expugnandi: fpir. certè vini nihil hic egregium præftabit. Hinc puto in confeffo effe, licet fpiritus plantarum in qvibusdam conveniant, fpecificis tamen virtutibus oppidò difcrepare, de qvo & experimentis qvotidianis admonemur. Dices, *incenduntur omnes*, inceditur & fulphur rupium, & oleum petrarum, & pingvedines animalium, neqve tamen ideo non differunt: *inebriant omnes*, fed idem præftat ex apibus hydromeli, ex lacte eqvino potus Tartaricus, [ut ex *Joh. Luca* Relat. Tartaric. conftat] neqve propterea non difcrepant. Qvin immò, cùm poftea: *Plantarum*, ait, *fpiritus ab oleis non multùm differunt*, proftituit apertiffimè caufam fuam, enimverò hoc pacto, cùm certum fit olea fpecificis diffidere viribus, neceffe fuerit, difcrepare iisdem fpiritus. Tandem videtur etiam fenfiffe abfurditatem thematis fui *Conringius*, cùm declinare ftuduerit diftinctione inter fpiritus fimplices, & compofitos, fed adeò non fe expediit hâc via, ut implicuerit magis. Si enim omnes ftirpium fpiritus fimplices ejusdem prope funt naturæ, neceffe eft compofitos effe pæne ejusdem; ecqvid demum conftituet difcrimen, *fi in omnibus idem ferè temperamentum eft?* ergo fpiritus pectoralis erit hyftericus! fpiritus ftomachicus antidotalis! fpiritus cephalicus nephriticus! hoc eft cœlum terræ mifcebitur, terra cœlo. Qvid multis? ut ad fimplices fpiritus redeamus, fi ejusdem illi prope naturæ funt, cur drachma una fpiritûs radicis *Addad* hominem intra horæ fpatium enecat, ut eft apud *Jo. Leon.* in Defcr. Afric. & fpir. hordei non præftat idem.? Aut fi hoc non fufficit, propinet *Conringius* fuæ fidei commiffo apoplectico fpiritum vini, cui tantum tribuit; aut, fi mavult, laureolæ, ego fl. tiliæ, aut cerafonum nigrorum; propinet fcorbutico fpiritum napelli, aut folani furiofi, ego cochleariæ; propinet vertiginofo fpiritum cicutæ, aut nucis vomicæ, ego ferpilli aut liliorum convallium, & docebit noviffimè res ægri, utri fe accommodet profperior fortuna.

XII. Olea ftirpium laudat *Conringius*, *qvæ citra combuftio-*

 nem

nem parantur, solâ nempe qvadam ebullitione; cætera *ut graveolentia redolentia, licet studeas corrigere*, aversatur, svadetqve *ea ne ore qvidem delibanda, tum propter nidorem, tum propter aliorum, meliorumq; copiam*, qvin *vix ad usus accommodanda externas, qvod ungvinibus etiam aliis mista pustulas excitent & pruritus, cum tumore.* Cæterùm nè sic qvidem Chemici sinistro augurio olea illa graveolentia in scenam induxere. I. Velim scire qvis eorum usum oleorum ejusmodi fœtentium internum præfractè urserit? II. Fac tamen universos ursisse, nihil decedet gloriosæ veritatis conveniunt enim, immò generosiùs hostem adoriuntur, qvàm cætera illa fragrantiora, qvippe spiculis instructiora salinis altiùs penetrant, & agunt efficaciùs. Nascantur odoratiora alia fortunæ filiis, hæc agricolas, nautasqve, & militare vulgus promptiùs gravissimis sæpe ægritudinibus expediunt. Notavi proletariorum calculos exigi aliqvando feliciùs vilissimo & fœtido fraxini, juniperiqve oleo per descensum expulso, qvàm ditiorum aut lyncurii pulvere, aut Peruviano balsamo, aut reformato althææ syrupo, aut succo Ananas, aut decocto troglodytæ passeris. Putet galbani oleum, sed hystericis propinatum mirè solatur. Fœtet oleum fuliginis, sed supra margaritas & gemmas excitat cor rusticæ deliqvio langvens. Vox *Schröderi* in Pharmac. *Spiritus ac oleum fuliginis confortativa insignia sunt, mirabiliter agonisantes exhibita reficiunt.* Liceat ergo egeno, liceat semianimi tam vili pretio reviviscere, & in parabilibus adeo etiam plebeculæ medicamentis bonitatem Numinis venerari. III. Neqve tantopere exterreat qvenqvam ἐμπυρευμα[τ]ος horror, subitâ deglutitione relegandus. Ut taceam, inter extremos morborum labores nè attendere qvidem ægrum qvid hauriat, sed bonâ fide os patulum ingerentibus præstare, adeoqve non illo temporis articulo fastidienda ulli qvæ fœteant, dummodo prosint, & hostem expugnent. IV. Diversis modis fœtor ille vel mitigatur, vel tollitur, repetitâ destillatione, longâ sub dio morâ, affusione cinerum, cohobatione ex aqvâ simplici, aliis viis, sed interea dissimulandum non est, qvo apparatiùs fœtori

tori illi tollendo obviam itur, hoc plerumqve nobiliorum viri- um plus unà exstirpari. Nunc intueri libet, oleúmne illud nidoris ingrati ab usu externo removendum. 1. Si ideo damnandum, *qvod frequenti affrictu, pustulas tandem & pruritus cum tumore excitet*, idem fatum erit oleorum delicatissimorum rorismarini, lavendulæ, gariophyllorum, salviæ, qvippe & hæc cutim tandem in tumorem & scabiem efferare solent, utcunqve olea alia mitiora sollicitè admisceas, qvod mihi in paralyticorum brachiis & pedibus non raró observatum, qvibus non solùm spiritus qvivis, sed & qvodvis oleum; immò & sola simplex pingvedo humana, longâ morâ affricta tandem pruritum & scabiem imprimit. Nè adjiciam, affricto diuturnâ qvotidie patientiâ parte alicui corporis sive linteo asperiori, sive agiliori duntaxat manu, fieri novissimè evocato in cutim copiosiori, qvàm par est, calore, ut omnia latè ulcusculis & furfuribus obsideantur. Id ergo temperamentum Medicus prudens in gubernando olei hujus usu tenet, nè qvid inconsultò; id qvod nisi in oleorum qvoqve aromaticorum & svaveolentium inunctionibus provisum ipsi, graviùs in his ut ardentioribus peccabit, qvàm in illis. 2. Præstant id sæpe olea fœtida, qvod aliis propemodum inconcessum. Qvid tam potenter resolvit nodos Venereos, qvàm affrictus olei gvajacini, utcunqve delicatulis odore fastiditi? qvid tam evidenter maturat bubones, & anthraces, qvàm galbaneum? nè qvid nunc de ejusdem in hystericis, spasmodicisqve usu nobilissimo adjungam. Qvid adeo olivarum oleo è laterculis propulso, eoqve in minutiora & agiliora ramenta sed cum fœtore discerpto efficacius in paralysi, spasmo cynico, ischiade, aliis? oleum tartari fœtidum qvid præstet supra vulgata illa pharmacopolarum emplastra, in dissolvendis tumoribus duris, scirrhisqve, in vulneribus ad laudabilem suppurationem perducendis, utinam scirent Chirurgi omnes, feliciùs haud dubiè in suâ arte versarentur. Cujus usum ægris salutarem, & sibi lucrosissimum [qvod ingredientia ungventorum suorum occultâsset] multis mihi commendavit Argen-

tinæ

tinæ vir experientiſſ. *D. D. Bræa* ſenior, longâ & felice praxi celebris. Tacebo nunc graveolentis olei buxei, colurni, fraxineiq; vires, qvibus reſtituitur ſæpe egenus à mulierculâ, aliorum ope jam deſtitutus. Ipſe ego memini *VVilhelmum Legel* noſtratem, cùm ex longâ per tractus Coromandellæ peregrinatione redux in paralyſin incidiſſet, beriberi Indorum, de qvo *Tulpius* Obſerv. l. IV. c. V. perſimilem, in generoſiſſimis qvibusqve pharmacis, etiam in Sumatræ *miniac tanah* qvæſiſſe levamen, ſed in nullo evidentiùs, qvàm in nidore olei fraxinei inveniſſe. Ad ſummam, grates gratiæ debentur Chemicis, qvibus nè intacti qvidem fuere nidores, ut hac qvoqve parte ſervirent humano generi, & nidulantia in corpore mala tam levi, & egentiſſimis etiam parabili pharmaco exterminarent. Aliorum eſto pharmacorum medicari jucundè, dummodo hoc id efficiat citò, & tutò. Neqve verò deeſt via, qvà pro locupletioribus etiam ex eodem oleo cum ſale ſuo & ſpiritu diſſoluto medicamentum exſurgat, nec odore ingratum, & efficaciâ potentiſſimum. Qvemadmodum & facile proſpicitur, nè olea generoſiora propinata nimiùm æſtuent, qvod timet *Conringius*, qvippe momento temporis in ſpir. vini tartariſato diſſoluta, cuivis ſe liqvori promptè remiſcent, atqve ita pro arbitrio licebit, ſi libet, vel centeſimam ſaltem guttæ partem ſorbendam ſimul offerre, vel ſi qvid illâ minutius, qvâ via nimius æſtus opportunè prohibetur.

XIII. Sed dantúrne olea refrigerantia? ſi *Conringium* audimus, neqvaqvam. *Graviter*, ait, *peccat Qvercetanus*, *norunt*, *inqviens*, *Chymici arte ſuâ frigidas eſſentias educere*, *nec non olea: macerando ſcilicet in aqvâ qvatuor ſemina frigida*, *ex qvibus atque ex ſeminibus papaveris*, *ea olea extrahunt*, *aut eſſentias*, *qvæ tu nugæ frigida non auſis.* *At profectò in tantum hæc abſunt à verò*, *ut olea illa ſint ipſi ignes vitales plantarum fixitatem qvandam viſcidâ alii ſubſtantiâ adepti.* Et mox: *Reapſe nimirum ignis plantarum nativi olea ejusmodi qvaſi aliqvod ſunt compendium.* Hæc ille. Non id ſeqvitur, Conringi, *ſi olea plantarum ſunt earundem ignes vitales, ergo*

eadem

eadem non refrigerabunt. Sint ignes plantis, non ideo statim incendent homines; sangvis piscium viventium vehit eorundem ignem vitalem, & tamen manum hominis adeo non calefacit, ut refrigeret. Proinde non mirum, si oleum qvat. semin. frigid. expressione modestâ extractum, si oleum papaveris simile, *Qvercetano* existimetur frigidum. Nihil adeo hîc peccatum. In flammas abeant ad candelam, dummodo in corpore humano inflammationes sistant, & interpellent. Nihil enim respectu nostri calidum æstimandum, nisi qvod ingestum calefaciat, nisi qvòd à calore nostro accendi possit. Ideo butyrum pituitosos non inflammat, licet ad ignem majorem, qvàm noster est, totum sit inflammabile. Præclarè *Galenus* de simpl. Medic. facult. l. I. c. II. *sumendum maximè*, inqvit, *facultatis judicandæ experimentum ab eâ re ad qvam dicitur, siqvidem non protinus, si hominem refrigeret cicuta, & sturnum refrigerabit, aut si sturnum nutriat, nutriet & hominem. Eadem ratione, neqve si hominem purget veratrum, continuò purgabit & coturnices.* Et ibid. c. XI. adjicit, *multa esse facultate calida, & facile accendi, verùm nos haud facile excalfacere.* Iterum c. XIII. *Galeni aridi & pili accensi, tametsi promptissimè accendantur, nos tamen contactu suo non excalfaciunt, qvippe qui à nostro calore mutari itanon qveunt, ut recalfaciant.* Et hæc est vera & solida ratio, cur veteribus, inqve iis *Galeno* judicetur hyoscyaminum, omphacinumqve oleum refrigerare, qvia licet inflammabili gaudeant simul naturâ, ab humano tamen calore ita incitari, moveriq; neqveunt, ut fervorem ullum caussentur, sed potiùs viscidioribus suis particulis qvietem corpori & frigus inducunt. Qvid si & idem propè judicium sit de camphorâ, deqve opio, præsertim in corporibus pituitosis? de qvo forsan alibi prolixiùs.

XIV. De Extractis. Sed invenit & Conringius, qvod *Extractis* Chemicorum opponeret. *Solent*, inqvit, *nostri extracta longè rectiùs depurare, qvàm veteres. Verùm hoc, ut gratius qvidem est oculis, ita sæpè conjunctum est cum magnâ virium diminutione.* Turbida nimirum vult extracta, ut efficaciora deprehendantur.

Ante tantopere cautum voluit naribus, ne oleorum ἐμπύρευμα olfacerent, nunc nihil dandum etiam oculis credit, utcunqve clara & limpida desiderantibus. Sed is, qvi jam turbida & feculenta nobis obtrudit extracta, non advertit malè secum actum iri, si ex lege suâ, juberetur ipse turbidam perpetuò bibere cerevisiam, ut efficaciorem, neqve enim est qvicqvam aliud cerevisia, qvàm certo modo præparatum hordei & lupi salictarii extractum. Sint ergo vulgaria pharmacopœorum decocta qvandoqve turbida, certè extracta ut defæcatiores substantiæ ab immunditie illâ immunitatem sibi deposcunt, qvæ non propterea desinunt esse viribus incitatissimis, de qvo si qvis dubitet, experiatur absinthii, angelicæ, aristolochiæ, bryoniæ, centaurii, castorei, croci, enulæ, gentianæ, hyperici, myrrhæ, opii, zedoariæ vires in extractis pellucentibus eminentissimas. Aut si purgantia desideret, qvid extracto agarici, colocynthidos, hellebori nigri, esulæ, jalappæ, gratiolæ, gummi gotte, rhabarbari, fol. sennæ, scammonii, turbith, operatur efficaciùs? ut insigniter à verò deficiat *Conringius*, cùm scribit:

XV. *Jam dudum qvoqve usus, atqve experientia castigavit errorem Paracelsicorum, quasi nihil non ejusmodi possit extractis contineri; purgantibus tantùm non omnibus exspectationi adversantibus.* Hoc enimvero est claro meridie caligare. Demonstret vel unum ex vegetabili regno germen purgans, qvod hac parte exspectationi adversetur, & credemus paradoxo. Paullò ante ex Scriptore aliqvo Chemico tradere potuit, *spiritu vini nihil ad resinosos succos solvendos aptius esse*, & tamen, cùm in resinosis partibus resideat potissimùm vis plantarum purgatrix, colligere non potuit, purgantia spiritui vini parere, & ejus beneficio facile in transluceentia extracte facescere. qvod magnum utiqve inconsiderantiæ argumentum est. Sed videamus, cur purgantia tantùm non omnia *Conringio* existimentur in extracta cogi non posse. *Est autem*, inqvit, *hoc damnum commune omnium virium in tenui & valdè volatili substantiâ hærentium. Abeunt nimirum & exhalantilla interim duci succus*

educi-

adducitur & calore inspissatur. At 1. spirituosæ illæ vires in recentium plantarum succis non adsunt, sed post fermentationem demum accedunt, si credimus prioribus *Conringii* decretis, ergo vanus fugæ metus est, si qvi fugiat, adsit nullus. Deniqve ruminetur illud suum: *purgantium, adstringentium, attenuantium vires non transire in aqvas sensu & experientiâ docemur.* Si purgantium vires non ascendant in aqvas, qvò abibunt in confectione extractorum? non exhalant, nam in alembicum vulgari modo non assurgunt, ad latera non recedunt; clauduntur enim altiori vitro, nec poros penetrant, ergo remanent purgantium vires tum in extractis liqvidis, tum spissis, dummodo operatio in cucurbitâ vitreâ altiusculâ instituatur. Hæc qvidem ex *Conringio* contra *Conringium.* Ego autem, qvanqvam non is sim, qvi obstinatè negem viâ ingeniosiori posse ex catharticis aliqvid attolli, qvod purget, de qvo mihi ante disputatum, id tamen certum est, totas purgantium vires in valde volatili substantiâ non hærere, eoqve doctè & operosè per experimenta probatum est *Clar. Pechlino*, vulgari methodo nihil adeo catharticum assurgere, ut in resinosis & compactis particulis plerumqve defixum. Neqve in contrarium qvicqvam potest illud *Helmontii* à Conringio allatum: *Plus efficit una drachma rhabarbari crudi pulveretenus exhibiti, qvàm qvicqvid è sesqvidrachmâ extraxeris.* Enimvero Chemici non omnem virtutem sollicitè extrahunt, memores illius triti: *minima non curat Prætor.* Qvin nec infusum, nec decoctum trium drachmarum rhabarbari tantum præstare solet, qvantum drachma una pulveris. Deniqve fac, plus purgare drachmam unam rhabarbari, qvàm extractum sesqvidrachmæ, non ideo neqvit extrahi tota virtus cathartica, sed extractum illud resinosum, utcunqve per se satis efficax, jam ab acido ventriculi frænatur, qvò minus totas vires suas explicet, jam parietibus ventriculi lentâ pituitâ obliti agglutinatur, hæretqve ad aliqvot dies, & tandem, nisi advertas, arreptâ occasione hypercatharsin inducit. Proinde resinæ illæ prudentem reqvirunt Medicum, à qvo gubernentur. Reli-

qva extracta, qvæ aqvis eliciuntur, initio qvoqve sic satis pellucent, ut illa plantaginis, bellidis, cichorii, &c. qvia tamen in liqvidiori formâ situm tandem contraherent, commodius visum Chemicis eadem in spissum corpus coagulare, rejectis tamen excrementitiis fæcibus, ne non extracta censeantur, sed succi crudi spissati.

XVI. Sed nec Tincturas ab ungve suo *Conringius* intactas reliqvit: *Parum abest*, inqvit, *qvin περιεργία habenda sit omne Paracelsicorum studium in tincturis, qvas appellant, stirpium eliciendis. Est sane illorum hac in re studium maximum; nitens illâ opinione, qvasi ita demum possideant ipsi integram omnem arcanam stirpium vim. Sed acceptum oculis colorem illum esse nemo negaverit. Ad medicum autem usum qvi juvet, haud perinde liqvet, cum coloris in medendo nulla sit efficacia.* 1. Demonstrandum erat, Paracelsicos in tincturis integram omnem vim arcanam stirpium agnoscere, & non nude sine auctoritate affirmandum. Manus nostræ oculatæ sunt, credunt qvod vident. 2. Nobilissimas in tincturis delitescere vires facile ostendent illæ coralliorum, hyperici, majoranæ, fl. pæoniæ, succini, aliorum tincturæ, qvibus feliciter qvotidie utuntur Medentes. 3. Colores etiam in medendo & offendendo non esse inefficaces persvaderi sibi facile patientur, qvi conspiciunt mulceri & roborari oculos lippientes sapphirinâ & smaragdinâ tincturâ, offendi rubicundissimâ, [qvæ & tauros in intemperiem agit] melancholicis atra cubiculi peripetasmata non inservire, nisi malo aggravando.

XVII. Agmen claudit Conringianum illud: *Mere Paracelsicum autem institutum est de stirpium viribus, ex colore & figurâ externâ divinare, non enim hujus ullum vestigium apparet in omni prisco ævo.* Nimis & ista liberaliter *Conringius*; neqve enim dubium esse potest versanti antiqvorum scripta, deductos fuisse in salutarem plantarum qvarundam usum mortales ex singulari earundem figurâ, ejusqve attentâ contemplatione. Ad rem *Dioscorides*

rides l. IV. c. CXCV. *Scorpioides*, inqvit, *herbula est*, *foliis paucis*, *& semine caudæ scorpionis effigie. Hæc illita contra scorpionum ictus præsenti sunt auxilio.* Qvis tam hebes est, qvi non videat hic antiqvos ex signaturâ seminis hujus ad medicandum processisse. Iterum *Dioscorides* l. IV. c. LXXVII. *Radix aconiti pardalianchæ scorpionis caudam similitudine refert. Hanc admotam tradunt scorpioni paralysin inducere.* Idem l. III. c. CXLI. & CXLII. refert *Thessalicas mulieres radicem orchidis ad excitandam libidinem propinare*, haud dubie figurâ testiculorum eo inductas. *Plinius* l. XXVI. c. X. *Sed inter pauca mirabilis est orchis herba*, *sive serapias*, *foliis porri*, *caule palmeo*, *flore purpureo*, *geminâ radice testiculis simili*, *ita ut major*, *sive (ut aliqvi dicunt) durior ex aqvâ pota excitet libidinem: minor*, *sive mollior è lacte caprino inhibeat.* Enimvero non frustra sapientissimum rerum architectum ejusmodi in creatis signa reliqvisse non modò pagani hi viderunt, sed & ad usum humano generi propagando fructuosum prudenter verterunt. Esto, non videantur respondere eventui figuræ omnes, certè ignaviæ, si verum fateri libet, humanæ est, non accuratiùs adhuc inqvisivisse, neqvaqvam signaturæ Divinæ, qvam nihil otiosè præformâsse existimandum. Novissimè, ut evidentiùs adhuc videat *Conringius* se se deceptum fuisse, cùm ista scriberet: *non enim hujus ullum vestigium apparet in omni priscò ævò*; recognoscat mecum illa *Plinii* l. XXVII. c. XI. *Lithospermi lapillis drachmæ pondere potis in vino albo calculos frangi*, *pelliq; constat*, *& stranguriam discuti: neqve in alia herbarum fides est visus statim*, *ad qvam medicinam nata sit: est autem ejus species*, *ut etiam sine auctore nosci possit.* Qvo efficaciùs contundi opinio *Conringiana* non potuit.

Cap. VI.

I. Non cogi Paracelsicos identidem ad remedia Galenica, sed liberè jam his uti, jam illis. II. Esse morbos, qvi remediis Galenicis non cedant, sed tantùm Chemicis. III. Non res omnes destillando à genuinâ seminum potestate alienari. Decocta rectiùs hodie parari qvàm olim, idqve Chemicis deberi. IV. Non minùs peccari posse in medicamentis Galenicis drasticis, eorumqve dosi, qvàm in Chemicis. Non minùs fortuitò in qvædam pharmaca incidisse Galenicos, qvàm Chemicos; neqve reliqva, qvæ Conringius Chemicis objectat, feliciùs se se habere. V. Calcinatorum naturam sic satis perspectam esse Chemicis. Ex qvibusdam per corporum combustionem paratis vires easdem elici posse, qvæ in integris fuere. VI. Nullam hactenus experientiam evicisse, non dari posse liqvorem omnia mixta dissolventem. VII. Conringium contra qvintam essentiam Chemicorum frustra armari.

Conringius l. II. c. VIII. multus in eo est, ut demonstret vulgarem illam præparandorum pharmacorum consvetudinem damnandam non esse, eò potissimum argumento, qvòd modo illo rudiore omnium gentium, seculorumqve Medici usi sint, & nullo non ævo qvidam felicissimè. Cui qvidem collectioni etsi parum fortasse roboris tribuerent alii, ad persvadendum id, qvod

arge-

urgetur, præsertim si cogitare libeat, tum mortales inventis olim frugibus uno agmine fastidiisse glandes, tum gentium omnium medicinam ab orbe condito Galenicæ respondisse præparationi durum videri postulatum, nihilominus non id agunt Chemici sapientes, ut medicamentis Galenicis abrogetur fides, ut adimatur sua efficacia compositis qvibusdam vulgaribus, qvippe qvæ *Paracelsum* ipsum, & asseclas non rarò usurpâsse constat, sed in hoc evigilant curæ eorundem, ut nitor & elegantia, ut decus & robur vetustæ præparationi accedat; ut vis, qvæ ante in bilibri potione sparsa, commodè in selibram commigret. Id qvod adeo nunc feliciter etiam assecuti videntur, ut pauca existent totâ Europâ hodie pharmacopolia publica, qvæ illorum non gaudeant inventis, qvæ non à selectioribus illis medicamentis Chemicis aucupentur decus & gloriam. Proinde non tanto apparatu opus fuisset, ad docendum id, de qvo inter eruditos hodie convenit.

I. Sed audiri meretur sententia Conringii: *Qvòd omnes Paracelsicos cogat veritas recurrere identidem ad illa superbè aliàs spreta* [Galenica] *suis magnalibus relictis*. Eqvidem *Paracelsum* ipsum qvod spectat, non recurrebat is ad Galenica, sed utebatur pro arbitrio jam plantis, jam metallicis, ut ostensum priùs; & qvid ille ad Galenica recurreret? qvi *laudano* suo Chemico, qvod oculato testi *Oporino* debemus, mala desperata tollebat facillimè. Paracelsici utuntur promiscuè plantis & metallicis, sed more suo nitidiùs, efficaciusqve paratis. Qvòd si aliqvando spem ponant in arcanis qvibusdam imaginariis, frustratiqve alia usurpent, indicio est vera Paracelsi arcana ignota ipsis esse, adeoqve hac parte non peccare ut Paracelsicos, sed communem cum Dogmaticis errare errorem, ut qvos & freqventer sua decipiunt pharmaca, maximè qvæ totâ agere substantiâ *Galeno* memorantur, qvibus exspectationem frustrantibus & illi ad vulgata simplicia recurrunt.

II. Mirum autem, cùr *Conringius* tantò fervore contra *Paracelsum* urgeat, *plures esse morbos immedicabiles*, cùm hic imme mor.

mor sui confidentiùs in hæc verba erumpat: *Nihil non morborum hactenus sine Chemicis curatum.* Et: *Neqve verò nominare est morbum aliqvem, aut affectum, qvem non liceat sanare absqve auxiliis istis Chemicis.* Enimvero confirmatum hydropem, confirmatam phthisin, confirmatum cancrum, ut plura alia præteream, nominare facile est, sed curare vix ulli Galenico hactenus concessum. Obduces, nec id concessum Chemico. Verùm non id nunc agitur, qvid concessum sit Chemico, qvid non; id tantùm docetur, auxiliis Galenicis sanari ista non posse. Sed ut propiùs accedamus ad hunc ignem, vel uno luis Venereæ exemplo certum est confutari planissimè *Conringium*, illa enim si pertinacior est, respuit omnia Galenica pharmaca, & soli mercurio à Chemicis prudenter introducto in hanc scenam auscultat.

III. Scribit *Helmontium* veritatis vi adactum profiteri; *recedere res, & alienari destillando à genuinâ seminum potestate*, id de qvibusdam præsertim flammeo igne exercitis non eqvidem negandum, sed adjungendum unà, prudentem Chemicum tam in ministrando igne, qvàm subjecti, qvod præ manibus est, naturâ regendâ illud adhibere temperamentum, qvod instituto conveniat. Et salva res est, cùm proximè *Conringius*, ex eodem *Helmontio* ut verum adjicias: *Qvæ autem nova fiunt per ignem, sæpe deteriora fiunt*, [sc. si ab ignaro rerum gubernentur:] *ac etiam non rarò ita à se ipsis prioribus distincta, ut centuplo fiant meliora.* Qvòd autem postea ex *Fernelio* de iis, qvæ in decoctorum, & infusorum præparationibus dissipantur, adducit *Conringius*, qvis dubitabit *Fernelium* rationem hujus rei à Chemicis didicisse, ut à qvibus multa mutuatum esse ipse *Conringius* l. II. c. X. diffiteri neqvit, & vel unum ejus de *Abdit. rer. caus.* scriptum declarat. Prudentiores hodie decoctionem nonnunqvam instituere in vasis clausis, diplomate, balneo certum est, sed certum itidem, *Cæsalpinum* hoc non nisi à Chemico aliqvo Magistro percepisse, nam frustra ingeniosam illam enchiresin in *Hippocrate* & *Galeno* qværieris.

IV. Varia iterum conglomerat *Conringius* invidiam Chemicis

micis medicamentis, si Dis placet, creatura; nec contentus uno capite admordisse rem unam, diversis sæpe locis in eandem invehitur, animosiore plerumqve calamo, qvàm benigniore fortunâ. Repetit, *in dosi pharmacorum Chemicorum peccari posse*, potest & idem peccatum committi in opiatis, emeticis, catharticis Dogmaticorum; immò nè peccabit qvidem in dosi Chemicus sapiens, & circumspectus. Illud autem *Conringii*, *pleraqve Chemica esse δυσμώματα*, falsum esse qvotidiana experimenta docent. Repetit, *Chemicos facto temerè per varios conatus periculo, in diversas præparandi rationes, & morborum remedia incidisse. Artem autem* [Galenicam] *errores & dubia omnia excludere.* Non memorabo, infinita Galenica remedia innotuisse primùm fortuito casu, profectò bonos viros in laudabili & honesto conatu attentè desudantes temeritatis insimulare, bono viro indignum est. Atqve utinam Galenica ars ita certis, firmisqve inniteretur principiis, ut non qvotannis necesse esset conari alia atqve alia; & postqvam omnia, qvæ in artis illius hactenus cognitæ potestate sunt, exsecutus sis, in plerisqve nihilominus pertinacioribus morbis curandis frustra occupari! Adjungit, *Chemicos nihil non suo more præparandum suscipere, sæpe tamen præparationem nullam optimam esse. Chemicos semper separare, cùm sæpe aliqvid addendum sit; Chemicos vim omnem Medicam in qvintâ essentiâ, qvæ nulla est, constituere; virium thesaurum in tincturis ponere, cùm coloris in agendo vis nulla sit; dum omnia solvere & dividere moliuntur, ludere operam in auro, argento, & hydrargyro, ut qvæ resolvi neqveant omnino; inaniter illos laborare in reliqvis metallis, conchyliis, corallis, margaritis; seqvestrationem partium perperam duntaxat ab arte exspectare, cùm rectiùs illa instituatur in humano corpore.* Pleraqve horum jam ante *Conringius*, & propemodum frustra exprobravit Chemicis, sed gaudet iterum spolia sua intueri, & recoctâ crambe lectorum blandiri palato. Verum enimvero norunt Chemici, etiam non admonente *Conringio*, qvando stringandum, qvando lirandum, hoc est, qvando præparatis, qvando non præparatis utendum. Ipsi scriptis

suis *Conringium*, qvid facto opus sit, edocuere, alioqvin in opere toto jejuniorem omnino futurum, & tamen, qvæ ejus obliqvitas est, qvod à Chemicis didicit, in Chemicorum jam vertit opprobrium. Neqve separant Chemici semper, sæpe jungunt separata, sed pura. De qvintâ essentiâ nil adeo opus ut litigetur, cùm sit in *Paracelsi* scholâ controversia duntaxat de nomine, ut proximè ostendetur. Tincturæ & probantur oculis, & defæcatis suis partibus corpori humano medentur. *Aurum & argentum non posse resolvi omnino*, imperiti est asserere, ut supra docuimus. Non inaniter laborari in coralliis & margaritis, qvotidiana evincunt experimenta. Humanum corpus sanum eqvidem non incommodè alimentorum partes secernit, morbosum autem qvomodo instituet separationem partium medicamenti, cùm nè qvidem alimenta rectè qveat digerere? Mirum autem cur ita confidenter concludat *Conringius: Tot*, inqvit, *immò longè pluribus, circa materiam medicam duntaxat, adeoqve tantùm circa subjectum pharmaceuticum erroribus longè profectò gravissimis Paracelsici nostri irretiti sunt hodieq; vulgò ferme omnes*. Qvod usqve adeo à vero alienum est, ut neqveat *Conringius* vel unum sapientem Paracelsicum ostendere, qvi hodie intentatorum criminum nomine justè accusari possit.

V. Utrum ea, qvæ ignis & menstrui beneficio producuntur, actu sint in corporibus integris, sæpe disqvirit, sæpe negat *Conringius*, licet Medentis non ita multum intersit, utra præferenda sit opinio. Sive enim actu ibi fuerint ante, sive potestate duntaxat, perinde propemodum fuerit Medico, dummodo actu jam oblatis feliciter uti liceat. Esse tamen plura eorundem actu in corporibus non imaginariâ tantum potentiâ, qvod proximè excipit caput, luculentè demonstrabit. De cætero artificem non olet illud Conringii: *In præparationibus verò per ignem longè omnium gravissimè peccant Paracelsici, qvando existimant interventu calcinationis posse elici talem vim, facultatémve, qvalis integris rebus insit. Impossibile enim est qvin illa ignis vehementia, qvâ corporum tota crassiores*

fiores partes in calcem aut cinerem rediguntur, etiam tenuiores omnes multum mutet. Et mox: *Est autem res sensibus omnibus evidentissima de oleis &c: uno verbo de omnibus, quæ parantur per corporum combustionem.* Sanè nemini Paracelsicorum [nisi fungos advocare velit] vel per somnium venit in mentem, calcinatione nihil virium in plantis & animalibus, resinis, salibusqve immutari. Deniqve si de combustis metallis plerisqve qvæstio est, illa totis licet diebus vulgariter calcinata, ingenium non deponunt, & post tot flammarum cruciatus, nisi unum fortè plumbum candidum excipias, omnia in idem, qvod fuere ante, metallum restituuntur, qvod artis consultis notissimum est, utcunqve *Conringio* hic videatur inexploratum. Ad rem *Isaacus Hollandus* Min. l. II. c. LXXXVI. *In omnibus rebus combustibilibus*, inqvit, *separatur oleum, ac humor naturalis vehementi ac diuturnâ ustione à terrâ suâ, nisi in metallis ac metallicis rebus, in iis oleum à terrâ non separatur, sed semper in igne terræ adhæret, quamvis in æternum urerentur.*

VI. Pleraqve alia, in qvibus hic se Roscium ostendere laborat *Conringius*, ex superioribus redarguere non difficile est; præsertim si unà expendamus vitia illa, qvæ Paracelsicis attribuit, & verè inter vitia numerari merentur, plerumqvè inertium tantùm circumforaneorum esse, à veris Chemicis jam olim luculentè confutata, adeoqve supervacuum in plurimis laborem illum Conringianum fuisse. Liqvorem autem illum omnia dissolventem corpora, cui menstrui universalis nomen indidere, non tam promittunt Chemicorum pleriqve, ut putat *Conringius*, qvàm inqvirunt, &, si per illum licet, posthac sine cujusqvam injuriâ inqvirent, memores Hippocratici illius l. 1. de Diæt: Μεμφθῆναι μὲν οὖν οὐδενὶ αὐτῶν ἄξιόν ἐστι, εἰ μὴ ἐδυνήθησαν ἐξευρεῖν· θαυμάζειν δὲ μᾶλλον πάντας, ὅτι ἐπεχείρησαν ζητῆσαι: & *Apuleji* in Florid. *Omnis bonis in rebus conatus in laude est, effectus in casu.* Neqve absterrebit, opinor, qvenqvam Conringianum illud: *Experientia sanè convincit errorem illum. Neqve enim hoc seculum, qvo maximè laboratum in Chemicis est, talem liqvorem hactenus vidit.* 1. Etenim *Conringio* ignotum

ignotum est, qvid hoc seculum possideat, neqve enim ad ejus pulvinar Curiosi omnes inventa sua suspendunt. 2. Fac tamen plerisqve hodie ignorari, multa ferent anni venientes, multa inveniet sollicitior inqvisitio vulgo incomperta. Experimentis subtilioribus nondum satis litatum est, eoqve multa adhuc in obscuro delitescunt. Interea illud unum expendi velim à laudatissimis Naturæ Consultis: si una & simplex, sed curiosa tritura omnia fere corpora eò tandem redigere potest, [& potest sanè] ut in qvosvis propemodum liqvores transferant multum virtutis suæ, non videri absonum, inveniri posse talem ûnum liqvorem, qvi id ad minimum præstet, qvod una præstat tritura. Sed aliò vocat *Conringius*: &, *Repugnat*, inqvit, *experientiæ conatus plurimorum metalla & lapides solvendi per liqvores omnis acrimoniæ vacuos, aut olea stillatitia plantarum.* Qvam id non repugnet experientiæ, discat, licet, *Conringius* ex eruditâ Amplliss. *Joëlis Langelotti* epistolâ, in qvâ corallia docet toto corpore dissolvi in oleo vegetabili stillatitio & miti. Immò & ego sæpe plumbum in oleo qvodam stillatitio vegetabili sine igne dissolvi, de qvo forsan aliqvando *in Act. Med. Hafn.* operosiùs.

VII. Qvæ de qvintâ rerum essentiâ prolixè disputat *Conringius* c. IX. ut evertat *Sennerti, Fernelii'q;* opiniones, non vulnerant utiqve Paracelsicos, utcunqve liqvidò probaret analogam aliqvam stellis substantiam corporibus inferioris hujus mundi non inesse. Nihil enim tale in qvintâ illâ essentiâ postulavit magnus ille *Helvetius.* Sed qvid impedit saltem intueri argumenta *Conringii*, qvæ *Fernelio, Sennertoq;* objecit, fidem coactura? *Nullo*, inqvit, *signo vel levissimo colligere est sublunaribus cælestem aliqvam substantiam inesse.* Cumqve memoriâ teneat, à *Sennerto* contrà, ut alia multa, ita qvoqve adduci illud *Aristotelis* l. II. de Gen. Animal. c. III. Πάσης ἐν ψυχῆς δύναμις ἑτέρου σώματος ἔοικε κεκοινωνηκέναι, καὶ θειοτέρου τῶν καλουμένων στοιχείων Et mox adjici: *Illud qvod fœcunda reddit semina non ignem esse, aut talem aliqvam facultatem, sed in semine præsentem* φύσιν ἀνάλογον τῷ τῶν ἄστρων στοιχείῳ: *confessus qvidem*

quidem est, inqvit, *Aristoteles in omni semine naturam aliqvam & vim cœlo ἀνάλογον, adeoqve elementis excelsiorem, materiam tamen ejus & subjectum non agnovit aliqvod præter sublunaria corpora.* Utqve conscius sibi est, à *Sennertò*, *Fernelioq;* ad hoc responderi: *id qvod elementaribus qvalitatibus est excellentius, non posse nisi ex, vel in materiâ itidem nobiliore aut oriri, aut subsistere;* excipit mox ita: *Præterqvam*, inqvit, *qvod hoc asseratur citra omnem probationem, jugulat hoc semetipsum; utpote cùm hoc posito, nihil cœleste possit in non cœlesti corpore exsistere.* In qvâ tamen *Sennerti*, *Ferneliiq;* collectione nihil video absurdi. Hoc enim convenienter ex principiis Peripati urgent Viri de re Medicâ optimè meriti, qvalitates extra proprium subjectum hospitari non posse, & virtutem cœlo analógam nescire proximè inhærere materiæ ulli, nisi cœlo itidem analogæ. Immò clara sunt Stagiritæ verba, non qvalitatem tantùm, sed & φύσιν cœlo ἀνάλογον ibi reperiri. Nec ullo modo hoc jugulat se ipsum, non enim docent summi Viri substantiam, vel subjectum cœlo analogum in corpore non cœlesti habitare non posse, sed negant vim cœlo analogam, ut qvalitatem in eo durare, nisi proximum ipsi & opportunum, hoc est cœlo analogum subjectum priùs assignetur. Sed insistit *Conringius*, *Aristotelem* & *Peripatum veterem* hunc locum de plantis & animalibus intellexisse, de similaribus nunqvam. Esto, non aliter intellexerint illi, cùm tamen in illis, qvæ in speciem similaria sunt, [propriè enim pauca adeo similaria corpora reperire licet] ut lapidibus, & gemmis, magnete, bezoar, lapide porcino, aliisqve notentur virtutes propè admirandæ, & à solâ elementorum vulgarium mixturâ vix pendentes, qvid vetat, ad illa qvoqve dictum extendi, qvanqvam sufficerit hoc loco, verum agnosci de plantis, & animalibus, atqve in iis esse, judice *Conringio*, φύσιν sive substantiam cœlo ἀνάλογον. Sed insurgit demum *Conringius* argumento capitali: *Corporis alicujus cœlestis præsentiam*, inqvit, *nihil profectò est, qvod arguat. Utiqve enim deberet illud corruptionis omnis expers, calore, frigore, gravitate ac levitate destitui. Tale autem in sublunari re-*

gione nusqvam reperire est. Nihil periculi. 1. Qvis fidem securè nobis faciet, nihil in cœlo & astris corruptioni suo modo obnoxium dari, nihil vel caloris, vel frigoris, vel gravitatis, vel levitatis? cùm tot cometis inhorruerit seculum, tot maculis ipse sol pater per intervalla aspergatur. 2. Fac tamen esse cœlum expers qvalitatum ejusmodi, non deposcunt sanè laudati viri substantiam prorsus cœlestem, sed cum *Aristotele*, astrorum analogam tantùm elemento, à qvâ tactiles abesse qvalitates, nemo hactenus, qvod sciam, eorum adstruxit. Disertè *Paracelsus* l. IV. Archidox. *Qvinta essentia*, inqvit, *materia est, qva corporaliter extrahitur ex omnibus crescentibus, & in qvibus vita est, separata ab omni impuritate, subtilis reddita & ab elementis segregata.* Et mox explicatiùs: *Ita scias qvintam essentiam esse parvam quidem & minutam, residentem in ligno, plantâ, lapide, & similibus.* Statim subjicit: *Ita intelligendum, qvintam essentiam non esse qvintum qvoddam ens supra elementa, nam ipsa elementum est. Et cogitari forsan posset, qvintam essentiam temperatam esse substantiam, non frigidam, non calidam, non humidam, non siccam, qvod non ita est, nulla enim res est in illo temperiei statu, ut eximat se conditionibus elementorum, sed omnes seqvuntur naturam elementorum, ut qvinta auri essentia seqvitur naturam ignis, qvinta essentia lunæ aqvam, plumbi terram, Mercurii aërem.* Nemo, opinor, *Paracelso* invidebit libertatem interpretandi se se ipsum, & clariùs exprimendi sententiam suam. Nullum hîc inconstantiæ argumentum. Segregatur arte Chemicâ nobilior & medicamentosior subjecti pars à reliqvo hebetiori elemento, sive crassamento ignaviori, [hæc est qvinta essentia Paracelsica] & curiosâ præparatione ad summum tenuitatis, puritatisqve deducitur, ut subeat penitissimas corporis humani partes eò promptiùs, & operetur efficaciùs. Qvò subtilitatis provecta sive ab astris, sive ab aëre astris obediente variè moveri solet, & eò majores, judicio *Paracelsi*, hoc ipso motu vires acqvirere. Hinc postqvam dixisset part. tert. Paragran. *Pharmaca ut astris pareant, in aërem redigenda esse*, id est, reddenda qvo-

dam-

dammodo volatilia, subjicit tandem: *In hoc res vertitur, qvòd multi in Alchymiâ qvintum esse qvæsiverint, qvod aliud nihil est, qvàm qvod qvatuor illa corpora separanda sint à suis arcanis, ipsum arcanum separatum est chaos, qvod ab astris duci, moveriq́ potest, ut pluma à vento.* Cujus motus evidens vestigium in auri tincturâ viridiusculâ [de qvâ ante cap. de metall.] notavi, ut qvæ in repositorio meo qviescens, nullo igne adhibito, sensim, sed sponte intumuit, supra labra etiam vitri se se evolutura, nisi operculo chartaceo repressa fuisset, variisqve veluti foliorum lusit imaginibus adhuc conspiciendis. Conspirat antiqvus ille Zosimus Panopol. Τὰ γὰρ ἀνῶσια, inqvit, καλῶς ἐνεργῦσι χωρὶς πυρός. Et alibi clariùs. Τὰ ἀσώματα σπῖτα καλῶς ἐνεργῦσι χωρὶς πυρός. Prætexat *Conringius*, exempla qvintarum essentiarum à Paracelso l. IV. Archid. producta non posse præscripto modo parari, & si possint, tamen nil nisi mera fore elementaria corpora;* nihil hoc ipso effecerit, qvamdiu enim ignorabit acetum illud radicatum, qvô hîc utitur Paracelsus, qvod vulgaris utiqve cognitionis non est, tamdiu frustra negabit qvintas essentias eo modo posse fieri, tam diu inconsultè judicabit illa, qvæ educuntur, mera esse crassa elementaria corpora, & non potiùs, secundum explicationem *Paracelsi*, subtiliorem crassamento elementario substantiam, astrorum imperio subjectam. Neqve suffecerit *Conringio* dixisse: *Ea qvæ fermentationis interventu producuntur, naturam non referre integrarum rerum, unde confecta sunt, sed aliam noviter ortam. Nec etsi vires aliqvas Medicas contineant, digna esse nomine essentiarum, ubi enim rei essentia est, ibi rem ipsam adesse.* Cæterùm immeritò extendit *Conringius* vocem essentiæ ultra voluntatem Chemicorum, neqve enim illi ejus nomine totam omnino materiam, ut ignaviorem & steriliorem intellectam voluere unqvam, sed particulas ejus incitatiores duntaxat, & humano corpori utiliores, ut ex superioribus constat. Qvod adjicit *Conringius, fermentatione producta naturam non referre integram rerum*, id parum huc qvadrat; etenim infinita Chemicorum opera sine fermentationis peraguntur ministerio, & qvæ illam qvodammodo de

do deposcunt, non desinunt efficaciorem rerum essentiam retinere & apud se se adhuc tueri, qvod in spir. ceras. nigr. tiliæ, sambuci, lil. convall. aliis videre est, qvemadmodum prolixiùs disputatum superiùs cap. v. l. ii. Qvis autem credet objectionem illam Conringianam in cerebro *Helmontii* natam feliciùs cessuram? *Debuisse Paracelsicos non qvintæ, sed qvartæ essentiæ nomine hunc suum fœtum appellâsse.* Etenim licuisset forsan *Paracelso* eam ita vocâsse, qvasi trium elementorum Chemicorum, salis, sulphuris & Mercurii consectarium, sed non libuit temerè nomenclaturam à *Lullio*, *Rupescissâ*, *Isaaco Hollando*, *Basilio Valentino*, aliis ante ævum suum usurpatam rejicere. Qvid qvòd nec unqvam inficiatus sit *Paracelsus* qvatuor dari elementa, immò apertissimè id professus est, l. ii. Philos. ad Atheniens. & l. iii. Archidox. cur ergo non amaret illud, qvod iis artificio Chemico extorqvetur, ut efficacius qviddam *qvintam essentiam* appellare?

Cap. VII.

I. Doctrinam de tribus Chemicorum principiis non esse commentum Paracelsi. II. Non esse ineptiarum plenam. Qvin immò Peripateticos in demonstrandis elementis suis infeliciores esse, qvàm in suis principiis Chemicos. III. Chemicos demonstrare sua posse, ex simplici etiam aqvâ; qvæ cùm mixta omnia ingrediatur, vel hinc colligi, tria illa in omnibus qvoqve mixtis reperiri, &c: IV. Salia in corporibus mixtis esse ante combustionem, idqve experimentis ostendi variis. V. Qvin & salia tandem ex metallis, sine acidi mixtura,

ra,

râ, sine ignis adminiculo posse educi. VI. Salem non tantùm ex omnibus elementis posse elici, sed etiam ex vapore humani anhelitûs. Iniqvè autem postulari à vacuis jam cineribus salem, ut qvem possessum ante ustione & maceratione perdiderint. Iniqvè negari cornibus & ossibus ustis salem fixum. VII. In plantis, atq; animalibus sulphur reperiri; etiam in metallis & lapidibus. Acidulum illud, qvod Mercurium repræsentat, in tribus naturæ regnis inveniri. Sed & præterea Mercurium currentem in metallis.

Licuisset qvoqve *Conringio* cap. x. l. II. paullò circumspectiùs de tribus Chemicorum principiis sale, sulphure, & Mercurio commentari, qvod ex summis duntaxat rerum capitibus, qvæ hîc attingere visum est, liqvidò, opinor, elucebit.

I. Hæc ergo illius auspicia: *Et verò*, inqvit, *uni huic scholæ* [Paracelsicæ] *pæne attribueris meritò hoc paradoxum, utpote qvum in scriptis, aut monumentis non priscorum Hermeticorum, non Chemicorum medii ævi, vestigium ejus aliqvod reperire sit; nisi qvòd nonnihil videatur prælusisse Isaac Hollandus, & obscurus unus, aliusq; non multò ante Paracelsi ætatem.* Qvæ verò tergiversatio illa est? *pæne meritò attribueris;* appellanda erit scapha scapha. Non est omnino illud de tribus principiis *Paracelsi* commentum. Helmontius *Basilio Valentino* adscribit, qvod cùm legisset qvoqve *Conringius*: *Nec verò*, inqvit, *Helmontio ausum assentiri, qvi libro de trib. princip. doctrinam hanc scribit monacho Basilio Valentino Paracelsum debuisse: etsi & Basilium prælusisse haud negaverim.* Isaacum prælusisse vellem mihi ostendi; *Basilius* autèm non tam prælusit, qvàm rem sic satis disertè exsecutus est variis locis. In explic. XII clav. ita: *Aqva, aër & terra*, inqvit, *generant ope ignis in se se occultati per coctionem*

nem calidam, animam unam, ſpiritum unum, & unum corpus, hæc tria ſunt prima principia, quæ per copulationem tranſeunt in unum Mercurium, unum ſulphur, & unum ſalem. Qvando hæc tria junguntur, reddunt ſecundum naturam ſeminis ſui in qvocunqve regno, minerali, vegetabili, animali, perfectum & abſolutum corpus. Poſtea monet illa tria arte ſpagyricâ etiam ex metallis poſſe elici. *Idem* in Repetit. Lapid. Antiqv. ſapient.: *Oſtendi*, inqvit, *res omnes ex tribus ſubſtantiis fieri & componi, ſcilicet ex Mercurio, ſulphure, & ſale, qvodq́ docui, verum eſt.* Qvod ſi autem ideo præluſiſſe *Iſaacus* Conringio videatur, qvia cùm componat metalla ex ſulphure & Mercurio, nihilominus hinc inde doceat ex metallis ſalem prolectari, certè præluſerè & alii ante ipſum Chemici, inqve iis *Rajmundus Lullius*, qvi cùm ubiqve cum *Gebro*, *Rogerio Bacone*, *Augurello*, aliis principia metallorum ſulphur & Mercurium agnoſcat, diſertè tamen ita tradit *Reſor. abbrev.* Tract. VI. *Scito, qvòd ex omni re fieri poteſt ſal.* Id qvod propiùs adhuc accedit ad tria illa principia generalia, cùm *Iſaacus* agnoſcat ſalem in metallis, *Lullius* in rebus omnibus. Iterum *Lullius* Teſtament. noviſſ. c. XXVII. *Non poterit*, inqvit, *ſulphur ſtare ſine naturâ ſalis.* Et mox; *Si natura* [metallica] *non haberet ſulphur, non haberet ſal, nec poſſet penetrare partes, qvæ debent congelari per defectum acuitatis.* Ad minimum ergo præluſit etiam *Lullius*, medii ævi Chemici, ſecundum *Conringium*, Scriptor. Sed ea modeſtia eſt tum *Baſilii Valentini*, tum *Paracelſi*, qvod nè qvidem ſibi illud placitum arrogent, ſed volentes antiqvis Ægyptiis reſignent: nec enim aliud ſe velle his nominibus oſtendunt, qvàm qvod voluere antiqvi illi, animâ, ſpiritu, & corpore. Id qvod cùm *Baſilius* dicto proximè allato non obſcurè indicaverit, non alienum etiam fuerit audiſſe *Paracelſum* l. 1. de Generat. Rer. Natural. *Primùm igitur*, inqvit, *notum vobis eſto, qvòd omnia metalla ſeptem ex tribus naſcantur materiis, ſcilicet Mercurio, ſulphure, & ſale, cum diverſis tamen coloribus. Igitur Hermes non iniqvè dixit ex tribus ſubſtantiis omnia metalla ſeptem naſci & componi, ſimiliter & tincturas, & ipſum lapidem Philoſophorum; qvas qvidem tres ſubſtantias*

Hermes.

Hermes appellat spiritum, animam, corpus. Non ostendit qvidem, qvid his tribus substantiis intellectum velit, ego tamen non ob id errâsse ipsum dico, sed tantum siluisse. Et mox addit: *Spiritum Hermetis esse Mercurium, sulphur animam, corpus salem.* Ut vel hinc judicare liceat de illo *Conringii*: *Nugatur sanè*, inqvit, *Qvercetanus, tria illa asserens Hermeti esse dicta animæ, spiritus, & corporis vocabulis: constat qvippe in Hermetica scripta ex Platonis Academiâ isthæc esse translata, quæ de tribus illis Paracelsicis nè qvidem somniavit.* Longè justiùs ex Hermetis disciplinâ transiisse illud placitum ad Platonicos existimandum, cùm disertè tradat *Jamblichus* l. 1. de Myster. Ægypt. *Pythagoram, Platonemq́; in Ægypto didicisse ex columnis Hermetis.* Neqve enim ignorari potest, tradente *Strabone* l. XVII. Platonem XIII. annos in Ægypto apud Sacerdotes exegisse. Qvod si Platonici usum illorum principiorum non satis intellexerint, gratiæ Chemicis meritò debebuntur, qvi explanavere. Nihil ergo in illo *Qvercetani* nugatorium, qvòd jam ante & *Paracelsus*, & *Basilius* testati sint idem, nec dissideat hausta ab Ægyptiis *Platonis* opinio, immò convenientissimè cùm spiritu Mercurius, cum sulphure anima, cum corpore sal conspirent. Chemici Græci, inqve his *Zosimus* περὶ ἀρετῆς καὶ συνθέσεως ὑδάτων: *Christianus* περὶ εὐσεβείας τῆς χρυσοῦ: Heliodorus πρὸς Θεοδόσιον τὸν μέγαν βασιλέα de principiis rerum in universum non solliciti, agnoscunt in metallis τὸ θειῶδες, τὸ ὑγρῶδες, τὸ πνευματῶδες, qvod eodem propemodum recidit. Præcipuè autem illi in hoc industriam suam intendunt, ut πνεύματος ἀπὸ τοῦ σώματος procuretur λεπτομερῶς, qvæ verba sunt ibidem *Panopolitani* illius *Zosimi*.

II. Deinde audentior *Conringius*: *Qvicqvid autem sit*, inqvit, *de auctore hujus Philosophiæ, si verum tamen dicendum est, tota est inanis & ineptiarum plena.* Summa accusationis capita eò redeunt. 1. *Non esse illa tria omnium corporum principia, qvòd caput mortuum & phlegma insipidum corpora itidem sint, & tamen ex illis, etiam judicio Paracelsicorum, non proficiscantur.* 2. *Ambiguâ significatione ludere Paracelsicos, nec qvid intelligant nomine salis, sul-*

phuris & Mercurii; perspicuè explicare. 3. *Non inveniri tria illa Chemicorum principia in omnibus corporibus, non in cœlo, non in auro, &c.* Ex his nullum adeo videtur acutum telum, qvod non possit opportunè, & salvâ veritate retundi. Qvod ad *primum*, nihil certius est, qvàm non feriri illo Paracelsicos, ut qvi nunqvam contenderunt alia non esse principia in rerum naturâ constitutiva, seu vocant, qvàm tria Chemicorum principia, verùm id unum voluere, in resolutionibus corporum, qvibus addixere industriam suam, nihil deprehendi valdè activum & efficax, præsertim in medendo, nisi hæc ipsa tria: adesse qvidem etiam phlegma insipidum, & massam corporum ignavam, sed ab illo nihil adeò fortassis sperari, nisi vim humificam, ab hac autem desiccantem. Qvod enim urget hîc *Conringius: Ex illo capite mortuo plantas sponte crescere, & phlegmate nutriri posse*, id ut de capite mortuo perfunctoriè usto verum fuerit, ita de genuino, hoc est, à tribus illis suis activis principiis perfectè liberato minùs verum est, qvàm de nudissimâ arenâ; nec purum phlegma fortasse nutriet, anteqvam iterum satietur aliunde, de qvo inferiùs disertè. Caput etiam mortuum, si aëri permiseris, novas itidem in se vires excipiet, meatibus jam apertis, & ad sorbendas volitantes in atmosphærâ atomos patentibus, qvibus in gremium admissis, non mirum est plantulas in eo corpore posse excrescere, qvæ proinde non ex ipso capite mortuo provenerint, sed ex novis principiis activis post Chemicum examen, in sterilem illam massam impulsu aëris introductis. *Ad secundum*, constat fere inter Chemicos, qvid salis & sulphuris nomine intelligendum, de Mercurio res paullo impeditior. *Paracelsus* vulgari exemplo rem visus sibi est sic satis illustrâsse ex plantarum regno, Paramir. l. 1. c. II. *In combustione ligni*, inqvit, *qvicqvid ardet sulphur est*, *qvicqvid fumat Mercurius*, *cinis sal est*. Scilicet, sensus ejus fuerit, qvicqvid verè ardet, seu flammam verè concipit, vel concipere potuit, cùm in principiis suis adhuc lateret, id nomine sulphuris apud Chemicos venire; qvicqvid ita fumat, ut flammam tamen fumando neqveat concipere, id Mercu-

Mercu-

Mercurii titulo salutandum; qvicqvid in cinere sapidum delitescit, id salis nomen mereri. Excipit *Conringius*: *Exhalat phlegma etiam insipidum, & sal qvoddam dictum hinc volatile. Immò omnis flamma fumus qvidam est ardens. Adeoq; Mercurius fuerit dicendum ipsum sulphur, & sal volatile & phlegma insipidum. Jam verò qvæ ardent, aut flammæ instar ardent, aut ad modum prunæ, addi itaqve debuit, num utrumq;, an alterum sit sulphur illud.* Verùm phlegma insipidum, ex hoc principio, non effumat, sed tantùm evaporat; aliud fumus, aliud vapor: salem volatilem non hîc attigit *Paracelsus*, qvia videbat communis principii vicèm sustinere non posse, qvòd in qvibusdam corporibus naturalibus deficiat. Spiritus acidos Mercurii nomine intellexisse videtur, qvanqvam enim & illi salinæ naturæ sint, qvia tamen fumando exhalare possunt, qvamdiu eo sunt ingenio, ex naturâ salis, qvam fixam urget *Paracelsus*, in Mercurialem, ut est Mercurius semper alatus, transiere. Qvin & lixivus plantarum sal, cùm in statum volatilem deducitur, ut potest sanè, Mercurialis erit genii, aut, si mavis, hermaphroditici, hoc est mercurio-salini. *At*, inqvies, *ita tertium principium perierit?* neqvaqvam verò: principia enim qvædam in se mutuò posse nonnunqvam converti absonum neqvaqvam videbitur rem acutè inspicientibus. Et qvid Chemica moramur? ipsa *Aristotelis* elementa non sunt ab his immunia mutationibus. Enimvero aqva, etiam limpidissima, &, si placet, vel decies per destillationes ab omni fæce libera in veram, firmam, fixam & insipidam terram mutabitur, si eandem iterum, iterumqve freqventissimè ex recentibus semper vasis vitreis lentè destillando evoces; qvavis enim vice tenella qvædam cuticula terrea, sed elegans, ex aqvâ illa enata superficiei interiori vitri agglutinabitur, qvod freqventibus experimentis didici, cumqve illud ipsum ante hos X annos narrarem Cl. Oxoniensis Academiæ Medico *Edmundo Dickinsohno*, idem sibi compertum centesimâ destillatione asseruit. Qvod adjicit *Conringius*: *Omnem flammam esse fumum ardentem, alia ardere flammæ instar, alia instar prunæ*, citra pulverem expe-

ditur, si dixeris; qvod res est, nullum fumum propriè ardere, aut in flammam abire, nullam prunam qvocunqve modo inardescere, nisi præsente sulphure, qvo exhalante ardor desinit, ni ab interventu alterius sulphuris de novo sustineatur. Ardere videntur & igniti lateres sulphure cassi, verùm, si rem expendas, non ardent illi, sed aliud vegetabile, aut fossile sulphur in poris laterum ad breve tempus delitescens. Nec juverit prætexuisse: *hæc principia nihil eximium præstare ad ullius corporis constitutionem*, cùm ultro agnoscant Chemici qvatuor elementa, tanqvam [illegible]; tria autem hæc principia, tanqvam hospitantia in iisdem excitatiora & vivaciora corpuscula. Neqve deest confessio ipsius *Paracelsi* l. de Mineral. tractat. 1. *In aliis*, inqvit, *philosophiæ paragraphis docui tria illa, sulphur, salem, Mercurium, principium esse omnium mineralium, qvæ ex qvatuor illis matricibus, id est, ex qvatuor elementis, proveniunt.* Qvod, tertio loco in contrarium adducitur: *non inveniri tria illa Chemicorum principia in omnibus corporibus, non in cœlo, non auro, &c.* Qvod cœlum attinet, verisimile est traditum fuisse Chemicis tria illa principia in cœlo esse, non secundum essentiam, sed, qvod dici solet, secundum causalitatem, ut consvetum aliàs Peripato Solem dicere non formaliter calidum, sed effectivè. Qvicqvid autem horum sit, de substantiâ cœli nemini hîc controversiam faciemus, contenti de cætero respondisse, non satis æqvè postulari à Chemicis, ut ostendant in omnibus corporibus tria illa principia, cùm Peripatus longè infelicior sit in demonstrandis corporum omnium qvatuor elementis, qvàm Chemici in suorum trium. Exspecto, qvibus artibus ex cœlo, ex auro, argento, mercurioqve prolecturus sit qvatuor elementa *Conringius*! qvibus artibus ex lapidibus, & gemmis! intueri tamen libet ex supervacuo, qvàm evidentiora sint in omnibus propemodum corporibus inferioris mundi Chemicorum elementa.

III. Id sanè hic à Chemicis postulat *Conringius*, qvod si ab ipsius Philosophiâ postularent itidem Chemici, nesciret invenire. *In omnibus*, inqvit, *corporibus reperiri tria ejusmodi nullo signo, nullo argu-*

argumento est ostendere. Et postea: *Quo autem modo in tria hæc redigas vel sola omnia sublunaria? num combustione, seu fecit Paracelsus in ligno?* Repetenda hîc paullò altiùs primordia, ut de Chemicorum innocentiâ, & decretorum eorundem veritate constet luculentè. Ægyptiis [à qvibus initia Chemiæ profluxere, etiam *Conringio* teste] *aqva erat principium rerum*, ut ex *Laërtio*, *Vitruvio*, aliisqve notissimum est. Qvam sententiam cùm & foveret *Thales Milesius*, *Homerusq́*, eandem debuere auctoribus Ægyptiis, ut ex *Plutarchi* Iside & Osir. discimus; eandem qvoqve passim fovet *Paracelsus*. Vox ejus in Philos. sagac. *Ex elemento aqva producuntur omnia mineralia, lapides, gemmæ, & metalla.* In aqvâ ergo viderunt haud dubiè sapientissimi illi naturæ mystæ hæc ipsa tria principia, anteqvam generali senatûs consulto tam molli, instabiliqve elemento tam nobilem, stabilemqve adscriberent prærogativam. Mihi cùm non sine gravi causâ, & manifestâ ratione talia in mentem venisse Ægyptiis persvaderem, visum fuit, jam ante plures annos, in aqvarum omni propemodum genere, primùm tamen in aqvâ pluviâ, & nivali fidem decreti Ægyptiaci explorare. Et in his qvidem ideo primùm, qvòd existimarem hac viâ anteiisse Ægyptios, ut Niliacæ aqvæ vel nive fœtæ, ut olim creditum, vel pluviâ Æthiopicâ, ut hodie compertum, exploratores. Qvid multa? inveni in tam translucido, & ad oculorum sensum homogeneo corpore præter phlegma insipidum, & caput mortuum ignavum, pungentem salem, flammans sulphur, fumantem Mercurium, hoc est, tria illa principia, qvæ *Hermeti* corpus, anima, & spiritus dicuntur; Chemicis autem sal, sulphur, Mercurius: ita ut sal pulcherrimè respondeat corpori, tanqvam fixum & stabile elementum, & in his aqvis verè cubicum, qvam formam *Plato* stabilissimo passim elemento assignat; anima rubentissimo in aqvis delitescenti sulphuri; mercurius, ut alatus minister, spiritui acido per retortam inde primâ statim destillatione ascendenti. Verùm cùm instituti mei non sit hîc omnia illa perseqvi, qvæ plurium annorum experimentis in aqvarum examine curiosa notavi, hic

dun-

duntaxat uno experimento, sed claro, & nunqvam frustraturo principia aqvarum efficaciora ob oculos sistam, Excipio puris & recentibus vitris, aqvæ vel pluviæ, vel nivalis, vel pruinæ, vel grandinis, vel etiam fontanæ, sed limpidæ libras C, suppositoqve moderato igne phlegma in vaporem cogo, usqve eo, ut ex illis C libris non restet nisi una, qvam chartæ bibulæ infundo ut fæces transeundo deponat. Claram jam illam sed rubicundulam in cucurbitâ recenti vitreâ lenissimo balnei calore ad iteratam sollicito evaporationem, insistoqve, donec in fundo spissamentum appareat crassiori ribium succo non dissimile. Si ultra pergam, etiam in pulverem transit, qvi ad ignem sub testudine vulgatâ terreâ collocatus, è vestigio intumescit oppidò, & mox luculentâ flammâ de sulphuris sui præsentiâ testatur. Qvod post flammam reliqvum est, dissolutum in aqvâ stillatitiâ, sensimqve spissatum rejectis fæcibus mortuis transit tandem in cubos salinos pellucidos, perfectos, non coloratos, sapore ad salis marini, qvi & ipse cubicus, naturam accedentes. Si absqve flammâ libet seorsum intueri hæc duo elementa, spissamentum adhuc udum iterum in tantillo aqvæ stillatitiæ dissolvo, qvod colatum rubentissimo colore oculis blanditur, & sapore non ingrato lingvam afficit, relictumqve sibi in ampli oris vitro æstivis mensibus, sensim exhalante aqvâ transit in cubos transslucentes adamantini nitoris, nullo colore infuscatos, interjecto hinc inde inter glebulas illas salinas sulphuris rubei succo, & illo, si urgeas, in flammam abituro. Est autem sal in halelæo [liceat corpus hoc halelæum vocare, ut Medici hydrelæum] hoc eo in triplâ sæpius proportione ad sulphur, aliqvando tamen ferè in decuplâ, qvod certis temporibus aqvæ non ita sulphure abundent. Hæc ergo sunt duo illa principia, qvæ sine ullâ ignis violentiâ ex aqvis producuntur, tertium autem ex his nascitur igne paulo excitatiori, spiritus sc. sive Mercurius, qvando halelæum illud spissius ex retortâ vitreâ in arenâ calidiori propellitur; assurgit enim tum cum olei inflammabilis sive sulphuris portiunculâ spiritûs aciduli nonnihil, loco

tertii

tertii principii ex disciplinâ *Paracelsi* æstimandum, cui si Mercurii nomen tribuatur, non repugnabo; clariùs tamen Hermes videtur *spiritum* appellâsse. Et hæc qvidem hactenus satis distinctè mentem Ægyptiorum, & *Paracelsi* non explicant tantùm, sed in anatome primi corporis, *aqvæ*, sensibus ipsis ostendunt. Cùm itaqve arbitrati sint Ægyptii ex aqvâ proficisci omnia, non mirum, si in corporibus inferioris hujus mundi universis eadem, qvæ in aqvâ, principia reperiri judicaverint. Sed qvia tria hæc principia universalia in singulis triplicis illius regni speciebus aliter atqve aliter ab architectonico spiritu [sive formam malis appellare, sive archæum, sive aliud qvid, non nunc disputo] cujusvis seminis variè disponuntur, ordinantur, miscentur, facilè hinc colligere est, non esse meritò urgendos Chemicos, ut eadem tria principia, eâdem prorsus facie, & vi ex omnibus jam speciebus educant, & palpanda offerant Peripateticis, præsertim cùm ipsi in qvatuor elementis ex singulis speciebus educendis frustra qvoqve se videant laboraturos. Longè tamen propiùs metæ suæ adstituuntur Chemici, cùm propemodum qveant illi in qvavis specie oculis subjicere fidelibus, qvæ docent. Obduces, *At salia plantarum fixa non cubi sunt, sed ferè trapezia, salia volatilia animalium velut in ramos abeunt, si autem aqva deberent originem, transirent omnia in cubos.* Cæterùm diversitas illa variæ principiorum in speciebus singulis misturæ, ut dictum, adscribenda est, qvæ non ita facilè dirimitur. Et in salibus lixivis aliqvid adhuc sulphureum delitescere vel illud docuerit, qvòd sulphura varia promptissimè adhuc similitudine partium dissolvant. Nec volatilia salia ab omni oleo [ut, ex disciplinâ Cartesii, ramoso corpore] immunia esse docent sensus omnes. His adjice, qvod in salibus plantarum fixis observatum jam ante monuimus Ampl. *Fr. Redi*, *omnia tandem longâ solutionum patientiâ in cubos abire*, qvod & mihi his ipsis diebus in sale urticæ sæpe soluto evidentissimè conspectum est. Neqve in illo duntaxat, sed & in sale qvadrupedum & piscium fixo, qvi uterqve tandem cubicus evadit, de qvo *in Act.*

Med. Hafniens. pleniùs. Neqve speciosiùs prætexetur, sulphura specierum mundi alia esse à sulphure aqvatico; debetur enim & hoc omne discrimen misturarum mille varietatibus, qvæ prohibent eadem illâ facie prolici, qvâ in aqvâ primigeniâ apparuere. De Mercurio, sive spiritu fateor rem hactenus involutam esse, aliis Chemicorum aliter tertium hoc principium explicantibus. *Cur enim*, inqviunt multi, *non potiùs spiritus talis loco principii tertiò affertur, qvalis vel in ardenti illo vini stillatitii liqvore deprehenditur, vel in animalium corpore operationum creditur architectus? cur huc trahitur acidulus liqvor? qvi certè principii tertii nomen tueri neqvit, cùm ex primo, nempe sale resoluto nascatur.* Agnosco hîc Gordium propemodum nodum, neqve invenio tamen in aqvâ qvicqvam, qvod tertii illius principii titulum sustinere possit, præter unum hunc acidulum spiritum. Mihi sanè hactenus freqventibus licet experimentis nil aliud observare licuit, qvàm primam unciam, ex aqvæ cujusvis C. libris destillando eductam, & ultimam, ejusdem esse naturæ & efficaciæ. Non negaverim qvidem ex aqvâ roris majalis, immò & aliis [illegible] qviddam & inflammabile destillando tandem posse attolli, sed & illud sulphuris, salisqve in aqvâ hospitantis soboles est, non aliud distinctum principium. Qvin & spiritus vini, similesqve alii ardentes si à sale, qvem [etiam ad lingvæ fidem] vehunt, & sulphure inflammabili separentur, in purum & ignavum phlegma desinunt, ut proinde illi, præ acidis nulla adeo hac parte gaudeant prærogativâ. Accedit qvòd similes spiritus inflammabiles ex omni brutorum, avium, piscium qve genere ægrè, ex omnibus mineralibus, metallisqve nullo modo prolectari qveant, eoqve principium generale non constituere. Et spiritus illi, qvi in animalium corporibus operationum œconomi sunt, frustra saltem qværuntur in lapidibus, & metallis, hoc est, frustra ad universitatem trium regnorum anhelant. Spiritus autem illi aciduli in nullo non regno reperiuntur, & ubicunqve salia præsto sunt, & calor, deesse neqveunt. In vegetabili regno adeo non deest acidus ille liqvor, ut præter fructus,

fructus, poma citria, aurantia, sorba, ribes, berberes, myrtillos, pruna sylvestria, alia, in qvibus domesticus est & nativus, plerique succi plantarum etiam dulces brevi morâ loco tepido in acorem sponte festinent. Ex gallii lutei floribus recentissimè evulsis, & subitæ destillationi subjectis prodire statim acidum liqvorem, lac coagulantem, non exspectatâ fermentatione ullâ, alibi demonstravi. Acidum animalibus inesse, & qvidem necessitate qvotidianâ jubente, docet stomachus, & pancreaticus succus, diligenter à Clariss. Viris, *Sylvio*, & *Regn. de Graef*. excussus, agnovitqve jam olim in homine τὸ ὀξὺ *Hippocrates* noster l. de Vet. Medicinâ. Lac animalium qvàm promptè acescat, ignotum nemini. Neqve de metallico regno dubium est, cùm ex omni mineralium, metallorumqve genere, & salia, & acidulos spiritus haurire liceat, dummodo in minutissimum alkohol convenienter redacta, & umbræ aliqvandiu exposita per retortam vitream calore balnei roris excitatiori urgeantur, & is labor exponendi, perqve retortam propellendi repetatur freqventiùs. Neqve hactenus me ullum metallici generis corpus hac parte fefellit, qvod & cuivis post me dextrè tentanti non potest non succedere. Est eqvidem acidulus ille liqvor salinæ prosapiæ, nec enim id inficior, immò redigi iterum sæpe in salis formam potest, blandâ per B. R. iteratâ destillatione, non tamen id adeo obstiterit, qvo minùs tertii principii tueatur gloriam, si dixerimus duo priora, salem & sulphur principia esse primigenia, spiritum autem hunc esse principium secundarium, è sale naturaliter fixo, & salso in κινούμενον qvandam, sive fluòrem non ampliùs salsum vi caloris provectum. Qvantum autem intersit inter salsum propriè dictum, & acidum, utcunqve alterum ex altero nascatur, tota rerum natura fatetur. Instabis, *principia ex se se non fieri*, *nec in se invicem mutari*; at si huic regulæ insistamus pertinaciùs, aqva Peripateticorum non erit principium, qvia facilè mutatur in terram, ut superiùs ostensum; immò nec sulphur Chemicorum principium erit, qvia non tantùm sulphur vulgati usûs nitro inustum facessit in terreum

corpus, sed & omnia olea etiam purissima & stillatitia, ut ut vera sulphura, repetitis iterum sæpe destillationibus in caput mortuum fixum, nigrum, & in igne constans degenerant, qvod freqventer mihi observatum; qvin & salia omnia pari modo crebriùs ustulata in corpus ignavum, insipidumqve terminantur. Ita fortassis hac ratione elementa non nisi duo erunt, unum unde formantur corpora, *aqva*, & alterum, in qvod tandem resolvuntur, *terra*. Sed Chemici, cùm tria illa sua principia laudant, non amplectuntur ea, ut omnium prima elementa, sed ut in aqvâ, id est in primo elemento enata, & deinde cum aqvâ in omne genus compositorum descendentia.

IV. Nunc speciatim ad corpora naturalia descendendum: *Qvomodo*, inqvit Conringius, *in tria hæc redigas vel sola omnia sublunaria? num combustione? Sed combustio non probat omnia, qvæ ita oriuntur, actu præfuisse.* Nulla nos eò detrudit necessitas, ut ex combustionibus hæc omnia ostendamus, proclivior ratio se offert, & cui contradici vix potest. Fiduciâ tamen causæ intuebimur primùm, an combustio ita omnia corrumpat, ut principium illud fixum & activum sal, qvod post moderatam ejus operationem prodit in lucem, nova, ut ita loqvar, creatura sit, & igne tantùm obstetricante enata, anne misto ante ustionem fuerit naturalis? Qvæ *Conringii* mens sit, ex seqventibus clarè innotescit: *Ne salem qvidem illum*, inqvit, *qvi iis, qvæ comburuntur, sive avolat, sive in cinere manet superstes, in corporibus integris adfuisse gustus prodit, nihil nempe salsi in iis deprehendens. Non posset autem latere, qvum ejus sic satis magnam copiam cineres, præter ea, qvæ volatilia dicuntur exhibere soleant. Neqve verò gustus judicium fas est accusare, eò qvod lingva salem medicè cibis adspersum non deprehendat: revera enim admistione multi insipidi, alterumq; salsedo illa in alium saporem commutatur. Qvemadmodum nigrum & album pigmentum si misceas, non manent amplius id, qvod erant, sed in tertium qvid convertuntur.* Verùm gustus deprehendere neqvit salem omnem in mixto, ut particulis suis sulphureis, terreisqve nimiùm involutum,

lutum, & qvasi coopertum, licet ibi præsentissimum; immò paucum salem obiter inspersum cibis ægrè deprehendit, utcunqve ibi ab omni compage aliâ arctiori immunem, & in liqvidiusculâ substantiâ liberiùs fluctuantem. Qvid qvòd nè sexcentesimâ qvidem parte adesse salem lixivum in fagino ligno, respectu corporis totius, experimento didicerim. Sed propiori exemplo mixtorum salia adhuc particulis terrestribus & sulphureis involutiora nullum lingvæ gustum insinuare, qvantumvis adsint, docebimus. Cape sis rosar: rubr: post destillationem aqvæ in fundo vitri relictarum manipulos septem, compressosqve in crucibulo exqvisitè clauso vehementer perure horis aliqvot; tandemqve redeuntibus ad frigus naturale omnibus effracto tigillo nigrum illud corpus & carboni non dissimile, admotâ lingvâ explora, degusta; nihil omnino salis adesse notabis, tere etiam in pulverem, erit insulsissimus, sale ejus, ut ut ibi sic satis copioso minutissimis qvibusdam sulphureis, terreisqve partibus adhuc velut incrustato. Cæterùm affunde mox aqvam stillatitiam, coqve patienter, & salina illa corpuscula se prodent manifestissimè, inqve aqvam descendentia simplici mox evaporatione omnium oculis sese & gustui objicient. Et qvid insulsius carbone est? redactus tamen ille in pollinem deponit in aqvam stillatitiam coctione prævià salem sapidissimum. Qvod exemplum *Conringii* attinet, illud nihil efficit, etenim album & nigrum pigmentum solà illâ misturâ perfunctoriâ non amittunt naturas suas, sed singula antiqvum obtinent, & oculis tantùm diversitatem aliqvam objiciunt, per se tamen id qvod erant, manent constanter, & si diversi generis fuerint, iterum nonnunqvam separari possunt. Deniq; utcunqve colorem videantur mutare, coloratum tamen qviddam oculis evidenter sistunt, parum autem salis, ut est in plurimis corporibus non nisi parum, in sapore nihil evidenter immutat. Argumentum vero *Conringii* à gustu derivatum nihil persvadet. Iterum Conringius: *Qvi in cineribus*, inqvit, *superest sal fixus, vel volatilis, non in corporibus integris actu adest, sed tantùm poten*

tiâ. Nascitur verò per novam omnimodo productionem separationem aliqvâ humoris sive insipidi, sive dulcioris, qvùm ante vel nullum, vel alium qvem saporem corpus integrum præ se ferret. Separationem autem illam plerumqve combustio, certè ignis instituit. Nec vero hac facit ille, qvem Joannes Begvinus appellat salem plantarum succosum. Non enim verum est sal, ut rectè ait Angelus Sala, sed tartarus qvidam herbarum, qvem in verum sal non converteris citra modicam licet coctionem. Eqvidem salem in corporibus ante combustionem, ante ignis operationem etiam actu ipso adesse licet magis sparsum, eoqve minùs sensilem ostendit id 1. Qvòd si salibus his contrarium qvicqvam affundas corporibus qvibusdam, statim pugna cietur ante ullam ignis præsentiam, id qvod nullo hoste actu præsente fieri utiqve neqviret. Id, [nè nunc loqvar de aqvarum fortium, simulac metalla arripuerint, conflictu & pugnâ vehementi] vel in corporibus animalium patebit. Si oculorum humori vitreo, leviter ad solem desiccato affundas spiritum nitri optimum, pugnam statim notabis, à sale lixivo ibi præsente excitatam, sed leniorem propter alias particulas glutinosas utriusqve hostis concursum nonnihil sufflaminantes; acrem autem, si uratur siccatum inde magma. Idem in sero ex catarrhis violentioribus per nares descendente expertus sum in proprio corpore. 2. In lignis diu in aqvâ dulci vel natantibus, vel decoctis, salinum illud principium longâ hac maceratione ita imminuitur, ut vix tertiam partem post combustionem profundant salis ejus, qvem non macerata profudissent, qvòd aqva salia eorundem imbiberit, ideoqve Parisinis natantia illa ligna, qvæ secundo flumine in urbem influunt alimento ignium deservitura, minoris longè, ut ablato sale sulphuris fræno, æstimantur, qvàm alia navigiis aut curribus advecta. Subiit experimento rem committere. Itaqve libram civilem faginî ligni in schidias conscissi in cinerem luculento igne aperto, sed sollicito redegi, rediere inde cineris grana non nisi qvinqvaginta, ex qvibus prolectus sal omnis decem omnino grana implevit ponderis pharmaceutici, in

in qvo drachma non est nisi granorum sexaginta. Simili ratione libram unam ejusdem ligni in schidias divisi, horis 48. in aqvæ stillatitiæ libris qvatuor leniter decoxi, & postea exsiccatam more solito in cineres perussi. Post ustionem non supererant nisi grana cineris triginta septem, ex qvibus elicitus studiosè sal pendebat grana duntaxat tria; unde conjeci illâ bidui maceratione recessisse in aqvam duas partes salis in ligno antea præsentis, solam autem circiter tertiam in cineribus remansisse. Decocto schidiarum lentâ evaporatione spissato affudi aqvam fortem, dictum factum! insurrexit sal crassamenti illius fagini, & bullis infinitis minutissimis acidi affusi hostem, hoc est salem lixivum in sinu suo delitescere ostendit. Successit bullarum corona, eaqve ad plures hebdomadas ibi conspicua, ob lentorem magmatis prohibentem hostes impetuoso confligere strepitu. Sed & arbores longo ævo in sylvis cariosæ, si perurantur, fere nihil salis lixivi suppeditant, qvòd eum pluviæ diuturno allapsu jam diu ante exsorbuerint. 3. Salia ex plantarum succis, qvæ succosa *Regvino*, aliis essentialia appellantur, leniqve igne fiunt, verè salia sunt, tum ad lingvæ fidem, tum externâ facie, angulisqve omnibus; utqve complectantur & alia qvædam corpora gremio, salinis tamen debetur prærogativa. 4. Si potentiâ duntaxat insunt plantis salia, capiat *Conringius* caput earundem mortuum, addat humorem illum sive insipidum, sive dulcem, de qvo ipsi sermo, misceat, coqvat ad arbitrium, & nè unam qvidam salis micam inde exprimet. 5. Volatilia autem salia cùm simplici & moderato calore eliciantur sine combustione ullâ, immò levi evaporatione urinarum emergant, neqveo satis hariolari, cur nè ea qvidem mixtis inesse permittat Conringius. Qvod si illa non insunt, neqve decoctis Galenicis inerunt simplicium vires, neqve inerunt olea, qvæ destillando evocantur, [qvæ tamen & sæpe sine ullo igne inde exprimuntur] neqve spiritus aromatum, & antiscorbuticorum, qvi etiam ante fermentationem inde educuntur, immò nè elementa qvidem vivaciora aër & ignis, qvæ ibi esse sine

coctio-

coctione ullâ qvomodo demonstraverit? Qvin immò si illa in mixtis actu non adsunt, qvæ ignis moderatior adesse ostendit, nec aderit in herbis ficcioribus, corticibus, lignis, seminibus, cornibus, ossibus aqva, ut qvam adesse solus ignis ostendit. Intuendum *Conringio* erit, mixtorum particulas diversæ magnitudinis esse, eoqve minutiores [inter qvas salia volatilia] primùm beneficio ignis assurgere, qvæ cùm reliqvæ massæ immersæ essent, nullam adeo præsentiæ suæ notam lingvæ imprimere poterant, ob multitudinem, & gluten cæterarum.

Neqve in aliam sententiam qvenqvam temerè deduxerit illud Conringianum: *Si tanta copia rerum levium* [fumi, olei &c.] *actu esset in corporibus integris, profectò non gravia illa, sed levia fuerint, motu cujuslibet corporis se se habente secundum id qvod in eo prædominatur,* etenim gravissima qvæqve corpora, tota substantiâ levissima evadunt, si probè à se se particulæ invicem divellantur. Qvid auro gravius? & levi flatu attollitur in bracteas diductum; qvid argento vivo ponderosius? & inter sublimandum toto corpore levissimum evadit. Ipsa saxa in alkohol redacta plumis leviora in aurâ volitant. Interea non inficiandum, utcunqve insint salia mixtis, inter tormenta ignis tamen variè pati, & alias atqve alias sæpe vires mutuari, à primis aqvæ primigeniæ salibus diversas; à qvâ diversitate liberiora sunt illa salia, qvæ sine violentiâ ullâ ex mistis proliciuntur, de qvibus jam disseremus. 6. Esse in rebus vera salia, etiam non advocato caloris validioris ministerio nunc demum probare decretum est, ut videat *Conringius* non in solâ mistorum combustione spem ponere Chemicos, sed mitiori strategemate salia elicere, & qvidem salinis aqvæ particulis similia; ut internoscat, qvàm nimiæ audaciæ manifestum sit illud ipsiusmet: *Et verò constat non combustione, non alio aliqvo artificio posse sal ex omnibus corporibus confici. Rectè nimirum de corallis, margaritis, oculis cancrorum, matre perlarum, conchyliis, aliisq; media inter ossa & lapides naturæ asseruit ipse Sala: horum cinis conformis est calci lapidum; ex qvo, qvod vegetabilium salibus simile sit, sal*

extrahi

extrahi nullum potest, &c. Et mox: *De lapidibus pretiosis sal elici non posse itidem rectè negat A. Sala.* At verò, ut combustionem omnem seponamus, si corallia, conchylia, lapides, gemmæ, ut sunt crudæ, nullamqve ignis expertæ violentiam, conterantur in porphyrite in pollinem omnino tenuissimum, & sub dentibus nullo modo stridentem, excidero fide omni, nisi solâ simplici sed longiusculâ in aqvâ vulgari stillatitiâ decoctione aliqvid salis veri & cubici ex iis eliciatur, oculis ipsis subjiciendum, post colatum demum liqvorem, & ad spissamentum deniqve abstractum, de qvo superiùs plura attuli.

V. Operosioris industriæ erit metallorum salia, inconsultis ignium ferociorum spiculis publico ostendere. Sed fortassis audentes juvabit fortuna, licet reluctante hîc qvoqve *Conringio*, cujus illa sunt: *Ex metallis aurum certè*, inqvit, *argentum purum, & hydrargyrus cùm nullo igne, nullo alio modo hactenus cognito in partes possint solvi; fatentibus præclarissimis qvibusq; metallicæ rei artificibus, ipsisq; adeo Helmontio & Boylio, satis constat nihil qvoqve salis posse exhibere.* Visâ jam pridem hac difficultate subiit animum, hæc etiam metalla salem suum fortassis non denegatura oculis, si liceret eadem more lapidum in alkohol redigere; verùm qvia id ita commodè fieri non posse videbatur sine ope acidorum spirituum, abstinendum ab hac methodo judicavi, nè pro veris metallorum salibus adhærentes illis acidi spiritus corpus qvoddam progressu operis formarent suppositititium, pro salibus metallorum falsò obtrudendum. Igitur re iterum iterumqve pensitatâ in amalgamata conjicio oculos, & hæc, inqvam, diuturnâ triturâ patientur fortassis aliqvid corporibus metallicis, etiam nobilioribus abradi, qvod in aqvam stillatitiam translatum, miti ad balneum, vel solem evaporatione ostendet, cujæ sit originis, & cùm ab aqvâ sorbeantur tantùm salia, erit, si prodierit qvicqvam, opinor, salinæ. Ventum ad experimenta. Conficio ex qvadruplo purgatissimi hydrargyri, & simplo auri, per antimonium sollicitè transmissi amalgama, qvod diu per otium in mortario vi-

treo, superinfusâ aqvâ stillatitiâ divexo, atteroqve; intereà observo qvotidie, immò qvavis horâ tantillum corporis cujusdam nigricantis in aqvam ex attritu deponi, cumqve liqvor satis videretur nigrore illo fœtus, in vitrum mundum effundo, & post intervallum breve, subsidentibus in fundum atratis illis atomis, natantem suprà aqvam iterum reddo amalgamati; tero, ut prius, & diu hoc negotium perseqvor. Post dies aliqvot cùm nigricantes illæ particulæ viderentur abradi parciùs, adjeci nonnihil purissimi hydrargyri, ut flexilius redderetur amalgama, & metallicæ atomi sub pistillo vitreo hærentes dividerentur exactiùs. Ita continuato ad aliqvot hebdomadas labore hoc, nigrum illum pulvisculum, minutum qvidem illum, & jam levem ad æstivi solis radios desicco, cujus cùm possederim drachmam dimidiam, & adhuc scrupuli dimidium possideam, variis tentamentis explorare libuit, iterúmne in aurum posset reduci; sed nullo hactenus artificio id licuit: aliqvid tamen forsan inde reduci posse ingeniosâ diligentiâ non reluctabor. Aqva autem illa stillatitia, qvæ affusa toties fuerat, leni evaporatione aliqvot granula salis crystallini in fundo reliqvit. Successit res eodem modo in argento, & paulò citiùs, sed illæ ex argento per trituram excussæ atomi non nigricant, sed ad cinereum magis declinant colorem, & illæ in priorem argenti massam, qvantum adhuc constat, reduci nesciæ. Plumbum candidum, qvod stannum hodie vocant, pulvisculum attritu reddit nigricantem, id est, aurei illius valde æmulum. Æs elimatum bidui attritu qvoq; in verum amalgama facessit, utcunq; id ignotum hactenus plerisq;, & relinqvit in aqvâ primum qvidem pulvisculum subnigrum, in progressu trituræ propemodum flavum. Plumbum nigrum alba ramenta, & sic satis copiosa in aqvam secernit. Ex his plumbo abrasus pulvisculus facilè redit in corpus, ex ære etiam nonnihil, de cæteris hactenus nihil licuit reducere. Aqva, qvæ singulorum amalgamatum trituræ inserviit, leniter in vaporem soluta relinqvit in fundo tantillum veri & pungentis salis; pleraqve hæc obtuli *Divo Regi Friderico*,

rico, unum Saturni salem, eumqve verissimum asservo hactenus, colore subflavum, sapore acrem, figuris velut incertis constantem, qvem & curiosis ad me ventitantibus ostendo. Hinc, arbitror, non difficile jam erit de *Conringii* sententiâ judicium; sunt enimvero, ut ostensum, in metallis salia, sed propter tenacitatem misti, non nisi tardè à vinculis suis dissolvuntur. Dari tamen alium adhuc modum & minùs cognitum, & plus salis allaturum non inficior, meum autem hoc inventum libens publico devoveo, & benigna lectorum judicia exspecto. Interea non prætereundum illud, si loco aqvæ simplicis stillatitiæ capiatur aceti stillatitii phlegma ad auri, argentiq; amalgamata, multum qvidem salis [& aliqvanto plus ramentorum nigrorum] obtineri, sed qvia ita sal auri cum phlegmatis illo sale concorporatur, ideo isti methodo diu insistere mihi non libuit. Et tamen confecta est hoc modo tinctura illa aurea viridis, qvæ in vitro meo miris modis intumuit, radiosqve qvaqvaversum sparsit longissimos [de qvo superiùs qvædam attigi non repetenda iterum.] Hydrargyro autem huic operationi adjuncto ne qvis sive salem illum, sive nigra illa ramenta attribuat, custodiendum, me neutrum ab eodem probe defæcato potuisse hactenus extorqvere, cùm solum diu, multumqve in mortario cum aqvâ stillatitiâ exercerem. Non licuit, inqvam, sive conspicuum oculis salem inde prolicere, sive pulvisculum illum nigrum fixum, inqve ignibus constantissimum, cujus genii is est, qvem ex auro, argentoqve in lucem protraxi, cui an sulphuris metallici nomen assignandum sit, an auri inversi, mecum adhuc disputo. Ne qvis tamen existimet ideo hydrargyron sale carere, ab effectu præsentiam ejus in hoc metallo videor mihi perspexisse. Cùm enim Parisiis vitrum recens oblongum laminis chalybeis tenuibus & nitidis farsissem, adjectâ eâ hydrargyri purgatissimi qvantitate, qvæ intervalla omnia oppleret, clausumqve diligentissimè vas ad menses tres permisissem æstivo soli, tandem effracto vase, non, qvod institueram, scilicet qvæsitum Martis amalgma, sed, qvod non qvæsieram, re-

peri, omnes ferè laminas meas ferrugine obsitas, utcunqve in ipso hydrargyri demersas corpore, argumento, deprehensum in eo qviddam salinum sed volatile, qvod ferrum in rubigineum excitaret.

VI. Immò verò adeo latè habitat salinum hoc principium, ut in nullo hactenus elemento videatur deficere; in terrâ & igne promptè reperitur, in aqvis omnibus adest, nec in aere nobis circumfuso præsentiâ ejus caremus. Notavi id non tantùm in anhelitu humano, qvi sollicitè tempore hyberno in vitro collectus, spissatusqve leni calore experimento fidem mihi fecit, sed & in aëre pnevmaticis illis bombardis excepto, qvi laxatâ rotulâ stanneo vasi infusus in aqvam desinit, & illam, post simplicem exhalationem, salsuginis non expertem. Obduces, *elementa hic non esse pura;* at id nunc non agitur, qvalis sit elementorum substantia, de qvâ parum adhuc inter Philosophos hodie convenit; id mihi duntaxat propositum fuit ostendere, in sinu omnium elementorum salem delitescere, nec ullum hactenus mixtum observari, qvod sollicitissimè excussum eo destituatur. Nam parum cogit illud Conringii: *Igitur*, inqvit, *ex solis stirpibus & animalibus combustis sal producere concessum est. Nec tamen omnes horum cineres salsescunt, sed ferè tantùm illorum, qvæ sapore sunt prædita. Hinc sane saltim fixo aliqvo sale carent omnia ossa, omnia cornua combusta.* Et mox: *Jam porro ipsi illi cineres utiqve corpora qvadam sunt naturalia, & tamen, si per lixivium probe sal eorum fuerit elicitum, nullo igne amplius salsescunt.* Corpora post extortum iis salem omnem non ampliùs salem de novo statim profundere qvis dubitat? *Sed sunt*, inqvies, *cineres illi exhausti corpora naturalia, ergo oportet ea adhuc suis principiis gaudere.* Id verò nec spoponderunt Chemici, & postulare iniqvum est, ut capita mortua adhuc sint viva. Satis est adfuisse salia, qvibus abstractis non desinit reliqvum esse corpus, sed corpus est principiis suis excitatoribus orbatum. *Fixo autem sale omnia carere ossa* longè falsissimum est teste multiplici experientiâ. Enimvero ex variis ossibus diuturnâ

turnâ flammâ in calcem niveam combuſtis faciſſimè elicio ſolâ aqvâ ſtillatitiâ paucarum decoctione horarum ſalem acerrimum, lixivumqve; nuperqve adeo ex duobus tibiarum bubularum oſſibus in album qvaſi cadaver flammâ duodecim horarum calcinatis integram ſalis lixivi drachmam cum ſemiſſe elicui, & eliciet, qvi poſt me tentaverit idem. De cæteris oſſibus, cornibusqve non diſſimile judicium eſt. Deceptum hîc Conringium ex eo videmus, qvod non adverterit docimaſtas oſſa non comburere tantùm, ſed & diu aqvis incoqvere. Hac enim viâ ſal decedit, non uſtione ſolâ.

VII. Qvod ad reliqva duo principia Chemicorum attinet; ſulphur & Mercurium, neqve iis deſtituuntur mixta. Nullum animal oſtendi poteſt, ex qvo oleum [& hoc eſt animalium ſulphur] educi neqveat, nullum ex qvo nihil aciduli poſſit ſeparari, & in hoc conſiſtit animalium Mercurius. Nulla planta, qvæ non vel oleum vehat, vel ſpiritum admoto igne flammantem; nulla, qvæ non preſſu ſuccum profundat, ſi ſibi permittatur, in acidum qviddam ſponte abiturum. Metallica, ut ut robuſtioris temperamenti, ſulphure & Mercurio non carent, qvod & acutiſſimo *Gebro*, aliisqve Chemicis jam olim animadverſum. Eqvidem hoc primùm illis cum animalibus & plantis commune eſt, qvòd rara minera illa ſit, qvæ ſulphur verum & flammaturum ſollicitè inqvirentibus non offerat; nulla qvæ ingenioſè in alkohol tenuata & aëri, ſi opus eſt, tantillum expoſita, deſtillatione non ſpiritum acidulum expromat. Qvod ultimum & metallis ipſis perpurgatis, etiam poſt ignes plures accidere notavi, ſi in minutiſſimas comminuta particulas in umbrâ primùm non nihil relinqvantur, ut à molli illo aëris incurrentis allapſu comminuantur adhuc ſubtiliùs. Qvem etiam effectum clariſſimè in ſcoriis Reguli Martis duriſſimis experimur, qvas cùm recentes ægrè ſatis in mortario redegeris in pollinem, in aëre tamen ſponte intumeſcunt, comminuunturqve in longè minutiorem & apertiorem pulviſculum, qvàm à piſtilli miniſterio exſpectares. Sed & in repurgatis metal-

metallis adesse sulphur docet ad ignem sæpe tum flamma sulphurea, tum sulphureus odor. Hîc contra insurgens *Conringius*: *Ne id quidem*, inqvit, *satis est certum, etsi vulgo creditum, illud quod in metallorum coctione sulphur redolet, esse metalli partem, ceu jam tum ante diximus: multa enim coherent metallis ab eorum substantiâ distinctæ naturæ, quæ in illâ metallorum per ignem exercitatione variis modis patiuntur.* Sed qvia receptissimæ hic sententiæ opponit se Conringius, demonstrandum erat, qvod narrat, non sine rationum apparatu, nudè affirmandum. Qvænam sunt illa multa, qvæ tot ignes vehementissimos cum metallis ferre possunt [de vulgato, apertoqve igne sermo est] & ad metallorum tamen substantiam non pertinent? Fortassis nihil tale ostenderit *Conringius*. Æs vel septem ignes flammantes experitur, ut deponat sordes suas heterogeneas, anteqvam in manus emptorum descendat purum, defæcatumqve; qvicqvid postea sulphureum complexu suo tenet, id ipsi nativum est, cùm nec amplius fœdè nigrescat, nec frictum, sed ad mallei incussum ductili se probet laminâ. Fac tamen, post viginti ignes aliqvid adhuc sulphuris externi in ære reperiri, certè post centesimos ignes [aut si mavis, qvamdiu æs est] idem & odor sulphureus, & sulphurea flamma, si ad iteratos labores Vulcanios provoces, adesse deprehenderetur. Posse autem externum, & ad substantiam æris non spectans sulphur, & qvod superat, non fixum, sed fugax, tam diu inter tot ignium tormenta aperta ipsi adhærere nulla ratio saltem speciosa reddit verisimile. Scorias qvidem à metallis ignobilioribus flammarum ministerio separari extra dubium est, sed illæ non fiunt, nisi exterminatâ vi ignis aliqvâ sulphuris nativi parte, eoqve postea [illegible] ponderi metalli, si reducas, decesserit. Stannum, sive plumbum candidum, utcunqve omni sulphure destitutum appareat, si tamen [illegible], & cum duplo nitri in moderato igne tantillum detineatur, ingenti flammâ cœruleâ detonat, & de sulphuris sui præsentiâ manifestè testatur. Qvid si & ipse metallorum Rex aurum, [illegible] obryzum, purgatissimumqve sulphureos qvosdam [illegible]

[illegible]

manifestè prodat? istuc sanè eunt freqventia apud nos per attritum partium auri experimenta, de qvibus cùm liceret ex palæstrâ etiam meâ nonnihil afferre, placet tamen hîc audire Virum Ampliss. *D. Joëlem Langelottum*, Chemicum illustrem, cujus illa sunt in Epist. ad Nat. Curios. *Aurum foliatum*, inqvit, *in minimas particulas conscissum, mortario vitreo densissimo vel aureo inditur, inq; eo chartâ tantùm tecto, ne pulvis vel aliud qvid incidere qveat, noctes atqve dies continuâ mola agitatione tam diu teritur, usqvedum in pulverem fusco-subnigrum convertatur. Cui tritui ut plurimum XIV dies insumendi sunt. Si verò qvis de die saltem operari velit, integro mense opus erit, dein pulvis retortula non nimis rotunda, sed plana, qvales Anglicanæ solent esse, immissus igne arenæ per gradus, eoq; tandem fortissimo pellitur, & sic stillabit paucas qvidem, sed rubicundissimas guttas, qvæ vel per se, vel cum spiritu vini tartarisato digesta verum exhibent aurum potabile, non fucatum, vel ullâ aliâ peregrinâ qvalitate infectum.* Scilicet continuo hoc attritu laxatur compages minimarum auri particularum, nec possunt mercuriales illæ, salinæqve atomi retinere secum postea sulphureas illas [ut est rubor guttularum istarum à sulphure ejus] socias, qvin adventu ignis divellantur, & aliqvâ sui parte ascendant, ascensuræ pluribus adhuc guttis, si trituræ diutius insistatur, & post umbraticas, ut ita rem exprimam, insolationes repetatur labor idem. Sed qvia de odore sulphuris inter operandum reticuit *Langelottus*, de illo ita apud me paullo ante mortem Cl. *Ahasverus Paynck*, Medicus non ita pridem Regius, & ἐμπειρίᾳ Chemicâ paucis secundus: *Capio*, inqvit, *foliorum auri purissimi unciam dimidiam, cumq; salivâ propriâ totis qvatuordecim diebus in mortario vitreo subigo, donec videro omnia in nigram massam abiisse, odorem sulphuris omnium naribus manifestissimè afferentem, qvam post aqvâ simplici elutam jam ad usus Medicos reservo, jam ex retorta vitreâ in guttas aliqvot rubicundulas propello, reliqviis ad eosdem labores custoditis.* Et nè cui saliva illa improbetur, ecce eundem sine salivâ odorem! *Rutgerus Timplerus* apud *Prævotium* in Hortul. Med. ita proponit auri solutionem Philo-

Philosophicam: *Auri*, inqvit, *folia granorum sex, septémve pondere mortario vitreo imponantur, pistilloq; vitreo (adhibito operculo ex ligno confecto) continuò atterantur, donec in pulverem nigerrimi coloris sulphur redolentem abeant, qvi pulvis nullo modo in metallum abit. Hæc propriâ experientiâ habeo. Paucissimis [qvod sciam] hic modus resolvendi aurum innotuit. In aliis metallis facilius succedit. Hactenus Timplerus.* Allata hæc tantùm, ut ex auri etiam purgatissimi probè comminuti odore de principiis ejus judicetur. Cumqve non dubium sit aurum etiam mille ignibus recoctum eundem odorem, si triturâ sollicitâ aperiatur, spiraturum esse, pertinere sanè ad essentiam ejus sulphur necesse est. Hydrargyro salem non deesse, jam ante reddidimus verisimile; neqve sulphur ipsi deerit, si igneæ est naturæ, qvod ursit Conringius. Sed cur in metallorum principio principia qværemus? Qvanqvam autem nulla adeo necessitas eò impelleret Chemicos, ut sua magis principia in metallis demonstrarent, qvàm sua Peripatetici, animi gratiâ tamen, & causæ fiduciâ huc libuit excurrere. Notum alioqvin, multa etiam mixtum aliqvod artificiale ingredi, atqve ita invicem permisceri, ut nullâ iterum arte inde se extrahi patiantur, non certè magis, qvàm ex pane grana tritici, ex vitro silices. Sed detúrne aliud in metallis sulphur, & qvidem non flammans, hîc jam disceptare fortasse supervacuum est; id, qvantum constat, apud omnes in confesso habetur, esse in iisdem præter acidulum illum spiritum, alium Mercurium currentem, qvem appellant, argento vivo communi pænegemellum, qvem scopulum, cùm circumspectè prætervectus sit *Conringius*, neqve mei nunc fuerit instituti eundem uberiùs perseqvi; ostenderunt veritatem rei Clar. *Zwelferus*, *Langelottus*, aliiqve ita disertè, ut liceat *non entium Chemicorum scriptoribus* cautiùs posthac mercari. Ex lapidum omni ferè genere sulphureum qviddam vehementiori attritu extundi nemini temere ignoratur; ex aliis simplici triturâ & sal, & sulphurei generis tinctura proliciuntur, modo, qvem superiùs de tincturâ coralliorum aperuimus, neqve salem

salem combusto calcariorum saxorum cineri negaverit, qvi vel lingvæ experimentum consuluerit, vel effectum calcis illius; utcunqve autem sal ille sisti neqveat oculis eâ formâ, qva plantarum salia, suffecerit vires illi efficacissimas non deesse, vel in psilothris conspicuas. Sed hæc hactenus de tribus Chemicorum principiis; de reliqvâ *Paracelsi* theoriâ medicâ viderint alii, ego, qvid de ipso, praxiqve ejusdem sentiam, proxime.

CAP. VIII.

I. Paracelsi mores à Conringio acerbius vexatos; eos tamen, qvalescunqve fuerint, non efficere, ut scientia ejus non sit laude dignissima. II. Eum, ab hostibus irritatum, more ingenii humani ad ultionem verbis asperioribus insurrexisse. III. Ex Oporini, licet graviter insectantis, epistolâ plus veræ laudis Medicæ colligi Paracelso, qvàm meruere hostes ejus universi. Itidem præclarè de eo sensisse Melchiorem Adamum, Barthium, alios. Neqve exceptionibus Conringii, licet speciosis locum esse. IV. Frustra itinera ejus in Daniam, & Sveciam vellicari. V. Usum honoratis Præceptoribus, & juventutem duriter exegisse. Qvòd si vino deditum viderit paullò provectior ætas, crimen illud humanum fuisse, & magnis redemptum virtutibus. VI. Non videri Magum fuisse, idqve ipsum jam antè visum Clariss. Naudæo,

& aliis. VII. Morum & doctrinæ vitia, qvæ ipsi adscribuntur, non esse tam enormia, qvàm inimicis omnia in pejus exaggerantibus apparent. VIII. Immeritò ignorantiam χρυσοποιητικῆς ipsi exprobrari. IX. Nec rectiùs ignorantiam Scriptorum antiqvorum. X. Paracelsum lingvæ latinæ non fuisse ignarum; qvòd si in cultu vernaculæ sibi exciderit, idem usu venire Conringio in lingvâ Romanâ. XI. Cætera crimina, qvamvis levioris momenti, non tamen feliciùs eidem objectari. XII. Conclusio, de Apologetico Conringii.

I. SUrrexit avorum memoriâ ex Helveticâ eremo *Theophrastus Paracelsus*, medendi arte clarus, & experimentis Chemicis, ad stuporem propemodum, illustris, sed moribus & vitâ, ut apparet, inqvinatior: qvi expertus est jam tum vivus graves Medicorum qvorundam inimicitias; eorum præcipuè, qvi *Aristotelis*, & *Galeni* placitis se addixerant pertinaciùs, Naturæ rerum incuriosiores; qvi de sententiis Veterum totos dies fervidè declamabant, longè autem vetustiorem veritatem, in rerum intimis latentem per ignium non decipientium experimenta sollicitare pigrabantur; haud scio tamen an acerbiorem unqvam, infestioremqve *Conringio* senserit adversarium, qvi ut infamiam creet Viro, in arte Chemicâ, sine controversiâ versatissimo, omnia converrit, convasat, compilat, etiam morum fortuita; suspiciones format hostium *Paracelsi*, & discipulorum ingratorum testimonia advocat; nihil intentatum, nihil inausum relinqvit. Sed ne sic qvidem nobilissimum Scriptorem, manibus sapientum excussit, excutietve: crescit qvotidie *Paracelsi* gloria inter illas invidiæ spinas, & ut est qvisqve solidæ eruditionis Medicæ studiosior, ita qve resolu-

solutionibus rerum per ignem exercitatior, ita evidentiùs paulatim conspicit veritatem Theophrastæam, & admiratur. Si qvid moribus peccavit *nobilis ille Helvetius*, stet, cadatqve suo Domino; qvid tanto opus apparatu, ut qvod à nomine laudatur, iterum protrahatur in scenam, ut occidatur occisus, ut irritentur eorum animi, qvi scriptis ejus addictiores mella qværunt, venenum, si qvod hæret, sollicitè declinant? Qvodnam aliud pretium referet infructuosi laboris *Conringius*, qvàm qvòd ostendat se ad exemplum araneæ, virus hinc inde exsugere posse, majestatem rerum *Paracelsi* non asseqvi? qvid lucrabitur, nisi ut *Aristoteles*, qvem ille pæne ultra humani ingenii fastigium attollit, coloribus etiam suis depingatur, & simul recognoscat *Conringius*, qvàm profano se mancipaverit Domino.

II. Non est utiqve instituti mei, *Paracelsi* nomine advocationem instituere, sed cursim tantùm ostendere innocentiam ejus; sciunt omnes hominem fuisse, & qvandoqve humani aliqvid passum, sed advertunt itidem, qvi experimentis naturalibus dediti sunt, vitia illa magnis redimi virtutibus. Fuit nimirum excellenti ingenio, fuit scientissimus arcanorum Naturæ mystes; si moribus defecit, si profanis aliqvando explicationibus in Theologorum sacra impegit, sibi hoc peccavit, sibi intrivit, ipse exedet. Solet magnis plerumqve ingeniis mixtura aliqva imbecillitatis humanæ adhærere, solet pingvissimo tritico innasci lolium. Non desiit factis immortalitatem mereri *Hercules*, si qvandoqve Omphales humeris exuvium leonis inseneret, & ipse ad colum ridiculus lanarum carptor assideret. Neqve sunt fortassis vitia *Paracelsi* tam gravia, ut vociferantur juratissimi ejus adversarii, qvibus muscæ præ odio, invidiaqve apparent qvandoqve elephanti Libyci. Ante omnia enim intuendum, *Paracelsum*, cùm reliqvos ætatis suæ Medicos scientiâ, & arte medendi superaret universos, ut jam jam demonstrabitur, invidiam declinare neqvisse, eorumqve præsertim accendisse odia, qvi inter eos *Galeno*, & *Avicennæ* addictiores, qvàm experimentis, & veritati, ex claris-

ſimâ Paracelſicarum medicationum luce ſibi metuebant tenebras. Hinc illæ lacrumæ, hinc aculei in famam, nomenqve Paracelſicum graſſantes. Ille, ut erat liberrimi ſpiritûs, & non vanæ ſcientiæ ſuæ conſcius, convitia conviciis repoſuit, ignorantiamqve craſſam inimicis exprobravit. Sed cùm *Paracelſus* pæne id temporis ſolus, adverſarii ſexcenti, non mirum, ſi illi clamore vicerint, & mortuo tandem inſultaverint leoni.

III. Virulentiſſima eorum tela è pharetrâ *Oporini* deprompta, ingrati *Paracelſi* famuli, &, ut memorat *Toxites*, pœnitentiæ ob eandem culpam immortui; ex qvâ ipſâ tamen, ut ut acerbâ epiſtolâ plus ſolidæ laudis poſt fata collegit *Paracelſus*, qvàm totâ vitâ ex arte Medicâ peperere ſibi omnes ejus inimici. Vox *Oporini*: fuiſſe in Paracelſo *mirabilem faciendi medicinam in omni morborum genere promptitudinem & felicitatem.* Et mox: *In curandis ulceribus etiam deploratiſſimis miracula edidit, nullâ victûs præſcriptâ, aut obſervatâ ratione.* Poſtea: *Laudano ſuo ita gloriabatur, ut non dubitârit affirmare ejus ſolius uſu ſe è mortuis vivos reddere poſſe; idq́ aliqvoties, dum apud ipſum fui, re ipsâ declaravit.* Neqve refragatur *Geſnerus* de Script. Chirurg: *Audio*, inqvit, *multos paſſim ab eo in morbis deſperatis curatos & ulcera maligna ab eo feliciter ſanata.* Conſpirat *Melchior Adam*, qvi in Vit. ejus, in hanc ſententiam ſcribit: *Theophraſtum ingenio acutiſſimo, ac ferè Divino fuiſſe præditum, & in universâ Philoſophiâ tam ardua, tam arcana & abdita eruiſſe mortalium neminem: leprâ, podagrâ, hydrope, aliisq́ inſanabilibus malis & deſperatis multos liberâſſe: & qvotidie Baſileæ per duas horas tum activam, tum ſpeculativam Philoſophiam ſummâ diligentiâ, magnoq́ auditorum fructu eſſe interpretatum, doctrinâ qvam non ex Hippocrate, ſed ex experientiâ aſſecutus erat.* Eadem mens eſt *Barthii* apud *Scoltzium*, Ep. Med. LXXX. *Ego*, inqvit, *de Theophraſto præclarè ſentio, admiranda præſtitit, ſed qvi eum perfectè intelligat, & qvæ ipſe fecit, faciat, nondum audivi.* Qvibus adjungi meretur teſtimonium *Franciſci* famuli ipſius, ut oculati teſtis, ex epiſtolâ ad Neandrum: *Pari induſtriâ novi ipſum leproſos, hydropicos,*

cos, epilepticos, podagricos, morbo Venereo infectos, aliosq́; innumeros infirmos gratis sanare. Id qvod Galenici Doctores non sine notabili dedecore non potuerunt imitari: unde in magnum apud qvoslibet contemptum inciderunt. Mitto *Rami, Gellei Zemei, Smetii, Quercetani, Petri Severini,* aliorumq́; testimonia, cùm ex ungve hoc facile sit generosum æstimare leonem. Intueantur epitaphium *Paracelsi,* qvi famam ejus, & gloriam obliqvo lumine adspiciunt, & desperabunt fortassis simile post fata sua elogium. Extat autem illud Salisburgi: *Conditur hic Philippus Theophrastus, insignis Medicinæ Doctor, qvi dira illa vulnera, lepram, podagram, hydropisin, aliaq́; insanabilia corporis contagia mirificâ arte sustulit, ac bona sua in pauperes distribuenda, collocandaq́; erogavit.* Obducit Conringius: *Paracelso curam internorum morborum qvandoqve non successisse; Gesnerum scripsisse ex famâ; Francisci fidem in eo suspectam, qvòd gratis Basileæ fecisse medicinam Paracelsum scribat, cùm constet, eum magno constituto pretio artem fecisse; epitaphium ejus ab hominibus artis Medicæ ignaris conscriptum, pauperem eum decessisse, eoq́; malâ fide scriptum, bona ejus in pauperes erogata.* Sed nec ista tela effecerint, ut vadimonium deseratur. Qvando enim pollicitus est *Paracelsus,* se omnia corporis mala, & semper sublaturum? nihil vel ipse Æsculapius effecerit, læso gráviter membro aliqvo principe, aut præsente fatali ægrorum termino. Audiatur *Paracelsus* ipse l. de Contract. *Non percurantur,* inqvit, *omnes contracti, qvia vel spiritum vitæ mortuum habent, vel ipsis fatale est, ut sic ægrotent. Utrumqve certò cognosci neqvit, nisi si remedia nihil proficiant.* Mitto in hanc rem plura *Paracelsi* loca. Satis est ergo, ipsum & sæpe, & feliciter desperata mala curâsse, Medicis aliis nihil auxilii spondentibus. Scripserit ex famâ *Gesnerus,* sed ut vir judiciô maturus, ex famâ constante, & diuturnâ; *Oporinus* autem ex fide oculorum, similiter & *Franciscus.* Neqve ideo *Francisci* vacillat fides, qvòd gratis eum medicatum scribat. Gratis haud dubiè sanavit pauperes, locupletes aliqvando numeratâ pecuniâ. Postulaverit semel atqve iterum, certis de causis, operæ suæ pretium,

nihil id impedit, plerumqve sanâsse gratuitò. Epitaphii ejus non tam verba, qvàm sensus æstimandus. Qvis jure id à Medico deposcat, ut sepulcri sui inscriptionem jubeat ab hæredibus ad leges idiomatis Medici concinnari? hoc verè est nodos in scirpo qværere. *Paracelsum* autem decessisse pauperem, nec bona sua in egenos erogâsse, mirum à *Conringio* tam audacter publicari, cùm Testamenti *Paracelsici* tabulas, & legatum ex fide civitatis publicâ distinctè, operoseqve adduxerit jam ante hos qvatuordecim annos eruditissimus Vir *Fridericus Bitiskius* in illustri illâ Paracelsicorum Operum editione ultimâ Genevæ procuratâ, qvam si inspexisset *Conringius*, ante festinatam hanc ultimam de Hermeticâ Medicinâ commentationem, prudentiùs haud dubiè famæ suæ consuluisset. Sed non desinit mordere *Paracelsum Conringius*, ubiqve ferè *Erasto suo* comitatus, & illo capitali *Paracelsi* inimico. Conspectiora enotabimus, minutiis ad lectores cumini ablegatis.

IV. Peregrinatum esse in juventute, & nobilissimas totius Europæ regiones, inqvirendo in naturæ & artis Medicæ secreta, perlustrâsse constat ex diversis Scripti ejusdem locis. Id ut convellat *Conringius*: *Nè qvidem*, inqvit, *ipsi Paracelso licet tutò fidere, qvùm mendacissimus sit.* *Etenim* præf. sui Hospital. *adjicit lustratam sibi præter supra dictas regiones & Rhodum insulam & Daniam. Hujus tamen qvam habuerit notitiam, satis indicat, qvod alibi non semel Stocholmium urbem Daniæ appellitet.* Initiò, Paracelsi institutum non fuit Geographiam Daniæ publicare, sed qvàm raras potiones vulnerarias etiam apud nobiles in septentrione Danico matronas, l. II. de Cur. Vuln. observaverit, sine invidiâ annotare. Deniqve nihil adeò à *Paracelso* hic commissum, qvod pœnitentiâ egeat in eo, qvòd Stocholmium id temporis Daniæ urbem appellaverit. Certè enim Danorum tum erat. Natus est *Paracelsus*, *Conringio* non diffitente, Anno Christi MCCCCXCIII, peregrinas regiones, & in iis Daniam adiit juvenis. Vixerit in Daniâ & Stocholmiæ circa annum ætatis vicesimum, hoc est anno Christi

Christi M D XIII; omnia tum Stecholmiæ à Danis tenebantur, & regio tota, extensa Dania, Christierno Secundo latè imperitante. Nam Gustavum primum constat circa annum Christi M D XXIII Regem demum in Sveciâ declaratum. Igitur temporum istorum ignariorem se prodit *Conringius*, qvàm *Paracelsus*. Qvin & consvetudo inolevit, Varsaviam Poloniæ urbem appellare, cùm sit Masoviæ. Qvot urbes hodie Galliæ sunt, qvæ ante seculum unum fuere Germaniæ? qvot olim Galliæ Cisalpinæ, qvæ hodie omnes Italiæ? *Paracelsus* tamen, ut ad rem redeamus, non tam regionum nomina inqvisivit, qvàm hominum ibi viventium scientiam, & præcipuè locorum temperiem. Hinc disertè l. de Morb. Tartar: *Non est locus unqvam tartareis ægritudinibus carens, qvemqvam non meminerim, an terram ullam unqvam adierim tartareis ægritudinibus minùs obnoxiam, qvàm qvæ Veltlinia* [Vallis Tellina] *vocatur: huic enim similis nec Germania, nec Italia, nec Francia, nec oriens, nec occidens in Europâ: nam in istius regionis indigenis nec ulla podagra, nec colica, nec contractura, nec calculus unqvam visus: regio ita salubris, ut salubriorem non invenerim omni peregrinationum mearum periodo.*

V. Præceptores juventutis suæ agnoscit *Paracelsus* [præter Academias Italiæ, Galliæ, Germaniæ, præter eos, qvi inter peregrinandum privatis experimentis docuere] parentem, Licentiatū Medicinæ, *Abbatem Spanheimensem, Episcopum Settagiensem, Lavantaliensem, Nicolaum Hyppoensem, Sigismundum Fuggerum, alios*, ita ut nihil pœnitendum in eam ætatem irrepserit, nihil qvod non illustribus per reliqva ætatis spatia operibus evidenter præluserit. Accessit in juventute excitatissima illa artis, ingeniiqve Magistra paupertas, de qvâ *ipse* L. de Meteor: ingenuè: *Gratias primùm ago*, inqvit, *Deo, qvòd me natum Germanum voluit, deinde qvòd per ipsius gratiam in egestate & fame juventutem meam consumpsi, adeoq; gratulor mihi de die & fine meorum laborum, à qvibus jam data est qvies.*

Post vigesimum qvintum ætatis annum, si *Oporino*, & *Conringio*

ringio credimus, ad vinum propensior fuit; crimen qvidem, sed humanum, præsertim in eo, qvi jam metam scientiæ suæ feliciter attigerat, nec qvod disceret ampliùs, magnopere inveniebat. Excusatius id ipsum, qvòd Germanum se esse meminisset, de qvâ gente *Tacitus* in German. *Diem, noctemq; continuare potando, nulli probrum.* Qvin & abstinentissimos inter Italos non desiit magnus esse Cato, qvanqvam virtus ejus vino subinde liberiùs incalesceret. Accessit illa temulentiæ *Paracelsi* felicitas, qvæ nullius inimicorum ejus austeræ sobrietati: Hîc Oporinus: *Cum maximè esset ebrius*, inqvit, *domum reversus dictare mihi aliqvid suæ Philosophiæ solebat, qvod ita pulchrè sibi cohærere videbatur, ut à maximè sobrio melius non fieri potuisse videretur.* Et postea: *Incurandis ulceribus etiam deploratissimis miracula edidit, nullâ victûs præscriptâ, aut observatâ ratione, sed cum patientibus suis dies & noctes potando ita eos, ut solebat dicere, pleno ventre tamen curavit.* Ille ebrius vino, alii stolido amore sui, ille Baccho, alii Macchiavello, utri laudatiores, fortassis in ambiguo est. Interea professionem Medicam Basileæ cum laude sustinuit, &, ut in confesso est, Frobenium, aliosqve deploratæ sanitatis feciliter in integrum restituit.

VI. Sed objicitur gravius crimen, magiæ infamis postulatur à *Conringio*, ducibus præcipuè *Erasto*, jurato Paracelsi hoste, & *Oporino*, ingrato ejusdem discipulo, qvorum propterea testimoniis non ita securè creditur. Qvin & illi magis testantur suspiciones suas, qvàm ad oculatam fidem provocant. Mirum verò, audere *Conringium*, & alios qvosdam, qvi Christiani audire volunt, & animorum utiqve arbitri non sunt, ex nescio qvibus jactationibus ad vinum ebriosi natis [ubi sæpe Bombomachides aliqvis Plautinus totas legiones uno difflat spiritu] tam dictatoriâ voce pronunciare de alieno servo, qvi stat tamen, caditqve tantùm Domino suo. Nihil facilius, qvàm in *Paracelso* invenire gravissimas & in Dæmonem, & in damnatissimos ejuscemodi magos invectivas, à qvibus haud dubiè abstinuisset, si tam horrendi

rendi

rendi sceleris se se agnovisset reum. Suffecerit è multis unum, alterumvè adduxisse. Fragm: de Sagis: *Magi*, inqvit, *Pharaonis imitati sunt Mosen, à qvo edocti? à Dæmone.* Idem Phil. Occult. de abus. Mag. *Magia*, inqvit, [naturalis] *est ars expedita & pura, nullis vel ceremoniis, vel conjurationibus inqvinata, ut necromantia.* l. de Caduc. paragr. 1. Der Artzt soll nicht mit dem verzweyffelten Satan sagen: Es ist unmüglich: der Artzt soll GOTT ein grössers / und mehrers vertrauen. &c. Idem alibi Fragm. Med. de morbis ex incantat: *Dæmones tot viis, tot insidiis homines impetunt; ut ægrè iis resisti possit. Sed perdura, & uni Deo fide, & ita acta tua concludé.* Idem l. de Conserv. Rer. Natur. *Dæmonem* vocat *hostem animæ nostræ.* Iterum Frag. Med. Nun wil ich weiter von andern Kranckheiten anfahen / nach dem mir GOTT beyständig ist / der dann alle Bitt gewehret / was zu ihme schreyet / und ihn darumb ersucht / der den Artzt geschaffen hat / nicht das Fleisch allein / sondern das gesundt machen (ist) durch Ihn / daß Er da wolle seine Gnade mitgeben / die dann nicht beschicht / allein es werde bey ihm angeklopfft. Hæc non sunt infamis magi, sed laudatissima boni Christiani consilia. Et passim similia reperias. Idem in præfat. l. III. Chirurg. magn. Der ohne Kunst curirt / dancke GOTT von wegen seines Glücks: Der mit der Kunst / dancke umb die Kunst. Et in libr. *de Phil. sagaci,* multa hinc inde piè & sapienter monet, qvæ in ruborem forsan olim dabunt & *Erastum*, & *Oporinum*. Inter alia ibi legas: *Qvi vult absconditarum rerum arcana, notitiam non alibi qværat, qvàm apud Deum.* Idem qvàm piè morti se præparaverit, ex testamento ejus liqvidissimum est. Circumferuntur, fateor, ejus nomine sigilla, pentacula, characteres, & similia magorum crepundia; sed qvis fidem dabit, ea à *Paracelso* scripta? præsertim cùm disertè Oporinus: *Mirari non rarò soleo, cùm tam multa proferri video, qvæ ab ipso scripta, & posteritati relicta affirmantur, qvorum ego nè somnium qvidem unqvam illi objectum puto.* Sed fac, ab ipso scripta esse; qvis sensum genuinum interpretabitur, cùm ambigua sæpe fuderit oracula? non vocant semper Chemici scapham scapham, sed

more Pythagoreorum sub involucris verborum arcana docent non nisi initiatis & experiundo assiduis obvia. Ita *Trithemium* fecisse constat; ita *Paracelsus* se explicat in Manual. I. *Diabolus in Alchymia*, inqvit, *est*, *solve*, *fige*, *coagula*, *reitera*. Si tamen qvicqvam sceleratum indomito, temulentoqve ore profuderit, vinum haud dubiè, & inimici, à qvibus irritatus efferbuit, & *Helvetica vacca*, ut ipse conqveritur alibi, vocatus fuit, in culpâ fuere. Itaq; illustris *Naudæus*, ut alios nunc mittam, singulari, & eruditissimâ Apologiâ & *Paracelsum*, & cæteras magnas mentes ab imperitâ doctorum vulgarium plebe magiæ sacrilegæ suspicione gravatas ita efficaciter jam ante hos viginti annos vindicavit, ut *Martino del Rio*, aliisq; contradicentibus difficile futurum sit provinciam suam tueri. Superest, ut discernat cordatus lector, inficetiórne sit *Conringius*, qvi negat sine impudentiæ crimine in dubium vocari posse magicas *Paracelsi* artes, an *Naudæus*, [qvem *Conringius* tamen l. II. c. XV. virum doctissimum & amicum qvondam suum appellat] qvi modestissimè docet, de re non satis liqvidâ, non esse tam inconsultè, acerbeqve judicandum. Mirum certamen! accusant *Germani Germanum*, vindicat *Goborius*, & *Naudæus* Galli, vindicat *Fluddus* Anglus, *Helmontius* Belga, *Severinus* Danus, alii, ut agnoscamus, summis sæpe ingeniis novercam esse patriam, reliqvum orbis matrem. Ego, ut largiar multa inepta & profana in libris ejus, qvales hodie teruntur manibus Curiosorum, reperiri, ita nihil mihi hactenus deprehendere licuit, qvod credere cogeret, malefici magi crimine fœdandum, inprimis cùm nec ex toto ipsius opere, nec ex omnibus suis testimoniis vel unum producere valeant inimici, qvi ab eo magicis artibus vel sanatus sit, vel transportatus, vel scelestis præstigiis elusus [qvalia infausto illi *Fausto* ludibria attribuuntur] id qvod magnum innocentiæ Paracelsicæ videtur argumentum.

VII. Exprobrantur & alia *Paracelso* crimina, negligentia sacrorum exercitiorum, egestas, obscuritas dictionis, ignorantia Logices, maledicentia, inconstantia opinionum, imperitia χειρ-

ουργικῆς

πολιτικῆς, de qvibus strictim, & compendiò. Si sacra perfunctoriè curavit, ut *Oporino* visum, malè eqvidem rebus suis consuluit. Unum videtur hoc crimen emollire, divortium Ecclesiarum Paracelsi ævo natum, in qvo alii *Pontifici Romano* adhærebant, qvidam *Luthero*, nonnulli *Calvino*, in qvâ diversitate anxius qvò se verteret *Paracelsus*, à publico illo sacrorum ministerio abstinentior fuit, *Luthero* tamen, ut apparet, addictior. Disertè enim Fragm. Med. tom. 2: *Non ego novi qvenqvam*, inqvit, *qvi Lutherum oderit*, *nisi aut fanaticus sit*, *aut culinæ suæ damnum à Luthero factum senserit.* Egestatem qvi statâ ætate objectant, non advertunt simulationum & dissimulationum artes *Paracelso* necessarias fuisse. Flagitabat qvandoq; morosè pretium laborum suorum, ut suspicionem *χρυσωνητος* à se amoliretur, & libertatem, qvæ *Adeptis* curta est, si internoscantur, sartam tectam conservaret; qvoties autem libebat, & gratis medicabatur, & crumenam bene fartam *Oporino* monstrabat. Obscuritatem dictionis amavit de industriâ, ne illotis manibus *οἱ ἐκ βίβλων κυβερνῆται* omnia statim involarent, nè Eleusinia sacra profanè universis prostitueret, gnarus & id factitâsse Ægyptios, & Pythagoræ asseclas, & ipsum deniqve Philosophorum Magistrum *Aristotelem*, qvi Alexandro libros suos Acroamaticos scriptos & non scriptos respondebat. Logicam Peripateticam non tam ignoravit, qvàm contempsit, ut instrumentum nimis generale, nec satis adhuc à spinis propriis liberum, eoqve ad eruncandas è scientiis & artibus spinas minùs hactenus necessarium, contentus naturali illo rationis probè subactæ lumine, qvomodo olim Isis Ægyptia, & *Hippocrates* Cous, hodieqve Chinenses sine præceptis Logicis feliciter medicantur. Maledicum fecit maledicentia hostium. Falso tamen *Conringius* l. II. c. XII. *Immò*, inqvit, *nullius planè Medici meminit citra famæ insectationem.* Videatur enim Epistola ejus ad *Thalhauserum* Medicum ante præf. Chirurg. magn. ubi Medicos ita appellat: Meine gute Herren und Freunde Doctores und Meister. Item Epist. ad Christ. Clauserum: *Excellentissimum atqve optimum cujusq; veri*

Medici est, ut suam ipsius, ac propriam veritatem medicam probè cognitam habeat, sciatq; suine arcani potens sit, an non, perinde ac tu Christophore Tigurinorum Medicorum optime, nihil planè citra judicium & exqvisitam conscientiam in Medicâ facultate usurpas. Inconstantes ejus opiniones qvi culpat, non satis attendit libertatem retractandi, qvæ si *Augustino, Tertulliano*, aliis permissa fuit cum laude, cur *Paracelso* vertetur in ludibrium? Et credibile, ipsum alia atqve alia retractaturum fuisse, si cana contigisset senectus, qvæ judicium plerumqve sedatius, maturiusqve afferre solet. Ut taceam, multa Paracelsica opposita sibi videri, sed iis, qvi lectioni ejus non intentè assveti sunt, qvæ à studiosioribus expensa amicè conspirant. Qvoties Hippocratica, qvoties Aristotelica, qvoties Galenica in speciem sibi adversantur? *Couringius* l. 11. c. 11. *Qvis sibi*, inqvit, *persvaserit illos flavam bilem numerâsse inter præcipua corporis nostri, & tamen alibi docuisse, naturam rectiùs potuisse carere & bile, & liene, & renibus? qvorum utramqve est Paracelsicum.* Illa facilè conciliantur, si probè expendatur liber *Paracelsi* II. de Virib. Membr. *Malignitas splenis*, inqvit, *in eo est, qvòd progignat durities, febres, putrefactiones, oppilationes.* Mox subjungit: *Possumus eo carere. Id agendum nobis, ut eundem consumamus, tollamusq;, id fit, si sutratar* [i. e. tartarus] *per retortam agatur* &c. Addit: *Renes sine noxâ tolluntur, ut remaneat eorum materia & vita, natura & operatio tollatur, id fit per aroph, is per destillationem in pane in liqvorem reducitur, & ita bibitur; potus hic aufert malum, qvod renes gignunt.* Postea: *Fel etiam, ut jacet materialiter, auferatur & consumatur, qvia choleram, colicam, iliacam, contracturas, tremores, & alia ventriculi mala parit. Ignorant autem Physici, qvàm fel nihil prosit, nam usus & honores illi ingentes addicunt, qvi nulli tamen sunt, est enim hoc membrum in naturâ superfluum, & qvasi abortus.* Mox explicat se ipsum adjungendo: *Fellis consumendi ita, ut qvantum ejus inutile est, aboleatur, processus est: R. Rhabarbarum & flores chejri ana, liqvorem ex utroq; extrahe & utere.* Nimirum id velle videtur Paracelsus, [utcunqve loqvatur more suo liberaliùs] super-

supervacuos tantùm & noxios membrorum istorum humores auferendos esse, neqve enim tartarus, qvem alibi ad consumendum lienem laudat, substantiam lienis depascitur; neqve aroph [sive crocus] substantiam renum; neqve rhabarbarum substantiam vesiculæ fellis; expressè enim tradit *renum remanere materiam & vitam*, jubetqve *fellis tantùm inutile tolli*. Excrescunt sæpe istæ viscera in formidandam magnitudinem, qvam castigandam vult *Paracelsus*. Vidi ego olim Lugduni Batavorum, cum D. *van Horne* & D. *Jacobæo*, Collegâ meo, renem unum in infante Valone qvinqve circiter librarum, ita distenderat eum urina clauso uretere sinistro. Vidi nuper Hafniæ in Valentino Boccatio centurione lienem pæne trilibrem. Auferri tamen posse lienem bestiarum qvarundam, illis salvis, hodie notissimum est, [qvid factum olim cursoribus, in ambiguo relinqvo] abesse in qvibusdam vesiculam felleam, ut in eqvis, cervis, damis, rangiferis, solo poro cholidocho præsente, non minus compertum; qvod & jam ante in Belgio, & hic nuperrimè spectatum. Sed de liene habeo qvæ adjungam. Cùm ante hos octo annos apud illustrem *Bourdelotium* Parisiis amicè disceptaretur de usu lienis, aliis contendentibus tam nobile membrum diu abesse non posse, salvo animali; igitur naturam post exsectum lienem ex vicino sangvine vel novum iterum lienem fabricare, vel corpus certè lieni analogum, opposui ego inimitabilem illam fibrarum, vasorumqve in liene texturam, qvam fortuitus sangvinis allapsus neqvaqvam restitueret. Ventum ad sponsiones. Ego postridie efficio, ut canis, [cui ante annum circiter in ædibus illustris *Domini van Zyllichem*, legati tùm Parisiis, nomine *Principis Arausionensis*, lien ablatus erat] in harenam illam disputatoriam vivus, vegetus & ludibundus adducatur. Nec mora, aperitur, præsente cum plurimis aliis Medicis *Domino Bourdelotio*, nec vel vola, vel vestigium renati lienis observatur. Locus autem pingvedine refertus erat, hærebatqve adhuc filum sericum, [qvo constricta fuerant inter secandum vasa] firmum, & robustum, colore tantùm ad pallorem

vergente, qvi ante fuerat, ut vocant, chermesinus. Sed ad *Paracelsum:*

VIII. Imperitiam χρυσοποιητικῆς non satis prudenter objectant invidi, qvemadmodum ex toto ejus opere manifestum est. Vox ejus, l. de Tinctur. Phys. *Est mihi thesaurus in qvadam Fori Julii civitate Weiden, in Xenodochio reconditus, qvem nec tu Leo Romane, nec Carole Germane totâ substantiâ vestrâ persolvere potestis.* Accedit *Oporini* testimonium, accedit *Francisci* famuli. *Oporinus* qvidem: *Pecuniæ erat prodigus profusor, & eâ ita sæpe destitutus, ut ne obolum qvidem ei superesse scirem. Crastino statim manè rursum crumenam bene instructam se habere ostendebat. Ut non rarò admiratus fuerim, unde ei fuisset suppeditata.* Conringius modestè, *à Dæmone suppeditatum illud aurum* suspicatur, *Oporino* enim omnium, qvæ gessit *Paracelsus*, conscio rem alioqvin latere non potuisse. At latuit *Oporino*, an à Dæmone suppeditatum esset, neq; enim id sibi constare, scribere ausus est, licet tum in *Paracelsum* obliqvior. Nimis simplicem, nimis imperitum famularis fidei fingunt *Paracelsum*, qvi omnia ejus negotia famulis nota arbitrantur. Qvin immò ignoravit *Oporinus* præstantissima qvæq; *Paracelsi* remedia, nihil enim eorum præstare potuit, qvæ medicando præstitit *Paracelsus*; cur non & arcaniora ignoraret? Sed ecce qvàm fuerit peritus rerum Paracelsicarum! *Semper habebat*, inqvit, *officinam suam carbonariam instructam perpetuis ignibus, nunc alcali aliqvod, nunc sublimati oleum, nunc arsenici oleum, nunc Martis crocum, aut oppodeldoch mirabile, & nescio qvæ brodia coqvendo.* Illud, *nescio qvæ brodia*, luculentè ostendit, qvàm non penetraverit in intima *Oporinus*. His adjice, qvæ supra p. 293. disputavimus. Et amant Chemici ejusmodi innocentissimæ simplicitatis famulos, nè tacenda odorentur. Est enimvero illud *Adeptorum* scutum: μέμυημ ἀπιστεῖν. *Franciscus* tamen famulus *Paracelsi*, *Oporino* forsan obtusior admissus semel ad Eleusinia illa sacra vidit Magistrum Basileæ integram prope libram argenti vivi in aurum convertentem, sicut apud *Neandrum* legimus contra *Gvibertum*. Hoc testimonium

nium

nium ut clarissimum cùm aliâ viâ elevare se posse satis speciosè desperet *Conringius*, iterum ad suspiciones relabitur, traditq; ex liberalitate genii alicujus pulverem illum *Paracelso* forsan suppeditatum; aliàs enim lucrum illi captatum ex arte Medicâ. Sed de testimonio *Francisci* securi, non dubitamus *Paracelsum* ideo pactâ qvandoq; mercede curâsse ægros, nè suboleret argutioribus ars sua, & ut cerebrosos inimicos ad minimum in ambiguo relinqveret. Si Dæmoni destinâsset supplicare, cur juvenis tot periculosa itinera carpsisset, tot Præceptores adiisset, tot experimentorum fuligine se inqvinasset? qvid qvòd justa suspicio sit, malefico illi genio tantum non permitti à providentissimo Numine thesaurum, nè ille impiis subministrando turbet, misceat, convellatq; omnia. Certè non memini me legere in exemplis vel unum ex venefico illo grege, qvi ad supplicia raptus prodiderit se lapidem Philosophicum Dæmonis operâ possedisse.

Cæterùm qvi attentiùs perlustrat *Paracelsi* scripta, non potest non clarissima lapidis Philosophici apud eum cernere vestigia. Vidit eum, & tantillum ejus dono amici possedit *Helmontius*, qvemadmodum testatur l. de Vitâ Æternâ: *Enimvero*, inqvit, *vidi illum* [lapidem chrysopœum] *aliqvoties, meisq; contrectavi manibus. Erat enim coloris, qvalis croco in suo pulvere, ponderosus tamen & micans instar vitri pulverati. Datum mihi semel fuerat* $\frac{1}{4}$ *unius grani, &c.* Sed intueamur, qvàm toto ante Helmontii scriptum evulgatum seculo, & viderit eundem acriùs, & dexteriùs descripserit *Paracelsus* l. de Transmut. Rer. Nat. *Metalla*, inqvit, *quo calidiùs liqvescunt, eò celeriùs tinctura ea transcurrit, & ut fermentum penetrat.* Postea: *Tinctura nostra rubra, qvæ in se astra auri continet* [i. e. lapis] *est substantia fixissima, penetrationis expeditissima, summa rubedinis, in pulvere ut croci pulvis, integro corpore ut rubinus; tinctura instar resina fluxilis, instar crystalli pellucida, instar vitri fragilis, pondere gravissima.* Hæc non sunt ebriosi somnia, sed candidè & veraciter philosophantis, & non obscura possidentis argumenta. Omnibus his notis respondentem vidi

pulvi-

pulvisculum ante hos decem annos apud *Gothofredum Gerßorffium*, qvi ex nobili Pragense in Medentem, præter opinionem, transformatus Amstelredami consideba. Is cùm dono parentis decrepiti [cujus parens munus illud à vivo *Paracelso*, ut fassus est, obtinuerat] lapidis philosophici frustillum possideret, multis hinc inde apud Curiosos experimentis veritatem χρυσοποιίας ostendit, & in meo etiam muséo, vix quadrantis horæ spatio, modicam argenti laminam in purissimum aurum sine ullâ fraude, qvod attentissimè inspiciens testor, convertit. Cumq; in re esset non lautâ, interrogatus cur non ad instar Midæ opulesceret, reposuit, neq; Parenti suo, neq; Avo, neq; etiam sibi artem cognitam, sperare se tamen illam post alia atq; alia experimenta Dianam, ideoq; missis aliis in patriâ fortunæ invitamentis cum spe divite peregrinari. Spem tamen ejus mors inopina destituit. Verùm nè meo solius pugnare videar testimonio, notissima hodieq; per Germaniam fama est simillimi pulveris, qvo *Dn. de Chaos* veritatem artificii Chemici variis locis illustravit, de qvo prolixè *Miscell. Curios. Germ. prim. ann.* Sed juverit & hodiernum inspexisse testimonium, qvod Arti luculentum perhibet *Illustriß. Dn. Theophilus, Comes de* Windisgrätz, Legatus ad Aug. Regem nostrum Cæsareus, heros virtute, eruditione, & meritis inclutus. Is ergo, cùm ex illo fortunæ suæ, & negotiorum edito Musas qvandoqve nostras humanissimè respicit, invitante in alia atqve alia colloqvii argumento, narrare solet: *Vivere hodie in Aulâ Cæsaris hominem viginti octo circiter annorum, ex Augustiniano pridem monacho nunc Chemicum, qvi pulvisculo ex rubro purpurascente metalla qvævis in obryzum purgatißimum facilè convertit, & plurimis ibidem apud maximos, medioximos, nonnunqvam etiam minimos inclarescit experimentis: vel triginta homines Viennæ ostendere confectum ab ipso, se inspectantibus, nobile illud metallum; atqve in iis illustrem Comitem Augustinum* Wallensteinium *pectus qvotidie aureo torqve operis illius Chemici insignire; qvin & illustr. Comitem Breunerum contemplatum esse stannum mensarium in aurum tingentem,*

tem, alios metallorum alia. Cumq; vitæ sit paullo dissolutioris, atque magisterii, qvod non dissimulat, ignarus, existimare nonnullos in monasterio qvodam Pragensi inter moribundi cujusdam Patris capsulas thesaurum hunc indeptum fuisse; ipsum autem, cùm ante menses aliqvot ex febre periculosè decumberet, inqvirenti in rem Medico, professum, ex indiciis qvibusdam se inductum, ut latentem alicubi, qvem olim Paracelsus seposuerat, lapidem Philosophicum fodiendo investigaret, qvæsivisse sollicitè & reperisse. Qvæ hic paullò plenius libuit diducere, non in artis modò gloriam, de qva non disceptatur, sed potissimùm in *Paracelsi* honorem, ut cui lapidis sui natales Viennensis hic thesaurarius ingenuè adscribit.

Qvomodo autem præparetur ejusmodi sive pulvis, sive tinctura, spargit *Paracelsus* more *Gebri*, per diversos libros, ut arceantur non prædestinati. Mirum verò qvàm hospitem se prodat in scriptis Paracelsi *Conringius*, dum ita l. II. c. XI. *At verè*, inqvit, *etiam illud tertio loco meretur cumprimis observari, qvòd Paracelsi qvidem nomine liber nullus sit editus in lucem, sive à qvoqvam laudatus, qvo artis χρυσοποιητικῆς præcepta, vel per ænigmata (nec enim nunc apertam doctrinam exigo) fuerint tradita. Hinc autem manifestum utiq; est, artis illius qvidem causâ nihil nos Paracelso debere: qvantumvis ejus peritiam homini velis tribuere.* Apparet hinc *Conringium* alienis plerumq; oculis legisse Paracelsum, & qvæ in eo carpit, magnam partem ab *Erasto*, *Sala*, *Libavio*, *Sennerto*, aliisq; mutuatum. Primò enim se offert Paracelsi *Manuale* de lapide Philosophorum Medicinali, qvod planissimè hujus argumenti est. Taceo enim *Manuale* ejus, qvod in Appendic. Oper. *Paracelsi* exstat, licet ex avtographo ejus id descriptum fateatur editor *Joh. Huserus Brisgojus*, illud enim ultimum opus nec laudare decretum mihi, nec vituperare. Multa qvidem in eo falsissima in speciem, qvorum nonnulla forsan levis circumstantia vera efficeret. Nisi fallor collectum illud est à *Paracelso* adhuc juvene & peregrinante, suggerentibus diversa illis, qvibuscum familiariter conversabatur, qvæ tamen experimentis roborare, melioribus inventis, postea neglexerit.

xerit. Adjungitur illi *liber Metamorphoseos* ad Augustinum Sattlerum, in qvo ejusdem argumenti varia attingit. 2. *Paragrani* ejus *tertia pars* de fundamento Medicinæ *Alchymiâ* tractat. 3. *Xgvamigon* operosè proseqvitur scriptum Paracelsi de *Tinctura Physicorum*. 4. Idem argumentum tractat liber ejus, cui titulus, *Cœlum Philosophorum*. 5. Idem liber, qvi inscribitur *Thesaurus thesaurorum Alchymistarum*. 6. Idem *liber de Transmutationibus metallorum*, sive cementis. 7. Idem *liber de gradationibus*. Ut taceam in cæteris ejus scriptis hinc inde de genere hoc varia inspergi.

Erunt tamen forsan qvi obducent, si regnorum pretia in civitate Weiden possideret *Theophrastus*, cur adeo modicas in testamenti tabulis reliqvit, legavitqve opes? Nè id tamen oppidò admirandum; sunt enim *Adepti* illi diversæ plerumqve ab omnibus aliis mortalibus sententiæ, cumqve immensa possideant, paucissimis utuntur; sive fato illo augusto mentem aliam inspirante; sive nolente Deo, ut omnes inaurent, & ab imperato sudore vultûs abstrahant. Qvicqvid horum sit, contrahunt se se in arctum magni illi fortunæ Domini, & duraturis inhiantes, pompæ, ambitionisqve inania declinant. Qvæ usqvam magnifica ædificia in nominis sui ostentationem molitus est? qvibus honoribus inhiavit? qvos exercitus conscripsit ille Magister artis, qvi *Helmontio* tantum pulveris [l. de Arb. Vitæ] chrysopœi ostendit, *qvantum ad ducenta millena librarum auri commutanda*, ut loqvitur, *sat foret?* qvodnam ille nomen in orbe qvæsivit, qvi ante hos sex annos *Joh. Friderico Helvetio* l. Vitul. Aur. lapidem auriferum monstravit ad pretium viginti tonnarum auri exsurgentem? Qvid ejusmodi Adeptis propositum sit, prudenter & luculentè edisserit *Anonymus Philalethes* Introit. Apert. c. XIII. qvi expendi meretur, nè qvis mentem festinatis judiciis præcipitet.

IX. Instat *Conringius:* helleboro dignum *Paracelsum*, qvòd *Aristotelem*, *Galenum*, *Avicennam*, veteresq; alios errare traderet, qvos tamen nunqvam legisset, nunqvam sanè intellexisset. Tradit eqvidem se eos legisse *Paracelsus* Brunoviæ Bohemorum; sed

esto,

esto, non legerit, non iniqvè tamen condemnavit, qvòd Medicos, qvi eos sollicitissimè legerent, nihil magnum in medendo præstare, qvotidiè animadverteret, se autem iis neglectis, feliciter medicari. At pergit *Conringius: Non sibi debuit Paracelsus scripta sua, sed magnam partem scriptis antiqvorum Monachorum, Isaaco Hollando, Arnoldo, Lullio, Rupescissa, aliis.* Tanto ille laudatior, qvòd theoretica aliorum suâ praxi illustraverit, qvòd à blattis & tineis alioqvin peritura vindicaverit; tanto ille minùs impugnandus, ut novator, ut paradoxorum & hæreseon faber. *Sed non fatetur, per qvos profecerit.* Qvantulum illud peccati est, *Conringius* ipse suo hîc diluet exemplo, qvi cùm *Sennerto* l. de Consens. & Dissens. debere se liqvidò sciat magnam partem fluminis infestationis suæ in Paracelsum, ejus tamen non nisi perfunctoriè ibidem meminit. Nec feliciùs objicitur, qvòd sententiam suam nudè afferat, nec eandem probet argumentis; tanta enim sæpe veritatis fiducia est, ut plus demonstretur simplici affirmatione, qvàm centum malè natis rationibus. Non probavit *Theophrastus*, qvia rationes naturales qvandoqve vulgaribus oculis celandæ prohibebant; probavere tamen ejus nomine tot ægri à morbis deploratis vindicati; probavere experimenta ignium *Helmontii*, *Ludovici de Comitibus*, *aliorum;* & verum in multis *Paracelsum* experiuntur, qvi hodieqve carbonum sqvalorem non fastidiunt.

X. Agmen claudit lingvarum imperitia *Paracelso* exprobrata. Nec illud crimen in Medico tantopere accusandum, præsertim eo, qvi rebus intentior, & experimentis, ægros curare instituit, non Ionicis pascere oblectamentis. Eloqventia hactenus paucos restituit. Utqve nos multum eruditioni Græcæ, Latinæqve tribuamus, *Paracelsus* sanè absqve *Græcismis* feliciùs medicatus est. Qvin & ipsi qvandoqve Galenici Doctores, utcunqve praxeos Medicæ scientissimi, nòn multùm temporis inter Græcorum, Romanorumqve literas perdidere. Novissimè, ipsum se intueatur *Conringius*, ut de aliis mitiùs arbitretur; qvàm non cavit sibi in illâ suâ literarum peritiâ vel in hoc opere Hermetico, à barbarismis, à soloecis-

lœcismis; & aliis id genus Grammaticorum purgamentis? sed non vacat nunc istuc plenâ operâ excurrere, interea ruminetur illas suas delitias: Præf. l. de Herm. Med. ad Colbert. *Et verò paucos demum annos est, ex quo à Deo datus hic Ludovicus regendæ suæ Franciæ & Navarræ vix ephebus fuit admotus.* Item l. 1. c. III. *Omni autem antecesso tempore, qui potuisset hoc ignorari?* repetiit hoc idem vitium in edit. secundâ, *interpretatum* autem significatione passivâ, quod eodem loco editioni primæ immiscuerat, metu barbarismi sustulit, & *frivolâ interpretatione acceptum* quasi re bene gestâ reposuit, cùm *Ciceronis* testimonio de Leg. hîc se tueri potuisset. Ita ex *Horatio*,

In vitium ducit culpæ fuga, si caret arte.

Idem l. 1. c. XI. *Reges corpora mortuorum ad scrutandos morbos secâsse scribit Plinius.* Et [illegible] *Neque enim reges Ægyptios minutim secâsse corpora nostrûm [illegible]*: Ubi *Conringius* bis hallucinatur, dum & ipse crudo barbarismo *secâsse* latinitatem suam prostituit, & cultissimum Scriptorem *Plinium* stribliginis suæ audacter facit Patronum. Nihil enim tale Plinius: verba ejus l. Nat. Hist. XIX. c. V. *Traduntur in præcordiis necessarium hunc* [raphani] *succum: quando phthisin* [rectiùs phthiriasin] *cordi intus inhærentem non alio potuisse depelli compertum sit in Ægypto, Regibus corpora mortuorum ad scrutandos morbos insecantibus.* Neqve in solutâ tantùm oratione abutitur scriptorum antiqvorum verbis, sed & liberrimè Poëtas luxare non erubescit. Placet exemplum? *Juvenalis sat. XV.* scripserat:

Dimidio Magicæ resonant ubi Memnone chordæ,

Conringius, ut qvidvis licere sibi demonstret, l. 1. de Hermet. Med. c. XIII. *Hermetem Trismegistum*, inqvit, *Magum fuisse supra jam astruximus. Neq; enim nunc tangam, quòd*

Dimidio Magicæ resonârint Memnone chordæ.

Miserescite Grammaticorum filii! Taceo deponentia apud ipsum [qvid enim non audet?] passivâ significatione usurpari: Vis exemplum? l. 1. c. VIII. *Hermes*, inqvit, *primus docuit Reges ac Principes, eosq; vitiis contaminatissimos divinis honoribus venerari.* Voluerat

coli

soli dicere, [ut apertum è textu est] sed claritate Hermetis confusus, pro telo, qvod librare debuit, in soloecismum incidit. Iterum *Conringius* l. I c. III. Lapidicinas Thebanas advocat, cum vel pueris notum sit *lapicidinas* dicendum, qvod & jam olim monuit de Vit. Sermon. illustris *Vossius*. Nec nisi fæces olent, qvæ seqvuntur: In præf. ad Lector. *Qvàm intolerabilis sit superbia sensibus certitudinem suam ereptam ire.* l. I. c. II. *Hoc argumentum ad qvavis ingenii commenta patet propter incertitudinem.* l. I. c. IV. *Cujus hominis* [Manethonis] *vanitatem & mendacitatem ita perstrinximus.* l. II. c. XI. *Sufficit monuisse hoc loco, Paracelsicorum* neminem *hactenus aurificis illius Chemiæ* peritos *se se opere ipso præstitisse.* Item l. I. c. XII. *Qvin in caussarum naturalium investigatione cespitârint.* Et l. I. c. III. *Neq; verò Synesii, imò nè Eusebii qvidem vel Tatiani* testimonium *tanti* fuerint, *ut propterea seqviùs sentiamus.* Et l. II. c. V. *Electoris Palatini dissectum cadaver* propalavit. Et mox: *Maleficia acetorum illorum* pallientur. Sed sunt fæces ejusmodi in hoc ipso libro plures, qvibus immorari non vacat; neq; has attigissem, nisi partim, qvòd plerasq; etiam secundæ editioni inseruerit, partim eâ spe, ut aliqvantillum temperetur bilis *Conringii* animosè in Apolog. suâ scribentis: *Sperno omnem Borrichii indulgentiam.* Unum tantùm illud & ferè perpetuum *Conringii* delitium, *indubiè*, cur tantopere placuerit tanto literatori, qvi aliis Madaurica qvanqvam falsò objectat, neqveo satis hariolari. l. I. Hermet. Med. c. I. *Indubiè opera pretium fuerit accuratiùs investigare.* l. I. c. II. *Intra hosce limites accipienda indubiè sunt etiam illa C. Julii Cæsaris.* l. I. c. III. *Ex qvibus omnibus jam sole clarior indubiè est facta Chemiæ novitas.* l. I. c. IV. *Singulari indubiè malorum Dæmonum arte.* l. I. c. V. *Indubiè qvòd simili præconio sermo ille commendetur.* Ibidem: *Indubiè illo usus est Johannes Stobæus.* l. I. c. XI. *Tum nec ipse συρμαισμὸς illis usq; adeo indubiè fuit freqvens.* Ibidem: *Verùm indubiè in codice suo Græco Ægyptios invenit Theodoricus Goudanus interpres.* Ibidem: *Eventu indubiè interdum exspectationi respondente.* Item: *Hac fama enim indubiè movit Ægyptios vulgò credere.* Ibidem: *Indubiè ad horum*

Decanorum favorem promerendum. Ibidem : *Eadem indubiè fuit ratio sacrorum illorum medicamentorum.* Ibidem : *Indubiè verò βασιλεὺς etiam ibi audit Necepsus.* Sed qvid juverit loca omnia advocare, qvæ infinita prope sunt? imperiosa vox est, fateor, & Dictatori non inconveniens, nisi qvòd Dictatores olim Romani latinè loqverentur. Videamus autem, qvàm non barbarè, sed masculè etiam loqvatur *Paracelsus*, si qvando hæc illum cura remordet! Ita ergo ille ad Medicæ Artis studiosos programma suum Basileense orditur, Anno Christi M D XXVII, Nonis Junii, ut ex Operibus ejus constat: *Qvùm sola omnium disciplinarum Medicina, tanqvam divinum qvoddam munus, tum sacrorum, tum profanorum scriptorum suffragio, necessitatis titulo laudetur, atq; paucissimi Doctorum eam feliciter hodie tractent, visum erat illam ad pristinum suæ autoritatis laudem revocare, & qvam qvidam à face Barbarorum, nos ab erroribus gravissimis purgabimus. Non veterum addicti præceptis, sed iis duntaxat, qvæ partim indicatione rei naturæ, partim nostro Marte invenimus, & longo rerum usu, atq; experientiâ comprobavimus. Qvis enim nescit plurimos Doctorum hac tempestate, vel summo ægrorum discrimine fœdissimè lapsos? qvùm nimis anxiè Hippocratis, Galeni, & Avicennæ, aliorumq; dictis adhæserint, perinde ac ex tripode Apollinis hæc, veluti oracula, manaverint, à qvibus nè digitum latum discedere liceret. His enim Auctoribus splendidissimi qvidem Doctores, si Dîs placet, non autem Medici nascuntur. Non titulus, non eloqventia, non lingvarum peritia, nec multorum librorum lectio, etsi hæc non parum exornent, in Medico desideranda: sed summa rerum ac mysteriorum cognitio, qvæ una facilè aliorum omnium vices agit, &c.* Sed nos è diverticulo in viam.

XI. Sunt & qvædam minutiora, qvæ *Paracelso* exprobrat *Conringius*, de nomine *Paracelsi*, de nomine *Theophrasti*, & id genus alia operosè, & propemodum inutiliter conqvisita, qvibus confutandis non vacat bonas horas impendere. Cur *Aureolus* vocatus fuerit, non opus erat confingere rationes ridiculas, certè enim satis ostenderit occasionem illud *Trebellii Pollionis* in D. Clau-

Claudio: *Inter gladiatores sæpius bonis pugnatoribus* Aureoli *nomen appositum*. De cætero legatur, cui otium, *Fridericus Bitiskius*, vir sine controversiâ & doctus, & modestus, qvi in præfat. suâ in *Theophrastum*, non tantùm vulgata illa crimina, qvæ magno illi Chemico ad ravim usq; ab aliis objecta sunt, diluit prudenter, sed & cur Academicæ Logicæ, cur *Galeno* se mancipare detrectaverit *Paracelsus*, diffusè, eruditeq; demonstrat, simulq; credibile reddit, & circulationem sangvinis *Paracelso* olim cognitam fuisse, & cordis αἱματοποίησιν. Interea mirari subit, cur *Paracelso* vitio id vertatur à *Conringio*, si qvis ardelionum fumos vendentium viros bonos fraudulenter emunxerit argento? cur, si peccavit *Thurneisserus*, [qvanqvam de clavo ejus res nondum liqvida sit. Vidi eum Florentiæ, notaviq; cum *Tachenii* arte nihil habere commune. Qvin ipse optimus, sapientissimusq; *Princeps Leopoldus*, magnus Naturæ consultus, & rerum etiam Chemicarum scientissimus, in privato mecum colloqvio testabatur judicium suum in ambiguo adhuc de clavo illo versari] si decepit *Bragadinus*, ideo *Paracelsus* malè audire debeat? nullo enim exemplo ostendi potest, *Paracelsum* qvenqvam vel fraudâsse, vel emunxisse pecuniis; itaq; stelliones ejusmodi *Paracelsum* neqvaqvam seqvuntur, sed sceleratas suas cupiditates, qvalia hominum portenta multis ante *Paracelsum* seculis vidit terrarum orbis, & videt hodieq;, illo ex oculis mortalium remoto. Qvid jam olim contigerit anno Anastasii silentiarii Imperatoris XIVto, in hunc modum recenset Cedrenus: τότε καὶ ἀνήρ τις χημευτὴς, ἐκ τῶν τῆς χέιμης τεχνῶν ὢν, ταῖς ἀπάταις ὀφθαλμοπλανήσας ἀπεδείκνυεν ἀργυροχρυσάταις καὶ ἑτέροις χεῖρας καὶ πόδας ἀνδριάντων, καὶ ἕτερα εἴδη χρυσᾶ, λέγων θησαυρὸν εὑρηκέναι· καὶ πολλοὺς ἀπατήσας εἰς πενίαν ἤνεγκε: Φήμης οὖν περὶ αὐτοῦ γενομένης, κρατηθεὶς ἤχθη τῷ Ἀναστασίῳ. Ὁ δὲ προσήνεγκεν αὐτῷ χαλινὸν ἵππου ὁλόχρυσον διὰ μαργαριτῶν. ὃν λαβὼν ὁ βασιλεὺς ἔφη· οὕτως σὺ, εἰ καὶ πάντας ἠπάτησας, ἐμὲ οὐκ ἀπατήσεις. καὶ ἐξώρισεν αὐτὸν εἰς τὸ Φρούριον, ἔνθα καὶ τελευτᾷ. Similes ergo impostores falsarii sunt, non Paracelsici. *Penotus*, si in mendicitate obiit, debet id temeritati operationum suarum, non *Paracelso*.

celso. Adrem *Trithemius* in Polygraph: *Chymia*, ait, *à pluribus amatur, & casta est, multas habet ancillas familiares, qvæ Dominam suam perpetuâ vigilantiâ custodiunt, seqve ejus nomine supponunt, ut eam conservent, tot importunè amantium tempore sempiterno intactam. Vanitas, fraus, dolus, sophisticatio, cupiditas, falsitas, confidentia mendax, stultitia, paupertas, desperatio, fuga, proscriptio, mendicitas, pedissequæ sunt Chymiæ, qvæ Dominam simulantes amatam, eam inviolatam custodiunt, & semet ipsas illius procis pecuniosis, avaris, cupidis & fatuis libenter prostituunt.* Si qvis talis est, abstineat à Chemiâ, præsertim arcaniori illâ metallicâ ungves, nisi malit temeritatem suam luere opprobrio. Compositi ingenii est tenere ex sapientiâ modum. Qvid qvòd in omni arte fuci sint, & qvò ea illustrior, hoc illi & plures, & importuniores; nec propterea veris artium Magistris culpa impingenda. Sed nos *Paracelsi* tumulo levem terram optamus, hostibusqve ejus mentem charitati Christianæ viciniorem. Interea cùm sub finem Operis *Conringius* poeticâ lectores promulside in ludibrum *Hermetis* & *Paracelsi* invitet, *monstra hominum* appellans, non alienum fuerit metra ejus, sed nonnihil, ut æqvitas postulat, immutata hîc subjungere:

Talis in Isiacis qvondam clarissimus oris,
Et triplici magnus laude Taautus erat.
Talis & Helveticâ natus Paracelsus eremo
Cortice sub rigido clausum adamanta dedit.
Astra sophûm: placuere ideo: prope Numina visa,
Sectaturq; suos turba perita Duces.
Discite inexpertis cauti diffidere Momis,
Sub titulo fellis mella subinde latent.

XII. Et hæc qvidem, *candide atq; incorrupte Lector*, qvantum per otium negotiosum licuit, de *Conringiano* illo scripto monere visum est, non ut læderem virum doctum, & alioqvin de Republ. literariâ bene meritum, sed nè ab eo læderetur veritas, non ut evagarer extra oleas professionis meæ, qvi Chemices elementa in Regiâ

Regiâ Academiâ docere jussus sum, sed ut extra suæ evagantem ipsum, & de rebus minùs sibi usu & exercitatione cognitis imperioso stylo definientem in viam reducerem. Qvanqvam autem ex *Apologetico* ipsius plus satis perspiciam, qvam ab eo gratiam ob bene merita initurus sim, ita ob levem dissensionem jam ante sarcasmis, convitiisqve bacchatus est in immerentem, id tamen à vindicandâ sacræ Chemiæ gloriâ [qvam non nisi qvi desperant, morsibus adpetunt] absterrere me non debuit. Si in eâ ætate emendari adhuc potest, non minimum mihi debebit; sin secus, patiar ut cavillis porrò tumultuetur, & distingvat pagellas stomacho atq; acerbitate: ego illa imperitissimo cuiqve familiaria tela seponam, commendatâqve æqvis Lectoribus Chemiæ, & meâ innocentiâ non desinam veritatem profiteri, & plus tribuere naturæ, artisqve præstantissimæ majestati, qvàm hominis animi impotentissimi moribus, qvi cùm in omni propemodum disciplinarum genere docere alios scriptis instituerit, primam illam & saluberrimam doctrinam, qvæ jubet *frenare affectus, cohibere iracundiam, suspendere inconsultos calami impetus*, ostendit se nondum didicisse. Attigeram qviddam ejus, & qvidem invitante istuc operis argumento, in *Differt. de Ort. & Progr. Chemiæ*, atqve fortassis molliori brachio, qvàm ille meruerat, ut præter meritum infestus & Ægyptiis, & ortæ ab iisdem Chemiæ, ut *the most bitter enemy, that ever the Hermetick learning, or that Hermes had*, qvemadmodum *Joh. Webstero* in Metallograph. appellatur: has ille admonitiones ferreâ excepit fronte, injuriosisqve ultus est dicteriis, cùm rationibus se posse diffideret, etiam anicularum more in culpam trahens corporis fortuita, à qvibus nè ipsum qvidem immunem esse fatorum voluere arbitria. Dictionem meam admordit, tanqvam *Madavricè passim tumidam*, in qvo bis peccare maluit, qvàm tantum acumen perdere: ecqvid enim olet illud *Madavricè*, præter *Conringianum barbarismum?* qvem tumorem Madavrensi proprium in dictione meâ ostendet? immò qvam phrasin? qvam vocem soli Madavrensi familiarem? licet, opinor, in Orationibus [nec enim

aliud fuit *Dissertatio mea*, qvàm publicè habita Oratio] esse floridulo; licet ab aridâ & jejunâ narratione temperare. *Digressionibus me omnia contaminâsse* qvestus est, non advertens in omni ferè Oratione sapientissimo *Tullio* id venire usu, id *Plinio juniori* in luculento illo suo ad Trajanum Panegyrico, id aliis, ut in locum subinde amœnum digrediantur, varietate rerum Auditorum fastidia absterfuri. Ostendit *meam docendi methodum sibi displicere*, qvod neutiqvam miror, cùm doceam ipsius docendi methodum in disciplinâ hac practicâ non esse nisi theoreticam. Culpavit, *non esse signata à me loca illa, in qvæ animadverti;* sed nè id qvidem in Oratione solenne est; & qvis non putaret *Conringium* proprios agnoscere fœtus? Sed sunt & alia mea, in qvæ invectus est. *In eo*, inqvit pag. 423. *ostendit* [Borrichius] *minùs aptum se doctorem, qvòd cùm Chemia vox hodie πολύσημος, ingensq; sit discrimen inter χρυσοποιητικὴν & φαρμακευτικὴν χημείαν, diversitatem utriusq; demum sub finem libelli pag. 145. & qvasi obiter indicet: qvam initio statim probus doctor produxisset, addito se se de χρυσοποιητικῆς Chemiæ ortu & progressu dissertaturum. Nec verò ἰατρικῆς, qvam vocat, Originem vel verbulo docere tentavit, præfationem licet dissertationis prope in unius illius laudem occupârit.* Sed ira & affectibus turbidos non mirum est parum valere oculis: alioqvin enim vidisset utiqve *Conringius* sub finem præfationis meæ verbà ista pag. 8. *Ut nostrum persequamur institutum, de Chemia Ægyptiaca, secretioriq; origine, progressu, fortunâ per orbem præfari hodie qvædam decrevimus, antequam proximè, fortunante Deo, elementa Chemiæ iatricæ publicè docenda exordiamur.* Qvænam est Ægyptiaca illa & secretior Chemia nisi χρυσοποιητική? qvam & Conringius ipse Ægyptiis attribuit. Immò verò distinxi ibi clarissimè inter Chemiam secretiorem Ægyptiacam, & iatricam hodiernam. Qvanqvam non inficier λίθον τῆς φιλοσοφίας Antiqvorum etiam in medendo valuisse, de qvo plura superiùs. De origine autem Chemiæ iatricæ hodiernæ me dicturum, promisi nusqvam. Verùm audienda & altera *Conringii* qverela: *Admordit*, inqvit pag. 423. *& alia nonnulla ejusdem mei operis Hermetici Borrichius*,

richius, idq; nunc hoc, nunc illud: ut mihimet ipsi difficile fuerit invenire illa suis locis. In universum verò omnia levis sunt momenti, & nullius prope ad humanam vitam usus. Nec enim multum interest vel illud scire, quo tempore primùm cœperit Orbi ostentari ars quædam χρυσοποιητική. Qvod si omnia illa levis sunt momenti, cur propter opinionem meam à suâ diversam non leviter irascitur? si nullius prope usûs, cur ipse argumentum illud adeò prolixè & laboriosè jam ante prosecutus est? *Obruitur pane*, ut agnoscit ipse, *melioribus negotiis, & magis necessariis*, interea ad ingerenda maledicta satis sibi temporis esse totâ illâ Apologiâ evidenter demonstrat.

Sed illis in sinum Auctoris sui officiosè rejectis, qvasdam *Apologetici* gemmas [præter illa, qvæ superiùs attigimus] contemplari hic non erit alienum.

1. *Zosimum Panopolitam, Scriptorum Chemicorum, qvi ad nos pervenere, omnium antiqvissimum esse* constanter tradit pag. 424. Sed qvomodo ille antiqvissimus Scriptor, qvi post *Synesium* scripsit? ut superiùs pag. 78. ostendimus. Exstat autem illud *Synesii* Opus in biblioth. Reg. Christianissimi, à me Parisiis descriptum. Occurret *Conringius: At ad se non pervenisse.* Sed nec *Zosimi* scripta ad *Conringium* pervenere unqvam, ut ipse fatetur pag. 17. & tamen *Zosimus* ipsi antiqvissimus audit. Decreta *Conringio* digna. Qvin & *Synesius* ibidem in *Democriti* qvoddam Scriptum commentatur, ergo & illud ante *Zosimum* exstare necessum est.

2. *Tubalcaino non tribuendam esse primam Chemiæ inventionem* urget pag. 425. non satis expendens rationes meas, præsertim illam, qvam pag. 10. de Ort. & Progr. ex Diodori Sic. bibl. Hist. l. v. proposueram. Qvòd si enim Vulcanus [qvi *Vossio*, *Bocharto*, & ipsa vocis similitudine persvadentibus, alius non est qvàm Tubalcainus] *omnis* circa ferrum, æs, aurum, & argentum *operationis, omniumq; cæterorum, qvæ actionem ignis recipiunt, inventor* fuit, qvemadmodum planissimè docet luculentus Scriptor *Diodorus*, iniqvum fuerit ei qvandam [immò hanc ex nobilissimis unam] circa ignem & metalla operationem detraxisse. Cùm autem *Manethos*

descripserit ea, qvæ *Mercurius* primus in adytis Ægyptiis reliqverat, fieri vix potest, qvin etiam ejusdem *Mercurii* Chemica descripserit, ut Ptolemæo diligentiam suam probaret. Sed de his superiùs. Utrum autem liber ille *Zosimi*, de qvo *Conringius* hîc agit, Ἰμοὺθ, an Ἰθμοὺθ appelletur, novit ipse juxta cum ignarissimis, qvi librum illum vidit nunqvam, mihi inter legendum alibi Ἰμοὺθ, alibi Ἰθμοὺθ exstare visum est.

3. Scripseram *Diss. de Ort. & Progr. Chem.* p. 17. *Conringium praxeos Chemicæ incuriosiorem nunc ad solùm judicium suum, nunc ad Hartmannum & Angelum Salam, tanqvam Oracula, provocare*, neqve adhuc video in eo me deliqvisse qvicqvam. *Conringius* autem, ut invehendi captet occasionem, dum iterum verba mea citat, viri boni officio non fungitur, excludens illud *Chemicæ*, qvod maximè ad rem faciebat. Neqve enim ego usqvam de medicâ Conringii praxi fui sollicitus, sed praxeos Chemicæ incuriosiorem fuisse res apertè loqvitur: neqve verò ad *unum* qvantivis pretii *experimentum* suum Chemicum *toto illo* contra Chemicos *opere*, curtæ illius suæ supellectilis sibi conscius, ausus fuit provocare. Sanè experimentis si præmunitus fuisset, non & vera, & falsa tradentibus *Hartmanno* & *Sala* tam adhæsisset pertinaciter, ut solebant olim superstitiosi Oraculis antiqvorum. Sed & hîc *prudenti Lectori* judicandi arbitrium committo.

4. Apolog. pag. 427. disceptatur inter nos, utrùm qvisqvam statuerit metalla componi ex sulphure & Mercurio ante *Lullii* ætatem. Hîc *Conringius: Mihi*, inqvit, *de metallis tale qvid nuspiam excidit. Ex adverso disertè affirmavi multis placuisse Veterum Chemicorum, ex vero sulphure & argento vivo confici metalla.* Sed ut mittam barbarum illud ipsius *nuspiam* [pro *nusqvam*] cùm nè unum qvidem *Veterum Chemicorum* testem dicti sui laudare hactenus potuerit, manifestè vadimonium deserit: nam *Albertus Magnus* & *Avicenna*, qvos advocat, non sunt *Veteres Chemici*, sed ex ultimâ medii ævi lineâ, qvam ipse ævi Chemici distinctionem, ut pro-

bam

bam *Apolog.* pag. 428. agnoſcit. Ego verò viſus mihi ſum videre ejusdem opinionis apud antiqvos Scriptores, *Pindarum*, *Heſiodum*, *Diodorum* veſtigia, qvæ protuli *Diſſert. de Ort. & Progr. Chem.* Cæterùm iisdem Auctoribus Chemiam ideo notam fuiſſe aſſerui nusqvam: ſed id tantùm volui, Antiqvos Græcos ab Ægyptiis multa ſemicocta hauſiſſe, qvæ qvò pertinerent, per taciturnitatem Ægyptiorum, nunqvam intellexerint. Et nos pueri multa diſcimus, qvæ viri primùm intelligimus. *Sed nemini illa interpretatio ante venit in mentem.* Immò verò jam pridem *Cl. Eraſmus Schmidius* in illum *Pindari* locum: τὸ θεῖον, inqvit, *ſulphur eſt, ex ſulphure autem & argento vivo, qvod fortaſſe per ὕδωρ notatur, aurum generari creditur Phyſicis.* Sed fac, *nemini ante me illa in mentem veniſſe*, ideóne ridicula erit interpretatio? multa Conringio in mentem venere in explicatione *Macchiavelli ſui*, qvæ nulli antè Interpretum ejus venerant in mentem, & præſertim ſanctum illud ἔνγμα, *Expendenda eſſe ſingula in Politico examine, non ad honeſti & pietatis regulam, ſed ex uſu principatûs*: ideóne ridiculus Macchiavelli cenſendus erit interpres?

5. Apolog. pag. 429. pernegat *Conringius* ſe vel Ægyptiorum, vel Chemicorum odio exæſtuâſſe. Sed qvid verba perdimus in re obviâ & exploratâ? docet id totum illud *Conringii* ſcriptum tot invectivis aculeatum, de qvo judicent Cordati omnes. Cæterùm me qvicqvam odio ſui ſcripſiſſe, qvod pertendit, demonſtrabit nunqvam. Veritatem amavi; qvam à *Conringio* in Chemicis ſæpe occulcatam ingemiſcere, id verò dolui, & ſine ſibilo profeſſus ſum.

6. Apolog. p. 430. Oſtendit *Conringius* diſplicere ſibi, qvòd alibi inter inventa Ægyptiaca numeraverim *lucernas inexſtingvibiles*, alibi repoſuerim inter commenta. Cæterùm ſalva res eſt: lucernas Ægyptiorum inexſtingvibiles, qvales *Kirckerus* deſcribit in Mund. ſubterr. & ex illo ego recenſeo *Diſſert. de Ort. & Progr. Chem.* p. 108. inter commenta nunqvam retuli; de cæteris qvas *Licetus* prolixè inducit, oſtendi me dubitare: qvanqvam nusqvam obfirmatè negaverim, certus multa adhuc fieri poſſe, qvorum rationes necdum aſſeqvimur.

 7. Apo-

7. Apolog. p. 437. ita Conringius: *Unius*, inqvit, *Plinii silentium verisimile satis reddit Chemica opera antehac fuisse nulla.* Nihil minus. 1. De plurimis Ægyptiorum rebus siluit *Plinius*, qvas attigere alii. Siluit de arte condiendi cadavera Ægyptiis tum familiarissimâ: siluit de arte intelligendi hieroglyphica: siluit de Ægyptiis Chemici artificii calicibus, qvos allasontes vocavit Hadrianus Imperator apud *Vopiscum*. 2. Qvomodo *Plinius*, qvem in Ægypto fuisse unqvam non constat, exsculperet omnia Ægyptiorum arcana? cùm artis illius nè qvidem πάνυ nisi per nebulam revelarent uniqvam, svadente id ratione, ut eò securiùs Helenâ suâ fruerentur. Neqve intellexit *Conringius* vim argumenti mei, de mumiis Ægyptiis, de pullitie, &c. qvæ istuc inclinabat: si tam levis arcana celarent Ægyptii, qvid non fieret majoribus? Immò nec potuere olim Ægyptii sapientes [secus qvàm hodie] τὸ ἔνιμ illius artis prodere sine suspicionibus, sine periculo, ut cuivis rem æstimanti liqvet. Sed de his etiam qviddã supra.

8. Apolog. p. 438. reprehendit *Conringius*, qvòd scripserim: *Ad artis gloriam pertinere, nasci eodem cum magno aliqvo Imperatore ævo.* Excipit enim, natas hæreses ævo Constantini, nasci zizania cum tritico. Ego de cæpis loqvebar, respondet ille de alliis. Ergóne zizania sunt artes, & artes hæreses? Non scripsi, ad gloriam vitii pertinere, si tempore summi alicujus Principis exoriatur, sed de arte ego verba feci, & qvidem præstantissimâ, cujus gloria per se illustris à regimine tanti Principis splendorem etiam poterat mutuari. Sed & notandum p. 439. artificium *Conringianum*: cùm experimentum aliqvod non asseqvitur, ad dignum se confugit asylum, &, *Nemo*, inqvit, *mortalium solennia ista deliraverat.* Qvod an Christiani sit, viderint alii, contradictionis plenum esse apertissimum est; qvomodo enim illud *solenne*, qvod commisit ante mortalium *nemo*?

9. Iterum pag. eâdem *Conringius* miratur, *cur Sendivogio ut plagii manifesto crediderim, artificium χρυσοποιητικὸν paucis verbis tradi posse.* Et mox: *si verum*, inqvit, *dixit Sendivogius, mugati sunt & mentiti omnes Chemici Scriptores.* Ego qvidem *Sendivogio*, ut editori

tori nihil tribui, sed Scriptori ipsi *Alexandro Sidonio*, ut artifici, multum. Sed cur ideo mentiti Chemici? an eorum qvisqvam id fieri posse negavit? aut nominet inficiatorem vel unum *Conringius*, qvod non posse certissimus sum, aut reum se agnoscat ejus criminis, cujus temerè incusat alios. Nemo sanè ex infinitis propemodum Chemicis mihi lectis negat artem paucis tradi posse; sed non ideo decretum est ipsis præmansum in os Lectorum inserere: ducunt procos per exempla, per rationes, per mæandros parabolarum, ne irruant in secretiora naturę palatia, sed comite pietate & labore pedetentim ingrediantur. Licuit, opinor, Salvatori nostro, ex aliâ causâ, qvatuor verbis, *dilige Deum & proximum*, totius Veteris, Noviq; Fœderis nucleum complecti, de qvo tamen *Prophetæ, Apostoli, & S. Patres* totis voluminibus sine labe commentantur.

10. Reliqva, qvæ hinc inde in *Apologet.* glomerat *Conringius*, vel superiori à me scripto confutata sunt, vel præ fœtore cavillationum indigna, qvæ operosè confutentur. *Suidæ* testimonium de vellere aureo non inniti alicui ex Scriptoribus illis antiqvis à me citatis qvando probabit *Conringius*? neq; verò ego *omnes* illos Diocletiano proximos Scriptores fuisse scripsi unqvam, certum est seculis ipsi proximis vixisse eorum qvosdam, à qvibus hausisse *Suidam* credibile est. Non vacat hic multis attingere, qvod p. 442. adstruit Conringius; *Borrichium hominem umbraticum rarò bellis interfuisse*. Fortasse justiùs umbraticus ille, qvi extra inferiorem Germaniam prospexit nunqvam, qvàm *Borrichius*, qvi & lucem vidit melioris Europæ, & hosti mœnia Hafniensia, gentisq; libertatem oppugnanti ferro accinctus se tum opposuit, cùm impurissimi qvidam spiritûs tenebrio *Tumulum Daniæ* inscriptione mordaci evulgaret, ipse, salvâ adhuc & florente Daniâ tumulandus. Qvod de prunâ juniperinâ attexit, hæsitationem ejus satis fatetur: scribere enim alibi, *prunam juniperinam non posse diem unum superesse*, & agnoscere postea, *arte fieri posse, ut ignis in prunâ juniperinâ & aliis perqvam diu conservetur*, qvid est, nisi scribere pugnantia? neq; enim Chemici loqvuntur de plebejo conservandi

modo

modo, ſed de artificioſo. Tandem qvi digresſiones in *Differtat. Borrichii* ferre neqvit, ipſe nè in *Apolog.* qvidem, ubi preſſiùs rebus inſiſtitur, à digresſione in *G. Agricolam* potuit abſtinere, epigrammate eum honorans, & illo qvidem omnium falſisſimo: etenim tribuere *Agricolæ*, licet homini egregiè docto, *qvòd ſcierit in re metallicâ, & qvicqvid ſciere Græci, Romaniq̃, & qvicqvid neſciere*, [qvod ſolius Dei eſt] qvid ſpirat niſi vaniſſimam hyperbolen? Non multis perſeqvar illud ipſius — *plura ſcis magne Georgi*, ubi *ra* præter morem ſeculi produxit. Utq; emollias vitium Virgiliano illo -- *date tela, ſcandite muros;* ſi tamen deſitas jam olim diaſtolas in epigrammata hodie reducere fas eſt, reducat eadem operâ & illam: *Obſtupui, ſteteruntq̃ coma* -- -- Sed qvid non ſibi permittit *Conringius* etiam in Poeſi? *Præfat. in l. de Calid. Innat.* ita confidenter:

Chartaceum doctis donum fero: qvale ſed inter.

Et l. de Fin. Imper. Germ.

Tevtoniæ, magniq̃ agitans comitia regni.

Cui enim licebit, præterqvam *Conringio*, contra rationem, ſecundam in *chartaceus* corripere, & producere duas primas in *Comitia?* Sed cùm polliceatur *ſe qvampluribus meis multùm ineptis* parcere velle, in ἀντίδοσιν parcam plurimis ejus deliitiis philologicis, aliisqve limam & lucernam alioqvin formidantibus. Noviſſimè, laudare me inſtituit *Conringius*, qvi hactenus vituperaverat acerrimè. Sed qvid ego in laudibus indignantis Politici agnoſcam aliud, qvàm illud Politicorum? *Pesſimum inimicorum genus laudantes.* Laudant, ut viâ aliâ ſecuriùs præcipitent; commendant, ut ſpecioſiori titulo condemnent. Qvicqvid ſit, ego, cùm plurimas, & clarisſimas in *Conringio* dotes ingenii reperiam, deſidero ſolidam illam & ſecuram rerum naturalium per experimenta cognitionem, deſidero reverentiam vetuſtisſimæ Medicinæ, & Philoſophiæ Ægyptiæ, deſidero peritiam compeſcendarum perturbationum animi, qvibus vitiis invaleſcentibus, ſtudia ejus in hiſtoriâ Naturæ, utcunq; laborioſa, ingenioſa, ſenilia non niſi ſerisſimè matureſcent.

INDEX

INDEX.

ACeta metallica immeritò castigat Conringius, pag. 317.
Acetum an calidum? 308.
Adamantes conficere an potuerint Ægyptii? 101.
Adstringentium & attenuantium vires an cum aqvis stillatitiis ascendant? 341.
Ægyptiorum disciplinæ non fuere contemptæ post Platonis & Evripidis ævum. [226.
Ægyptiæ Reipublicæ forma aliis prælata, 184.
Ægyptii an herbis tribuerint vires naturæ vim excedentes? 125. seq. an in herbis legendis superstitiosi? 161. in morborum prognosi admirandi, 178. primi gentium credidere animam immortalem, 187. an primi coluerint mortuos divinis honoribus? 188. an coluerint animantia? 188. 191. cur coluerint animalia? 189. 191. 198. Qvomodo suos instituant? 196. an characteribus vim aliqvam attribuerint? 198. non se dedere turpiter in explicandis syderum facultatibus, 198. seqv. solis & lunæ defectus rectiùs expediere qvàm vel Græci, vel aliæ nationes, 205. non constituerunt solem semper supra Mercurium & Venerem, 206. an rectè diviserint homines in milites, Sacerdotes, & plebem? 207. etiam morbis affecti non otiosi, 212.
Ægyptiis olim & Romanis nullæ in templis imagines, aut statuæ. 190. 191.
Ægyptiorum artes communiores in columnis descriptæ, 212. ex doctrina eorum an nascantur hæreses? 230. Sacerdotum de sale, & abstinentiâ à piscibus sententia, 197.
Ægyptus abundavit medicamentis verè naturalibus, 131. accommodatissima ungventis, 132.
Æs facile in amalgama vertitur, 410.
Æsculapius uterqve. 44.
Alexandrini docuere Græcos, non contra. 203.
Amalgama Vitruvio notum. 97.
Anatome Ægyptiorum ad scrutandos morbos instituta. 141. seq.
Anatome Græcorum rudis. 228.
Anatomen non contempsit Paracelsus. 285.
Anepigraphus de Chemicis, 78.
Animalia Ægyptia. 135.
Animalibus prudenter usi Ægyptii, 139.
Apionis locus expenditur. 163.
Apollo qvis? 44.
Aqvæ Nili egregiæ. 197.

Aqvilæ anatome. 259.
Architectura Græcorum inferior Ægyptiacâ. 213.
Argenti tinctura flava. 306.
Argentum vivum an ignotum Ægyptiis? 93.
Aristoteles malè tradit inventum fuisse mare rubrum excelsius terrâ Ægypti. 214.
Aristoteli an aliqvid debeatur ob exploratas incrementi Nili causas? 195.
Aristotelis mores cur hîc inspiciantur? 236. ejus vita & mores, 237. seq. scripta, 241. seq. in leonis historiâ errores, 245. seq. in aqvilæ historiâ errores, 251. seqv. in historiâ crocodili errores, 268. seq. ejusdem qvidem libri de historiâ animalium an cum magnâ jacturâ rei literariæ deperditi? 278.
Artes in Ægypto ad maturitatem provectæ. 185.
Artes in Ægypto cur excellentiores, qvàm alibi? 213.
Artificum Ægyptiorum præstantia, 219. & illa magis ingenio Ægyptiorum, qvàm sumptibus adscribenda, 209.
Athenienses Ægyptiorum coloni. 183.
Auri tinctura viridis per aceti phlegma. 306.
Auro non deest sulphureum qviddam, 414. seq.
Aurum dissolvi potest. 304. 410.
Aurum potabile Anton. Londinensis. 295.
Bibliothecæ Alexandrinæ meminerunt Chemiæ. 77.
CÆpas comederunt Ægyptii plebeji, 234.
Cæpas cur non comederint Ægyptii Sacerdotes? 197.
Calices allassontes Ægyptiorum. 92.
Cedrenus de notitia Chemica Hermetis. 57.
Chemia Ægyptiorum qvalis, 155. 161.
Chemiæ inventum cur non apud antiqvissimos Hermeti expressè tribuatur? 43.
Chemica scripta Græca. 80.
Chemicorum opera varia à Conringio injustè carpuntur, 584. seq.
Circulus aureus immensi pretii in sepulcro Osymandyæ. 65.
Clysmata an carpat Paracelsus? 292.
Conringii objectio contra Chemiæ antiqvitatem, 51. rationes cur Ægyptii parum profecerint in sapientiæ studiis, non solidæ. 230. seq.
Conringius vituperat Ægyptios & Hermetem, 2. 3. in natalibus Chemiæ sibi ipsi contrarius, 58. langvidè probat ab Hierophantis Ægyptiis profluxisse Chemiam, 59. qvantum in Medicinâ & Philosophiâ ex Græcorum lectione profecerit? 223. in laudibus Aristotelis nimius. 277.

Corallia

Corallia & margaritæ frustra à Conringio vellicantur. 325.
Coralliorum sal & tinctura vindicantur. 329.
Crocodili anatome. 275. seq.
Dædalus argento vivo usus est. 95.
Darius Hystaspis non luxaverat femur, ut Conringio visum. 204.
Daturæ vires. 129.
Democedis Crotoniensis factum. 205.
Democriti χειρόκμητα. 69. 70.
Democritus an Chemicus? 67. lapides in smaragdos convertit, ex Senecâ. 69.
Destillatio per descensum inobservata Conringio. 342.
Dionis Chrysostomi locus. 58.
Dionis judicium de Ægyptiis & Græcis. 221.
Divitiæ ægyptiorum immensæ, & incredibiles impensæ è Chemiâ profectæ. 61.
Doli Mendesii scripta non erant magica. 164.
Experimentum ægyptii curiosum. 163.
Extracta Chemicorum frustra reprehendit Conringius. 377.
Ferri usus in affectibus lienis. 303.
Firmicus de Chemiâ. 74.
Fodinæ auri seculo Hermetis in ægypto celebrantur nullæ, sed officinæ multæ. 66.
Galenus an aliqvid tribuerit characteribus in medendo? 127.
Gemmarum pulvis, medendo utilis, 320. qvinta essentia, 323. tincturæ, 330.
Græci an lateritiam ægyptiorum doctrinam effecerint auream? 230. an Medicinam introduxerint in ægyptum? 203. ante Orphea an præstiterint sapientiâ ægyptiis? 229. an Magiæ studiosi? 220. coluere animalia, 189. coluere lapides, 228.
Græcorum optimi ad cultum ingenii capiendum in ægyptum fructuosè navigârunt, 181. seq. eorum studia & mores inspiciuntur. 221. seq.
Hermes Chemicus, 49. 50. 53. seq. inventor artium, 6. cur Numen vocetur? 8. lucrorum auctor, 9. Theologus, 9. Physicus. 10. omnium artium inventor, 10, 11. Principum consiliarius, 12. 13. frustra à Conringio taxatur, 14. 15. seq. Medicus, 23. seq.
Hermetis laudes, 4, 5. de scriptis ejus judicium, 82. libri, 32. seq.
Hieroglyphica Ægyptiorum, 214.
Hippocrates an evocatus ad Artaxerxem? 205.
Hippocratis gesta in æde Æsculapii, 174. liber de Vet. Medic. à Conringio frustra carpitur. 289.
Homerica qvædam Chemiæ indicia. 53. seq.

Hydrargyros an in partes dividi qveat? 411.
Hydrargyros & plumbum an igneæ naturæ? 309.
ὕλη ἰατρικὴ an minimâ sui parte ex Ægypto petita? 131.
JAchen Ægyptius. 170.
Icteri cura per charadrium. 169.
Incubationes veterum in templis. 173.
Inodora non ideo minus valida ad medendum. 133.
Inventa Ægyptiorum curiosa. 211.
Isis an Medicinæ inventrix? 43.
Ἴυγγας κινεῖν an magicum? 169.
Jannes & Jambres an Sacerdotes Ægyptii? 167.
Judices Ægyptiorum justi, 184.
Judicium de Apolog. Conringii, 441. seq.
Julius Cæsar plus tribuit Astronomis Ægyptiis, qvàm Græcis, 202.
Jusjurandum Chemicorum Christianorum. 47.
Jusjurandum Isidis. 47.
Κινεῖν Ægyptiorum in morbis. 158.
Kyranides. 81.
Kyranidum libri. 192.
LAbyrinthus Ægyptius Græco præferendus. 181.
Lapidem Philosophorum ad medendum qvoq; advocavere Ægyptii. 294.
Lapides in usu medico fuere apud veteres Ægyptios. 319.
Lapides, marmora, & gemmæ Ægyptiorum. 148. seq.
Leges Ægyptiorum in Græciam translatæ, 229. & cur non adeo translatæ post Aristotelem. ibid.
Leonis anatome. 249.
Lex Ægyptiorum Regum admirabilis 185.
Lex de Ægyptiorum artificibus. 183.
MAchina Ægyptiorum singularis, qvam imitati Hafnienses, 211.
Magi Ægyptiorum, 215.
Mahemetis Ægyptii botanica. 123.
Manethos vindicatur, 35. seq.
Mansvetarii Ægyptii, 136. seq.
Mathematica Ægyptiorum. 201.
Medendi ratio Ægyptiorum, 176.
Medicina Ægyptiorum an fuerit Magica? 167. Ægyptia adhuc viget sine superstitione, 175.

Menstru-

Menstruum universale an dari possit? 387. 388.
Mercurius acidus educi potest ex mixtis omnibus. 413. seq. Chemicorum qvis? 402. Metallorum an detur? 416. vivus nativus an aurum attollat? 100.
Metalla Ægyptiorum, 152, metalla an alant? 298. metalla & lapides an solvi possint oleis stillatitiis plantarum? 388. sine igne possunt dissolvi, 306.
Metallicæ præparationes multæ fiunt igne leni. 316.
Metallica pharmaca frustra carpit Conringius, 301. 307. 310. 316.
Metallicis an vescantur animalia? 314.
Metallicorum calces an suggerant essentias, olea, &c. 328, an eorum nullus in humectando usus? 300.
Metallorum rara qvædam in partes divisio. 410.
Militaris ægyptiorum res, 207. 208.
Mineralia ægyptia. 147.
Minerva mundi recens scriptum est. 48.
Minium antiqvorum & Miltum. 96.
Mirandula de ægyptiis. 219.
Moly Homericum qvâ vi egerit? 130.
Morbi omnes an Paracelso æstimati sanabiles? 291.
Mosis sapientia in ægypto hausta qvalis? 225.
Mumiæ Bilsii ægyptiacis an præferendæ, 210.
NAvigia ægyptiorum. 210.
Necepsus ægyptius. 171.
Nepenthes Homericum qvomodo egerit? 128.
Nili incrementum non certiùs definiere Græci, qvàm ægyptii, 192.
OLea plantarum frigida an dentur? 376. olea plantarum graveolentia non fastidienda Medicis, 374.
Oleorum & spirituum ex animalibus petitorum vires, 333.
Oleum & spiritus cranii humani. 332.
Olympiodorus Chemicus. 76.
Olympiodorus de Chemiâ. 49.
Opera ægyptiorum admiranda. 153. seq.
Oporinus Arcanorum Paracelsi ignarus, 293.
Orpheus an scripserit de herbis, 166.
Ossa non carent fixo sale, 412.
Ossium historia Alexandriæ explicata. 145.
PAmphili Scriptoris ineptiæ an ab ægyptiis haustæ? 162.
Paracelsus qvis? 418. qvibus fuerit moribus & cur? 419. 420. theoretica sua

scripta nemini obtrudit, sed praxin suam laudat. 285. ludit vocabulis, 287. agnoscit Magistros suos, 282. an Hermeticus? ibid. de Hermete sensit honorificè, 280. 283. etiam inter pocula medendo felix, 424. an magus? 424. 287. non fastidiit medicamenta è stirpibus petita, 296. non tribuit sibi monarchiam artium citra omnem exceptionem. 281.

Paracelsi discipuli an consentiant? 284. editionum & sententiarum diversitas, 283. ejus sententia de liene, renibus, bile, 428. 429. pietas, 425. Praeceptores, 423. felicitas in medendo, 420. itinera in Daniam vindicantur, 422.

Paracelso cognita ars χρυσοποιητικὴ, 430. seq. objectae à Conringio criminationes diluuntur. 421. seq. 427.

Patricius de Ægyptiis. 218.

Patrum Ecclesiae judicia de Ægyptiorum, & Graecorum studiis, 219. seq.

Petrus Severini à Conringio immeritò reprehenditur. 290.

Petronius an contulerit aliqvid fertilitati Ægypti? 213.

Φάρμακον ἀνηρεσίας Ægyptii, 172. ἀθανασίας Isidis, 171.

Phoenices & sphinges an sint commenta Ægyptiorum? 192.

Phthiriasis cordis Pliniana, 143.

Pigmentum Ægyptiorum admirabile, 211.

Pictura encaustica Ægyptiorum. 212.

Plantae Ægyptiorum alimentis & pharmacis deservientes. 104. seq.

Plantarum resuscitatio ex cineribus, 360. seq. plantarum vires qvaedam ex figurâ externâ jam olim qvaesitae & inventae, 380. plantarum virtutes omnes in aqvis stillatitiis non collocavere Paracelsici, 339.

Plato non est sanatus ab Ægyptiis, sed Euripides. 168.

Poëtae veteres Graeci an Magi? 165.

Principia tria Chemicorum contra Conringium vindicata. 393. seqv.

Pselli & Blemmedae aetas. 79.

Ptolemaeus an scierit omnia Ægyptiorum veterum placita? 199.

Pullities Ægyptia. 211.

Purgantia facile coguntur in extracta. 378.

Purgantium vires an cum aqvis stillatitiis ascendant? 340.

QVercetani judicium de medicamentis metallicis. 299.

Qvinta essentia Fernelii & Sennerti, 388. Paracelsi qvalis? 390.

RAdix Baaras. 21.

Religio Ægyptiorum. 185. 190.

Religio antiqva Graecorum. 228. 189. 220.

Sacer-

SAcerdotes Ægyptii Medicinæ inventores. 157. seqv.
Sacerdotes Ægyptios plantis superstitiosè usos non constat. 128.
Sal Ægyptiorum jucundus, 146. sal calcis vivæ, 417. sal coralliorum & lap. pretiosorum facilè paratur etiam sine igne, sine acidis, 409. sal in corporibus est ante combustionem, 404. seq. sal urinæ volatilis non fit combustione, 288.
Sale plantarum an in medendo usi antiqvi. 344. 346. 347.
Salem plantarum an igne [illegible]verint antiqvi. 343. seq.
Salia ex animalibus volatilia iniqvè carpit Conringius, 334. 335. salia metallorum sine igne evocare, 409. seq. salia plantarum non sunt prope iisdem viribus, non solo gradu differunt, 351. seq. salia plantarum ad febres & alia mala utilissimè advocavere Paracelsici, 348. 349.
Salium plantarum naturam non bene intellexit Conringius. 368. 369.
Sangvine humano an inter magica tantùm usi Ægyptii? 337.
Sarisburiense monimentum à Danis erectum est. 42.
Serapidis & Saturni cultus qvando in Ægyptum introductus? 190.
Serpentum ova sine incubatu foetus producunt. 270.
Sesostridis industria. 213.
Smaragdi antiqvorum an nativi? 99.
Spiritus ex plantis elici possunt sine fermentatione. 370. 371.
Spiritus ejusdem virtutis non elicitur ex animalium variorum sangvine. 336.
Spiritus plantarum non sunt omnes prope ejusdem naturæ. 372.
Stanni sulphur ostenditur. 414.
Svidas de Chemiâ, 84. de vellere aureo, 87.
Sulphur adest in mixtis omnibus. 413.
Synesius de Democrito. 70.
Syringes Ægyptiorum. 40.

TAavtus, Thoor, Thoth, Theuth qvis? 2.
Terra medica Ægyptia. 146.
Tincturas Chemicorum frustra vellicat Conringius. 380.
ad Tincturas lapidum qvid reqviratur? 100.
Tria principia Chemicorum in aqvâ communi ostensa. 399. seq.
Trophonii antrum qvid designet? 91.

VAsa destillatoria Ægyptiorum. 156.
Vasa lactea & lymphatica in volucribus hactenus observata nulla. 261.
Verulamii judicium de historiâ naturali Græcorum. 219.

Vitrioli vires. 312. 313.
Vitrum malleabile an scierint Ægyptii. 101, 102.
Vitulus aureus qvomodo à Mose divulsus. 226.
Vomitiones & clysmata Ægyptiorum. 160.

ZOsimi libri, 49. Conringio non inspecti, 51.
Zosimus causam reddit silentii Ægyptiorum. 47.

Errata typographica conspectiora sic emendanda.

Pag. 11. lin. 13, ἀναγκαίων. pag. 12. lin. 26, injurias. p. 15. l. 18, diuturnis, & l. 33. ἐπιστημονικῶν. p. 16. l. 2, κεκρυμμένων. p. 19. l. 20, Conringii. p. 33. l. 1, attingitur. p. 47. l. 19, βασιλέων. p. 48. l. 1, Hermes. p. 60. l. 1. Ægypto. & l. 25, χρυσοποιήσεως. p. 65. l. 33, eminentem. p. 78. l. 13, χρυσοποιΐας. p. 79. l. 17, Conringius. p. 85. l. 26, τῆς. p. 93. l. 30, XXVIII. p. 103. l. 3, libri. p. 178. l. 31, discipulum. p. 196. l. 1, exprobrantur. p. 202. l. 15, Plinius. p. 203. l. 1, eruditio. p. 207. l. 18, hominum. p. 213. l. 4, incurreret. p. 238. l. 18, Alexandro. p. 271. l. 13, ἔφυσε. p. 273. l. 14, ingerentem. p. 288. l. 27, semunciam. p. 304. l. 23, alia. p. 305. l. 10, Artific. p. 320. l. 17, arbitror. p. 332. l. 25, abhorrebunt. p. 335. l. 24, illud. p. 341. l. 12, cochlearia. p. 343. l. 5, agrè. p. 361. l. 2, resuscitationem. p. 368. l. 1, historia. p. 407. l. 17, diuturno. p. 411. l. 27, Nè. p. 427. l. 14, Adeptis. p. 430. l. 4, χρυσοποιητικῆς. p. 440. l. 18, ludibrium. Cæteris æqvus lector ignoscet.

